SCI-CONF.COM.UA

SCIENCE AND EDUCATION: PROBLEMS, PROSPECTS AND INNOVATIONS

ABSTRACTS OF III INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE DECEMBER 2-4, 2020

KYOTO 2020

SCIENCE AND EDUCATION: PROBLEMS, PROSPECTS AND INNOVATIONS

Abstracts of III International Scientific and Practical Conference

Kyoto, Japan

2-4 December 2020

Kyoto, Japan

2020

UDC 001.1

The 3rd International scientific and practical conference "Science and education: problems, prospects and innovations" (December 2-4, 2020) CPN Publishing Group, Kyoto, Japan. 2020. 867 p.

ISBN 978-4-9783419-5-2

The recommended citation for this publication is:
Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Science and education: problems, prospects and innovations. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Kyoto, Japan. 2020. Pp. 21-27. URL: https://sci-conf.com.ua/iii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-science-and-education-problems-prospects-and-innovations-2-4-dekabrya-2020-goda-kioto-yaponiya-arhiv/.

Editor
Komarytskyy M.L.
Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring coutries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: kyoto@sci-conf.com.ua

homepage: ***https://sci-conf.com.ua***

©2020 Scientific Publishing Center "Sci-conf.com.ua" ®
©2020 CPN Publishing Group ®
©2020 Authors of the articles

TABLE OF CONTENTS

1. ***Ashikhmina A., Nedviga M., Sliuta A.*** 15
USE OF GEOINFORMATION TECHNOLOGIES IN AGRICULTURE ON THE EXAMPLE OF CHERNIHIV REGION (UKRAINE).
2. ***Gubareva O. S., Knyshenko A.*** 22
BASIC CONCEPTS OF THE MOBILE ELEVATOR CONSTRUCTION AND ANALYSIS OF ITS PRODUCTIVE EFFECTIVENESS.
3. ***Hayevska M. Yu., Klos N. P., Vozna Yu. Yu., Khodan Ya. V.*** 26
ATOPIC DERMATITIS IN CHILDREN: TREATMENT.
4. ***Kachailo I. A., Makarenko D. O., Petrova E. S.*** 33
FEATURES OF PREGNANCY IN PATIENTS WITH COVID-19.
5. ***Kamyshentsev H., Shevchenko O., Shevchenko R.*** 38
PREVENTION OF MAN-MADE EMERGENCIES BY ACOUSTIC HAZARD IDENTIFICATION.
6. ***Kisil T., Bondarenko M.*** 40
COMPUTER SIMULATION OF ULTRASONIC FLAW DETECTION PROCESSES FOR MICRODEFECTS OF WELDED SEAMS.
7. ***Kolyada I. V.*** 46
POPULAR PHRASAL VERBS IN ENGLISH.
8. ***Korotkova I. V., Khomenko B. S.*** 51
THE STUDY OF THE DIFFERENT CONCENTRATIONS BIO-FERTILIZERS EFFECT ON GROWTH PROCESSES OF THE VEGETABLE SEEDS.
9. ***Korzh A. A.*** 58
THE LECTURERS COMPETENCIES AT KYIV NATIONAL UNIVERSITY OF TRADE AND ECONOMICS.
10. ***Kozoriz K. R.*** 63
TOWARDS DISUBSTITUTED PROLINES THROUGH CONDENSATION OF ACRYLATES WITH N-ACETYLAMINO MALONATE.
11. ***Kudlasevych O. M.*** 69
THE ROLE OF THE STATE IN THE ECONOMY: CLASSICAL APPROACHES TO INTERPRETATION AND UKRAINIAN ECONOMIC THOUGHT OF THE LATE XIX – EARLY XX CENTURY.
12. ***Kulynych R. L., Rekalov D. G.*** 72
CARDIORENAL RELATIONSHIP IN PATIENTS WITH HYPERTENSIVE DISEASE UNDER THE CONDITIONS OF FORMATION OF HYPERTENSIVE NEPHROPATHY.
13. ***Kulynych O. V., Sychov R. A., Glavatskiy O. M., Svystun S. I., Kulynych R. L.*** 75
RELATIONSHIP OF STRUCTURAL CHANGES IN THE ARTERIAL VESSEL WALL AND DISTURBANCES OF INTRARENAL HEMODYNAMICS IN PATIENTS WITH HYPERTONIC DISEASE.

14. ***Litvinov V. A.*** 77
IMBALANCE OF THE THIOL-DISULFID SYSTEM IN PATIENTS WITH PEMPHIGUS VULGARIS UNDER PATHOLOGY AND ON THE BACKGROUND OF GLUCOCORTICOSTEROID THERAPY.
15. ***Matsola S., Khoptiy N.*** 79
INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF UKRAINE'S ECONOMY.
16. ***Mitiuk L. O., Kobylynskyi R. I.*** 85
LEGAL REGULATION OF NATIONAL SECURITY PEOPLE IN UKRAINE.
17. ***Mohylova A. Yu., Matvieieva M. S.*** 89
DIFFERENTIATION AS A WAY TO INCREASE THE COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE.
18. ***Ortemenka Ye. P., Krasnova T. V.*** 95
DIFFERENTIAL DIAGNOSIS OF PNEUMONIA AND ACUTE OBSTRUCTIVE BRONCHITIS IN CHILDREN: DIAGNOSTIC VALUE OF CLINICAL SIGNS.
19. ***Piddubna A. A., Pashkovska N. V., Pashkovskyy V. M.*** 99
PROS AND CONS OF DISTANCE LEARNING.
20. ***Popovkin M. M., Safankov D. V.*** 104
THE PHENOMENON OF POLITICAL LEADERSHIP.
21. ***Selegej A. N., Selegej S. N., Mikhailovsky N. V., Kvasova L. S.*** 107
FLOW DYNAMICS OF GRANULAR MATERIAL.
22. ***Sheverdina O. V.*** 114
IMPROVING THE LEGAL SUPPORT OF INNOVATIVE INVESTMENT.
23. ***Tutova A.*** 123
SYSTEM OF EVALUATION OF EFFICIENCY OF ACTIVITY OF TOP MANAGERS OF STATE ENTERPRISES OF UKRAINE.
24. ***Volkova A. V., Proskurova Ia. O., Ryabokon Yu. O.*** 128
THE STUDY OF THE PROBLEM OF ACCUMULATION OF MEDICINE RESIDUES IN FOREIGN COUNTRIES.
25. ***Zamikhovsky L., Zikratyi S., Ivanyuk N., Pavlyk V.*** 134
ESTIMATION OF THE READINESS INDICATOR OF THE DIAGNOSTIC SYSTEM OF GAS-PUMPING UNITS.
26. ***Zhurkina S. V.*** 140
TEACHER AS EDUCATOR.
27. ***Авдієвська К. О.*** 146
ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ В СОЦМЕРЕЖАХ.
28. ***Авраменко П. М.*** 153
ДО ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ТЕАТРАЛЬНОГО ГУРТКА ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ.
29. ***Авлакулов М., Саидов И. Э.*** 157
МОДЕЛИРОВАНИЕ ТЕПЛОВОГО РЕЖИМА ПОЧВЫ В ЗОНЕ АЭРАЦИИ ПРИ ОРОШЕНИИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КУЛЬТУР.

30. ***Андрієвський Б. М., Стахурська Н.*** 163
СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ.
31. ***Андрейко С. С., Біланова Л. П., Бобух В. В., Біланов О. С.*** 167
ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ.
32. ***Антонова В. Ю., Жигілій С. Є., Симоненко К. О.*** 173
МОРАЛЬНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА ЗАСАДА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ СУЧАСНИХ МАС-МЕДІА.
33. ***Арабаджиєв Д. Ю., Четвертушкіна Д. В.*** 180
ПРАВОВИЙ ЗМІСТ ТА ВІДМІННІСТЬ МІЖ ПОЛІТИЧНОЮ ТА ПАРЛАМЕНТСЬКОЮ ОПОЗИЦІЄЮ.
34. ***Артеменко М. П., Циганенко Т. М.*** 188
КОСТЮМ В ТИПОЛОГІЇ ОБРАЗІВ РЕКЛАМНИХ ПЕРСОНАЖІВ ДЛЯ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНИХ АТРАКЦІЙ.
35. ***Бабинець О. Ю., Ковальська Г. Л.*** 194
ЗЕЛЕНА АРХІТЕКТУРА ЯК МЕТОД ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БУДІВЕЛЬ.
36. ***Базилевич Н. В., Строєва О. Г.*** 198
СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСКУРСИВНИХ СТРАТЕГІЙ І ТАКТИК У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ Б. ОБАМИ, ДЖ. БАЙДЕНА).
37. ***Барабаш С. В.*** 203
РОЛЬ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В КЛАСІ З ІНКЛЮЗИВНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ.
38. ***Берелет В. І., Берелет Л. І.*** 209
ФЕНОМЕН ВИДОВИЩА ЯК ТЕАТРАЛЬНОГО ЯВИЩА В СЦЕНІЧНОМУ ПРОСТОРІ.
39. ***Болотіна Є. В., Мартиненко А. К.*** 213
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ МОЛОДИМ СПЕЦІАЛІСТАМ З МЕТОЮ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ.
40. ***Бранюк О. М., Дахно Р. Ю., Красозова А. В.*** 223
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ СТРАЙКУ.
41. ***Бутенко А. О., Пожар В. Ф., Тригубенко А. А., Мельник Ю. Ю., Ткаченко В. О.*** 230
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ВИСОКОПРОДУКТИВНИХ ОДНОРІЧНИХ ТРАВОСУМІШОК.
42. ***Василенко Д. Ю.*** 235
РОЗВИТОК НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.
43. ***Вергунова Н. С., Савченко А. В., Брацыло Д. Д., Васильев Д. Д.*** 242
ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ЦВЕТА В ГЕЙМ ДИЗАЙНЕ.

44. ***Віцько С. М., Збожинський Д. Р.*** 247
ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-СПОРТСМЕНІВ ФАКУЛЬТЕТУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО НАВЧАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.
45. ***Гарбузенко Л. В., Затуливітер О. В.*** 255
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УЯВИ ШКОЛЯРІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ФЛОРИСТИКИ.
46. ***Гетьманенко А. С., Осадчук Ю. Г.*** 260
АВТОМАТИЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНОЇ СИСТЕМИ ПОТУЖНОГО КОНВЕЄРУ ЛК-4.
47. ***Головко А. М., Гребенников С. В.*** 270
МЕДИКО-БИОЛОГИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ К ПИТАНИЮ СПОРТСМЕНОВ СИЛОВЫХ И СКОРОСТНО-СИЛОВЫХ ВИДОВ СПОРТА.
48. ***Григоревська О. О., Скрипник М. І.*** 279
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ.
49. ***Григорова Н. В., Садовська Г. В.*** 283
ОСОБЛИВОСТІ ПОКАЗНИКІВ КРОВІ У ЛЮДЕЙ, ХВОРИХ НА ПІДГОСТРИЙ ТИРЕОЇДИТ.
50. ***Григорова Н. В., Мережко Т. А.*** 289
ПОКАЗНИКИ ПЕРИФЕРИЧНОЇ КРОВІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ ЩИТОПОДІБНОЇ ЗАЛОЗИ У ХВОРИХ НА ГІПОТИРЕОЗ РІЗНОГО СТУПЕНЯ ТЯЖКОСТІ.
51. ***Грицун Ю. М.*** 294
СИНТЕЗ МУЗИКИ ТА СЛОВА У ВОКАЛЬНОМУ ЦИКЛІ «КАЛІГРАМИ» Ф. ПУЛЕНКА.
52. ***Гончаров В. В., Зінченко М. М., Мостовенко О. О.*** 297
ФАКТОРИ І УМОВИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ.
53. ***Демчук І. М.*** 306
ТЕХНОЛОГІЯ УТИЛІЗАЦІЇ АЗОТОВМІСНИХ СТОКІВ ВИРОБНИЦТВА КАРБАМІДУ З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.
54. ***Дмитрієва Н. Ю., Козуб Г. О.*** 311
РОЗРОБКА КАЗУАЛЬНОГО ІГРОВОГО ДОДАТКУ З ПІДТРИМКОЮ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ.
55. ***Довбуш В. І., Мельник П. І.*** 315
СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.
56. ***Дрогомирецька З. І., Миленька М. М., Різничук Н. І.*** 320
ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗООГІДРОБІОНТІВ У МІКРОЕКОСИСТЕМАХ.
57. ***Дымченко Е. В., Гайденко С. Н., Хайло Т. О.*** 328
АДАПТИВНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ И МЕХАНИЗМЫ ГОРОДСКОГО ВОДОПРОВОДНО-КАНАЛИЗАЦИОННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ.

58. ***Жарких Т. В.*** 334
ЖАНР БАЛЛАДЫ В КАМЕРНО-ВОКАЛЬНОМ ТВОРЧЕСТВЕ К. СЕН-САНСА.
59. ***Иванко В. В.*** 337
К ВОПРОСУ ИЗУЧЕНИЯ ФИЛЬТРАЦИИ В КУРСЕ ФИЗИКИ.
60. ***Интымакова Л. Г., Дудникова Е. Е., Стародубцева З. Г.*** 339
ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ВРЕМЯ ЛИЧНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ТРАНСФОРМАЦИЙ ИНТЕРПРЕТАЦИИ ПРОШЛОГО И БУДУЩЕГО.
61. ***Калиберда Н. В.*** 345
ФЕМИНИСТСКАЯ ЛИТЕРАТУРНАЯ КРИТИКА О ПРОБЛЕМАХ ГЕНДЕРНОГО НЕРАВЕНСТВА.
62. ***Карасюк Г. О.*** 355
ОПЕРАЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ І ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЦЕНТРІВ КІБЕРБЕЗПЕКИ.
63. ***Каспрук Н. М., Марко В. В., Самотуга В. О.*** 361
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В МЕДИЧНОМУ ВНЗ.
64. ***Катеринчук К. В., Соколовська І. І.*** 369
ПРИНЦИПИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.
65. ***Кахович Ю. А., Гаркуша Е. В., Пичко А. С.*** 373
БЕНЧМАРКИНГ КАЧЕСТВА ПРОДУКТОВ И ПРОЦЕССОВ.
66. ***Колодіна Л. С., Бабак Д. Ю.*** 382
ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ У СКЛАДІ ПОЛЬСЬКОГО МОЛОДІЖНОГО ЖАРГОНУ.
67. ***Комаров В. О., Сендецький М. М., Сащук С. І., Анохін О. О.*** 388
ДО ПИТАННЯ КОНТРОЛЮ ТЕХНІЧНОГО СТАНУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ НЕСУЧОЇ ЗДАТНОСТІ КОНСОЛЬНО ЗАКРІПЛЕНИХ КОНСТРУКЦІЙ ПЛАНЕРА ЛІТАЛЬНОГО АПАРАТУ.
68. ***Корнієнко А. Ю.*** 398
ІНСТИТУТ ПРЕЗИДЕНТСТВА В США.
69. ***Котова А. В.*** 401
ПОКАЗНИКИ ПАМ’ЯТІ ТА УВАГИ У ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ РІЗНИМ ЧАСОМ СЕНСОМОТОРНОЇ РЕАКЦІЇ.
70. ***Криськів М. Й.*** 408
МЕТОДИКА ОПРАЦЮВАННЯ СЛОВОПОРЯДКУ ГОЛОВНИХ І ДРУГОРЯДНИХ ЧЛЕНІВ У РЕЧЕННІ ЯК ОСНОВНІЙ СИНТАКСИЧНІЙ ОДИНИЦІ МОВИ.
71. ***Лиско А. І*** 418
ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ЩАСТЯ В АФОРИСТИЧНИХ ВИСЛОВАХ.
72. ***Майбородіна Д. Д.*** 423
АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ОКСИДАНТНО-ПРООКСИДАНТНОГО ГОМЕОСТАЗУ У ХВОРИХ НА ГЕНЕРАЛІЗОВАНІ ЗАХВОРЮВАННЯ ПАРОДОНТА НА ТЛІ ОЖИРІННЯ.

73. ***Максимяк В. Р., Мовчан К. Р., Давидов П. Г.*** 428
ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФІЛАКТИКИ І ЛІКУВАННЯ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ.
74. ***Маковецька Н. В., Сидорук А. В.*** 438
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ТУРИЗМ І ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА.
75. ***Марків В. М., Арнаут Г. М.*** 441
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ВИХОВАННІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЛЮБОВІ ТА ПОШАНИ ДО СІМ'Ї.
76. ***Михайленко В. В.*** 447
ОСНОВНІ ШКІДНИКИ В ПОСІВАХ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ.
77. ***Михайловська С. О., Пугановський О. В.*** 452
РОЗРОБКА СИСТЕМИ АВТОМАТИЧНОГО КЕРУВАННЯ ПРОЦЕСОМ ВИПАРЮВАННЯ ХЛОРИДУ КАЛЬЦІЮ З ПІДТРИМКОЮ ПРОЦЕСУ «САМОЗАТРАВКИ».
78. ***Міщенко Л. В.*** 456
ВИДАТНІ ОХТИРЧАНИ. ВІКТОР КАПУСТА.
79. ***Мотрук Т. О., Атаджанов С. Р.*** 463
ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ЗАХВОРЮВАНЬ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ.
80. ***Наливайко Л. Р., Дяченко Е. Р.*** 472
ОСНОВНІ ЗАСАДИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ В УКРАЇНІ.
81. ***Наказний М. О., Литвин І. В.*** 476
ПОДОЛАННЯ ФОРМАЛІЗМУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.
82. ***Недашковская Т. Е., Остапчук А. И.*** 483
НЕВЕРБАЛЬНЫЙ КОМПОНЕНТ В КАРТИНЕ МИРА СТУДЕНТОВ (НА МАТЕРИАЛЕ ФРАЗЕОЛОГИИ).
83. ***Недашковская Т. Е., Лобода М. П.*** 487
ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЫ МИРА ПОКОЛЕНИЙ «Y» И «Z».
84. ***Николеишвили Г. В., Шапакидзе Е. Д.*** 491
К ВОПРОСУ ИСТОРИИ, РАЗВИТИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ ШЕЛКОВОДСТВА В ЗАКАВКАЗЬЕ.
85. ***Олійник В. О.*** 502
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ОСВІТИ.
86. ***Очеретна А. В., Фролова Н. Е.*** 508
ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ОЛІЇ РИЖІЮ У ДІЄТИЧНОМУ ХАРЧУВАННІ.
87. ***Панькова О. В., Касперович О. Ю., Іщенко О. В.*** 513
ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ У СФЕРІ ПРАЦІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19.

88. ***Парубець О. М.*** 518
ДОСЛІДЖЕННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ КОРОНАКРИЗИ.
89. ***Пащенко Ю. В., Шевченко С. В.*** 525
РИНОК ФРАНЧАЙЗИНГУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ.
90. ***Пермінова Л., Ричак Л.*** 530
ПЕДАГОГІЧНО ДОЦІЛЬНІ ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.
91. ***Пермінова Л., Антонюк Н.*** 535
РОЗВИТОК ОСНОВ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.
92. ***Плахотнік О. О., Перевязко Д. О.*** 539
РОЗВИТОК ПЕРСОНАЛУ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.
93. ***Попова К. О.*** 544
РЕКЛАМА ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У СУСПІЛЬСТВІ.
94. ***Потеряхин А. А., Воронин И. Ю.*** 552
ТРЕНИРОВОЧНЫЙ ПРОЦЕСС И ИТОГИ ВЫСТУПЛЕНИЯ КИКБОКСЕРОВ НА КУБКЕ ЕВРОПЫ 2020 ГОДА.
95. ***Поцулко О. А.*** 559
ІСТОРІЯ ЗАСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ПЕРШОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ І НАУКОВОЇ УСТАНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ (ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ЧАСУ ВІДКРИТТЯ).
96. ***Прасул Ю. І., Іхненко Я. Ю.*** 569
МІСЦЕ WELLNESS-ТУРИЗМУ В СИСТЕМІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.
97. ***Приходько Д. О., Мошківський В. В., Кулікова К. М.*** 576
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МАРКЕТИНГ-МІКСУ В ІНТЕРНЕТІ.
98. ***Пузирьова П. В.*** 582
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР БІЗНЕСУ.
99. ***Разумейко И. Н.*** 592
ВРЕДИТЕЛИ СОИ В ЦЕНТРАЛЬНОМ ЧЕРНОЗЕМЬЕ.
100. ***Распопов В. Б., Ткачев И. И.*** 595
НАУЧНО-УЧЕБНЫЙ ЦЕНТР ПРИКЛАДНОЙ ИНФОРМАТИКИ НАН УКРАИНЫ – ПИОНЕР ВНЕДРЕНИЯ СРЕДСТВ ИНФОРМАТИЗАЦИИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК УКРАИНЫ.

101. ***Решетняк Л. Р., Стаховська В. С.*** 603
ВПЛИВ ВІТАМІНУ D НА ЗДАТНІСТЬ ОРГАНІЗМУ ПРОТИВОСТОЯТИ COVID-19.
102. ***Рибак Г. І., Колоколкіна Г. О.*** 608
ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ.
103. ***Розман І. І., Далекорій Я. І.*** 616
ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ: СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ЯК ЕТАП РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ.
104. ***Розман І. І., Курта Я. І.*** 620
КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.
105. ***Рудчик О. С.*** 624
ВПЛИВ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ НА ІНТЕГРАЦІЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ КРАЇН ЄВРОПИ (ПОЧАТОК XXI СТОЛІТТЯ).
106. ***Рутецький В. В., Суботницький І. М.*** 633
ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДИРИГЕНТА ОРКЕСТРОВОГО КЛАСУ.
107. ***Селебинка Ю. В.*** 638
ПРОБЛЕМИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ ЗАДАЧ ЛІНІЙНОГО ПРОГРАМУВАННЯ В ЕКОНОМІЦІ.
108. ***Семынина Т. В.*** 641
ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПРИМЕНЕНИЯ БИОЛОГИЧЕСКИХ СРЕДСТВ ПРОТИВ ВОЗБУДИТЕЛЕЙ КОРНЕВЫХ ГНИЛЕЙ ЗЕРНОВЫХ КУЛЬТУР.
109. ***Селихов Ю. А., Коцаренко В. А., Стасов В. А.*** 645
ЭКСЕРГЕТИЧЕСКИЙ МЕТОД РАСЧЕТА ЭФФЕКТИВНОСТИ РАБОТЫ ТЕПЛОЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ УСТАНОВКИ.
110. ***Симоненко Г. Г.*** 652
СПОСТЕРЕЖЕННЯ КІЛЬКОХ ВИПАДКІВ НЕЙРОСИФІЛІСУ В УМОВАХ НЕВРОЛОГІЧНОГО СТАЦІОНАРУ.
111. ***Скалянчук В. С., Захарчук А. А.*** 660
ТОЛЕРАНТНІСТЬ І ГЕНДЕР: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ.
112. ***Скрипник Н. Є., Септа М. В.*** 665
ФАКТОРИ ТА ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.
113. ***Славков М. П.*** 669
ДЕРЖАВНІ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЖИТЛА ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ.
114. ***Сметана О. І.*** 674
ПРАВОВИЙ СТАТУС ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ У РУМУНІЇ. ПРАВОВЕ ПОЛОЖЕННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ТА УКРАЇНСЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ НА ТЕРИТОРІЇ РУМУНІЇ.

115. ***Солдатенко О. А., Бойко В. А.*** 684
ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ – ОСОБИСТЕ ЗОБОВ`ЯЗАННЯ.
116. ***Суровцева І. Ю., Бутковська С. О.*** 688
ОРГАНІЗАЦІЙНО-КАДРОВІ ФОРМИ МІНІМІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.
117. ***Сябро І. В.*** 695
ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФРЕЙМВОРКА ПІДМІНИ ДАНИХ ДЛЯ ТЕСТУВАННЯ FLUTTER ДОДАТКІВ.
118. ***Таран В. О., Данилюк М. М.*** 700
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГІТАРНОГО АНСАМБЛЮ.
119. ***Тищенко Н. А.*** 705
О НЕКОТОРЫХ НЕДОСТАТКАХ ПРЕОБРАЗОВАНИЯ КЛАССИЧЕСКОГО ПОДХОДА ОБУЧЕНИЯ В ДИСТАНЦИОННЫЙ.
120. ***Ткаченко Т. В., Шумська О. О.*** 707
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НАД МУЗИЧНИМ ТВОРОМ.
121. ***Третяк Т. В.*** 711
ІНСТИТУТ ГЛАВИ ДЕРЖАВИ В СОЦІАЛІСТИЧНИХ КРАЇНАХ (НА ПРИКЛАДІ КУБИ ТА КНР).
122. ***Фиалко Н. М., Динжос Р. В., Прокопов В. Г., Шеренковский Ю. В.*** 715
ИССЛЕДОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ МАССОВОЙ ДОЛИ НАПОЛНИТЕЛЯ НА ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОЦЕССА КРИСТАЛЛИЗАЦИИ ПОЛИМЕРНЫХ МИКРОКОМПОЗИТОВ.
123. ***Філь В. М., Теглівець М. Р.*** 723
ВИКОРИСТАННЯ СПІРОГРАФІЧНОГО МЕТОДУ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ВІКУ У СТУДЕНТІВ.
124. ***Філь В. М., Кузь Р. З.*** 730
ГРУПА КРОВІ ЯК МАРКЕР СХИЛЬНОСТІ ДО РОЗВИТКУ РІЗНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ.
125. ***Фоменко В. Є., Казюта А. О.*** 738
ІНТЕНСИВНІСТЬ ПРОЦЕСІВ ГУМІФІКАЦІЇ ПОЖНИВНИХ РЕШТОК СОЇ ЗА ОПТИМАЛЬНИХ УМОВ.
126. ***Фучеджі В. Д., Гордина К. О.*** 743
ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ СЕРЕД МОЛОДІ.
127. ***Фучеджі В. Д., Ковбаса М. В.*** 747
ЕКЗЕСТЕНЦІОНАЛЬНА ІЗОЛЯЦІЯ ЯК ФАКТОР ВИНИКНЕННЯ ДЕПРЕСИВНИХ СТАНІВ.
128. ***Фучеджі В. Д., Костандакі О. В.*** 751
ПСИХОЛОГІЧНІ ДЖЕРЕЛА ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ ОСОБИСТОСТІ.

129. ***Хохлова І. В., Логойда К. В.*** 756
МИРОВА УГОДА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ.
130. ***Царьова О. В.*** 763
ІНСТИТУТ РЕГЕНТСТВА В МОНАРХІЧНИХ ЗА ФОРМОЮ ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВАХ.
131. ***Ціватий В. Г.*** 767
М'ЯКА СИЛА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЯПОНІЇ («SOFT POWER») В УМОВАХ ПОЛІЦЕНТРИЧНОГО СВІТОУСТРОЮ XXI СТОЛІТТЯ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРС.
132. ***Чала Т. Г., Прядко Ю. В.*** 778
СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ В СВІТІ.
133. ***Чала К. О.*** 781
ВІДНОВЛЮВАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ ПОЛІТИЦІ США.
134. ***Чеканович М. Г.*** 788
ЗАЛІЗОБЕТОННІ КОНСТРУКЦІЇ З НАТЯГОМ АРМАТУРИ НА БЕТОННУ СУМІШ.
135. ***Чепіга Д. О., Мізіна І. В.*** 791
ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ.
136. ***Чєн Н. В., Мельничук К. Р.*** 797
ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАФІКИ.
137. ***Швидкий П. А.*** 802
ВПЛИВ БІОПРЕПАРАТІВ НА БІОМЕТРИЧНІ ПОКАЗНИКИ СОЛОДКОГО ПЕРЦЮ ЗА ВИРОЩУВАННЯ РОЗСАДНИМ МЕТОДОМ В УМОВАХ ВІДКРИТОГО ҐРУНТУ ЛІСОСТЕПУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО УКРАЇНИ.
138. ***Шелест Т. Д.*** 806
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТА В КОНТЕКСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМИН.
139. ***Шпирало-Запоточна Л. Р.*** 811
МЕНЕДЖМЕНТ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА: ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ.
140. ***Шинкарьова В. С.*** 820
ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЦІЛІСНОГО СПРИЙНЯТТЯ СВІТУ ЧЕРЕЗ ОРГАНІЗАЦІЮ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.
141. ***Шинкарук І. В.*** 828
ЕНЕРГЕТИЧНА ПРИРОДА СПІВАЦЬКОГО ПРОЦЕСУ ЯК НАСЛІДОК УСВІДОМЛЕНИХ ДІЙ.

142. ***Шишова І. О., Лабенко О. В.*** 832
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.
143. ***Шмегельська Ю. В.*** 841
ГЕОМЕТРИЧНИЙ СИЛУЕТ ЯК СКЛАДОВА ФОРМОУТВОРЕННЯ ЗАЧІСКИ.
144. ***Штангей С. В., Приймак А. Ю.*** 847
ПРОНИКНОВЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБЛАСТИ ТЕЛЕКОММУНИКАЦИЙ.
145. ***Яблонь Л. С., Адамів М. М., Кузенко О. Й., Морушко О. В.*** 852
ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНОГО ТИПУ «ЛЮДИНА-ЛЮДИНА».
146. ***Ядловська О. С., Русєва А. В.*** 858
АЗЕРБАЙДЖАНСЬКА МЕНШИНА В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ.
147. ***Якимчук О. В., Смєлік А. С.*** 864
КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ДИТЯЧОГО КОСТЮМУ.

UDC 528.8:338.432

USE OF GEOINFORMATION TECHNOLOGIES IN AGRICULTURE ON THE EXAMPLE OF CHERNIHIV REGION (UKRAINE)

Ashikhmina Alona
student
Nedviga Maria
Undergraduate
Sliuta Alina
PhD, associate Professor
Department of Geography
T. H. Shevchenko National University
"Chernihiv Colehium"
Chernihiv, Ukraine

Annotation. The article examines the use of geographic information technologies in the Chernihiv region in the field of agriculture. The results of research indicate the use of GIT in the system of research, evaluation and use of agriculture in Chernihiv region. The authors highlight the main features of geographic information systems used in Chernihiv region, which are a multifunctional solution for solving a wide range of agricultural problems, namely: centralized management of the cartographic database of the agricultural enterprise; control over the performance of agricultural work in the fields; assessment of soil quality, their potential yield, agroecological condition, degradation processes; automation of the process of reporting, planning and forecasting the development of agricultural land and others.

Key words: geoinformation technologies, agriculture, Chernihiv region.

Introduction. Today, in industrialized countries, agriculture is placed on an industrial basis. This means not only the use of powerful agricultural machinery, highly efficient chemicals and agronomic methods, but also the involvement of the latest computer technology. The practice of agrarian reforms in Ukraine has proved the need for a radical restructuring of the entire system of economic relations, which covers the simultaneous production, distribution, circulation and consumption of agricultural products. Effective use of private property is impossible without the formation of an effective agricultural market. In agriculture, the introduction of information technology has lagged far behind industry, but now we can see mass computerization in agriculture in the Chernihiv region (Ukraine).

Agriculture is a branch of the national economy aimed at providing the population with food and obtaining raw materials for many industries. The industry is one of the most important, represented in almost all countries. Chernihiv region is one of the leading regions of Ukraine specializing in food production.

Chernihiv region has significant resource and labor potential for further development of agriculture. The importance of the agro-industrial complex lies not only in meeting the needs of people in food, but also in a significant impact on employment and the formation of export potential. Traditional agricultural tools are indispensable compared to computers and software, but the latter can be a source of valuable information on their optimal use. Solving such tasks as controlling the volume and timing of fertilizers, pesticides, management of irrigation processes, etc, requires significant effort, due to the collection and maintenance of information documentation on large areas over a long period of time. The use of geographic information technologies in agriculture guarantees the accuracy, completeness and relevance of the original data [2].

Aim. Investigate the use of geographic information technologies in the Chernihiv region in the field of agriculture.

Materials and methods. In the process of studying the use of geoinformation technologies in agriculture of Chernihiv region, statistical data and geoinformation technologies were used (QGIS 3.4.15 software).

Results and discussion. Chernihiv region has significant potential in the field of agriculture. The total area of agricultural land is 2,068.4 thousand hectares or 64,8% of the region's land. Agriculture in the region continues to be a significant segment of the economy, its share in gross value added increased from 18,4% in 2015 to 20,8% in 2019 [6].

The agricultural complex of the region has 1014 agricultural enterprises of various forms of ownership and management, including 298 business associations, 139 private enterprises, 28 cooperatives, 482 farms, 9 state enterprises, 58 enterprises of other forms of management, as well as 159.7 thousand personal units. peasant farms (Fig. 1).

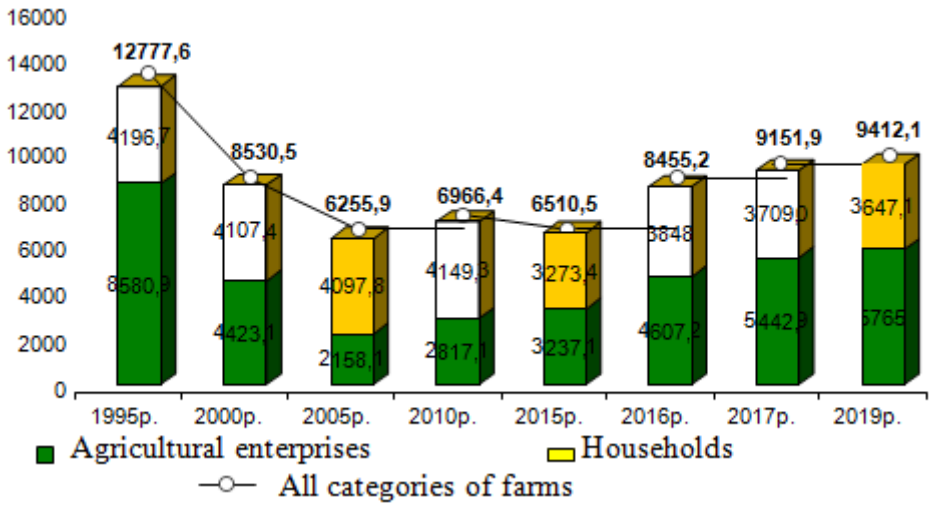

Fig. 1. Agricultural complex of Chernihiv region

The main specialization of the region's crop industry is the cultivation of grain and industrial crops, fodder production, animal husbandry - dairy and meat cattle breeding and pork production.

The peculiarity of the use of information technology in agriculture is that almost all the data used are geospatial. For example, if the task is to analyze the distribution of soil moisture according to yield, then all the data provided must be in one coordinate system and have the required coordinate accuracy. Only specialized programs, namely geographic information systems, can process such data. The main feature of such systems is the integration, maintenance and analysis of various types of geospatially distributed indicators and descriptive data.

Geographic information systems (GIS) are used to create and maintain land and water inventories, property registers, environmental and climate monitoring, emergency management, industrial risk assessment, analysis of the relationships of various factors affecting crop yields, information on which are based on geospatial data [3]. In essence, GIS is a combination of electronic maps, databases and tools for their maintenance and analysis. The capabilities and flexibility of these systems ensure their suitability both across the country and at the level of individual farms (Fig. 2). And this is how these systems are used today by leading agricultural enterprises in the Chernihiv region.

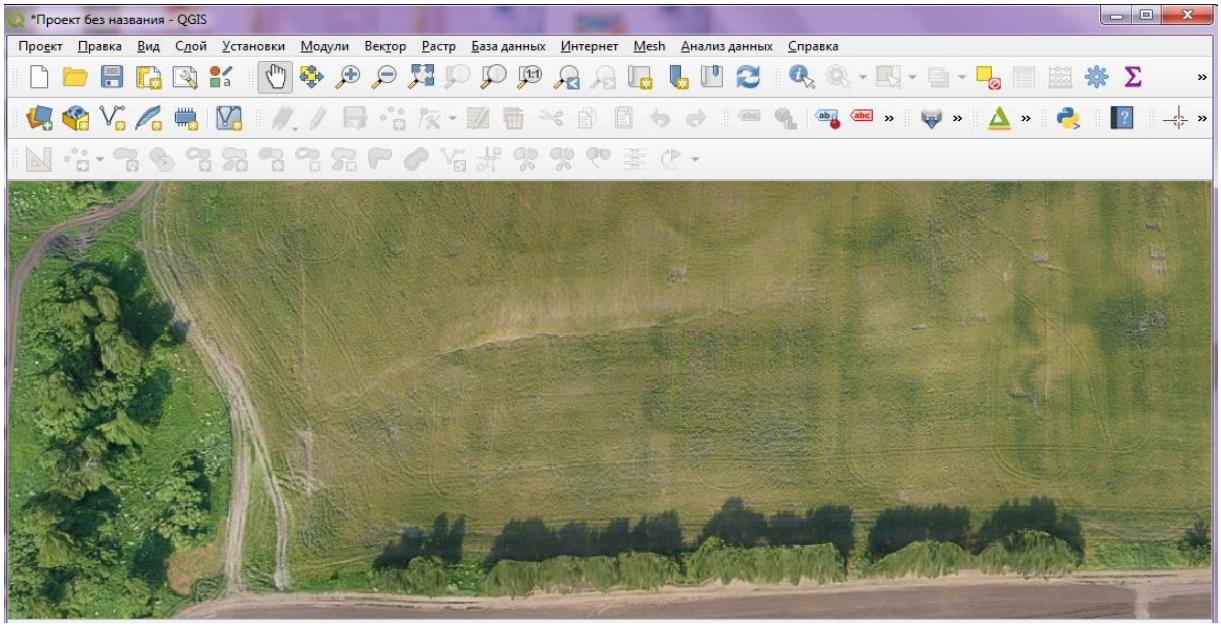

Fig. 2. Photographic plan of the land plot, under agricultural activity (Bakhmatsky district, Chernihiv region)

Geoinformation technologies are used by agricultural enterprises of Chernihiv region. The main sources of source data for agricultural geographic information systems are direct measurements in the fields with subsequent interpolation and image processing from aircraft and space satellites. The advantage of such data is the high accuracy and reliability of the results, the ability to measure various indicators in direct contact with the ground. The disadvantage is the significant cost (use of paid licenses), especially when it comes to large areas. Data from space and altitude aerial photography allow to control the amount of biomass, uniformity of plant growth, soil moisture and other indicators.

The use of geographic information systems and space and aerial survey data is possible at different levels of agricultural management. At the state level, it is possible to maintain a unified geographic information system used to forecast yields in the country as a whole, assess favorable and unfavorable agro-climatic factors, keep a general record and create a cadastre of agricultural land, monitor long-term trends and strategic planning [4]. At the state level, GIS can be used to ensure the effectiveness of protection of nature reserves, planning measures to protect these areas from the adverse effects of the agricultural sector.

Geoinformation data can be transferred from the state to the regional level. Both general data from selected areas and space survey data can be used in state geographic information systems. The presence of an independent and objective source of information in the form of data from space images allows to monitor the implementation of national agricultural policy, to verify the compliance of products supplied from places of information, the actual situation [5]. The state center can not only use such data itself, but also provide them for use to regional centers. And not only the initial data, but also the results of their processing, more suitable for use in the field to solve specific problems.Geoinformation systems at the regional level solve the problem of accounting for agricultural land, determining the value of land on the basis of many factors, monitoring the activities of agricultural enterprises, determining damage and compensation in emergencies, cooperation with emergency authorities, etc. [5]. Regional agricultural administrations use geographic information technology to provide advisory services directly to those involved in land cultivation. It is expedient to carry out the analysis in a complex from all region that will allow to receive full and exact initial data. At the same time, the cost of obtaining and processing data will be distributed among a number of farms in the region, which will reduce their costs in the region and will further contribute to the growth of economic efficiency.

Geographic information systems allow you to analyze a variety of factors. For example, topographic analysis allows to build objects on the basis of digital relief models of the map of slopes exposures, values of slopes, to determine insolation

coefficients; hydrological modeling - to determine the directions and intensity of surface runoff, forming a basis for assessing the impact of agricultural activities on the environment. Based on topographic analysis and cartographic data of the soil cover, it is possible to build maps of erosion potential. Means of geostatistical analysis allow to detect spatio-temporal dependences of yield on a number of factors, such as moisture, acidity, composition and other characteristics of soils, time and volume of fertilizer and pesticides, and many others [4]. In general, GIS analytical tools allow solving the chain of tasks of increasing the sustainability of agricultural production and reducing its costs. It is most expedient to conduct this analysis in regional centers, which will be able to provide the results of the analysis to farms in order to increase their efficiency and profitability. Developed analysis capabilities and high power of modern computer technology have led to the emergence of "accurate" agriculture, which collects data and analyzes the efficiency of agricultural production in small areas, and compiled, according to the data, statistics allow to take into account variations in soil characteristics. hydrological regime and other indicators [1]. On the basis of such analysis, optimal irrigation regimes, application of fertilizers and pesticides, organization of specific crop rotation, and other agricultural works are proposed for each small area of agricultural land. The significant popularity of this technique is due to its high efficiency, while other techniques have almost exhausted their potential to increase yields and product quality. Processing and analysis of data used in this approach is impossible without the use of geographic information systems, because they provide the required level of functionality.

Thus, geographic information systems used in Chernihiv region are a multifunctional solution for solving a wide range of agricultural problems, the main of which are [2, 6]:

● centralized management of the cartographic database of the agricultural enterprise (systems are suitable for creating and storing information about the boundaries of land and agricultural lands, cartograms of agricultural soil groups, crop rotation projects, agro-technical passports of land plots, orthophotos, land allotment projects, digital models, digital models);

● control of agricultural work in the fields, tracking of crops in terms of crops and fields based on aerial and space images (WMS / WMTS);

● assessment of soil quality, their potential yield, agro-ecological condition, degradation processes (creation of classifications of agricultural lands, allocation of especially valuable soils, nature of soil cover, distribution of lands by steepness and exposure of slopes, pollution by chemical products);

● automation of the process of reporting, planning and forecasting the development of agricultural land and others.

Conclusions. The use of geographic information technologies makes it possible to visualize data on the current state of land resources in various areas, which contributes to the creation of an optimal model of land use potential in agriculture.

REFERENCES

1. Application of GIS to ensure the technology of "precision farming" [Electronic resource]. GISINFO LLC. Access mode: http://www.panorama.vn.ua/item/ua01.php. (Date of application: 10.11.2020).

2. Kurochkin VM Analysis and prospects for the development of modern geoinformation solutions for the optimization of agriculture. Problems of informatization and management. №4 (52). 2015. pp. 74–81.

3. Morozov VV GIS in the management of water and land resources: a textbook. Kherson: KSU, 2006. 88 p.

4. Morozov VV, Lysogorov KS, Shaporinskaya NM Geographic information systems in the agrosphere: textbook. manual. Kherson: KSU, 2007. 223p.

5. Sonko SP, Kosenko YY Geoinformation systems in environmental protection, agriculture and forestry: a course of lectures on the subject "Fundamentals of Geoinformatics". Uman, 2013. 103 p.

6. Statistical Yearbook "Chernihiv Region-2011". Chernihiv: Main Department of Statistics in the Chernihiv region, 2012. 486 p.

UDC:62

BASIC CONCEPTS OF THE MOBILE ELEVATOR CONSTRUCTION AND ANALYSIS OF ITS PRODUCTIVE EFFECTIVENESS

Gubareva Olga S.
PhD, Assoc.Prof.
Knyshenko Anton
Student
Kharkiv National Automobile and Highway University
Kharkiv, Ukraine

Abstract. The article is relevant and deals with the main aspects of technological advances in elevater construction and their application in practice. A particular interest can be called for the practical workers in the area of technical support and engineers working on the improvements of technological processes.The purpose consists in getting acquainted with the technical specifications of the «TONAR» trailer and how they influence on the productive effect.

Key words: trailer, box-shaped structures, pantograph, rotary device, three-dimensional hydraulic drive, pumping station, hydraulic throttle.

The base (chassis) for installation of units and separate details of the mobile elevator with a working platform is a special frame with a suspension bracket from the «TONAR» trailer. When studying the device of the chassis and its operation it is necessary to study the operation of the «TONAR» trailer.

The pantograph is the main element of a design of the mobile elevator with a working platform by means of which all operations provided by technical characteristics are carried out. The pantograph consists of a lower and an upper boom connected by a lever and two hydraulic cylinders. The lower and upper booms are hinged to the turntable stand. All sections of the pantograph are welded from sheet steel and are box-shaped structures of rectangular shape. At the end of the upper

boom is attached a bracket on which the work platform is mounted. The alignment of the platform is provided by a mechanical orientation system with two rods.

The rotary device consists of the case and the welded frame with a rack. The rotation of the rotary device is carried out around a fixed spike on two radial and one thrust bearings. The spike is fixed on a support device attached to a special frame of a mobile lift with a working platform (chassis). The gear is rigidly fixed on the case, which serves to transmit rotational motion.

The rotary device includes a three-dimensional hydraulic drive, which ensures the rotation of the rotary device around the spike. The three-dimensional hydraulic drive consists of a hydraulic motor and a worm gearbox. On the output low-speed shaft of the gearbox is a gear that engages with the crown of the gear mounted on the rotary device.

The output gear is run over on a crown, bringing in rotation a rotary part of the elevator. The rotary support provides rotation of a rotary frame of the mobile elevator with a working platform rather motionless and serves for perception of all loadings operating on a rotary part at work. The support includes a toothed crown and a pin.

The support base serves to ensure the stability of the mobile lift with a working platform from static and dynamic forces arising during its operation (maneuvering). The support device includes a support frame, additional supports and a rack. The support frame is a rigid welded structure consisting of two longitudinal beams, two transverse beams and cross beams. On the top in the central part of the frame is welded a pin to attach the swivel frame. Additional supports consist of beams of rectangular section, hinged to the support frame. At the end of the beam are installed outriggers (hydraulic jacks). Decomposition of supports is performed manually. Fixation of additional supports is made by means of a finger. To prevent involuntary opening, all beams are equipped with clamps. The rack is mounted on a rotating frame and is a support for the boom of a mobile lift with a working platform in the transport position and is a welded structure with a clamp for mounting the boom.

The three-dimensional hydraulic drive of the mobile lift with a working platform is intended for supply of working liquid from the pump to hydraulic motors

of executive bodies and contains pump station, 2 hydraulic cylinders and the hydraulic motor, hydraulic equipment of management, protection against overloads and conditioning of working liquid, and also pipelines.

The pumping station consists of the driving electric motor of alternating current, a gearbox and a left-hand gear pump. The pump is used to convert the mechanical energy of the rotational motion of the drive motor into the hydraulic energy of the working fluid flow. The pump station is located on a special bracket.

The hydraulic tank is used for storage, cooling and removal of undissolved air from the working fluid. The volume of the hydraulic tank is 40 dm^3 (l), the upper mark of the working fluid level indicator corresponds to a volume of 32 dm^3 (l). An indicator of the working fluid level is placed on the hydraulic tank. At the bottom of the hydraulic tank there is a plug for draining the working fluid. Inside the hydraulic tank there is a vertical partition, which separates the suction hole from the drain and helps by changing the direction of flow of the working fluid to release air bubbles and sediment of solid particles at the bottom of the hydraulic tank. To prevent the creation of excess pressure or vacuum in the hydraulic tank (discharge), a filter-breather is installed to communicate the inner cavity of the hydraulic tank (above the working fluid) with the atmosphere (ambient air).

A filter is installed in the pump discharge line to clean the working fluid from contaminants with a fineness of particles larger than 25 mcm. Placement of the filter vertically with a settling tank downwards. Filtration is provided by a paper filter element.

Mechanical particles are trapped in the filter pores or settle to the bottom of the filter housing. Contamination of the filter element is monitored by a contamination indicator mounted on the filter housing. The white field of the indicator corresponds to a clean filter element, and red to a contaminated one. If a red field appears on the indicator, the filter element must be replaced immediately.

The speed of the hydraulic cylinders and the hydraulic motor is regulated by a hydraulic throttle with proportional electrical control applying the method of speed control that is throttle control at the entrance to the hydraulic motors.

The given description of the «TONAR» trailer allows studying better the technical specifications of machinery in order to apply them effectively in a technological process.

REFERENCE

1. ДСТУ ISO 16369:2009 Підйомники робочих платформ. Щогловий підйомник робочих платформ. Загальні технічні вимоги та методи випробування (ISO 16369:2000, IDT). ISO 16369:2007(en) Elevating work platforms – Mast-climbing work platforms. https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:16369:ed-2:v1:en

2. ДСТУ ISO 18878:2008 Підйомники робочих платформ мобільні. Навчання оператора (машиніста) (ISO 18878:2004, IDT). ISO 18878:2013(en) Mobile elevating work platforms – Operator (driver) training. https://www.iso.org/ obp/ ui/#iso:std:iso:18878:ed-2:v1:en

3. Кириченко И. Г. Объемный гидропривод в мобильных подъемниках с рабочими платформами: монография / И. Г. Кириченко, Г. А. Аврунин, В. Б. Самородов, А. В. Ярыжко. – Харьков: ХНАДУ, 2018. – 296 с.

4. LEGUAN 125. Operators and Service Manual 2014. – Version 6/2015.– 27.8.2015. – 39 p.

5. LEGUAN 135. Operators Manual 2015. – Edited 26.1.2016. – 20 p.

6. Service and Maintenance Manual. Model 1200SJP, 1350SJP. – JLG An Oshkosh Corporation Company. – P/N-3121142. – May 23, 2017. – 718 p.

7. Service and Maintenance Manual. Model 1250AJP. – JLG An Oshkosh Corporation Company. – P/N-3121171. – June 22, 2017, – 732 p.

8. Service and Maintenance Manual. Model 1850SJ. – JLG An Oshkosh Corporation Company. – P/N-3121619. – May 23, 2017, – 700 p.

UDC: 616.516.5 085.26

ATOPIC DERMATITIS IN CHILDREN: TREATMENT

Hayevska Marina Yurievna
candidate of Medical Sciences
associated professor of the Department
of Dermatology and Venereology
Klos Nataliia Petrivna
Vozna Yuliia Yuriivna
Khodan Yana Valeriivna
Doctor-interns
Higher State Educational Establishment of Ukraine
"Bukovinian State Medical University"
Chernivtsi, Ukraine

Introduction Atopic dermatitis (AD) is a chronic, pruritic, inflammatory skin disease with a wide range of severity, and is usually the first manifestation of atopic disease. It is one of the most common skin disorders in developed countries, affecting approximately 20% of children and 1–3% of adults [1]. Symptoms such as eczematous papules, plaques, and itch, and their associated consequences, such as sleep disturbance, can significantly impact the quality of life of the patient and family. Patients with AD suffer from chronic, relapsing, intensely itchy, and inflamed skin lesions and have an increased likelihood of developing asthma and/or hay fever [3]. According to modern concepts, AD is a multifactorial disease, the development of which is closely related to the genetic defects of the immune response and the negative effects of the environment [2]. An extremely important risk factor for the origin and the cause of the disease in people with AD is pathology of the organs of the gastrointestinal tract, especially intestinal dysbacteriosis, which is found in 89-94.1% of children with AD [5]. For providing of the physiological protective function of the intestinal microflora the immediate interference with the aim of proceeding

ecosystem balance is needed. One of the approaches to restoration of the functions of the intestinal microflora is the usage of probiotics and hepatoprotectors [4].

The probiotic medication Enterogermina forte contains four strains of gram-positive aerobic endospore-forming bacterium Bacillus clausii, which has a wide range of antibacterial resistance. Bacterium Bacillus clausii is characterized by the unique ability of spore and vegetative forms for reproduction, survival and functional-metabolic activity in the gastrointestinal tract. Bacteria Bacillus clausii stimulate cellular and humoral immunity, which is especially important in the case of intestinal infections, synthesizing vitamins and amino acids. Biologically active substances that secrete bacteria Bacillus clausii provide the following effects of the medication: inhibition of pathogenic and opportunistic flora, organization of optimal conditions for maintaining normal intestinal microflora, facilitating the splitting and absorption of food components; improvement of the immune-barrier function of the intestine, decrease in the level of anti-inflammatory cytokines. While entering into the intestine the medication Enterogermina forte at a dose of 1-10 billion viable cells guarantees a content of 1ml of secretion of 106 -107 colony-forming units of viable bacteria. The reasons for good tolerability of the medication Enterogermina forte and hepatoprotector Chophytol are in its natural origin and the absence of any ballast substances, stabilizers and preservatives in its composition.

Objective of the work The objective of the research was to investigate the effectiveness of probiotic Enterogermina forte and hepatoprotector Chophytol usage in patients' treatment with atopic dermatitis.

Materials and methods 52 patients with atopic dermatitis from one to three years old (23 boys and 29 girls) with mild or moderate stage of exacerbation with concomitant dysbacteriosis (dysbiosis) of the intestine have been examined during the research.

The research complex included: anamnesis, examination, general clinical studies, microscopy of affected tissues; coprocytogram chart, general level of Ig E; where Ig E is the level of total antibodies to food allergens. Very often dysbacteriosis was determined after the examination of children with colic (15,15 and 38,89%

respectively). Here it should be emphasized that when conducting a coprological examination, children were obliged to determine the level of pH feces in order to exclude transient or secondary lactase deficiency, which was detected in two cases with children's colic and in one with a postponed rotavirus infection. These children were not included in the observation group, as the reason for improving their wellbeing and reducing complaints was the exclusion of milk from the diet. When studying the possible factors that lead to the emergence of dysbacteriosis in our patients, the obstetric history of their mothers were given in details. As a result, a high incidence of inflammatory diseases of the urinary and genital area in mothers during pregnancy was established both in the main (54, 54%) and in the control group (66, 67%); caesarean section occurred in 8 (21, 25%) cases in the main group and in 6 (11, 25%) in the control group; other factors were observed in isolated cases.

It was also found that during the treatment of Enterogermina forte and Chophytol (it may be due to excision of the intestinal biocenosis in patients from the observation group) there was a decrease in the incidence and a significant decrease ($p< 0,5$) in the severity manifestations of atopic dermatitis. In our research, there were no cases of any signs or symptoms indicating that the medication is not tolerated either from the skin or from the gastrointestinal tract.

All patients had minor dysfunctions of the gastrointestinal tract that are characteristic for the syndrome of dysbiosis (dysbacteriosis): anorexia and nausea in mild form; moderate disorders in coprocyogram: shift of pH to the alkaline side, muscle fibers, digested cellulose, fatty acids, neutral fat, iodophilic flora, mucus; sporadic liquid stool of greenish colour, sometimes with mucus, unpleasant sour or rotten smell; in some cases, stomach cramps, flatulence.

Sowing on dysbiosis (dysbacteriosis) revealed a significant decrease in lactobifidus bacteria <10 5; an increase in the staphylococcus aureus >10 3.

For the possibilities of evaluating the effectiveness of treatment, the titres of bacteria are carried out to the point (marked) system: 10 1 - 1 point 10 9 - 9 points. When assessing the severity of AD in children by the SCOARD the index of 18 points (22,3 - 12,9) was received. When comparing the results in the first and the

second group of children (after 3 weeks of treatment), the significant proportions, both in relation to the symptoms of AD, and the syndrome of dysbiosis and coprocytogram were detected.

The children under our supervision, from one to three years with a mild and moderate severity in the stage of exacerbation with concomitant dysbiosis of the intestine. In order to compare the effectiveness of treatment, the patients were divided into 2 groups: by sex, age, severity of the disease, degree of dysbacteriosis of the intestine (colon). The children with intolerance of cow's milk protein, lymbiosis and helminthiasis, confirmed by data from clinical and laboratory examinations were not included into this research. Comprehensive treatment for all children included: topical corticosteroids, enzymes, sorbents, H-1 blockers of the last generation, skin care products.

A comparative assessment of effectiveness was carried out according to the SCOARD (Scoring of Atopic Dermatitis) index that was worked out by the European Working Group. It allows evaluating objectively the severity of AD. Index SCOARD takes into account the following indicators: (A) the prevalence of the skin process, (B) the intensity of clinical manifestations and (C) subjective symptoms.

Results and discussions As probitic, the medication Enterogermina forte was used during the time of investigation and was prescribed 1 - 2 bottle per day (depending on the age, for children up to 1 year - 1 bottle was prescribed, for older children 2 bottles were prescribed) during 10 days patients (main group) at the age from 3 months to 5 years who applied for an outpatient admission to the gastroenterologist at the 10th Children's Clinical Hospital for the period from September 2018 to January 2020. Since contraindications to the use of Enterogermina forte and hepatoprotector Chophytol practically do not exist, all those who applied to the gastroenterologist were prescribed this medication, that is, there wasn't special selection of patients. This allowed us not only to evaluate the effectiveness of the medication, but also to make some conclusions about the structure of the diseases, on the background of which dysbacteriosis and the features of its clinical manifestation may develop in children.

Evaluation of the effectiveness of the medication was carried out in 10 days and one month from the first day of its administration according to the questionnaires, which were filled by the mothers every day, and according to the results of the coprologic studies of feces for dysbacteriosis before and after 1 month after the administration of the medication. Three months later, a mothers' survey was conducted on the subject of clinical manifestations of dysbacteriosis.

Most of the examined children have dysbiosis of the colon cavity varying from I - IV degrees: 11 children (23%) - had dysbiosis of the I degree, 20 children (38%) - had dysbiosis of the II degree, 13 children (25%) - had dysbiosis of the III degree, 8 children (14%) had the dysbiosis of the IV degree.

Depending on the beginning of the administration of the probiotic, patients were divided into two groups by age and severity of the course of disease:

In the first group were (28 patients) who started taking the drug from the first day of treatment; in the second group were (24 patient) who started taking the drug from the third or the fourth day of treatment. Patients in the Ist group on the 3-4 days of treatment had significantly fewer pathological impurities in emptying (mucus, foam, undigested lumps).

As a result of treatment, there was a recovery of intestinal microflora in 85% of patients, an increase in the number of patients with eubiosis (by 40.0%) and significantly decreased the number of patients with dysbiosis the III degree (by 41.6%); levels of side effects from the use of antibiotics were leveled. The clinical characteristics of the main and control groups were as follows: the average age of children in the main group was 13.11 months, in the control group - 12, 72 months. As dysbiotic disorders are usually secondary and are observed in the background of other diseases, we were interested in the main diseases that were diagnosed to the children of both groups. It was found that in both groups, the most frequent were various kinds of allergic diseases (57, 57% of patients in the main and 50% of the control group), and in the vast majority of cases there was atopic dermatitis, which was observed in 14 of 28 patients with allergic pathology in the first group and in 13 out of 24 - in the second. Bronchial asthma, allergic rhinitis, and recurrent urticaria

occurred in both groups in isolated cases. In the second place in frequency, there were intestinal dysfunctions that occurred after acute intestinal infections 1-3 months ago, both viral and bacterial, or intestinal giardiasis, which comprised 21.21% in the main and 38.98% in the control group. In some cases, the phenomenon of dysbiosis was observed against the background of functional gastrointestinal disorders - (BDD) bile duct dyskinesia, functional constipation, intestinal dysfunction or reflux. In four cases in the main group and in one - in the control group, dysbiosis was observed after antibiotic therapy.

Results The administration of an Enterogermina forte and Chophytol for 10 days against the background of basic therapy of AD enables to accelerate the improvement of the patient's condition, promotes the rapid resorption of AD elements, reduce itching and the time to reach remission.

It can be argued that the risk factors for the development of dysbiosis in young children are the presence of various inflammatory diseases of the urogenital area in mothers and cesarean section in obstetric history; acute intestinal infections which occurred in patients; as well as repeated respiratory diseases requiring antibiotic therapy. Dysbiotic disorders are most often observed on the background of atopic dermatitis, childhood colic (in children of the first year of life) and after recent cases of acute intestinal infections.

The obtained results showed that the early inclusion of the probiotic in the treatment scheme contributes to a more rapid decrease in the severity of manifestations of dysbiosis. All children have a significant positive dynamics of indicators of coprocytogram, normalization of stools, and improvement of well-being and night sleep.

The introduction of the probiotic Enterogermina forte and hepatoprotector Chophytol in the complex treatment leads to a significant positive dynamics both from the skin and atopic process, as well as from the intestinal dysbiosis, which makes it possible to prolong the remission of AD. Adequate complex treatment of AD of mild and moderate severity, after three weeks of treatment, leads to the normalization of the basic indicators of quality of life. Thus, the use of a probiotic

Enterogermina forte and Chophytol for the complex treatment of chronic dermatosis can, in a short time, leads not only to the normalization of the allergic skin process, but also to normalize the intestinal microbial process. The following study showed the need for pro - bioitics in the treatment of atopic dermatitis.

Perspectives for further research The introduction of probiotics and hepatoprotector in the treatment scheme for patients with chronic dermatitis, namely atopic dermatitis are very promising for further investigation.

USED LITERATURE:

1. T. Nakatsuji, T. H. Chen, S. Narala, K. A., Antimicrobials from human skin commensal bacteria protect against Staphylococcus aureus and are deficient in atopic dermatitis. Sci. Transl. Med. 9, 46-80 (2017).

2. M. Megna, M. Napolitano, C. Patruno, and others, Systemic Treatment of Atopic Dermatitis: A Review Dermatol Ther (Heidelb) (2017) 7:1–23.

3. P. Bianchi, J. Theunis, C. Casas, C. Villeneuve, A. Patrizi, C. Phulpin, A. Bacquey, D. Redoules, V. Mengeaud, A.-M. Schmitt, Pediatr. Dermatol. (2016) 33, 165.

4. L. Drago, R. De Grandi, G. Altomare, P. Pigatto, O. Rossi, M. Toscano, Skin microbiota of first cousins affected by psoriasis and atopic dermatitis. Clin. Mol. Allergy (2016) 14, 2.

5. B. Shi, N. J. Bangayan, E. Curd, P. A. Taylor, R. L. Gallo, D. Y. M. Leung, H. Li, The skin microbiome is different in pediatric versus adult atopic dermatitis. J. Allergy Clin. Immunol. (2016)138, 1233–1236.

FEATURES OF PREGNANCY IN PATIENTS WITH COVID-19

Kachailo Iryna Anatoliivna
Ph.D., assistant
Makarenko Daria Olexandrivna
Petrova Evgeniya Sergiivna
Students
Kharkiv National Medical University
Kharkiv, Ukraine

Resume: Pandemic Covid-19 is the main problem of humanity today. Pregnant women require special attention, since the influence of the virus on the course of pregnancy and the transmission of the virus are not well understood. Early diagnosis and treatment of Covid-19 in pregnant women has good prognostic value.

Keywords: Covid-19, pregnant women, SARS, newborn, delivery.

Topicality. Today, the COVID-19 pandemic is a significant problem all over the world and in Ukraine in particular. Different classes of the population deal with this problem, so doctors of all specialties need to be pay attention to this disease. One of the important issues is the study of COVID-19 on the condition of pregnant women, pregnancy, the postpartum period and the condition of the fetus.

Compared to other types of coronavirus infections such as SARS and MERS, there is a risk of maternal death from COVID-19. The disease is associated with an increased rate of preterm labor and caesarean section, and complications are likely associated with more severe maternal illness.

In cases from Wuhan, China, 92% (109/118) of pregnant women had a mild illness and 8% (9/118) had a severe illness (hypoxemia) - six out of nine women developed severe illness in postpartum period. In the Spanish cohort, 11% (9/82) of pregnant women experienced severe adverse maternal outcomes, of which four were severe and five had common symptoms of COVID-19. Overall, COVID-19 patients

with vaginal delivery had excellent results even with common symptoms, while women who had a caesarean section had a higher risk of adverse outcomes.

According to the Deputy Minister of Health of Ukraine Irina Mikichak, among the almost 61,000 confirmed cases of coronavirus infection, 225 pregnant women were sick. This is 0.4% of all cases. During the epidemic, 92 pregnant women with this diagnosis were hospitalized. This is 41% of all sick pregnant women. 6 women were in critical condition in intensive care units, two cases were fatal due to respiratory failure.

As SARS-CoV-2 continues to spread rapidly around the world, antenatal care, fetal safety, and the potential for vertical transmission are of considerable interest. According to available data, pregnant women are not more likely to contract the infection than women in general.

Women with any chronical disease are advised to have a medical consultation as there may be additional prenatal or antenatal complications in this group.

Effects on the mother

The clinical manifestations of COVID-19 in pregnant women are similar to those in non-pregnant women.

Most patients have common symptoms, but about 20% develop severe disease. The most common symptoms include fever (80–100%), cough (59–82%), myalgia / fatigue (44–70%), and shortness of breath (31–54%). Less common symptoms are sputum (28–33%), headache (6–17%), and diarrhea (2–10%). The presence of pneumonia with bilateral infiltrates or areas of consolidation is common in about 50% of symptomatic patients.

The number of leukocytes in the peripheral blood is normal or decreased in the early stages, and the number of lymphocytes may decrease. The main laboratory findings in the early stages of the disease include lymphopenia, increased transaminase levels, proteinuria, and increased levels of lactate dehydrogenase and C-reactive protein.

Initial data showed that pregnant women who developed COVID-19 pneumonia had about the same intensive care unit (ICU) hospital admission rates as

non-pregnant women. More recent data shows that pregnant women with COVID-19 have higher hospital admissions rates but equal mortality rates compared to non-pregnant women. Pneumonia, detected by the presence of bilateral infiltrates in the lungs and an increased level of CRP in the blood serum at the time of hospitalization, was observed in more than half of the cases of severe disease.

Complications include severe pneumonia, acute respiratory distress syndrome, cardiac abnormalities, airway superinfections, sepsis, and septic shock.

It should be noted that the psychoemotional state of pregnant women requires special attention in a pandemic, as they have more risk due to many factors, including the fear of getting infected, transmitting the infection to the baby in case of infection, social isolation, financial difficulties.

Impact on pregnancy outcome

Data on infections in the first trimester are limited, but spontaneous miscarriages are not increasing and COVID-19 infection is currently not an indication for medical termination of pregnancy.

Timely delivery is not indicated for infected women with mild illnesses. Childbirth should be performed after a negative test result to reduce the chance of transmission of the infection to the baby after birth. However, in seriously ill women with COVID-19, it may be necessary to deliver at 32-34 weeks of gestation.

SARS-CoV-2 has not been found in vaginal secretions or amniotic fluid. Thus, when the membranes are ruptured and the fetal heart rate is monitored, the usual tactics is vaginal deliver.

Infant exposure

Early studies noted that some newborns were preterm and low birth weight from mothers infected with COVID-19, but there is no evidence of whether they were associated with the disease. Most infants tested negative for SARS-CoV-2 after birth; however, newborns with symptoms of COVID-19 born to mothers infected with COVID-19 tested positive for SARS-CoV-2 after a few days of life, so it is unclear at what stage ante-, peri- or postnatal transmission took place.

The virus has been detected in some breast milk samples, but the risk of transmission of SARS-CoV-2 through breastfeeding is not well understood, so there is no reason to rule it out. Since infection is more likely to occur through airborne transmission through close contact with an infected mother, it is therefore recommended that a healthy caregiver feed the baby expressed breast milk.

Treatment

As the number of COVID-19 patients grows every day, it is necessary to provide special support for pregnant women and their babies.

An initial assessment can be made by telephone to confirm the suspicion. As a general rule, we recommend minimizing the number of specialists.

The first examination requires a medical history and physical examination, which includes measurements of blood pressure, temperature, oxygen saturation (SO2), and heart rate and respiration. Fetal heart rate auscultation, cardiotocography (CTG), or fetal ultrasound should be used to confirm fetal viability and well-being, depending on gestational age and maternal symptoms.

If clinically indicated (respiratory rate> 20 beats per minute, SO2 <96%, dyspnea or body temperature ≥38 ° C), chest x-ray should be performed using fetal protective measures and laboratory examination: blood test, function kidney, including creatinine, urea, electrolyte analysis (Na, K +, Ca, Mg), liver enzymes, lactate dehydrogenase and C-reactive protein, and coagulation tests (prothrombin time and activated partial thromboplastin time).

First of all, for pregnant women with COVID-19, it is important to maintain water and electrolyte balance. It is recommended to immediately begin treatment for any first signs of COVID-19, as well as monitor vital signs and blood oxygen saturation levels to identify hypoxia. It is recommended to monitor the fetal heart rate, especially at 23-28 weeks of gestation. Also important is the assessment of a complete blood count, kidney function, liver function and coagulation indicators.

The possibility of using antiviral and antibacterial drugs in the treatment of severely symptomatic covid-19 is being studied, since the disease is associated with negative outcomes for the mother and fetus. In any case, treatment should be

individualized and based on the risks and benefits of treatment for the mother and her baby.

Conclusions

In fact, physiological changes during pregnancy - in the cardiovascular, respiratory and coagulation systems - can lead to an increased risk of morbidity. In any case, complications of COVID-19 during pregnancy should be identified and treated early. The presence of concomitant diseases (chronic hypertension, pregestational diabetes, cardiopulmonary diseases, chronic kidney disease stage III - IV, immunosuppression, as in transplant recipients, HIV infection) may increase the risk of developing more severe clinical manifestations.

Pregnant women should follow the same guidelines as the general population to reduce their risk of infection: increase social distance, practice good hand hygiene, and wear a face mask in public.

Clinicians also need to be vigilant when screening pregnant women. And also to minimize the number of visits to medical institutions.

Based on limited data, there is no conclusive evidence of intrauterine vertical transmission of COVID-19 from infected women to their babies. However, postpartum contamination cannot be completely ruled out.

LIST OF REFERENCES:

1. Immunology. Edited by Kuznetsova LV, Babadzhana VD, Kharchenko NV National textbook. Vinnytsia: Mercury-Podillya LLC, 2013. - 564 p.

2. Shkiryak-Nizhnik ZA, Tsarenko IV Children's polyclinic and antenatal protection of the fetus // Doctor, 2002. № 3. –S. 22-24.

UDK 351.861

PREVENTION OF MAN-MADE EMERGENCIES BY ACOUSTIC HAZARD IDENTIFICATION

Kamyshentsev Hennadii
postgraduate
Administration of the State
Border guard service of Ukraine
Shevchenko Olga
postgraduate
Shevchenko Roman
Doctor of Technical Sciences, Senior Researcher
Head of Department
National University of Civil Defence of Ukraine

The research solves the current scientific and practical problem in the field of civil protection, namely, developed models for the prevention of man-made and terrorist emergencies at facilities with a large number of people by acoustic hazard identification [1].

An analysis of the consequences of man-made emergencies at facilities with a large number of people in the leading countries of the world. The state of prevention of emergencies of man-caused and terrorist nature at the objects of dangerous production in European countries is analyzed. The consequences of man-made emergencies at hazardous production facilities in Ukraine have been studied. Based on the analysis of existing methods, techniques and techniques of emergency prevention, the research task is formulated [2].

A special structural and logical model of QR has been developed - management of man-made and terrorist emergencies at facilities with a large number of people. Peculiarities of the process of QR - management of man - made emergency

and the algorithm of hierarchy of access to information in the process of QR management of man - made and terrorist emergency are considered.

A mathematical model for the prevention of man-made emergencies at mass-populated facilities by acoustic hazard identification has been developed. The main approaches to solving the problem are considered and the boundary and initial conditions for ensuring the process of prevention of man-made emergencies in hazardous production are formulated.

A mathematical model for preventing man-made emergencies at high-density facilities by fiber-optic hazard identification has been developed.

Variants of implementation of the developed structural-logical model of QR - management of an emergency situation of technogenic and terrorist character on objects with mass stay of people and mathematical models of its prevention are developed. The characteristics of the information-analytical complex of emergency management support at facilities with a large number of people by acoustic hazard identification are considered.

REFERENCE

1. Strelets V., Shevchenko O., Shevchenko R. The urgency of developing information and technical methods of prevention of emergencies of man-made nature. // Materials of VIII International Sciences. practical conference "Information control systems and technologies". Odessa, 2019. S. 187 - 188.

2. Strelets V., Shevchenko O., Shevchenko R. Actuality of creating information and communicative technology of QR coding with the purpose of optimization of implementation of emergency diseases, workshops. Modern directions of development of information and communication technologies and means of management Materials of the tenth international. Science. practice. conf. Baku, Kharkiv, Zilina. 2020. S. 74/

UDC 681.518.5

COMPUTER SIMULATION OF ULTRASONIC FLAW DETECTION PROCESSES FOR MICRODEFECTS OF WELDED SEAMS

Kisil Tetyana
Ph.D., associate professor
Bondarenko Maxim
Prof. Dr. Eng
Cherkassy State Technological University
Cherkassy, Ukraine

Annotation. As you know, the goal of many technologies is miniaturization. The miniaturization of technical products has become one of the driving forces for the development of high-tech systems in the late XX and early XXI centuries. The article discusses some of the most famous methods for determining defects in microwelded joints and joints. The main disadvantages of these methods are established, among which the following: bulkiness, elongation in time, seam destructibility in the process of defect detection, the inability to accurately determine the depth of defects and so on. It is shown that ultrasonic testing of welds allows, without destroying the weld itself, to identify such internal defects as: cracks, gas and slag inclusions, lack of penetration, etc. A dynamic computer model of the propagation of ultrasound in microwelded seams of metal samples in the presence of defects of various sizes was created on the basis of which a regularity of the sensitivity of the measurement of such microdefects from the parameters of an ultrasonic microdefectoscope was revealed.

Key words: direct piezoelectric transducer, miniaturization, unbrakable control, weld, microdefect, ultrasonic flaw detection, microdefectoscope, computer modelling.

Introduction. The process of miniaturization is a long-standing trend in the development of technology, initially associated with the process of increasing the accuracy and resolution of the products being created. It is the latter that is the basis for the creation of more and more small-sized products. For the first time, miniaturization became widespread among mechanical products with the development of technologies that increase the accuracy of manufacturing parts. This process began with the production of locks; then the watchmakers took the lead. It was the latter who created the first miniature mechanical products of computing technology - adding machines, integrators, etc. Mechanical integrators in the fifties were replaced by electromechanical ones (as part of the first electromechanical computers). The second stage of miniaturization began with the active use of two-dimensional (2D) technologies of microelectronics, already coupled with intellectualization. The symbol of this stage is multilayer printed circuit boards, which achieve submicron accuracy. At the turn of the 21st century, the third stage of miniaturization based on 3D microsystem technologies began. This stage refers not so much to electronics as to three-dimensional electromechanics and allows you to create microelectronic systems [1]. At the same time, it should be noted that one of the main joining methods for obtaining a one-piece finished metal structure is welding [2]. However, the development of welding technologies is impossible without the use of non-destructive testing (NDT) methods that improve the quality of materials and welded structures for critical purposes [3].

Formulation of the problem. The microstructure of the weld and the heat-affected zone largely determines the properties of welded joints and characterizes their quality. Microstructure defects include the following: increased content of oxides and various non-metallic inclusions, micropores and microcracks, coarse grain, overheating, metal burnout, etc [4]. Overheating is characterized by excessive coarsening of the grain and coarsening of the metal structure. Burnout is more dangerous - the presence of grains with oxidized boundaries in the metal structure. Such metal has increased fragility and cannot be repaired. The cause of burnout is

poor protection of the weld pool during welding, as well as welding at high amperage.

The main methods of ultrasonic flaw detection [5]:

Shadow method;

- Mirror-shadow method;
- Echo-mirroring method;
- Delta method;
- Echo method.

Today, the most popular non-destructive testing method is ultrasonic testing (UST) of welded joints. Ultrasonic testing is an examination that is able to identify in the shortest possible time: wear of products, surface or internal defects of metals and alloys, the quality of the product or individual weld. Traditionally, ultrasonic testing of welded joints is carried out in the range from 0.5 to 10 MHz. Specialists can identify a large number of different defects, usually with sizes ranging from units to tens of micrometers in metal products and whole building structures. In some cases, ultrasonic testing of welded seams is performed by pulses with a frequency of up to 20 MHz.

Solution to the problem. As is known [6], computer modeling is a method for solving the problem of analyzing or synthesizing a complex system based on the use of its computer model. The authors proposed to create a dynamic computer model of the propagation of ultrasound in microwelded joints of metal samples in the presence of defects of various sizes and different origins. On the basis of this model, the determination of the regularity of the sensitivity of measuring a microdefect on the parameters of an ultrasonic microdefectoscope is carried out. SimNDT program was used for simulation. The NDT ultrasonic simulator with a motor core based on the elastodynamic finite integration (EFIT) technique of solid media is designed to simulate the propagation of ultrasonic waves in a 2D homogeneous medium for viscoelastic and elastic materials. An oval defect with radii R = 5 mm, 2.5 mm in a steel specimen 100 - 100 mm was considered. The coordinates of the location of the

defect (50 mm; 25 mm), ultrasonic testing was carried out at a frequency of 3 MHz using a direct ultrasonic transducer, Fig. 1, 2.

Analyzing the results of computer simulation of ultrasonic scanning of microdefects of welded seams (Figs. 1, 2), the following regularities of the accuracy of determining the location of microdefects, depending on their size, have been established.

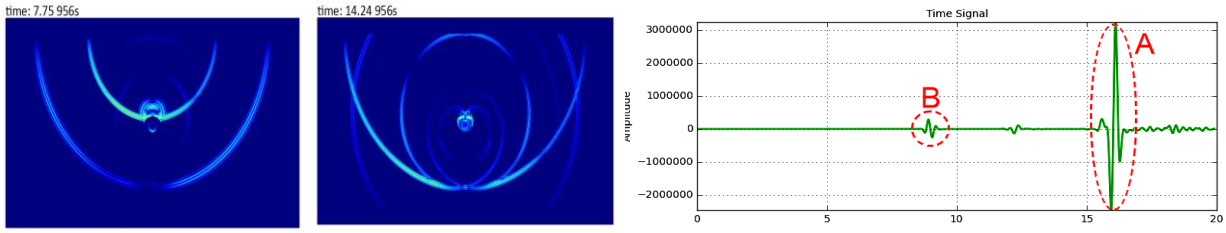

Figure 1. Visualization of the process of propagation of ultrasonic waves (a) and the graph of the amplitude versus time (b)

(defect size R=5 mm)

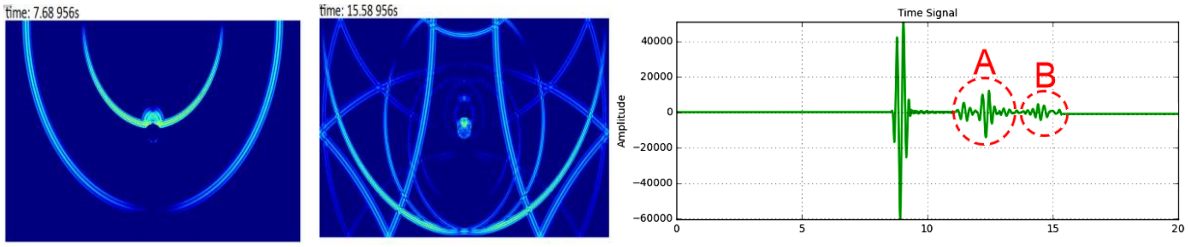

Figure 2. Visualization of the process of propagation of ultrasonic waves (a) and the graph of the dependence of the amplitude on time (b)

(defect size R=2.5 mm)

Thus, Fig. 1 shows such a regularity for a spherical defect with a radius of R=5 mm. As can be seen from the image of the visualization of the propagation of ultrasonic waves (Fig. 1, a), the defect has a distinct shape and location (excitation B in the figure). According to the graph of the dependence of the amplitude on time, one signal of the position of which corresponds to 8.2 s along the time scale is clearly observed, and the amplitude of such a signal is clearly consistent with the size of the defect itself (excitation A in the figure). At the same time, visualization of the process of propagation of ultrasonic waves (Fig. 2, a) for a smaller defect R=2.5 mm gives, in

addition to the main image (corresponding to the excited signal A, Fig. 2, a), an additional echo image (Fig. 2) .a top right - corresponds to echo B - Fig. 2, b). Such an echo image carries false information about the nature of defects in ultrasonic scanning.

Conclusions. Thus, it has been shown that ultrasonic testing of welded seams allows, without destroying the weld itself, to identify such internal defects as: cracks, gas and slag inclusions, lack of penetration, etc. The main disadvantages of methods for searching for microdefects in welded joints have been established, including cumbersomeness, elongation in time, destructibility of the seam in the process of detecting a defect, the impossibility of accurately determining the depth of occurrence of defects, etc. A dynamic computer model of the propagation of ultrasound in microwelded seams of metal samples in the presence of defects of various sizes in them has been created, on the basis of which the regularities of the measurement sensitivity of such microdefects from the parameters of an ultrasonic microdefectoscope are revealed, showing the impossibility of determining microdefects with sizes less than 100 μm in welded seams of solid materials. This proves the need for a fundamental improvement of the ultrasound method, by means of the interference of acoustic ultrasonic waves of the main and echo signals at the assumed boundaries of defects, which allows to increase the accuracy and resolution of determining the location of the shape and size of microdefects.

LIST OF REFERENCES

1. Yur'yevich Ye.I., Inzhenernyye osnovy. Sankt-Peterburg, RF. - 135 s. (2012).

2. Dzheffus L., Svarka: printsipy i primeneniye. London, Velikobritaniya: Cengage Learning, Inc. - 976 s. (2016).

3. Sampt'on M.D., Fundamental'noye issledovaniye mikrodefektov v elektropolirovannykh svarnykh i gidroformirovannykh uskoryayushchikh strukturakh SRF. Vashington, SSHA: Upravleniye fiziki vysokikh energiy, Ministerstvo energetiki SSHA. - 37 str. (2014).

4. Paton B.Ye., Troitskiy V.A., «Tekhnicheskaya diagnostika i nerazrushayushchiy kontrol'». Osnovnyye napravleniya rabot IES im. Ye.O.Patona NAN Ukrainy po sovershenstvovaniyu nerazrushayushchego kontrolya svarochnykh soyedineniy, №4, 2013.

5. Ul'trazvukovoy kontrol'. Svarochnyye tekhnologii. [V seti]. Dostupno: https://stroy-exp.ru/stroitelnaja-laboratorija/svarka/ultrazvukovoj-kontrol.

6. Onlayn-uroki dlya studentov. Dostupno: https://stud.com.ua/97317/ informatika/ tehnologiyi modelyuvannya zasnovani vikoristanni komp'yuternoy tekhniki. Po sostoyaniyu na 21 yanvarya 2020 goda

UDC 811.111'374

POPULAR PHRASAL VERBS IN ENGLISH

Kolyada Iryna Valeriivna
Senior lecturer of
National University of Pharmacy
Kharkiv, Ukraine

Introduction. Just to start, we have to say what phrasal verbs are. According to the Wikipedia: "A phrasal verb is a verb that is made up of a main verb together with an adverb or a preposition, or both. Typically, their meaning is not obvious from the meanings of the individual words themselves. There are thousands of phrasal verbs, occurring frequently in English language. It is estimated that there are at least twenty-five thousand phrasal verbs in the English language."

Key words: phrasal verbs, speech, language, meaning, essential, example, context, use, adverb, preposition, grammar, category.

The aim is to provide the review of the educational materials in order to analyze the most common phrasal verbs in English.

The analysis of educational materials and modern phraseological dictionaries in the target field has been done.

There are thousands of phrasal verbs in English and they are essential to get the message across. Phrasal verbs are phrases that indicate actions. They are generally used in spoken English and informal texts. Examples of such verbs include: turn down, come across and run into.

Concerning the fact that phrasal verbs are often used in English, they are of great importance. Therefore, we have chosen top twenty the most common English phrasal verbs.

1. To cut down – To make something fall to the ground.

"We had to cut the old tree in our yard down after the storm".

2. To catch up – To get to the same point as somebody else.

“You'll have to run faster than that if you want to catch up with Marty”.

3. To drop back – To move back in a position/group.

“Andrea dropped back to third place when she fell off her bike”.

4. To fall down – To fall to the ground.

“The picture that you hung up last night fell down this morning”.

5. To get away with something – To do without being noticed or punished. “Jason always gets away withcheating in his maths tests”.

6. To hand something down – To give something used to somebody else.

“I handed my old comic books downto my little cousin”.

7. To let somebody down – To fail to support or help, disappoint.

“I need you to be on time. Don't let me down this time”.

8. To pass something out – To give the same thing to many people.

“The professor passed the textbooks out before class”.

9. To run away – To leave unexpectedly, escape.

“The child ran away from home and has been missing for three days”.

10. To call on - Ask for help.

“The President called on the wealthy countries for financial aid after the floods destroyed much of the country's agriculture”.

11. To fit up - Frame someone- make them look guilty of something they haven't done.

“The police fitted him up for dealing drugs”.

12. To warm up – To prepare body for exercise.

“I always warm up by doing sit-ups before I go for a run”.

13. To tear something up – To rip into pieces.

“I tore up my boyfriend's letters and gave them back to him”.

14. Stick to something – To continue doing something, limit yourself to one particular thing.

“You will lose weight if you stick to the diet”.

15. To run over – To drive a vehicle over a person or thing.

“I accidentally ran over your bicycle in the driveway”.

16. To put down – To put what you are holding on a surface or floor.

“You can put the groceries down on the kitchen counter”.

17. To mix up – To confuse two or more things.

“I mixed up the twins' names again! ”

18. To keep up – To continue at the same rate.

“If you keep those results up you will get into a great college”.

19. To hold back – To hide an emotion.

“Jamie held back his tears at his grandfather's funeral”.

20. To grow apart – To stop being friends over time.

“ My best friend and I grew apart after she changed schools”.

Conclusions. In English, a phrasal verb is a phrase such as turn down or ran into which combines two or three words from different grammatical categories: a verb and a particle and/or a preposition together form a single semantic unit. This semantic unit cannot be understood based upon the meanings of the individual parts, but must be taken as a whole. In other words, the meaning is non-compositional and thus unpredictable.

Phrasal verbs that include a preposition are known as prepositional verbs and phrasal verbs that include a particle are also known as particle verbs. Additional alternative terms for phrasal verb are compound verb, verb-adverb combination, verb-particle construction, two-part word/verb or three-part word/verb (depending on the number of particles) and multi-word verb.

As well we have to point out that phrasal verbs are some expressions that usually consist of 2-3 words. They make speech bright and varied, therefore they are constantly used in colloquial English. You've probably met them if you watched TV shows in English, listened to songs or read books.

However, despite their popularity in use, they can cause a lot of difficulties. After all, one small word completely changes the meaning of the expression. In addition, there are certain grammatical features when using them. We have listed them in this article.

Students often talk about the need to study phrasal verbs with a sigh and shake their head. This area of the English language often seems to be extremely difficult and tedious. Why? Perhaps because teaching phrasal verbs has always been difficult and tedious for the teacher, and therefore tedious for the student.

In any case, you should try to avoid the following ways of learning phrasal verbs:

- Through long lists (in general, a simple word list does not evoke imagination and is a bad method of studying any vocabulary unit);

- By focusing solely on the verb (e.g. "phrasal verbs with GET"). This usually leads to a list of verbs that do not belong to any group and are only confusing.

Answering the most common question: “How to memorize all English phrasal verbs?”, I would like to claim, first of all, it is important to realize that there is no necessity to learn all phrasal verbs in English.

There are approximately 5,000 phrasal verbs in English and we have no need to learn by heart all of them because the language is constantly changing, developing, and some verbs go out of circulation, and some come to replace them. This is the first reason you shouldn't learn all of them. The second reason is that most phrasal verbs have a synonym in the form of a regular verb. And this is also noted in the dictionary. So there is always a choice, how and what to say.

Nevertheless, I would recommend everyone who would like to make his speech more fruitful and bright to learn several phrasal verbs by heart and use them in speech from time to time.

REFERENCE:

1. Galskova N.D. Modern teaching methods for a foreign language manual for the teacher. M: ARKTI – Gloss, 2000. 165 p.

2. The program of English in proficiency / authors: G. J. Bakaieva, O.A. Borisenko, I. I. Zyienko. Kyiv: Lenvit, 2005. 119 p.

3. Senchenko V. O. Formation of a foreign language communicative competence of students of higher technical education institutions. *Humanism and*

education: an electronic scientific publication of the materials of the VIII International Scientific and Practical Conference. URL:2006.http://www.comf.vstu.vinnica.ua/2008/txt/. (application date: 10.01.2019)

4. Bowman J., Plaisir J. Technology Approaches to Teaching ESL Students.

5. Media and Methods. 1996. Vol. 32. № 3. P. 26–27.

6. Chapelle C. A. Computer Applications in Second Language Acquisition. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 215 p.

7. Curriculum for English Language Development in Universities and Institutes (Draft 2). Kyiv: Ministry of Education and Science of Ukraine; the British Council, 2001. 245 p.

8. Laufer B., Hill M. What Lexical Information do L2 Learners Select in a CALL Dictionary and how does It Affect Word Retention? *Language Learning and Technology.* 2000. Vol. 3. № 2. P. 58–76.

9. Oxford R., Crookall D. Research of Language Learning Strategies: Methods, Findings, and Instructional Issues. Modern Language Journal. 1989. Vol. 73. № 4. P. 404–419.

UDC 631.454

THE STUDY OF THE DIFFERENT CONCENTRATIONS BIO-FERTILIZERS EFFECT ON GROWTH PROCESSES OF THE VEGETABLE SEEDS

Korotkova Irina Valentinovna
PhD in Physical Chemistry, Docent
Khomenko Bogdan Sergeevich
Student
Poltava State Agrarian University, Poltava, Ukraine

Abstract. The article analyzes the effect of biofertilizers on the biometric parameters of vegetable seeds. The main types of raw materials, which are the basis for the biofertilizers production, are characterized and their advantages and disadvantages of use in comparison with mineral fertilizers are determined. It is shown that the use of the "Seed Treatment" humic preparation is an effective way to stimulate the root system of cucumber and zucchini crops, which increased 2 and 1.5 times, respectively, compared with the control.

Keywords: seed vigour, germination, biofertilization, growth processes, organogenesis.

The productivity of vegetable crops is determined by changes in the soil-microbiological conditions of their nutrition. Therefore, the issue of preserving and improving the state of land resources becomes relevant. The intensive use of mineral fertilizers and lack of sufficient measures to improve soil fertility, in most countries, they are on the verge of depletion. It should be noted that humus is an important factor, without which plants cannot develop normally. Therefore, one of the prospects for biotechnology in vegetable growing is the use of biofertilizers, which are a significant factor in increasing the vegetable crops productivity and preserving the

state of land resources. The composition of biofertilizers includes symbiotic, associative and rhizosphere microorganisms,

It was found that the seeds treatment by biofertilizers reduces the periods of passage of organogenesis during the period of plant vegetation [1]. The direct effects of humic preparations on plant growth in field conditions are described. These effects include enhanced absorption of macronutrients and micronutrients, as well as intense root growth. Humic substances stimulate the absorption of nutrients from the soil by plants [2], including mineral fertilizers, cell permeability and, apparently, regulate the mechanisms involved in stimulating plant growth [3]. As for organic vegetables, today they are not grown enough due to effect of organic growing technology on the physiological state of plants remains unclear.

In this study, we used humic preparations produced by the American company "SoilBiotics". “SoilBiotics” products are listed as approved for organic farming by the Certified Organic Standard. They are environmentally friendly growth stimulators that allow you to grow safe and high-quality food. Their use accelerates the development of microorganisms, as a result of which humus is restored. It has been established that as a result of the entered of humic substances into the cells, the intensity of respiration and cell division increases, the growth of the root meristem and other growth points is accelerated, the growth of the root meristem and other growth points is activated, the absorption of nutrients by plants increases and leads to the yield increases [4].

The effectiveness of the humic use both in pure form and in mixtures with mineral fertilizers is described in a number of studies [5-8]. Thus, the authors of [9] demonstrated the sodium humate of various concentrations effect on the growth processes of the F1 hybrid "Ajax" cucumber plants (Fig. 1):

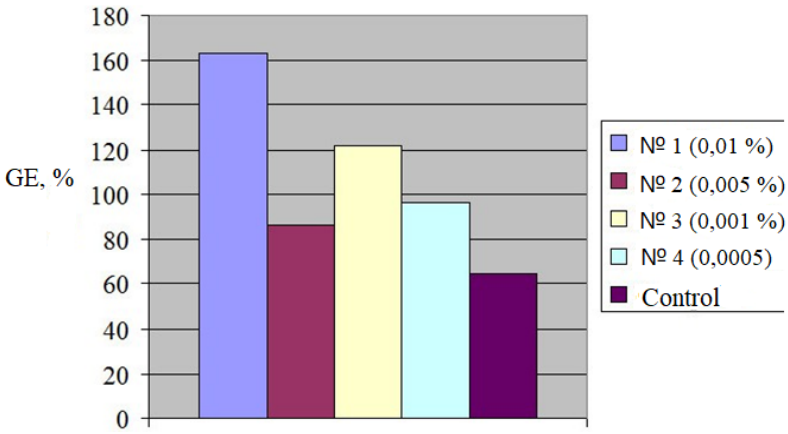

Fig. 1. The variations in the growth index of cucumber seedlings depending on the sodium humate concentration

However, it should be noted that not all humate fertilizers have a stimulating effect on plants and this is due to the difference in the products from which they are formed (Fig. 2).

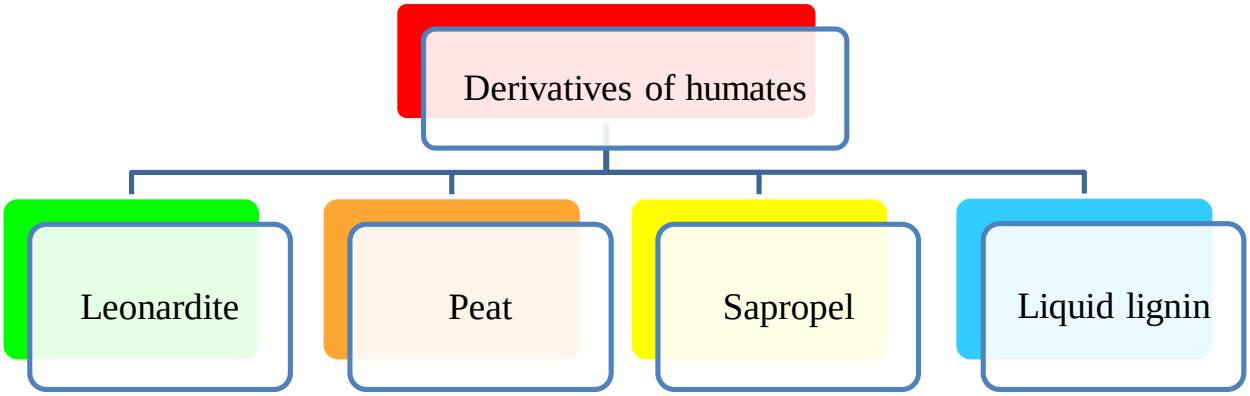

Fig. 2. Types of raw materials for obtaining humates

Leonardite is a type of brown coal and contains a large amount of humic substances, but a low content of fulvic acids, which are an integral part of physiologically active substances. Peat-based humate fertilizers contain a high content of fulvic acids and less ballast inclusions. Sapropel contains a large amount of mineral and chemical impurities. Fertilizers based on liquid lignin are widespread due to their high solubility, balancelessness and high content of fulvic acids [10].

Taking into account the peculiarities of various types of humates, it should be noted that some of them have a negative effect on the soil. Therefore, when using them, one should take into account their origin:

– in humate, made on the basis of leonardite, contains heavy metals;

– sapropel-based preparations contain toxic substances;

– with the simultaneous use of gumitiv with phosphorus fertilizers or ammonium nitrate, insoluble compounds are formed;

– high concentrations of humate fertilizers have the ability to inhibit plant growth.

The aim of this study is to analyze the effect of different concentrations of biofertilizer "Seed treatment" on the growth rates of seeds of cucumbers and marrow in laboratory conditions.

The experiment was carried out in the laboratory of General Biotechnology, Department of Biotechnology and Chemistry, Faculty of Agrotechnology and Ecology, Poltava State Agrarian University in the period October - November 2020.

The seeds of "Annika F1" cucumbers variety and "Aspirant" zucchini variety (100 seeds in in three repetitions) were selected for the experiment. Cucumber "Annika F1" variety is a self-pollinating hybrid of gherkins with an average ripening period of 43-45 days, a vigorous, high-yielding hybrid for growing in open and closed ground. Zucchini "Aspirant F1" variety - bush - a new hybrid with light green fruits, characterized by early ripening, high productivity and a long fruiting period (until the first frost).

The seeds were placed in a plastic tray on filter paper moistened with distilled water so that the seeds did not touch each other and the side of the tray. Further, samples of each culture were treated (sprayed) with biofertilizers "Seed treatment" in concentrations of 1 g 10 ml (sample № 1) and 2 g 10 ml (sample № 2). Control samples were treated only with water in the same volume.

The effectiveness of this humic preparation action on the growth processes of selected vegetable crops seeds was assessed by the main quality indicators - the seed vigour and germination [11]. Known, the seeds with high seed vigour give amicable

and uniform field shoots. Rapid germination of seeds indicates that the seedlings will be strong and resistant to adverse environmental conditions during the sowing and germination period. The field seeds germination largely depends on laboratory germination, along with other factors. The field seeds germination with low seed vigour decreases especially intensively: the emergence of seedlings in the field is stretched, and this increases the threat of damage to seedlings by fungal diseases and pests, which leads to the death of seedlings.

The first count of seedlings (seed vigour) was carried out after 5 days, and the germination - after 10 days. The obtained results are shown in Table1.

Table 1

The effect of "Seed Treatment" humic preparation on seed vigour and germination of zucchini and cucumber seeds

Seed vigour / Germination,%			
Variety	Control	Sample №1	Sample № 2
Aspirant	8/16	12/18	22/32
Annika	6/10	32/56	42/70

As can be seen from the presented data, the seeds treatment of both crops with the "Seed Treatment" humic preparation, lead to an increase in the seed vigour and germination. So, the seed vigour of cucumbers "Annika" variety seed increased 5 times when treated with a solution of humate concentration of 1 g per 10 ml and 7 times as a result of treatment with a solution of higher concentration (sample № 2). The similar correlation was observed for the germination value. The greatest increase in germination of about 46% and 60% (the difference between the treated and the control sample) was observed for cucumber seeds when treated with solutions of lower and higher concentrations, respectively. A qualitatively similar dependence was observed for the zucchini "Aspirant" varieties seed.

Determination of biometric parameters (length of the root system) confirmed the stimulating effect of the biological product "Seed Treatment", since the roots length of the "Annika" variety cucumbers as a result of treatment increased almost 10 times, regardless of the concentration of the humate solution. At the same time, the

treatment of zucchini seeds with a solution of the "Seed Treatment" did not effect on the root length.

Thus, we can conclude that the seed treatment of cucumbers and zucchini with the "Seed Treatment" biofertilizers (carbon-based attached from natural Leonardite) stimulates biological and physiological processes in the seeds, thereby affecting the growth of seeds at the initial stage of vegetation. The drug shows a positive action on seed vigour and germination, as well as on biometric indicators, which allows getting uniform seedlings.

REFERENCES:

1. Pylak M., Oszust K., and Frąc M. Review report on the role of bioproducts, biopreparations, biostimulants and microbial inoculants in organic production of fruit// Rev. Environ. Sci. Biotechnol. – 2019. – 18. – P. 597–616. doi: 10.1007/s11157-019-09500-9505
2. Jindo K., Canellas LP, Albacete A. et al. Interaction between Humic Substances and Plant Hormones for Phosphorous Acquisition // Agronomy. - 2020. – 10. – 640. doi:10.3390/agronomy10050640
3. Trevisan S., Francioso O., Quaggiotti S., and Nardi S. Humic substances biological activity at the plant-soil interface. From environmental aspects to molecular factors //Plant Signal Behav. – 2010. - 5(6). – P. 635–643. doi:10.4161/psb.5.6.11211
4. Безуглова О.С., Полиенко Е.А., А.В. Горовцов А.В. Гуминовые препараты как стимуляторы роста растений и микроорганизмов (обзор) // Известия Оренбургского государственного аграрного университета. – 2016. – №4 (60). – С. 11-14.
5. Marenych M.M., Kaminsky V.F., Bulygin C. Yu., Hanhur V.V., Korotkova I.V. et al. Optimization of factors of managing productive processes of winter wheat in the Forest-steppe// Agricultural Science and Practice. – 2020. - V. 7. - N 2. – P. 44-54.
6. Маренич М. М. Ефективність способів застосування гумінових

стимуляторів в технології вирощування пшениці озимої // Вісник ПДАА. - 2019. - № 3. - С. 26−34.

7. Хоменко Б.С., Дуденко М.Р., Короткова І.В. Використання добрив органічного походження при вирощуванні зернових культур// Матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Полтава, 21-22 травня 2020 року. – ПДАА. – С. 203-206.

8. Хоменко Б.С., Дуденко М.Р., Короткова І.В. Переваги та недоліки застосування гумітів у аграрному виробництві // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Полтава, 21-22 травня 2020 року. – ПДАА. – С.157-161.

9. Сендецький В.М. Передпосівне оброблення насіння соняшнику регуляторами росту і його вплив на формування врожайності в умовах лісостепу західного //Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка: Сільськогосподарські науки. – 2017. - Вип. 26. - С. 175-179.

10. Kleinhempel Dieter. Ein Beitrag zur Theorie des Huminstoffzustandes// Archives of Agronomy and Soil Science. – 1970. – 14(1). – P. 3-14. doi: 10.1080/03650347009412655

11. Насіння сільськогосподарських культур. Методи визначення якості: ДСТУ-4138-2002. [Чинний від 01-01-2004] – К.: Держспоживстандарт України, 2003. – 173 с. – (Державний стандарт України).

THE LECTURERS COMPETENCIES AT KYIV NATIONAL UNIVERSITY OF TRADE AND ECONOMICS

Korzh Arina Andriivna
course 1, group 20
Faculty of International
Trade and Law
Kyiv National University of
Trade and Economics

Introduction. Education and civilization processes are now in a close relationship. The modernization of Ukrainian society depends on the education level of the younger generation, which has deep knowledge and is able to compete in the labor market of strict selection. It is impossible to disagree with the fact that the education level of the country young population is the significant indicator that influences the state of higher education and its integration into the world education space. Over the past decades, this has caused many changes in its field that need to be understood. First of all, we mean those that occurred due to the use of modern innovative technologies in the system of teaching subjects and the diagnosis the competence of scientific and pedagogical workers at Higher Learning Institutions, the students' knowledge quality level. Reforms aimed at harmonizing the modern society needs with changes in the education sphere have become significant in the development of the education system in Ukraine. A special place is given to its modernization by expanding accessibility and improving the quality knowledge level, developing the teachers' creative abilities and the students as well.

The goal of this research is to study the lectures' competence at Kyiv National University of Trade and Economics.

The aims of this research are: to highlight the main results of the lectures' competence at Kyiv National University of Trade and Economics.

Methods. Methods that were used to collect the information for this study: theoretical analysis, generalization of information, induction, synthesis of facts, abstraction, extrapolation; empirical: description.

Materials. Main body. Based on similar positions, we draw attention to the teachers' pedagogic competence, which includes their ability to explain the learning subject material, to assess the qualitative level of students' knowledge, to behave professionally in the audience and to keep the students' attention, to select skillfully the new learning material, to use the newest technologies in the learning process, to communicate ethically, to evaluate critically their own pedagogic activity. In general, to satisfy the students' demands. It should be noted that lecturers' teaching work, their methodologic and research work have to be directed to provide students with the necessary information, source base, data of personal scientific research. The interactive nature of the teachers' interactions at Higher Learning Institutions with students should be based on value, pragmatic and business components.

Modern education forms new requirements for the development of teachers' competences, since the problem of the teaching subject's quality and the assessment of teachers' professional activity is one of the leading places in the system of education renewal, therefore it becomes necessary to introduce new ideas, methods, approaches both in the system of teaching and in the system evaluation, in particular competence.

The term "competence" has used widely in the second half of the XX-th century, in particular in the US education programs aimed at the further development of Higher Education throughout the lives, and which define the main ideas: comprehension the competence culture, its task and the sphere of a competitive global economy, the development of creativity, innovation thinking, active participation in education, raising the learning subject standards and assessing the students' knowledge level and teachers as well, promoting the creation of a highly developed cultures with the knowledge highest standards [1, 2].

In the US programs, the term "competence" is interpreted as a complex of relationships, values, knowledge and skills, the person's ability to accomplish tasks and work successfully, to succeed and respond the individual and social needs.

In the scientists' research, including Ukrainians ones, devoted to the teachers' professional activity in the field of education, assessment and their achievements.

Iryna Zvarych has presented the results of experience at Kyiv National University of Trade and Economics. She highlights that there are 20 teachers of foreign languages of European Languages Modern Department have taken part in the evaluation process of lecturers' professional activity, in particular competencies. The evaluation criteria of pedagogical activity and competencies were as follows: presentation the subject teaching materials availably and clearly; applying the latest learning technologies; informing students about the current learning outcomes systematically; shaping the task clearly; contributing to the general development of professional competences; attracting students for scientific activity; assessing the students' knowledge quality level objectively and transparently; being benevolent and tactful in the learning process; adhering to the classes schedule.

There are points from 1 to 5 for each of these criteria. It is calculated for each criteria and divided the total number of points by the number of questions (criteria). For example: the teacher has got 43 points in the process of assessing his/her competences, which is divided by the number of criteria 9. Thus, 43: 9 = 4.7 is the teacher's rating in the process of diagnosing. The teacher in the process of evaluating his/her pedagogical activity, in particular competencies, can get the 5 points, if all criteria will be exposed 5. Thus, 45: 9 = 5. It will be the best results in the processes of assessment the teachers' knowledge level by students.

Having analyzed the teachers' pedagogical activities and their competencies by students, it is appropriate to note that students highly appreciate the lecturers' professionalism, in particular, his/her professional skills to represent the subject teaching material available; shape the task clearly and apply the latest technologies of learning in the process of subject mastering. These criteria point to the teachers' professionalism, his/her ability to teach the subject on a high and accessible level for

students using the latest learning technologies that contribute to the overall development of students' professional competencies.

In the second place, the students place the results of their own knowledge level assessment quality, teachers' clarity and transparency in the process of evaluation, and then the teacher's tactfulness and kindness in the process of subject learning. Thus, it's logical, that the first place is for obtaining knowledge, and the second place is for the verification of the quality level of the acquired knowledge and the acquisition of skills and attainments for their further professional activities, indicating their readiness for employment [3, 4].

The third place is for points which indicates the teachers' professionalism to interest students of taking part in the scientific activities, in particular, writing scientific research papers. The students respect those teachers who are not late for classes and do not change the classes schedule in the own way, and have the lectures according to the established schedule.

Thus, students prefer the professional lecturers with deep subject knowledge and those who are constantly improving own knowledge level, skills, experience and interest to scientific advances and the information technology development; professionally and objectively evaluate the quality level of students' knowledge level, their skills and abilities in particular, their readiness for further professional activity.

Conclusions. Summarizing our thoughts above, it would be emphasized that at the present stage of society development, higher education in Ukraine varies according to the programs developed for its further functioning. It should be brought to the level of education to the most world developed countries by reforming the conceptual, structural and organizational principles. The socio and economic changes in the state, the economy reorientation into the world labor market, the reformation and competitiveness of Higher Learning Institutions are crucially dependent on the teachers' professional competence who can well navigate in the modern information space, the field of economic transformations, and the rapid development of the labour market. Their competence manifests itself in the perfect fulfillment of their duties, sufficient possession knowledge of the learning subject, experience of work. It takes

place in the personal teacher's capacities based on the ability to independently and qualitatively ensure the goals of the knowledge transfer process to the students as a result of possession the teaching theory and practice of its implementation during classroom and other students work. In the professional teacher's competence, we see not only his/her professional knowledge, but also professional skills, attainments, positions and settings, individual characteristics, etc. All of them characterize the teacher as a specialist with an individual style of work, only to him/her the inherent features that are based on the awareness of the students' age-old features and their ability to master the education material, the creative application of the formed knowledge on the methodological, theoretical, methodological, technological levels.

REFERENCES:

1. Зварич І. М. Оцінювання професійної діяльності викладачів у вищих навчальних закладах США (друга половина XX – початок XXI століття) : моногр. / І.М. Зварич – К. : Фенікс, 2014. – 344 с.
2. Great explanatory dictionary of contemporary Ukrainian language / Edit V. T. Busel. K. Irpin: Perun University, 2005. – 1728 p.
3. Zvarych I. M., Marushkevych A.A. Professionally significant competencies of teachers at higher learning institutions in the USA and Ukraine: (comparative aspect) / I. M. Zvarych, A.A.Marushkevych // Молодь і ринок. – 2019. – № 4 (171) – С. 6–10.
4. Zvarych I.M., Lavrychenko N.M., Zaitseva N.H., Chaika M.O., Skorobahata M.O. Potential of the Use of Social Networks in Teaching a Foreign Language in Higher Educational Institutions // International Journal of Learning, Teaching and Educational Research, Vol 19, No 5 (2020) - SCOPUS- Режим доступу: https://www.ijlter.org/index.php/ijlter/article/view/2177

Supervisor: Iryna Zvarych, Doctor of Science (Pedagogics), Senior Staff Scientist, at the Foreign Philology & Translation Department professor of KNUTE

TOWARDS DISUBSTITUTED PROLINES THROUGH CONDENSATION OF ACRYLATES WITH N-ACETYLAMINO MALONATE

Kozoriz Kostiantyn R.
Master Student
National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
37, Prosp. Peremohy, Kyiv, Ukraine, 03056

Abstract Proline is a unique natural amino acid as its properties can be used for peptide syntheses and as tools for preparation of new biologically active compounds. This project concentrates on the synthesis of 3-disubstituted prolines by cyclization of N-acetylaminomalonate with unsaturated esters. Compounds of N-Boc protected prolines will be obtained through six steps targeting further their utilization in peptide synthesis.

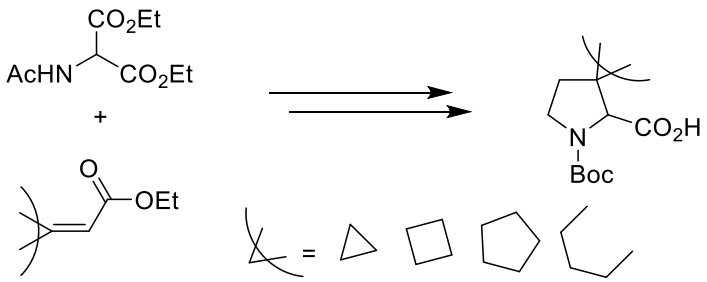

Key words: N-Acetylaminomalonate, Spiro-Moiety, 3-Disubstituted Prolines, Peptides, Biologically Active Compounds.

Project goals The main task is to obtain a variety of N-Boc protected 3-disubstituted prolines that requires following steps:

- To synthesize acrylates from appropriate ketones
- To optimize the conditions for cyclization with sodium methylate
- To verify the ability to obtain optically pure compounds
- To achieve the full spectral characterization of new substances and to generalize the results

Objectives 3-Substituted prolines have been reported as useful tools for structure–activity relationship studies. They also represent powerful tools to build stable functionalized secondary structure mimetics and a primary step towards the design of more sophisticated foldamers.[1] This synthetic methodology allows to prepare the disubstituted derivatives with high functional diversity.

Results and Discussion

While searching for a robust method for the synthesis of new 3-disubstituted prolines 7a-e (Scheme 1), we turned our attention to the well-developed condensation of diethyl N-acetylaminomalonate on -α, β-unsaturated aldehydes for preparation 3-monosubstituted prolines.[2] A literature search revealed that there are no good methods for disubstituted compounds at this site. Thus, inspired by this report, we decided to use this idea for the similar cyclization of N-acetylaminomalonate with unsaturated esters. We envisioned that these acrylates could be easily synthesized in one step from readily available inexpensive ketones by Horner–Wadsworth–Emmons reaction.

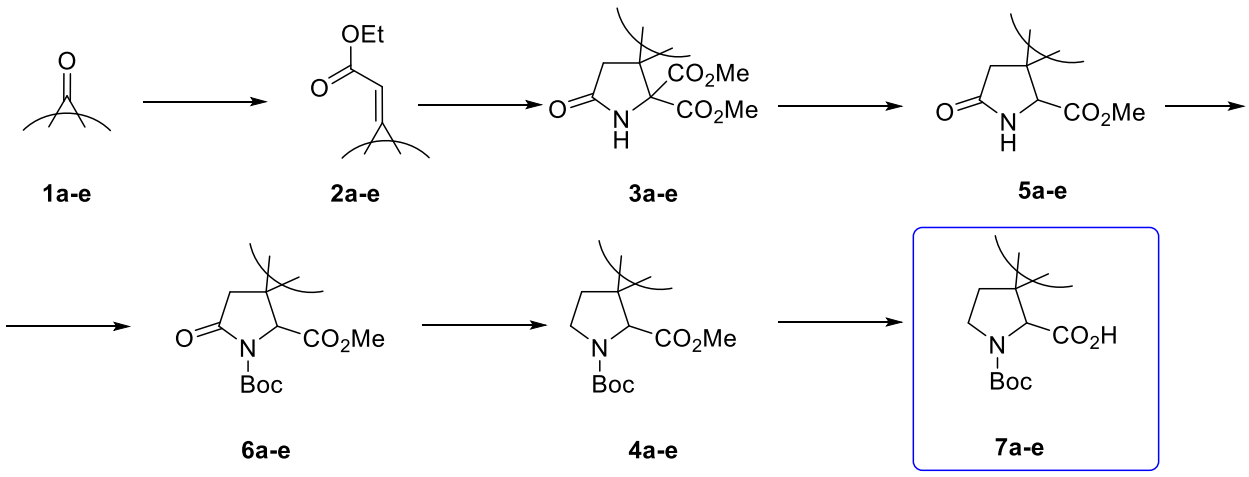

Scheme 1. Synthesis of 3-disubstituted prolines 7a-e

For the first step we used, as mentioned above, Horner–Wadsworth–Emmons reaction on 4 different ketones of our interest: 1a, 1b, 1d and 1e according to a literature procedure (Scheme 2). [3] (HWE) reaction is used in chemistry of stabilized phosphonate carbanions with aldehydes (or ketones) to produce predominantly E-alkenes. Preparation of such types of unsaturated esters 2 is rather straightforward,

than corresponding α, β-unsaturated aldehydes. We used standard technique for 1-step only reaction, which is very simple to proceed and gave the desired products in 70-96 % yields.

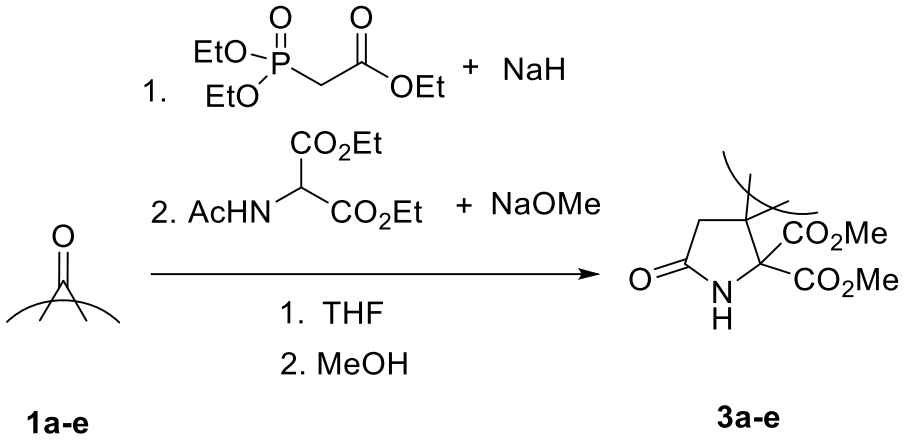

Scheme 2. 1) HWE reaction 2) Condensation of Acrylates with N-Acetylaminomalonate

At the stage of synthesis 2c, we faced the problem with cyclopropanone for obtaining the corresponding acrylate. The trouble was solved by finding alternative method for the preparation of ethyl 2-cyclopropylideneacetate (Scheme 3). The 2-steps way was chosen starting from deprotection of (1-ethoxycyclopropoxy)trimethylsilane[4] and using this 1-ethoxycyclopropan-1-ol in (HWE) reaction with ethyl (triphenylphosphoranylidene) acetate as ylide.

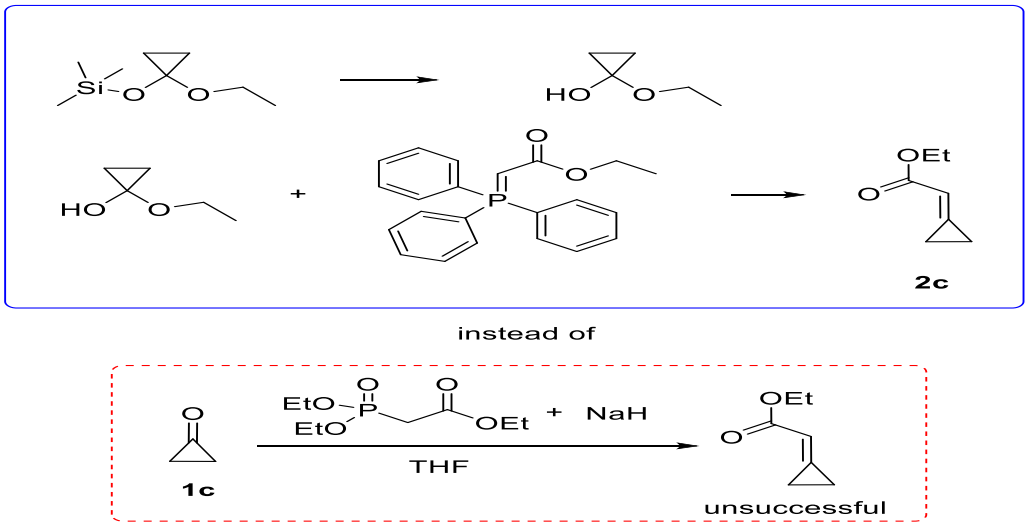

Scheme 3. Alternative synthesis of the ethyl 2-cyclopropylideneacetate 2c

Having established a working procedure, we next studied the scope and limitations of the second step. In fact, all of these acrylate derivatives tested, after

optimization the conditions for cyclization with sodium methylate in methanol under refluxing overnight gave the desired crystal cyclic products, which can be easily purified by recrystallization in good yields. The nuclear magnetic resonance spectrum confirmed the cyclic nature of the products.

With a library of type 3 in hand, we began the studies on their transformation into the corresponding prolines. The conversion of 3a-e into final products 7a-e involves decarboxylation, Boc-protection for further reduction of amide to amine and basic hydrolysis (Scheme 4, 5).

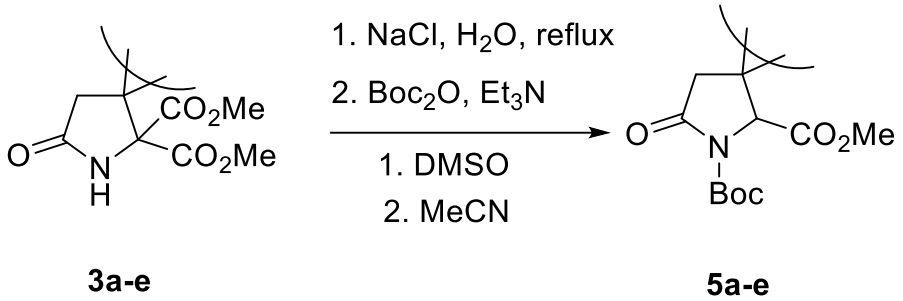

Scheme 4. 1) Krapcho decarboxylation 2) protection of amides with Boc

The Krapcho decarboxylation is the chemical reaction of esters with halide anions. It works well with methyl esters, since it is an SN2-reaction at carbon.[5] The reaction is a useful synthetic procedure to decarboxylate our ester because it only cleaves one of the ester groups. In our case we refluxed the reaction for 2 hours in DMSO with NaCl and H2O. A great advantage of this step, that we obtain pure compounds and can conveniently use them for Boc-protection (Scheme 4).

We use common amine protection method[6]: add the amine to triethylamine, 4-dimethylaminopyridine (DMAP), and acetonitrile (MeCN) at ambient temperature. This step applies for the need of our next reaction, as it is easier to reduce protected amides, and yields are higher for these types of reactions. So, after protection, Boc-amides can undergo the reduction with BMS without preceding purification.

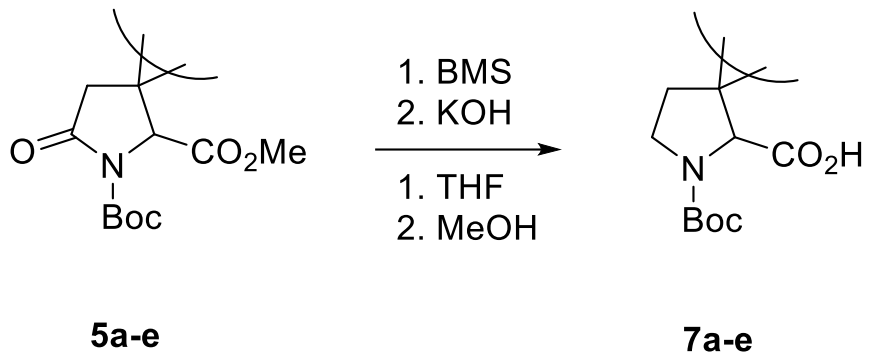

Scheme 5. 1) Reduction of amides with BMS 2) Hydrolysis of esters

For the first time we tried borane-THF for this reaction, but it was unsuccessful. We found that the advantages of Borane dimethylsulfide (BMS) over other borane reagents, such as borane-tetrahydrofuran, are its increased stability and higher solubility[7]. BMS is commercially available and does not require sodium borohydride as a stabilizer. Reaction is completed after one night stirring without heating. After column chromatography, the final yield for this reaction is around 80%.

The last step reaction is basic hydrolysis with KOH in MeOH at r.t. overnight[8] (Scheme 5). We noticed that there is a big point in purification of starting amino ester before the reaction. At the beginning we thought that we can use the compounds after reduction without purification, and purify the final compound after hydrolysis, but we faced difficulties. But with pure starting material for this reaction we effortlessly obtained 95%-purity crystals of final acids 7a-e.

Conclusions We have elaborated a new way of obtaining 3-disubstituted prolines by a key reaction – cyclization of unsaturated esters with N-acetylaminomalonate. Given the simplicity and availability of all starting materials, and the rapid six-step synthesis of the products, we believe that this efficient method will soon find practical application in peptide studies within both academia and industry. It is expected that our new compounds will arise a great interest by the reason that their unique features contribute to the special roles proline plays in protein structure and function. Proline accounts for 6.3% of all amino acids in the human proteome so they will be useful for medicinal chemists.

LITERATURE

(1) Mothes, C.; Caumes, C.; Guez, A.; Boullet, H.; Gendrineau, T.; Darses, S.; Delsuc, N.; Moumné, R.; Oswald, B.; Lequin, O.; Karoyan, P. 3-Substituted Prolines: From Synthesis to Structural Applications, from Peptides to Foldamers. Molecules 2013, 18 (2), 2307–2327. https://doi.org/10.3390/molecules18022307.

(2) Cox, D. A.; Johnson, A. W.; Mauger, A. B. 966. A Modified Proline Synthesis. J. Chem. Soc. 1964, No.0, 5024–5029.

(3) Wadsworth, W. S. Synthetic Applications of Phosphoryl-Stabilized Anions. In Organic Reactions; American Cancer Society, 2005; pp 73–253. https://doi.org/10.1002/0471264180.or025.02.

(4) Development of the Large-Scale Synthesis of Tetrahydropyran Glycine, a Precursor to the HCV NS5A Inhibitor BMS-986097 | The Journal of Organic Chemistry https://pubs.acs.org/doi/10.1021/acs.joc.7b01852 (accessed Nov 29, 2020).

(5) Krapcho, A. P.; Ciganek, E. The Krapcho Dealkoxycarbonylation Reaction of Esters with α-Electron-Withdrawing Substituents. In Organic Reactions; American Cancer Society, 2013; pp 1–536. https://doi.org/10.1002/0471264180.or081.01.

(6) Greene's Protective Groups in Organic Synthesis, 5th Edition | Wiley https://www.wiley.com/en-us/Greene%27s+Protective+Groups+in+Organic+Synthesis%2C+5th+Edition-p-9781118057483 (accessed Nov 29, 2020).

(7) Hutchins, R. O.; Cistone, F. Utility and Applications of Borane Dimethylsulfide in Organic Synthesis. a Review. Organic Preparations and Procedures International 1981, 13 (3–4), 225–240. https://doi.org/10.1080/00304948109356130.

(8) Khurana, J. M.; Chauhan, S.; Bansal, G. Facile Hydrolysis of Esters with KOH-Methanol at Ambient Temperature. Monatshefte für Chemie 2004, 135 (1), 83–87. https://doi.org/10.1007/s00706-003-0114-1.

UDC 338.24:[330.82+330.83(477)

THE ROLE OF THE STATE IN THE ECONOMY: CLASSICAL APPROACHES TO INTERPRETATION AND UKRAINIAN ECONOMIC THOUGHT OF THE LATE XIX – EARLY XX CENTURY

Kudlasevych Olga Mykolaiivna
PhD. in Economics, senior research officer
State Organization "Institute of Economics
and Forecasting of the National
Academy of Sciences of Ukraine

Abstract: The article considers the classical approaches to the interpretation of the role of the state in the socio-economic life; in the context of the development of the world economic theory, the scientific position on these issues of representatives of Ukrainian economic thought of the late XIX – early XX century is covered.

Keywords: state, state regulation of economy, theories of state regulation of economy, functions of the state in the economy.

State influence on socio-economic development, its need and importance, necessity and limits, has attracted the attention of scientists since the emergence of the socio-economic thought. Problems of the state regulation of economy were among the leading theoretical problems of the studies of domestic economists considering market issues. Enhanced scientific interest in these problems increased within the late XIX – early XX centuries; this was due to the practical challenges of the functioning of domestic society and sharp differences in the formation of market relations of the domestic economy in comparison with those of the Western Europe countries.

His own view of the role of the state in the economy, which later became known as classical theory, was suggested by A. Smith. According to his concept, the state undertakes that the individual is unable to perform independently or does so

ineffectively (protection of society from violence and onslaught by other independent societies; protection of each member of society from injustice and oppression by other members of society or obligation to form true justice; establishment and maintenance of such public institutions and such public works, which, being the most useful for society as a whole, still cannot reimburse the costs of an individual or a small community with their profits [1, p. 501, 512, 520]).

According to the theory of A. Smith, the main regulator of economic processes is a market mechanism that effectively regulates the distribution of resources in all markets and automatically ensures supply-and-demand equilibrium. In environments with such a mechanism, the government should not interfere in the national economy. A. Smith believed that the main driving force of economic development is the attempt of entrepreneurs to realize their own interests, which leads to an increase in both their own wealth and the wealth of society as a whole. But the main condition for achieving this purpose is to ensure that the state implements and guarantees the freedom of choice of sphere of activity, freedom of competition and freedom of trade for all economic entities. According to A. Smith [1], the competence of the "night watchman" included the most important functions that had to ensure the influx of funds to the state treasury, the functioning of the public sector of economy and providing them with the needs of society. Thus, the thesis of the "invisible hand" of the market is to a large extent a construction that often does not quite correspond to the real state of affairs.

The uncompromising protagonists of the free market doctrine, based on the principles of economic liberalism of A. Smith were such representatives of Ukrainian economic thought as T. Stepanov, I. Vernadsky, M. Ziber and M. Bunge in the early stages of his scientific activity.

The greatest follower of the ideas of A. Smith in the Ukrainian economic science of the XIX century was Ivan Vernadsky. He was a protagonist of the free competition theory. The achievement of I. Vernadsky lies in the attempt to adapt the ideas of the classical school of political economy to the specific realities of the Russian Empire of the XIX century. First of all, to find effective ways to develop

market relations and create conditions for acceleration of industry development as the keystone of economy [2, p. 136].

According to the founder of classical political economics in Ukraine, Professor of Kharkiv University, T. Stepanov, the less administrative and economic oppression the production is exposed to, the more productive work is there. Clinging to the ideas of A. Smith is observed in the early works of another domestic economist, Mykola Bunge. The scientist notes that the task of the state in the field of economic policy is "not to invent constraints that are inevitable as a result of certain processes, but to make them unnecessary, developing the spirit of private entrepreneurship" [3, p. 57]. Economic liberalism was more characteristic of the early scientific works of the scientist, having gradually transformed into an idea of combining the advantages of the market mechanism with the regulatory influence of the state, especially in the field of social policy.Thus, at each historical stage of social development, theorists made attempts to give scientific grounds for the tools for regulating socio-economic processes in order to develop recommendations for effective functioning in the practice of domestic economies. Issues of state regulation of the market economy occupied a significant place in the works of Ukrainian economists of the late XIX – early XX century. Understanding and intervention of the state's place in the national economy in the future is not possible without taking into account the experience of the path of previous development.

REFERENCES

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / Вступит. статья и коммент. канд. экон. наук В.С. Афанасьева. Москва: Соцэкгиз, 1962. 684 с.

2. Вернадский И. Предмет политической экономии. *Журнал Министерства народного просвещения*. 1856. Май. Ч. II.

3. Бунге Н.Х. О месте, занимаемом политической экономией в системе народного образования, и об отношении ее к практической деятельности. Киев, 1856. 65 с.

UDC: 616.61-02: 616.12-008.331.1] -092-08-035

CARDIORENAL RELATIONSHIP IN PATIENTS WITH HYPERTENSIVE DISEASE UNDER THE CONDITIONS OF FORMATION OF HYPERTENSIVE NEPHROPATHY

Kulynych R. L.

Rekalov D. G.

Zaporizhzhya State Medical University

Zaporozhye

Introduction. The obligatoriness to study cardiorenal relationships and interactions is determined, first of all, by insufficient data on impairments to the functional state of the kidneys in essential hypertension (EH) depending on structural and functional changes in the heart, which is very important, both within the framework of assessing the total cardiovascular risk and further prognosis, so to address the issue of the need for antihypertensive therapy with an emphasis on drugs with nephroprotective potential. This is what determines the scientific interest, urgency and novelty of the problem under study.

Key words: essential hypertension, functional renal reserve, hypertensive nephropathy, microalbuminuria, left ventricular mass index.

The aim of the study is to identify the degree of kidney involvement in the pathological process in EH, depending on the structural and functional status of the heart, as well as to assess the dynamics of nephropathy markers as the severity of heart remodeling.

Materials and methods of research. To achieve this goal, 95 patients with EH of both sexes, aged from 31 to 70 years, with a level of arterial hypertension I-III degree, various cardiovascular risk, without clinical and anamnestic data indicating renal pathology and not receiving adequate antihypertensive therapy. The patients underwent echocardioscopy on the apparatus according to the standard protocol. The

mass of the left ventricular (LV) of myocardium was calculated using the formula R.B. Deveraux and N. Reichek and its indexed indicator (left ventricular mass index, LVMI, hypertrophy criterion > 125 g / m^2 for men and > 110 g / m^2 for women). To assess the type of LV remodeling, the relative wall thickness (RWT) was calculated according to A. Ganau. The study of renal hemodynamics was carried out by assessing the blood flow in the renal arteries at the level of the interlobar branches (IRA), determined the velocity linear indicators of blood flow and indicators of peripheral vascular resistance: pulsation and resistance index (PI and RI). The dynamics of the level of excretion of albumin and beta-2-microglobulin with urine were assessed using kits from ORGenTec GmbH (Germany), according to the attached instructions, on a semi-automatic analyzer "DigiScan" Asys Hitech. The albumin-creatinine ratio of the morning urine portion (A / C ratio) was calculated; the presence of microalbuminuria was recorded taking into account the gender of the patients. Functional renal reserve (FRR) was investigated according to the dynamics of endogenous creatinine clearance after oral protein loading in comparison with the basal / baseline value.

Research results. After analyzing the obtained results, comparing patients with arterial hypertension, depending on the presence or absence of LV hypertrophy, revealed that patients with LV hypertrophy (compared with patients without it) had significantly higher resistive parameters of renal blood flow. The values of the resistive index were higher at the level of the IRA spectrum of 0.66 ± 0.02; $p < 0.01$. Patients with LV myocardial hypertrophy also showed higher resistive renal blood flow rates. It is important to note that in patients with EH and concentric hypertrophy, the highest PI and RI values of IRA were revealed. The incidence of microalbuminuria and hyperbeta-2-microglobulinuria, as well, as depleted FRR in this subgroup, were detected statistically more often than in the subgroup with normal LV geometry ($\chi 2$ MAU 5.43 at $p = 0.02$ and $\chi 2$ FPR 6.06 at $p = 0.014$). After assessing the strength of the relationship and its direction, according to the obtained correlation matrix, between the level of A / C and beta-2-microglobulinuria with LVMI ($r = 0.62$ and 0.71) and RWT ($r = 0.38$ and 0.41), to assess the nature of the

relationship, we performed a regression analysis procedure, in which the LVMI was included as a dependent variable in the regression model, and the A / C indicator was considered as an argument, an independent predictor that determines the variability and variation of LVMI. The resulting dependence was adequately and reliably approximated by the regression equation of a polynomial nature: LVMI = 105.6423 + 1.1835 * A / C – 0.0026 * A / C 2, while it should be noted that the greatest increase in the function of the severity of hypertrophy in the resulting model was observed in the range 30-100 mg / g creatinine of the A / C index, and with values of the independent predictor of more than 70 mg / g of creatinine, the LVMI values in 100% of cases were more than 130 g / m^2 – severe hypertrophy (F = 40.49, adjusted R2 = 0.457, the standardized coefficient β for A / C was 1.203 at t = 7.277, p <0.001).

Conclusions. The relationship between the structural and functional parameters of the heart and the parameters of renal dysfunction has been identified and shown. Patients with LV myocardial hypertrophy showed higher resistive parameters of renal blood flow, increased urinary excretion of uroproteins and intraglomerular hemodynamic disorders than in patients with normal LV geometry.

RELATIONSHIP OF STRUCTURAL CHANGES IN THE ARTERIAL VESSEL WALL AND DISTURBANCES OF INTRARENAL HEMODYNAMICS IN PATIENTS WITH HYPERTONIC DISEASE

Kulynych O. V.
Sychov R. A.
Glavatskiy O. M.
Svystun S. I.
Kulynych R. L.
Zaporizhzhya State Medical University
Zaporozhye

Introduction. In the progression of cardiovascular complications associated with arterial hypertension, the key role is played by the structural and functional rearrangement of the vessels, including both the thickening of the vessel walls, changes in the diameter of the arteries, and endothelial dysfunction. The commonality of some determinant factors for the development of intimal-medial hyperplasia and changes in renal vascular resistance determines the expediency of their integral study.

Key words: essential hypertension, hypertensive nephropathy, intimal-medial thickness, resistance index, segmental renal arteries.

At the same time, the associations of structural changes in the vascular wall according to the results of the study of the intimal-medial thickness (IMT) with impaired renal hemodynamics in patients with essential hypertension (EH) have been little studied, which was the purpose of our study.

Materials and methods of research. We examined 29 patients with EH of both sexes aged from 28 to 71 years, I-II stages of the disease with levels of arterial hypertension I-III degrees, who did not receive adequate systematic antihypertensive therapy, who, as a result of a complex clinical, laboratory and instrumental study, did not have data proving the presence of overt hypertensive nephropathy and other

clinically significant expressed chronic kidney disease. The IMT of the common carotid artery was determined below the bifurcation of the carotid artery by echolocation with color Doppler mapping of the flow (SONOLINE-SI-450 apparatus (SIEMENS, Germany)), placing the cursor on the border of the adventitia-media and intima-lumen of the arterial wall vessel, the studies were carried out three times with the calculation of the average. Intrarenal blood flow was studied at the level of the segmental branches of the renal arteries (SRA) in the spectral Doppler mode, assessing the linear blood flow velocities and indicators of peripheral vascular resistance (resistance index (RI) and pulsation index (PI)).

Research results. The performed regression analysis showed the presence of a close relationship between the IMT value and the RI and PI indicators, which was approximated by a simple linear regression model. The correlation coefficient (R) for PI was +0.52 at $p = 0.003$, F-ratio for PI 9.33 $p = 0.005$ ($R2 = 0.272$; adjusted $R2 = 0.243$), for RI $R = 0.50$; $R2 = 0.248$; adjusted $R2 = 0.218$; $F = 8.24$, $p = 0.008$; $p < 0.001$.

Conclusions. The obtained results indicate the presence of unidirectionality and interrelation of pathological changes in different segments of the arterial bed, indicating an increase in the peripheral resistance of inratrarenal vessels with the severity of vascular remodeling processes (change in the IMT), a generally recognized endpoint of cardiovascular events.

IMBALANCE OF THE THIOL-DISULFID SYSTEM IN PATIENTS WITH PEMPHIGUS VULGARIS UNDER PATHOLOGY AND ON THE BACKGROUND OF GLUCOCORTICOSTEROID THERAPY

Litvinov V. A.
Zaporizhzhya State Medical University

Relevance. Pemphigus vulgaris (PV) is a life-threatening disease of the skin and mucous membranes that is associated with IgG antibodies that target several types of keratinocyte antigens and cause epidermal lysis (acantholysis) via intracellular signaling that activates apoptotic enzymes (apoptolysis).

Key words: pemphigus vulgaris, glucocorticosteroids, glutathione reductase, glutathione peroxidase, thiols.

The aim of the study was to increase the effectiveness of treatment of patients with PV with the substantiation and development of modern methods of corrective therapy based on the study of indicators of changes in the balance of the thiol-disulfide system in the body of patients under pathological conditions and with prolonged use of high doses of glucocorticosteroid hormones (GCS).

Materials and research methods. There were examined 30 patients with PV (4 men and 26 women), who were hospitalized in KU «Zaporizhzhya Regional Skin and Venereal Clinical Dispensary» ZOR, Zaporizhzhia. At the time of observation, most of the patients were aged 61-70 years. As a comparison group, 20 practically healthy people were examined, constituting a control group.

Our studies were four-phase: before treatment; 2-3 weeks of maximum doses of glucocorticosteroids (stage I); 1.5-2 months before discharge from the hospital, when the patient was gradually reduced dose of systemic glucocorticosteroids and the selection of the optimal daily dose (stage II); after 5-6 months, when doses of hormones were minimal (2-3 tablets) in the absence of clinical manifestations of vesicles (stage III).

Results. Our pathogenetic therapy by GCS significantly led to an increase in the level of reduced glutathione (GSH), so in particular after the third treatment stage it was at 1.52 ± 0.13 mkm / mg protein, exceeding the same rate of the first and second stages of GCS administration by 87.65 and 61.70%, respectively ($p < 0.05$). The course of GCS therapy in patients with PV contributed to the fact that the level of reduced thiols increased significantly during each stage of therapy of the examined patients, in particular in the third stage of maintenance GCS therapy reduced thiols were determined at 15.64 ± 1.23 mM / mg protein, exceeding this marker of the second stage by 36.95%, and the value of reduced thiols of the first stage by 83.78% ($p < 0.05$). The value of reduced thiols of the group of patients with PV in the second stage was 11.42 ± 1.08 mM / mg protein, and in the first stage – 8.51 ± 0.92 mM / mg protein, the percentage difference between these therapeutic stages was determined in 34.19% ($p < 0.05$).

Prescribing systemic GCS to patients with PV for three stages led to the restoration of the balance of the thiol-disulfide system in patients, which manifested itself in the form of a decrease in markers: oxidized glutathione and oxidized thiols; and also in the form of an increase in the level of markers of restorative processes – glutathione reductase, glutathione peroxidase, reduced glutathione, reduced thiols, exerting a systemic positive effect on the course of the pathological process, which was reflected both in the normalization of laboratory parameters in patients and clinically in the form of stable remission.

Conclusion. GCS therapy helps to normalize the activity of the antioxidant system of the human body under conditions of PV pathology, which prevents deprivation of the glutathione chain of the thiol-disulfide system during activation of oxidative and nitrosative stress processes and prevents the development of decompensation of the antioxidant system as a whole with the development of damage to key cells and target organs.

УДК 330

INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF UKRAINE'S ECONOMY

Matsola Solomiia
Ph.D. in Economics
Associate professor
Khoptiy Nadiia
Student
Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine

Abstract: The article covers issues related to the state of investment attractiveness of Ukraine, its investment climate, competitive advantages and disadvantages that affect the investment attractiveness of the state, steps for sustainable development of the investment climate in Ukraine.

Key words: investment climate, investment attractiveness, investments, investment attractiveness index, foreign investors.

The investment climate greatly influences the socio-economic development of Ukraine. After all, the wealth of the state, the development of its business and the economy of the country as a whole depend on the creation of favourable investment conditions.

Ukraine faces the problem of creating a stable investment climate, namely increasing the functions of the state in ensuring the inflow of investment into the Ukrainian economy. The main task facing Ukraine now is to increase the investment attractiveness of the state.

One of the features of Ukraine's economic development is the heterogeneity of its investment climate. Investment attractiveness is one of the most important factors in increasing the country's competitiveness, creating high economic growth [1].

Currently, attracting investment promotes economic development, introduces new technologies, renews worn-out fixed assets, creates new jobs and other important components contribute to the development of the country, its regions and industries.

Trust in the world market, competitiveness of domestic producers, the desire for openness, and participation in international financial exchange - all this contributes to attracting foreign investment.

The main disadvantage of the unfavorable investment climate in Ukraine is the high level of corruption.

The main reasons that hinder investment development in Ukraine include:

- Lack of a single strategy to encourage investment;
- High duty rates, misunderstandings in determining the customs value of goods and other customs barriers;
- Legislative, political and economic instability of Ukraine;
- Lack of guarantees of protection for foreign investors from unscrupulous partners, confidence in further cooperation during economic changes in legislation or during the crisis;
- The level of infrastructure development is low;
- The productivity of the economy is low;
- Legislation in the field of investment is imperfect, which causes a number of problems for investors;
- The presence of corruption, raids on enterprises and bureaucracy in state bodies of Ukraine.

Ukraine also has a number of competitive advantages, which include:

- Large area. The area of the state is 603,628 km2 – the largest country in Europe.
- Favorable geopolitical location. Ukraine has access to the Black and Azov Seas; is located at the crossroads of Europe - Asia, North - South and has a direct border with the European Union, has sufficiently stable production relations with enterprises of the CIS and Baltic countries.

- High level of natural resources. Ukraine is known for a large number of minerals in its bowels (iron ore, manganese ores, clay raw materials, coal, potassium salts, sulphur, mercury, titanium, uranium, granite, marble, etc.);

- great prospects for agricultural activity High soil fertility, according to this indicator Ukraine is one of the first places in the world; create preconditions for agribusiness 60% of chernozems around the world;

- In comparison with highly developed countries, in Ukraine wages are much lower;

- the presence of great scientific and technical potential, a high level of research work in the field of science and technology The country has about 2 thousand scientists per 1 million inhabitants, which gives it the 22nd position in the ranking of 88 countries;

- A large consumer market (43 million consumers), which is growing rapidly. In recent years, Ukraine has seen an active growth in retail trade. This is facilitated by the general growth of the economy, the rapid spread of the mechanism of selling goods on credit;

- Well-developed infrastructure - power lines, railways, pipelines, transit terminals, seaports;

- The lowest personal income tax in Europe;

- The climate of Ukraine is favorable for any business (no natural disasters, tsunamis, tornadoes, droughts, dangerous insects) [2].

Ukraine's investment attractiveness remains low, as the investment climate in Ukraine is quite risky (Fig. 1). Interaction with government agencies, transparency of doing business, as well as political instability - all this is of concern to investors. Ukraine offers investors natural resources, a new market, rapid growth, qualified personnel at a reasonable price, a developed telecommunications infrastructure. "The index of investment attractiveness in the first half of 2020 was 2.51 points out of 5 possible, against 2.95 in 2019. This was reported by the European Business Association (EBA) [3].

As shown in Figure 1, Ukraine's investment attractiveness in 2015 was 0.06 higher than in the first half of 2020. This is evidenced by the results of a study of the attractiveness of Ukraine's business climate, conducted by the European Business Association and InMind.

Fig.1. Index of investment attractiveness of Ukraine 2015-2020 [3]

The Ukrainian investment environment is both attractive and repulsive. Although Ukraine has a favorable geographical position, an efficient workforce with a high level of education and rich natural resources, which makes it an attractive investment environment, it has not yet reached its expected potential due to the fact that it has failed to remove administrative barriers to doing business, minimize state intervention in markets, become attractive to foreign and domestic investors and meet the planned privatization targets [4].

Four steps have been developed for the stable development of the investment climate in Ukraine:

- cooperation in the field of innovation through the development of R&D projects between Ukrainian and foreign companies, strengthening partnerships between higher education institutions and enterprises in the manufacturing sector;

- Reduction of administrative barriers by reducing the level of bureaucracy and increasing the effectiveness of legislation and transparency of the business regulation system;

- Improving business education by conducting innovative programs in conjunction with foreign universities, as well as increasing the list of specialties in which the faculties of business are conducted;

- increasing the investment attractiveness of the regions by ensuring a more balanced development of the western and eastern parts of the country, the implementation of state programs for regional development and the development of programs that take into account the region, to more actively attract investors [5].

Thus, despite significant changes in Ukraine towards European practice, there is still a long and difficult way to improve the investment climate.

The main needs of the investment environment include:

● reduction of currency risks;

● changes to anti-corruption legislation;

● reduction of interest rates on lending;

● protection of the rights and interests of the investor;

● transparent privatization;

● simplification of business opening and closing processes;

● improvement of property protection mechanisms, etc.

Experience and practice work best to improve credibility. In our opinion, the priority and effective direction of investment climate development is the gradual successful implementation of large-scale investment projects. Also, attracting influential foreign investors to the Ukrainian market and high-quality support of such projects will help improve Ukraine's image on the world market and attract long-term investments.

Many mutual efforts are needed to further increase the investment attractiveness of the country and business.

Ukraine is set to be one of the leading countries in Europe in terms of foreign investment. This is facilitated by its industrial and agricultural potential, large domestic market, as well as Ukraine's advantageous geopolitical location at the crossroads of trade routes in Asia and Europe.

At present, Ukraine has a legal framework in the field of investment regulation, which is gradually improving in order to achieve a greater inflow of investment and increase efficiency in their use.

LIST OF REFERENCES:

1. Nosova O.V. Investment climate in Ukraine: main directions of improvement / O.V. Nosova // Strategic priorities. - 2011. - № 1. - P. 59-65.

2. Advantages of investing in Ukraine [Electronic resource] / Portal of City Hall of Ukraine. - Access mode: http://www.meriaonline.com.ua/pi-avantaje_investitori.php

3. Investments of foreign economic activity of Ukraine [Electronic resource] / State Statistics Service. - Access mode: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ6_u.htm.

4. Investment climate in Ukraine [Electronic resource] / Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. –Http: //www.me.gov.ua/file/link/226937/file/Invest_klimat_19_12_2013.doc.

5. Law of Ukraine "On stimulating investment activity in priority sectors of the economy in order to create new jobs" from 06.09.2012 № 5205 [Electronic resource]. - Access mode: http://zakon3.rada.gov.ua

6. The concept of the state target economic program of investment activity development for 2011-2015 [Electronic resource] - Access mode: http://zakon2.rada.gov.ua/

UDC 34.04

LEGAL REGULATION OF NATIONAL SECURITY PEOPLE IN UKRAINE

Mitiuk Liudmyla Oleksiivna
PhD, Assistant Professor
Kobylynskyi Rostyslav Ivanovich
stud. FSP
National Technical University of Ukraine
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

Abstract: the importance of the foundations of national security of Ukraine is considered.

Keywords: normative legal acts,gaps and collisions of law, national safety strategy of Ukraine.

Introduction. After Ukraine gained independence and after Ukraine began to be recognized by the international community as a new participant, our state should not stand aside from legal processes.

The main place in this process is occupied by the legislation in the field of regulation of relations on protection of human health and environment and maintenance of safety in emergencies and situations of daily life, ie safety of life. These relations are regulated by normative acts of various legal force - the Constitution, laws, governmental by-laws, departmental normative acts and normative acts of local authorities.

It is the law of the Constitution of Ukraine that defines the foundations and principles of national security and defense, goals and basic principles of state policy that will guarantee society and every citizen protection from threats "On National Security of Ukraine (2018, № 31, p.241)".

This Law defines and delimits the powers of state bodies in the field of national security and defense, creates a basis for integration of policies and procedures of state authorities, other state bodies whose functions relate to national security and defense, security and defense forces, defines the command, control and coordination of security and defense forces operations, a comprehensive approach to planning in the areas of national security and defense is introduced, thus ensuring democratic civilian control over the bodies and formations of the security and defense sector [1].

Law and sefety are very interconnected. They act as a regulator of public relations, the law establishes the basic provisions, implementing which, maintains the required level of security of Ukraine, and on the other hand - ensuring sefety ecurity, new legal norms are adopted, therefore, the law is updated, enriched.

According to Art. 2 of the Law of Ukraine "On Fundamentals of National Security of Ukraine" the legal basis in the field of national security of Ukraine is the Constitution, this and other laws of Ukraine, international treaties, binding consent of the Verkhovna Rada of Ukraine, as well as other regulations acts [2]. The basic normative legal act regulating public relations in the field of national security enshrines a hierarchical set of legal norms that ensure the realization of national interests.

According to the above Law, the system of legislation in the field of national security consists of:

1) the Constitution of Ukraine, which defines the basic rights, freedoms and responsibilities of man and citizen in the field of national security of Ukraine, competence, powers and range of subjects, etc;

2) laws of Ukraine, which establish the general principles of formation, implementation and implementation of national sefety policy;

3) international treaties ratified by parliament, establishing the legal basis for international cooperation in certain areas of national sefety;

4) by-laws that specify and detail the legislation on the neutralization of real and potential threats to national sefety of Ukraine.

Many researchers outline the negative aspects of the use of law in the security mechanism. Thus, Kormich B.A. [3] emphasizes that in the early twentieth century. international law had already developed into a clear system that significantly limited the actions of states, and thus it was necessary to find a justification for violating these restrictions. The substantiation of contempt for the norms of international law by the need to protect national security proved to be quite effective. Unfortunately, the same fate befell the application of the category of national security in the domestic sphere, which, again, began to be used in the United States as an excuse to restrict civil liberties, as exemplified by the Communist Control Act of 1950, according to by which any organization that was recognized as communist, immediately declared illegal and lost any rights [3].

Finally, let us dwell on such a problem as gaps and conflicts of law. Although the theory of state and law outlines the main approaches to terminating and overcoming the absence of legal norms necessary to regulate social relations or incomplete legal models, as well as eliminating discrepancies or contradictions between individual regulations, norms governing the relevant social relations, these problems play a destructive role in the mechanism of information sefety. So, in accordance with the above Law, the President of Ukraine develops and approves the National Security Strategy of Ukraine and the Military Doctrine of Ukraine, doctrines, concepts, strategies and programs, which determine the target guidelines and guidelines for military construction, as well as the activities of public authorities timely detection, prevention and neutralization of real and potential threats to the national interests of Ukraine [2]. It is interesting that the Law of Ukraine "On Fundamentals of National Security of Ukraine" stipulates that regulations defining the target guidelines and guidelines for military construction, as well as the activities of public authorities in a particular situation in order to identify, prevent and neutralization of real and potential threats to the national interests of Ukraine, ie those that regulate public relations in the field of national security of Ukraine (doctrines, concepts, strategies and programs), are developed and approved by the President of Ukraine

Moreover, it is not only proclaimed, but today there are practical steps to implement this rule. Thus, the National Security Strategy of Ukraine was approved by the Decree of the President of Ukraine.

Although in Art. 92 of the Constitution of Ukraine clearly stipulates that only the laws of Ukraine determine the foundations of national security, the organization of the Armed Forces of Ukraine and public order [2].

Conclusion. The refore, despite the fact that the Law of Ukraine "On Fundamentals of National Security of Ukraine", the Decree of the President of Ukraine "On the National Security Strategy of Ukraine" gained legitimacy after the adoption of the Basic Law, we observe inadmissible, unconstitutional lawmaking activities of the President of Ukraine. These problems are quite relevant, given Ukraine's desire to integrate into developed European countries. Why did the Ukrainian state face the need to adopt a number of regulations that meet European standards for a very limited period of time. As a result, the problem of law enforcement is of particular concern, as the spontaneous prompt adoption of regulations leads to their ineffectiveness.

LITERATURE.

1. The Constitution of Ukraine // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. - 1996. - № 30. - Ст. 141.

2. On the basics of national security of Ukraine: the Law of Ukraine // Official Gazette of Ukraine. - 2003. - № 29. - Ст. 1433

3. Kormich B.A. Organizational and legal principles of information security policy of Ukraine: [monograph] / BA Kormych. - Odessa: Legal Literature, 2003.— 472 p.

УДК 33

DIFFERENTIATION AS A WAY TO INCREASE THE COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE

Mohylova Anastasiia Yurievna
Doctor of Sciences (Economics), Professor
Oles Honchar Dnipro National University
Matvieieva Maryna Serhiivna
the student
Oles Honchar Dnipro National University

Nowadays, native enterprises, in particular those which provide certain services, facing the problem of taking into account in strategic decisions the interdependence of differentiation and competitiveness. Therefore, organizations are interested to find the new ways to strengthen them. Services provided by enterprises and meet a certain need of consumers differ from each other in many branches of the economy. This difference called differentiation is the basis for the acquisition of monopoly power in the market, ie the ability to influence the price or sales volume.

This transformation is caused by some circumstances, first subjective, ie the implementation of a competitive strategy when survival and development is expected to be carried out through the introduction of new types of additional services, which in the case of enterprise transformation become the main, to maintain existing and attract additional customers, supply differentiation. Secondly, the objective nature, which is directly related to the influence of environmental factors and due to changes in demand for services of these organizations.

Well-known researcher of market competition M. Porter under "differentiation" understands the involvement of consumers by maximizing the differences of the company's product. Competitive differentiation strategy involves improving the product from previously manufactured in the direction of greater utility for the

consumer. Businesses that choose this strategy should strive to create a more unique product or service in their market.

Namely essence is that the organization tries to produce the product something different that can be liked and for which the consumer is willing to pay. The differentiation strategy is aimed at making the product different from the competitors. To obtain a positive result from the given actions, the firm has to go beyond the functional properties of the product or service. This strategy is used in cases where the company has achieved a certain uniqueness of the product and thus captured more market share.

Interpretation of the concept of "differentiation" is shown in Fig.1

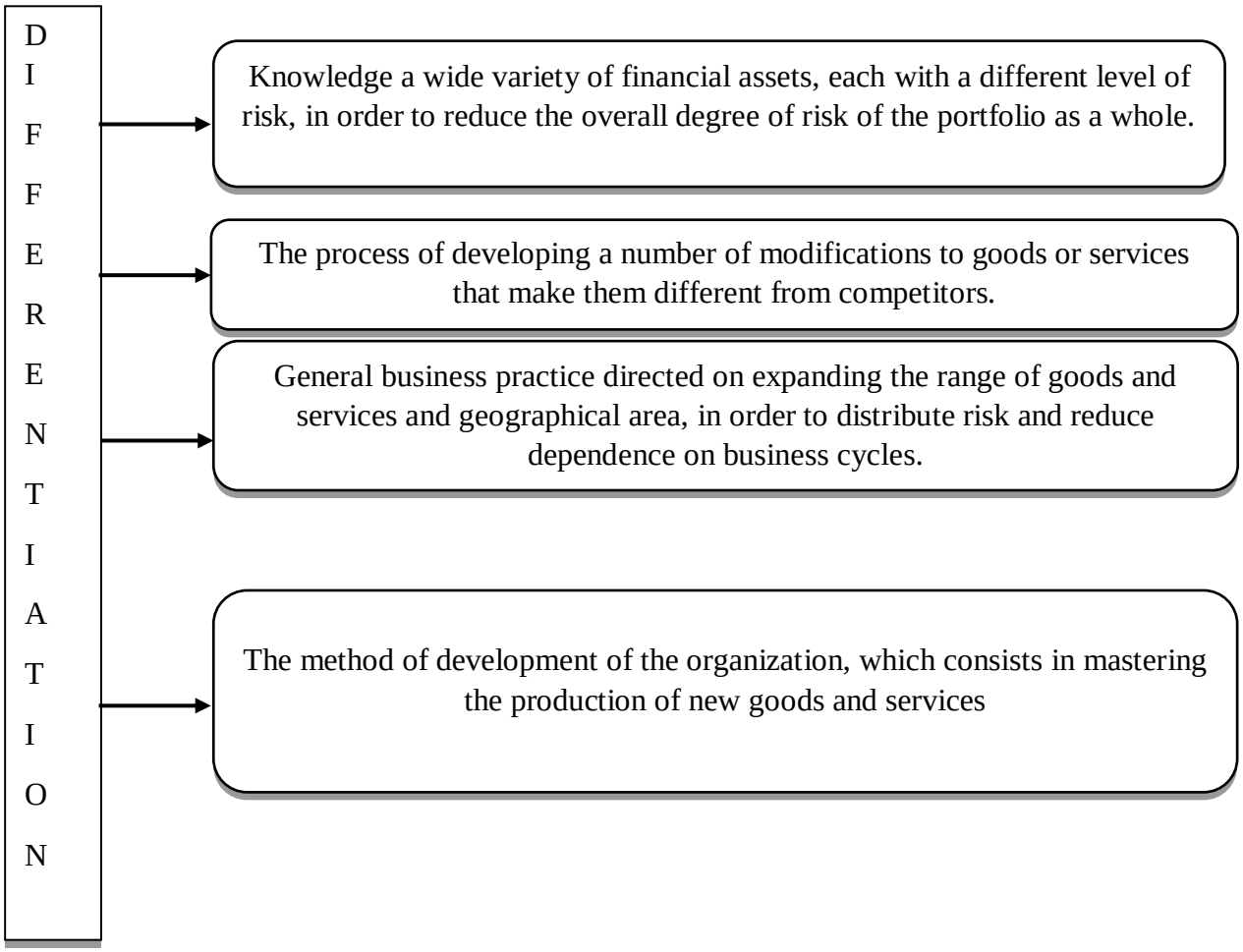

Figure 1 - Determining the differentiation of the enterprise

In contemporary's business environment, the effectiveness of marketing activities of the enterprise should focus on offensive strategies that can bring the organization to a new level of management and maintain the appropriate level of

financial stability and solvency, ie to ensure effective functioning in a competitive environment.

Thus, differentiation should be understood as a strategy to create a competitive advantage of the organization in certain market segments, which becomes possible on the basis of the optimal combination of marketing goals of the firm, its capabilities and requirements of the consumer market. As a result, the company offers competitive services.

Differentiation of offered services in modern conditions is an important strategic direction, which strengthens the company's position in the market by reducing consumer sensitivity to price, creating a kind of barriers to entry through consumer loyalty, forming a positive image of the company - innovator.

Regarding the division into vertical and horizontal differentiation, the service segment is more in line with the market with vertical differentiation. Based on this, the formation of a market with in-depth product differentiation is presented in Fig. 2.

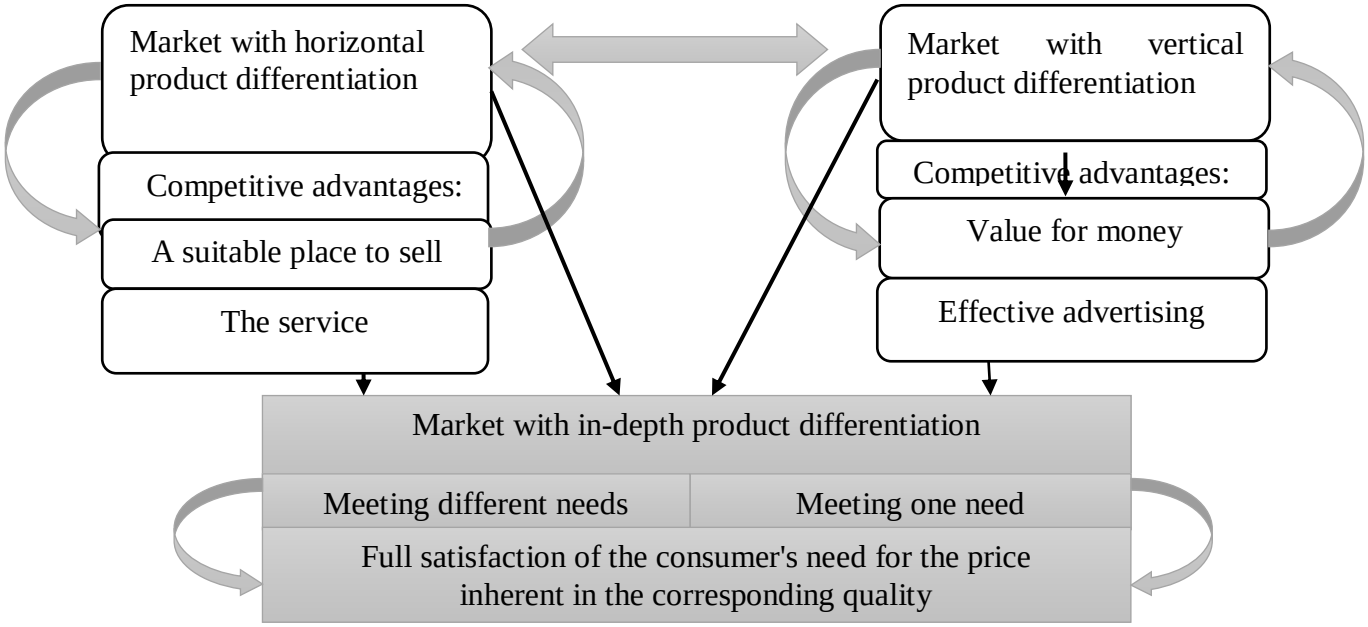

Figure 2 - The logic of market formation with in-depth product differentiation

There are several reasons that force companies to differentiate goods or services, in particular:

- partial use of resources;
- reduction of profits from basic production;
- reduction of demand for products;
- creation of new jobs;
- constant growth of competition and STP (scientific and technological progress).

Thus, consumers prefer, above all, the quality of the product. The main factor in the success of the company is to set appropriate prices at a high quality level. Consumers of the same service or product differ in taste, so a high level means that the buyer is willing to pay more for high quality.

Peculiarities of the behavior of organizations in markets with in-depth product differentiation allow to form a list of measures that will help to increase their solvency. First of all, they include:

- ensuring the priority of the choice of goods or services;
- change in the quality of goods or services of technical parameters in order to anticipate the requirements of the consumer and his specific requests;
- identification of advantages or disadvantages of the product compared to substitutes;
- identification of disadvantages or advantages of goods or services produced by competitors;
- study of competitors' measures to improve the product;
- identification and use of price factors to increase the competitiveness of a service or product;
- search for new priority areas of product use;
- differentiation, which provides relatively stable benefits to consumers who are given to certain types of interchangeable goods;
- active advertising;
- granting a cash or commodity loan and others.

Nowadays, the modernization of the service sector is rapidly developing in the world.

In particular, in Ukraine it is characterized by the following features:

- dynamic development in the presence of large reserves for expanding the species structure of services;
- increasing sales of services;
- effective functioning of small private enterprises in the structure of the service sector.

The success of the company in the market depends on two main facts:

- meeting consumer demand for goods or services;
- the correct choice, development and implementation of their own competitive strategy.

Thus, the development of the modern service sector is one of the key factors of general economic growth in Ukraine. The development of a market economy is impossible without its formation and development.

Such a strategy should take into account the nature and potential of competing market forces, forces that shape and monitor market dynamics, the diffusion of consumers and competitors in the marketing environment. In order to increase the efficiency of such a factor, organizations must be aimed at meeting consumer needs, to respond to changing demand.

Differentiation is a reliable strategy because it protects against competition for a certain period of time due to the commitment of customers to a particular brand of goods or services. It is useful as long as competitors do not create a similar product.

REFERENCES:

1. Kharchuk T. B. Approaches to determining the competitive advantages of the enterprise. Economics and management. 2011. № 6. S. 68–71 S. 68—71

2. Porter ME Competitive strategy: Methods of analysis of industries and competitors: ed.— Ed. 2nd - reworked. and add.M .: Alpina Business Books, 2006. - 452 p.

3. Poita IO Prospects for the development of the services market in modern conditions of economic development. Scientific works of NUHT. 2013. Vip. 49. S. 157–161.

4. Kudenko N. V. Marketynhovi stratehii firmy: monohrafiia. K. : KNEU, 2002. – 245 s

5. Ansoff Y. Novaia korporatyvnaia stratehyia. SPb.: «Pyter»,1999. 416 s.

УДК 616.24-002-007.272-036.1-071-079.4

DIFFERENTIAL DIAGNOSIS OF PNEUMONIA AND ACUTE OBSTRUCTIVE BRONCHITIS IN CHILDREN: DIAGNOSTIC VALUE OF CLINICAL SIGNS

Ortemenka Yevheniya Pavlovna
Ph.D, MD, Ass. Professor
Krasnova Taisiya Vladimirovna
Student
Bukovinian State Medical University
Chernivtsi, Ukraine

Annotation: The research has been condused with tha aim to study diagnostic value of the clinical symptoms for a verification of community-acquired pneumonia and acute obstructive bronchitis in children of different ages in order to optimize the treatment of the acute pathology of the respiratory system.

Key words: community-acquired pneumonia, obstructive bronchitis, children, clinical signs.

Diseases of the respiratory system remain the most socially significant in pediatrics due to the high prevalence and mortality, and, as well, the growing rate of morbidity among the children and the need for inpatient treatment and supervision [1, p. 66].

Verification of the diagnosis of acute respiratory pathology is based on anamnesis data, clinical symptoms, and results of additional laboratory and imaging investigations [2, p. 237; 3, p. 560].

While viral pathogens are the predominant causative agents of acute bronchitis and community-acquired uncomplicated pneumonia in infants and young children, the main clinical symptoms of these nosological forms may mimic each other or even overlap in their comorbid course [3, p. 566; 4, p. 476].

Since it is currently impossible to distinguish viral and bacterial etiology of pneumonia by rapid express methods, inflammation of the lungs' parenchyma is the indication for the initial empirical antibiotic therapy [1, p. 66; 5, p. 1318], but acute bronchitis is self-limited disease and not required antibiotics [3, p. 560; 6, p. 372], the problem of differential diagnosis of acute infectious and inflammatory diseases of the lower respiratory tract in children seems relevant, but certainly unresolved.

The aim of research was to study the clinical features of the course of noncomplicated community-acquired pneumonia and acute obstructive bronchitis in children of different ages in order to optimize the treatment of the acute pathology of the respiratory system.

To achieve the goal of the study, a cohort of patients with acute respiratory pathology of children with different ages (75 patients) who received inpatient treatment at the pulmonology department of the Regional Children's Clinical Hospital in Chernivtsi has been formed by the method of simple random sampling. The first (I) clinical group was formed by 51 patients with a verified diagnosis of community-acquired pneumonia, acute course, and the second (II) clinical group included 24 children, in which the infiltrative acute process in the lungs was excluded, that is, with manifestations of broncho-obstructive syndrome. According to the main clinical characteristics, the comparison groups have been comparable. The results of the study have been analyzed by parametric ("P", Student's criterion) and non-parametric ("Pφ", Fisher's angular transform method) calculation methods, and the evaluation of the diagnostic value of the tests has been performed taking into account their sensitivity (Se) and specificity (Sp) from the perspective of clinical epidemiology.

Clinical and epidemiological analysis of the obtained data has showed that in children the occurrence of cough, which proceeds against the background of hyperthermia and/or intoxication, or a combination of cough with symptoms of intoxication and respiratory failure, are highly sensitive (Se= 84-96%) screening signs of uncomplicated community-acquired pneumonia, and are claimed to be indications for further clinical and paraclinical examination of patients with the aim of final verification of the diagnosis. At the same time, such auscultatory and

percussion symptoms as asymmetry of dull percussion sound, and combination of asymmetrically diminished breath sounds with local crepitation/fine bubbling rales that are persisting over the lungs for some time against the background of the initial empirical antibiotic therapy, are the most significant (Sp= 88-96%) clinical objective signs fot the verification of infiltrative processes of lung tissue in children.

It has been established such highly sensitive screening symptoms of acute obstructive bronchitis as: a combination of coughing and shortness of breath in patients with normal body temperature, and detection during the objective examination such signs as chest hyperinflation and hyperresonance on percussion (Se= 86-96%). The presence of wheezing, expiratory dyspnea in patients with respiratory pathology and, as well, symmetry of fine crackles, which quickly disappear on the background of the patients' desobstructive therapy, are highly specific (Sp= 90-94%) markers of bronchial obstruction in children, and allow you to disprove the pneumonic process.

Thus in detecting pneumonia in children the most sensitive signs were the symptoms' complex combining cough, hyperthermia and/or intoxication, or a combination of cough with symptoms of intoxication and respiratory failure, but the most specific clinical signs were asymmetric dullness on lung percussion and combination of asymmetric diminished breath sounds with focal crepitation/fine bubbling rales which are persisting several days against the background of the initial empirical antibiotic therapy.

The most significant signs of acute obstructive bronchitis in children were: the combination of normothermia with cough, wheezing, and expiratory dyspnea, and the absence of asymmetry of percussion and auscultatory phenomena along of signs of chest distention and bandbox percussion sound during examination of the chest, which, in general, are constitute sufficient grounds for patients' assigning of desobstructive therapy (short-acting bronchodilators, and inhaled or systemic glucocorticosteroids if considered necessary).

REFERENCES

1. Mathura S, Fuchsb A, Bielickia J, Van Den Ankerb J, Sharlanda M. Antibiotic use for community-acquired pneumonia in neonates and children: WHO evidence review // Paediatrics and International Child Health. - 2018. - № 38 (S1). - 66–75.

2. Evertsena J, Baumgardnera DJ, Regnerya A, Banerjeeb I. Diagnosis and management of pneumonia and bronchitis in outpatient primary care practices // Prim Care Respir J. - 2010. - № 19 (3). - P. 237–241.

3. Kinkade S., Long NA. Acute Bronchitis // Am. Family Physician. - 2016. - № 94 (7). - P. 560-566.

4. May G.S.J., Nkwopara E., Ambler G., McCollum E.D., Mvalo T., Phiri A., et al. Methods for conducting a double-blind randomized controlled clinical trial of three days versus five days of amoxicillin dispersible tablets for chest indrawing childhood pneumonia among children two to 59 months of age in Lilongwe, Malawi: a study protocol // BMC Infectious Diseases. - 2018. - № 18. - P. 476-486.

5. Rodrigues C.M.C.,Grovesc H. Community-Acquired Pneumonia in Children: the Challenges of Microbiological Diagnosis // J. Clin Microbiol. - 2018. - №5 6 (3). - P. 1318-1327.

6. Sausta L.T., Bjerrumb L., Siersmab V., Arpia M., Hansenc M.P. Quality assessment in general practice: diagnosis and antibiotic treatment of acute respiratory tract infections // Scandinavian J. Primary Health Care. - 2018. - № 36 (4). - P. 372–379.

УДК 378

PROS AND CONS OF DISTANCE LEARNING

Piddubna A. A.
Candidate of medical sciences
Docent of Endocrinology, Allergology
and Immunology Department
Higher State Medical Establishment
«Bukovinian State Medical University»
Chernivtsi, Ukraine
Pashkovska N. V.
Doctor of medical sciences, Professor
of Endocrinology, Allergology
and Immunology Department,
Higher State Medical Establishment
«Bukovinian State Medical University»
Chernivtsi, Ukraine
Pashkovskyy V. M.
Doctor of medical sciences
Professor of Nervous Diseases, Psychiatry
and Medical Psychology. S.M. Savenka Department
Higher State Medical Establishment
«Bukovinian State Medical University»
Chernivtsi, Ukraine

Abstract: Due to unexpected Covid-19 pandemic educational institutions all over the world were forced to switch to a new electronic format of teaching and learning. Distance education, like any other, has it`s pros and cons.

Key words: pros, cons, medical education system, distance learning

In recent years, the distance learning system has been actively developing in various fields of education. It has become particularly relevant recently, in the new conditions of life that are dictated by the Covid-19 pandemic. Thus, this pandemic has become a sudden test of readiness not only for global health, but also for the medical education system. Educational institutions all over the world were forced to switch to a new electronic format of teaching and learning, restructuring the educational process that has been established over the years in the shortest possible time. At the present stage, online learning is a global trend in education. In principle, the use of electronic support for teaching is no longer new and untapped. It has become an integral part of both modern life and education. It should be noted that distance education, like any other, has its pros and cons. Let's try to understand them.

If we talk about benefits in general, the undoubted advantage of distance learning is its availability. You can study without leaving your home, wasting time and money to get to school or university. Moreover, you have the opportunity to study at top educational institutions anywhere in the world, while remaining in your comfortable environment. On the other hand, you become more mobile and may not interrupt your studies during business trips or travel. The lesson will be definitely more exciting if you will be, for example, in a cafe on the Old Town Square with a gorgeous view of the old Prague during it. So it's time to forget about geographical boundaries. Another undoubted advantage of distance education is its flexibility. You can choose either the online course in which you are directly interested, or even several at the same time. Often you have the opportunity to create a studding schedule convenient for you, taking into account your main activity. In addition, distance courses usually provide the most up-to-date and relevant information. Speaking of medical education, modern technologies allow the teacher to give the maximum comprehensive information on any topic, using not only presentations, but also videos, structured clinical cases, all kinds of interactive tasks, etc.

On the other hand, distance learning has significant disadvantages. The main one among them is the impossibility to acquire direct professional skills, especially manual ones. For example, we do not have the opportunity to teach a student in

methods of examining a patient, carrying out certain medical procedures, etc. during a distance learning, It is also difficult to involve many students in the discussion at the same time. They are also more difficult to control and many not honest students take advantage of it sometimes. Accordingly, we do not always have the possibility to objectively assess the knowledge of the subjects of the educational process. Another important disadvantage of distance learning is the automatic decrease in physical activity of both students and teachers. In addition, this type of training sometimes requires expensive modern equipment or at least a stable Internet, which, unfortunately, is not always possible in our reality. So, in the early days of distance learning, educational portals expectedly faced technical problems due to a large influx of users, the lack of personal computers and a certain level of computer literacy, both for teachers and students, an uncontrolled 24/7 mode of operation, a large volume of verified educational material. which increased the workload of the teaching staff at times.

Thus, distance learning has become an integral part of the educational process in the modern world. Its availability and flexibility enables millions of people in different parts of the world to receive high-quality education. However, in our opinion, distant learning can be used not in all educational sectors. So remote learning cannot be used in all educational fields, especially when it comes to the need to acquire certain manual skills. You cannot remotely become a pilot, surgeon, electrician or plumber for example. But, on the other hand, even when mastering these types of professions, it is very useful and convenient, taking into account all the advantages we mentioned earlier, to conduct part of the theoretical studies remotely.

In general, the obvious demand for distance learning among students should be noted, as well as the interest of teachers in the use of these technologies, the possibility of constant contact between students and the teacher. At the same time, lectures and seminars used in distance learning facilitate the process of mastering the material, since they allow the student to broadcast multimedia information (video, photos, presentations, etc.); The correct organization of control over the assimilation of educational material helps to identify knowledge gaps at the individual level. In

addition, the use of distance learning changes the methodological approaches of the teacher to his professional activity, a combination of various methods and forms of teaching takes place. The task of the teacher is to organize effective independent educational activities of students, as well as to improve skills in the design of electronic didactic tools and the ability to work with them in the educational process. On the other hand, the development and preparation of modern high-quality distance learning courses requires time, material and technical support, and the participation of IT and multimedia professionals.

Conclusion: However, it should be noted that in teaching the medical profession, distance learning cannot replace clinical education, since not all learning opportunities can be replaced by computer simulation. In this regard, the problem arises of a rational combination of traditional and distance learning. It should be noted that the possibilities of distance learning technologies in the implementation of the pedagogical process in a medical university are quite wide and both potentially and practically can constantly expand, but it is necessary to understand the clear boundary of the possibilities of such training for medical education.

REFERENCES:

1) McCutcheon LRM, Alzghari SK, Lee YR, Long WG, Marquez R. Interprofessional education and distance education: A review and appraisal of the current literature. Curr Pharm Teach Learn. 2017 Jul;9(4):729-736. doi: 10.1016/j.cptl.2017.03.011. Epub 2017 Jun 2. PMID: 29233450.

2) Klibanov OM, Dolder C, Anderson K, Kehr HA, Woods JA. Impact of distance education via interactive videoconferencing on students' course performance and satisfaction. Adv Physiol Educ. 2018 Mar 1;42(1):21-25. doi: 10.1152/advan.00113.2016. PMID: 29341811.

3) Shah D. Online education: should we take it seriously? Climacteric. 2016;19(1):3-6. doi: 10.3109/13697137.2015.1115314. Epub 2015 Nov 19. PMID: 26581696

4) Калиева Ш.С., Пивень Л.И. Возможности и ограничения дистанционного обучения в преподавании медицинских дисциплин «Современные вызовы медицинского образования в условиях пандемии: опыт быстрых решений и стратегические инициативы».-2020.-С.37-39.

5) Юлдашова Р. У., Наврузова Л.Х. Отношение студентов и преподавателей к электронному обучению // Педагогический профессионализм в образовании. Новосибирск, 2015.-С. 219–220.

6) Кошелев И. А. Дистанционное образование в системе современного здравоохранения: реальность и перспективы //Медицинский альманах. – 2010. – №1 (10). – С. 51.

7) Трайнев В.А. Дистанционное обучение и его развитие / В.А. Трайнев, В.Ф. Гуркин, О.В. Трайнев. — М.: Дашков и Ко, 2012. — 294 с.

УДК 32

THE PHENOMENON OF POLITICAL LEADERSHIP

Popovkin Maksym Maksymovich
Safankov Danylo Valerievich
Students
Kharkiv National University of Radio Electronics
Kharkiv, Ukraine

Abstract: The topic of leadership will probably be relevant at any time. After all, it is the leaders - people who think differently, have groundbreaking thoughts, it is they who transform our society, and the vector of this movement will lead either to the prosperity of the state, or to its decline and collapse.

Keywords: political leader, leadership, democracy, supreme power of the people, position, society.

There is no single definition of the concept of "leadership" in science. Aristotle assumed leadership qualities in individuals who are endowed with greater intelligence than others. According to the American philosopher Sidney Hook, leaders are the significant people who make history, influencing the development of all mankind.

As for a political leader, he should have the following specific features:

1. The presence of a justified strategy, a clear plan of action to achieve it and the ability to take responsibility for effect (recall Alexander the Great - one of the political leaders who was a model of this feature);
2. The devotion to serving people[1, 779], the ability to care about the feelings of others;
3. The ability to be at the focus of attention, use the art of eloquence, and to be a good speaker;

4. Awareness of the reasonable limits of their power (as an anti-example of this feature can be mentioned Adolf Hitler)

5. The ability to make quick decisions in emergency conditions

The question now is whether such a concept as "leadership" can be used in a democracy[2, 662]. Today, democracy is considered to be the most successful system of government, a political regime that can provide the most stable and comfortable life for people within the state. The idea of democracy is interpreted as the supreme power of the people, the participation of every citizen in the management of both public and state affairs. At first glance, the definition of democracy directly excludes the notion of a "political leader" - whose opinion is the last and cannot be challenged. However, G. Fife, who in 1941 in his work "Leadership and Democracy" clearly linked the "quality" of political leadership with the "quality" of democracy. To his mind, the further development of democracy will be accompanied by a parallel improvement of the institution of political leadership and an increasing importance of political leaders in social and political life as a whole and in the functioning of separate elements of the political system. At the same time, G. Fife proceeded from the fact that democratic governance does not mean that "everyone rules", but that the "best" rule, who are elected by the people and are able to adequately represent and protect their interests in the process of political activity[3, 300]. In this context, the question immediately arises whether the same people always prefer the "best"? Is it possible that they choose from what we have?

It should be noted that there is now a mixture of two concepts, such as "position" and "leadership". In fact, any official (especially when it comes to the highest state level) has the opportunity to use state power and thus has an impact on society, or on certain segments of it[4, 47-50]. However, the basis of the official's activity is not his personal qualities, not his support by a certain group, but only those powers that he receives at the same time as the position.

In conclusion, it should be noted that the phenomenon of political leadership is inherent in any society, because its origins date back to ancient times. Nowadays, not

every official can become or be a political leader, and probably most of all officials are empty "puppets" who do not have the characteristics of a genuine leader.

BIBLIOGRAPHY

1. Political science: educational encyclopedic dictionary reference book for university students of I-IV levels of accreditation / for science. ed. Dr. political. n. Homi N. M. [V. M. Denisenko, OM Sorba, L. Y. Ugrin and others]. - Lviv: "New World - 2000", 2014. 779 p.
2. Theory of politics: Textbook / Denisenko V.M., Blikhar V.S., Trebin M.P., Ugrin L.Y., etc. Lviv: Liga-Press, 2015. 668 p.
3. Political leadership: educational textbook. / avt col; for general ed. V.A. Goshovskaya, L.A. Pashko. - K.: NAPA, 2013. - 300 p.
4. Pechkurova A. Political leadership in the context of globalization: view of American political scientists. Power. 2008. №11. P. 47-50.

UDK 669.162

FLOW DYNAMICS OF GRANULAR MATERIAL

Selegej A. N.
Assoc. Prof.
Selegej S. N.
Assoc. Prof.
Mikhailovsky N. V.
Assoc. Prof.
Kvasova L. S.
Assoc. Prof.
National Metallurgical
Academy Of Ukraine
Dnipro, Ukraine

Annotation. The movement of charge materials along inclined channels of circular cross-section is considered. Dynamic characteristics are determined taking into account the type of movement of granular material, its size and composition.

Key words: blast furnace, charging device, inclined chute, charge material, tray, charge consumption, charge flow rate.

To date, there are methods for determining the kinematic characteristics of the flow of materials discharged from the hoppers of the blast furnace charging devices. [1]. Using these parameters in the future, it becomes possible to determine the initial parameters of the movement of charge materials along inclined stationary chutes that connect the charge bins of the BZU and the vertical pipe, which in turn serves as a guide for the charge flow to the rotating tray.

Among these parameters should be noted the initial height of the flow of charge materials on the chute (tray), the average initial velocity of the particle flow. This will make it possible to effectively apply the theory of free-dispersed flow of

charge materials for the specified section of the charging path of a modern blast furnace.

Using the calculated values Q of the volumetric flow rate of the charge and knowing the area of S the outlet of the charge bunker, it is possible to calculate the average rate of exit of the charge materials from the bunker BZU V:

$$V = \frac{Q}{S} \qquad (1)$$

Considering the volumetric flow rate and the average velocity as constant values at the outlet from the hopper and at the inlet to the guide chute, using equation (1), one can determine the initial height of the charge on the inclined chute (chute), which connects the charge gate and the vertical pipe of the BZU.

The stream has the shape of an inclined tray with a semicircular cross-section (Fig. 1.). To determine the physical and mechanical parameters of the charge movement along the chute, the Bernoulli equation [2] was used in the form:

$$h' + dz + \frac{V^2}{2g} = h' + dh' + \frac{(V + dV)^2}{2g} + dh_{\text{тр}} \qquad (2)$$

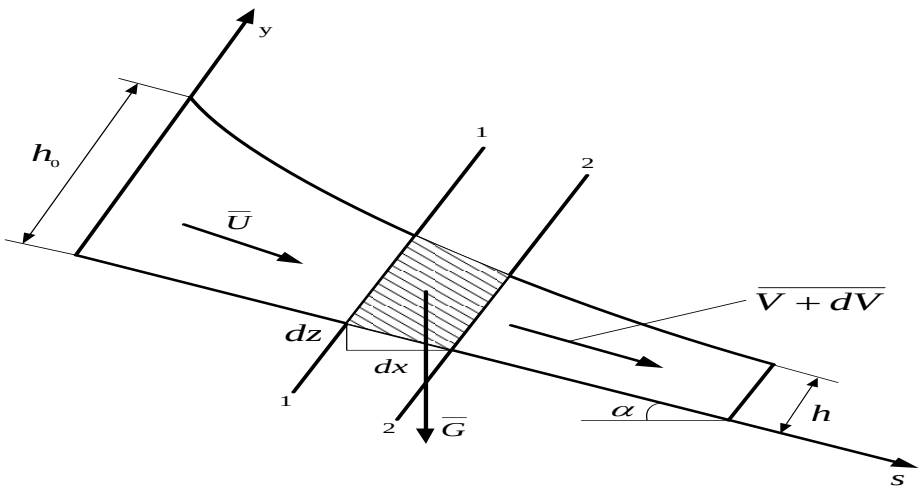

Figure: 1. Design diagram of the movement of bulk cargo along an inclined chute of a bell-less charging device of a blast furnace.

Considering that $\mathrm{dz} = \mathrm{dx} \cdot \sin\alpha$ (Fig. 1) and after transforming we get:

$$dx \cdot \sin\alpha + \frac{V^2}{2g} = dh' + \frac{(V + dV)^2}{2g} + dh_{\text{тр}} \qquad (3)$$

h' can be represented as $h' = h\cos\alpha$, differentiating, we get $dh' = dh\cos\alpha$. Then (3) will look $dx \cdot \sin\alpha + \frac{V^2}{2g} = dh\cos\alpha + \frac{(V+dV)^2}{2g} + dh_{\text{тр}}$ (4)

It is known from [3] that

$$dh_{\text{тр}} = \frac{\mathrm{V}^2 dx}{C^2 R_{\text{г}}} \quad (5)$$

For the channel shape corresponding to the cross-section of the estrus $R_{\text{г}} = \frac{\mathrm{D}}{4}$, where D - channel cross-section diameter [4]. If we substitute the cross-sectional radius of the chute into the expression for the hydraulic radius, equation (5) takes the form:

$$dh_{\text{тр}} = \frac{2\mathrm{V}^2 dx}{C^2 R} \quad (6)$$

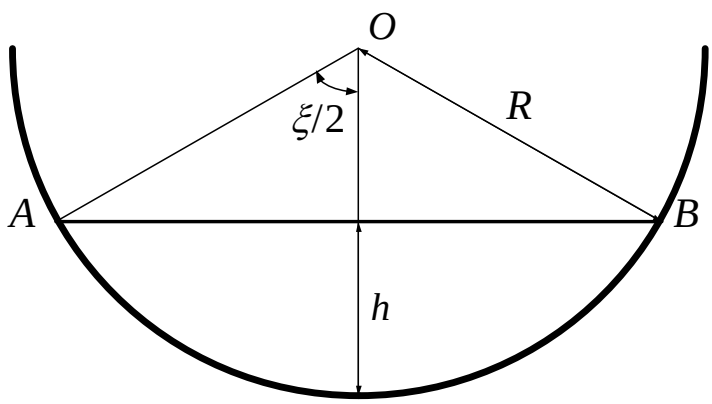

Figure: 2. Scheme for determining the cross-sectional area of the charge flow.

The area of the sector can be calculated according to the expression:

$$S = \frac{2}{3}ah, \quad (7)$$

where a - length of the corresponding arc, h - segment height (fig. 2). It is easy to see that $a = \xi R$, $\cos\frac{\xi}{2} = \frac{R-h}{R}$; $\xi = 2\arccos\left(\frac{R-h}{R}\right)$. Taking this into account, (7) will take the form:

$$S = \frac{4}{3}\arccos\left(\frac{R-h}{R}\right)\cdot R\cdot h \qquad (8)$$

In view of the above, (1) will take the form:

$$V = \frac{3Q}{4\arccos\left(\frac{R-h}{R}\right)\cdot R\cdot h} \qquad (9)$$

Let us substitute expression (9) into equation (4) taking into account (6):

$$dx\sin\alpha + \frac{9Q^2}{32g\arccos^2\left(\frac{R-h}{R}\right)\cdot R^2\cdot h^2} =$$

$$= dh\cos\alpha + \frac{V^2 + 2VdV + dV^2}{2g} + \frac{2V^2dx}{C^2R} \qquad (10)$$

We differentiate (9) and after transformations we get:

$$dV = \frac{3Q}{4R}\left[\frac{-1}{h^2\arccos\left(\frac{R-h}{R}\right)}\left(\arccos\left(\frac{R-h}{R}\right) + \frac{h}{R\sqrt{1-\left(\frac{R-h}{R}\right)^2}}\right)\right] \qquad (11)$$

Then (10) takes the form

$$dx\sin\alpha + \frac{9Q^2}{32g\arccos^2\left(\frac{R-h}{R}\right)\cdot R^2\cdot h^2} = dh\cos\alpha +$$

$$+\frac{9Q^2}{32g\arccos^2\left(\frac{R-h}{R}\right)\cdot R^2\cdot h^2} + \frac{3Q}{4ghR\arccos\left(\frac{R-h}{R}\right)}\times$$

$$\times\frac{3Q}{4R}\left(\frac{-1}{h^2\arccos\left(\frac{R-h}{R}\right)}\left(\arccos\left(\frac{R-h}{R}\right) + \frac{h}{R\sqrt{1-\left(\frac{R-h}{R}\right)^2}}\right)\right) +$$

$$+\frac{2V^2dx}{C^2R} \qquad (12)$$

After transforming, we get a first-order differential equation:

$$\frac{dh}{dx}=\frac{\sin\alpha-\dfrac{9Q^2}{8C^2R^3h^2\arccos\left(\dfrac{R-h}{R}\right)}}{\cos\alpha-\dfrac{9Q^2}{16R^2gh\arccos\left(\dfrac{R-h}{R}\right)}\left(\dfrac{1}{h^2}+\dfrac{1}{Rh\arccos\left(\dfrac{R-h}{R}\right)\sqrt{1-\left(\dfrac{R-h}{R}\right)^2}}\right)} \qquad (13)$$

However, the analytical solution of this equation is very cumbersome and causes difficulties when considering the Cauchy problem. In this regard, in the work it is proposed to represent the area of the "live" section of the grain fill in the form of a linear relationship, applying the regression equation.

To carry out linear regression of the dependence of the "live" cross-sectional area on the height of the backfill h (Fig. 2) a table of correspondence between the value of the cross section and the height has been compiled h, calculated based on (7). In the calculations, the cross-sectional radius of the chute was taken to be 0,5 m. Height h 10 equal parts are broken and varies from 0 to 0.5 m.

Table 2.

Correspondence of the central angle and cross-sectional area of the grist

h, м	0,006156	0,024	0,054	0,095	0,146	0,206	0,273	0,345	0,422	0,5
S, м^2	0,000643	0,000507	0,017	0,038	0,071	0,117	0,174	0,241	0,315	0,393

Linear regression results in the following equation

$$S(h)=0{,}8h-0{,}03 \qquad (14)$$

Taking into account (14), (1) takes the form

$$V=\frac{Q}{0{,}8h-0{,}03} \qquad (15)$$

Let's differentiate (15)

$$dV = -\frac{0{,}8Q}{(0{,}8h - 0{,}03)^2} \qquad (16)$$

Then (4) taking into account that the hydraulic radius for a semicircular cross-section $R_г = \frac{R}{2}$ takes the form:

$$dx \sin\alpha = dh \cos\alpha - \frac{0{,}8Q^2}{(0{,}8h - 0{,}03)^3 g} + \frac{2Q^2}{C^2 R(0{,}8h - 0{,}03)} dx \qquad (17)$$

Dividing the variables and making transformations, we get:

$$\frac{dh}{dx} = \frac{\sin\alpha - \dfrac{2Q^2}{C^2 R(0{,}8h - 0{,}03)}}{\cos\alpha - \dfrac{0{,}8Q^2}{(0{,}8h - 0{,}03)^3 g}} \qquad (18)$$

Let us apply the Padé approximation to solution (18). We will seek the solution in the form [5]:

$$h(x) = hp + \frac{(h_0 - hp)^2}{h_0 - hp - a_2 x} \qquad (19)$$

The coefficient is determined by the expression

$$a_2 = \frac{\sin\alpha - \dfrac{2Q^2}{C^2 R(0{,}8h_0 - 0{,}03)}}{\cos\alpha - \dfrac{0{,}8Q^2}{(0{,}8h_0 - 0{,}03)^3 g}} \qquad (20)$$

Term hp is defined for the case when in the expression (20) $\frac{dh}{dx} = 0$. e.g.

$$hp = \frac{0{,}03 + \dfrac{2Q^2}{C^2 R \sin\alpha}}{0{,}8} \qquad (21)$$

Thus, according to expression (20), it is possible to determine the profile of the flow of charge materials moving along an inclined chute. The analytical calculation takes into account such parameters as the consumption of charge materials by volume, as well as the granulometric characteristics of the movement of particles.

The use of these data makes it possible to avoid such consumption of charge materials, in which there is pouring over the side of the chute, which is extremely undesirable in the conditions of the operation of the charging device of the blast furnace. In addition, it is possible to determine the flow rate of materials from the end of the inclined chute, which makes it possible to determine the trajectories of the charge particles in the blast furnace top space and, as a consequence, to control the topography of the charge material surface.

REFERENCES

1. A. Selegej, V. Ivaschenko, V. Chistyakov, V. Golovko. The Parameters of Burden flow from the bins of bell-less top charging system of blast furnaces. // Naukovyi visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu. – 2020, №3.– P. 41-46
2. Кирия Р.В. Кинетический подход к выводу уравнений движения сыпучих сред // Вісник Дніпропетровського Державного Університету: Механика: - Днепропетровск: ДГУ. - 1999. - Вып. 2. - С. 143-150.
3. Кирия Р.В. Уравнения движения сыпучего груза в перегрузочных узлах ленточных конвейеров // Сб. науч. тр. “Геотехническая механика“. - Днепропет-ровск: ИГТМ НАНУ. - 1998. - Вып. № 6. - С. 116-122.
4. Константинов Ю.М. Гидравлика. - Киев: Вища школа, 1981. - 360 с.
5. Кирия Р.В., Богданов В.М. О движении сыпучей среды по наклонному лотку // Науковий вісник НГУ України. - Днепропетровск. - 2001. - Вып. № 3. - С. 47-51.

UDC 346.5

IMPROVING THE LEGAL SUPPORT OF INNOVATIVE INVESTMENT

Sheverdina Olena Valentynivna
Candidate of Economic
Associate Professor
Associate Professor of the
Department of Business Law
Yaroslav the Wise National
University of Law
Kharkiv, Ukraine

Resume The article investigates the topics of innovative investments in Ukraine, determining their key role in the future functional activity of economic entities, finding ways to improve the effect of their application.

Key words: investing, business entities, integration, innovative investment, budget, financial instruments.

In the current conditions of market economy development in Ukraine, the problem of institutionalization of innovative investment in commercial law is becoming extremely important. On the one hand, there is a need to modernize and improve the technological base of domestic industry; on the other hand, the domestic market of innovative products is in its infancy, and its mechanisms are still insufficiently conducive to the efficient allocation of intangible resources. Improving market mechanisms for this type of goods is complicated by insufficient theoretical and practical elaboration of the essence of operations for the implementation of innovations in the market, substantiation of various forms of their commercialization and the impact of their specifics on the formation of prices for this object of economic agreements.

This study is based on the works of the following domestic and foreign legal scholars: T.Ye. Abova, L.P. Anufrieva, A.V. Асоскова, M.M. Boguslavsky, A. Butnyarov, R.P. Boychuk, V.V. Borshchevsky, I.R. Bodnara, O.M. Vinnyk, K.M. Vrublevska, G.K. Dmitrieva, D.V. Zadykhaila, O.R. Zeldina, G.L. Znamensky, D. Carro, O.R. Kibenko, V.I .Kisil, G.V. Козаченко, O.S. Komarova, V. M. Koretsky, V.M. Kossaka, H. Kiotz, V.V. Lapteva, L.L. Lazebnyk, L. A. Lunz, W. Magnus, W.K. Mamutova, N.I. Marysheva, O.O. Merezhka, A.V. Omelchenko, I. Poleva, M.G. Rosenberg, N.O. Saniahmetova, K. Zweigert, M. Chang, V.S. Shcherbyny and others.

One of the most effective tools for state support of innovation is its regulation and the creation of a favorable institutional and legal mechanism for the subjects of the innovation process, as well as the legal support of innovation.

One of the most important functions of the state in a market economy is to create a legal basis for its functioning. First of all, it is the adoption of laws and regulations governing economic activity, as well as control over their implementation. By creating a legal framework, the state establishes the legal principles of economic functioning, which all economic entities are obliged to comply with.

Legal support of state regulation of innovation in Ukraine is carried out by the Verkhovna Rada of Ukraine adopting laws and legislative acts, issuing Presidential decrees, government regulations (resolutions, orders), as well as developing a mechanism for their implementation and control over their implementation. Laws, laws and regulations define the object and content of the regulation of innovation. A characteristic trend of world economic development in the early XXI century. there is an intensification of competition between different types of industrial policy and a variety of macroeconomic models. Competition for goods and services recedes into the background. It is no longer the market that opens the way to prosperity, but the degree of scientific and information support of production, the level of its organizational forms, training, their interest in the final results of work.

To achieve sustainable economic growth, the state must ensure a balanced competition and industrial policy.

Innovation policy is part of the economic and aimed at ensuring the effectiveness of innovation. The strategy and mechanisms for implementing the state innovation policy are usually determined by its legislative and governmental structures.

Legislation of Ukraine in the field of innovation is based on the Constitution of Ukraine and consists of the laws of Ukraine "On Innovation", "On Investment", "On Priority Areas of Science and Technology", "On Science and Science and Technology".

Innovation legislation continues to develop intensively. It is envisaged to harmonize the innovation legislation of Ukraine with international agreements and conventions in the field of contractual law.

The strategy and mechanisms for implementing public policy are usually determined by its legislative and governmental structures. The practice of highly developed foreign countries shows that the state, of course, must implement an innovation strategy through the use of market relations, but without bringing to them all the management of the innovation process.

In Western Europe, government intervention in innovation has become the norm, and its methods are constantly improving. The main purpose of such intervention is to ensure sustainable economic development, maintain low inflation, high innovation activity.

State innovation policy is a set of forms and methods of state activity aimed at creating interconnected mechanisms of institutional, resource support and development of innovation, the formation of motivational factors to intensify innovation processes. The purpose of the state innovation policy is to create in the country such conditions for the activity of economic entities, under which they would be interested and able to develop, manufacture new types of products, introducing modern knowledge-intensive, environmentally friendly technologies.

Problems of investment legislation in Ukraine are manifested in a number of aspects. One of the main problems is the lack of balanced, systematic and unified regulation of investment relations, despite the fact that the array of investment legislation is very large and continues to grow. But by maintaining and giving birth to new gaps and contradictions, it sometimes contributes not so much to the solution as to the emergence of problems in the regulation of investment relations. Many regulations often do not fully perform their regulatory functions due to their confusion or scatter in various documents.

A significant problem is the not very high efficiency of legal norms, which is noticeable in situations when these norms, despite their certain nature, are either ignored or do not act de facto, or when the application of these norms is difficult due to their lack of specificity, contradiction with others. norms governing the same legal relations [1, p. 32].

Innovations are the main feature of innovative investments that are created as a result of their implementation and / or used in the process of their implementation [2, p. 281].

According to the Law of Ukraine "On Innovation" [3] the main forms of state regulation of innovation are: the formation and implementation of state, sectoral, regional and local programs; creation of legal framework and economic mechanisms to support and stimulate innovation; financial support for the implementation of innovative projects; establishment of preferential taxation of innovation entities; support for the functioning and development of modern innovation infrastructure.

Investment should be considered as an important factor in market and economic turnover, along with the organization of production and sale of goods and services. At the same time, the relevant legal framework remains underdeveloped, in particular, the issue of legislative systematization and codification of investment legislation is acute. In addition, the development of relations in the innovation and investment spheres necessitates the convergence of relevant normative material in a single mechanism for ensuring innovative investment.

The investment climate is a set of political, socio-economic, financial, socio-cultural, organizational, legal and geographical factors that are specific to a particular country and determine its attractiveness to a foreign investor. Characterizing the current state of investment in Ukraine, it can be noted that our state has not made significant achievements in ensuring national competitiveness and investment attractiveness. During the economic crisis, investment activity in Ukraine decreased significantly. Demand for investment fell much faster than gross domestic product. One of the reasons for this was that inflation significantly devalued investment funds [4].

According to Part 1 of Art. 12 of the Law of Ukraine "On Investment Activity" state regulation of investment activity includes: 1) management of public investment; 2) regulation of investment activity conditions; 3) control over the implementation of investment by all investors and other participants in investment activities.

State regulation of investment conditions is carried out by: 1) a system of taxes with differentiation of subjects and objects of taxation, tax rates and benefits; 2) conducting credit and depreciation policy, including by accelerating the depreciation of fixed assets; 3) providing financial assistance in the form of grants, subsidies, subventions, budget loans for the development of individual regions, industries, industries; 4) establishment of state norms, rules and standards; 5) application of antitrust measures; 6) privatization and privatization of state property; 7) determination of conditions for the use of land, water and other natural resources; 8) pricing policies; 9) examination of investment construction projects; 10) licensing of special types of work in the process of investment activity in design, construction, investment outside Ukraine; 11) analysis of the state of urban planning, forecasting its development; 12) control over observance of investment legislation, state standards, norms and rules, approved town-planning documentation, investment programs and construction projects, rational use of territorial and material resources; 13) other measures. Among the tools for regulating investment relations, it is necessary to highlight regulations, programs, depreciation rates, budget financing, public procurement, etc.

Innovative investment at the present stage of development of commercial law is in the process of forming its own comprehensive institution based on investment and innovation law, which has a special organic functional nature in the system of market relations and should get its place in the system of commercial law and legislation.

The rapid development of investment and innovation legislation has necessitated the codification of these sub-sectors of economic legislation, at the same time it should be noted that this development is not autonomous. Its characteristic feature is the convergence of modern economic relations. However, in the absence of codification of investment and innovation legislation, which objectively claim to include such a comprehensive institution, the thesis of the need for its independent development and legislative institutionalization through the adoption of a separate Law of Ukraine "On Innovation Investment in Ukraine" remains relevant.

In addition, the regulatory framework of investment and innovation legislation needs to be further improved by addressing such legislative issues as: 1) determining the elemental composition of the legal relationship of innovation investment; 2) establishment of qualification requirements for the invested innovative product; 3) providing rule-making development to specific legal forms; 4) determining the features of innovative investment, the subject of which are technologies with a special transfer regime; 5) definition of tasks of economic and legal policy of the state in the field of innovative investment; 6) definition of special legal regimes and their structural elements - means of organizational and economic influence [5, p. 4].

Legal regulation of the innovation and investment complex is one of the defining and priority goals of the development of the legal economic order in Ukraine. The result of the imperfection of certain provisions of the legislation of Ukraine and the inconsistency of regulations was the lack of effective legal regulation of public relations in the field of innovative investment. This creates additional obstacles in the functioning of these relations in carrying out economic activities. Therefore, it is especially important to conduct research in this area in order to

improve the legal support of state influence on public relations associated with the circulation of an innovative product in modern economic conditions.

The implementation of innovative investment is possible through a balanced implementation: first, the private interests of participants in such activities (in ensuring the competitiveness of goods and services and increase as a result of this amount of profit from their implementation). Secondly, the public interest (in improving the efficiency of the economy of the country, the region, as well as meeting other societal needs in the field of health, education, culture, etc.).

Of course, the development of innovative investments in Ukraine is negatively affected by the complexity of the process of investing in innovation, which usually consists of six stages (pre-identification and project identification, project development, examination, project acceptance, project implementation) and sometimes requires additional costs. It also concerns various aspects of population life (social, economic, organizational, financial). But the result often exceeds expectations. In addition, the main part of investments in innovations are intellectual investments, for which there is no clearly defined legislation in Ukraine.

Other problems facing Ukrainian enterprises are the resource security of investment, and, as a derivative of the previous one, the problem of inability to withstand competition with foreign capital. Investing always requires money, so the problem of financial security for domestic enterprises is the most important.

The main source of coverage is the budget. In the developed countries of the world they try to avoid budget financing of innovative investments, because then the failure will not affect the internal financial stability of the enterprise. That is why all innovative investments are short-term projects to make a profit in the shortest possible time. Investments are directed not to the most promising industry, but to the one with the lowest risks.

For example, the US can be taken as a benchmark, where 14.6% of the share of innovative investments are financial resources of individuals. Risky investing occupies a leading position in the share of investments. Thus, there are about 800 venture capital funds. As a result of 1% of the invested funds, the fund usually

receives 30% of the profit. This is facilitated by the mechanism for regulating innovative investments, which is designed to minimize losses through cooperation, attracting funds from large investment companies, which are the guarantor of financial success. This is also facilitated by a prudent liberal policy of the government, which through subsidies and grants, as well as through the development of specific investment policies, will always support the investment fund, which will reduce the same risk.

The greatest encouragement from the state and society deserves innovative activities in the so-called priority areas,

providing scientific and technological renewal of production and services in the country, filling the domestic market with competitive science-intensive products and the opportunity to enter the world market with it. In order to concentrate state resources in such areas, mechanisms are provided for the implementation of priority areas of innovation depending on their types - strategic (designed for the long term - at least ten years - the most important areas of innovation to ensure socio-economic growth, developed on the basis of scientific analysis of world trends of socio-economic and scientific and technological development taking into account the opportunities of domestic innovation potential) and medium-term (designed to implement over the next three to five years areas of innovative renewal of industrial, agricultural production and services to develop new science-intensive goods and services with high competitiveness in domestic or foreign markets).

In general, innovative investment is characterized by a number of features that allow it to be allocated to a separate economic and legal form of investment, including special legal regulation, specific investment objects, innovation programs and projects; innovation, investment on a professional basis - as an innovation activity or as a set of 66 interconnected innovation operations (creation of the latest technology to order and its introduction into production), participation in investing specific entities engaged in innovation - innovation structures , innovative enterprises, the significant role of innovation infrastructure in providing innovative investment by providing appropriate services to its subjects, funds, registration of

innovation structures, providing financial support, mediation of relations between investment entities through agreements of an innovative nature, application of positive and negative incentives to the subjects of innovative investment in order to ensure its social orientation.

Summing up the analysis of the legal framework, we can conclude that so far a number of basic laws do not apply in Ukraine due to the lack of necessary bylaws for their implementation. This primarily concerns certain provisions of the Law of Ukraine "On Innovation" and is due to the fact that the Government has not yet created and adopted the necessary package of documents to ensure their functioning. All this requires further legislative work to improve the legal support of innovation in Ukraine.

REFERENCES:

1. Boychuk R.P. Problems of modernization of investment legislation as a key factor in the formation of the innovation field of Ukraine in the context of globalization of economic space // Theoretical principles of legal regulation of investment innovation in Ukraine: a monograph /ed. R.P. Boychuk. H.: Pravo, 2014. 480 p.

2. Atamanova Y.E .Economic and legal support of innovation policy of the state: monograph. Kharkiv: FINN, 2008. 424 p.

3. On innovation activity: Law of Ukraine of 04.07.2002 № 40-IV. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2002. № 36. Art. 266.

4. Lazebnik, L.L. Investment climate and economic motivation of foreign investment in Ukraine // Finance of Ukraine. 2010. №4. Pp. 82–88.

5. Vrublevskaya K.M. Theoretical principles of institutionalization of innovative investment in business law // Theory and practice of jurisprudence. 2017. Vol. 1. URL: http // nbuv.gov.ua / UJRN / tipp_2017_1_10

UDC 331.1

SYSTEM OF EVALUATION OF EFFICIENCY OF ACTIVITY OF TOP MANAGERS OF STATE ENTERPRISES OF UKRAINE

Tutova Anastasia
Postgraduate student of the
Department of Management
Logistics and Economics
Simon Kuznets Kharkiv
National University of Economics
Kharkiv, Ukraine

Abstract: The article is devoted to the problems of evaluating the effectiveness of the work of top managers of state enterprises. It is proposed to create a system of key performance indicators of top managers as a system of indicators of different types that allow to monitor all areas of enterprise activity: production, financial, marketing, investment, innovation, personnel management, sales and other ones depending on the specifics of enterprises. The system of key performance indicators must be clear, objective, reasonable and flexible in accordance with changes in the internal environment and the external environment of enterprises.

Keywords: system of key performance indicators, incentives, top manager, state enterprise, efficiency.

A wide range of scientific publications is devoted to the issue of assessing the effectiveness of top managers of enterprises [1, 2, 5, 6, 9], but there is no single approach, and the problem itself continues to be relevant. Moreover, the crisis, falling demand due to quarantine and declining supply of goods due to the shutdown of enterprises and disruption of logistics, increase the efficiency requirements of top managers. At the same time, the specifics of the structure of the domestic economy, in which enterprises with state participation occupy significant market shares,

necessitates the introduction of modern systems of incentives and evaluation of the effectiveness of the heads of domestic state enterprises.

To emphasize the importance of the problem and the importance of top managers at the present stage of development of the domestic economy, you can use, for example, data published by «Economic Truth» on the salaries of top managers of domestic state enterprises [4]. The results were published on the basis of data received from enterprises, declarations of top managers, the NAPC website and other public sources. Thus, the heads of state-owned enterprises with the highest income are presented in Table 1.

Table 1

Income of top managers of domestic state-owned enterprises in 2018 [4]

№	Name of Company	Income, UAH
1	«Naftohaz Ukrayiny	47,1 million
2	«Ukrayins′ka zaliznytsya»	7,3 million
3	«Enerhoatom»	7,3 million
4	«Ukrenerho»	6,2 million
5	«Konstruktors′ke byuro»	5,5 million
6	«Odes′kyy mors′kyy torhovel′nyy port»	5,3 million
7	International Airport «Boryspil′»	4,6 million
8	UKRPOSHTA	4 million
9	Administratsiya mors′kykh portiv Ukrayiny	3,3 million
10	«Ahrarnyy fond»	2,1 million

The data shown in table 1 indicate a high income of top managers. At the same time, state-owned enterprises are often accused of operating less efficiently than private businesses, which may indicate the use of an unjustified system of economic remuneration for senior management.

Given these data, it is important to note that current changes in the structure of global and regional economic markets and the introduction of new technologies increase the complexity of managing state-owned enterprises, which in turn complicates the work of the management of these entities. In order to be competitive with private enterprises, domestic state-owned enterprises need to develop and

implement advanced management systems, which must include methods for assessing the performance of top managers.

The assessment of the effectiveness of the management of state-owned enterprises should be structured in such a way as to ensure fair remuneration of top managers, including bonuses, bonuses and other material rewards. If private business can afford any payments to management, then state-owned enterprises must form payments in accordance with the actual results.

According to global practice, performance evaluation should be based on a formalized system of indicators, and one of the most advanced systems is management system of results based on key performance indicators [8].

Key performance indicators generally are the performance indicators of the unit or enterprise that help the organization to achieve strategic, tactical and operational goals [2]. Note that the key performance indicators are a limited set of parameters that reflect all the most important information about the management of the enterprise and are used to track and diagnose the results of the entity and further, based on them, management decisions [8]. Numerical values of key performance indicators reflect the effectiveness of the enterprise in the most important for him area of activity.

Today in domestic legislation there is no single instruction or guidelines for the use of key performance indicators for top managers of enterprises. The vagueness of the wording in the legal framework contributes to the fact that companies can decide on the payment of remuneration to top managers without a clear justification and without a clear link to the achieved key performance indicators.

In summary, it should be concluded that there is an urgent need to make clear requirements for the provision of material remuneration to top managers, in order to prevent unreasonably large amounts of cash payments to the management of enterprises. State-owned enterprises are a strategically important part of the domestic infrastructure, and a failed system for assessing the effectiveness of top managers, in turn, can lead to late execution of government orders for the development, production and supply of goods and services.

Despite the difficulties that may arise in the implementation of the system of evaluating the effectiveness of top managers of both public and private enterprises, in the case of choosing justified and objective indicators and their consistent application, significant results are achieved, efficiency increases and incentive bonuses become more fair and understandable.

In general, summing up, one cannot disagree with the opinion of scientists and practitioners that to objectively assess the effectiveness of top managers of state enterprises, the system of key performance indicators should consist of indicators of different types that allow to monitor all activities of the enterprise: production, financial, marketing, investment, innovation, personnel management, sales and others depending on the specifics of enterprises [6, 7, 9]. And of course, the system of key performance indicators itself must be clear, objective, reasonable and flexible in accordance with changes in the internal environment and the external environment of enterprises.

Thus, the study concludes that the use of key performance indicators will improve the performance appraisal system of top managers of state-owned enterprises, which in turn will provide a transparent system of economic incentives with cash rewards to senior management and increase the efficiency of their activities. especially relevant during the economic crisis and falling demand due to quarantine restrictions.

REFERENCES

1. Babenko A. H. Pidvyshchennya efektyvnosti vykorystannya personalu ta yoho rozvytok: monohrafiya. – Dnipropetrovs′k: UMSF. – 2016. – 328 s.

2. Hovorushko T. A. Upravlinnya efektyvnistyu diyal′nosti pidpryyemstv na osnovi vartisno-oriyentovanoho pidkhodu: monohrafiya / T. A. Hovorushko, N. I. Klimash. – K. : Lohos, 2013. – 204 s.

3. Drachuk YU. Z. Zabezpechennya innovatsiynoho rozvytku promyslovosti Ukrayiny: monohrafiya. Za red. V. V. Derhachovoyi //

K. O. Kopishyns′ka, YA. O. Koleshnya, YA. I. Kolohryvov ta K. O. Kuznyetsova. – Kyyiv: KPI im. Ihorya Sikors′koho. – Vyd-vo «Politekhnika». – 2018. – 234 s.

4. Internet portal «Ekonomichna pravda» [Élektronnyy resurs] / Rezhym dostupa: https://www.epravda.com.ua/news/2019/04/9/646867

5. Kasych A. O. Metodychni pidkhody do otsinky efektyvnosti diyal′nosti pidpryyemstva / A. O. Kasych, I. H. Khimych // Biznes Inform. – 2012. – № 12. – S. 176 – 179.

6. Miklovda V. P. Efektyvnist′ stratehichnoho upravlinnya pidpryyemstvamy: suchasni problemy ta perspektyvy yikh vyrishennya: monohrafiya. – Poltava: PUET. – 2013. –231 s.

7. Ponomarenko N.V. Instrumenty upravlinnya pidpryyemstvom v suchasnykh umovakh // Materialy I Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi. – Zaporizhzhya: ZNU. – 2020. – 524 s.

8. Tsyutsyura S. V. Klyuchovi pokaznyky efektyvnosti. Pryntsypy rozrobky klyuchovykh pokaznykiv dlya byudzhetnoyi sfery / S. V. Tsyutsyura, O. V. Kryvoruchko, M. I. Tsyutsyura // Upravlinnya rozvytkom skladnykh system. – 2012. – № 10. – S. 87–91.

9. Yastrems′ka O. M. Aktyvizatsiya innovatsiynoyi diyal′nosti pidpryyemstv : monohrafiya.// H.V. Demchenko – Kharkiv : FOP Liburkina L. M. – 2018. – 232 s.

УДК 614.7

THE STUDY OF THE PROBLEM OF ACCUMULATION OF MEDICINE RESIDUES IN FOREIGN COUNTRIES

Volkova A. V.
PhD (Pharmacy), Associate Professor
Proskurova Ia. O.
PhD (Pharmacy), Assistant
Ryabokon Yu. O.
Student
Department of Social Pharmacy
National University of Pharmacy
of the Ministry of Health of Ukraine
Kharkiv, Ukraine

Abstract: The irrational use of medicines and their improper disposal is a serious global problem. Analysis of the problem of accumulation of drug residues in foreign countries was carried out. The results of the analysis of research in recent years confirm the global problem of the presence of drug residues in wastewater, surface and groundwater and even in drinking water. It has been determined that medicines get into the environment in several ways, including those generated by the population: unused medicines that end up in common household waste or wastewater, household garbage, as well as agricultural waste. Elimination or minimization of environmental pollution by waste of medicinal products requires actions both at the level of sectoral decisions and educational activities for the rational use of medicines by the population.

Key words: a risk to the environment, pharmaceutical waste, contamination of water.

Introductions. A large number of medicines (drugs) are used daily for the prevention, diagnosis, treatment of diseases to improve the physical or mental health of people. Today, medicines have become an integral part of almost everyone's life. In this regard, the environmental pollution by drug residues and their metabolites becomes a new global problem and attracts increasing attention both at the level of research and at the level of strategic global approaches and national programs. According to the latest data, 631 pharmaceutical substances were detected in the environment, among them 16 were found in surface, groundwater and drinking water in all regions of the world [1, 2]. According to other data, about 3,000 chemicals related to pharmaceuticals were found in water bodies in Europe [3]. According to practical studies, contamination by drug residues is a growing problem of the modern world, which creates a risk to the environment and human health and requires a comprehensive approach to understanding it [4, 5, 6, 7, 8].

Aim. In view of the above, the aim of our study was to analyze the problem of accumulation of medicine residues in foreign countries.

Materials and methods. These methods, such as content analysis, logical, statistical, detailed were analyzed during the research. Retrospective studies of sciences were carried out at the quality of materials.

Scientists have found that on average the US population takes only 20-30 aspirin tablets a day, i.e. more than 10 million kg per year. About a third of medicines sold to people in Washington each year remain unused, accounting for about 33 million packs. According to a study conducted in Germany, it is estimated that about 10% of medicines sold end up in household waste [10]. Therefore, an increase in drug consumption leads to the problem of their irrational use by the population, the accumulation of unnecessary drugs in medicine chests and improper handling causes contamination of wastewater, underground and surface water.

Results and discussion. According to the results of generalization of these scientific publications, it has been found that the problem of the presence of drug residues in the environment exists in many countries around the world. And it is especially relevant to study the problem of the presence of medicines in surface

waters and drinking water. Thus, 14 medicines in concentrations ranging from nanograms to milligrams per liter were detected at Gothenburg purification plants (Sweden) [11]. In the UK, benzoylecgonine, a substance detected in the urine after cocaine use was found in drinking water. In addition to benzoylecgonine, a significant amount of caffeine, ibuprofen and the antiepileptic drug – carbamazepine was also found in water [12].

In addition, more than 180 of 3,000 active substances approved, including antibiotics, psychotropic and contraceptive medicines, and female sex hormones, have already been detected in German surface waters. Surface waters in Germany contain about 2 mg/L of the female sex hormone estrogen [13]. The National Institute of Public Health of the Czech Republic collected samples from 92 sources of drinking water for studies that revealed high levels of ibuprofen, carbamazepine, naproxen and diclofenac – concentrations ranging from 0.5 to 20.7 ng/L. Researchers from the Netherlands found 12 medicines and 7 transformation products (drug metabolites) in water sources. Within 2007 and 2009, Swedish researchers tested four water reservoirs in Montreal, Canada, and found, along with herbicides, significant levels of caffeine and other medicines: carbamazepine, naproxen, gemfibrozil, trimethoprim, and estrogen and estradiol [14-17]. According to the research by the University of Gothenburg in Sweden, clotrimazole contaminates the ocean ecosystem by disturbing the metabolism of algae at the bottom of the ocean's food chain [13].

It has been determined that the release of drug residues into the environment concerns not only the individual consumption of medicines, but pharmaceutical plants as well, which also emit hazardous chemical waste. For example, in tap water in Berlin (Germany) scientists found an ortho acid used in the manufacture of medicines reducing cholesterol [11, 12]. Swedish researchers in 2007 detected very high concentrations of antibiotics and other medicines in the treated wastewater of pharmaceutical enterprises in Hyderabad (India) [13].

Thus, the presence of medicine residues in the environment, in particular in water sources, increases with increasing production and consumption of medicines by the population. The issue of pharmaceutical environmental pollution and related risks

to human health is increasingly discussed both in the scientific literature and at the level of industry guidelines and recommendations [6].

According to the results of a significant number of scientific studies, it has been proven that the problem of the presence of drug residues in water bodies around the world creates a risk to the environment and human health and requires a comprehensive approach to its understanding [4, 5, 15-17]. One of the main sources of pollution is improper removal of unnecessary medicines by the population. At the same time, there is the problem of unused medicines in households and their handling.

Conclusions. Thus, at the present stage of development of the pharmaceutical health sector, it is relevant to study the issue of the rational use of medicines by the population, their proper removal from medicine chests and develop measures to protect the environment from the effects of drugs, their metabolites and other chemicals. An important factor in this process is the level of the environmental awareness among pharmaceutical workers and the population, which can be increased by conducting advanced training courses and seminars. The experience of the world's leading countries in handling pharmaceutical waste demonstrates a more successful formation of a responsible attitude of the population to the future fate of medicines. Therefore, increasing the involvement of the research community will help to identify best practices, systematize the analysis and presentation of results and develop optimal ways to implement these measures among professionals and the population.

REFERENCES

1. Proskurova Ia.O. Assessment of awareness of the specialists health departments about the problems of return unused medicines / Ia. Proskurova, I. Kubarieva, L. Yevsieieva, N. Tsubanova, L. Prosianyk // Social pharmacy in health care. 2018. T.4, № 3. P. 1–9.

2. Iana O. Proskurova. Analysis of handling practice with unused medicines in home first aid kits of the ukrainian households / Iana O. Proskurova,

Inna V. Kubarieva, Larysa V. Yevsieieva, Galina E. Boldar // Journal of Advanced Pharmacy Education & Research | July - September 2019. Vol 9. Issue 3. P. 123-127.

3. Muthanna, T. M. The impact of hospital sewage discharge on the assessment of environmental risk posed by priority pharmaceuticals: Hydrodynamic modeling and measurements / T. M. Muthanna, B. G. Plosz // International Conference on Urban Drainage, Edinburgh, Scotland, UK. 2008. P. 1-10

4. FIP statement of policy: Environmentally sustainable pharmacy practice: Green pharmacy (2016). Buenos Aires, Argentina. Available at : https://www.fip.org/www/uploads/database_file.php?id=376&table_id=

5. Study on the environmental risks of medicinal products/Final Report prepared for Executive Agency for Health and Consumers (2013). BIO Intelligence Service. Available at :https://ec.europa.eu/health//sites/health/files/files/environment/study_environment.pdf

6. Pharmaceuticals in the environment: Global occurrence and potential cooperative action under the Strategic Approach to International Chemicals Management (SAICM) (2016). Dessau-Roßlau. Available at :

https://www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/1968/publikationen/iww_abschlussbericht_saicm_arzneimittel_final.pdf

7. Hromovyk B.P. Pharmaceutical wastes as a serious problem of the ecological system “human – medicine (drug) – environment.» / B. P. Hromovyk, I. P. Puzanova // Pharmacotherapy &. Medical. Standardization, 2015. 3–4, 64–69.

8. Kotvitska A.A. Ecopharmacy – a new interdisciplinary direction. Methodology. Development prospects. / A.A. Kotvitska, N.A. Tsubanova, N.M. Kononenko, L.F. Prosianyk // Social Pharmacy in Health Care, 2018. №1 (4). P.3-11.

9. Human Pharmaceuticals: Assessing the impacts on aquatic ecosystems / Edited by R. Williams. – Pensacola : SETAC, 2005. 392 p.

10. Stüvel H: Kann man nach dem Verfallsdatum Medikamente nutzen? [Can medicines be used after expiry]. Gesund Magazin 2020, http://www.onmeda.de/g-rat/verfallsdatum-medikamente-318.html.

11. Kofman V. Ya. New oxidizing technologies for water and wastewater

treatment. New oxidizing technologies (part 2) // Water supply and sanitary engineering. 2013. No. 11. S. 70-77.

12. Domercq, P. Emission and fate modelling framework for engineered nanoparticles in urban aquatic systems at high spatial and temporal resolution / Prado Domercq, Antonia Praetorius, Alistair B. A. Boxall // Environmental Science: Nano. 2018. Vol. 5. Iss. 2. P. 533–543.

13. Dolina L.F. Purification of water from drug residues / L.F. Dolina, O.P. Savina // Science and progress of transport. Bulletin of Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan. 2018. № 3. pp. 36–51.

14. Occurrence and ecotoxicological assessment of pharmaceuticals: Is there a risk for the Mediterranean aquatic environment? / F. Desbiolles et al. Science of the Total Environment. 2018. Vol. 639. P. 1334–1348.

15. Sushil K. Khetan. Human Pharmaceuticals in the Aquatic Environment: A Challenge to Green Chemistry / Sushil K. Khetan, Terrence J. Collins // Chem. Rev. 2007. Vol. 107. P. 2319−2364

16. Castensson S, Ekedahl A. In: Green and Sustainable pharmacy. Kümmerer K, Hempel M, editor. Berlin Heidelberg: Springer; 2010. Pharmaceutical Waste: The Patient Role; pp. 170-200.

17. Domercq P. Emission and fate modelling framework for engineered nanoparticles in urban aquatic systems at high spatial and temporal resolution. Environmental Science: Nano. 2018. Vol. 5, Iss. 2. P. 533–543.

UDC 681.518.54

ESTIMATION OF THE READINESS INDICATOR OF THE DIAGNOSTIC SYSTEM OF GAS-PUMPING UNITS

Zamikhovsky Leonid
Doctor of Science, professor
Zikratyi Serhii
Ph.D. in technology, associate professor
Ivanyuk Nataliia
assistant
Pavlyk Volodymyr
applicant
Ivano-Frankivsk Nationa
Technical University of Oil and Gas
Ivano-Frankivsk

Abstract: To organize the interaction of the elements of the gas pumping units (GPU) diagnostics system, indicators can be used that characterize either the cost of diagnostics or the properties of the GPU. The lack of cost estimates for various actions performed in the process of diagnosing GPUs requires the selection of a criterion that determines the organization of the diagnostic system. The paper considers the readiness indicator of the GPU diagnostics system based on the reliability indicators, since in most cases reliability is the most important property of technical objects.

Keys words: gas compressor unit, diagnostic system, reliability, readiness indicator, organization of the diagnostic process, cyclogram.

Analysis of the process of interaction between the object of diagnosis (OD), technical means of diagnostics (TMD) and the human operator (HO) in the process of diagnostics show that the organization of the diagnostic system (DS) determines a

significant number of different factors [1]. The most important factors to be investigated are the organization of the use of OD and the organization of the diagnosis process. The organization of the use of OD is characterized by the ratio between the duration of uses and breaks between consecutive uses. These ratios for GPUs depend on the tasks of the compressor station and are often determined by the operating conditions of the compressor station as a whole.

From the point of view of organizing the use of gas compressor units, it can be classified as equipment that is used continuously [3].

With NV, the GPU is in operating mode (works) constantly and only failures lead to equipment downtime.

On the other hand, diagnosing the state of the GPU based on the technological parameters provides for constant monitoring of the parameters while the OD is in the operating mode, which means that continuous diagnostics will take place.

Joint consideration of the organization of the use of OD and the organization of the diagnostic process leads to the consideration of the problem of assessing the effectiveness of the diagnostic system for OD of continuous use with continuous diagnostics.

To understand the process of interaction of OD with TMD, consider the cyclogram of the use of OD (fig.1).

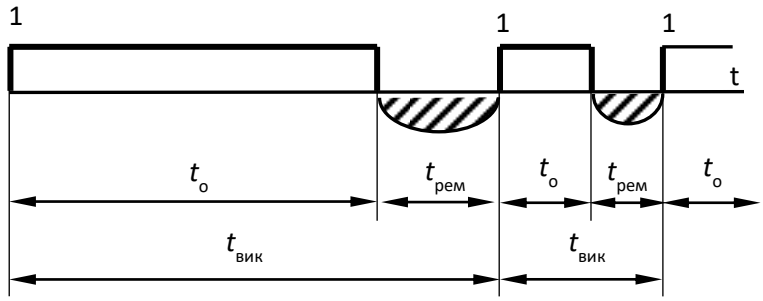

Fig. 1 – Interaction cycle of OD and TMD

On the cyclogram (fig. 1) the following designations are adopted: the mode of use is rectangles above the time axis, the recovery mode is highlighted by shading, the number 1 defines the times of the beginning of the intended use.

The period of use consists of two random periods of time: duration of continuous work OD – t_o and the duration of recovery OD t_{rep} (repair).

Since the diagnostic system for technological parameters is integrated into the GPU control system, then if it fails, the entire diagnostic object stops and goes into the recovery mode.

Now let us consider the problem of evaluating the criterion for organizing a given GPU diagnostics system.

We will use the criterion for organizing the diagnostic system - the readiness indicator $П_г$, which determines the probability that the GPU is operational at any time.

The procedure for obtaining an expression for $П_г$ in the case when the transition of the diagnostic system from a state to a probabilistic state (Markov or semi-Markov) is reduced to the following.

1. We define a set of states СД S = $\{s_i\}$, i $=\overline{1,n}$ based on the analysis of the GPU operation modes.

Based on Fig. 1, it can be assumed that the diagnostic system can be in the following states:

1 – OD and TMD operable and in working mode

2 – OD disabled in recovery mode, TMD in working mode

3 – OD in working mode, TMD disabled and in recovery mode

2. Build a graph $G(P,Q)$. Set of peaks $P = \{p_i\}$, i $=\overline{1,n}$ the graph corresponds to the number n generalized states and represents the set of probability of finding SD in the corresponding states. Many branches $Q = \{q_{ij}\}$, j = $\overline{1,n}$ defines the set of possible SD transitions from state to state.

Since the transition process is accepted, then each i-th vertex (state s_i) the graph corresponds to the probability of the diagnostic system being in the ith state, and the branch operator of the transition graph represents the transition probability q_{ij} = const (fig. 2).

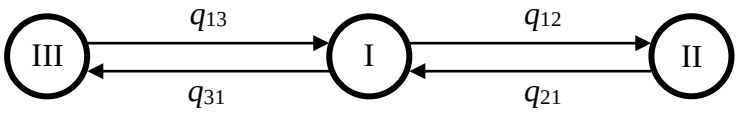

Fig. 2 – Transition graph

In Fig. 2, the following designations are adopted:

q_{12} – failure rate of OD.

q_{21} – recovery rate of OD.

q_{13} – failure rate of TMD.

q_{31} – recovery rate of TMD.

3. Taking into account the transition graph (Fig. 2), we compose a system of equations based on the rule, the algebraic sum of signals arriving at the vertex is 0. The number of equations corresponds to the number of vertices in the graph.

In the case of a homogeneous Markov random process, the system of equations connects the probabilities p_i stay of the diagnostic system in different states with intensities $q_i = 1/\tau_i$ at t > 0 can be represented by a matrix equation of the form

$$P \times Q = 0, \qquad (1.1)$$

given that $\sum_{i=1}^{n} p_i = 1$

where P – vector of probabilities; Q – coefficient matrix.

$$\begin{aligned} &-p_1(q_{12} + q_{13}) + p_2 q_{21} = 0 \\ &-p_2 q_{21} + p_1 q_{12} = 0 \\ &-p_3 q_{31} + p_1 q_{13} = 0 \end{aligned} \qquad (1.2)$$

4. We solve the system of equations (1.2) for p_1.

$$\begin{aligned} p_1 &= \frac{p_2 q_{21}}{q_{12} + q_{13}} \\ p_2 &= \frac{q_{12}}{q_{21}} p_1 \\ p_3 &= \frac{q_{13}}{q_{31}} p_1 \end{aligned} \qquad (1.3)$$

Choose p_1 as the base and find the dimensionless coefficients $A_i = \frac{p_i}{p_б}$ based on equations (1.3)

$$A_1 = 1$$

$$A = \frac{q_{12}}{q_{21}} \qquad (1.4)$$

$$A_3 = \frac{q_{13}}{q_{31}}$$

5. Choose a set S^* from m states ($S^* \subset S$), characterizing the performance of the ODt, in this case it is the state 1.

6. We determine the probability of the diagnostic system being in 1 state, in the case of a homogeneous Markov random process

$$\Pi_г = \frac{\sum_{i=1}^{m} A_i}{\sum_{i=1}^{n} A_i} \qquad (1.5)$$

Substitute (1.4) в (1.5)

$$\Pi_г = \frac{1}{1 + \frac{q_{12}}{q_{21}} + \frac{q_{13}}{q_{31}}} \qquad (1.6)$$

Considering that $q_{12} = \lambda_{од}$, $q_{21} = 1/ t_{рем}^{од}$, $q_{13} = \lambda_{тзд}$, $q_{31} = 1/ t_{рем}^{тзд}$ finally get

$$\Pi_г = \frac{1}{1 + \lambda_{од} t_{рем}^{од} + \lambda_{тзд} t_{рем}^{тзд}} \qquad (1.7)$$

Let's calculate the readiness indicator for GTK-25, for which, based on statistical data, the following reliability indicators can be calculated [4]:

- mean time between failures of GTK-25 is 2128 hours, where $\lambda_{од} = 4.7 \cdot 10^{-4}$ 1/hour
- mean time between failures of the GTK-25 control system is 6323 hours, where $\lambda_{тзд} = 1.58 \cdot 10^{-4}$ 1/hour;
- the average repair time for a OD is 72 hours (3 days);
- the average duration of the TMD repair is 2.2 hours;

Substitute these values into (1.7). Where do we get that the readiness indicator for the GTK-25i diagnostic system in terms of technological parameters is 0.97. The readiness indicator for the GPU-C-16S was calculated in a similar way, which made $П_г$ =0.98. The numerical values of the reliability indicators for the indicated types of gas pumping units were obtained on the basis of the analysis of their failures by the Department of Main Gas Pipelines “Prikarpattransgaz” of JSC “Ukrtransgaz”.

Conclusions.

It is shown that diagnosing the state of the GPU by technological parameters provides for constant monitoring of the diagnostic parameters while the OD is in the operating mode, which determines the task of assessing the effectiveness of the diagnostic system for the OD of continuous use with continuous diagnostics.

The posed problem of evaluating the criterion for organizing the system of continuous diagnostics of GPU based on the readiness indicator, which determines the probability that the OD is operational at any time, and the method of obtaining an expression for the readiness indicator is considered.

The obtained numerical values of the readiness indicators for the GPU type GTK-25i («Nuovo Pignone») and GPU-C-16S.

REFERENCES

1. Glazunov L.P., Smirov A.N. Design of technical diagnostic systems. - L .: Energoatomizdat. Leningrad. Branch, 1982 .-- 168 p.

2. Mozgalevsky A.V., Koida A.N. Issues of designing diagnostic systems. - L.: Energoatomizdat. Leningrad. Branch, 1985 .-- 112 p.

3. Zamikhovskiy L.M. Design of diagnostic systems [Text]: [tutorial] / L.M. Zamikhovsky, V.P. Kalyavin - Ivano-Frankivsk: Polum ', 2004. Stamp of the Ministry of Education and Science of Ukraine. - 247 p. - ISBN 966-7327-272.

4. Zamikhovskiy L.M. The current standard for assessing the reliability of automation systems for gas pumping units [Text] / Zamikhovskiy, L.M., Zikratiy S.V., Shtayer L.O. / Scientific newsletter IFNTUNG. - No. 2 (43) - 2017. - p. 79-88.

UDC 378.147

TEACHER AS EDUCATOR

Zhurkina Svitlana Volodymyrivna
senior lecturer
National University of Pharmacy
Kharkiv, Ukraine

Annotation: The role of a teacher as educator, the meaning of a teacher within an institution has been scrutinized in the article. There are changing paradigms of the idea of a teacher while there are also paradigms of change that teachers could espouse to bring about social and political transformation. The article deals with the dynamics of imagining such a transformation.

Keywords: a teacher, an educator, to educate, education system, university.

The purpose of the article. The focus of the article is the 'idea' of a teacher; not just the proactive role teachers play in inculcating creative traits in students but the meaning of a teacher within an institution.

Formulation of the problem. While corporatization at a global level has reduced the role of a teacher to teaching what is useful in fulfilling the requirements of the free market, the resistance of students to tailored worldviews is greater than ever before.

Presenting the main material. "To educate" was originally to rear or bring up children. The wide sense has never quite been lost but it has been specialized to organized teaching. When a majority of children had no such organized instruction the distinction between "educated" and "uneducated" was reasonably clear, but, curiously, this distinction has been more common since the development of generally organized education and even of universal education. A paradigm of education is inseparable from a paradigm of teaching although education is a broader term with both intellectual and moral connotations.

A teacher as moral instructor and education as having to do with moral instruction are ideas that dominate the day-to-day life of academics in their relation to students. This does not exclude how power relations operate and students are ready to challenge being disempowered by a system of patronage as reflected in grading and the criteria used for evaluation of assignments. The false notion that everyone is born 'special' with special abilities and that each one could be a Beethoven or a Shakespeare if only he or she tried hard enough is a disastrous outcome of social democracy and popular films. The idea of political equality is confused with the idea that all have equal abilities which is clearly never the case. The demands of political correctness where the teacher and the institution have to be careful in using language that might indicate criticism of the student in any manner has led to internalizing of a warped sense of selfhood with the blind belief in one being as good as any other getting reinforced to the point where it becomes illogical.

Democratic education unadulterated has evils which are as great as those of aristocracy, if not greater. Democracy as a sentiment has two sides. When it says 'I am as good as you', it is wholesome; but when it says 'you are no better than I am', it becomes oppressive and an obstacle to the development of exceptional merit. To put the matter more accurately: democracy is good when it inspires self-respect, and bad when it inspires persecution of exceptional individuals by the herd. [1, p. 55]

Unfortunately the 'sentiment' which declares 'you are no better than I am' is the one that democratic education especially through social media has popularized leading to a marginalization of 'exceptional individuals.' The standardization of definitions of merit in order to enforce conformity upon those who are exceptional can be a source of persecution to the latter. This argument might apply to exceptional teachers as well as to exceptional students.

The dehierarchizing of the university never took place; what instead happened is 'choice-based' consumerism where the choice itself is fetishized and turned into an object with strong political overtones; one's right to choose is more important than the options at one's disposal. Self-assertion is about having to choose rather than examining whether the choice enables one to meaningfully relate to people and

environment; in such a situation education is stripped of all illusions and reduced to an object to be consumed. In the consumerist paradigm education is what you are able to afford depending on how much you're willing to pay.

In "The Death of Progressive Education: How teachers lost control of the classroom" Roy Lowe documents, both from a historical perspective combined with his own observation, how since the Second World War the teaching community in England lost control of what should be taught and how best it could be done in a classroom. In the concluding chapter he notes three factors as responsible for the current situation: one is the consumerist aspect of society where 'choice has become such a familiar element in governmental rhetoric around education and health care, relegating a concern for the provision of basic standards to the margins of public debate' [2, p. 159]. This is followed by the 'transformation of mass media' [2, p. 160] and the rise of multinational corporations along with the consequent 'transformation of the workplace…by the coming of the computer and new systems of mass communication' [2, p. 160]. Fierce competition and the need to succeed have literally turned the education system into a manufacturing unit for products.

Lowe notes: "The final collapse of the extended family, a growing awareness of the dangers and risks of childhood, together with the new isolated lifestyles of youngsters trapped in a nuclear family with television, mobile phone and text message as their constant companions, have meant a new form of childhood. This has all been confirmed as society has become more litigious, leaving those who work with children increasingly looking over their shoulder for potential trouble. Beyond this, and partly as a result of these developments, play has become far more isolated. The range of play of youngsters, which in my case extended several miles from my own home during my schooldays, is diminished beyond measure. This means that opportunities for social development, the acquisition of social skills and for self-discovery do not exist for most children as they did fifty years ago". [2, p. 160-161]

The children of the present are 'victims' because they are caught in a larger social and economic transformation in which they have no role to play; the education system instead of resisting the collapse of the child's individuality by providing him

or her the space for playing, growth and self-examination is in fact endorsing the basis of the new order.

While being critical of parents who indulge in ‘child-worship,’ Carlin points out: “I'm talking about today's professional parents, these obsessive diaper sniffers who are overscheduling and overmanaging their children and robbing them of their childhoods…Something that should be spontaneous and free is now being rigidly planned. When does a kid ever get to sit in the yard with a stick anymore?…a kid shouldn’t be wasting his time with a stick anyway. If he’s 4 years old, he should be home studying for his kindergarten entrance exams. …Pressured to succeed for the sake of the parents. Isn’t this really just a sophisticated form of child abuse?” [3]

Carlin observes that what passes of as child-worship is in fact child abuse; children are simply not allowed to be themselves; an entire education system is being globally created with excessive use of monitoring through cameras in the name of security merely to violently crush individual dissent at the school level itself. No child ever outgrows the abuse at home and school. He or she succumbs to those pressures afraid to deviate or becomes a deviant in response to isolation caused by the inability to accept the abuse as normal. Isolation is indeed a form of violence and nobody should be isolated as an excuse to preserving the child’s autonomy. Neglect and indifference could be as dangerous as intrusiveness if not more. The thin line separating caring from an overbearing attitude ought to be respected in how we rear children.

If in Adrienne Rich’s view, the university is a ‘hierarchy built on exploitation’ [4], it is because the foundations for the hierarchization have been laid through the abuse the child undergoes at home and at school. The idea behind the inclusion is that education is broadened to give people a sense of well-being and belonging at one and the same time. The university enters the social universe only to embrace the latter and unconditionally declare that everyone is entitled to the same privileges. It may be an ideal picture of a university but certainly not an unreal one. The role of the teacher as educator is not simply about one who uncritically subscribes to a system of reality that is handed down to him or her. The teacher works against hierarchization through

a process of what can be termed as ‘assisted unlearning’ which enables students to ask the right kinds of question with regard to their position in relation to rest of the society. If an important part of education is how you treat your fellow beings, ensuring that students recognize the agency of individuals at different social levels, which would include the poor and the marginalized, becomes an important part of learning. In the process of the teacher performing the task of ‘assisted unlearning’ the student gets an opportunity to critically analyze the views of his or her parents as well as teachers.

Johnson, in an interesting manner, shares Adrienne Rich’s view of the university as an institution that stands for social and political justice. A university as a paradigm of growing in terms of both the heart and the mind, especially the latter, is one of the underlying principles of higher education. Cardinal Newman begins the preface to his classic essay *The Idea of a University* with the lines that we tend to imagine an ideal university: ‘The view taken of a University in these Discourses is the following:—That it is a place of *teaching* universal *knowledge*.’ The radical implications of this idea of a university as a space where knowledge can be pursued for its own sake with research as the handmaiden of teaching raises important questions: can universal knowledge be taught without any reference to the particular or if the particular makes sense only in a universal frame of reference? Is there something called ‘universal knowledge’ that is meaningful in the absence of the members of a social order who interpret this knowledge to suit specific interests?

It’s not surprising, then, that numbers of applicants for teacher education programs have slumped. The programs are long and intense, the creativity and relationships aspect of the vocation has been eroded, and there is pervasive negativity in the media, and comparatively poor salary and working conditions.

Raymond Williams in *Resources of Hope* objects to the idea that one must study in preparation towards a job which undoubtedly is one of the most accepted beliefs in the need for an education which is to acquire the necessary skills for a position. ‘I cannot accept that education is a training for jobs, or for making useful citizens (that is fitting into this system).I ask for a common education that will give

our society its cohesion, and prevent it disintegrating into a series of specialist departments, the nation becoming a firm' [5, p. 14]. If the education system must be neither a training area for the mechanical pursuit of a job nor a center for indoctrination into a political order, it ought to be a space where one could look for non-violent solutions to day-to-day problems.

Conclusions. Education should serve as means to bring together people from different classes and social backgrounds so that problems could be worked out in a way where everyone has a voice to represent social groups of their choice. If we view dialogue as synonymous with non-violence, the teacher's role is fundamentally about exploring how platforms for speaking and opportunities for expression of diverse opinions are achieved in the classroom; how bridges could be built between what happens in schools, colleges and universities and the world outside the institution; how change could be incorporated and tradition subjected to constant reinterpretation; how the manifesto for a larger social transformation with the goal of humanity's emancipation can be intertwined with the curriculum that makes education a more meaningful activity rather than being reduced to a quest for a job.

REFERENCES

1. Russell, Bertrand. Education and the Social Order. - NY: Routledge, 2010.
2. Roy, Lowe. The Death of Progressive Education: How teachers lost control of the classroom. - New York: W. W. Norton, 2007
3. Carlin, George. It's Bad for Ya! (2016). Available at: http://scrapsfromtheloft.com/2016/11/10/george-carlin-its-bad-for-ya/ [Accessed 23 May 2018].
4. Rich, Adrienne. Towards a woman-centered university. In. On Lies, Secrets, and Silence: Selected Prose. - New York: W. W. Norton. 1966-1978.
5. Williams, Raymond. Resources of Hope: Culture, Democracy, Socialism. - London: Verso, 1989.

УДК 80

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ В СОЦМЕРЕЖАХ

Авдієвська Катерина Олександрівна
Студент
Сумський Державний Університет
м. Суми, Україна

Анотація: Разом зі стрімким технологічних прогресом та розвитком Інтернету словниковий склад мови також не стоїть на місці та постійно збагачується новими лексемами. Значну частину цих інновацій посідають саме слова та словосполучення, що використовуються у соціальних мережах. У статті проведений аналіз лексико-семантичних особливостей комунікації у соцмережах в англомовному дискурсі. Спектр новоутворень найрізноманітніший, тут можна зустріти сленг, смайлики, вигуки, звуконаслідування, суржик і навіть вульгаризми. Семантичні нововведення в мові включають метафору, метонімію, омоніми, абревіатури, а також розширення або скорочення значення слова.

Ключові слова: лексика, семантика, Інтернет-дискурс, новоутворення соціальні мережі, сленг, неологізми, суржик, комунікація.

Виникнення і стрімкий розвиток інформаційних технологій та інтернету привели до змін в мовному середовищі. Інтернет став не тільки джерелом інформації, а й домінуючим засобом комунікації, тісно пов'язаним з усіма сферами життя людей. Електронна революція спричинила мовну революцію, яка, в свою чергу призвела до появи нової електронної мови.

Сучасна лінгвістика вивчає комунікацію в інтернеті і особливості мовного спілкування в комп'ютерній мережі.

Постановка проблеми. Сучасні лінгвістичні дослідження дедалі частіше висвітлюють питання стосовно впливу інтернет-дискурсу на формування різноманітних поглядів і стереотипів, і найчастіше предметом цих досліджень є Інтернет-спілкування, яке впливає на підростаюче покоління, і безпосередньо на його мову.

Словниковий запас більшості учасників Інтернет-комунікації в соціальних мережах збагачується та розширюється саме за допомогою Інтернет-лексики англійської мови, особливо завдяки комп'ютерному сленгу. В Інтернет-комунікації часто вживається лексика різного походження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники Р. Арнхейм, А. Базен, Р. Барт, Д. Белл, В. Беньямін, Ж. Бодрійяр, Ч. Пірс, Ю. Лучинський неодноразово приділяли увагу вивченню проблем Інтернет-дискурсу.

Незважаючи на те, що лінгвісти дуже зацікавлені специфікою інтернет-дискурсу, його концепція все ще залишається незрозумілою. Питання про лексико-семантичні особливості комунікації в соціальних мережах досі залишається відкритим у сучасній лінгвістиці та вимагає ретельного вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд особливостей інтернет-спілкування в англомовному інтернет-дискурсі на лексичному рівні та з'ясування стилістичних ресурсів комунікації в соцмережах.

Виклад основного матеріалу. Завдяки постійному прискоренню темпів розвитку сучасних технологій та науки, комунікативні процеси, якими займається лінгвістика, також зростають все швидше. Поняття комунікації зараз розглядається з дуже широкого кута різних засобів масової інформації та матеріалів, доступних для потенційних читачів, які підключаються через засоби масової інформації [1].

Інтернет-дискурс – це особливий вид спілкування, який відбувається через Інтернет і виконує роль каналу спілкування та обміну інформацією між учасниками комунікації.

Статус Інтернет-дискурсу, як окремого типу дискурсу та нової форми комунікації, підтверджується його специфічними рисами, зумовленими

середовищем його функціонування, новими мовними формами і домінуючою роллю Інтернету в житті сучасного суспільства.

Зміни в суспільстві спричиняють зміни в мовній та культурній формі різних країн, формуються нові цінності, концепції, нові групи та субкультури. Всі ці процеси безпосередньо впливають на молодіжне середовище та призводять до появи нових лексичних одиниць у мові молоді.

Саме прагнення до свободи вираження поглядів, прагнення відмовитись від повсякденного життя та буденності, встановити власні правила, прикрасити та прожити більш цікаве життя, висловити протест проти дорослих із можливістю відстоювати власну точку зору стали основними причинами використання сленгу серед молоді.

За визначенням Н. Глущук, молодіжний сленг – це соціолект людей у віці 12 – 22 років, що виник із протиставлення себе не стільки старшому поколінню, скільки офіційній системі та існує в середовищі молоді та окремих замкнутих групах [2 с.22].

Широке вживання сленгу суперечить літературним нормам, але в той же час існування національної мови неможливо без сленга. Молодь вживає сленг у своїй мові, бо бажає бути сучасною, стильною, адже сленг має в собі відтінок відвертості, неформальності, виражає товариськість і легкість спілкування. Так, на позначення «друга» сучасна молодь використовує у мові яскраві сленгізми, такі як: *dude, homie, chap, pal, fellow, buddy, guy, chum, mate.*

На позначення поняття «чудово» молоді люди вживають багато сленгових новотворів: *ace, alrighty, awsum, bomb, fantabulous, fierce, hype, kosher, rocking, smashing, wizard* [3, с. 5].

Для сучасного стану сленгу слід зазначити його широку популярність у різних верствах суспільства, що обумовлено популярністю Інтернету.

За статистикою, мова соціальних мереж має найбільшу частку негативних емоційних оцінок. Причина полягає в наступному: лексичні одиниці соціальних мереж належать до групи пасивної лексики. Сленгові неологізми, що

використовуються в соціальних мережах, не схильні до двозначності. З наукової точки зору вони мають чітке конотативне визначення [4, с. 66].

Лексико-семантичне тлумачення слова має кілька обов'язкових та взаємопов'язаних компонентів: денотат, поняття та форму. Поява нових денотатів (предметів чи понять) належить до екстралінгвістичних причин семантичної зміни слів [5, с. 55].

Семантичні нововведення в мові соціальних мереж включають метафору, метонімію, розширення або скорочення значення слова. Сленг є перешкодою для двомовного спілкування завдяки поєднанню мовних та нелінгвістичних факторів. Молодіжний сленг непросто зрозуміти для більш зрілої аудиторії, оскільки сленг використовується не у всіх сферах життя [6, с. 234]. Дослідження показало, що слова, які є частиною літературного стандарту, також мають сленгове значення. Приклад: *'bird' – 'пташка',* а в сленгу – *'дівчина'*; *'dish' – 'страва',* а в сленгу – *'надзвичайно приваблива жінка'.*

Лексичний рівень коментарів користувачів соціальних мереж має виняткові якості, такі як використання емоційних вигуків, повторень, звуконаслідування, смайликів, пропуск лексем. Також характерним є використання емоційно маркованих слів та стилістично зниженого словникового запасу та іноді вульгаризмів, наприклад:

'Did you hear how Dave got totally catfished last month?! The fox he thought he was talking to turned out to be a pervy guy from San Diego!'

'Shut up!!! Stop! Bastard!'

'Nice, brainy girl' [7 с.23].

Семантична деривація є основним інструментом для поповнення словникового запасу мови. В результаті слово набуває розширеного значення завдяки появі сленгових варіантів. Сленг орієнтується на концептуальну модель, і завдяки цьому сленг має високу динамічність та мобільність [8, с. 140].

Найчастіше у соціальних мережах використовується друкований текст, аніж зображення. Соціальні мережі використовуються для швидкого пошуку

контакту з кимось. У цьому випадку повідомлення стискається. Молоді люди часто використовують абревіатури та скорочення. Багато скорочених слів не є офіційними, а лише розмовними. Наприклад, *'BTW' (by the way), 'FYI' (fir your information), 'IMHO' (in my humble opinion), 'bf' (boyfriend), 'sp' (support).* Найчастіше використовують такі скорочення: *'Будь ласка' – 'PLS', 'PLZ' (please); 'Вже зовсім скоро' – 'RSN' (real soon now); 'Вибач' – 'SMT' (sorry); 'Вихідні' – 'WKND' (weekend); 'Відмінно' – 'XLNT' (excellent); 'Дівчина, хлопець' – 'GF, BF' (girlfriend, boyfriend); 'Добраніч' – 'GN, HAGN' (good night, have a good night); 'З днем народження' – 'HBTU' (happy birthday to you); 'Згодом' – 'L8R' (later); 'Пізно' – 'L8' (late); 'Ясно' – 'IC' (I see)* [9 с.4].

Приватні повідомлення, оголошення та зображення – це сектор, де використовують мову. Літературну мову не використовують у цьому контексті [1, с. 11]. У приватних повідомленнях найчастіше використовують суржик, нецензурну лексику, скорочення, сленгові слова. Рідко дотримаються пунктуації.

Окрім вживання суржику, молодь спеціально міняє слова, що спотворює правопис. Це пов'язано з освітнім рівнем учасників та анонімністю спілкування [7, с. 8].

Метафоричне використання – найважливіший спосіб посилити прагматичну силу слова, оскільки додаткові семантичні шари виражають насамперед авторську інтерпретацію та оцінку даного явища, наприклад: *'There has been an increase in the number of entertainment platforms that bombard us with a minute-by-minute blitzkrieg of all things digitally vapid. That said, this perpetual thirst for EVERY F**KING DETAIL encourages the malicious targeting of artists, while in the same breath, places entertainers like Beyoncé on a pedestal'* [10].

Абревіатура та сленг лідирують серед молодої аудиторії. Завдяки абревіатурам та сленгам молодь може коротко, стисло, але лаконічно та чітко висловлює власні думки.

Висновки. Інтернет-дискурс є особливим видом спілкування, який відбувається через Інтернет і виконує роль каналу спілкування та обміну

інформацією між учасниками спілкування. Статус Інтернет-дискурсу як окремого типу дискурсу та нових форм спілкування підтверджують його особливості завдяки середовищу його функціонування, новим мовним формам та домінуючій ролі Інтернету в сучасному суспільстві.

Лексико-семантичне словотворення - це один із найкращих способів доповнення англійської лексики.

Користувачі Інтернету використовують скорочення, абревіатури, сленг, метафори, метонімію, омоніми та різні інші мовні засоби для висловлення своїх думок та вражень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Baranova S. Suggestive material as an aspect of stylistic implication of english advertising discourse (based on american tv commercials) // «Філологічні трактати». – 2018. – № 3. – Том 10. – С. 15-19. Режим доступу до ресурсу:https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/69740/1/Baranova_advertisement.pdf
2. Глущук Н. В. Лінгвопрагматика сучасного англомовного сленгу: витоки, класифікаційні та семантичні ознаки // Вісник Львівського університету. Серія : Іноземні мови.. – 2013. – №21. – С. 22–36.
3. Жеребило Т. В. Словник лінгвістичних термінів. – Назрань: Пілігрим, 2010. – 486 с.
4. Виноградова Т. Ю. Специфіка спілкування в Інтернеті. Російська і зіставна філологія: Лінгвокультурологічний аспект. – 2004. – №11. – С. 63–67.
5. Гайфулліна А. Н. Гендерні особливості вербалізації концепту "чоловік" в інтернет-дискурсі : дис. канд. філ. наук : ВАК РФ10.02.01. – Казань, 2010. – 217 с.
6. Кусько К. Я. Дискурс іноземномовної комунікації. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. – 494 с.

7. Шаталова Ю. Н. Словотворчество в повседневной речи: структурно-семантический и функциональный аспекты : дис. канд. філ. наук : ВАК РФ 10.02.01 / Шаталова Ю. Н. – Белгород, 2013. – 200 с.

8. Грибовід К. Г. Дискурс / К. Г. Грибовід. // Дискурс-Пі. – 2013. – №3. – С. 118–119.

9. Леонтович О. А. Проблеми віртуального спілкування / О. А. Леонтович. // Полеміка. – 2000. – №7. – С. 4.

10. Facebook. URL: https://facebook.com

УДК 792.9

ДО ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ТЕАТРАЛЬНОГО ГУРТКА ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Авраменко Петро Михайлович
заслужений артист України
Житомирський державний
університет імені І. Франка
м. Житомир, Україна

Анотація. Питання творчості має доволі тривку історію дослідження, але й досі існують різноманітні витлумачення творчості. Предметом вивчення творчості були визначні люди науки та мистецтва. Першорядним методом дослідження був метод вивчення біографій, аналіз записів, епістол, висловлювань. Комунікація – це складний процес встановлення контактів між людьми у гуртовій діяльності й обміну інформацією, що включає єдність взаємодію, перцепцію й оцінку іншої людини.

Та частина порозуміння, що пов’язана з обміном інформацією, називають комунікативною формою спілкування. Поведінка дитини з особливими потребами – це своєрідна комунікація. Комунікація такої дитини повинна відображати такий процес, де співрозмовники є побіжно адресантами та одержувачами інформувань.

У процесі спільної діяльності, особливо в театральній, діти з особливими потребами вступають у новий етап обміну пізнавальною, оцінною інформацією (думками, почуттями, враженнями). Це дає їм змогу узгоджено діяти, реалізовувати, контролювати, коригувати свою поведінку, задовольняти особистісну потребу одне в одному.

Специфічною особливістю спілкування є розкриття суб’єктивного світу однієї дитини для іншої. Така діяльність має надзвичайно важливе значення для дитини з особливими потребами.

Ключові слова: діти з особливими потребами, театральна діяльність, театральний гурток, суб’єктивний світ дитини, обмін інформацією.

Дитина з особливими потребами – це дитина, яка з народження має специфічні медичні, психологічні, освітні, комунікативні, побутові, соціальні потреби (спеціальне обладнання, пристрої, програми навчання, психологічна підтримка тощо). Це пов’язано зі витривалим розладдям здоров’я, різняться від попитів більшості її перевесників і зобов'язані враховуватись при взаємодії з такою дитиною.

Спілкування визначає, найперше, психічне життя дитини. Виняткову увагу потрібно концентрувати на комунікативних засобах, вони убезпечують дійове спілкування.

У контакті дорослий приймає і прихиляє пізнавальне починання дітей, протегує емоційному залученню до дослідження оточуючого світу.

Кожний, хто входить в комунікацію з дитиною з особливими потребами повинен мати відповідні знання і вміння, такт; знати, як потрібно поводити себе з нею, дорослий зобов'язаний осягати наявність відхилень в психічному і фізичному розвитку дитини, бути уважним і комунікабельним, терплячим, відкритим, поважати дитину як особистість, не дивлячись на наявність відхилення.

Спілкування з дорослими є одним із головних чинників психічного розвитку чоловічка, позаяк убезпечує залучення його до суспільно-історичної практики людства. Саме театр, як колективне і синтетичне мистецтво, яке сполучає слово, дію, образотворче мистецтво, музику, хореографію, дає можливість розкрити приховані можливості дитини з особливими потребами. І саме театральний гурток – це потенція для неї виразити себе, об’єднати навколо себе товаришів, жити спільними інтересами у довірі і свободі вияву своїх дій і власної крапки зору. Заняття в театральному гуртку протегують розвою пам'яті, фантазії, учать бути зібраними, розмірковувати, вільно орієнтуватися в просторі і певній ситуації, дещо керувати власним психічним станом, разом із

дорослими вирішувати проблеми, розуміти прекрасне. Це допомагає дитині з особливими потребами збагнути, що театр – це велика творча праця, вона вимагає заповзятливості, бажання безперервно поглиблювати свої знання і поліпшувати вміння.

Важливо з самого початку дохідливо пояснити дитині думку, що повноцінне сценічне мистецтво – це мистецтво художнього гурту і визначити роль його в створенні вистави. «Сценічна індивідуальність – це духовна індивідуальність, перш за все. Це кут зору художника на творчість, це та художня призма, через яку він, дивиться на світ людей і творчість» (1, с. 53). Тобто, кожна дитина - творча індивідуальність, і полягає ця індивідуальність в самій особистості. Вона складається із даних вихованця – його зовнішності, голосу, емоційності, відповідності зовнішніх і внутрішніх даних. Упродовж занять дитина засвоює певний цикл вправ (посильних для неї), мета - підготовка внутрішньої психічної установки вихованця для майбутньої роботи на сцені, виховання елементарних тетральних навичок і здібностей.

При роботі велике значення приділяється сценічній увазі – основі внутрішньої техніки актора, це серйозний елемент творчого стану, легке, швидке і вільне перемикання своєї активної зосередженості з одного об’єкту уваги на другий. Такі вправи – безцінний матеріал для педагогічного аналізу людської сутності дитини з особливими потребами. Аналізуючи виконання вправ, керівник гуртка робить висновки про познаки характеру дітей.

Театральна діяльність також дозволяє утворювати досвід соціальних вдач поведінки дитини з особливими потребами завдяки тому, що будь-який матеріал для театральних постановок (маленькі твори художньої літератури) завжди має чуттєву спрямованість (дружба, доброта, чесність, порядність тощо) і саме під час підготовки вистави (сценки), розгляду ролей та мізансцен є потреба висловлення своєї особистої точки зору, ставлення до добра і зла, оцінки поведінки героїв.

Театральний тренінг розвиває у дітей з особливими потребами ті соціально-психологічні вдачі, які доконечні в сучасному світі, а саме хист і бажання

брати на себе відвічальність, брати участь в розгляді і прийнятті групових рішень, вміти адекватно сприймати себе і оточуючих, толерантність, прийняття і розуміння відмінностей між здоровими і хворими людьми, повагу чужих поглядів.

Висновки. Таким чином театральна діяльність дітей з особливими потребами – це інтегрована форма освіти, яка є динамічною і варіативною формою організації учбово-виховного процесу, направленою на навчання, виховання, розвиток, вона потребує не встановленого нормативу часу і вільного вибору місця проведення та володіє властивостями цілеспрямованої навчальної діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Станиславский. К.С. Собрание сочинений.//К. С. Станиславский. - Т.5. – М.: Искусство. - 1958. – 422 с.

УДК 628.218

МОДЕЛИРОВАНИЕ ТЕПЛОВОГО РЕЖИМА ПОЧВЫ В ЗОНЕ АЭРАЦИИ ПРИ ОРОШЕНИИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КУЛЬТУР

Авлакулов Мейли
к.с-х.н., профессор
Саидов Истам Эргашевич
старший преподаватель
Каршинский инженерно-экономический институт
Г.Карши, Узбекистан.

Аннотация. При орошении сельскохозяйственных культур происходят изменения температур нижних слоев в зависимости от величины и направления фильтрации. Изучение этих факторов может быть положено в основу создания закономерности применения полива по бороздам при орошении сельскохозяйственных культур.

Ключевые слова: температурный режим, влажность грунта, инфильтрация, моделирование, конвективный теплоперенос, гидроморфная среда.

Актуальность. Одной из важнейших проблем для мелиоративной практики является изучение температурного режима в верхних слоях зоны аэрации. В зоне суточных и годовых температурных колебаний происходят изменения в величинах амплитуд и в смещении максимумов и минимумов температур по сравнению с естественным режимом. При движении влаги в почвенном пространстве происходит заметное изменение температурного режима в верхних слоях зоне аэрации [1]. Происходят также изменения температур ниже температурного слоя в зависимости от величины и направления фильтрации. Изучение этих факторов может быть положено в

основу создания закономерности применения полива по бороздам при орошении сельскохозяйственных культур.

Постановка задачи. При установлении зависимости для прогнозирования изменения температуры и влажности грунта при орошении сельскохозяйственных культур допустим, что влажность почвенной среды и ее температура не являются внешними характеристиками процесса и не могут задаваться независимо. Это объясняется тем, что в рассматриваемом случае влажность грунта и температура зависят от инфильтрационного потока или различных состояниях уровня грунтовых вод, причем изменения температуры и влажности грунта тесно связаны между собой. Решение такой постановки задачи может быть исходным при изучении прикладных проблем, связанных с применением технологии полива по бороздам.

Гидравлическое моделирование. Перейдем теперь к решению задачи об изменениях температуры почво-грунта, обусловленных инфильтрацией орошаемой воды. Рассмотрим одномерную задачу, т.е. процесс распространения тепла по вертикальной оси [2].

Пусть $T(z,t)$ - температура в точке с координатой z в момент t. Установлено, что скорость распространения тепла, т.е. количество тепла, протекающего через сечения с аппликатой z за единицу времени, определяется формулой:

$$q = -a\frac{\partial T}{\partial z}S \qquad (1)$$

где: $S[см^2]$ - площадь сечения столба почво-грунта, $a[\frac{см^2}{час}]$ - коэффициент теплопроводности.

Рассмотрим отсек столба почво-грунта, заключенный между сечениями с аппликатами z_1 и z_2 ($z_2 - z_1 = \Delta z$). Количество тепла, прошедшего через сечение с аппликатой z_1 за время Δt, будет равно $\Delta Q_1 = -a\left.\frac{\partial T}{\partial z}\right|_{z=z_1} S\Delta t$, то же самое и для сечения с аппликатой z_2:

$$\Delta Q_2 = -a \left.\frac{\partial T}{\partial z}\right|_{z=z_2} S\Delta t \qquad (2)$$

Приток тепла $\Delta Q_1 - \Delta Q_2$ в отсек столба почво-грунта за время Δt будет равняться:

$$\Delta Q_1 - \Delta Q_2 = [-a \left.\frac{\partial T}{\partial z}\right|_{z=z_1} S\Delta t] - [-a \left.\frac{\partial T}{\partial z}\right|_{z=z_2} S\Delta t] \qquad (3)$$

На основе теоремы Лагранжа по отношению к разности $\left.\frac{\partial T}{\partial z}\right|_{z=z_2} - \left.\frac{\partial T}{\partial z}\right|_{z=z_1}$, получим:

$$\left.\frac{\partial T}{\partial z}\right|_{z=z_2} - \left.\frac{\partial T}{\partial z}\right|_{z=z_1} \approx \frac{\partial^2 T}{\partial z^2}\Delta z - \frac{\Delta z}{a}\frac{\partial uT}{\partial z} \qquad (4)$$

На основании (3) и (4) получим:

$$\Delta Q_1 - \Delta Q_2 = [-a \left.\frac{\partial T}{\partial z}\right|_{z=z_1} S\Delta t] - [-a \left.\frac{\partial T}{\partial z}\right|_{z=z_2} S\Delta t] \approx a\frac{\partial^2 T}{\partial z^2}\Delta z S\Delta t - \frac{\partial uT}{\partial z}\Delta z S\Delta t \qquad (5)$$

Этот приток тепла за время Δt затрачен на повышение температуры отсека почво-грунта на величину ΔT:

$$\Delta Q_1 - \Delta Q_2 = \Delta z S \Delta T \quad \text{или} \quad \Delta Q_1 - \Delta Q_2 = \Delta z S \frac{\partial T}{\partial t}\Delta t \qquad (6)$$

Приравнивая выражения (5) и (6) одного и того же количества тепла, получим:

$\Delta z S \frac{\partial T}{\partial t}\Delta t = a\frac{\partial^2 T}{\partial z^2}\Delta z S\Delta t - \frac{\partial uT}{\partial z}\Delta z S\Delta t$ или после соответствующих сокращений получим:

$$\frac{\partial T}{\partial t} + \frac{\partial uT}{\partial z} = a\ \frac{\partial^2 T}{\partial z^2} \qquad (7)$$

Таким образом, получено уравнение (7) распространения тепла по вертикальной оси почво-грунта при инфильтрации орошаемой воды.

Теперь произведем гидравлическое моделирование конвективного теплопереноса в гидроморфных средах, обусловленного орошением сельскохозяйственных культур [3].

Исходим из того, что изменения температуры в гидроморфных средах связаны с величиной v и определяются разностью скоростей фильтраций, а

перенос тепла, связанный с величиной a - разностью температур. В связи с этим, для описания гидравлических параметров в теплопереносе в почвенном пространстве используем критерий подобия Прандтля, а для описания структуры теплового потока используем критерий подобия Пекле.

Введем безразмерные параметры $z = h\bar{z}$, $t = \frac{h^2}{\nu}\tau$, где h, ν - характерные размерные величины (глубина проникновения тепла и кинематическая вязкость соответственно). Тогда уравнение (7) примет вид:

$$\frac{\nu}{h^2}\frac{\partial T}{\partial \tau} + \frac{u}{h}\frac{\partial T}{\partial \bar{z}} = \frac{a}{h^2}\frac{\partial^2 T}{\partial \bar{z}^2} \qquad (8)$$

Умножая обе части уравнения на $\frac{h}{u}$, и учитывая $\mathrm{Re} = \frac{uh}{\nu}$ - число Рейнольдса и $Pe = \frac{uh}{a}$-число Пекле, получим:

$$\frac{1}{\mathrm{Re}}\frac{\partial T}{\partial \tau} + \frac{\partial T}{\partial \bar{z}} = \frac{1}{Pe}\frac{\partial^2 T}{\partial \bar{z}^2} \qquad (9)$$

Умножая обе части уравнения (9) на Pe, получим

$$\mathrm{Pr}_T\frac{\partial T}{\partial \tau} + Pe\frac{\partial T}{\partial \bar{z}} = \frac{\partial^2 T}{\partial \bar{z}^2} \qquad (10)$$

где Pr_T-тепловое число Прандтля. Таким образом, получена одномерная гидравлическая модель конвективного теплопереноса в гидроморфных средах, обусловленного орошением сельскохозяйственных культур [4].

Численные эксперименты с использованием гидравлической модели.

Для решения уравнения (3.4.10) введем функцию $f(\hat{z})$ в виде:

$$T(\hat{z}, \tau) = e^{-\gamma\tau} f(\hat{z}) \qquad (11)$$

Учитывая равенство (11), уравнение (10) примет следующей вид:

$$\frac{d^2 f}{d\hat{z}^2} - Pe\frac{df}{d\hat{z}} + \gamma\,\mathrm{Pr}_T\, f(\hat{z}) = 0 \qquad (12)$$

Искомую функцию напишем как

$$f(\hat{z}) = e^{\beta\hat{z}} \qquad (13)$$

Тогда из (12) для β получим характеристическое уравнение

$$\beta^2 - \beta Pe + \gamma \mathrm{Pr}_T = 0 \qquad (14)$$

Решая уравнение (3.4.14), получим

$$\beta_{1,2} = \frac{Pe\ (1 \pm \sqrt{D})}{2}, \qquad \text{где: } D = 1 - \frac{4\gamma}{\mathrm{Re}},\ D > 0$$

Тогда решением дифференциального уравнения будет

$$f(\hat{z}) = B_1 \exp(\frac{Pe\ (1+\sqrt{D})}{2}\hat{z}) + B_2 \exp(\frac{Pe\ (1-\sqrt{D})}{2}\hat{z}) \qquad (15)$$

Учитывая краевые условия $f(\overline{z})\big|_{\bar{z}=0} = 1$, $f(\overline{z})\big|_{\bar{z}=\bar{h}} = e^{\lambda \hat{h}}$, получим следующие уравнения для коэффициентов:

$$\begin{aligned} &B_1 + B_2 = 1 \\ &B_1 \exp(\frac{Pe\ (1+\sqrt{D})}{2}\hat{h}) + B_2 \exp(\frac{Pe\ (1-\sqrt{D})}{2}\hat{h}) = \exp(\lambda \hat{h}) \end{aligned} \qquad (16)$$

Решением системы линейных алгебраических уравнений методом Крамера определим неизвестные коэффициенты:

$$B_1 = \frac{1}{\Delta_0}\left[\exp(\frac{Pe\ (1-\sqrt{D})}{2}\hat{h}) - \exp(\lambda \hat{h})\right]$$

$$B_2 = \frac{1}{\Delta_0}\left[\exp(\lambda \hat{h}) - \exp(\frac{Pe\ (1-\sqrt{D})}{2}\hat{h})\right]$$

Отсюда получим:

$$f(\hat{z}) = \frac{1}{\Delta_0}\left\{\left[\exp(\frac{Pe\ (1-\sqrt{D})}{2}\hat{h}) - \exp(\lambda \hat{h})\right]\exp(\frac{Pe\ (1+\sqrt{D})}{2}\hat{z}) + \right. \qquad (17)$$

$$\left. + \left[\exp(\lambda \hat{h}) - \exp(\frac{Pe\ (1-\sqrt{D})}{2}\hat{h})\right]\exp(\frac{Pe\ (1-\sqrt{D})}{2}\hat{z})\right\}$$

Таким образом, получена закономерность вертикального изменения температуры в гидроморфных средах для произвольного момента времени:

$$T(\hat{z},\tau)=\frac{e^{-\gamma\tau}}{\Delta_0}\left\{\left[\exp(\frac{Pe\ (1-\sqrt{D})}{2}\hat{h})-\exp(\lambda\hat{h})\right]\exp(\frac{Pe\ (1+\sqrt{D})}{2}\hat{z})+\right.$$

$$\left.+\left[\exp(\lambda\hat{h})-\exp(\frac{Pe\ (1-\sqrt{D})}{2}\hat{h})\right]\exp(\frac{Pe\ (1-\sqrt{D})}{2}\hat{z})\right\} \qquad (18)$$

В итоге разработана гидравлическая модель вертикального теплопереноса в гидроморфных средах для произвольного момента времени, обусловленного орошением сельскохозяйственных культур.

Разработанные закономерности и выполняемые на их основе исследования могут представлять большой интерес для сектора сельского и водного хозяйства и позволят решить большое количество практических задач в условиях водного дефицита.

ЛИТЕРАТУРА

1. Нерпин С.В., Чудковский А.Ф. Энерго и массообмен в системе растение-почва-воздух. – Л.: Гидрометиздат, 1975. 358 с.)
2. Марчук Г.И. Математическое моделирование в проблеме окружающей среды. -М.: Наука, 1982. -320 с.
3. Муродов Н.К., Авлакулов М. Анализ теплового режима почвы при орошении сельскохозяйственных культур методом субирригации. //Ж. Новый университет. Серия: Технические науки, 2016 12-16с.
4. Авлакулов М., Дониёров Т.О. Решение задачи о течении фильтрационного потока в гетерогенной среде при бороздковом поливе хлопчатника. /Ж.

УДК 373.3.016

СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Андрієвський Борис Макійович
доктор педагогічних наук, професор
Стахурська Наталія
магістрантка педагогічного факультету
Херсонський державний університет
М.Херсон, Україна

Сьогодні педагогічна освіта переживає часи модернізації, реформування. Змінюються умови навчання, які вимагають нових підходів щодо організації навчально-виховного процесу. Нова українська школа націлює на формування конкурентоспроможної, гуманістично спрямованої особистості, успішної у реалізації в подальшому житті. До таких завдань відповідним чином має бути організовано весь навчально-виховний процес у початковій школі націлений на створення ситуації успіху для кожного учня.

Головною метою навчання є розвиток особистості кожного учня, проте це може бути забезпечено лише за умови організації навчання та виховання, що буде позитивно впливати на розвиток дитини, приноситиме задоволення від процесу пізнання, викликатиме інтерес до освітньої діяльності.

Як відомо, ситуація успіху розглядається як педагогічна технологія, «до якої, за сучасних умов навчання дітей молодшого шкільного віку, все частіше звертаються педагоги» [3, с.10]. Актуальність цієї технології визначається необхідністю подолання уніфікованого, унітарного підходу до освітнього процесу, враховуючи необхідність розвитку інноваційних ідей, традицій української науки та педагогічної практики як з історичної точки зору, так і з сучасної, досвід зарубіжних колег.

Історично технологія створення ситуації успіху була вперше розроблената використана саме у шкільній педагогіці. Акцентував увагу на те, що успіх створює у дитини молодшого шкільного віку інтерес до навчання відомий педагог К. Ушинський. Учений зауважував, «що безпосередня жага до пізнання нового з'являється у дитини лише за умови наявності натхнення, яке з'являється залежно від успіху в оволодінні знаннями» [1, с.77].

Педагоги гуманісти Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинський вважали, що методи, які використовуються в освітній діяльності, мають стимулювати збільшення інтересу дітей до пізнання оточуючого світу, а заклад освіти має стати школою позитивних емоцій: радощів пізнання, радощів творчості, радощів спілкування. Це визначає зміст діяльності вчителя: створити кожному учневі ситуацію успіху.

Психологи зазвичай акцентують увагу на емоційному аспекті успіху, впливу його переживання на подальшу діяльність (К. Ізард, В. Леві), говорячи про успіх як мотив до виконання наступних дій, пошуків способу виконувати поставленні завдання. Невдача, навпаки, сповільнює виникнення та утримання бажання дитини молодшого шкільного віку займатись певною діяльністю. Позитивний вплив емоцій успіху на розвиток особистості учня було доведено багатьма науковцями, зокрема, зокрема, Г. Бреслав, В. Вілюнас, М. Лісіна.

На сьогодні розвиток педагогіки, як з теоретичної точки зору, так і з практичної, вимагає від вчителя створити певні умови, в яких дитина здатна буде мислити, що означає - творити. Загальноприйнятим є факт, що «провідною ознакою філософії сучасного життя є бажання досягти успіху. А це бажання так само, як і в дорослому, живе і в дитині. Тому освітній процес відіграє значну роль у досягненні учнем успіху» [2, с.9].

Урок, на якому створена якісна ситуація успіху, змінює життя дитини, робить його кращим; створює передумови до співпраці; адекватного діалогічного спілкування; мотивує учня до саморозвитку; підвищує здатність захищати свою точку зору; загартовує характер; відкриває певний потенціал особистості; стимулює інтерес до освітнього процесу; надихає на творчу

діяльність; сприяє розвитку пізнавальних здібностей. Слід зауважити, що технологія створення ситуації успіху дає змогу особистості пізнати себе та свою особистість; впливає на результат освітньої діяльності.

«Безпосереднє завдання педагога полягає в видаленні того, що «може заважати та відволікати школяра від переживання почуття успіху; озброїти дітей засобами цілеспрямованого досягнення успіху в різноманітних ситуаціях» [4, с.22]. Однак, на нашу думку, дитина має навитися переживати яе позитивні, так і негативні емоції. Тільки за таких умов він буде розуміти всю глибину виникнення почуттів а емоцій.

Основою технології «Створення ситуації успіху» є орієнтація на особистісний підхід в освітньому процесі. Тому, «під час підготовки вчителя до уроків необхідно врахувати не лише індивідуальність класного колективу, але й психологічні та вікові особливості, потенційні здатності кожного учня, знаходити та впроваджувати на уроках методичні прийоми, які дають дітям відчуття самостійності та участі в освітньому процесі, намагатися проводити кожен урок так, щоб він був особливим, не схожим на попередній» [1, с.36].

Використовуючи обрані нами методи й прийоми на уроках мови і читання, математики, природознавства, були одержані позитивні результати, які свідчать про динаміку розвитку успішності учнів класу. Наприклад, результатом участі учнів у груповій роботі було те, що 32% школярів підвищили рівень активності у спілкуванні, їх вислови носили стверджуючий характер, вони були більш сміливі у висловлюванні своїх думок. 64% учнів повільно включалися в спільну роботу в групі. 72 % учнів відчули себе успішними учасниками в роботі групи. Однак, слід зазначити, що учні не готові до оцінювання і самооцінки. 71 % опитуваних учнів лякає процес оцінювання себе; 67% - оцінювання інших.

Практика застосування ситуації успіху в початковій школі сприяє: активній участі школяра під час уроку, що забезпечує індивідуальну спрямованість навчання; в учня збільшується рівень зацікавленості предметом. Відбувається швидкий розвиток здатності аргументувати власну думку,

проводити аналіз мовних явищ та художнього твору, чітко та зрозуміло висловлюватись. Проходить вдосконалення мовленнєвих та читацьких вмінь та навичок. Учні навчаються відповідати на свої питання самостійно, шляхом використання різноманітної довідкової літератури. Учні активно беруть участь у різних шкільних та позашкільних конкурсах. Тобто, використання у процесі навчання технології створення ситуації успіху цілком позитивно впливає на розвиток особистості дитини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Єрмаков І. Г. Життєві компетенції особистості. Практично зорієнтований посібник / І.Г. Єрмаков, Д.О Пузіков. – Донецьк: Каштан, 2007. - 241 с.
2. Новікова Т. Розвивальне навчання та формування ключових компетентностей учнів / Т.Новікова // Початкова освіта. – 2008. - №41. – С. 9–11.
3. Можаєва О. М. Формування і розвиток основних компетентностей особистості в початковій школі / О. М. Можаєва // Початкова освіта. – 2009. – № 32 – С. 9–13.
4. Ібряшкіна Н. Формування у дитини емоційно-позитивного ставлення до шкільного навчання / *Н. Ібряшкіна // Початкова освіта. 2007. №42.* – С.22-24.

УДК 613.6:614.253.4

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Андрейко Світлана Станіславівна
викладач-методист, методист коледжу
Біланова Лариса Павлівна
викладач-методист, заступник директора коледжу
Бобух Валерія Валеріївна
викладач ЦК професійних медсестринських дисциплін
фаховий медико-фармацевтичний коледж
Української медичної стоматологічної академії
Біланов Олег Сергійович
викладач кафедри філософії та суспільних наук
Української медичної стоматологічної академії
м. Полтава, Україна

Розглядається питання формування культури здоров'я, як процесу набуття людиною необхідних знань, вмінь, навичок та цілеспрямованої роботи над собою, виховання медичного працівника з високим рівнем культури здоров'я. Проаналізовано складові культури здоров'я, процес опанування культурою здоров'я та формування культури здоров'я.

Ключові слова: здоров'я, культура здоров'я, складові культури здоров'я, ціннісні мотиви діяльності.

Людина була і залишається предметом вивчення багатьох наукових галузей, зокрема, філософії, історії, педагогіки, соціології, культурології, медицини, валеології, де, одночасно із питаннями дослідження розвитку особистості, особливої уваги набувають проблеми, пов'язані із формуванням культури здоров'я людини. Здоров'я – найважливіша потреба, що забезпечує

розвиток особистості, а формування культури здоров'я – це процес набуття людиною необхідних знань, вмінь, навичок та цілеспрямованої роботи над собою.

Проблема збереження здоров'я є предметом наукових досліджень медиків, психологів, педагогів (М. Амосов, Р. Апанасенко, Т. Бойченко, О. Вацеба, М. Гриньова, Б. Шиян та інші). Вивченням та розробкою питання культури здоров'я займаються такі вчені як В. Горащук, В. Кривошеєва, М. Степанова та інші, вважаючи даний феномен складовою загальної культури людини, що виражається в системі цінностей, знань, потреб, умінь та навичок формування, збереження й зміцнення здоров'я [1; 3; 6; 7]. Дослідники розглядають культуру здоров'я одночасно як частину загальної культури людини, систему її цілісного розвитку, а також як якісну характеристику педагогічних, культурологічних знань та володіння оздоровчими технологіями.

Феномен культури здоров'я виявляється у свідомому ставленні людини до свого здоров'я як до цінності, її прагненні до вдосконалення духовного, психічного, фізичного аспектів здоров'я, пошуку засобів його формування, збереження та зміцнення. Таким чином, поняття «культура здоров'я» є комплексним і включає в собі систему знань з формування, збереження й зміцнення здоров'я, основ індивідуальної та загальної систем оздоровлення, пошук засобів збереження власного здоров'я, оволодіння певними оздоровчими технологіями, уникнення шкідливих звичок, дотримання здорового способу життя [2].

Проблема формування культури здоров'я майбутніх медиків потребує виховання медичного працівника з високим рівнем культури здоров'я, готового до просвітницької діяльності. Значимість культури здоров'я, здорового способу життя, гармонійного фізичного розвитку для студентів медичних коледжів значно зростає у зв'язку із особливостями та специфікою майбутньої професії: ненормований робочий день; значні фізичні навантаження; точність рухів та м'язової координації тощо.

Під культурою здоров'я розуміємо сукупність теоретичного та практичного досвіду людства у галузі формування, збереження, зміцнення здоров'я, а також розглядаємо дане поняття як певну характеристику конкретної особистості, що відображає ступінь опанування нею зазначеного досвіду та реалізації його у своєму щоденному житті.

Звернення до історії розвитку поняття «культура здоров'я» показало, що у XX столітті предметом особливої уваги практиків стала організація рухової активності як ефективного методу в збереженні здоров'я людини. У цей час набуває популярності міжнародний рух до здоров'я через культуру, який пропагував думку про потребу в здоров'ї як культурну потребу, що має стати нормою життя особистості [4]. Елементом культури здоров'я стає уважне і правильне ставлення людини до самої себе, прагнення до самопізнання, формування, розвитку і самовдосконалення своєї особистості.

Формування культури здоров'я стає складовою освітнього процесу, де формуються знання, норми, навички, ідеали, зразки діяльності та поведінки. Виникає певний вид культури, що реалізується у вигляді нового виду людської активності – реалізації здорового способу життя. У дослідженнях науковців цей вид культури має назву «культура здоров'я» і є частиною базової культури особистості, що відображає усвідомлене ціннісне ставлення людини до власного здоров'я, виявляється в достатньому рівні фізичного, психічного, духовно-морального й соціального розвитку та ґрунтується на веденні здорового способу життя.

Формування ціннісного ставлення до здоров'я стає важливою педагогічною проблемою, вирішення якої ґрунтується на формуванні пріоритету цінності здоров'я в загальній системі цінностей до гармонійного поєднання фізичного, духовного, психічного й соціального здоров'я.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства висуваються специфічні вимоги до формування культури здоров'я здобувачів освіти, серед яких:

– формування у студентської молоді ціннісного ставлення до свого здоров'я;

– сприяння фізичному розвитку і досягненню високого рівня загальної рухової підготовки індивіда;

– комплексне формування здорового способу життя, який враховує всі можливості освітнього процесу, а також індивідуальні особливості особистості;

– необхідність удосконалення і розвитку самого процесу формування основ здорового способу життя, незалежно від професійної спрямованості підготовки студентів тощо [5].

Таким чином, культура здоров'я з одного боку вимагає наявності в студентів необхідних знань, умінь та навичок з питань зміцнення та збереження здоров'я, а з другого боку – характеризується способом життя особистості, тобто коли отримані знання й уміння застосовуються на практиці у повсякденному житті з метою оздоровлення та всебічного розвитку. Тобто культура здоров'я майбутнього фахівця має розглядатися через усвідомленість ним потреби в удосконаленні своєї фізичної, психічної та духовної сфери, усвідомлення відповідальності за власне життя і здоров'я як важливий компонент формування ціннісного відношення до здорового способу життя.

Найважливішими складовими культури здоров'я необхідними в професійній діяльності майбутнього медичного працівника, є: фізична (біологічна), психофізіологічна, соціальна, духовна та інформаційна складова культури здоров'я.

Зазначимо, що процес опанування культурою здоров'я відбувається через самопізнання, саморозвиток особистості, гармонізацію її відносин з своїм внутрішнім «Я», оточенням, природою, через постійний духовно-моральний пошук, звернений до себе і до світу. Щоб навчитися управляти своїм здоров'ям, людині, передусім, необхідно взяти на себе відповідальність за власне здоров'я,

озброївшись необхідною сумою знань. Культура здоров'я є результатом теоретичної підготовленості студентів, сформованості у них умінь застосовувати оздоровчі технології, розробляти й удосконалювати індивідуальну оздоровчу систему.

Науковці зазначають, що процес формування культури здоров'я передбачає виховання ціннісних мотивів діяльності, спрямованої на зміцнення і збереження здоров'я; розвиток організаторських навичок (організованості, відповідальності, взаємодопомоги тощо); формування і розвиток навичок самовиховання (самоорганізації, самореалізації, корекції вчинків, визначення своєї позиції в житті); формування позитивних моральних якостей як громадянина, працівника, сім'янина (прагнення до фізичного, духовного вдосконалення, здорового способу життя, подолання шкідливих звичок) [6].

Культура здоров'я передбачає оволодіння здобувачами освіти необхідними вміннями із застосування оздоровчих технологій для відновлення індивідуального здоров'я, а також його формування, зміцнення й збереження в усіх аспектах (духовному, психічному та фізичному); використання практик, спрямованих на позбавлення хвороби, формування, зміцнення й збереження здоров'я в усіх його аспектах.

Культура здоров'я – це складне багатогранне явище, яке тісно пов'язане з життям людського суспільства та діяльністю людей, відображає певний рівень розвитку людської свідомості у галузі формування, збереження, зміцнення здоров'я. Високий рівень розвитку культури здоров'я є запорукою досягнення людиною стану гармонійного розвитку, динамічної рівноваги та ефективної взаємодії між собою її душі та тіла, що виявляється у її повноцінній життєвій самореалізації та гармонійній взаємодії із зовнішнім природним і соціальним середовищем.

Перспективою подальших пошуків визначено розробку педагогічних умов формування культури здоров'я студентів медичних коледжів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Амосов М. М. Роздуми про здоров'я / М. М. Амосов. К. : Здоров'я, 1989. 62 с.

2. Башавець Н. А. Теоретико-методичні засади формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації студентів вищих економічних навчальних закладів : дис. …доктора пед. наук : 13.00.04 / Башавець Наталія Андріївна. Одеса, 2012. 555 с.

3. Бойченко Т. Є. Здоров'язберігаюча компетентність як ключова в освіті України / Т. Є. Бойченко // Основи здоров'я і фізична культура. 2008. № 11-12. С. 6-7.

4. Вацеба О. Особливості зародження і формування в Україні наукової думки в галузі фізичної культури / Оксана Вацеба // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ, 2009. Вип. 14. С. 49-54.

5. Горащук В. П. Формирование культуры здоровья школьников (теория и практика) / В. П. Горащук. Луганск : Альма-матер, 2003. 376 с.

6. Сивохоп Я. М. Основні підходи щодо формування навичок здорового способу життя учнівської молоді / Я. М. Сивохоп // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота». № 18. 2010. С. 94-98.

7. Шиян Б. М. Теорія і методика наукових педагогічних досліджень у фізичному вихованні та спорті: навч. посіб. / Шиян Б. М., Вацеба О. М. Тернопіль : Богдан, 2008. 276 с.

УДК 179:1

МОРАЛЬНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА ЗАСАДА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ СУЧАСНИХ МАС-МЕДІА

Антонова Вікторія Юріївна
кандидат філософських наук, доцент
доцент кафедри гуманітарної
підготовки, філософії
та митної ідентифікації
культурних цінностей
Університету митної справи
та фінансів (Україна, Дніпро)
Жигілій Софія Євгенівна
студентка
Університету митної справи
та фінансів (Україна, Дніпро)
Симоненко Ксенія Олександрівна
студентка
Університету митної справи
та фінансів (Україна, Дніпро)

Анотація: у даному дослідженні висвітлюється питання значення усвідомлення сучасними журналістами власного морального обов'язку, морального вибору, особистої й професійної відповідальності перед суспільством; аналізується «моральність» як особливе духовне джерело, природа якого формує та усталює відповідальне ставлення будь-яких суб'єктів мас-медіа до усіх складових журналістського буття; підкреслюється необхідність у подальшому дослідженні сенсу поняття «моральної відповідальності мас-медіа», яке дозволить зрозуміти основні морально-етичні проблеми у діяльності сучасних засобів масової комунікації.

Ключові слова: моральність, відповідальність мас-медіа, обов’язок, моральний вибір журналіста.

Головне завдання суб’єктів мас-медіа полягає у роботі та діяльності в інтересах сучасного суспільства та формуванні певної суспільної думки, а це, відповідно, потребує від кожного журналіста усвідомлення, перш за все, власного морального обов’язку. Зрозуміло, що журналіст з огляду на специфіку своєї професії, зокрема її соціальний характер, постійно потрапляє в ситуацію морального вибору. За словами професора журналістики Бостонського університету М. Берліна, в етичні проблеми буденності журналіста й редактора вже закладено конфлікт “між етичним вибором і службовими обов’язками”, а не просто між «злом» і «добром». Як підкреслює вчений, немає жодного етичного кодексу, який би відповідав на усі запитання щодо морально-етичного вибору журналіста [3]. З огляду на ситуацію «конфлікту» морального вибору з обов’язком та відсутність відповідей на всі морально-етичні проблеми, які виникають, зауважимо, що моральність журналіста є вирішальною в прийнятті ним відповідних рішень. Саме тому, метою даного дослідження є аналіз моральності як необхідного духовного джерела, природа якого обумовлює формування відповідального ставлення суб’єктів мас-медіа до усіх складових журналістського буття.

Проблема професійного вибору та відповідальності журналіста, його обов’язку перед людьми, суспільством та державою, була і залишається актуальною. Якщо журналістику порівняти із дзеркалом, то журналістський текст демонструватиме суспільству його ж відображення. Окрім цього, призначення сучасного журналіста полягає у правильному розумінні того, що потрібно змінити в житті суспільства і якими шляхами. ЗМІ виробляючи певний продукт, відповідають перед суспільством за його якість. Зрозуміло, що інформація, яку подають журналісти, має бути не лише об'єктивною, доступною, оперативною, збалансованою, але й такою, яка нікому не завдасть шкоди. Тому, наявність певних морально-етичних засад, в усвідомленні

журналістом суспільної значущості обраної ним інформації, обумовлює його професійний вибір та відповідальність. Основні ідеї морально-етичної відповідальності мас-медіа представлені у працях Д.Мак-Квейла, Т.Пітерсона, Ф.Сіберта, У.Шрамма, Г.Бакулєва, С.Квіта, В.Різуна, В.Теплюка та ін. До даного питання зверталися П.Бурдьє, М.Вебер, Е.Гідденс, а також, В.Канке, О.Плахотний, В.Сперанський. Розкриттю значення моральності як необхідної складової у роботі сучасних мас-медіа присвячені праці В.Іванова, С.Корконосенко, О.Кузнєцової, Г.Лазутіної та ін.

Для журналіста дуже суттєвою є проблема морального вибору. В даному контексті, коротко зупинимося на аналізі таких категорій, як «свобода», «обов’язок» та «вибір». На думку видатного німецького філософа І.Канта існують два світи, у яких живе людина: світ природи (світ залежностей та бажань) та світ свободи (світ розуму). Відповідно, свобода — це здатність керуватися в усьому не своїми бажаннями, а розумом; це незалежність, причому не лише від думки іншого, а й від природи у самому собі. З цієї позиції вільне задоволення бажань не є свободою, бо за допомогою бажань у нас промовляє природа, яка є цариною причинно-наслідкової залежності. Справжня ж свобода дозволяє людині позбутися цієї залежності, діяти всупереч їй. Вільна людина формує для себе певні закони, які дозволяють їй діяти незалежно від світу природи. Як говорить І.Кант: «Свобода — здатність встановлювати закон самому собі» [4, с.315]. У цьому законі має бути певний орієнтир — це категоричний імператив, що формулюється таким чином: діяти потрібно так, щоб твій вчинок одночасно міг стати взірцем для усього людства. Якщо подивитися на цю схему з буденної точки зору, то немає ніякої свободи, тобто вільного задоволення усіх бажань. А навпаки, є обмеження усіх бажань, контроль їх розумом. І навіть є примус з боку розуму. Людина сама себе примушує до моральних вчинків.

Наступна категорія моральної свідомості – обов'язок. За Кантом «людина живе тільки через відчуття обов'язку, а не тому, що знаходить якесь задоволення в житті. Людина має обов'язок перед усім людством (причому тут

потрібно орієнтуватися не на те, щоб усі були задоволені твоїм вчинком, а на те, щоб «максима моєї поведінки... [була] здатна охопити усіх людей, не будучи пов'язаною із інтересами кожного з них окремо») [4, с.311-501]. У зв'язку з цим з'являється категорія доброї волі, яка існує поряд з обов'язком, що, здавалося б, є суперечливим моментом. Як вважає Кант, людині мало лише дотримуватися моралі, вона має бути при цьому щасливою. Принцип доброї волі полягає у тому, що, ми з доброї волі беремо на себе моральний обов'язок: «закони моралі — закони свободи, тому що я як розумна істота роблю їх своїми законами, незалежно від якогось зовнішнього впливу» [там само]. Звідси випливає, що моральний вчинок не може залежати ні від якої форми винагороди.

До чого веде людину моральна діяльність? Тут ми маємо ввести ще одну категорію – вище благо. За Кантом вище благо — повний збіг переконань людини з моральним законом або ж щастя із мораллю, між світом природи та світом свободи у собі. У кожному своєму вчинку ми маємо наближатися до найвищого блага. Все наше життя має бути звільненням від світу природи і наближенням до вищого блага. Зрозуміло, що повний збіг між світом природи та світом свободи — ідеал, якого досягти неможливо. Ось як Т. Адорно коментує цю позицію: «Ми ніколи точно не знаємо, чи правильно ми вчинили в ту або іншу мить. Саме через те, що для морального закону не існує ніяких заздалегідь встановлених схем» [1, с.22].

Яким чином поняття свободи, обов’язку та відповідальності впливають на поняття професійної моралі, на професійні якості сучасного журналіста? Зауважимо, що основне завдання професійної моралі — узгоджувати мету своєї діяльності із найвищим благом [2, с.168].

Професійна етика, узгоджує діяльність журналіста із суспільством, а також змушує його виробляти якісний продукт і не шкодити людству. Зупинимось на розгляді компонентів, або ж факторів, які у комплексі формують морально-етичну та соціально відповідальну поведінку суб’єктів сучасних мас-медіа. По-перше, це індивідуальні переконання журналіста – його світогляд як система поглядів та уявлень про місце та роль людини у соціумі, життєві

принципи, ідеали, ціннісні орієнтації, засновані на індивідуальному усвідомленні зобов'язання людини перед соціумом, відчутті обов'язку, розумінні впливу повідомлень на аудиторію, що спонукає журналіста до якісного виконання ним професійного боргу. По-друге, це професійні орієнтації, які формуються під час навчання та знайомства з професією. Засвоєння професійних вимог неможливе без успішного освітнього процесу. Під час навчання відбувається знайомство з професійними стратегіями, моральними установками, які є загальноприйнятими у медійній спільноті. По-третє, це корпоративні стратегії, які засвоюються журналістом під час його практичної діяльності. Саме на етапі засвоєння корпоративних стратегій закріплюються норми та правила відповідальної поведінки журналіста, сформовані на основі особистого досвіду і набутих знань. Якщо медійна організація, в якій працює журналіст, має чітко сформовану корпоративну стратегію, засновану на принципах соціальної відповідальності, то це змушує і медійника працювати відповідально до інтересів і потреб аудиторії, відповідаючи на суспільні вимоги. Врахування у роботі суб’єктів мас-медіа особистих, професійних та суспільних інтересів сприятиме формуванню основ морально-етичної поведінки кожного журналіста та стимулюватиме розвиток професійно-моральної культури у діяльності засобів масової комунікації.

Незважаючи на те, що журналіст має зобов'язання перед кожним окремим членом суспільства та перед кожною суспільною групою, варто також сказати, що одночасно він має обов'язок перед усім суспільством в цілому. Влучною є думка І.Канта, який вважав, що моральне законодавство є всезагальним: «Максима моєї поведінки... має охопити усіх людей, не будучи пов'язаною з інтересами кожного з них окремо» [4, с.311-501]. Виходячи з цієї думки, журналіст повинен дотримуватися правила найбільшого блага для найбільшої кількості людей, а також, відстоювати інтереси суспільства, а потім групи та окремих осіб.

Підсумовуючи, зауважимо, що незважаючи на активний розвиток теорії соціальної відповідальності мас-медіа в американському, європейському та

українському науковому знанні, окремі аспекти морально-етичної відповідальності засобів масової комунікації ще потребують глибокого дослідження. Відкритим залишається й питання визначення поняття «моральна відповідальність мас-медіа», яке б враховувало основні проблеми діяльності засобів масової комунікації. На нашу думку, морально-етична відповідальність суб'єктів мас-медіа обумовлена рядом важливих духовно-культурних, морально-етичних й естетичних факторів, які є важливими елементами регуляції поведінки кожного журналіста, критеріями якості та високого професіоналізму у їх роботі. Мова йде про високий рівень відповідальності та моральної свідомості українських журналістів, формування яких не можливе без належного виховання та освіти, розуміння сенсу добра та зла, свободи та справедливості, високого рівня духовності та культури, а також, небайдужого ставлення до долі кожного українця та віри в світле майбутнє своєї Батьківщини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Адорно Т. Проблемы философии морали / Т. Адорно. — М. : Республика, 2000. – С.22.
2. Апресян Р. Профессиональная, прикладная и практическая этики. Доклад на основе статьи: Вид на профессиональную этику / Р. Апресян. // Ведомости Научно-исследовательского Института прикладной этики. – Вып. 25. «Профессиональная этика". – Тюмень : НИИПЭ, 2004. – С. 168.
3. Берлин М. Советы преподавателю журналистской этики [Электронный ресурс] / Майкл Берлин // Журналист и этика – 95. Специальное приложение к журналу "Журналист". – 1995. – № 12. – Режим доступа: http://www.medialaw.ru/selfreg/5/07.htm
4. Кант И. Критика практического разума / И. Кант // Кант И. Сочинения в шести томах. — М. : «Мысль», 1965. — (Философ. наследие). – Т. 4. Ч. I. — С. 311-501.

5. Литвин В. Є. Етичні засади діяльності журналістів у нормативно-правових документах України [Електронний ресурс] / В. Є. Литвин. — Режим доступу: http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article& article=2322.

6. Трегуб К. С. Мас-медіа як суб’єкт соціальної відповідальності / К. С. Трегуб // Актуальні проблеми філософії та соціології : наук.- практ. журн. — 2015. — № 4. — С. 136—140.

УДК 328

ПРАВОВИЙ ЗМІСТ ТА ВІДМІННІСТЬ МІЖ ПОЛІТИЧНОЮ ТА ПАРЛАМЕНТСЬКОЮ ОПОЗИЦІЄЮ

Арабаджиєв Дмитро Юрійович
д.п.н, доц
Четвертушкіна Діана Валеріївна
Студентка
НУ «Запорізька Політехніка»
м. Запоріжжя

Анотація: У статті проведене наукове дослідження категорії «парламентська опозиція» з точки зору теорії та практики конституційного права та політичної науки. Також визначений правовий зміст та сутність парламентської та політичної опозиції як інституту демократичного суспільства.

Ключові слова: опозиція, парламентська опозиція, політична опозиція, класифікація політичної опозиції.

Дослідження будь-якого інституту потребує всебічного аналізу та вивчення його основних понять та категорій. Саме тому в першу чергу необхідно визначити та дослідити поняття «парламентська опозиція», з точки зору науки та практики конституційного права та політичної науки.

Опозиція – це парламентська, що складається з депутатів група або фракція, що представлена у парламенті, які у свою чергу позиціонують свою діяльність протилежну курсу правлячої партії та виступають проти діяльності уряду або голови держави.

Поняття «опозиції» та її сутність важко піддається тлумаченню через відсутність практики тлумачення змісту цього поняття у нормативно-правових актах. У наукових джерелах з відповідної проблематики, опозицію часто

описують, як організовану групу індивідів, об’єднання на основі спільності, протистояння суб’єктів політики, або протиставлення різних політик [2, с. 31].

Порівняльний аналіз політичної опозиції як інституту демократичної політичної системи та опозиції, як форми суспільного протесту сформулював Т. Ткаченко сформулювати ви значення політичної опозиції як політичного інституту. На її думку, «політична опозиція – це легальна форма протистояння й протидії офіційному політичному курсові, що передба чає можливість і здатність здійснювати конт роль, висловлювати позиції й впроваджувати альтернативні пропозиції»

Політична наукова думка визначає опозиційну діяльність як рух, які відстоюють альтернативні щодо правлячої політичної сили ідейні й політичні принципи та моделі розвитку. Опозиція по своїй природі – устояні взаємовідносини, або інституційно обумовлений суб’єкт політичного устою, що своєю діяльність домагається корекції курсу влади.

Науковці, розглядають опозицію як організовану політичну силу, що контролює і піддає критиці дії влади, пропонує альтернативний політичний курс, а також передбачає можливість зміни влади.

Крім того, прийнято розрізняти два змісти поняття «політична опозиція» – широкий і вузький. У широкому змісті під політичною опозицією розуміються практично всі прямі й непрямі прояви суспільного інакомислення й невдоволення існуючим режимом, у вузькому змісті – політичний інститут, сукупність відсторонених від влади політичних партій, суспільно-політичних організацій і рухів [4, с. 105].

У теорії існує кілька підходів до визначення такого явища, як опозиція. Загальновизнаним є інституціональний підхід: опозицією є парламентські фракції або політичні партії, які не згодні з політикою більшості. За цим підходом можна визначити, що опозиція, таким чином, може бути різною. Вона може бути представлена в парламенті й бути парламентською опозицією, а може і не бути представлена в парламенті, і тоді вона буде політичною

опозицією. Власне, тип опозиції випливає з того положення в політичному полі, яке вона займає.

Тим не менше, не залежно від того, чи є опозиція парламентською чи суто політичною, вона потребує чіткого правового врегулювання своєї діяльності та визначення своєї типології. Отже, типи політичної опозиції за Р. Далем.

1. Структурна опозиція – це опозиція, що прагне змінити або запобігти змінам у голо вних сферах функціонування держави: полі тичний курс уряду, тип політичної системи, тип політичного режиму, соціальноекономіч на структура. Така опозиція не поділяє погля ди уряду на розвиток цих основних чотирьох сфер. Зустрічаються й інші назви опозиції та кого типу – опозиція принципу, фундамента лістська, ідеологічна або опозиція режиму.

2. Неструктурна опозиція – це опозиція, що прагне здійснити деякі зміни або запобігти їм у політичному курсі чи складі уряду. Вона може підтримувати конструктивні відносини з владою, залишаючись лояльною до існуючого політичного режиму, типу політичної системи, обраного політичного курсу та соціальноеко номічної структури держави. Цей тип опозиції ще називають нормальною, обмеженою, праг матичною опозицією або напівопозицією [1, с. 41].

Розмежовуючи суб’єкт опозиції виділяють парламентську опозицію, тобто таку, що представлена політичними партіями у парламенті та їх фракціями і політичну опозицію, яка може перебувати і поза парламентом. Тобто поняття політичної опозиції охоплює більш широке предметне поле вивчення ніж парламентська опозиція, оскільки саме парламентська опозиція існує на рівні фракцій, а політична, крім фракцій, включає партійні структури поза парламентом, інші рухи та об’єднання, що виступають проти офіційного курсу держави або конкретних політичних діячів.

Виходячі з вищевикладеного, слід зауважити, що політична та парламентська опозиції є різними формами існування опозиції, і парламентська опозиція є складовою політичної опозиції. Окрім того,

опозиційну діяльність можна поділити на два види: парламентську та позапарламентську.

Зіставляючи політичну та парламентську опозиції як наукові поняття та явища політичної дійсності, у якості спільного знаменника можна виділити характеристики, що дозволяють розкрити сутність опозиції взагалі. Основним її чинником є спільний груповий інтерес як усвідомлене непогодження з офіційним політичним курсом. Поняття опозиції поєднує носія спільного інтересу та його діяльність, спрямовану на протидію владі [4, с. 172].

Відмінності між політичною та парламентською опозиціями пов’язані з їхнім місцем у політичній системі.

Найчастіше використовується інституційний підхід для визначення політичної опозиції, в якому істотна увага приділяється головному елементу політичної системи – політичній партії, які набувають статусу опозиційних чи правлячих під час виборчих змагань. Тому у зарубіжних країнах поняття інституційно оформленої опозиції сприймають на рівні інтуїції, а сама опозиційна за своєю природою діяльність у переважній більшості країн окремими законами не регулюється. Це однаково поширюється, як на діяльність інституційно оформленої опозиції, яка існує в парламенті, так і поза межами відповідних органів.

Парламентська опозиція є одним із найважливіших інститутів сучасного демократичного суспільства, а її діяльність є визначальним інституційним аспектом контрольної функції парламенту. У цьому контексті парламентську опозицію можна трактувати як діяльність, спрямовану на контролювання функціонування уряду (глави держави) та завоювання у майбутньому влади. Метою створення парламентської опозиції є контроль і критичний аналіз політики правлячої більшості та формування альтернативної стратегії розвитку й функціонування суспільства [3, с. 57].

Механізми парламентського контролю найефективніше реалізуються через сформований опозиційний уряд («тіньовий кабінет міністрів»).

Парламентська опозиція як елемент політичної конкуренції наповнює демократію конкретним змістом. Тому оцінки рівня демократії будуть підвищуватися в тій державі, в якій визнається і інституціоналізується парламентська опозиція. Применшення ж свободи опозиційної діяльності згубно не тільки для політичної конкуренції, але і для демократії в цілому. Неможливість політичної меншості просувати свої думки в ході виборів, партійного будівництва, законодавчого процесу і т.д. призводить до збитковості багатьох принципів конституційного ладу.

Парламентська меншість позиціонується як контролюючий суб'єкт в суспільно – політичній системі. Опозиція покликана до громадського і парламентського контролю. Перший являє собою, скоріше, загальне інституціональний напрям діяльності парламентської меншості, що випливає з його призначення. Парламентська меншість в рамках наявних правових можливостей спостерігає за якістю діяльності органів публічної влади, закликається до її перевірки. Громадський контроль обумовлений тим, що в конкретний період часу парламентська меншість опонує владі і тим самим іманентно реалізує цей контроль. Можна сказати, що наявність парламентської опозиції неминуче інституалізує в державі громадський контроль щодо «правлячих» суспільно – політичних сил [2, с. 106].

Існує одне непорушне правило: парламентська опозиція, незалежно від формалізації як така, може впливати на уряд тільки при наявності ефективних механізмів парламентського контролю. Якщо їх недостатньо, то і парламентський контроль не можна буде визнавати засобом просування думки опозиції.

Таким чином, узагальнено поняття опозиції можна визначити так: опозиція – це організована група суб’єктів, що на основі спільного інтересу веде боротьбу різними доступними засобами за можливість володіння домінуючим політичним ресурсом та, залежно від форми функціонування, може набувати таких ознак як системність та інституціоналізованість. Отже,

опозиція як форма суспільного протесту може функціонувати за будь-якого режиму, а як політичний інститут – лише в умовах демократії.

Системний аналіз зарубіжного законодавства та вітчизняних і зарубіжних наукових праць у сфері дослідження опозиції дозволяє виділити наступні види опозиції за різними критеріями класифікації.

Стосовно системи влади, а також за формами дій виділяють:

• системна опозиція (лояльна);

• позасистемна опозиція (структурна, принципова).

За відношенням опозиції до представницької установи (за місцем дії):

• парламентська опозиція;

• непарламентська опозиція (політична, позапарламентська).

За змістовною спрямованістю опозиція буває:

• конструктивна;

• деструктивна.

За характером організації розрізняють:

• інституціоналізовану опозицію;

• ситуативну опозицію.

За територіальною ознакою опозиція буває:

• національного рівня;

• регіонального рівня;

• місцевого рівня.

За місцем у спектрі політичних сил виокремлюють:

• праву опозицію;

• ліву опозицію;

• центристську опозицію [1, с. 147].

Парламентська опозиція складається у межах парламенту із депутатів партійних фракцій, що не увійшли до складу проурядової більшості і займають альтернативну позицію до уряду або/та глави держави. Позапарламентська опозиція представлена політичними силами, які не мають власних представників у парламенті.

Суб’єктами парламентської опозиції в сучасних демократичних країнах можуть бути: окремі депутати; парламентські (депутатські) групи чи фракції представленої у парламенті партії; коаліції (об’єднання, блоки) парламентських партій. Залежно від партійної та виборчої систем, що склались в процесі політичного розвитку держави, парламентська опозиція може бути представлена або фракцією-"монополістом", що становить парламентську меншість, або фракцією-лідером парламентської меншості, або коаліцією рівноправних фракцій парламентської меншості [4, с. 322].

Основними завданнями (цілями) парламентської опозиції є: обстоювання та захист інтересів суб’єктів опозиційної діяльності шляхом забезпечення участі у здійсненні парламентського контролю; критичний аналіз дій правлячої більшості; виявлення та викриття недоліків у державній політиці; оприлюднення та обґрунтування критичних оцінок діяльності глави держави /або уряду; вироблення альтернативи офіційному політичному курсу; розроблення і внесення на розгляд парламенту (або його палат) альтернативних рішень щодо соціально-економічного та політичного життя суспільства; забезпечення стабільності соціальних відносин через виявлення та відстоювання інтересів тієї частини виборців, що знаходиться у меншості.

Відповідно до вказаних цілей можемо визначити функції парламентської опозиції: розроблення альтернатив політиці правлячих сил з метою забезпечення балансу влади; здійснення контролю над урядом і керованими ним органами управління; критика урядової програми; формування "тіньового кабінету" на випадок заміни уряду чи інших відповідних політичних структур; мобілізація на свій бік громадської думки певних прошарків населення; інформування виборців про свою діяльність і перебіг політичного процесу; підготовка та добір кадрів, їх презентація у парламенті [2, с. 89].

За своєю природою в опозиції відділяються дві основні функції - основні та додаткові. Критика діяльності уряду і правлячої більшості у парламенті, здійснення контролю за діяльністю; висунення альтернатив є основними функціями. За допомогою додаткових функції, що реалізуються лише за умови,

відсутності в парламенті стійкої більшості, можливості діалогу з урядом за надання умовної підтримки або здійснення перегрупування сил всередині парламенту з метою створення нової правлячої коаліції зі своєю участю.

Інституціоналізована опозиція вбачає у собі формальне закріплення свого статусу. «Опозиція ЇЇ величності» у Великобританії, що створила «тіньовий кабінет міністрів» є яскравим прикладом. Ситуативна опозиція притаманна державам із фрагментарною партійною системою, у якій уряд та опозиція, складається і розпадається дуже швидко, та залежать від зовнішніх чинників [3, с. 111].

Отже, опозиція як політичний інститут та як форма суспільного протесту відрізняються суттю, природою, суспільними функціями, метою діяльності, тривалістю існування, політико-правовим статусом, правовим забезпеченням. Враховуючи ці відмінності, політичну опозицію як інститут політичної системи можна трактувати як легальну форму протистояння й протидії офіційному політичному курсові, що передбачає можливість і здатність здійснювати контроль, висловлювати позиції й впроваджувати альтернативні пропозиції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Політична опозиція: навч. посібник. / за заг. ред. В.А. Гошовської, К.О. Ващенка, Ю.Г. Кальниша. – К.: НАДУ, 2013 – 208 с.

2. Пономарьова К.М. Політична опозиція як атребут демократії / к.М. Пономарьов. – Казань: Казаньский університет, 2004. – 139 с.

3. Совгиря О.Б. Правовий статус парламентської опозиції (порівняльно-правовий аналіз) : дис… канд. юрид. наук : 12.00.01. – К., 2005. – 243 с.

4. Циганков А.П. Сучасні політичні режими: структура, типологія, динаміка. Опозиція (опозиційна група): поняття та умови виникнення / А.П. Циганков. – Київ : Генеза, 2007 – 328 с.

УДК 7.012.185:687.01:379.85:659.13

КОСТЮМ В ТИПОЛОГІЇ ОБРАЗІВ РЕКЛАМНИХ ПЕРСОНАЖІВ ДЛЯ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНИХ АТРАКЦІЙ

Артеменко Марія Павлівна
к. т. н., доцент
Циганенко Тетяна Миколаївна
магістрант
Херсонський національний технічний університет
м. Херсон, Україна

Анотація: В роботі обґрунтовано провідне місце костюму в формуванні образів рекламних персонажів. А також представлені висновки теоретичного дослідження, що узгоджені з результатами аналізу зібраної бази з прикладами туристичної реклами, які дали змогу систематизувати образи рекламних персонажів для популяризації туристичних з точки зору особливостей їх костюма (способом комунікації зі споживачем, творчим першоджерелом, за способом передачі інформації про туристичний регіон або рекреаційний захід, за цільовою аудиторією тощо).

Ключові слова: дизайн костюма, типологія костюма, рекламний персонаж, художній образ ,реклама, туризм, рекреація.

В наш час туризм та рекреація як індустрії відпочинку, оздоровлення та культурного збагачення населення невпинно набирають обертів, створюючи жорстку конкуренцію між країнами, регіонами, туристичними агентствами. Що в свою чергу потребує формування бренду конкретної країни чи міста для їх конкурентоспроможності на ринку цієї галузі. Найдієвішим та найактуальнішим способом для формування в свідомості рекреантів образу країни чи регіону нині є використання рекламних технологій. В рекламному повідомленні маркетологи часто використовують рекламних героїв, що

допомагають потенційним рекреантам асоціювати себе з ними, спонукаючи до здійснення подорожей або відвідування тих чи інших рекреаційних заходів. Одним з ключових складових образу героя реклами являється костюм, що допомагає інформувати рекреанта про особливості регіону та характер відпочинку. Іншими словами в залежності від стилю одягу, фасону костюма, кольорової гами та інших композиційних характеристик можна домогтися формування необхідного візуального меседжу в очах потенційного рекреанта. Саме тому дослідження дизайну костюма героїв туристичної реклами є дуже важливим завданням, яке на сьогодні залишається не вирішеним.

Всесвітньо відомі компанії, розробляючи маркетингову стратегію, обов'язково включають в неї створення героїв бренду, зазначають автори роботи [1]. Рекламні персонажі - милі, добрі, смішні або, навпаки, злі, шкідливі і страшні - покликані викликати емоції у покупця, тим самим успішно просуваючи продукцію. Завдяки їм товари стають не просто впізнаваними і відмінними, вони швидко стають улюбленими. Можна сказати що створення героя допоможе завоювати серце глядача, тобто досягти необхідного рівня атрактивності.

На даний час у сфері реклами рекреаційно-туристичних заходів ці образи у науковій літературі не виявлені, вони занадто узагальнені та не мають чіткої структурної типології, тому дослідження ставить перед собою мету систематизувати костюмні образи героїв туристичної реклами, базуючись на результатах існуючих досліджень близьких за тематикою, а також аналіз власноруч зібраної джерельної бази зі зразками туристичної реклами.

Красова О, Мухина І. в своїй роботі [2], досліджуючи одяг персонажа як засіб комунікації в журнальній рекламі, наводять доволі значимі причини актуалізації феномену костюма як потужного засобу впливу в рекламній комунікації, а саме: одяг є тонким індикатором, що дозволяє судити про внутрішній світ персонажа реклами, його психічний стан на даний момент і особистісних переживаннях, тобто є комунікативним знаком, збільшує семантично значиму інформацію, що посилює враження про рекламований

товар. Крім того костюм передає інформацію, яку важко висловити вербально. Наприклад, для демонстрації високого соціального статусу нерідко вдаються саме до атрибутів люксових костюмів і аксесуарів. Одяг персонажа має значення образу, що узагальнює та «розвантажує» свідомість. Більш об'ємний словесний меседж одяг семантичною мовою передає набагато швидше, доступніше та стисло, що особливо актуально в інформаційно перевантаженому суспільстві [3]. Також авторки роботи [2] зазначають, що в основі будь-якого купівельного мотиву лежать складні глибинні психічні процеси, деякі з них людина усвідомлює, інші - ні. Символіка костюма робить глибокий вплив на підсвідому мотивацію покупця, а, отже, посилює вплив рекламного повідомлення в цілому.

Повертаючись до питання типології костюма в контексті використання його в рекламних комунікаціях в роботі зазначених авторів [2] можна знайти розподілення персонажів в залежності від стилю одягу на три класи Mass, Middle, Premium, відповідно чим «дорожче» одягнений рекламний герой, тим вищий за статусом та ціною товар, що рекламується. Подібний підхід можна транслювати і для пропозицій рекреаційно-туристичної галузі, наближаючи рекламного героя до цільової аудиторії туристичного продукту або рекреаційної пропозиції за соціальним статусом та економічним рівнем доходу.

Також в залежності від співвідношення рекламованого товару або послуги з дизайном кольору костюма персонажу реклами в близьких за тематикою літературних джерелах можна виявити два типи одягу, а саме: «Одяг-фірмовий колір» - колірна гамма одягу рекламного персонажа відповідає кольорам первинної упаковки товару або фірмовим кольорам компанії; «Одяг-упаковка» - відбувається імітація, наслідування в костюмі первинної упаковки рекламованого товару не тільки за кольором, але і за формою. В останньому випадку споживач «зчитує» інформацію про товар з рекламного персонажа, однак для рекреаційно-туристичної галузі, що представляє сферу послуг дуже важко предметно «упакувати» товар, означити його якоюсь конкретною матеріальною формою. Відповідно в туристичній рекламі майже не

зустрічається, принаймні в зібраній базі з прикладами туристичної реклами таких зразків рекламних героїв виявлено не було.

Узагальнена та комплексна типологія костюма для сфери туризму запропонована групою науковців М.П.Артеменко, О.В.Чепелюк, М.В.Колосніченко в роботі [4], за якою костюм рекламного персонажа можна віднести за способом взаємодії зі споживачем до візуально-контактної групи костюмів; за способом передачі інформації про туристичний регіон/захід костюм рекламного персонажа може бути або з прямим використанням затвердженої символіки та інших візуальних символів ідентифікаторів організації/закладу/регіону або з непрямим (асоціативним) тлумаченням візуальних та текстових символів-ідентифікаторів. Ще відповідно до типології зазначених авторів, а також із узгодженням її з результамими аналізу зібраної джерельної бази з прикладами туристичної реклами, можна сказати, що за творчим джерелом костюм героя туристичної реклами може бути фірмово-інспіративним, об'єктивно-культурно-інспіративним, національно-інспіративним; біонічно-інспіративним, або архітектурно-інспіративним.

Після систематизації усієї зібраної теоретичної інформації та після обробки джерельної бази з прикладами туристичної реклами було побудовано типологічну класифікаційну схему костюма як засобу формування художнього образу героя в рекламі рекреаційно-туристичних заходів. Зазначена схема наведена на рисунку 1. Схема включає в себе групи та підгруппи, які охоплюють найбільш значимі з точки зору класифікації показники. Наприклад, для розуміння формування образу героя туристичної реклами необхідно розуміти як саме він взаємодіє зі споживачем шляхом візуального каналу. З даної точки зору можна поділи «Костюм для статистичного повідомлення (фото-реклама)» та «Костюм для динамічного повідомлення (відео-реклама)».Костюм для фото- та відеореклами відповідно до того, яке інформаційне повідомлення він призначений донести до глядача, можна розділити на такі підгрупи: «Костюм для створення образів відпочиваючих та передачі їх емоцій (вражень)», найчастіше це звичайний побутовий одяг, або

одяг, що використовується на відпочинку, для створення рекламних персонажів, з якими глядач може уособлювати себе; «Костюм для створення тематичних образів, що ілюструють концепцію відпочинку», в цьому випадку костюм більше відходить від побутового та відображає тематику заходу/закладу або ідентифікує його серед решти подібних, підкреслює його особливості, презентує ту атмосферу, в яку може потрапити турист/рекреант у разі вибору відповідного виду відпочинку.

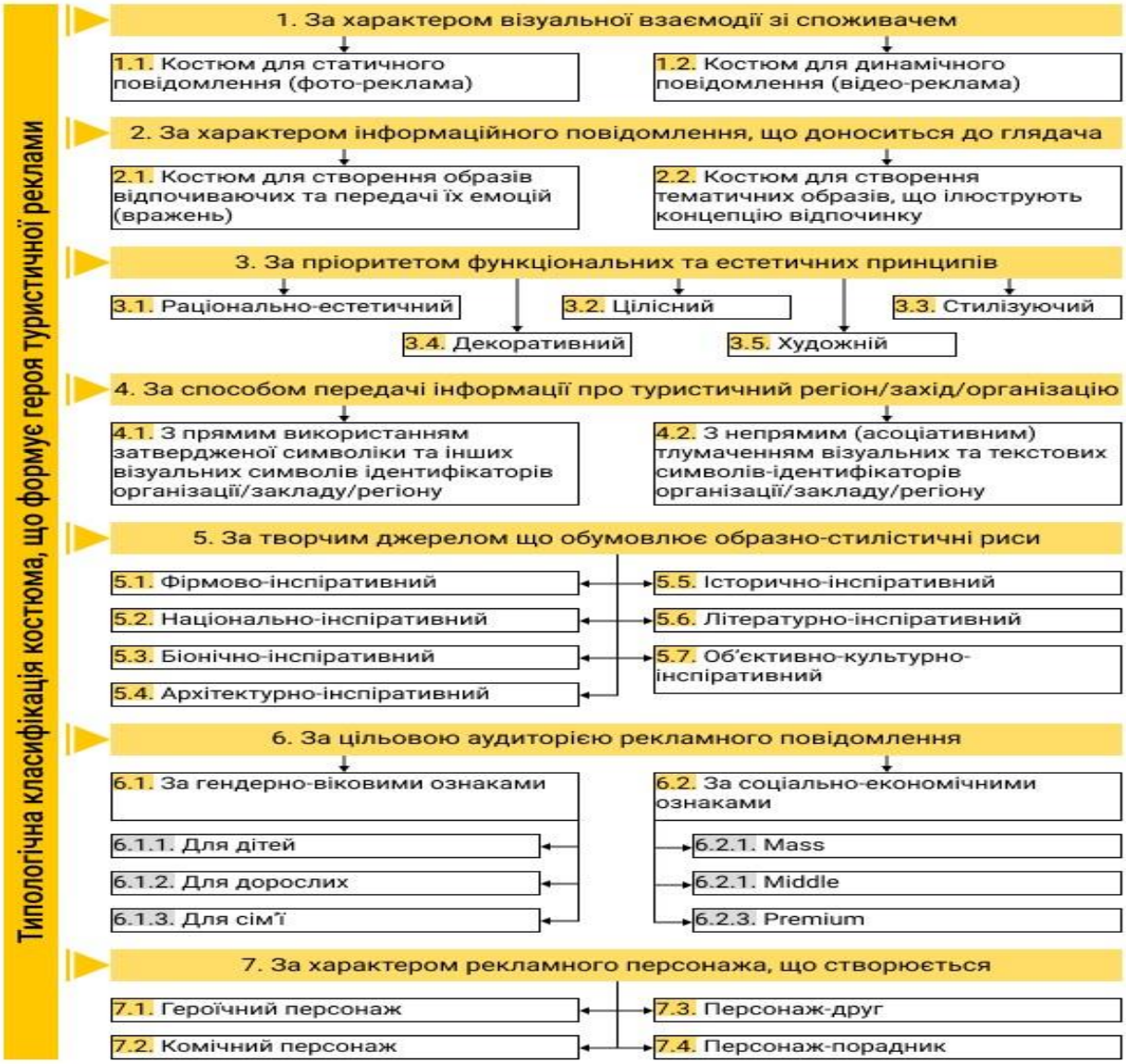

Рис. 1 Типологічна класифікація костюма, що формує героя туристичної реклами

Розглядаючи цільову аудиторію рекламного повідомлення туристичної реклами, можна зазначити, що костюм ідентифікується також за гендерно-віковими та за соціально-економічними ознаками. Гендерно-вікова група

включає в себе костюм для дітей з відповідними елементами та стилістикою, для дорослих (жіночі та чоловічі образи) та для сім'ї, де, наприклад, уся родина може бути одягнена у однаковий або в одній стилістиці одяг. Розподіл костюма героя туристичної реклами за соціально-економічними ознаками обумовлений рівнем рекламованої послуги, її престижністю, унікальністю, рівнем бюджету, про що вже згадувалося вище. Одяг героя реклами також може підкреслювати та посилювати його характер, і за цим критерієм можна відділити костюми, які дозволяють створити героїчного, комічного персонажа або персонажа друга чи порадника.Таким чином, костюм рекламного персона відіграє провідну роль в процесі створення привабливої картинки реклами, висловлення необхідного меседжу. Типологічна класифікація костюма, що формує героя для популяризації рекреаційно-туристичних заходів налічує 7 базових груп та 24 підгрупи, які в подальшому можуть бути деталізовані.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Рекламные персонажи брендов – свежо и оригинально. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://flex-n-roll.ru/blog/personazhi/

2. Красова Е, Мухина И. Одежда персонажа как средство коммуникации в журнальной рекламе. Научно-культурологический журнал «RELGA». №2 [240]. 01.02.2012 URL: http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=3116&level1=main&level2=articles

3. Андреева Ю.В. Психология имиджа и рекламы: концепции, технологии, стратегии эффективности. Казань : Центр инновационный технологий, 2006. 356 с.

4. Артеменко М.П., Чепелюк О.В., Колосніченко М.В. Типологія костюма для рекреаційно-туристичної сфери. Art and Design. К.: КНУТД. 2020. №1(9). С.41-56. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://artdesign.knutd.edu.ua/wp-content/uploads/sites

УДК 330

ЗЕЛЕНА АРХІТЕКТУРА ЯК МЕТОД ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БУДІВЕЛЬ

Бабинець Олексій Юрійович
Студент-магістр архітектурного
факультету Київського національного
університету будівництва і архітектури
Ковальська Гелена Леонідівна
завідувач кафедри теорії архітектури
Київського національного
університету будівництва і
архітектури, докт.арх., професор
м. Київ, Україна

Анотація: Питання «озеленення», збереження природних ресурсів і проблеми навколишнього середовища стають, як ніколи, актуальними для людства. Низкою досліджень було виявлено багато переваг «зеленої» інфраструктури. Метою роботи є висвітлення переваг відновлюваних ресурсів, дослідження практик та технологій, що застосовуються в «зеленому» будівництві, аналіз ефективності розміщення конструкції, енергоефективності, ефективності використання води, матеріалів, підвищення якості навколишнього середовища в приміщенні, оптимізації експлуатації та технічного обслуговування, зменшення відходів та токсичних речовин. «Зелена» архітектура сьогодні привертає увагу багатьох науковців, архітекторів, дизайнерів. Це інноваційний спосіб, що допомагає залучити природні елементи до архітектурних форм та креативних рішень.

Ключові слова: «зелена» архітектура, «живі» споруди», озеленення, відновлювані ресурси, ефективність, енергоефективність, конструкції, форми.

Ще й досі кліматичні умови мають великий вплив на характеристики традиційної архітектури будівель та їх енергоспоживання. Метою «зелених» будівель частіше всього є значне зменшення споживання енергії. Проте, варто зазначити, що зелений простір є поліфункціональним [2, ст.150]. Це й архітектурно-художній образ території, й оптимальні умови мікроклімату й забезпечення рекреаційних потреб [2, ст.150].

Повертаючись до енергоефективності, опалення та охолодження зазвичай використовують найбільшу частину енергоспоживання будівель. Дослідниця Аміра Мерсаль зазначає важливість енергоефективних дахів, включаючи сучасні зелені дахи тощо, зосереджується на уроках, які ми можемо винести з нашого минулого досвіду для покращення наших моделей споживання енергії в сучасній архітектурі [1, ст.46].

Немає конкретного визначення енергоефективного «зеленого» будівництва в академічних дослідженнях або ж на національному рівні. Кожна країна має різні визначення та сфери застосування енергоефективного будівництва. Енергоефективну будівлю можна визначити як будівлю, що використовує енергоефективні стратегії проектування для зменшення споживання енергії з метою досягнення низького енергоспоживання [1, ст.47]. Безперечно, енергоефективні будівлі включають в себе і «зелені» будівлі.

Питання «зеленої» архітектури досліджують завдяки багатьом методам та принципам, зокрема можемо відзначити еволюційний принцип, синтез, системний принцип, методику аналізу сучасної архітектури за допомогою матриці. У питанні дослідження ефективності «зеленої» архітектури доцільніше говорити про методи синтезу, системного та матричного аналізу [3, ст.90].

Синтез полягає в об’єднанні окремих рис і частин в єдине ціле, що й репрезентує «зелена» архітектура, а саме поєднання звичних форм із «зеленими» «живими» елементами. Системний аналіз передбачає дослідження великих і складних об’єктів та систем, як єдиного цілого і функціонування всіх його елементів. Цей метод допоможе комплексно дослідити ефективність «зеленого» будівництва та його практичні переваги [3, ст.90].

Методика аналізу сучасної архітектури за допомогою матриці передбачає аналіз об'єкту відповідно до запропонованих матричних блоків. Виділяють наступні: міцність (матеріально-конструктивні засоби), тектоніка, користь (функціональна організація), краса (композиція, простір, об'єм), додаткові критерії: середовищність і контекстуальність, символіка, емоційна насиченість, образність [3, ст.92].

Дослідники Б. В. Гой та Х. О. Катола виділяють декілька переваг «зеленого» покривала в аспекті ефективності, а саме покращення теплоізоляції, захист від дощу, очистка повітря, зниження рівня шуму, позитивний вплив на температурний режим, природна ізоляція тощо. На їх думку, «зелена» архітектура є «заміною зеленим насадженням, які довелося б знищити заради будівництва будинків та споруд. Рослини не тільки виробляють кисень, але і створюють приємну атмосферу у великих просторах, знімаючи стрес і підвищуючи лояльність відвідувачів, створюють комфортне і привабливе середовище їхнього перебування та проживання» [4, ст.107].

Додавати природні компоненти в архітектурне формотворення необхідно в залежності від об'ємно-просторового, функціонального та конструктивного використання. Зелена архітектура покращує естетичні, психологічні, планувальні, функціональні, а особливо енергоефективні та конструктивні якості будівель та їхніх територій [4, ст.102-107].

Важливим є дослідження переваг відновлюваних ресурсів, наприклад, використання сонячного світла через пасивне сонячне, активне сонячне та фотоелектричне обладнання, а також використання рослин та дерев через «зелені» дахи та дощові сади задля більш раціонального використання дощової води. Цікавими є й багато інших методів, наприклад, використання будівельних матеріалів із слабким ударом або використання проникного бетону замість звичайного бетону або асфальту для посилення поповнення ґрунтових вод [4, ст.102-107].

Отже, питання «зеленої» архітектури є актуальним сьогодні в умовах екологічної кризи і недостатньо використовується в архітектурно-будівельній

практиці сучасної України. Розвиток «зеленого» будівництва та дослідження особливостей проектування допоможе втілювати принципи «зеленої» архітектури у безлічі архітектурних форм. «Зелена» архітектура допомагає не лише вдало поєднувати природу з архітектурними спорудами, а й піклуватись про їх енергоефективність. Екологічна освіченість в сучасних умовах є надзвичайно важливою, зокрема й в архітектурі, тому необхідно звертати увагу на переваги «зеленої» архітектури, досліджуючи нові якісні методи її імплементації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Amira Mersal. Green building: energy efficiency strategy. International Journal of Architecture (IJA). — Режим доступу: https://www.academia.edu/35657037/GREEN_BUILDING_ENERGY_EFFICIENCY_STRATEGY. — дата звернення: 28.11.2020.
2. Катола. Х.О. «Зелена» архітектура університетських кампусів / Х. О. Катола // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Архітектура. — 2014. — № 793.
3. Криворучко О. Ю. Методи дослідження сучасної архітектури: матриця аналізу архітектурних об’єктів деконструктивізму / О. Ю. Криворучко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2006. – № 568 : Архітектура. – С. 89–97. – Бібліографія: 17 назв.
4. Гой Б. В., Катола Х. О. Розвиток поняття “зеленої архітектури” в сучасному проектуванні та будівництві . — Режим доступу: http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/may/16648/15.pdf — дата звернення: 28.11.2020.

УДК 330

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСКУРСИВНИХ СТРАТЕГІЙ І ТАКТИК У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ Б. ОБАМИ, ДЖ. БАЙДЕНА)

Базилевич Наталія Вікторівна
к.філол.наук, доцент кафедри
англійської мови та методики її викладання
СтроєваОленаГенннадіївна
Магістрантка
Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна

Анотація: у статті розглянуто домінантні стилістичні засоби реалізації дискурсивних стратегій і тактик у політичних промовах Б. Обами та Дж.Байдена.

Ключові слова: політичний дискурс, метафора, концептуальна метафора, гіпербола, контраст.

Вступ. Існування сучасної людини пов’язане прямо чи опосередковано з політичною комунікацією: ми обговорюємо політичні події, аналізуємо, оцінюємо виступи політичних діячів. У свою чергу політики намагаються маніпулювати нашою свідомістю, щоб заручитися нашою підтримкою. Тому політичний дискурс став предметом особливої уваги мовознавців, як зарубіжних так і вітчизняних.

Слідом за О. Шейгал, політичний дискурс розуміємо як мовленнєве утворення, яке відноситься до сфери політики, виступає у певному ситуативному контексті і спрямоване на здійснення конкретної прагматичної дії з використанням невербальних та вербальних засобів виразності.

Метою статті є виявлення домінантних стилістичних засобів реалізації дискурсивних стратегій і тактик у політичному дискурсі на матеріалі політичних промов Б. Обами та Дж. Байдена.

Матеріали і методи. Матаріалом дослідження слугували тексти політичних промов американських політиків: Б. Обами та Дж. Байдена. Для досягнення поставленої мети були використані контекстуально-інтепретаційний метод та стилістичний аналізу тексту.

Результати та обговорення. З огляду на проведений стилістичний аналіз, образність та виразність промов Б. Обами формується завдяки використанню тропів – засобів фігурального зображення предметів та явищ. Найпоширенішим тропом прийнято вважати метафору. Дж. Лакофф і М. Джонсон характеризують її як вагомий засіб відзеркалення та осмислення дійсності. [1, с. 42].

Метафори, які використовуються в політичних промовах Б. Обами спрямовують увагу слухачів у потрібному йому напрямі. Наприклад, дієслівні метафори "*turn the page*", "*write a new paragraph in history of America*" допомагають маніпулювати свідомістю слухачів, пропонуючи їм бути творцями історії. Б. Обама також використовує концептуальні метафори, які об'єктивують розуміння політичної ситуації в термінах гри – "*game*"; а особи, залучені до вирішення певних політичних проблем осмислюються в термінах гравців – "*players*", політична ситуація в країні об'єктивується як подорож – "*journey*", наприклад: *"You know, I said before and I will say again, that when we started* ***on this journey*** *we did so with an abiding faith in the American people and their ability, out ability, to join together to change the country in ways that would make life better for our kids and our grandkids, that change didn't happen from the top down, but it happened from the bottom up"* [3].

Концептуальна метафора "We the People" ототожнює американську націю з людством загалом, наприклад: *"At these moments, America has carried on not simply because of the skill or vision of those in high office, but because* ***We the***

People *have remained faithful to the ideals of our forebearers [sic], and true to our founding documents"* [4].

Звісно, політичні промови Б. Обами характеризуються використанням гіперболізованих або метафоричних епітетів, наприклад*:"This approach is also bipartisan. While many in my own party aren't happy with the* ***painful cuts*** *it makes, enough will be willing toaccept them if the burden is fairly shared"*[5]. *"Fortunately the governor has done an* ***extraordinary job*** *with his team in making sure that there sources of the state are mobilized and have been brought in here* [6].

У ході дослідження встановлено, що незважаючи на те, що стилістичними засобами реалізації дискурсивних стратегій і тактик у політичному дискурсі Дж. Байдена є нагнітання страхів: *"Ella Baker, a giant of the civil rights movement, left us with this wisdom: Give people light and they will find a way.Give people light.Those are words for our time.The current president has cloaked* ***America in darkness for much too long***. ***Too much anger***. ***Too much fear***. *Too much division"*[2]. *"This is a* ***dark winter ahead***. *Already more than 220,000 people in the United States of America have lost their lives to this virus.* [8], концептуальні метафори, що актуалізують погляди Дж. Байдена на майбутнє своєї країни, репрезентовані абстрактними поняттями радості – '*joy'*, надії – *'hope'* та віри – *'faith'*, наприклад: "*Tonight, we are seeing all over this nation, all cities and all parts of the country, indeed across the world, an outpouring* ***of joy****, of* ***hope****, renewed* ***faith*** *in tomorrow to bring a better day".*

Центральною метафорою Дж. Байдена, як нового президента США – є концептуальна метафора «ПРЕЗИДЕНТ Є ДЖЕРЕЛО ПРАВДИ», наприклад: "*I believe you always deserve to hear* ***the truth from your president***"[9].

Бажання Дж. Байдена допомогти країні перемогти вірус об'єктивується в термінах війни – "*war*", боротьби – "*fight*" та перемоги "*beat*", наприклад: *"we're* ***at war with the virus,*** *not one another"*;*"We have to steel our spines, redouble our efforts and recommit ourselves to the* ***fight"***; "I know that we can and will **beat this virus**".

Віра Дж. Байдена в перемогу над пандемією передається концептуальними метафорами «СВІТЛА» та «ЄДНОСТІ», наприклад: “*I believe this grim season of division... is going to give way to a year of* ***light and unity***”[9].

Висновок. Образність та виразність промов Б. Обами реалізується за допомогою залучення тропів. Найпопулярнішою із них є метафора. Промови Б. Обами насичені як індивідуально-авторськими метафорами так і концептуальними. Використання гіперболізованих та метафоричних епітетів також можна назвати частотним. Особливістю політичних промов Дж. Байдена є нагнітання страхів, як засобу реалізації дискурсивних стратегій і тактик, а також використання концептуальних метафор на позначення сфери-джерела «БОРОТЬБА» та «ПЕРЕМОГА».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Lakoff, Johnson 2003 - Lakoff G., Johnson M. MetaphorsWeLiveBy. UniversityOfChicagoPress, 2003. 42 p.
2. URL: JoeBiden's DNC speechhttps: //edition.cnn.com /2020/08/20/politics/biden-dnc-speech-transcript/index.html
3. ObamaAddresstotheNationontheDangersofDefaulthttps://www.americanrhetoric.com/speeches/PDFFiles/Barack%20Obama%20-%20Dangers%20of%20Default.pdf
4. URL: Barack Obama Remarksin Alabamaon the Tornado Devastation https://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamaalabamatornado.htm
5. URL: Barack Obama Farewe ll Remarksat Joint Base Andrews https://www.americanrhetoric.com/speeches/PDFFiles/Barack%20Obama%20-%20Farewell%20to%20Staff%20and%20Supporters.pdf
6. .URL: Barack Obama First Presidentia lInaugural Addresshttps: //www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamainauguraladdress.htm

7. URL:BarackObamaOfficialAnnouncementofCandidacyfortheUnitedStatesPresidencyhttps://www.americanrhetoric.com/speeches/PDFFiles/Barack%20Obama%20-%20Announces%20Candidacy.pdf

8. URL: JoeBiden Joe Biden in victory speech: “Let this grim era of demonization in America begin to end” https: //www.vox.com/2020/11/7/21554701/joe-biden-acceptance-speech-2020-election

9. URL: JoeBidenPlantoCombat COVID-19 SpeechTranscriptOctober 23

https://www.rev.com/blog/transcripts/joe-biden-plan-to-combat-covid-19-speech-transcript-october-23

РОЛЬ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В КЛАСІ З ІНКЛЮЗИВНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ

Барабаш Світлана Володимирівна
студентка
«Дніпровська академія неперервної освіти»
Навчально-науковий інститут педагогіки
м. Дніпро, Україна

Вступ. Сучасне суспільство знаходиться у процесі трансформації та постійних змін. Отже, виникає потреба глибинної перебудови системи освіти, яка б відповідала сьогоденним соціальним запитам. Так у в 2010 році Типовими штатними нормативами загальноосвітніх начальних закладів було передбачено нову для українського освітнього середовища посаду асистента вчителя.

Перш за все передумовами виникнення такої посади були перші кроки нашої держави у реалізації та запровадженні інклюзивної освіти. Інклюзивна освіта є педагогічною інновацією для української освітньої системи на відміну від країн Заходу та Європи, які вже мають багаторічний досвід у цій галузі.

Так як з 2010 року в Україні з'явилися перші пілотні проєкти з організації роботи інклюзивних класів, то і посада асистента вчителя стала вкрай актуальною.

Впроваджуючи інклюзивну освіту в освітнє середовище держава гарантує всім дітям без винятку право на отримання якісної освіти. Сьогодні батьки дитини з особливими освітніми потребами мають змогу обирати саме ту загальноосвітню школу, яка є найближчою до місця мешкання родини та може задовольнити потреби учня.

Відкриваючи клас з інклюзивною формою навчання відкривається й вакансія асистента вчителя в ньому.

Кожна дитина з особливими освітніми потребами потребує конкретної допомоги в освітньо-виховному процесі в залежності від нозології та індивідуальних рис.

Метою діяльності асистента вчителя визначено особистісно – орієнтоване спрямування навчально-освітнього процесу у класі загальноосвітнього навчального закладу, в якому навчаються діти з особливими освітніми потребами. На асистента покладають такі завдання, як участь у розробці та виконанні індивідуальних планів, програм; як адаптація або модифікація навчального матеріалу з урахування індивідуальних особливостей дитини. Загалом асистент вчителя здійснює такі функції: організаційну, навчально-розвивальну, діагностичну, прогностичну, консультативну. Також ця людина повинна мати комунікативні та організаційні здібності, вміти співчувати, поважати та цінувати особистість як найвищу цінність суспільства.

Мета роботи.

Спираючись на теоретичні та практичні данні обґрунтувати важливість запровадження посади асистента вчителя у класах з інклюзивною формою навчання.

У практичні частині роботи зробити висновки щодо труднощів, які виникають під час роботи асистентів вчителів.

Матеріали та методи.

Для вивчення нормативних документів, інформаційних матеріалів обрано аналітичний метод. Метод узагальнення використано для визначення понятійного апарату дослідження, формування його основних положень та висновків; опитування, бесіда – для виявлення рівня поінформованості щодо проблеми дослідження, спостереження – з метою реєстрації спостережуваний явищ та фактів.

Спостереження.

Об’єктом спостереження було обрано 3-А клас (клас з інклюзивною формою навчання) у загальноосвітньому навчальному закладі.

Предметом дослідження – роль асистента в освітньо – виховному процесі.

Дослідження проводилось протягом року. Кількість дітей з особливими освітніми потребами у класі змінилась за цей час від одного до трьох. Початок дослідження співпав з початком роботи асистента вчителя в обраному класі та закладі в цілому. За нозологіями діти мали порушення психічного розвитку, емоційно-вольовою сфери, порушення мовлення та одна дитина з інтелектуальним порушеннями.

Включення учнів з особливими освітніми потребами до класу перш за все викликало необхідність створити нове моральне, педагогічне, матеріальне середовище, адаптувавши його під потреби кожної дитини. Адже, інклюзія має на меті змінити та підлаштувати не дитину до місця навчання, а місце до дитини.

Всі ці зміни потребували від педагогів, працюючих у обраному класі нових підходів та опанування нових методів і видів роботи. Також виникла необхідність вести постійне спостереження, контроль, складати індивідуальні програми розвитку, організовувати зустрічі команд психолого- педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

І хоча асистент вчителя у класі з інклюзивною формою навчання став помічником для всього класу, особливу увагу та допомогу під час освітньо-виховного процесу все таки довелося приділяти дітям з особливими освітніми потребами.

Один із учнів обраного класу потребував постійного контролю психо-емоційного стану з боку дорослого. Хлопець проявляв агресію по відношенню до однолітків, виказував роздратованість на пропозиції виконувати завдання вчителя.

Інші хлопці з особливими освітніми потребами потребували постійного дублювання слів вчителя та додаткових роз’яснень, інструкцій щодо порядку виконання завдань, роботи з наочними матеріалами, використання карток – підказок та інше.

У разі перевтоми або емоційного зриву у дитини з особливими освітніми потребами виникала гостра необхідність змінити фізично місце її перебування. Так асистент виводив учнів до ресурсної кімнати, дозволяючи їм відпочити та заспокоїтись.

На вимогу рекомендацій інклюзивно – ресурсних центрів Типові навчальні програми для цих дітей мали бути адаптованими та модифікованими в залежності від індивідуальних потреб дитини.

Щоб скласти необхідні програми розвитку для кожного з учнів з особливими освітніми потребами та визначити їх траєкторію руху, виникла така потреба як спостереження за дитиною з метою вивчення її індивідуальних особливостей.

Спостереження за дітьми з ООП з боку асистента велось кожного дня під час уроків, перерв та освітньо – виховних заходів. Результати спостережень були використані як для складання індивідуальних програм розвитку на початку року так і в кінці навчального року задля здійснення оцінки отриманих результатів та складання аналітичних звітів щодо успіхів дітей з ООП та всього класу в цілому.

Отже, залучення до класу загальноосвітньої школи дітей з особливими освітніми потребами неодмінно веде до виникнення нових задач та обов’язків вчителів, і відповідно - фізичного навантаження. Тому запровадження нової посади асистента вчителя є вкрай необхідною, бо дозволяє злагоджено та структуровано організувати освітньо-виховний процес з метою забезпечити всім дітям класу змогу отримати якісні освітні послуги та перебувати у сприятливому освітньому середовищі.

Під час проведення дослідження була звернена увага й на ті труднощі, які виникають у роботі асистента під час освітньо- виховного процесу. Перш за все це встановлення контакту безпосередньо з учнями та їх батьками, формування доброзичливих відносин з повагою до всіх сторін співпраці. Адже саме на основі взаємоповаги та порозуміння між дитиною та дорослими можливо отримати гарні досягнення та мотивувати учнів до успіху.

Другим фактором, який стає на заваді у роботі асистента є непорозуміння з вчителями, які викладають у обраному класі. Причин для цього може бути декілька: від неправильного розуміння кожним з учасників сторін своїх обов'язків до небажання втілювати зміни і працювати за новими правилами. Запровадження інклюзії вносить дійсно багато нової та незвіданої досить роботи для педагогічних працівників.

Також виявлені наступні причини - наявність психологічних бар'єрів (страх перед невідомістю, страх шкоди інклюзії для інших учнів освітнього процесу) та професійних стереотипів (професійна невпевненість, небажання змінюватися а підлаштовуватися під нові вимоги), відсутність достатньої кількості знань про методики та технології організації навчального процесу дітей з особливими освітніми потребами; недостатнє матеріально – технічне забезпечення закладів освіти, що впроваджують інклюзивну освіту. Відсутність спеціальних засобів, дидактичних матеріалів ускладнює роботу асистента.

Результати та обговорення.

Виконане спостереження в цілому за перебігом роботи інклюзивної школи та класу з інклюзивною формою навчання, а також за роботою асистента вчителя під час освітньо – виховного процесу дає змогу окреслити наступні результати:

1. Залучення до класу асистента вчителя є основою у питанні організації освітньо-виховного процесу у класі з інклюзивною формою навчання;
2. Від злагодженої роботи асистента та вчителів залежить наскільки успішним буде впровадження індивідуальних програм розвитку учнів.
3. Запровадження інклюзивної освіти, не дивлячись на перепони та супротив у деяких випадках, все таки відбувається.
4. Кількість асистентів та дітей у класах з інклюзивною формою навчання зростає, отже все більше батьків отримали змогу навчати дітей у звичайній школі за місцем мешкання;

5. Педагогічні працівники, в тому числі й асистенти вчителів мають змогу проходити курсі та тренінги як очно так і дистанційно з метою самоосвіти та удосконалення своїх знань.

6. Поступово як вчителі, так і батьки типових людей стають більш толерантними та адекватно сприймають появу дітей з ООП у класі.

Висновки.

За результатами дослідження можна зробити висновки про важливість запровадження такої посади як асистент вчителя у загальноосвітніх навчальних закладах.

Запровадження інклюзії потребує змін та нових перетворень, тому виникає потреба залучати не тільки вчителів до освітньо-виховного процесу, а й інших педагогічних працівників. Саме залучення професійних педагогічних працівників до навчання та виховання всіх дітей, в тому числі й дітей з ООП, сприяє не тільки змозі отримати якісну освіту, а й соціалізувати в першу чергу особливих учнів, допомогти їм стати повноправними членами суспільства. А наше сучасне суспільство у цьому випадку має навчитись бути толератнтиним та відповідальним з особливих дітей.

УДК 792.09

ФЕНОМЕН ВИДОВИЩА ЯК ТЕАТРАЛЬНОГО ЯВИЩА В СЦЕНІЧНОМУ ПРОСТОРІ

Берелет Володимир Ілліч
заслужений артист
України, старший викладач
Житомирський державний
університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна
Берелет Лілія Ігорівна
заслужена артистка України
старший викладач
Житомирський державний
університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

Анотація. Розгляд видозмінювань мистецтвознавчих способів пізнання збагачує методологічний підмур досліджування синтетичної природи театру як важливого духовно-творчого фактору суспільства. Домінантою перебудови театральних форм, провідним еталоном є художня досконалість, допускає дефініцію чітких тенденцій й логік специфіки театру з його доконечними ознаками, хоча і в розбіжному спектрі співвідношення реального та ідеального. Звернення до таких феноменів театральної творчості як художнє перевтілення, машкара, видовищність у спільному співпереживанні удосконалює пізнання кшталту театру у його необмеженості сучасних шукань апроксимації сцени і глядача.

Театральне мистецтво дозволяє осягти його об`єктивні резерви і призначення в житті людей, чинники дієвості, збагнути атрибутику та природу.

Ключові слова: видовище, театральне явище, апроксимація сцени, сценічний простір, процесуальна природа видовища.

Видовище є безумовною й універсальною належністю вселюдської цивілізації. Воно функціонує в рамках визначених культур, є їх соціально-історичним набутком, має культурну неповторність, а тому може змінюватися. Це особливо помітно у XXI ст., де нові технічні засоби комунікації окреслили ознаки глобалізації соціокультурних та інформаційних процесів. У наслідку виникла ціла індустрія, що приносить суспільству нав'язані стереотипи мислення, моди й поведінки, активно трансформує його традиційну культуру.

Така ситуація в галузі сучасної видовищної культури, по-перше, спонукає до висновку про її принципову відмінність від традиційних видовищних форм.

На загальну природу видовища вказує й те, що в ньому сукупно наявні такі видовищні компоненти, як пластика, художньо-естетична декорація, музичний супровід, художня декламація та художньо-драматична гра (2, с. 131).

Тобто, видовище – це впорядкована публічна демонстрація соціально-значущої, умовної поведінки людини у просторі і часі.

Преблеми театру, як видовища аналізували М. Абалкін, В. Блок, В. Василько, С. Владіміров, Ю. Герасимов , А. Карягін , Я. Ратнер , Є. Шахматова.

Осмислення художності театральних форм розкривається в працях Т. Любімової – присвячені комічному й трагічному; В. Брегадзе – потворному, прекрасному; Я. Бруксона, О. Лановенка – умовності, театральності.

Розкриття феномену святковості театру, як соціально-художнього явища. аналізувався в працях К. Жигульського, А. Мазаєва, Г. Тарда.

Вяч. Іванов, Ф.Ніцше розбирали народження трагедії зі свята, а саме зі свят на честь Діоніса. У статті Г. Гадамера “Про святковість театру” була здійснений дослід специфіки святковості саме театрального мистецтва.

Видовище використовує зображально-знаковою системою. Знаки-символи, й зображальна система – завжди були найпопулярнішими серед людства. Зображальна система – найдавніший і найзрозуміліший спосіб порозуміння. Всесвіт сприймається на слух, на зір людини (звуко-зорова природа).

Видовищна культура - безумовне надбання людства. На теперішній день годі уявити собі життя, функцію людини без згаданих чи супротивних видовищ. Видовище являє собою одну з форм діяльності, що має відношення, перш за все, до дозвілля, гри, свят, розваг і задоволень. Разом із тим, видовище має безліч різновидів, що залежать від особливостей різних народів. Ж.-Ж. Руссо в листі до Д'Аламбера про театральні вистави (1758) вказував на різноманітність видовищ: "народ відважний, суворий і жорстокий жадає видовищ, смертельно небезпечних, де переважають холоднокровність і сміливість. Народ лютий і палкий жадає крові, битв, жорстоких пристрастей. Народ хтивий воліє музики й танців. Народ легковажний - любові та галантного залицяння. Веселий народ шукає жартів і сміху. Щоб сподобатися їм, потрібні видовища, потурання їх уподобанням, а проте, корисніше було б стримувати їх" (2, с. 131).

Видовищні мистецтва - найбільш сприйнятливі, тому й популярні в народі. Масові народні дійства стали частиною "грандіозної пропаганди". Масове видовище - це акт самоусвідомлення людини в соціальній системі.

Театральне видовище варт розглядати за певними чинниками, тобто кшталтом комунікації з глядачем:

1. немає поділу на виконувачів і спостерігачів - усі учасники;
2. є розподіл на ролі та сплановані функції глядачів і виконавців;
3. дія незалежна і відводить глядачам роль лише спостерігача;

Дійова природа видовища є основним аспектом у роботі над театральною виставою, є арбітром між автором і глядачем. У будь-якому видовищі існують виконавці і це визначає характер видовища. Виконавська творчість виняткова, тому не побутують однакових вистав в театрі. Театральне дійство,

представлення - видовище колективне, тому й підкреслюється колективна сутність видовища за виконанням.

Те, що убачає глядач у даному видовищі, це відеоряд театрального видовища. Саме в театрі речником відтворення є тільки фаховий актор, він створює реноме, відкритий образ, він будується на рівнозначних актору познаках, але це вже не він. Завдання, що перед ним стоять – витворити відбиток, витратити повноцінний об'єкт в іншу площину. Відображення в видовищі – це зображення повноцінного через частину. Досконале покликання відтворення - не удавання, а викликання глядацької фантазії.

Висновки. Таким чином, методологічною основою навчання студентів – майбутніх акторів, режисерів має бути розуміння того, що театральне дійство, як видовище само для себе варто продукувати оточення таким чином, щоб щонайбільше виключати глядача з умов реального життя, створити видовищну ситуацію – комплекс умов, в яких перебуває глядач при сприйнятті того чи іншого явища і отримання стану катарсису(очищення). Мета викладачів – сформулювати феномен видовища як театрального явища, в театральному просторі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кужельний О. П. Театралізація як метод організації масових видовищ та свят : навч.-метод. посібник. - К. : НАКККіМ, 2011.

2. Шаумян С.С. Генезис зрелищной культуры от истоков до зрелости (XVIII в.) Западная Европа и Россия// автореф. дис. канд. истор. наук. - М. - 2001. – с. 131.

УДК 364(477)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ МОЛОДИМ СПЕЦІАЛІСТАМ З МЕТОЮ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Болотіна Є. В.
к. філос. н., доц. кафедри
ФіСПН, ДДМА (г.Краматорськ)
Мартиненко А. К.
аспірант кафедри
ФіСПН, ДДМА, (г. Краматорськ)

На початок XXI ст. у розвинених країнах Заходу молодіжна соціальна політика у сфері працевлаштування молодих спеціалістів у своєму розвиткові набула цілком визначених форм і здійснюється за кількома різними моделями. Молоді спеціалісти як соціальна група є частиною загальних соціальних відносин у будь-якій державі. Визначення пріоритетності заходів з підготовки молоді до активного професійного життя відрізняються для кожної з моделей соціальної молодіжної політики. Однією з причин безробіття серед молоді є невідповідність ринку освітніх послуг, що сформувався впродовж останніх років, справжнім потребам ринку праці.

Ключеві слова: безробітна молодь, ринок праці, соціальна політика, соціальна допомога, система працевлаштування.

Проаналізований закордонний досвід у сфері досягнення ефективності працевлаштування молодих спеціалістів дозволив нам виявити цілу низку наявних підходів щодо розв’язання проблеми працевлаштування молодих спеціалістів, серед таких підходів можемо виділити: розширення інструментарію регулювання ринку праці; посилення ролі бізнесу у вирішенні проблем зайнятості; стимулювання безробітних молодих спеціалістів до більш

енергійних пошуків нового робочого місця шляхом запровадження новітніх механізмів державного регулювання; зниження максимального розміру допомоги (Данія, Австрія, Німеччина, Канада); подовження терміну стажу роботи, необхідного для одержання допомоги; одночасна виплата допомоги за весь термін безробіття з умовою створення власного бізнесу; скасування в багатьох країнах монополії державної служби зайнятості на працевлаштування безробітних молодих спеціалістів; пріоритетний розвиток програм підвищення якості молодої робочої сили і її конкурентоспроможності на ринку праці та інші.

Вагомим чинником людського розвитку і прогресу суспільства є освіта і професійна підготовка молодих спеціалістів. Саме вони виступають гарантом індивідуального розвитку, виховують інтелектуальний, духовний та виробничий потенціал суспільства. У розвинених країнах світу для вирішення проблеми молодіжного працевлаштування навчальні заклади налагоджують довготривалі контакти з підприємствами, які, в свою чергу, забезпечують молодим спеціалістам робочі місця та можливість швидкого кар'єрного зростання.

Зв'язок із виробництвом у процесі взаємодії з найобдарованішими студентами і аспірантами дозволяє прийняти їх на роботу після закінчення навчання. Наприклад, корпорація "Локхід" має представництва в 12 провідних університетах США, з яких набирає більше 60% своїх майбутніх співробітників. Характеристики найбільш перспективних студентів заносяться в національні банки даних, до яких мають доступ усі працедавці [1].

Співпраця навчальних закладів і бізнесових структур характерна і для розвинених країн Західної Європи. Ще в 60-ті роки Кембриджський університет встановив тісні взаємини з бізнесом, які допомагали залучити значні фінансові та інші засоби на освітній процес і проведення наукових досліджень. Цей досвід згодом перейняли й інші західноєвропейські країни.

У Шотландії зміст навчальних програм орієнтований на потреби студентів, пов'язаних із роботою у компаніях, про що зазначається в контракті

між навчальним закладом і студентом. У Данії створені програми “об’єднаного навчання”, в яких значна увага приділяється набуванню студентами практичних знань, які є необхідними при їх працевлаштуванні [2].

Успішність сприяння працевлаштуванню випускників багато в чому залежить від дотримання оптимальних пропозицій розвитку сфер підготовки і використання робочої сили. Добитися цього можливо з урахуванням економічного попиту і соціальних потреб на місцевих ринках освіти й праці. Ми вважаємо, що потрібно забезпечити стратегічне досягнення національних пріоритетів у галузі освіти та економічного розвитку. Наприклад, в Іспанії за останні роки сталися серйозні зміни у сфері підготовки кваліфікованих кадрів [1]. Ці зміни стали наслідком проведення грамотних управлінських рішень і регулювання професійного працевлаштування, в яких передбачена співпраця і взаємодія соціальних партнерів та органів освіти й праці.

Практично всі студенти більшість свого часу проводять на підприємствах або в центрах освіти, оснащених новітніми технологіями й устаткуванням. Навчання на робочому місці після завершення базової освіти організовується в Іспанії на основі укладення відповідного договору між міністерством освіти, науки і культури Іспанії та Вищою радою торгівельних, промислових палат.

Програми соціальної адаптації випускників навчальних закладів виникли вперше в Норвегії. Схема програми працевлаштування молодих спеціалістів була такою: на базі спеціальної системної лабораторії створювалася навчальна фірма з усіма атрибутами реально діючої організації. До цієї фірми на конкурсній основі набиралися молоді не працевлаштовані спеціалісти в якості консультантів (стажистів). На сьогодні у Норвегії 85% молодих стажистів отримують через таку форму стажування посади в компаніях, які динамічно розвиваються [3].

Діяльність, яку ведуть випускники магістратури у Великій Британії під час навчання, відіграє важливу роль при їх влаштуванні на роботу. Останні соціальні дослідження показують, що будучи студентами, майбутні магістри мають перевагу у працевлаштуванні перед студентами бакалаврату. Рівень

безробіття серед тих, хто отримав ступінь магістра, майже в два рази нижчий, ніж серед бакалаврів. Дослідники стверджують, що одного диплома не достатньо – важливим є фактор наявності досвіду, яким може похвалитися його власник. Навчання в магістратурі автоматично не вирішує проблему працевлаштування молодих спеціалістів. Істотного значення набуває форма навчання. Студенти денного відділення, як правило, вступають до магістратури відразу після закінчення навчального закладу і не мають досвіду роботи, тому в них виникає більше проблем із працевлаштуванням.

Студенти вечірніх відділень складають лише половину майбутніх магістрів, і рівень безробіття серед них майже вдвічі нижчий, ніж серед студентів денного відділення. Багатьом студентам з вечірнього відділення навчання оплачує роботодавець, і в них згодом не виникає проблем з поверненням на роботу.

Слід враховувати, що у кожній країні існує власна національна модель регулювання працевлаштування, на формування якої впливають певні системні чинники, під якими розуміють: надання переваги проведенню активної чи пасивної політики зайнятості; ступінь централізації ринку праці та законодавства з питань працевлаштування; участь профспілок у вирішенні проблемних аспектів, організацій роботодавців.

Відповідно до цього розвинуті країни використовують різні за своєю суттю і характером методи регулювання зайнятості. У цілому в світовому досвіді господарювання у відношенні до зайнятості виділяють 5 домінуючих моделей: американську, німецьку, англійську, шведську та японську [4].

Проаналізувавши американську схему працевлаштування молодих спеціалістів, ми дійшли висновку, що регулювання працевлаштування молодих спеціалістів складає систему з трьох основних державних механізмів: політичний механізм - державні підприємства, пов’язані з наймом робочої сили; фінансово-економічний механізм, з допомогою якої відбувається регулювання попиту на робочу силу, нормативно-правовий механізм - за допомогою штатної системи законодавства.

Регулюючими важелями є: здійснення широкомасштабних заходів щодо створення нових додаткових робочих місць; заходів з перерозподілу трудових навантажень; заходів зі збереження робочих місць, зокрема націоналізація підприємств.

У Німеччині держава також застосовує державні механізми щодо збереження робочих місць шляхом надання пільг підприємствам, які утримуються від масових звільнень молодих спеціалістів та працівників загалом.

Для англійської моделі зайнятості характерна державна активність із метою її стимулювання. Законодавча система Англії надає можливість місцевим владним органам самостійно заохочувати підприємницьку ініціативу. У першу чергу акцентується увага на системі професійної підготовки, перенавчанні та працевлаштуванні, вдосконаленні системи соціального забезпечення населення.

Основою сучасної політики зайнятості у Швеції є попередження виникненню безробіття. Так, шведська модель працевлаштування молодих спеціалістів орієнтована на підприємство і має свою специфіку, суть якої полягає в орієнтації на групи в залежності від різноманітних чинників на ринку праці. Така модель державної політики щодо працевлаштування молодих спеціалістів передбачає жорсткий державний контроль за відносинами суспільства і молодих спеціалістів [5].

Ґрунтуючись на філософсько-соціологічній і політико-правовій концепції, в основі якої лежить соціал-демократична ідея, така політика містить детальну правову регламентацію в цій сфері державної діяльності, за якою основні аспекти закріплені не відомчою нормотворчістю, а діючими законами. Державний контроль за цією діяльністю безпосередньо базується на соціальній роботі в так званих комунах та спеціальних державних органах, які мають координаційні повноваження і специфічні сфери прямого управління, насамперед в організації культурного розвитку молодих спеціалістів, і реалізується у створенні умов для професійного зростання й подальшого

працевлаштування.

Однією з форм цього механізму є створення мережі державних спеціалізованих закладів для вирішення проблем працевлаштування молодих спеціалістів, не меншу роль також відіграє фінансова підтримка відповідних молодіжних організацій з боку держави.

Проаналізувавши шведську систему працевлаштування молодих спеціалістів ми дійшли висновку про те, що існує певний ряд відмінностей. Насамперед різниця полягає в регулюванні соціальною роботою з боку держави, а також у правовій відповідальності державних органів щодо вирішення проблем працевлаштування молодих спеціалістів у країні. Фактично державне регулювання у сфері працевлаштування в США зобов'язує вживати заходи щодо підтримки соціально не захищених категорій молоді.

Аналіз досвіду формування та здійснення системи соціального захисту та соціального забезпечення населення в розвинених країнах свідчить про те, що механізми державне регулювання в цій сфері є досить важливими [6]. Ефективність такого державного регулювання має тенденцію до зниження як у разі перевищення повноважень держави та її надмірного втручання, так і у разі мінімізації використання низки державних механізмів. Головною умовою успішності державного регулювання у сфері працевлаштування молодих спеціалістів є здатність суспільства забезпечити необхідний баланс державних і громадських засад у зазначеній сфері. Існує думка, що у цьому плані показовою є модель державної молодіжної політики Німеччини, де державне регулювання у сфері працевлаштування молоді передбачає насамперед наявність потужної законодавчої бази при мінімальному втручанні держави в життя молодих спеціалістів та надання державної допомоги саме тій категорії молодих спеціалістів, яка відчуває в ній найбільшу потребу.

Таким чином, можна зробити висновок, що в деяких європейських країнах державне регулювання щодо працевлаштування молодих спеціалістів покликане сприяти молодим спеціалістам у становленні їхнього життєвого шляху, зокрема в забезпеченні зайнятості та залученні молодих спеціалістів до

суспільних процесів у державі.

На теперішній час законодавство у сфері молодіжного працевлаштування існує в більшості європейських країн, хоча питання державного регулювання у сфері працевлаштування і досі перебуває в стадії активного обговорення. В Україні законодавство в сфері працевлаштування молодих спеціалістів обмежене лише наданням освіти за фахом.

На нашу думку, треба зазначити те, що найважливішою складовою частиною механізму молодіжної політики у країнах Західної Європи є діяльність неурядових (суспільних) організацій. Такі організації є досить різноманітними за своїми конкретними завданнями та програмами виконання. Майже в усіх західних країнах матеріальну підтримку молодіжним програмам щодо працевлаштування надають не тільки державні структури, а й приватний бізнес країн. Таким чином, приватний бізнес демонструє розуміння своєї соціальної відповідальності за майбутнє своєї країни, а держава при цьому сприяє приватному бізнесові шляхом встановлення на законодавчому рівні додаткових пільг для тих підприємців, які піклуються про підростаюче покоління країни.

Більшість європейських країн мають триступінчату, каскадну структуру реалізації державного регулювання у сфері працевлаштування: перший рівень - наявність законодавчої бази та загальні напрями її реалізації, які розробляються центральним урядом; другий рівень - делегування можливості здійснення такої державної політики на регіональному рівні; третій рівень - молодіжні громадські організації [3].

Оскільки молоді спеціалісти складають частину соціально активного населення, то на них розповсюджуються передовсім загальні механізми функціонуючої в тій чи іншій країні системи працевлаштування. У більшості західних країн ця система складається з двох основних інституцій: державна служба зайнятості та приватні служби (агенції) з працевлаштування.

Міністерство соціальної політики здійснює свої функції у великих містах та адміністративних центрах. Це пояснюється відносною легкістю

встановлення в таких містах контактів шукачами роботи й соціальної допомоги з роботодавцями як повновладними суб'єктами зайнятості. Цьому ж сприяють сформовані службами зайнятості в умовах перманентного безробіття системи інформації, комунікації, відповідної пропаганди тощо.

Приватні агенції з працевлаштування молодих спеціалістів виконують функції консультантів у сфері зайнятості або рекрутингових агенцій і забезпечують тимчасову зайнятість молодим спеціалістам.

Вони є більш гнучкими і мобільними, ніж державні структури, і мають свої банки даних, де зосереджена інформація про специфічні вимоги до кандидатів на вакантні місця, умови оплати праці, перспективи розвитку компаній і ділової кар'єри кандидатів (молодих спеціалістів).

Крім зазначених служб та державних установ, функції з працевлаштування виконують й інші органи, зокрема цивільні служби, спеціальні підрозділи компаній, профспілкові організації та спеціальні центри з працевлаштування. Але здебільшого вони виконують другорядні дорадчі функції. У Німеччині і Швеції служби зайнятості підконтрольні міністерству праці через свого відповідального представника і є окремими інституціями з певною мірою самостійності.

У США служба зайнятості контролюється, головним чином, місцевими органами влади за наявності федерального (не федерального) координуючого органу [1].

Але безробіття залишається суттєвою проблемою для більшості західних країн, тому за діяльністю служб зайнятості здійснюється досить серйозний контроль з боку держави в особі уряду. Державні структури управління у сфері зайнятості розуміють, що чим більше буде надійності у функціонуванні служб зайнятості, тим нижчою буде соціальна напруженість, пов'язана з безробіттям [7].

Висновки. Аналізуючи сучасний стан у сфері працевлаштування та зайнятості в промислово розвинутих країнах, можна прийти до висновку, що, незважаючи на певні недоліки, розглянуті системи добре себе зарекомендували

на закордонних ринках праці. Щодо України, то світовий досвід у сфері зайнятості молодих спеціалістів не повинен запозичуватись без врахування їхніх політичних, національних, економічних та культурних особливостей, природного і людського потенціалів, оскільки навіть найпрогресивніший досвід не завжди співпадатиме з реальними соціально-економічними та природно-ресурсними умовами конкретної країни.

Одним із варіантів вирішення соціальних проблем української молоді є здійснення систематичних заходів за рахунок бюджетних коштів державними установами. Це забезпечує централізацію процесів, контроль та звітність, проте призводить до надмірної опіки молоді з боку державного апарату, потребує концентрації великого обсягу бюджетних коштів, запровадження значної кількості державних пільг стосовно молоді, що може викликати незадоволення інших категорій населення.

Другим варіантом є відхід від патерналістської моделі державної політики щодо молоді та розширення співпраці з громадськими і благодійними організаціями, запровадження ефективних механізмів партнерства та взаємодії. Такий підхід цілком виправдав себе в країнах Європейського Союзу. Методичне сприяння з боку держави молодіжним організаціям, залучення коштів місцевих бюджетів для фінансування молодіжних програм, створення нових механізмів стимулювання будівництва доступного житла для молоді, впровадження дієвої системи гарантування першого робочого місця та підтримка підприємницьких ініціатив молоді здатні не тільки зняти соціальну напругу в молодіжному середовищі, а й надати нову енергію розвитку суспільства. Адже молодь є креативною частиною соціуму, яка, формуючи в ньому свій соціально-економічний статус, безпосередньо впливає на розвиток усіх сфер життєдіяльності.

ПЕРЕЛІК ЛІТЕРАТУРИ

1. Политика в сфере занятости во имя справедливости и справедливой глобализации: Глобальный доклад. *Международное бюро труда.* Женева, 2010.

2. Глобальні тенденції зайнятості - 2013: відновлення після другого падіння робочих місць. *Міжнародна організація праці.* Женева: МОП. 2013.

3. Соціальний огляд та працевлаштування в країнах Євросоюзу: щомісячна доповідь Європейської комісії. Женева, 2011. Січень.

4. Писаревська Т.А. Інформаційні системи і технології в управлінні трудовими ресурсами : навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і допов. К.: КНЕУ, 2000. С.279.

5. Найда І. В. Державне регулювання працевлаштування молодих спеціалістів національним і міжнародним законодавством: порівняльно-правовий аналіз. *Економіка і держава: міжнар. наук.-практ. журн.* 2009. №7. – Ст. 103–105.

6. Малиновський В.Я. Державне управління: Навч. Посіб. Вид. 2-ге, допов. та переробл. К.: Атіка, 2003. С. 576.

7. Ребкало В.А., Козаков В.М. Вплив євроатлантичної інтеграції на соціально-економічне та політичне становище України. *Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції України.* К.: “Знання” України, 2007. 23 с.

УДК 34.09

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ СТРАЙКУ

Бранюк Ольга Миколаївна
Дахно Руслана Юріївна
Красозова Анастасія Віталіївна
Студенти
Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна

Анотація: Зміни в політичній, економічній та ідеологічній сферах викликали появу нового права працівників – права на страйк. Слід зазначити, що для більшості країн страйк визначають як крайній (останній) засіб вирішення конфлікту між сторонами трудового спору у разі виникнення непорозуміння у колективі. Світова та вітчизняна практика показує, що страйк — невикорінне явище, яке завжди супроводжує трудові відносини, незалежно від соціально-економічного рівня життя суспільства, методів державного управління та рівня розвитку.

Ключові слова: страйк, протест, засіб вирішення конфлікту, колектив, працівники, трудовий договір, заробітна плата, умови праці.

Актуальність теми зумовлена тим, що у сучасному світі проведення страйків стало активно використовуватися працюючими для захисту своїх економічних прав та інтересів, перш за все заробітної плати, і з метою вирішення інших трудових спорів.

Науково-теоретичним підґрунтям роботи стали праці Л.М. Анісімова, М.В. Баглая, Л.В. Беззубко, В.Я. Бурака, Н.Б. Болотіної, С.І. Запари, С.О. Іванова, І.Я. Кисельова та ін.

Метою роботи є всебічне та комплексне дослідження проведення страйку в зарубіжних країнах, як крайнього засобу вирішення трудового спору.

Виклад основного матеріалу. Здійснення права на страйк працівником є вагомим національним засобом захисту своїх прав. Не винятком є й зарубіжні країни. Однак велика кількість проведення протестів свідчить про наявність не лише процедури проведення страйку, але й про значну кількість порушення прав працівників.

Під поняттям «страйк» визначають тимчасове добровільне припинення роботи працівниками у колективі на підприємствах, в установах, організаціях чи їх структурних підрозділах задля вирішення колективних трудових спорів або конфліктів. Страйк проявляється шляхом невиходу на роботу або невиконанням своїх трудових обов'язків працівником.

Страйк є виявленням волі працівників певного трудового колективу. Проте такий незаконний протест не є підставою для недотримання, невиконання та явного порушення трудового договору між працівником та роботодавцем. Тобто страйк не розглядається як поважна причина невиконання трудового договору. Однак у випадку, коли страйк є законним, відмова виконувати певну роботу працівниками не може вважатися підставою для звільнення. Важливим фактором при цьому є наявність з боку працівників вимог до роботодавця з приводу умов для подальшого продовження роботи.

Вперше історично зафіксований страйк відбувся в Мексиці ще в 1582 р., коли церковні півчі відмовилися виконувати свої обов'язки на знак протесту проти зменшення їх жалування[1, с.399].

Відомими є випадки, коли право на страйк реалізовували навіть працівники у сфері охорони здоров'я, зокрема медичні працівники. Наприклад, 1 червня 2008 року хірурги в Ізраїлі скасували усі операції через напад на лікарів своїми пацієнтами[2, с. 6]. З одного боку, така позиція прямо суперечить клятві Гіппократа. Однак з іншого – працівниками було реалізовано їх право на страйк з метою захисту свого права на життя.

Також в українському законодавстві встановлено обмеження страйку. Так відповідно до ст. 18 Закону України «Про транспорт» не можна здійснювати страйки на підприємствах транспорту. Єдиним винятком є невиконання тарифних угод адміністрацією підприємства. Цей виняток не поширюється на ситуації щодо перевезення пасажирів, обслуговування постійно діючих підприємством. Неможливим є проведення страйку, що призводить до загрози життя та здоров'я людини.

Так, на сьогодні у світі існує велика кількість страйків, що проводяться з причин, пов'язаних зі сферою транспорту. Наприклад, 16 травня 2008 року у Норвегії відбувся протест працівників повітряного транспорту. Причинами страйку стали вимоги щодо підвищення заробітної плати. Однак компанія аеропортів Avinor визначили вимоги як завищені та відмовилася їх реалізовувати[4, с. 6].

Однак користування повітряними послугами є досить поширеним. Тому проведення страйків у цій сфері може призвести до значних негативних наслідків. Зокрема виникають проблеми, пов'язані із авіасполучення та пересуванням людей і товару. Можливими є проблеми технічні та серед обслуговуючого персоналу.

При аналізі таких страйків необхідно враховувати статистичні показники. Зокрема за останні 20 років причинами 35% катастроф у повітряних перевезеннях стали помилки працівників під час обслуговування транспорту. Тому така статистика свідчить про те, що страйк технічного персоналу на цьому виді транспорту матиме вагомі негативні наслідки.

З вище вказаного пряма заборона страйків у сфері транспорту не може розглядатися як дискримінація за професійною ознакою. Однак праця та ефективне функціонування сфери транспорту є вкрай необхідним для захисту прав та інтересів людини. Тому право на страйк за таких умов обмежується для виконання основного завдання права – забезпечення безпечного життя та здоров'я людини – і не є формою дискримінації.

Така ситуація обумовлена положеннями ст. 64 Конституції України, за яким право на страйк може бути законодавчо обмеженим. Таке правове регулювання питання є можливим та здійснюється у випадках забезпечення конституційного ладу, убезпечення життя та здоров'я людей, а також захисту встановлених законом прав та інтересів особи тощо[6, с.135].

Також у більшості країн Європи для захисту права на страйк закріплене Основним Законом. Наприклад, Основний закон ФРН містить положення про право на страйк. Відповідне право страйкуючі можуть здійснювати колективно для захисту та поліпшення своїх умов праці.

Відповідне право також закріплено у трудовому законодавстві, а саме: законах ФРН «Про примирний процес для вирішення трудових спорів», «Про суди по трудових спорах», «Про участь робітників в управлінні підприємством», «Про статус підприємства» тощо[7, с. 527].

У ФРН оголошення страйку відбувається шляхом голосування працівників. Рішення приймається лише за його підтримки не менш як 75% членами трудового колективу. Лише за умови дотримання цих вимог, можливим стає оголошення страйку, проте з попередньою спробою мирного врегулювання трудового спору між працівниками та роботодавцем. Відповідне рішення про проведення страйку приймає профспілкова організація або трудовий колектив. Про проведення страйку має бути повідомлено керівництву не менш ніж за 2 тижні до дня проведення.

Тож, чинними приписами законодавства ФРН страйк розглядається як колективне припинення виконання своїх обов’язків за трудовим договором хоча б однієї із сторін відповідного договору.

Основна мета страйку характеризується як боротьба працівників за підвищення заробітної плати, а також прагнення до зміни умов праці. Тобто страйк - це відносно тривалий процес, пов’язаний із досягненням поставлених цілей. Однак законодавством ФРН під страйком визнається навіть одноденний конфлікт. За такої умови страйк має тривати не менше одного робочого дня. У страйк мають бути залучені хоча б 10 працівників.

Також однією із сторін страйку може виступати профспілка, за умови, якщо іншою стороною є роботодавець або об'єднання роботодавців (підприємців). Тому відповідно до норм права ФРН забороняються неорганізовані та стихійні страйки. Однак варто враховувати, що керівники трудового колективу та виборча рада організації, установи або підприємства не може здійснювати керівництво страйком.

Неможливим є проведення страйку за відсутності спроби попереднього примирення. За загальним правилом, у зарубіжних країнах спроба врегулювання конфлікту мирним шляхом має відбуватися у вигляду переговорів. На цьому етапі залучається «примиритель» - третя сторона[8, с. 71].

Під час проведення будь-якого законного страйку держава має утримуватися від втручання. У першу чергу держава має дотримуватися нейтралітету. Тому страйкуючим не виплачується допомога по тимчасовому безробіттю.

Також вагомим під час страйку є трудовий договір. На час проведення протесту працівниками, дія такого договору тимчасового призупиняється. Це зумовлено тим, що сторони на певний час звільняються від виконання свої прав та обов'язків.

У чинному праві ФРН можливим є використання локауту. Це така форма боротьби за трудові права роботодавцями. На жаль, законодавство України не містить такого поняття, однак цей інститут діє у багатьох зарубіжних країнах.

Поширеним поняття у Великобританії. Англійським правом встановлюється, що «lockout» означає «бути поза або без місця». Локаутом є соціальне явище, що полягає у тимчасовому припиненні роботи підприємства, організації, установи її керівником або власником у зв'язку зі страйком[9, с. 12].

Наслідками локауту визначають звільнення усіх працівників, незалежно від їх участі або відмови брати участь у страйку. Можливими варіаціями також є позбавлення заробітної платні чи пільг.

Також варто вказати на те, що ФРН є країною, де застосовується найменша кількість страйків та локаутів. Про це свідчить статистика, яка вказує, що з 1000 працюючих протягом року 28 пропущених робочих днів для участі у протесті[01, с. 46].

Загалом міжнародні статистичні дані свідчать про те, що у період 1994-2004 років за кількістю робочих днів, у які працівники брали участь у страйку ФРН обіймає 4 місце. До числа перших належать Швейцарія, Австрія, Японія. Проте останнім часом такі показники змінюються[11]. Це пов'язано із економічним станом країни, інфляцією, бюрократизацією, збільшенням кількості робочого часу тощо.

Таким чином, здійснення страйку у зарубіжних країнах має свої особливості. Такі особливості обумовлені перш за все національним законодавством, а також збільшенням кількості страйків у світі. На це впливають економічний стан країни, інфляція, бюрократизація, збільшення кількості робочого часу тощо.

Інститут локауту діє у багатьох зарубіжних країнах. Це є відповіддю роботодавця та способом захисту від огошеного працівниками страйку. Існування інституту обумовлене принципом справедливості та рівноправності, зокрема право на захист трудових прав працівників – право на страйк, а роботодавцеві – право на локаут. Підхід є характерним для більшості розвинених країн світу, серед яких США, Канада, ФРН тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Лушникова М. В., Лушников А. М. Очерки теории трудового права. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2006. 796 с.

2. Ізраїльські хірурги скасували операції. Профспілкові вісті. 2008. № 23.

3. Закон України «Про транспорт». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 51, ст.446. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 10.11.2020).

4. Багато хочуть?. Профспілкові вісті. 2008. № 21.

5. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 12.11.2020).

6. Лазор В. В. Право на забастовку как составной элемент современного трудового права. Право і безпека. 2006. № 1. 132–135 с.

7. Трудове право України. Підручник. 2-ге видання. За ред.. Н. Б. Болотіної, Г. І. Чанишевої. К., Т-во «Знання», 2001. 564с.

8. Buurgerliches Gesetzbuch - Neueste Fassung. Deutsche Anwalt Auskunft, 2003. 512 s.

9. Симин А. Локаут в системе трудових отноше¬ний. Труд за рубежом. 1995. № 1. 11-15 с.

10. Lesch H. Der Arbeitskampf als Instrument tarif¬politischer \ Konfliktbewaaltigung. Kooln, IW Verlag, 2003. 127 s.

11. Офіційний сайт Міністерства статистики Федеральної Республіки Німеччини. URL: http://www. destatis. de (дата звернення 17.11.2020).

УДК 633.15:631

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ВИСОКОПРОДУКТИВНИХ ОДНОРІЧНИХ ТРАВОСУМІШОК

Бутенко Андрій Олександрович
кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Пожар Володимир Федорович
аспірант
Тригубенко Альона Анатоліївна
студент, спеціальність садово-паркове господарство
Мельник Юлія Юріївна
студент, спеціальність агрономія
Ткаченко Вадим Олександрович
студент, спеціальність лісове господарство
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна

Одним із головних завдань сучасного кормовиробництва є вирощування високопоживних, екологічно чистих, із високим вмістом білка кормів.

На сьогодні в більшості господарств вирощують малопоживні, незбалансовані рослинні корми. Нині в середньому по господарствах України вміст протеїну в раціонах не перевищує 85-90 г, а у деяких районах - 55-65 г/к.о. замість 110-115 г за зоотехнічною нормою [1, 2].

Через незбалансованість кормових раціонів за протеїном сільськогосподарський виробник зазнає значних (до 30-34%) перевитрат кормів, а собівартість продукції тварин зростає в 1,3-1,5 рази [3].

Причина цього криється в тому, що в багатьох господарствах вирощують переважно одновидові злакові кормові культури. Дослідження показують, що маса злакових культур, висіяних у чистих посівах, недостатньо збалансована за протеїном, містить недостатню кількість макро- і мікроелементів та інших

речовин, що призводить до перевитрати кормів, зниження продуктивності тварин. До того ж, такі посіви знижують родючість грунтів [2, 4].

Дослідження свідчать, що найбільш продуктивними та збалансованими травосумішками є ті, до складу яких входять компоненти таких родин, як злакові (тонконогові), бобові (метеликові) та капустяні (хрестоцвіті).

Встановлено, що додавання в суміші капустяних культур дає можливість зменшити норму висіву насіння бобових культур на 20-30% і тим самим зменшити загальну норму висівання, заощадити засоби, підвищити вихід корму і збір перетравного протеїну. Переваги багатокомпонентних сумішок перед простими посівами такі: вони дають значно вищу стабільну продуктивність, збалансовані корми за перетравним протеїном, у них вищий склад амінокислот, вітамінів, макро- і мікроелементів, для них можна подовжити термін використання без суттєвої зміни хімічного складу [1, 3, 5].

У змішаних багатокомпонентних травостоях зі значною кількістю бобових трав інші компоненти забезпечуються азотом завдяки азотфіксації бобових, що дає змогу одержувати високі врожаї екологічно чистого корму без внесення азотних добрив або ж із незначною нормою їхнього застосування.

На основі досліджень встановлено, що за належної технології та експлуатації багатокомпонентні травосумішки забезпечують 50-80 ц/га к.од., 8-13 ц - перетравного протеїну, а в кормовій одиниці міститься 125-145 г протеїну. На 100 кг зеленої маси в середньому припадає 18-19 к. од. і 2,8-3,4 кг перетравного протеїну. В сухій масі міститься: 11-12% протеїну, 8-9 - білка, 2,6-2,9 - жиру, 24-26 - клітковини, 7-8 - золи, 34-40% БЕР, зоотехнічна норма каротину й мікроелементів.

Створені та раціонально використані багатокомпонентні однорічні травосумішки, до складу яких входять злакові бобові та капустяні види, дають можливість збільшити вихід кормових одиниць на 15-20, а перетравного протеїну - на 25–30%, порівняно з одновидовими посівами, одержати корми з оптимальним цукрово-протеїновим співвідношенням та вмістом багатьох незамінних амінокислот.

Завдяки вмісту протеїну, білка, жиру, безазотистих екстрактивних речовин і добрій перетравності, багатокомпонентні однорічні травосумішки за поживною якістю можна поставити на перше місце серед кормових культур [1, 2, 3].

Численні дослідження показують, що врожайність, поживна цінність травостоїв залежать від їхнього складу. Складаючи багатокомпонентні травосумішки, слід враховувати те, як рослини реагують на умови середовища, їхні біологічні властивості, продуктивність та господарські якості. Підбираючи компоненти для травосумішок, кількість видів, які входять у неї, співвідношення встановлюють залежно від регіону, метеорологічних чинників та якості грунтів. Правильне кількісне співвідношення компонентів у травосумішках дає змогу сформувати належну густоту стояння, значну листкову поверхню, ярусне розміщення листків. Завдяки різноманітності видів багатокомпонентних травосумішок акумулюється близько 60% сонячної енергії, а тварини забезпечуються екологічно чистими кормами і всіма потрібними поживними речовинами [2, 3, 5].

Широке використання багатокомпонентних однорічних травосумішок сприятиме біологізації кормовиробництва, зменшенню енерговитрат, економії матеріальних ресурсів, зменшенню забруднення довкілля продуктами деградації азотних добрив. Крім того, вирощування травосумішок сприяє оптимізації мікробіологічного стану в грунті, поліпшенню низки його фізико-хімічних властивостей, внаслідок чого істотно підвищується його родючість.

Багатокомпонентним однорічним травосумішкам має належати провідне місце серед кормових культур. А з огляду на дефіцит, значну вартість азотних добрив та ще й при тому, що вони шкідливі для тварин, людей, довкілля, особливої уваги набуває створення й розширення площ під травосумішками, бо вони в складі бобових трав здатні засвоювати атмосферний азот і накопичувати значну частину його в грунті. Корми з багатокомпонентних травосумішок, порівняно з іншими, є одними з найдешевших, а із зоотехнічного, господарського, економічного поглядів - найдоцільнішими.

Для багатокомпонентних травосумішок слід підбирати високоврожайні, цінні в кормовому відношенні культури для заготівлі різних видів кормів. Важливо зважати на якість зелених кормів, особливо за вмістом протеїну, каротину, амінокислот, вуглеводів, вітамінів, фосфору, калію, магнію, кальцію, заліза. На основі досліджень встановлено, що оптимальними показниками якості зеленої маси для більшості тварин є наявність (у перерахунку на суху речовину): протеїну - 13-15%, клітковини - 23-25, фосфору - 0,4-0,5, кальцію - 0,7-0,8, калію - 2,4-2,6, натрію - 0,29-0,35, магнію - 0,13-0,20% за цукрово-протеїнового співвідношення 1:1-1,5. Вміст нітратного азоту в зелених кормах більше ніж 0,07% вважають шкідливим для тварин. Багатокомпонентні травосумішки мають складатися з трьох-чотирьох видів.

З цих сумішок, що різняться між собою вмістом протеїну, цукрів, амінокислот, жиру, зольних елементів, вітамінів, тварини одержують повноцінний, збалансований корм, завдяки чому підвищується його поїдання, перетравність та засвоюваність організмом; вони якнайкраще відповідають біологічним потребам тварин.

Основна умова створення високопродуктивних однорічних багатокомпонентних травосумішок - сівба високопродуктивними компонентами, здатними в різні за метеорологічними умовами роки забезпечувати високі врожаї повноцінних кормів.

У зоні Полісся найбільш цінними, високоврожайними видами, які використовують у травосумішках родини злакових (тонконогових), є кукурудза, овес, ячмінь, кормове сорго, суданська трава, а родини бобових - орох, серадела, вика яра та озима, люпин білий та жовтий, кормові боби, соя. Цінними, високоврожайними видами родини капустяних є: ріпак озимий та ярий, редька олійна, свиріпа, гірчиця біла.

У зоні Лісостепу та Степу, крім перелічених культур, цінними, урожайними, посухостійкими видами, які використовують у сумішках, є: кормове сорго, суданська трава, сорго-суданські гібриди, чина посівна.

Усе це дає підставу вважати, що багатокомпонентні травосумішки - це джерело зміцнення кормової бази, вирішення проблеми кількісного вмісту білка, важливий елемент біологізації кормовиробництва, їхнє вирощування економічно виправдане і заслуговує на увагу виробничників.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Маслак О.М., Кабанець В.М., Собко М.Г. та ін. Кукурудза: технології, нюанси, рекомендації фахівців. - Сад: Інститут сільського господарства Північного Сходу, 2020. - 48 с.
2. Бондаренко М. П., Собко М. Г., Собко Н. А. (2011). Особливості вирощування сумішок однорічних кормових культур. Сад, 1-7.
3. Ковбасюк П. (2009). Високопоживні багатокомпонентні однорічні травосумішки. Пропозиція, (1), 78-79.
4. Uliana Karbivska et al. (2020). Productivity and Quality of Diverse Ripe Pasture Grass Fodder Depends on the Method of Soil Cultivation. Acta Agrobotanica. Vol. 73, (3), 1-11. https:// doi:10.5586/aa.7334
5. Karbivska U.M. et al. (2020). Economic and Energy Efficiency of Forming and Using Legume-Cereal Grass Stands Depending on Fertilizers. Ukrainian Journal of Ecology. 10, (2), 284-288. https:// doi:10.15421/2020_98

УДК 372.881.111.1

РОЗВИТОК НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Василенко Денис Юрійович
студент
Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна

Анотація: у статті розглядаються деякі теоретичні та практичні аспекти розвитку критичного мислення на уроках англійської мови у старших класах загальноосвітніх навчальних закладів.

Ключові слова: критичне мислення, методологія, прийом

У сучасному світі людина кожен день використовує різні технічні засоби, які забезпечують швидкий доступ до мережі Інтернет. Всесвітня мережа дає нам можливість знаходити та переглядати будь-яку інформацію: наукові статі, інтернет-енциклопедії, газети, державні публікації, навчальні матеріали тощо. Однак постає проблема, яка полягає у виборі інформації, її обробці та інтерпретації, подальшому застосуванні у повсякденній та професійній діяльності. З цієї точки зору, формування критичного мислення з раннього життя стає вмотивованим та необхідним.

У контексті психологічних, педагогічних та методичних досліджень критичне мислення розглядається як один з типів мислення, яке має власні ознаки, особливості, категорії, засоби формування та реалізації у навчальному процесі, що знайшло відображення у значній кількості наукових праць. Зокрема, вивчення критичного мислення, його закономірності та принципи висвітлені в працях Т. Олійника, М. Кларін, М. Ліпмана, О. Тягло, К. Мередит, Є. Полата, Дж. Стіл, Ч. Темпл, Д. Халперна, І. Лернера, І. Ільясова.

Мета даної статті – описати наявну інформацію про критичне мислення як психолого-педагогічне поняття та розглянути деякі завдання для розвитку критичного мислення на уроках англійської мови.

У психолого-педагогічних працях останніх років активно розробляється питання критичного мислення. Однак серед науковців панують різні погляди на сутність цього питання. Вперше поняття критичного мислення вивчали такі вчені як М. Коул, Д. Вертч, Л. Виготський, Дж. Дьюї, Д. Брунер [12, 13, 14]. Аналіз вітчизняних та зарубіжних досліджень стверджує, що уніфікованого визначення цього типу мислення досі не існує.

Д. Халперн визначає критичне мислення у своїй праці «Психологія критичного мислення» як спрямоване мислення. Воно відрізняється зваженістю, логічністю, і цілеспрямованістю. [21, с.70]. Є. С. Полат стверджує, що критичне мислення вирізняється такими ознаки: самостійність, системність, аналітичність, логічність, асоціативність [24]. Т. Хачумян позначає що критичне мислення є одним з видів мисленнєвої діяльності, до характерних ознак якого відносяться: організація стратегії прийняття оптимальних рішень при вирішенні завдань; рефлексія стосовно об’єкта або явища, у том числі власного процесу мислення; формулювання власної позиції на основі виваженого аналізу різних думок і поглядів [29].

Формування критичного мислення є необхідним для сучасного учня старших класів, тому що в майбутньому він повинен визначити власну спеціальність (цей тип мислення особливо важливий для педагогів, психологів, інженерів, менеджерів, так як в сфері їх професійної діяльності критичне мислення є запорукою прийняття ефективних рішень [42]. Критичність розуму вкрай необхідна у всіх ланках процесу проблемного навчання, бо всюди потрібен аналіз, порівняння, узагальнення та заперечення. У психолого-педагогічній літературі виділяють чотири етапи формування критичного мислення учнів (М. Векслер, А. В. Тягло, Т. С. Воропай):

1. Пробудження інтересу до теми, актуалізація знань;
2. Осмислення нової інформації;

3. рефлексія, яка направлена на формування власної думки;

4. узагальнення і подальше оцінювання інформації (проблеми)[42].

У ряді теоретичних і експериментальних робіт (Д. Клустер, П. Фрейре, Дж. Дьюї, Р. Енніс і ін.) показані найважливіші характеристики критичного мислення: самостійність мислення, допитливість, формулювання проблеми і знаходження виходу з ситуації, прийняття обміркованих рішень, висловлення своєї точки зору.

Формування умінь критичного мислення вимагає досить тривалого часу і наявності у учнів великої системи знань, що включає знання, які йому даються в рамках формальної освіти (школа, позашкільні курси, факультативні заняття тощо), і знання, одержувані в результаті власної аналітичної роботи, рефлексії, критичного ставлення до свого досвіду і до самого себе.

Навчання іноземним мовам у сучасній школі передбачає безперервне впровадження і використання оновленої методології, прийомів, способів і форм мовної освіти на основі особистісно-орієнтованого підходу та використання сучасних технологій з урахуванням інтересів учнів. О. Пометун стверджує, що навчання за допомогою технології критичного мислення стає ефективним тільки коли вчитель визначає необхідну інформацію і обирає методи, які необхідні для реалізації мети уроку [43]. На наш погляд однією з головних умов успішного розвитку критичного мислення є структура уроку. Структура уроку є планом, завчасно створений учителем, який складається з частин уроку та способів їх реалізації.

У програмі розвитку критичного мислення, розробленої Міжнародною асоціацією читання університету Північної Айови і коледжів Хобарда і Вільяма Сміта за авторством Ч. Темпла, Дж. Стіл та К. Мередіта пропонується трифазна структура урока [23]:

1. Перший етап - виклик (evocation).

На цьому учні можуть вільно висловлювати свою точку зору з приводу досліджуваної теми.

Основною метою викладача на цьому етапі є стимулювання учнів до звернення до вже засвоєних знань по темі, що вивчається [34].

2. Другий етап - осмислення змісту (realization of meaning)

Цей етап полягає в підтримувані активності та інтересу учнів до уроку. На цьому етапі учні контактують з новою інформацією, приділяють увагу пошуку відповідей на питання і труднощі, які виникли під час уроку. Основною метою викладача на цьому етапі є привабливий виклад інформації, відстежування активності учнів на уроці [34].

3. Останій етап - рефлексія (reflection)

На цьому етапі отримана інформація перетворюється у власне знання. Цей етап також можна назвати рефлексивним аналізом. Рефлексивний аналіз спрямований на з'ясування змісту нової інформації а також побудову плану майбутніх дій педагога під час навчального процесу. [34].

Також слід зазначити, що для кожної стадії уроку є свої методи та прийоми для засвоєння мовленнєвого матеріалу та розкриття інтелектуально-творчих здібностей учнів.

На етапі виклику може використовуватися прийом «Колесо понять» (рис.1).

Рис. 1. Колесо понять «Profession»

Назва цього прийому походить від вигляду його графічного уявлення. У його центрі пишеться ключьове поняття яке вивчається на уроці. Від центру розходяться промені, на яких пишуться слова та словосполучення, які пропонують учні. Ці слова є асоціаціями до ключового поняття. Наприклад, на уроці з теми «Сучасні професії» вчитель пропонує учням написати асоціації, які у них виникать до поняття професія.

На другому етапі уроку (осмислення) можуть використовуватися такі прийоми к зигзак, фішбоун (рибна кістка), інсерт, карусель, логічний ланцюжок тощо. На етапі осмислення доцільно використовувати прийом «Фішбоун». Застосування цього прийому допомагає учням аргументувати власне бачення, крім того дає можливість побачити багатограність проблеми. У якості прикладу, наведемо складання схеми «Фішбоун» на уроці з теми «Трудові вміння та навички» (рис. 2):

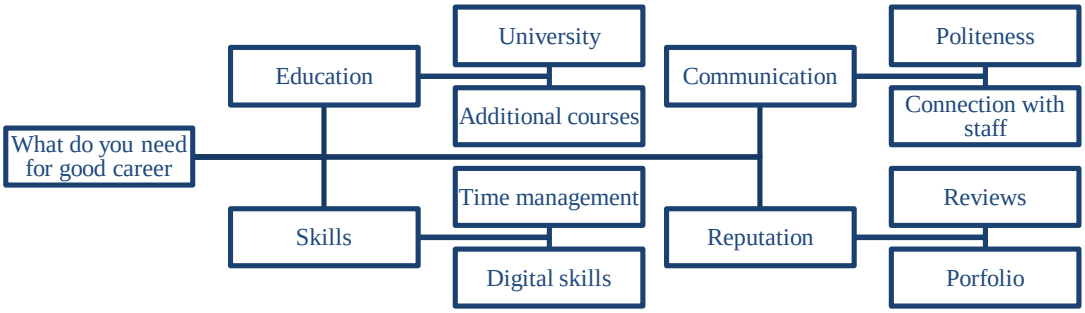

Рис. 2. Схема «Фішбоун»

На останньому етапі (рефлексія) на наш погляд доцільно використовувати усні форми навчання. Вони дає можливість пояснити свою точку зору та співвіднести її з баченням інших людей. На цьому етапі можливо використати таку інтерактивну вправу, як сінквейн.

Наведемо приклад сінквейну з теми «Професії. Вакансії»:

Profession

Interesting, important

Helps, develops, guides

Gives money to person

Specialization

Вчитель розповідає учням правила складання сінквейну, або роздає друковану пам'ятку та пропонує їм написати сінквейн з теми «Професії. Вакансії».

Отже, спираючись на розуміння мислення вважаємо критичне мислення одним з типів мислення, яке засновано на пізнавальній активності людини, а саме логічному усвідомлені, оцінюванні, міркуванні, мисленні, які спрямовані на вирішення конкретної проблеми. Доцільно вважати, що критичне мислення є одним з головних умінь учня старших класів, яке він повинен засвоїти. На підставі аналізу джерел з педагогіки та методики викладання іноземних мов у навчальних закладах, можемо констатувати, що методологія формування критичного мислення в учнів старших класів складається з багатьох складників. Серед науковців є різні погляди щодо структури уроку, але в процесі дослідження ми дійшли висновку, що найбільш прийнятною є трьох-етапна структура. Вона складається з виклику, осмислення змісту уроку та рефлексії засвоєних знань. Крім того нами виокремлено деякі прийоми, які використовуються в процесі проблемного навчання, яке спрямоване на запровадження критичного мислення у школярів. Серед них схема Фішбоун, сінквейни, колесо понять.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология. М.: Педагогика, 1991. 480 с.

2. Брунер Дж. Психология познания: Пер. с англ. М.: Прогресс, 1977. 412с.

3. Дьюи Дж. Психология и педагогика мышления. (Как мы мыслим). М.: Лабиринт, 1999. 192 с.

4. Халперн Д. Психология критического мышления. С. Пб. : Питер, 2000. 512 с.

5. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учебное пособие для студентов педагогических вузов и системы повышения квалификации педагогических кадров. М.: Академия, 2000. 271 с.

6. Хачумян Т. І. Поняття «критичне мислення» та його сутність в психолого-педагогічній науці: зб. наук. пр. К. : Видавничий центр КНЛУ, 2003. С. 171–177.

7. Шакирова Д. М. Формирование критического мышления учащихся и студентов: модель и технология. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-kriticheskogo-myshleniya-uchaschihsya-i-studentov-model-i-tehnologiya (дата звернення: 12.11.2020).

8. Пометун О. І. Основи критичного мислення: навчальний посібник для учнів старших класів загальноосвітньої школи. Тернопіль: Навчальна книга, 2010. 216 с.

9. Дженні Л. Стіл, Куртіс С. Мередит та Чарльз Темпл. Методична система “Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів”. Пер. з англ. Посібник: у 8 ч., 1998–1999.

10. Формування навичок критичного мислення на уроках іноземної мови : навчально-практичний посібник. Харків : “Друкарня Мадрид”, 2017. 104 с.

УДК 79

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ЦВЕТА В ГЕЙМ ДИЗАЙНЕ

Вергунова Наталья Сергеевна
канд. искусствоведения, доцент
Савченко Алиса Витальевна
Брацыло Дмитрий Дмитриевич
Васильев Данил Денисович
студенты
Харьковский национальный университет
городского хозяйства им. А.Н. Бекетова
г. Харьков, Украина

Аннотация: В статье выявлены и рассмотрены особенности применения цвета в проектировании видеоигр в части построения игрового процесса, формирования общей цветовой палитры игрового пространства и создания эмоциональных проявлений у геймеров.

Ключевые слова: гейм дизайн, цвет, цветовое решение, геймер, эмоции.

С развитием технологий и появлением новых тенденций, перед гейм дизайнерами стоит задача привлечения и удержания игровой аудитории. Большая часть подготовки игры – это создание той эмоционально правильной атмосферы, которая вызовет эмоциональный отклик, необходимый для популярности всего игрового проекта. Одним из инструментов достижения этого процесса в гейм дизайне является применение цвета. Актуальность данного вопроса обуславливается интересом к проектированию визуальных стилей как опытными гейм дизайнерами, так и новичками, делающими свои первые шаги в этой области. Основная задача – разработка авторского стиля для всей игры и выбор цветовой гаммы, которая многократно усилит «эмоции» игры и распознавание объектов. Поэтому важно найти то оптимальное цветовое

решение, которое поможет гейм дизайнеру сделать данный проект на достаточном профессиональном уровне. Основная цель статьи состоит в выявлении особенностей применения цвета в видеоигре и определении задач, которые решают гейм дизайнеры, используя определенные цветовые решения и их восприятие геймерами. Цвет обладает несколькими особенностями применения в качестве визуальной составляющей игрового проекта. В первую очередь цвет позволяет упростить процесс распознавания игровых объектов. В игровом пространстве мы узнаем тот или иной предмет с помощью цветового решения. Таким образом, игрок может отличить искомый объект в сцене или обратить внимание на важный элемент в интерфейсе игры. Цвет также привлекает внимание геймера к отображению скрытых подсказок о персонажах и событиях игрового пространства [1]. Другая немаловажная особенность применения цвета – это эмоциональная составляющая. Например, по-разному окрашенное игровое окружение вызывает разные проявления эмоций у геймеров. С помощью цвета происходят всевозможные физические явления: смена дня и ночи, времен года и т.д., даже восприятие мира игры персонажем в данный момент времени. Все это способствует проявлению тех или иных эмоций у игрока, позволяет «углубиться» в сюжет, проявить симпатию/антипатию к персонажам, сопоставить себя с вымышленными обитателями игрового мира [1,2,5].

Не менее важен и подбор общей цветовой палитры игры. Определенные цветовые палитры нацелены на разную игровую индустрию: тёплые и насыщенные – это мобильные игры; сложные оттенки и цветовые нюансы присущи более монументальным и длительным по прохождению играм. На цветовой выбор также влияют современные тенденции: для более поздних гейм проектов присуще более реалистичные тона [3]. Во всех играх присутствует своя индивидуальная визуальная иерархия: в первую очередь игрок может видеть своего персонажа частично (вид от первого лица) либо в полный рост, во вторую своих врагов и союзников, далее объекты и предметы, с которыми можно взаимодействовать и применять, а также окружение. Цвет помогает

геймеру в определении этой иерархии, фокусирует внимание на главном, и отвлекает от второстепенного игрового контента [2].

Различные элементы сцены можно выделять и скрывать с помощью изменения цвета, тона света и насыщенности. Возможность использования драматического освещения, например, в игре от Arkane Studios «Dishonored», для создания гнетущей атмосферы, которая подталкивает геймера к чему-то тёплому и светлому. Двигаясь в игровом пространстве с превалирующей темной и «угнетающей» палитрой, игрок моментально обратит внимание на тёплые и «радостные» цвета, которыми выполнены ключевые для игрового процесса объекты. Цвета также способны поведать историю мира, который был создан для геймера. Хотя определить единый стиль в том же Dishonored не так просто, тут наблюдается эклектика или смешение стилей: это сочетание сложных механизмов, роботов в антураже викторианской эпохи; это научно-фантастический и индустриальный стим-панк, а также фантастические представления будущего. Сложность определения стиля и дает ту визуальную самобытность игры. Известно, что все элементы одной сцены выстраиваются иерархией, где цвет дает понять степень значимости элементов игры: в начале геймер в роли главного героя, следом союзники и вражеское окружение, а потом разные интерактивы в виде объектов, с которыми можно взаимодействовать. Впоследствии идет игровое пространство в целом, внешнее окружение, когда можно понять, куда идти и что делать. Основные элементы игровой сцены выделяют с помощью тона, его насыщенности либо его оттенка. В интерфейсе игры цвет – это идентификатор, который позволяет геймеру взаимодействовать с предметами, например, подсветка важных для задания объектов и снаряжения с помощью ведьмачьего чутья в игре от CD PROJECT «Ведьмак 3: Дикая Охота». Различие цветов сообщает о свойствах объекта, о его локации, в том числе дает возможность отличить союзников и врагов в играх, где предусмотрена командная работа.

Для всех геймеров важно понимать, когда ожидать опасность, а где безопасные зоны. У гейм дизайнера цвет может являться завуалированной

подсказкой, визуально изменяющей игровое окружение. Когда уровень жизни персонажа стремится к нулю, экран по периметру начинает подсвечиваться красным, сигнализируя о скором приближении смерти [6]. В серии игр «Metal Gear» при обнаружении главного героя, над головами вражеского окружения появляется идентификатор в виде красного восклицательного знака, что также свидетельствует об опасности.Изначально гейм дизайнер определяет общую цветовую палитру игры, то есть цвета для игровой темы, ее стилистических особенностей, временных рамок игровых событий и так далее. Исходя из полученной цветовой схемы, создаются необходимые палитры цветов. Для облегчения выполнения этой задачи многие гейм дизайнеры подбирают референсы (примеры). После определения основных палитр, можно сделать «фейк-скриншот», то есть игровой экран с ситуацией для проверки игры, такая ли она как представляет себе гейм дизайнер. В итоге на таком сборном изображении прорабатываются примерные оттенки фона, текстуры, персонажи, участки света и тени. Опираясь на палитру выбранных оттенков, создается цветовое решение среды, более того, необходимо предусмотреть, чтобы фон не был активнее изображений главных и второстепенных героев игры, поэтому количество цветов фона, как правило, ограничено. После определения базовых цветов для героев игры и фонового окружения, подбирается цветовая гамма для интерфейса, зачастую нейтральная. Соблюдение контраста между слоями, иконками и текстом интерфейса более чем необходимо.Следующий этап – детализация составляющих средового окружения с помощью текстур. Используют обычно схожие по тону оттенки цвета, что дает возможность уйти от избыточной яркости и резкости деталей текстуры, чтобы избежать цикличности. Завершающим штрихом в обозначении цветов игрового окружения является внедрение в него света и тени. Для естественности используют хроматические оттенки. При этом яркость не превышает 80%, иначе такие участки окружения будут слабо различимы при свете. При грамотной постановке света и тени можно направлять героя, затемнять малозначительные области уровня игры [4].

Выводы. Применение цвета в процессе разработки игры необходимо для построения игрового процесса, формирования общей цветовой палитры игрового пространства и создания эмоциональных проявлений у геймеров. Цветовое решение делает игровой контент многообразнее, а фоновое окружение игры более выразительным, привлекая внимание геймера к существенным моментам игрового процесса. Таким образом, цветовое решение игры позволяет создать тот или иной визуальный стиль, акцентируя внимание на ее жанровой специфике.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ.

1. Jesse Schell. The art of game design. A book of lenses. – Amsterdam; Boston: Morgan Kaufmann Publishers, 2008. – 489 p
2. Color in games: An in-depth look at one of game design's most useful tools: [Электронный ресурс] /Gamasutra - The Art & Business of Making Games URL:https://www.gamasutra.com/blogs/DougStewart/20170411 /295806/Color_in_Video_Games_How_to_Choose_a_Palette.php.
3. Казакова Н. Ю., Назаров Ю. В. Целевая аудитория гейм-дизайна и игровой процесс // Вестн. МГХПА. – 2015. – № 1. – С. 393–414
4. Фиалка К. Подходы и методы в разработке визуального стиля игрового проекта: [Электронный ресурс] // App2Top.ru URL: http://app2top.ru/game_development/podhody-i-metody-vrazrabotke-vizual-nogo-stilya-igrovogo-proekta63222.html.
5. Цвета в играх: детальный разбор одного из самых полезных инструментов игрового дизайна [Электронный ресурс] URL: https://gamerulez.net/articles/cveta-v-igrah-razbor-odnogo-iz-samyh-poleznyh-instrumentov-igrovogo-dizajna
6. Цвет: как выбрать палитру для своей игры [Электронный ресурс] URL: https://apptractor.ru/info/articles/tsvet-kak-vyibrat-palitru-dlya-svoey-igryi.html

УДК 378:796

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-СПОРТСМЕНІВ ФАКУЛЬТЕТУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО НАВЧАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Віцько Сергій Миколайович
к.п.н., доцент
Збожинський Дмитро Романович
студент
Донбаський державний педагогічний університет
м. Слов'янськ, Донецька обл., Україна

Анотація. В даній роботі наведено результати теоретичних і експериментальних досліджень, щодо визначення впливу деяких чинників, які впливають на соціально-психологічну адаптацію студентів-спортсменів до процесу навчання у вузі, в залежності від часу навчання. На підставі результатів проведеного дослідження побудовані рівневі шкали оцінювання чинників соціально-психологічної адаптації студентів-спортсменів I та II курсу до навчання у педагогічному вищому навчальному закладі.

Ключові слова: вузівське середовище**,** метод нормативного оцінювання, рівневі шкали, соціально-психологічна адаптація, студенти-спортсмени, чинники, шкала оцінювання.

Сучасна система вищої освіти України висуває досить високі вимоги до студентів, які почали своє навчання у вузі. У відповідності з болонською конвенцією в Україні відбувається перехід на нові моделі навчання, суттєво змінюються навчальні плани, форми організації занять, критерії оцінювання знань, розробляються і втілюються нові педагогічні технології і стандарти. Навчання у вищому навчальному закладі стає більш складним за формою, і за змістом. Більшість студентів, які вступають до вищого навчального закладу, як

правило, наражаються на низку проблем, серед яких одне з перших місць посідає проблема соціально-психологічної адаптації. Здатність до адаптації визначає можливості до подолання різних перешкод у пошуку власного місця в життєвому просторі, що є вирішальним фактором успішного розвитку молодої людини.

Перехід від шкільної системи підготовки до вузівської характеризується відомим «стрибком», тому значна частина студентів не може швидко адаптуватися до умов навчання у вузі [1].

Так, відзначаючи особливості процесу навчання студентів-спортсменів В. О. Головін, В. О. Масляков, О. В. Коробков [2, с. 37] вказують на те, що великі фізичні та розумові навантаження призводять до загального стомлення, найчастіше знижуючи розумову працездатність. Тому перед вищою школою виникає складне, та у той же час соціально значиме завдання - створити для студентів-спортсменів такий режим навчання, життя та тренування, який дозволяв би без зниження рівня спортивних досягнень, забезпечувати можливість успішного навчання.

Як відзначають В. О. Масляков і В. С. Мятяжов [3, с. 1], включення студентів у нову систему життєдіяльності може супроводжуватися нервовою напругою, зайвою подразливістю, млявістю, зниженням вольової активності, занепокоєнням. Явища, що відбуваються, відзначають вони, пов'язані із труднощами процесу адаптації.

Найважливішим завданням успішного керування процесом соціально-психологічної адаптації у вузі є постійний облік умов життєдіяльності студентів, їх соціально-демографічних і соціально-психологічних особливостей, облік ступеню відповідності характеру студентської активності ідеалу фахівця. Щоб забезпечити облік усіх характеристик життєдіяльності студентів-спортсменів для оптимальної соціально-психологічної адаптації до навчання у вузі необхідно виявити останні, та у майбутньому планувати свою роботу у вузі використовуючи дані сучасної науки та особливості контингенту студентів [4].

Проблему адаптації до умов та особливостей вузівського навчання - вузівському середовищу, варто віднести до категорії вічних проблем [5].

Саме тому вивчення особливостей процесу соціально-психологічної адаптації (СПА) студентів-спортсменів до процесу навчання у вузі є сьогодні достатньо актуальною проблемою.

Мета дослідження - виявити головні чинники соціально-психологічної адаптації студентів-спортсменів I - II курсів до процесу навчання в вузі, а також побудувати рівневі шкали нормативного оцінювання цих чинників.

Відповідно до мети були визначені такі завдання дослідження:

1. Провести ретроспективний аналіз вітчизняних і закордонних наукових літературних джерел за проблемою дослідження.

2. Визначити чинники, які впливають на соціально-психологічну адаптацію студентів-спортсменів до навчання у вузі.

3. Визначити ступінь впливу існуючих чинників на соціально-психологічну адаптацію студентів-спортсменів до навчання у вузі.

4. На основі сучасних наукових даних та матеріалів, отриманих в результаті дослідження, побудувати рівневі шкали нормативного оцінювання чинників СПА, для оптимізації процесу соціально-психологічної адаптації студентів-спортсменів I та II курсів факультету фізичного виховання до навчання у вузі.

Основні методи дослідження. У ході дослідження були підібрані та використані наступні методи: ретроспективний аналіз літературних джерел, анкетування, тестування, метод експертних оцінок, методи математичної статистики, метод нормативного оцінювання.

Дослідження було проведене на базі факультету фізичного виховання Слов'янського державного педагогічного університету в період з жовтня 2019 по травень 2019 року. Об'єм вибірки склав: 25 студенів I курсу; 25 студентів II курсу; 20 викладачів СДПУ.

Результати досліджень.

Завдяки узагальненню даних аналізу літературних джерел були отримані данні, які дозволяють визначити, що процес СПА студентів-спортсменів до навчання у вузі залежить від:

- ***умов соціального та зовнішнього середовища***;

- ***від особистості та особистісних характеристик студента*** **(**мотивації, потреб, головного виду діяльності, рівня тривоги, стану здоров'я, інших якостей);

- ***від особливостей процесу навчання на факультеті*** **(**рівня навчального навантаження, рівня культури та підготовки викладацького складу вузу, обсягу вільного часу студентів, від обраного виду спорту);

- ***матеріальних чинників умов існування студентів-спортсменів***.

Для визначення пріоритетів у дослідженні були проведені попередні дослідження особистої думки студентів-спортсменів та викладачів. Проведене серед студентів I та II курсів факультету фізичного виховання СДПУ анкетування показало, що студенти I та II курсів найчастіше виділяють:

- матеріальні чинники (нестача інвентарю, обладнання, роздягалень, погані умови життя у гуртожитках та ін.), і вони є для них домінуючими - 48%;

- вимогливість викладачів та нерозуміння специфіки поєднання навчання з заняттями спортом - 31%;

- невміння організувати вільний час – 21%.

Для дослідження «викладацького чиннику» було проведено опитування викладачів, щодо оптимізації процесу СПА студентів-спортсменів до навчання у вузі. У проведеному опитуванні прийняло участь понад 20 викладачів університету. Результати цього експертного опитування говорять про те, що викладачі, у першу чергу, відмічають:

- особистісні особливості кожного студента – 65%;

- особливості учбового навантаження на студентів-спортсменів у вузі – 20%;

- матеріальні чинники – 15%.

Отже як студенти-спортсмени, так і більшість викладачів виділяють два напрямки – один напрямок пов'язаний зі студентами (невміння організовувати розпорядок дня – особистісні особливості кожного студента), а другий відповідно з організацією навчального процесу у вузі (вимогливість викладачів - особливості учбового навантаження).

Аналіз попередніх даних дозволив перейти до подальшого, більш глибокого вивчення впливу деяких чинників на СПА студентів-спортсменів, для чого був підібраний необхідний психологічний інструментарій.

Оскільки необхідно було визначити саме соціально-психологічні чинники, були підібрані методики, які б дозволили провести комплексне дослідження рівня адаптованості, та виявити значимість впливу тих чи інших чинників в залежності від часу навчання у вузі:

1) Головний мотив учбової діяльності - Методика «Вивчення мотивів учбової діяльності студентів» (А. А. Реан, В. А. Якунін).

2) Рівень соціально-психологічної адаптації - Методика «Діагностика соціально - психологічної адаптації» (К.Роджерс Р. Даймонд);

3) Рівень тривоги - Методика «Шкала оцінки рівня реактивної та особистісної тривоги» (Ч. Д. Спілберг, Ю. Л. Ханін).

Дані отримані після обробки результатів за першою методикою («Вивчення мотивів учбової діяльності студентів»), дозволяють зробити висновок, що з початком навчання студентів-спортсменів у вузі потрібно формувати пізнавальну групу мотивів.

Результати тестувань за двома наступними методиками дозволили виділити понад 16 чинників адаптованості студентів-спортсменів, вплив та залежність яких було перевірено з допомогою кореляційного аналізу (адаптивність - дезадаптивність, прийняття себе - неприйняття себе, прийняття інших - неприйняття інших, емоційний комфорт - емоційний дискомфорт, внутрішній контроль - зовнішній контроль, домінування - відомість, ескапізм, реактивна тривога - особистісна тривога, адаптація).

Аналіз отриманих даних дозволяє зробити висновок, що процес соціально-психологічної адаптації студентів-спортсменів I та II курсу має свою характерну відмінність. Це полягає у тому, що для студентів I курсу особистісні якості є не настільки важливими в порівнянні зі студентами II курсу. Це дозволяє впевнено констатувати, що СПА студентів-спортсменів залежить від строку навчання у вузі і від урахування рівня саме тих чинників, які важливіші на тому, чи іншому проміжку часу навчання у вузі.

Для контролю рівня СПА студентів-спортсменів до процесу навчання у вузі необхідно більш детально розглянути дані кореляційного аналізу. Аналіз цих даних дозволив використати метод нормативного оцінювання чинників, саме цей аналіз і дозволив побудувати рівневі шкали нормативного оцінювання чинників (чинники підібрані за результатами останніх двох методик), що впливають на СПА студентів-спортсменів I та II курсів факультету фізичного виховання.

Завдяки визначеним чинникам СПА, які закономірно (статистично достовірні дані) впливають на адаптованість студентів до процесу навчання, можна побудувати майбутню роботу з оптимізації процесу СПА студентів.

Ця робота повинна бути спрямована на врахування визначених чинників та рівня впливу на кожного зі студентів. Через зовнішній вплив з боку викладачів та студентського соціуму можна впливати на ці чинники і таким чином впливати на загальну адаптованість студентів.

Вміле використання на практиці рівневих нормативних шкал оцінювання дозволить у повній мірі визначити напрямок впливу виходячи з того, який показник чинника СПА низький чи який високий. Саме завдяки впливу на той чи інший важливий чинник можна досягти покращення рівня адаптованості студентів та прискорити цей процес у часі.

Висновки.

Проблема соціально-психологічної адаптації студентів-спортсменів до процесу навчання у вузі є сьогодні достатньо актуальною. Ця актуальність полягає у першу чергу в тому, що не існує достатньої кількості даних про сам

процес соціально-психологічної адаптації студентів-спортсменів; по-друге у тому, що не існує чіткої структури проходження цього процесу; по-третє – не визначені основні чинники, що впливають на цей процес.

Підібраний необхідний психологічний інструментарій, а саме провідні методи дослідження та методики психологічного діагностування, дозволили визначити вплив існуючих чинників, які впливають на СПА до процесу навчання студентів-спортсменів I та II курсів факультету фізичного виховання.

Результати отримані після обробки отриманих даних з допомогою загального та кореляційного аналізу дозволяють говорити про те, що у студентів-спортсменів I та II курсів спостерігається вплив різних чинників на процес СПА. Головною особливістю є те, що для студентів I курсу під час процесу СПА особистісні якості не є домінуючими в порівнянні зі студентами II курсу.

Аналіз даних наукового дослідження говорить про те, що в залежності від строку навчання студентів змінюються і чинники, які у більшій чи меншій мірі впливають на СПА студентів-спортсменів до процесу навчання у вузі. Саме врахування цих чинників дозволить оптимізувати цей процес та прискорити його у часі.

Для оптимізації СПА студентів-спортсменів до процесу навчання у вузі були побудовані рівневі шкали нормативного оцінювання чинників СПА. Дані шкали дозволяють у повній мірі визначити напрямок впливу виходячи з того, який показник чинника СПА низький чи високий, і контролювати цей процес впливом саме на ті чинники, які мають важливе значення для студента-спортсмена. Для правильної організації роботи з оптимізації СПА була побудована структурно-логічна схема впровадження отриманих даних на практиці.

Безумовно результати отримані після наукового дослідження не є достатніми, у тому розумінні, що існує велика кількість чинників СПА, та виявлення їх може забрати багато часу. Вирішення цього питання це проблема майбутніх досліджень у галузі оптимізації СПА студентів-спортсменів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеєва Т.В. Психологічні фактори та прояви процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі: Автореф. дис… канд. психол. наук: 19.00.01 / Т.В. Алексеєєва. – К., 2004. – 20 с.

2. Бохонкова Ю.О. Социально-психологическая адаптация студенчества в условиях вуза / Ю.О. Бохонкова // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – 2004. - № 2 (7). – С. 138-149.

3. Головин В. А., Масляков В. А., Коробков А. В. Физическое воспитание: Учебник / Под ред. Головина В. А. – М.: Высшая школа, 1983, - 230с.

4. Евсеев Ю. И. Физическая культура. Серия "Учебники, учебные пособия". Ростов н / Д: Феникс, 2002.- с. 23-25.

5. Козин Э.М. Особенности психофизиологической адаптации студентов факультета физической культуры, специализирующихся в разных видах спорта, к условиям обучения в вузе / Э.М. Козин, Л.А. Варич // Физиология человека – Академиздатцентр "Наука" РАН 2005. Т. 31. № 1. - С. 77-81.

6. Масляков В. А., Мятежников В. С. Массовая физическая культура в ВУЗе. М., 1991. – с. 67

7. Попов А. Л. Спортивная психология: Учебное пособие для спортивных вузов. – 2-е изд. – М.: Московский психолого-социальный институт: Флинта, 1999. – с. 152

8. Рипунов М.А., Віцько С.М. Оптимізація соціально-психологічної адаптації студентів-спортсменів до процесу навчання в вузі / М. А. Рипунов, С. М. Віцько // Фізичне виховання, спорт і культура здоров’я в сучасному світі. - 2008. - Т. 1. - С. 234-238. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ Fvs _2008_1_69

УДК 37.09/745

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УЯВИ ШКОЛЯРІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ФЛОРИСТИКИ

Гарбузенко Лариса Володимирівна
кандидат педагогічних наук, доцент
Затуливітер Олена Вікторівна
магістрант
Центральноукраїнський державний
педагогічний університет
ім. В. Винниченка
м. Кропивницький, Україна

Анотація: Заняття гуртків з декоративно-прикладного мистецтва сприяють розвитку творчих здібностей учнів, творчого мислення та уяви. Рівень розвитку уяви школярів зростатиме, якщо дотримуватися організації цілеспрямованого спостереження за природними об’єктами; організації цілеспрямованого сприйняття творів, використання спеціальних завдань різного рівня складності, спрямованих на розвиток уяви.

Ключові слова: декоративно-прикладне мистецтво, флористика, уява, гурткові заняття, школярі

З кожним роком образотворче мистецтво все сміливіше входить в життя дітей. І педагоги і діти розуміють: прекрасне – добрий помічник у процесі виховання дитини. Твори образотворчого мистецтва, допомагаючи пізнавати життя людини і природи, розвивають не тільки зорове сприйняття, але і фантазію. Талант розуміти і тонко відчувати прекрасне в образотворчому мистецтві, а у деяких дітей і талант створювати прекрасне в живописі, скульптурі, графіці, малюванні, створенні творів декоративно-прикладного мистецтва починає формуватися в процесі особистої творчої діяльності, в

процесі ознайомлення з образотворчим мистецтвом, що й визначає актуальність даної роботи.

Сьогодні одним із ефективних напрямків мистецтва є робота з природним рослинним матеріалом, робота у співтворчості із природою, яка ефективно розвиває творчу уяву, художнє сприйняття, сприяє становленню емоційної сфери та формуванню особистості.

Зміст декоративної роботи з учнями впродовж навчання повинен постійно ускладнюватись, завдання повинні будуватись від простого до складного. З першого року навчання у гуртках з декоративно-прикладного мистецтва учні повинні отримати певні естетичні знання: про побут українського народу, про декоративно-ужиткові речі та їх прикрашання, про прийоми створення стрічкових орнаментальних композицій, про особливості кольорів та ін. Відбувається подальша систематизація умінь та навичок у створенні власних композицій. Заняття флористикою мають значний навчальний і розвиваючий потенціал. Знайомство з флористикою, як технікою декоративно-прикладного мистецтва, у гуртковій роботі є доцільним.

Систематичні заняття декоративно-прикладним мистецтвом, зокрема флористикою, де гармонійно поєднуються мистецька і продуктивна діяльність дітей, найдоцільніше здійснювати саме в процесі декоративно-прикладної діяльності учнів на гурткових заняттях.

В процесі педагогічного керівництва декоративною творчістю органічно вписується група методичних прийомів, які знаходять застосування в роботі з школярами різних вікових груп: бесіди про твори народного мистецтва; створення сюжету усним малюванням; використання аплікації, як техніки організації декоративної композиції і як засобу пізнання дійсності для декоративного узагальнення.

Духовний світ дитини гармонізує спілкування з мистецтвом, творче сприйняття природи. "Насправді, – пише В. Полуніна, – виховання тонкого апарату творчого сприйняття природи, життя, мистецтва … озброює дітей здатністю не тільки відчувати гармонію, але й створювати її у будь-якій

життєвій ситуації, в будь-якій сфері діяльності, розповсюджуючи її й на стосунки з людьми, з навколишнім світом?"[1, с. 48]. Завдання педагога та батьків – зберегти та розвивати у дитини вміння радіти та дивуватися, спостерігати та пізнавати навколишній світ, створювати прекрасне у повсякденному житті.

Уява в житті дитини відіграє більшу роль, ніж у житті дорослого, виявляючись набагато частіше, і частіше допускає порушення життєвої реальності.

На сьогодні запропонувати чітку класифікацію прийомів розвитку уяви досить складно, оскільки компоненти творчого мислення досить тісно взаємодіють між собою, складно визначити, який прийом розвиває окремий компонент. Отже, психологи пропонують чотири групи прийомів розвитку уяви за джерелами, з яких вони були взяті [2]:

– прийоми психологічної активізації на основі образного мислення;

– прийоми на основі формально-логічних операцій;

– прийоми патентного фонду науково-фантастичної літератури;

– прийоми, які використовуються у технічній творчості, і похідні від них прийоми.

Метою таких прийомів є активізація уяви школярів, створення творчої ситуації й емоційного ставлення до навчального предмета.

У ході роботи з природними матеріалами розвивається почуття гармонії, ритму, кольору, засвоюються такі поняття, як цілісність, лінії, пляма, силует, колір, фактура, художній образ; вдосконалюється емоційна регуляція поведінки, знімаються негативні стани, підвищується впевненість у собі.

Ми намагаємося використовувати в своїй роботі багато різних вправ на розвиток уяви школярів.

Природний матеріал сам по собі – джерело фантазії та гри уяви. А якщо поєднати його із умілістю рук, то все можна оживити, дати начебто нове життя. Виготовлення виробів із природного матеріалу – справа тривала, копітка, але захоплива та приємна.

На важливість використання природних матеріалів у діяльності дитини звертав увагу ще А. Макаренко. Він відзначав, що вони "найближче до нормальної діяльності людини", що в них "є простір для фантазії, не просто уяви, а великої творчої фантазії" [3, с. 73].

Складання композицій із рослин виховує тонкий художній смак, допомагає відчувати досконалість природних форм, ліній та кольору, розвиває спостережливість. У спілкуванні з прекрасним простіше та швидше розвивається почуття істинної поваги до природи, прагнення оберігати та примножувати її багатства.

Разом з тим, робота з природним матеріалом передбачає розвиток у школярів таких важливих психічних особливостей, як мислення, художньо-образну уяву, фантазію, інтуїцію, які невіддільні від освоєння культури народу, його первинної, екологічної природи.

Заключною формою занять слугує підсумкова виставка творчих робіт дітей. Виставки творчих робіт має велике виховне значення. Діти бачать результат своєї праці, порівнюють зроблене, знаходять достоїнства і недоліки, критично підходять до своєї роботи, розвивається творче мислення, пам'ять, особливо важливо, що учні пізнають значимість своєї праці, її корисність для оточуючих. Це стимулює дітей, у них з'являється бажання краще працювати.

Отже, процес творення із природних матеріалів стимулює напруження та зосередження всіх розумових та фізичних можливостей людини. При систематичних заняттях таким видом діяльності, за рахунок напруження та зосередження відбувається розвиток всіх видів уяви, зокрема це найбільшою мірою стосується розвитку творчої уяви.

Сміливість уяви і фантазії є однією із найважливіших якостей творчої особистості. Без цієї якості процес, не можна назвати творчим. Завдяки здатності уявляти і фантазувати особистість надає своїм уявленням художньої форми, подумки вимальовуючи усі об'єкти. А розвинені уява і фантазія допомагають мріям втілитися у художньому творі.

З розвитком уяви і фантазії, розвивається і творче мислення. Адже художньо-творча діяльність – це не просте копіювання дійсності, а художнє її переосмислення через інтенсивну творчу роботу мозку. Більшість учених, які займаються дослідженнями дитячої творчості, вважають, що творчий розвиток здійснюватиметься за умови творчої свободи. Ці якості особистості, які формуються у шкільному віці, зумовлюють рішучість і стійкість у досягненні життєвих успіхів.

Через художньо-творчу діяльність набувається певне вміння відкрито і без страху виражати власні ідеї та почуття, бо саме художня творчість тут є синтезуючим, конструктивним, об'єднуючим й інтегруючим засобами, від яких залежить внутрішній світ особистості.

У художньо-творчій діяльності провідну роль відіграють механізми відображення і зображення. Тому засвоєння дітьми правил, законів та образотворчого мистецтва має бути обов'язковим. Володіння образотворчою грамотою є фундаментом будь-якого творчого процесу, – це конструктивно-знакова та формоутворююча сторони творчої діяльності.

Заняття образотворчою діяльністю активізують творчий потенціал дитини, розвивають фантазію, інтуїцію, уяву, мислення. Флористика – одна з найбільш продуктивних форм розвитку творчої уяви. І хоча не кожний маленький митець у майбутньому стане видатним художником, ми віримо, що кожний буде творчою особистістю, бо уява – це джерело творчості людини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Полунина В.Н. Искусство и дети. – М.: Просвещение, 1982. – 192 с.

2. Меерович М.И., Шрагина Л.И. Технология творческого мышления: Практическое пособие – Мн.: Харвест, 2003. – 432 с.

3. Макаренко А.С. Лекции о воспитании детей // Педагогические сочинения: В 8-ми т. – Т. 4. – М.: Педагогика, 1984. – С. 59–116.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНОЇ СИСТЕМИ ПОТУЖНОГО КОНВЕЄРУ ЛК-4

Гетьманенко Артем Сергійович
магістрант
Осадчук Юрій Григорович
к.т.н., доцент
Криворізький Національний Університет

Анотація. Розглянуті задачі автоматизації, був виконаний математичний опис об'єкту автоматизації і його елементів. В результаті чого були досліджені динамічні характеристики замкненої САК ЕП за технологічною установкою і розроблена принципова-функціональна мікропроцесорна система автоматизації на прикладі потужного конвеєру ЛК-4 встановленої структури циклічно поточної технології транспортування гірничого масиву в умовах ПРАТ «Півн. ГЗК» м. Кривий Ріг. Запровадження конфігураційного модуля CJ1W-AD081-V1.

Ключові слова: задачі автоматизації, математична модель САК ЕП, функціональні схеми мікропроцесорної системи автоматизації, стрічковий конвеєр ЛК-4, модуль конфігурації CJ1W-AD081-V1.

Мета роботи. Розробка процесу автоматизації для потужного конвеєру ЛК-4. Вибір відповідної мікропроцесорної системи для даного приладу.

Параметри конвеєру ЛК-4

Система керованого приводу: асинхронно вентильний каскад (АВК); Режим роботи: безперервний; Привод: два двигуни «Україна 5605-6ФУ5» з фазним ротором; Вентилі: Д243-800-40; Трансформатор: ТС3П-800/0,7 – УЗ; Тиристор: Т353-800-34-72; Пристрій плавного пуску: ЭКК-2-315-3-УХЛ4; Дросель: ФРОС 500/0.5 УЗ; Випрямляч: Д243-800-40; Інвертор: Т353-800-34-72;

Якісні показники: $D = 2$, $\Delta\omega < 5\%$, $\delta \leq 6\%$, $t_{ппдо} = 2c$; Вид керування: напівавтоматичне.

Задачі автоматизації.

При автоматизованому управлінні конвеєрною лінією вирішуються два основні завдання [1]:

Перше завдання зводиться до виконання певного порядку включення двигунів окремих конвеєрів в протилежному в напрямі, щоб запобігти завалу непрацюючих конвеєрів під час пуску завантаженої лінії. Дія виконання цього завдання застосують блокування, що виключає можливість запуску подальшого конвеєра при непрацюючому попередньому, це здійснюється контролюючим реле швидкості, справність несучого органу конвеєра і номінальну швидкість його руху;

Друге завдання полягає в усуненні перепаду струму в мережі, пускових струмів декількох двигунів, що виникають при накладенні, і попередженні спрацьовувань максимального струмового захисту шляхом зміщення в часі пуску окремих конвеєрів.

Основні вимоги, що пред'являються до автоматизації підземних конвеєрних ліній:

1. Пуск конвеєрної лінії має здійснюватися короткочасною дією на елемент управління;

2. Перед пуском лінії по всій її довжині повинен автоматично подаватися звуковий попереджувальний сигнал тривалістю не меншого 5 с;

3. Включення кожного подальшого конвеєра в лінії повинен здійснюватися автоматично після встановлення номінальної швидкості руху тягового органу попереднього конвеєра;

4. При управлінні конвеєрною лінією з центрального пульта управління має забезпечуватися контроль числа працюючих конвеєрів нерозгалуженої лінії центрального напряму і відгалужень;

5. Повинні передбачатися блокування, що виключають можливість дистанційного пуску конвеєра при його роботі в режимі місцевого управління;

6. Оперативна зупинка конвеєрної лінії повинна здійснюватися з пункту управління, а екстрені припинення пуску і зупинки з будь-якої точки по довжині лінії.

При оперативній або аварійній зупинці конвеєрної лінії відключення всіх конвеєрів повинне здійснюватися за час, що виключає завал в будь-якому місці пересипу вантажу. Аварійне відключення конвеєрної лінії повинне супроводжуватися подачею сигналу на пункт управління.

Математичний опис об'єкту автоматизації і його елементів.

Функціональна схема системи автоматичного регулювання завантаження конвеєра приведена на рис. 1 [4].

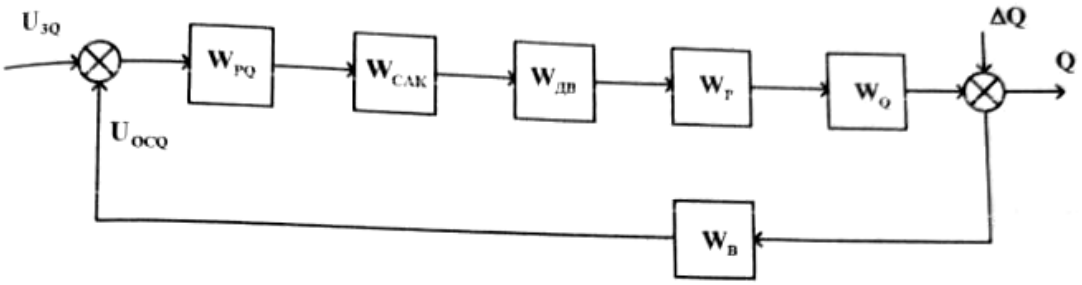

Рис. 1 – Функціональна схема системи автоматичного регулювання завантаження конвеєра.

$\mathbf{W_{PQ}}$ – п.ф. регулятора продуктивності;

$\mathbf{W}_{\text{САК}}$ – передавальна функція САР ЕП;

$\mathbf{W_{TB}}$ – передавальна функція АС;

$\mathbf{W_P}$ – передавальна функція редуктора;

$\mathbf{W_Q}$ – передавальна функція об'єкту регулювання;

$\mathbf{W_B}$ – передавальна функція ватів.

Складемо математичну модель САР ЕП, замкнуту на технологічному параметрі.

У зв'язку з тим що, датчик контролю продуктивності (ваги) знаходиться в місці завантаження конвеєра, то передавальну функцію об'єкту (конвеєра) представимо в першому наближенні у вигляді інерційної ланки:

$$\mathbf{W_Q = \frac{K_Q}{T_Q P + 1}}\ , \qquad (1)$$

Де

K_Q – коефіцієнт передачі об’єкту;

T_Q = 0.2с – постійна часу об'єкту, залежить від місця установки датчика контролю продуктивності;

$$\mathbf{K_Q = \frac{Q_н}{\omega_н} = \frac{4930}{103{,}1} = 47{,}82\ .} \qquad (2)$$

Коефіцієнт зворотного зв’язку по продуктивності:

$$\mathbf{K_{OQ} = \frac{10}{Q_н} = \frac{10}{4930} = 0{,}002\ .} \qquad (3)$$

Визначимо передавальну функцію регулятора продуктивності, налаштованого на технічний оптимум:

$$\mathbf{W_{PQ} = \frac{1}{8T_\mu P} \times \frac{1}{W_Q} \times \frac{K_{OC}}{K_{OQ}}\ ;} \qquad (4)$$

$$\mathbf{W_{PQ} = \frac{T_Q K_{OC}}{8T_\mu K_Q K_{OQ}} + \frac{K_{OC}}{8T_\mu K_Q K_{OQ} P}\ .} \qquad (5)$$

Регулятор продуктивності пропорційно-інтегральний пропорційна частина:

$$\mathbf{W_{PQП} = \frac{0{,}2 \times 0{,}0969}{8 \times 0{,}01 \times 47{,}82 \times 0{,}002} = 2{,}53\ .}$$

Інтегральна частина:

$$\mathbf{W_{PQI} = \frac{0{,}0969}{8 \times 0{,}01 \times 47{,}82 \times 0{,}002 \times P} = \frac{12{,}6}{P}\ .}$$

Дослідження динамічних характеристик замкненої САК ЕП з технологічною установкою.

Математична модель САК ЕП замкнена по технологічному параметру, приведена на рисунку 6.2, а на рисунку 3 представлений характер перехідних процесів системи, замкненої за технологічним параметром [2].

У момент t = 4с (через вплив зовнішніх чинників) відбувається зменшення продуктивності на 1000 т/ч. Для збереження потрібного значення продуктивності (Q_0 = 3830 т/ч) швидкість двигуна збільшилась з 78 р/с до 98,8 р/с. Продуктивність конвеєра стабілізувалася і є рівною Q_1 = 3800 т/ч. Погрішність регулювання складає:

$$\Delta = \frac{Q_0 - Q_1}{Q_0} \times 100\% = \frac{3830-3800}{3830} \times 100\% = 0,78\% \,. \quad (6)$$

Час регулювання складає 0.2с.

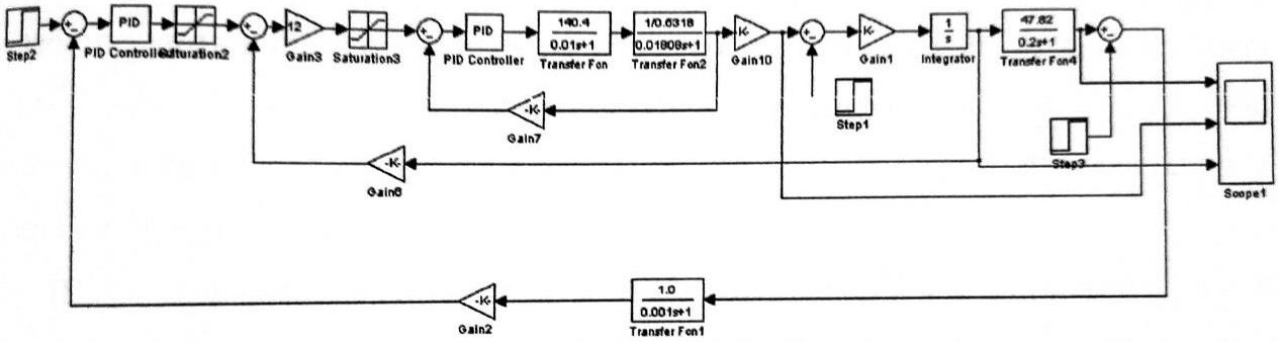

Рис. 2 – Математична модель замкненої САК ЕП за технологічним параметром.

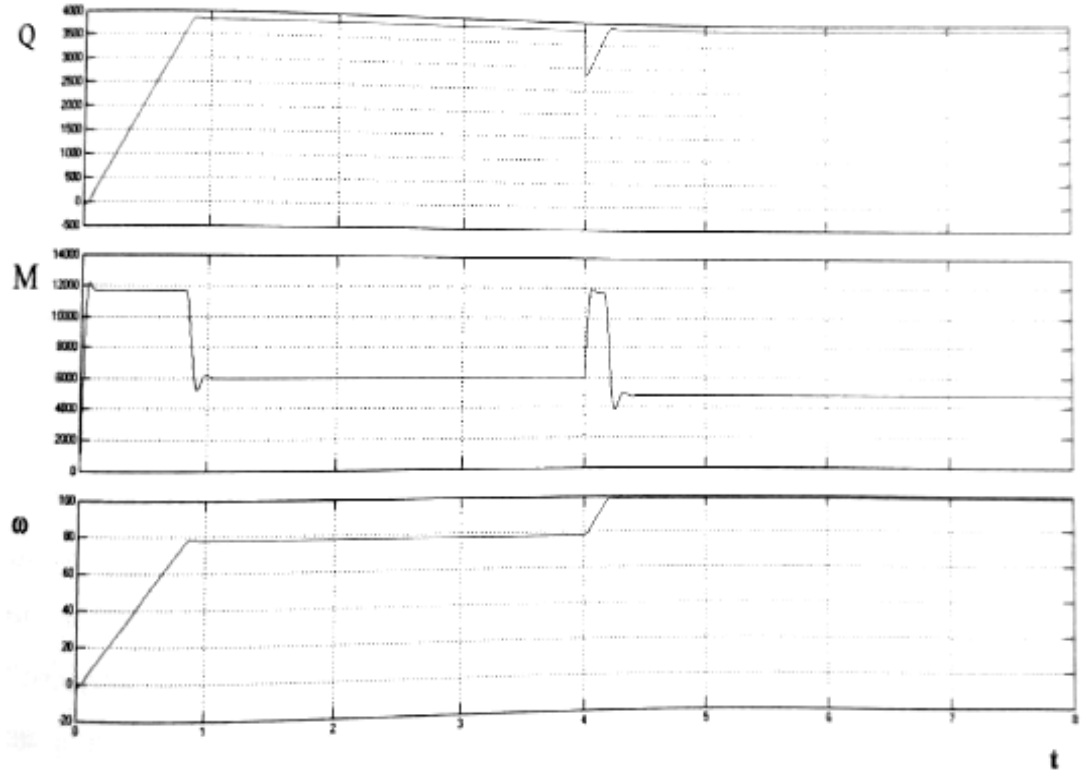

Рис. 3 – Перехідні процеси замкненої САК ЕП за технологічним параметром.

Розробка принципово-функціональної мікропроцесорної системи автоматизації.

Стрічковий конвеєр ЛК-4 входить в об'єкт автоматизації всього комплексу ЦПТ-Р ДФ-3. Система ЦПТ-Р забезпечує збір оперативної

інформації, контроль і управління стрічковими конвеєрами, різними .

Шафа головного контролера і пульт диспетчера ЦПТ-Р встановлюється в приміщенні диспетчерської, розташованою в будівлі АБК. Видалені контролери, пульти контролю і управління, засоби зв'язку, датчики - встановлюються по місцю (па станціях приводів або перевантажувальних пунктах) на об'єктах, що беруть участь в процесі транспортування руді.

Управління здійснюється таким чином: якщо всі блокування справні, то KL2 підключений і вирішує включення KL1 - «Пуск приводу». Якщо перемикач вибору режиму встановлений в положення місцеве, то для включення необхідно натиснути кнопку «ПУСК», встановлену по місцю. Якщо перемикач стоїть в положенні «дистанційний», то KL1 включиться контролером, згідно програмі, що управляє.

Після вклинення KL1 спрацьовують контактора і подають високу напругу на статори моторів. Стан контакторів контролюється контролером і передається на ЕКК. Далі в «місцевому» режимі натискається кнопка старт на ЕКК, а в «дистанційному» режимі подається команда старт з контролера. Далі ЕКК починає розвивати с грум в роторі і забезпечує плавний розгін за встановлений час.

Для зупинки конвеєра в «місцевому» режимі натискається кнопка «СТОП», а потім натискається кнопка відключення високої напруги. У «дистанційному» режимі знімається команда старт для ЕКК і формується імпульс, що впливає на KL2. При виникненні несправності формується команда «стоп» для конвеєра [3].

Зупинка конвеєра в автоматичному режимі відбувається і при таких несправностях:

- обрив стрічки конвеєра;
- пробуксування стрічки конвеєра;
- при сході стрічки;
- при спрацьовуванні різних видів струмового захисту;
- забиванню розвантажувальних воронок і жолобів;

- при отриманні браку у змащувальній системі;

- при отриманні браку вентиляторів обдування;

- при отриманні сигналів про виникнення пожежі, від існуючої системи пожежної сигналізації.

Всі ці параметри контролюються за допомогою датчиків і кінцевих вимикачів, встановлених на технологічному устаткуванні конвеєра (рис. 4).

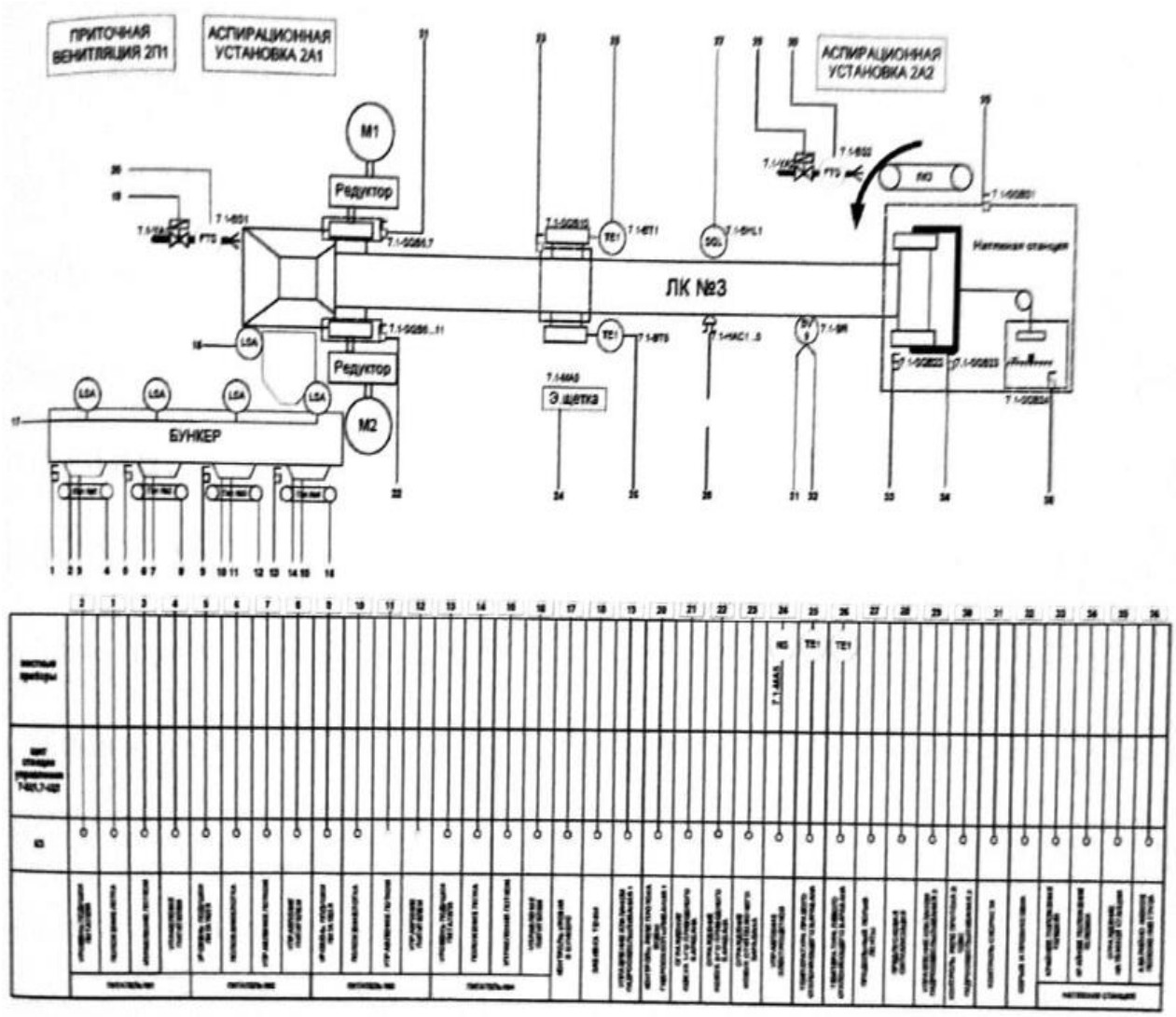

Рис. 4 – Технологічна схема автоматизації конвеєра ЛК-4

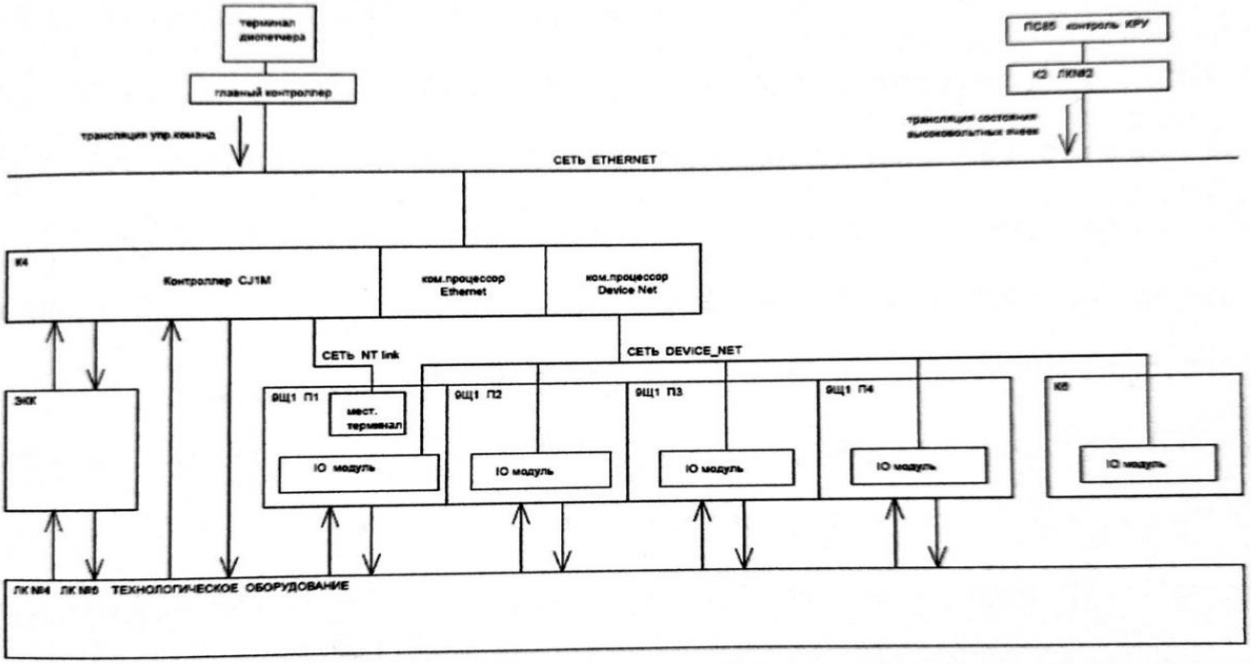

Рис. 5 – Схема управління конвеєра ЛК-4

На рисунку 5 приведена схема управління конвеєра ЛК-4. Зв'язок технологічних датчиків з контролером здійснюється за допомогою видалених програмованих модулів серії CJI: CJIW-TC2I – модуль температурний, CJIW-1D20/211 – модуль входу переривань; CJIW-AD – модуль аналогових входів; CJ1W-OD211 – модуль виходу переривань. Зв'язок здійснюється по мережі DeviceNet. Мережа DeviceNet – це відкритий, низькорівневий комунікаційний зв’язок, що забезпечує з’єднання між простими промисловими прибудовами і прибудовами високого рівня.

На рисунку 6. приведена функціональна схема мікропроцесорної системи автоматичного регулювання завантаження (швидкості) конвеєра залежно від заповнення приймального бункера. У бункері встановлений радіолокаційний датчик рівня ДУ. З виходу датчика сигнал поступає на пристрій (аналоговий модуль), де відбувається обробка інформації, і після аналогово-цифрового перетворення передається по стандартному інтерфейсу в мікропроцесорну систему регулювання. У місці завантаження конвеєра встановлений тензометричний датчик ваги ДВ.

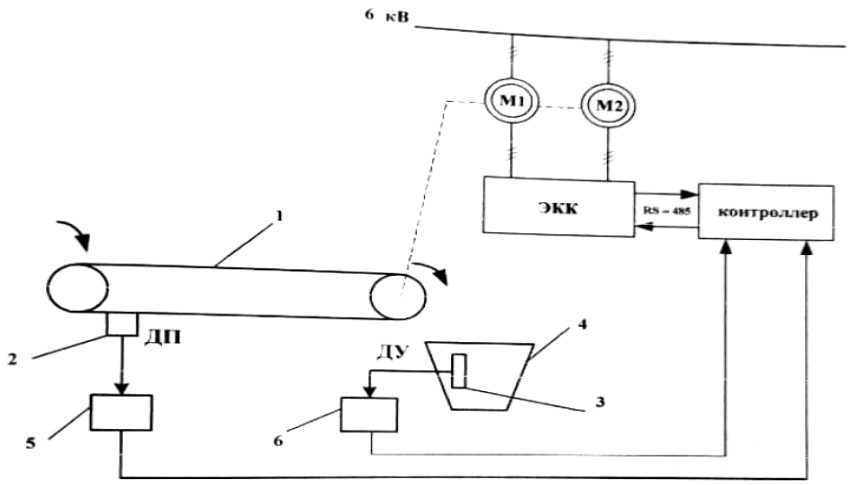

Рис. 6 – Функціональна схема мікропроцесорної системи автоматичного регулювання загрузки конвеєра.

1. конвеєр;
2. датчик продуктивності (ваги);
3. датчик рівня;
4. приймальний бункер;

5-6. узгоджені пристрої.

Для реалізації системи автоматичного регулювання завантаження конвеєра додатково встановлюємо стандартний аналоговий модуль CJ1W-AD081-V1 фірми OMRON (рис 7). Цей модуль перетворює вхідні сигнали, наприклад, напруги або струму, в шістнадцятирічні числа від 0000 до IF40 і зберігає результати у виділених для цього словах в кожному робочому циклі.

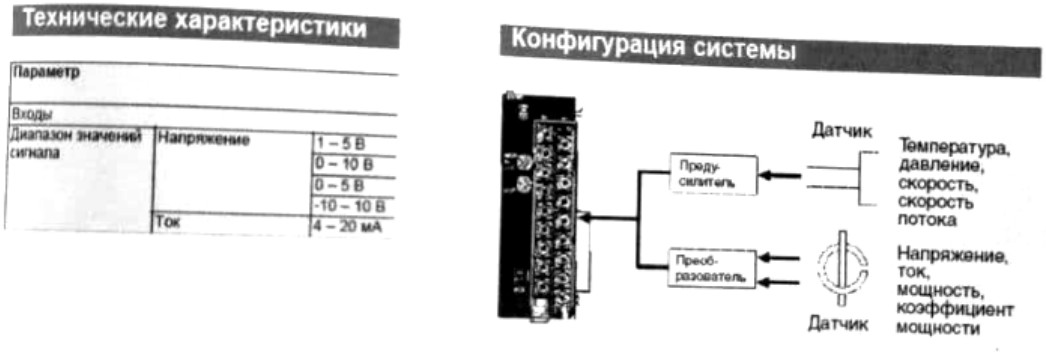

Технические характеристики

Параметр		
Входы		
Диапазон значений сигнала	Напряжение	1 – 5 В
		0 – 10 В
		0 – 5 В
		-10 – 10 В
	Ток	4 – 20 мА

Рис. 7 – Конфігурація модуля CJ1W-AD081-V1.

Прикладне програмне забезпечення видалених контролерів і головного контролера розроблене з використанням пакету програм CX-One компанії OMRON. Контролер працює за заздалегідь заданою програмою. Така програма

заноситься в контролер і зберігається в пам'яті. Вона побудована за «сходовим» принципом і складається з окремих інструкцій, що управляють, які визначають функції управління. Контролер обробляє інструкції в наперед запрограмованій послідовності. Програма, що завантажена в контролер, автоматично запускається після подачі живлення.

Висновки. У даній статті була досліджена автоматизація технологічних процесів електромеханічної системи потужного конвеєру ЛК-4:

1. Проведено дослідження динамічних характеристик замкненої системи САК ЕП з технологічною установкою встановили: при зменшенні продуктивності конвеєра на 1000 т/ч швидкість двигуна збільшується з 78 р/с до 98 р/с і продуктивність конвеєра стабілізувалась, час регулювання склав 0,2с.

2. Реалізована мікропроцесорної системи автоматичного регулювання завантаження конвеєра з застосуванням аналого-цифровий модуль CJ1W-AD81-V1 фірми Omron.

3. Розроблено алгоритм функціонування та програмне забезпечення головного контролеру за використанням пакету програм CX One.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

1. Ключев В.И. Ограничение динамических нагрузок электропривода. - М: Энергия, 1980г.

2. Методичні вказівки з дисципліни «Автоматизований електропривод типових виробничих механізмів». — КТУ: «Мінерал», 2004.

3. Шёнфельд Р., Хабигер Э. Автоматизированные электроприводы. - Л.: Энергоатомиздат, 1985.

4. Расчет схем электроснабжения автоматизированных приводов № 210.

5. ДНАОП 0.00-1.21-98 Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів. К., 1998.

УДК 664.665

МЕДИКО-БИОЛОГИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ К ПИТАНИЮ СПОРТСМЕНОВ СИЛОВЫХ И СКОРОСТНО-СИЛОВЫХ ВИДОВ СПОРТА

Головко Анатолий Михайлович
старший преподаватель
Киевский национальный университет
строительства и архитектуры
г. Киев, Украина
Гребенников Сергей Владимирович
старший преподаватель
Киевский национальный університет
строительства и архитектуры
г. Киев, Украина

Аннотация: в работе приведены медико-биологические рекомендации к питанию спортсменов силовых и скоростно-силовых видов спорта. Выявлен перечень функциональных ингредиентов, содержащих эссенциальные макро- и микронутриенты и установлена возможность их использования в рецептурах хлебобулочных изделий. Исследовано их влияние на реологические и физико-химические показатели качества. Определено содержание водорастворимых антиоксидантов в разработанных хлебобулочных изделиях, рассчитана пищевая ценность.

Ключевые слова: спортивное питание, хлебобулочные изделия, реологические свойства, антиоксидантная активность, пищевая и биологическая ценности.

Современные виды спорта характеризуются длительными интенсивными физическими и психоэмоциональными нагрузками, частыми стрессовыми

ситуациями, сложными климатическими условиями и другими факторами. Важнейшим требованием при организации тренировочного процесса является грамотное построение рациона питания с обязательным восполнением затрат энергии, макро- и микронутриентов и поддержанием водного баланса организма [1-3].

Анализ структуры питания спортсменов, занимающихся разными видами спорта, проведенный в ряде исследований, показал, что применяемые в настоящее время базовые и специализированные продукты для спортсменов не способны удовлетворить потребности их организма в пищевых и биологически активных веществах [4,5].

Известно, что для поддержания нормальной жизнедеятельности и сохранения жизни на высоком уровне каждый человек должен получать не только необходимое количество различных пищевых веществ, но и рациональное питание.

Термин «рациональное питание» чаще всего используют для обозначения питания здоровых людей. В определении значения питания для сохранения и укрепления здоровья, предупреждения преждевременного износа организма и болезней невозможно обойти вопрос: что же представляет собой физиологическую основу здоровья?

Базируясь на научных исследованиях, учёные отмечают, что состояние здоровья (его нарушение, развитие болезней и т.п.) – результат взаимодействия организма с внешней средой путём потребления из неё пищевых веществ.

Обычно выделяют четыре основных вида питания: обычное, оптимальное (идеальное), чрезмерное и недостаточное.

Обычный вид питания наблюдается у большинства людей, которые питаются обычной полноценной едой. Здоровья этих людей характеризуется отсутствием структурных нарушений и функциональных расстройств, а их адаптационные возможности вполне достаточны для приспособления к обычным условиям существования.

Оптимальный вид питания. Люди, которые используют этот вид питания, достаточно редко встречаются. Этот вид питания формируется у тех, кто имеет благоприятную наследственность, и которые придерживаются правил здорового способа жизни (ЗСЖ), под воздействием адекватного и сбалансированного питания.

Главным признаком чрезмерного вида питания является чрезмерная масса тела. При I степени чрезмерной массы (10…20%) люди остаются достаточно здоровыми, у них сохраняется такая же трудоспособность, однако утомление наступает быстрее, чем обычно. У людей II степени превышения массы тела (30…40%) во время физических нагрузок появляются временные, быстротекущие нарушения функций сердечно-сосудистой системы и органов дыхания. Это состояние расценивается как промежуточное между здоровьем и болезнью.

Недостаточный вид питания наоборот характеризуются дефицитом массы тела. Причинами его формирования могут быть: недостаточное потребление еды или пищевых веществ, нарушения условий питания, обусловленные последствиями хирургических вмешательств на кишечно-желудочном тракте, наличием сахарного диабета I типа, онкологических, инфекционных и других заболеваний.

В структуре питания спортсменов хлебобулочные изделия составляют 760-820 Ккал энергетической ценности и являются наиболее доступными и высокоусвояемыми пищевыми продуктами, с помощью которых возможна корректировка пищевой ценности [6].

Поэтому разработка хлебобулочных изделий, нутриентно адаптированных к специфике питания спортсменов, специализирующихся в силовых и скоростно-силовых видах спорта, является актуальной задачей. Включение таких изделий в рацион будет способствовать не только достижению наилучших спортивных результатов, но и позволит предотвратить ряд алиментарно-зависимых заболеваний и состояний.

Научно обосновано, что приоритетными видами спорта, для которых актуальна разработка специализированных хлебобулочных изделий, являются именно силовые и скоростно-силовые виды спорта.

Анализ научно-технической (в частности, медицинской) литературы позволил установить основные медико-биологические рекомендации к питанию спортсменов указанных выше видов спорта.

Для спортсменов скоростно-силовых видов спорта был выбран перечень ингредиентов, обладающих имуномоделирующими, антиоксидантными, пребиотическими свойствами, содержащими также незаменимые макро- и микронутриенты: пшеничная цельносмолотая мука (источник белка, пищевых волокон и эссенциальных микронутриентов), кукурузное масло (источник полиненасыщенных жирных кислот), БАД «Эраконд» (источник антиоксидантов), сухая пшеничная клейковина (источник растительного белка), сыр Пошехонский (источник белка), сухое обезжиренное молоко (источник белка), фруктоза (источник «простых» углеводов).

Для исследования влияния муки пшеничной цельносмолотой в количестве от 40% до 60% на: 1) газообразующую способность теста можно использовать специальный прибор – реоферментометр; 2) реологические свойства теста можно использовать прибор – альвеограф; 3) амилолитическую активность теста можно применить прибор для измерения вязкости суспензии – амилограф.

Внесение пшеничной цельносмолотой муки увеличивает газообразующую способность. Повышение газообразующей способности связано с тем, что пшеничная цельносмолотая мука имеет повышенную ферментативную активность [7].

Исследование реологических свойств выявляет следующий факт: добавление пшеничной цельносмолотой муки увеличивает показатель упругости на 7…8%, но снижает показатель растяжимости теста на 27-32% по сравнению с контролем. Тесто с добавлением пшеничной цельносмолотой муки

характеризуется большей упругостью и недостаточной растяжимостью, т.е. уменьшается эластичность теста.

При добавлении пшеничной цельносмолотой муки вязкость суспензии снижается, что подтверждает повышенное содержание амилолитических ферментов в пшеничной цельносмолотой муке.

Проведенное исследование влияния цельносмолотой пшеничной муки в количестве от 40% до 60%, которая вносилась взамен пшеничной муки 1 сорта, на качество хлеба (тесто при этом готовили опарным способом) показало следующие результаты, представленные ниже в табл. 1.

Таблица 1. Влияние пшеничной цельносмолотой муки на физико-химические показатели качества изделий

Наименование показателей	Контроль (пш. мука 1 сорта)	С 40% муки пш. цельн.	С 50% муки пш. цельн.	С 60% муки пш. цельн.
Удельный объём, $см^3/г$	3,0	2,9	2,9	2,6
Пористость, %	79	78	78	75
Кислотность, град.	3,0	3,6	3,8	3,8
Общая деформация сжатия мякиша, ед. приб.	80	75	72	63

Установлено, что удельный объём снижается на 3-13%, пористость – на

1-4%, общая деформация сжатия мякиша – на 6-21%, кислотность возрастает на 20-27% по мере увеличения дозировки пшеничной цельносмолотой муки в сравнении с контрольным образцом.

По результатам дегустационной оценки оптимальное соотношение муки цельносмолотой и пшеничной первого сорта составило 50 к 50%.

Для питания спортсменов силовых видов спорта исследованы ингредиенты, способствующие снижению содержания углеводов, повышающие количество белка и жира в хлебобулочных изделиях: овсяные отруби (источник растительного белка и пищевых волокон), сухая пшеничная клейковина (источник растительного белка), нутовая мука (источник растительного белка), сухой куриный белок (источник животного белка), семена подсолнечника (источник растительного белка и полиненасыщенных жирных кислот), БАД «Эраконд» (источник антиоксидантов), кукурузное масло (источник полиненасыщенных жирных кислот и антиоксидантов), семена кунжута (источник растительного белка) и семена льна (источник растительного белка).

Исследовано влияние овсяных отрубей на реологические свойства теста, которые определяются на специальном приборе – альвеографе.

Выявлено, что при внесении овсяных отрубей в количестве 5-15% от массы муки уменьшались растяжимость и упругость теста на 27-52% и 3-5% соответственно.

Исследовано влияние овсяных отрубей на качество хлеба, приготовленного из пшеничной муки первого сорта. Отруби вносились в количестве 5,10, 15% взамен части муки [7]. Выявлено, что использование овсяных отрубей снижало показатель удельного объёма на 15-29%, пористости – на 2-10%. Установлена технологическая возможность внесения отрубей в количестве до 10% к массе муки.

Учитывая отрицательное влияние функциональных ингредиентов на физико-химические показатели качества (удельный объём, пористость, общую деформацию сжатия мякиша) необходимо в дальнейшем разработать специальную технологию, обеспечивающую стабильное качество хлебобулочных изделий для питания спортсменов.

По результатам исследований можно смоделировать композиционные основы для последующей разработки рецептур хлебобулочных изделий из пшеничной цельносмолотой муки и с овсяными отрубями, оптимизировать

дозировки входящих в их состав ингредиентов: кукурузного масла, БАД «Эраконд», сухой пшеничной клейковины и др.

В хлебобулочных изделиях, приготовленных с использованием разработанных рецептурных композиционных основ, можно измерить суммарное содержание водорастворимых антиоксидантов согласно известной «Методике выполнения измерений содержания антиоксидантов в напитках и пищевых продуктах, биологически активных добавках, экстрактах лекарственных растений амперометрическим методом».

Статистическая обработка результатов анализа, определение средних значений суммарного содержания водорастворимых антиоксидантов приведены в табл. 2. Заметим, что по расчётным данным стандартное отклонение составляет +4,2 мг/100г. В контроле (контрольные образцы без добавок) указанное содержание составляет : (130 ± 20) мг/100г.

Таблица 2. Антиоксидантная активность изделий, мг/100г

А. На основе овсяных отрубей: 160 ± 20	**Б. На основе пшеничной цельносмолотой муки:** 180 ± 20
А. С семенами льна и кунжута: 180 ± 20	Б. С сухим молоком: 200 ± 20
А. С нутовой мукой и семенами подсолнечника: 200 ± 20	Б. С сыром: 210 ± 20
А. С нутовой мукой и яичным белком: 230 ± 20	Б. С фруктозой: 245 ± 20

Примечание. А – хлебобулочные изделия для питания спортсменов, занимающихся силовыми видами спорта; **Б –** хлебобулочные изделия для питания спортсменов, занимающихся скоростно-силовыми видами спорта.

Установлено, что внесение подобранных рецептурных компонентов способствует увеличению антиоксидантной активности изделий на 23-82% по сравнению с контрольным образцом (без добавок).

Проведенный расчёт пищевой ценности показал, что при введении в рецептуру хлеба исследуемых ингредиентов увеличилось содержание белка до

16%, жиров – до 38%, МДС – до 53%, железа – до 56%, пищевых волокон – до 54%, кальция – до 68%, витаминов: В1 до 50%, В2 до 70%, РР – до 61% в зависимости от вида изделия [8,9].

Полученные данные могут быть положены в основу разработки ассортимента хлебобулочных изделий для питания спортсменов, занимающихся силовыми и скоростно-силовыми видами спорта.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Черных В.Я., Пучкова Л.И., Богатырёва Т.Г. и др. Хлебобулочные изделия для питания спортсменов. *Кондитерское и хлебопекарное производство.*М., 2012. №3. С. 8-9.

2. Закревский В.В., Гончарова Т.А., Макаров Г.Г. Питание спортсменов, подвергающихся преимущественно аэробным физическим нагрузкам. Материалы IX Всероссийского Конгресса диетологов и нутрициологов. М., 2007. С. 26.

3. Щепина В.М. и др. Оценка адаптационных возможностей спортсменов. *Теория и практика физической культуры.* 2009. №1. С. 27-30.

4. Степуренко В.В. Физиологическое обоснование коррекции нутриционного статуса акробатов высокой квалификации. Автореф. дисс…канд. биол. наук. Краснодар, 2007. С. 21.

5. Полиевский С.А. Основы индивидуального и коллективного питания спортсменов. М.: Физкультура и спорт, 2005. С. 384.

6. Невская Е.В., Шлеленко Л.А., Костюченко М.Н., Смоленский А.В., Михайлова А.В., Беличенко О.И., Тарасов А.В. Методические подходы к подбору ингредиентного состава хлебобулочных изделий для питания спортсменов с применением принципов современной нутрициологии. Материалы III Всероссийского конгресса с международным участием «Медицина для спорта» в преддверии Олимпиады. М., 2013. С. 196.

7. Смирнов С.О., Невская Е.В., Шлеленко Л.А., Тюрина О.Е., Урубков С.А. Разработка рецептур и технологий хлебобулочных изделий

специализированного и функционального назначения на основе продуктов переработки крупяных культур. *Хранение и переработка зерна. Научно-практический журнал.* 2014. №3(180). С. 36-38.

8. Косован А.П., Дремучева Г.Ф., Поландова Р.Д. Методическое руководство по определению химического состава и энергетической ценности хлебобулочных изделий. М.: Московская типография, 2008. №2.

9. Химический состав российских пищевых продуктов: Справочник / Под ред. член – корр. МААИ, проф. И.М. Скурихина и академика РАМН, проф. В.А. Тутельяна. М.: ДеЛи принт, 2002. 236с.

УДК 331.25

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ

Григоревська Олена Олександрівна
к.е.н., доц.
доцент кафедри обліку і аудиту
Скрипник Маргарита Іванівна
д.е.н., проф.
завідувач кафедри обліку і аудиту
Київський національний університет
технологій та дизайну
м. Київ, Україна

Анотація: Необхідність підвищення стандартів життя населення вимагає перегляду складових соціальної політики держави. На основі аналізу положень діючих пенсійних систем різних країн світу, вивчення досвіду проведення в них пенсійних реформ підтверджено необхідність проведення пенсійної реформи в Україні. Визначено передумови пенсійної реформи (складна демографічна ситуація, низький розмір пенсії, непрозорість системи, соціальна несправедливість) в Україні, що дозволило встановити проблемні питання її впровадження.

Ключевые слова: соціальна відповідальність, пенсійна реформа, соціальна безпека, накопичувальна система, пенсійне забезпечення

Нинішній кризовий стан світової економіки посилює проблему старіючого населення. Станом на 1 січня 2020 року в Україні було 11,3 мільйона пенсіонерів (27,56 % усього населення), що відповідає кількості осіб, що сплачують ЄСВ. Видатки бюджету Пенсійного фонду України (далі – ПФУ) на 2021 рік заплановано у розмірі 203,80 млрд грн, що на 0,8% більше, ніж у

2020 році. Із них власних надходжень – 120,80 млрд. грн; решту суми (83,00 млрд. грн.) ПФУ очікує отримати в якості дотацій з державного бюджету, що становить 15,7 % від ВВП країни. За прогнозами фахівців, до 2050 року ця цифра може зрости вдвічі.

Зауважимо, що це означає, що Україна – країна із значним навантаженням ПФУ на ВВП. Порівнявши аналогічні видатки, що здійснюються в Республіці Білорусь, Польща, Німеччина, Португалія, зауважимо, що на виплату пенсій там витрачається 10 % ВВП. Таким чином, ця частка витрат в Україні сьогодні є однією з найвищих у світі.

Така ситуація поставила перед владою питання зменшення частки солідарної пенсійної системи та збільшення частки накопичувальної, що допоможе зменшити фінансове навантаження на державний сектор соціальних виплат, а також дасть можливість громадянам України приймати активну участь у сфері соціального забезпечення.

Інтегральним критерієм компліментарності економічної ефективності та соціальної справедливості на рівні держави є рівень соціальної безпеки, що стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від віку, статі, рівня доходів, сприяти розвитку людського капіталу як найважливішої складової економічного потенціалу країни.

Інтегральний індекс соціальної безпеки у 2019 р. в Україні становив 55,6%, що є незадовільним показником. Хиткість такого становища в соціальній сфері веде до зменшення соціальної стабільності та справедливості в країні [1].

Пенсійна реформа, будучи одним з основних елементів предмету соціальної політики держави та одним з найбільш проблемних питань в нинішніх умовах, потребує найбільшої уваги. Адже пенсійна система кожної країни повинна бути спрямована на зниження рівня бідності серед літніх людей, а також на згладжування рівня життя для працездатного населення та пенсіонерів, коли старість або інвалідність знижує здатність заробляти [2].

Саме тому нами окреслено проблемні питання, на які слід звертати увагу при обґрунтуванні положень пенсійної реформи.

Демографічна ситуація. В Україні функціонує солідарна пенсійна система. Тобто, працююче населення, сплачуючи ЄСВ, забезпечує тих, хто отримує пенсії. Існуюча розподільна система балансує між потребами непрацездатного населення і інтересами працюючих. Проте з погіршенням демографічної ситуації, коли частка працездатного населення з кожним роком падає, а кількість і частка пенсіонерів зростає, бюджету стає все складніше «тягнути» на собі пенсійні виплати.

Прогнози для України, здійснені експертами ООН [3], виявились доволі песимістичними: до кінця 2050 року населення України може скоротитися на 9 млн людей та становитиме 33,6 млн. З них – 15 % – люди молодше 15 років, а 16 % становитимуть люди старші 65. Крім того, в пояснювальній записці мова йде також про те, що скорочення населення буде паралельно його старінню, що призведе до того, що кількість пенсіонерів перевищить працездатне населення, а вже сьогодні на одного пенсіонера припадає одна людина працездатного віку.

Низький розмір пенсії. Важливим проблемним питанням є низький рівень пенсії. В Україні розмір середньої пенсії становить 3064 грн., що становить 102,13 євро. Для порівняння середньостатистичний поляк отримує 460 дол. А розмір середньої пенсії в червні 2019 року в Німеччині склав 1236 євро. Понад 1 млн 228 тисяч або 56,4% болгарських пенсіонерів, за даними на початок 2020 року отримують пенсію, включаючи всі надбавки до неї, яка не перевищує порогів рівня бідності в країні в 285,92 лева (близько 130 євро.). І як показують дані досліджень європейської служби статистики «Євростат», більше 45% пенсіонерів в Болгарії продовжують працювати, оскільки одержуваної пенсії недостатньо для забезпечення нормального життя.

Непрозорість системи та соціальна несправедливість. Звичайній людині досить складно самостійно вирахувати розмір своєї пенсії, а в Україні немає практики заздалегідь інформувати громадянина про розмір пенсії. Унаслідок непрозорості діюча в Україні розподільна система не викликає особливої

довіри у населення. У зв'язку з цим, в Україні широке поширення має оплата праці «в конвертах».

Вищенаведене підкреслює, що існуюча пенсійна система застаріла і вимагає приведення у відповідність з фактичними економічними відносинами.

Таким чином, при розробці положень пенсійної реформи слід враховувати досвід зарубіжних країн, зокрема, щодо умов, які повинні характеризувати готовність країни до її проведення:

- забезпечення мінімізації негативних наслідків від запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування на солідарну пенсійну систему;
- забезпечення економічного зростання, мінімального інфляційного півня, зростання розміру заробітної плати;
- розробка належного інформаційно-консультаційного забезпечення населення щодо реформи для запобігання негативного їх налаштування до впроваджених заходів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Коваль О.П. Соціальна безпека: сутність та вимір. наук. доп. К.: НІСД, 2016. 34 с. URL: http://www.niss.gov.ua/public/File/2016_nauk_anal_rozrob/social_bezpek.pdf (дата звернення 31.11.2020)

2. Schwarz A.M. Pension System Reforms. Analyzing the Distributional Impact of Reforms. Volume two. 2006. URL: http://siteresources.worldbank.org/INTPSIA/Resources/490023-1120845825946/PSIAVOLII_printed.pdf (дата звернення 31.11.2020)

3. До 2050 року населення України скоротиться до 36 млн осіб. URL: http://dt.ua/UKRAINE/do-2050-roku-naselennya-ukrayini-skorotitsya-do-36-mln-osib-124859_.html (дата звернення 31.11.2020)

УДК 616.358-004:612. 5

ОСОБЛИВОСТІ ПОКАЗНИКІВ КРОВІ У ЛЮДЕЙ, ХВОРИХ НА ПІДГОСТРИЙ ТИРЕОЇДИТ

Григорова Наталя Володимирівна
к.б.н., доцент
Садовська Ганна Володимирівна
магістрант
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

Анотація: на підставі проведених гематологічних і біохімічних досліджень у хворих на підгострий тиреоїдит було встановлено, що знижені показники концентрації тиреотропного гормону, загальної кількості еритроцитів і рівня гемоглобіну в крові поступово збільшувалися від тиреотоксичної стадії до стадії одужання. Навпаки, підвищений рівень вільних трийодтироніну та тироксину, а також ШОЕ в крові хворих осіб поступово знижувався від тиреотоксичної стадії до одужання та наближався до нормальних показників в останню стадію. Розвиток підгострого тиреоїдиту не супроводжувався суттєвими змінами загальної кількості лейкоцитів у крові. Встановлений характер змін досліджених показників крові в різні стадії розвитку підгострого тиреоїдиту може бути використаний в якості їх діагностичних критеріїв.

Ключові слова: підгострий тиреоїдит, стадії хвороби, показники крові, діагностичні критерії.

Ендокринна патологія на сьогодні посідає третє місце серед захворювань інших органів та систем. Серед ендокринної патології перше місце займають захворювання щитоподібної залози, випереджаючи цукровий діабет. В Україні, за статистичними даними, перше місце за поширеністю серед ендокринної

патології в цілому посідають захворювання щитоподібної залози, що становить 44%. Порівнюючи абсолютні та відносні показники, слід відзначити, що абсолютне число випадків цих захворювань по Україні за останні 10 років збільшилося в 2,4 разу – з 489 тис., до 1 млн 149 тис. при показниках поширеності відповідно 941,6 та 2345,0 випадків на 100 тис. населення [1, с. 280; 2, с. 556]. Захворювання щитоподібної залози часто призводять до порушення гормональної функції в організмі (кретинізм, мікседема, порушення функції інших ендокринних залоз) викликають зниження працездатності, а також призводять до інвалідності (дифузний токсичний зоб, рак щитоподібної залози) [3, с. 168]. Причини виникнення функціональних порушень щитоподібної залози різноманітні, в тому числі вірусна інфекція. Відомо, що численні віруси викликають розвиток підгострого тиреоїдиту, поширеність якого становить 1-2% від усіх захворювань щитовидної залози. У жінок захворювання зустрічається набагато частіше, ніж у чоловіків, виникає у віці від 30 до 50 років [4, с. 139]. Враховуючи той факт, що перебіг хвороби характеризується стадійністю, необхідно мати чіткі уявлення про її діагностичні критерії, у тому числі лабораторні.

Мета роботи – вивчити особливості показників крові хворих у різні стадії розвитку підгострого тиреоїдиту.

Дослідження показників крові при підгострому тиреоїдиті проводили за аналізом гематологічних і біохімічних показників крові 60 чоловік, яких було розподілено на 4 групи (по 15 осіб у кожній). До першої групи входили практично здорові люди (7 чоловіків і 8 жінок) віком 41,6 ± 7,3 років, що слугували контролем. Другу групу складали хворі на підгострий тиреоїдиту, що перебували в тиреотоксичній стадії, третю групу – в еутиреоїдній стадії, четверту групу – в гіпотиреоїдній стадії, п’яту групу – в стадії одужання. Хворі були віком 43,7 ± 5,8 років, з них 3 чоловіка і 12 жінок.

Забір крові для лабораторного дослідження здійснювався перед ранковим прийомом ліків, інфузійною терапією та до проведення діагностичних або лікувальних процедур.

Кров для біохімічних досліджень брали з ліктьової вени за загально прийнятою методикою. Кров для гематологічного дослідження брали лаборанти із кінчика пальця. Проби крові використовували для визначення концентрації тиреотропного гормону, трийодтироніну, тироксину, загальної кількості еритроцитів, лейкоцитів, рівня гемоглобіну та швидкості осідання еритроцитів (ШОЕ) [5, с. 47; 6, с. 256]. Одержані результати статистично опрацьовані за t-критерієм Стьюдента за допомогою програми Statistica 6.0.

Концентрація тиреотропного гормону в сироватці крові була нижчою за контроль (1,20±0,097 мкМО/мл) у хворих на підгострий тиреоїдит у тиреотоксичну стадію в 4,62 рази (0,26±0,017 мкМО/мл; $p<0,001$), еутиреоїдну стадію – в 1,9 рази (0,63±0,048 мкМО/мл; $p<0,001$), гіпотиреоїдну стадію – на 27% (0,88±0,059 мкМО/мл; $p<0,01$). У стадію одужання концентрація тиреотропного гормону в крові суттєво не відрізнялася від контрольних величин. У всіх обстежених групах хворих осіб, за винятком осіб у тиреотоксичній стадії підгострого тиреоїдиту, концентрація тиреотропного гормону в сироватці крові знаходилася в межах референтних значень (0,27-4,2 мкМО/мл).Таким чином, концентрація тиреотропного гормону в крові поступово збільшувалася від тиреотоксичної стадії до стадії одужання. Зниження рівня тиреотропного гормону в крові хворих свідчить про пригнічення секреторної активності клітин передньої частки гіпофіза, що продукують цей гормон.

Концентрація вільного трийодтироніну в сироватці крові хворих на підгострий тиреоїдит збільшувалася в тиреотоксичну стадію в 3,68 рази (15,44±0,285 пмоль/л; $p<0,001$), еутиреоїдну стадію – в 2,44 рази (10,23±0,247 пмоль/л; $p<0,001$), гіпотиреоїдну стадію – в 1,83 рази (7,67±0,189 пмоль/л; $p<0,01$) порівняно з контролем (4,19±0,199 пмоль/л). У стадію одужання концентрація цього гормону в крові суттєво не відрізнялася від контрольних величин. У всіх обстежених групах хворих осіб, за винятком осіб у стадію одужання підгострого тиреоїдиту, концентрація вільного трийодтироніну в сироватці крові виходила за верхні межі референтних значень (2,6-5,7 пмоль/л).

Таким чином, підвищений рівень вільного трийодтироніну в крові хворих осіб поступово зменшувався від тиреотоксичної стадії до стадії одужання та наближався до контрольних величин під час останньої. Підвищення рівня вільного трийодтироніну в крові свідчить про пригнічення секреції цього гормону клітинами щитоподібної залози.Концентрація вільного тироксину в сироватці крові хворих на підгострий тиреоїдит збільшувалася в тиреотоксичну стадію в 3,39 рази (49,33±0,668 пмоль/л; $p<0,001$), еутиреоїдну стадію – в 2,33 рази (33,84±0,826 пмоль/л; $p<0,001$), гіпотиреоїдну стадію – в 1,68 рази (24,38±0,380 пмоль/л; $p<0,001$) порівняно з контролем (14,55±0,364 пмоль/л). У стадію одужання концентрація цього гормону в крові осіб суттєво не відрізнялася від контрольних величин. У всіх групах хворих на підгострий тиреоїдит, за винятком осіб у стадію одужання, концентрація вільного тироксину в сироватці крові перевищувала верхню межу референтних значень (12-22 пмоль/л).

Таким чином, підвищений рівень вільного тироксину в крові осіб при підгострому тиреоїдиті поступово знижувався від тиреотоксичної стадії до одужання та наближався до нормальних показників в останню стадію. Збільшення концентрації вільного тироксину в крові свідчить про пригнічення секреторної активності клітинами щитоподібної залози, які продукують цей гормон.

Загальна кількість еритроцитів у крові хворих на підгострий тиреоїдит зменшувалася у тиреотоксичну стадію на 32% (3,0±0,10 $\times 10^{12}$/л; $p<0,001$) порівняно з контролем (4,4±0,07$\times 10^{12}$/л). Досліджуваний показник знижувався під час еутиреоїдної стадії хвороби на 27% (3,2±0,08$\times 10^{12}$/л; $p<0,001$), гіпотиреоїдної стадії – на 19% (3,6±0,08 $\times 10^{12}$/л; $p<0,001$). У стадію одужання кількість еритроцитів у крові змінювалася несуттєво. Показники кількості еритроцитів у крові хворих, які перебували в тиреотоксичній і еутиреоїдній стадіях підгострого тиреоїдиту, виходили за нижню межу референтних значень (жінки – 3,6-4,7$\times 10^{12}$/л; чоловіки – 4,0-5,1$\times 10^{12}$/л).

Таким чином, при підгострому тиреоїдиті знижені показники загальної кількості еритроцитів у крові, виявлені під час перебігу тиреотоксичної стадії, поступово збільшувалися та наближалися до контролю в стадію одужання.

Аналогічні зміни спостерігалися при визначенні рівня гемоглобіну в крові хворих на підгострий тиреоїдит. Рівень гемоглобіну в крові хворих осіб знижувався у тиреотоксичну стадію на 30% (94,3±2,46 г/л; $p<0,001$), еутиреоїдну стадію – на 23% (103,1±1,16 г/л; $p<0,001$), гіпотиреоїдну стадію – на 18% (110,6±1,31 г/л; $p<0,001$) порівняно з контролем (134,7±1,93 г/л). У стадію одужання рівень гемоглобіну в крові обстежених осіб достовірно не відрізнявся від контрольних величин. У всіх групах хворих на підгострий тиреоїдит, за винятком осіб у стадію одужання, рівень гемоглобіну в крові виходив за нижню межу референтних значень (чоловіки – 130-160 г/л; жінки – 115-145 г/л).

Таким чином, при підгострому тиреоїдиті знижений рівень гемоглобіну в крові, встановлений у тиреотоксичну стадію, поступово підвищувався та наближався до контрольних величин у стадію одужання. Достовірне зменшення загальної кількості еритроцитів і рівня гемоглобіну в крові осіб, хворих на підгострий тиреоїдит, вказує на розвиток анемії.

Загальна кількість лейкоцитів у крові осіб контрольної групи дорівнювала в середньому 4,9±0,21×109/л, що не перевищує референтних значень (4-9×109/л). Загальна кількість лейкоцитів у крові хворих на підгострий тиреоїдит була вище контрольних величин у тиреотоксичну стадію на 8%, еутиреоїдну стадію – на 6%, гіпотиреоїдну стадію хвороби – на 4%, стадію одужання – лише на 2%, що в середньому відповідно дорівнювало 5,3±0,20×109/л, 5,2±0,14×109/л, 5,1±0,13×109/л і 5,0±0,15×109/л. В усіх випадках відмінність від контрольних величин є недостовірною. У всіх групах хворих на підгострий тиреоїдит загальна кількість лейкоцитів у крові не виходила за межі референтних значень.Таким чином, розвиток підгострого тиреоїдиту не супроводжувався суттєвими змінами загальної кількості лейкоцитів у крові.

ШОЕ в крові хворих осіб на підгострий тиреоїдит збільшувалася в тиреотоксичну стадію в 13,52 рази (70,3±1,79 мм/год; p<0,001), еутиреоїдну стадію – в 8,2 рази (42,7±1,69 мм/год; p<0,001), гіпотиреоїдну стадію – в 5,37 рази (27,9±1,32 мм/год; p<0,001) порівняно з контролем (5,2±0,13 мм/год). У стадію одужання ШОЕ в крові осіб була більше на 58%. Різниця з контрольними величинами була високо достовірною (p<0,001). У всіх групах хворих на підгострий тиреоїдит, за винятком осіб у стадію одужання, показники ШОЕ перевищували верхню межу референтних значень (жінки – 2-15 мм/год; чоловіки – 2-10 мм/год).Таким чином, у хворих на підгострий тиреоїдит спостерігалося значне підвищення ШОЕ, яке поступово знижувалося та відповідало нормальним показникам у стадію одужання. Збільшення ШОЕ вказує на наявність осередку запалення в організмі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ткаченко В. І., Максимець Я. А., Видиборець Н. В. Аналіз поширеності тиреоїдної патології та захворюваності на неї серед населення Київської області та України за 2007–2017 рр. // Міжнародний ендокринологічний журнал. – 2018. – Т. 14, № 3. – С. 279-284.
2. Arzhanov I. Y., Buniatov M. R., Ushakova G. A. The thyroid status of a conditionally healthy adult population of Prydniprovia // Regulatory Mechanisms in Biosystems. – 2017. – Vol. 8, № 4. – P. 554-558.
3. Кеннеди Ли, Ансу Басу. Диагностика и лечение в эндокринологии. Проблемный подход. – Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2015. – 304 с.
4. Паньків В. І. Практична тиреоїдологія: монографія. – Донецьк: О. Ю. Заславський, 2011. – 224 с.
5. Сиволап В. Д., Каджарян В. Г., Соловьюк О. О. Оцінювання результатів лабораторних та інструментальних досліджень в ендокринології: навчальний посібник. – Запоріжжя: ЗДМУ, 2016. – 90 с.
6. Методы клинических лабораторных исследований / Под ред. В. С. Камышникова. 8-е изд. – Москва: МЕДпресс-информ, 2016. – 736 с.

УДК 616.358-007:612. 1

ПОКАЗНИКИ ПЕРИФЕРИЧНОЇ КРОВІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ ЩИТОПОДІБНОЇ ЗАЛОЗИ У ХВОРИХ НА ГІПОТИРЕОЗ РІЗНОГО СТУПЕНЯ ТЯЖКОСТІ

Григорова Наталя Володимирівна
к.б.н., доцент
Мережко Тетяна Анатоліївна
магістрант
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

Анотація: робота містить результати визначення гематологічних і біохімічних показників крові 60 чоловік, хворих гіпотиреоз різного ступеня тяжкості. Було встановлено, що в крові хворих з підвищенням ступеня тяжкості гіпотиреозу від легкого до важкого, порівняно з контролем, збільшувалися концентрація тиреотропного гормону від 6,59 до 16,42 рази і швидкість осідання еритроцитів – від 1,8 до 2,3 рази, зменшувалися концентрація вільного трийодтироніну від 50 до 65%, а також вільного тироксину – від 42 до 68%, загальна кількість еритроцитів – від 17 до 31%, рівень гемоглобіну – від 21 до 30%, загальна кількість лейкоцитів – від 19 до 36%. Встановлений характер змін досліджених показників крові корелює зі ступенем тяжкості хвороби та може бути використаний для його діагностики.

Ключові слова: гіпотиреоз, важкість хвороби, гематологічні показники, тиреоїдний статус.

Протягом останніх років все частіше люди хворіють на різні захворювання щитоподібної залози. І з кожним роком все частіше вік цих захворювань зменшується. Вже багато років світова спільнота приділяє особливу увагу питанням подолання наслідків йодного дефіциту в масштабах

планети. Ліквідація спричинених дефіцитом йоду захворювань означає вирішення однієї з глобальних проблем здоров'я людей [1, с. 25; 2, с. 224].

Після аварії на ЧАЕС в 1986 р., патологія щитоподібної залози посіла перше місце серед усіх ендокринопатій в Україні. За даними МОЗ України, за останні 5 років кількість хворих на дисфункцію щитоподібної залози збільшилася в 5 разів, 3,5 млн осіб перебувають на диспансерному обліку та 60% населення страждають на дефіцит йоду [3, с. 14]. Гіпотиреоз – клінічний синдром, який характеризується зниженням рівня тиреоїдних гормонів у сироватці крові. Клінічні прояви його різноманітні та неспецифічні, що ускладнює діагностику [4, с. 26].

Ця обставина визначила увагу до проблеми захворювання на гіпотиреоз різного ступеня тяжкості з боку медицини, зокрема, лабораторної діагностики, з метою своєчасного його розпізнавання та проведення ефективного лікування.

Мета роботи – вивчити особливості показників крові хворих на гіпотиреоз різного ступеня тяжкості.

Дослідження показників крові при гіпотиреозах проводили за аналізом загально клінічних і біохімічних показників крові 60 чоловік, яких було розподілено на 4 групи (по 15 осіб у кожній). До першої групи входили практично здорові люди (8 чоловіків і 7 жінок) віком 54,2 ± 4,1 років, що слугували контролем. Другу групу складали хворі на гіпотиреоз легкого ступеня тяжкості (9 чоловіків і 6 жінок) віком 52,4 ± 3,6 років, а третю групу – хворі на гіпотиреоз середнього ступеня тяжкості (7 чоловіків і 8 жінок) віком 54,8 ± 2,9 років. До четвертої групи були віднесені хворі на гіпотиреоз важкого ступеня тяжкості (5 чоловіків і 10 жінок) віком 56,7 ± 3,2 років.

Забір крові для лабораторного дослідження здійснювався перед ранковим прийомом ліків, інфузійною терапією та до проведення діагностичних або лікувальних процедур

Кров для біохімічних досліджень брали з ліктьової вени за загально прийнятою методикою. Кров для загальноклінічного дослідження брали лаборанти із кінчика пальця. Проби крові використовували для визначення

концентрації тиреотропного гормону, трийодтироніну, тироксину, загальної кількості еритроцитів, лейкоцитів, рівня гемоглобіну та швидкості осідання еритроцитів (ШОЕ) [5, с. 47; 6, с. 256]. Одержані результати статистично опрацьовані за t-критерієм Стьюдента за допомогою програми Statistica 6.0.

Концентрація тиреотропного гормону збільшувалася в крові хворих на гіпотиреоз легкого ступеня тяжкості в 6,59 рази (8,63±0,393 мкМО/мл; $p<0,001$), гіпотиреоз середнього ступеня тяжкості – в 11,67 рази (15,29±0,535 мкМО/мл; $p<0,001$), гіпотиреоз важкого ступеня тяжкості – в 16,42 рази (21,51±0,452 мкМО/мл; $p<0,001$) порівняно з показниками осіб контрольної групи (1,31±0,159 мкМО/мл). Таким чином, підвищення ступеня тяжкості гіпотиреозу у хворих осіб супроводжувалося збільшенням концентрація тиреотропного гормону в крові.

Концентрація вільного трийодтироніну в крові хворих осіб практично не змінювалася при гіпотиреозі легкого ступеня тяжкості (3,86±0,142 пмоль/л; $p>0,05$), знижувалася при гіпотиреозі середнього ступеня тяжкості на 50% (2,09±0,078 пмоль/л; $p<0,001$), важкому гіпотиреозі – на 65% (1,45±0,080 пмоль/л; $p<0,001$). Таким чином, концентрація вільного трийодтироніну в сироватці крові хворих осіб практично не змінювалася при гіпотиреозі легкого ступеня тяжкості, знижувалася при гіпотиреозі середнього та важкого ступеня тяжкості, але в останньому випадку в значно більшій мірі.

Концентрація вільного тироксину в крові хворих на гіпотиреоз легкого ступеня тяжкості (14,08±0,263 пмоль/л; $p>0,05$) суттєво не відрізнялась від контрольних величин (14,70±0,374 пмоль/л). При гіпотиреозі середнього ступеня тяжкості досліджуваний показник знижувався на 42% (8,54±0,319 пмоль/л; $p<0,001$), при важкому гіпотиреозі – на 68% (4,76±0,242 пмоль/л; $p<0,001$). Таким чином, концентрація вільного тироксину в сироватці крові хворих осіб практично не змінювалася при гіпотиреозі легкого ступеня тяжкості, знижувалася при гіпотиреозі середнього та важкого ступеня тяжкості, але в останньому випадку в значно більшій мірі.

Загальна кількість еритроцитів зменшувалася в крові хворих на гіпотиреоз легкого ступеня тяжкості на 17% ($3,5\pm0,05\times10^{12}$/л; $p<0,001$), гіпотиреоз середнього ступеня тяжкості – на 24% ($3,2\pm0,049\times10^{12}$/л; $p<0,001$), важкий гіпотиреоз – на 31% ($2,9\pm0,046\times10^{12}$/л; $p<0,001$) у порівнянні з контролем ($4,2\pm0,07\times10^{12}$/л). Таким чином, при гіпотиреозі загальна кількість еритроцитів у крові поступово зменшувалася з підвищенням ступеня тяжкості хвороби.

Рівень гемоглобіну знижувався в крові хворих на гіпотиреоз легкого ступеня тяжкості на 21% (103,9±1,79 г/л; $p<0,001$), гіпотиреоз середнього ступеня тяжкості – на 26% (97,4±1,67 г/л; $p<0,001$), важкий гіпотиреоз – на 30% (92,3±1,99 г/л; $p<0,001$) порівняно з контролем (131,5±2,04 г/л).

Таким чином, при гіпотиреозі рівень гемоглобіну в крові осіб поступово знижувався з підвищенням ступеня тяжкості хвороби. Зменшення загальної кількості еритроцитів і рівня гемоглобіну в крові обстежених груп хворих осіб вказує на розвиток анемії, ступінь вираженості якої корелює з важкістю гіпотиреозу.

Загальна кількість лейкоцитів зменшувалася у крові хворих на гіпотиреоз легкого ступеня тяжкості на 19% ($3,8\pm0,04\times10^{9}$/л; $p<0,001$), гіпотиреоз середнього ступеня тяжкості – 28% ($3,4\pm0,06\times10^{9}$/л; $p<0,001$), гіпотиреоз важкого ступеня тяжкості – на 36% ($3,0\pm0,06\times10^{9}$/л; $p<0,001$) у порівнянні з контрольними величинами ($4,7\pm0,10\times10^{9}$/л). Таким чином, у хворих на гіпотиреоз різного ступеня важкості спостерігався розвиток лейкопенії, причому загальна кількість лейкоцитів у крові осіб поступово знижувалася з підвищенням ступеня тяжкості хвороби.

ШОЕ збільшувалася в крові при гіпотиреозі легкого ступеня тяжкості в 1,8 рази (9,4±0,23 мм/год; $p<0,001$), гіпотиреозі середнього ступеня тяжкості – в 2,1 рази (10,9±0,34 мм/год; $p<0,001$), гіпотиреозі важкого ступеня тяжкості – в 2,3 рази (12,1±0,29 мм/год; $p<0,001$) порівняно з контролем (5,2±0,18 мм/год).

Таким чином, у хворих на гіпотиреоз різного ступеня важкості спостерігалося збільшення ШОЕ. Зміни цього показника корелювали зі ступенем тяжкості хвороби: чим більше ШОЕ, тим важчий перебіг гіпотиреозу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сорокман Т. В. Гіпотиреоз і нетиреоїдні соматичні захворювання // Міжнародний ендокринологічний журнал. – 2016. – № 1. – С. 25-28.
2. Паньків В. І. Синдром гіпотиреозу // Практична тиреоїдологія. – 2011. – №3. – С. 224.
3. Гайдаев Ю. О. Стан ендокринологічної служби України в 2006 р. та підходи до розв'язання проблемних питань / Ю. О. Гайдаев, Р. О. Моїсеєнко // Міжнародний ендокринологічний журнал. – 2007. – Т. 2, №8. – С. 13-17.
4. Паньків В. І. Практична тиреоїдологія: монографія. Донецьк : О. Ю. Заславський, 2011. – 224 с.
5. Сиволап В. Д., Каджарян В. Г., Соловьюк О. О. Оцінювання результатів лабораторних та інструментальних досліджень в ендокринології : навчальний посібник. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2016. – 90 с.
6. Методы клинических лабораторных исследований / Под ред. В. С. Камышникова. 8-е изд. – Москва : МЕДпресс-информ, 2016. – 736 с.

УДК 784.3

СИНТЕЗ МУЗИКИ ТА СЛОВА У ВОКАЛЬНОМУ ЦИКЛІ «КАЛІГРАМИ» Ф. ПУЛЕНКА

Грицун Юлія Миколаївна
кандидат мистецтвознавства,доцент
кафедри музичного мистецтва
та менеджменту соціокультурної
діяльності Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
М.Чернігів, Україна

У вокальному циклі «Каліграми» Ф. Пуленку вдалося знайти ідеальне музичне втілення поезії Г. Аполлінера. Композиторський стиль, заснований на використанні складних модуляцій, темпів, що постійно змінюються, динамічних відтінків дивно гармонує з візуальними і лінгвістичними експериментами поета-новатора.

Ключові слова: Ф. Пуленк, Г. Аполлінер, вокальний цикл, композиторський стиль, поезія.

Вокальний цикл «Каліграми» Ф. Пуленка включає сім мініатюр, написаних на вірші Г. Аполлінера («Шпигунка», «Зміна», «На півдні», «Дощ», «Вигнання», «Цикади», «Подорож»), частина з яких «подана у вигляді ідеографічно зашифрованого тексту, інша ж – не випадає з традиційної практики вільного вірша» [1, с. 13]. Із семи віршів Ф. Пуленк обирає три, які записані у вигляді каліграм та «переміщує» їх у вокальну і фортепіанну партії. У музичній тканині каліграми підкреслюються раптовій зміні тональностей, динаміки, ритму, мелодійної спрямованості. «Переймаючи від Г. Аполлінера

монтажне поєднання різноманітних вражень, сюжетів, картин, Ф. Пуленк демонструє не тільки живу реакцію на динаміку поетичного дійства, а й свою відкритість прогресивним тенденціям мистецтва слова» [1, с. 13].

Вокальна партія у «Каліграмах» охоплює великий діапазон: від *a* малої октави до *g* другої. Мелодична лінія являє собою сплав декламаційного і пісенного початку, в партії присутні дисонанси, мелодія часто звучить нестійко за рахунок чергування поступового руху та висхідних і низхідних стрибків на інтервали сексти, септими, октави, а також на збільшені та зменшені інтервали.

У партії фортепіано композитор застосовує різні види фактури, остинатний акомпанемент різноманітних ритмічних лейт-формул, що ілюструють поетичний зміст, акцентує увагу на педалюванні.

Ф. Пуленк не виставляє ключові знаки на початку музичних номерів, стираючи цим тональні рамки і об'єднуючи твір в єдине ціле. Музична «тканина» вокального циклу насичена тональними відхиленнями:

№1 fis-moll - Fis-dur; №2 es-moll; №3 e-moll - E- dur; №4 b-moll - B-dur; №5 E-dur; №6 Es-dur - es-moll; №7 fis-moll.

Як випливає з представленого тонального плану, автор використовує в даному творі ефект «хитання маятника», в його амплітуді точкою відліку і повернення є тональність *fis-moll*, кульмінація звучить у *b-moll.* Рух до центру і повернення відбувається по тим же тональностям, лише з різницею в ладу, що сприяє сприйняттю твори як єдиного «моноліту». Незважаючи на те, що в «Каліграмах» домінує мінорний лад, всі номери (крім №2 і №7) закінчуються в однойменному мажорі, що вказує на превалювання світлих мотивів у військовій тематиці, оскільки і для композитора, і для поета події, описані в вокальному циклі, були пов'язані з часом їх молодості і любові.

У обох художників багато mélodie автобіографічні, автори дотримуються афоризму Ф. Пуленка: «Моя музика – мій портрет». Для обох Майстрів поетичні та музичні каліграми є поверненням до минулого щасливого періоду їх життя. Усвідомлення невблаганного плину часу змушує задуматися про сьогодення і віддалене майбутнє – ця тема об'єднує розрізнені «голоси»

вокального циклу. Конгруентність особистостей Г. Аполлінера і Ф. Пуленка корениться в їх спільному бажанні повернутися в минуле і розгадати захопливу таємницю втраченої юності і любові.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Михайлова О. В. Поетика камерно-вокальної лірики Франсіса Пуленка : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознав. : спец. 17.00.03 „Музичне мистецтво” / О. В. Михайлова. — Харків, 2009. — 22 с.

УДК 330

ФАКТОРИ І УМОВИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Гончаров Валерій Володимирович
Зінченко Мирослава Михайлівна
Мостовенко Олексій Олександрович
кандидати економічних наук, доценти
Київський національний університет
будівництва і архітектури, Київ, Україна

Анотація. Розглядаються питання інтелектуального капіталу, його складових в послідовності: інтелект, інтелектуальний потенціал, інтелектуальний ресурс: ментальний, емоційний, духовний, глибинний. Фактори, що сприяють розвитку інтелектуального капіталу і обумовлені особливістю соціально-економічних обставин в країні і які впливають на функціонування людини (освіта, охорона здоров'я, працевлаштування), інвестиційна діяльність підприємств, їх особливості і тенденції на сучасному етапі функціонування.

Ключові слова. Інтелект, інтелектуальний ресурс, інтелектуальний потенціал, інвестиції, інвестиційна активність підприємств, структура інвестицій.

За сучасних умов прогрес суспільства залежить від уваги, яка повинна приділятися продуктивним силам економічної структури суспільства найважливішим елементом якої є людина, робітник з його прагненням до праці, інтелектом, досвідом, вмінням виконувати ті чи інші операції. Причому це стосується не тільки чисто безпосередньо виробничих, створюючих матеріальні блага, але й функцій управління, планування, розробки логістичних схем пов'язаних з виробництвом. Якщо цьому елементу базису не надається необхідної уваги, базис деградує, а разом з ним деградують і елементи

надбудови що веде в цілому до занепаду всієї економічної системі, суспільства в цілому.

Саме людина як носій інтелектуальної складовий продуктивних сил є основою підвищення ефективності не тільки виробництва, але й усього відтворювального процесу. Це пов'язане з тим що на сьогодні природні ресурси, фінансовий капітал у більшості випадків не виконують основну роль у прогресі суспільства, випуску нових видів продукції, підвищення її конкурентоздатності. Найбільш значущим фактором економічного прогресу стають знання, інформація, реалізований інтелектуальний капітал як суспільства в цілому, так й окремої людини.

Значення інтелектуального капіталу в суспільному відтворенні, прогресі суспільства пов'язане з заміщенням праці знаннями, що полягає в тому, що за умов коли знання приєднуються у процесі переробки ресурсів майже вони, а не праця починають виступати у якості джерел вартості. В суспільстві відбуваються значні зміни пов'язані з тим, що у нових економічних умовах знання є взагалі єдиним ресурсом, а не ще одним ресурсом того ж порядку, що і традиційні фактори виробництва – праця, земля і капітал. Той факт, що знання стали єдиним ресурсом, робить нову формацію унікальною[1].

Інтелектуальна складова містить таки поняття, як інтелект, інтелектуальний потенціал, інтелектуальний ресурс, інтелектуальний капітал з приводу тлумачення яких єдиної точки зору нема. Наведемо лише деякі з них не вдаючись у їх детальний аналіз.

Так інтелект визначається як деяка загальна здатність пристосування до нових життєвих умов; як один із способів набуття знань; як прояв універсальної адаптивності, досягнення «рівноваги» індивіду з середовищем [2], як властивість практично мислячого розуму, що виражає його здатність до створення та примноження інформації [3].

Інтелектуальний потенціал – це потенційна (тобто можливо ще не актуалізована на сьогодні) здібність людини швидко і точно вирішувати складні завдання мислення. Він забезпечує високий темп навчання новим

знанням, інтелектуальним навичкам і вмінням [4]. Він є сукупністю найповніших знань, інтелектуальних здібностей і досвіду інтелектуальної діяльності людини які можуть бути або повністю, або частково присутні у процесі виробництва інновацій. Інтелектуальний потенціал окремих людей і суспільства в цілому визначають місце і роль держави у світовому економічному суспільстві. Часткою інтелектуального потенціалу, що використовується для виробництва наукоємної продукції, є інтелектуальним ресурсом.

Інтелектуальний ресурс визначається як сукупність форм інтелектуальних ресурсів індивідуумів і організацій що формуються в процесі освоєння і виробництва найновіших знань у відношенні виробництва наукоємної продукції з метою забезпечення сталого розширеного і збалансованого відтворення національного багатства [5, с.14].

В структурі інтелектуального ресурсу виділяють його наступні складові: фізичний ресурс як здатність людини до трудової діяльності заснованої як на фізичних властивостях, так і на сенсорних; ментальний ресурс як здатність мислити, аналізувати дані, вирішувати завдання, поставлені перед людиною; емоціональний ресурс як обґрунтована поведінка людини, усвідомлювати, аналізувати і контролювати свої емоції; соціальний ресурс як здатність адаптуватися з навколишнім середовищем, вміння встановлювати контакти і відносини з колегами, розуміння позицій інших робітників; духовність як нематеріальна складова трудової діяльності людини, що передбачає розуміння сенсу життя, своїх цілей; глибинний ресурс, як сукупність всіх перелічених ресурсів [6, с.10-13].

Роль і специфіка інтелектуальних ресурсів в економічній системі визначаються в тісної взаємозалежності і взаємозв’язку з інтелектуальним капіталом. У відповідності з цим інтелектуальний капітал визначається як знання, навички, виробничий досвід конкретних людей та нематеріальних активів, що включають в себе патенти, бази даних, програмне забезпечення,

товарні знаки та ін., які продуктивно використовуються з метою отримання прибутку та інших економічних і технічних результатів [7].

Інтелектуальний капітал визначають у вузькому та широкому поняттях. У вузькому понятті інтелектуальний капітал є характеристикою виключно самого індивіду чи групи індивідів і включає в себе сукупність розумових, креативних, творчих сил та здібностей, зумовлених компетенціями, знаннями, вміннями, переконаннями і т. ін.

В широкому розумінні – інтелектуальний капітал, разом з когнітивно-творчими силами і здібностями людини, включає також і продукти інтелектуальної праці [8]. І якщо одна із складових інтелектуального капіталу (розумові, творчі здібності і т. ін.) постійно розвиваються, вдосконалюються, стають платформою для подальшого розвитку розумових, творчих здібностей людини, то результати такої діяльності (патенти, винаходи) будучи верхівкою технічного прогресу в певний період часу, в подальшому втрачають свою значущість, даючи дорогу іншим, більш високим зразкам техніки та технологіям (століття пари, електрики, сьогодні – нанотехнологіям і т. ін.).

Існують й інші підходи до класифікації інтелектуального капіталу, що свідчить про складність та багатогранність цієї категорії і необхідність комплексного підходу до аналізу факторів та особливостей на різних етапах розвитку суспільства.

За сучасних умов майбутнє України пов’язане з вирішенням завдань формування і розвитку системи освіти, особливо вищої. Це має особливе значення не тому, що початкова та середня освіта менш значима, кожна сходинка освіти закладає свій «камінчик» у підготовку необхідного держави робітника. Проте успіх на кожному рівні освіти залежить перш за все від рівня вищої освіти, носія та передавача знань молодому поколінню. Але сьогодні система освіти має як позитивні, так й негативні риси. Розвиток НТП породжує потребу у нових професіях, які у свою чергу проявляються у необхідності глибокої спеціалізації робітника, з чим успішно справляються не тільки вищі, але й середні навчальні заклади. Завданням ВНЗ є не тільки готувати цих

спеціалістів, але з назви «вищій навчальний заклад» готувати спеціалістів саме з вищою освітою, тобто готувати освічених людей, що орієнтуються в багатьох питаннях не тільки своєї професії, але у всіх аспектах суспільного життя. В цьому аспекті не можна погодитись з тенденцією скорочення гуманітарних дисциплін без яких людина не може вважатися високоосвіченою. Крім того, прагнення кожному дати вищу освіту виражається у конвеєрі з друку дипломів. Завданням держави – дати можливість кожному бажаючому отримати вищу освіту, а реалізація цієї можливості залежить від здібностей бажаючого, від тієї мети, яку ставить себе абітурієнт – стати дійсно освіченою людиною, чи мати диплом про «вищу» освіту зі всіма наслідками. Таким чином буде і повага до вищої освіти, і до людині з дипломом ВНЗ.

Система освіти є формою інвестицій в людину для перетворення його з ресурсу в безпосередній елемент інвестиційної діяльності без якого сам процес створення будь чого стає неможливим. Майже за умов створення «штучного» інтелекту з багатьма його перевагами, сам він є відбитком інтелекту людини як соціально-біологічної істоти, його «копією» без якої (людини) розмовляти про створення і розвиток «штучного» інтелекту неможливо. Тобто без людини, його здібностей, навичок, вміння знаходити рішення питань і проблем, що виникають, неможлива і сама інвестиційна діяльність. Людина як частина інвестиційного ресурсу країни залежить від кількості працездатної частини суспільства. Але ця кількість зменшується в наслідок безробіття, трудової міграції в інші країни, тимчасової непрацездатності частини населення та інших причин.

Так, населення України тільки за 2018 – 2019 роки зменшилось на 0,5 млн. осіб, рівень безробіття склав 8,1%, [9], що негативно впливає і на підвищення інтелектуальної складової суспільства.

Важливою проблемою, що розглядається, є система охорони здоров’я, тому що саме здорова людина здатна працювати, здобувати знання та ефективно їх використовувати в своїй професійної діяльності. Однак і тут свої негаразди. Так, витрати на охорону здоров’я мають тенденцію до скорочення.

Якщо у 2015 році вони становили 3,7% ВВП, то на 2020 рік заплановані у 2,7% ВВП [10]. Недостатньо виділяється коштів з держбюджету на закупівлю ліків і медичних виробів. І якщо абсолютні цифри фінансування зростають (у 2018 році – 5,9 млрд. грн., у 2019 році – 6,6 млрд. грн., на 2020 рік заплановано профінансувати ці витрати на 9,77 млрд. грн.), але негаразди в економіці, інфляція, теперішній епідеміологічний стан робить ці суми недостатніми [11].

Свій вклад в погіршення стану охорони здоров'я в Україні внесла так звана медична реформа. Крім відмічених недоліків приєднався і ще один – відтік кваліфікованого медичного персоналу за кордон. Як в свій час відмічала голова парламентського комітету з питань охорони здоров'я Ольга Богомолець: «Ми кожного року готовим тисячі нових медичних кадрів і вони кожного року виїздять за кордон в країни, які заінтересовані в українських медиках і створюють для них людські і привабливі умови працевлаштування. (…)За останні декілька років з України виїхало майже 70 тис. медиків, у найближчі роки, за нашими прогнозами, виїздить ще близько 50 тис.» [12]. Природно, що сьогодні у лікарнях вже скорочені фахівці деяких вузьких спеціальностей, людина вимушена шукати необхідного їй лікаря у приватних клініках з відповідними розцінками.

Проявляти та реалізувати свої інтелектуальні здібності людина може тільки в результаті діяльності як у сфері матеріального, так і нематеріального виробництва. Але недорозвинута інфраструктура не дає можливості розкритися потенціалу людини. Так, станом на 2011 рік в країні було зареєстроване більше 378 тис. підприємств, у 2015 році – 343,4 тис., у 2019 році – 380,6 тис. [13, с. 41]. Таке скорочення підприємств порівняно з 2011 роком відбулося практично у всіх видах діяльності і формах власності. Не дивлячись на деяке зростання загальної кількості підприємств порівняно з 2015 роком, слід зауважити, що це відбулось в основному за рахунок малих підприємств, не маючих достатніх ресурсів для проведення наукових досліджень і суттєвого скорочення безробітних. Не вдаючись до детального аналізу динаміки інфраструктурних

показників, можна сказати, що така ситуація не сприяє розвитку важливої складової продуктивних сил – людині, та її інтелектуальних здібностей.

Про стан формування інтелектуального капіталу можуть свідчити такі показники, як загальна динаміка інвестицій, виконання НДР та їх структура, інноваційна активність підприємств.

За період 2011 – 2019 років динаміка капітальних інвестицій характеризується наступними цифрами: 2011 рік – 259,9 млрд. грн., 2015 рік – 273,1 млрд. грн., 2019 рік – 624 млрд. грн..[14]. Не зважаючи на позитивну динаміку наведених цифр, слід зауважити, що за вказаний період купівельна спроможність гривні знизилась втричі, тому в реальному обчисленні цих сум недостатньо для нормального розвитку НДР. Що стосується структури внутрішніх витрат на проведення НДР, їх частки у ВВП України, то динаміка цих показників наступна (таблиці 1).

Таблиця 1

Об'єм внутрішніх витрат на виконання НДР.

Роки	Об'єм НДР	Фундаментальні дослідження		Прикладні дослідження		Науково-техніч-ні розробки		%% до ВВП
		Млрд.грн.	%%	Млрд..грн.	%%	Млрд..грн.	%%	
2010	8,1	2,2	26,8	1,6	19,6	4,3	53,6	0,9
2015	11,0	2,5	22,4	1,96	17,8	6,6	59,8	0,64
2019	17,3	3,7	21,7	3,6	21,1	9,9	57,2	0,43

Складена з: Україна у цифрах 2019. Статистичний збірник.-К.: 2020, с 43.

Наведені цифри показують різноспрямовану тенденцію. Так, витрати в грошовому виразі мають тенденцію до зростання, але у відносному - в ряді випадків характерним є протилежна спрямованість. Зменшується частка фундаментальних досліджень, загальний їх обсяг у ВВП країни, що створює перепони на шляху формування та розвитку інтелектуального капіталу. Про структуру НДР свідчить і динаміка кількості інноваційне активних підприємств (таблиця 2, с.).

В цілому позитивна тенденція наведених цифр в той же час супроводжується спадом окремих показників порівняно з 2015 роком, що пов'язане з загальним погіршенням економічної ситуації в країні в цей період.

Неоднакова тенденція частки інноваційне активних підприємств і по видам НДР: якщо частка підприємств, що здійснювали внутрішні НДР збільшилась в 3,1 рази, то показник по зовнішніх НДР – в 7,8 рази. В умовах комерціалізації діяльності підприємств, коли перед ними постає завдання виживання, більш

Таблиця 2.

Частка кількості інноваційне активних промислових підприємств (% до загальної кількості обстежених)

	2010	2015	2019
Усього	13,8	17,3	15,8
- Внутрішні НДР	0,8	1,8	2,5
- Зовнішні НДР	0,18	0,2	1,4
- Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	5,1	11,1	10,2

Складена з: Витрати на інновації промислових підприємств за напрямками інноваційної діяльності – www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ 2020/ni/.

привабливими і доходними вважаються розробки для сторонніх замовників, ніж для власної галузі і держави.

В цілому можна зробити висновок, що перехід економіки в постіндустріальну стадію розвитку потребує ефективного використання результатів творчої діяльності людини. Для цього потрібна розробка діючої системи продукування, захисту, відтворення та використання інтелектуального капіталу, урахування особливостей всіх факторів, притаманних кожному етапу розвитку економіки країни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.

1. Интеллектуальный капитал – https://sites.google.com/site/ upravlenie znaniami/.

2. PSYERA – https://psyera.ru//obschense-...

3. Нижегородцев Р.М. Информационная экономика: в 3 кн. Кн.1. Информационная вселенная: Информационные основы экономического роста. – М.: Кострома.- 2002.

4. Znanie. Info/portal/…

5. Голованская Е.Э. Интеллектуальный ресурс в системе общественного воспроизводства: сущность, роль, структура // Фундаментальные исследования. 2015.№ 5-2. С.400-404.

6. Попкова Е.Г., Чечина О.С., Позднякова У.А., Головчанская В.Э. Инновационное развитие интеллектуальных ресурсов в условиях формирования университетов предпринимательского типа. Монография.- М.: Русанс, 2015.- 196 с.

7. Корзинова Г.Г. Менеджмент в образовании: практический курс.- М.: «Академия», 2008.- 288 с.

8. Нижегородцев Р.И., Витрушкина Т.П. Роль интеллектуального капитала в современных экономических системах: адаптивность, эффективность управления изменениями.- Мировая, национальная и региональная экономика. – Вестник Челябинского национального университета. 2014, №18(347). Экономика. Вып.46. с.41-52.

9. Основні макроекономічні показники соціально-економічного розвитку України за 2019 рік. - Державна служба статистики України. - Київ, 2020.

10. https://mon.gov.ua/...

11. Бюджет 2020.- https://www.medev.gov.ua/archives/26078.

12. Исход врачей на Украине может привести к национальной катастрофе.- https://msk.kprf.ru/2020/04/23/137470/.

13. Україна в цифрах 2019. Статистичний збірник. – К.: 2020.

14. https://www/slovoidilo.ua/2020/10/01.

УДК 661.572

ТЕХНОЛОГІЯ УТИЛІЗАЦІЇ АЗОТОВМІСНИХ СТОКІВ ВИРОБНИЦТВА КАРБАМІДУ З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Демчук Іванна Михайлівна
к.т.н., старший викладач
Черкаський державний
технологічний університет
м. Черкаси, Украина

Аннотація: У виробництві азотних мінеральних добрив основну частину відходів становлять рідкі відходи. Виробництво карбаміду супроводжується утворенням 1,5 м^3 стічних вод на одну тону карбаміду у вигляді конденсату сокової пари. Для очищення від сполук Нітрогену, що містяться в конденсаті сокової пари, стоки піддають двоступеневої десорбції і гідролізу. Утилізація залишкових N-вмісних сполук в промислових умовах здійснюється на біологічних очисних спорудах. Даний багатоступеневий спосіб очищення забезпечує ступінь деструкції сполук зв’язаного Нітрогену на рівні 80 %. До того ж, даний спосіб очищення досить енерговитратний. Запропонована технологія утилізації стоків шляхом конверсії азотовмісних речовин, що містяться в конденсаті сокової пари в гідразин дасть можливість зменшити навантаження на екосистему, а також дасть поштовх розвитку маловідходних технологій. Використання інноваційних методів інтенсифікації процесу синтезу гідразину, за рахунок впровадження електромагнітних технологій забезпечує достатній ступінь конверсії для створення конкурентоспроможного виробництва.

Ключові слова: карбамід, стічні води, Нітрогенвмісні сполуки, гідразин, електромагнітні технології

Процес виробництва без утворення відходів є утопічним, тому кожне виробництво продукує ті чи інші відходи. У виробництві азотних мінеральних добрив основну частину відходів становлять рідкі відходи. В процесі синтезу карбаміду основну частину рідких відходів становить конденсат сокової пари, що в своєму складі містить сполуки амідного та амонійного Нітрогену. Стоки в процесі синтезу карбаміду утворюється в конденсаторах після вакуум-випарних апаратів. В процесі випаровування відбувається концентрація новоутвореного 72 % розчину карбаміду до концентрації карбаміду в плаві не меншої ніж 98 % [1, с.29]. Даний процес супроводжується утворенням пари, що містить продукт та компоненти синтезу.

Концентрація суміші амідного та амонійного азоту у стоках невелика – до 6 %, в перерахунку на Нітроген. Але існує концентраційна межа, вище якої стічні вод, що містять сполуки амідного, амонійного та нітратного азоту не можна направляти на очисні споруди. Всі стоки (побутові та промислові) перед скиданням у водойми направляють на біологічне очищення. Процес очищення відбувається в установках нітри- денітрифікації за допомогою мікроорганізмів.

Ефективність очищення стічних вод на біологічних очисних спорудах від сполук зв'язаного азоту в середньому по Україні складає 77 % при середній концентрації амонійного азоту на вході 30 мг/дм^3. Таким чином, щороку в поверхневі водні об'єкти України потрапляє близько 20000 тон зв'язаного Нітрогену [2, с. 86]. Максимальний ступінь очищення, який можна досягнути біологічними методами очищення стоків, які застосовуються не тільки в Україні, але й у всьому світі – не перевищує 85 %, за умови виконання оптимальних режимів функціонування установок нітри- денітрифікації.

Максимальна концентрація зв'язаного Нітрогену у промислових соках, що направляють на біологічні очисні споруди не повинна перевищувати 300 мг/дм^3. Дана концентрація установлюється лише за умови подальшого розведення промислових стічних вод побутовими. Якщо ж очисні споруди функціонують лише на території підприємства, то стічні води повинні бути розведені до концентрації зв'язаного Нітрогену на рівні 40 мг/дм^3 чистою

водою, а також в стічні води потрібно додавати органічні речовини типу: етанол, метанол чи сахароза. Всі ці вимоги значно здорожують очищення промислових стоків, що в своєму складі містять сполуки зв'язаного Нітрогену.

Для зниження концентрації зв'язаного Нітрогену у конденсатах сокової пари виробництва карбаміду стоки направляють на стадію термічного очищення від сполук карбаміду з подальшою десорбцією аміаку. Вартість даної операції становить близько 2,5 % від собівартості готового продукту, тому раціональність пошуку шляхів уникнення додаткових витрат на очищення конденсатів є аргументована.

Основним напрямком розвитку сьогодення є створення маловідходних технологій. Реутилізація стоків в даному випадку є неможливою, тому було розглянуто спосіб використання даних стоків у інших виробництвах.

За умови практичної відсутності інгібіторів синтезу та наявності основної сировини в даних стоках, запропоновано їх використання в процесі синтезу гідразину з подальшим вилученням гідразину у вигляді гідразин сульфату [3, с. 376].

Використовуючи традиційні методи синтезу, отримано занадто низькі виходи продукту [4, с. 87]. Для підвищення ефективності процесів конверсії було розглянуто інноваційні шляхи інтенсифікації хіміко-технологічних процесів, а саме: електромагнітні, плазмохімічні, фотохімічні та Радіаційно-хімічні методи інтенсифікації. Після аналізу фізико-хімічних характеристик вхідних речовин та продукту реакції прийнято рішення у подальших дослідженнях використовувати електромагнітні методи інтенсифікації.

У роботі [5, с.60] було проаналізовано механізм синтезу основного напівпродукту – гідразину за умови інтенсифікації процесу хвильовим опроміненням в мультимодовому електромагнітному реакторі синтезу гідразину, а також представлено результати лабораторних випробувань даного процесу з використанням електромагнітного реактора (рис. 1) [5, с.60]. Новітньою інноваційною розробкою є основний апарат – мультимодовий

електромагнітний реактор синтезу гідразину, що дозволяє в рази збільшити вихід гідразину.

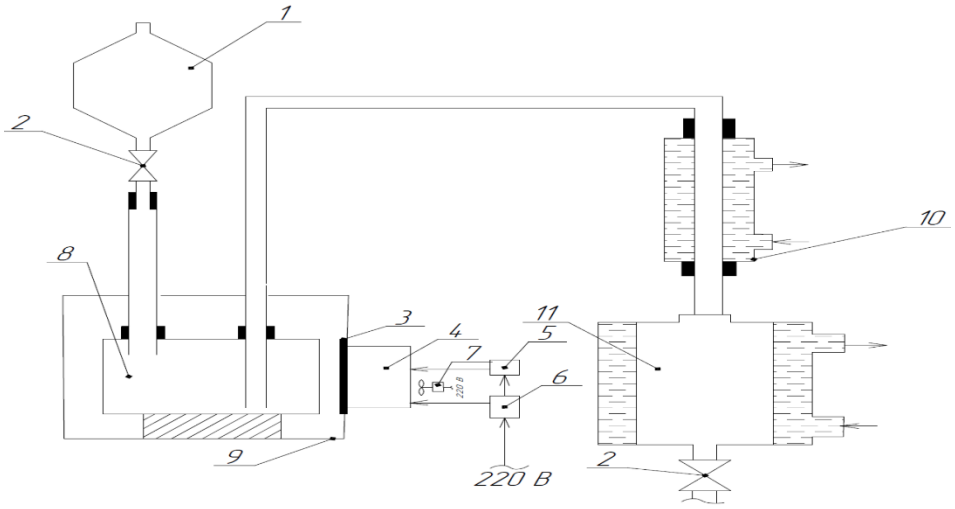

Рис. 1 Лабораторна установка синтезу гідразину з використанням електромагнітного реактора синтезу з мультимодовою системою розподілення хвиль: 1 – напірний бак з реакційної суміші; 2 – кран; 3 – хвилевід; 4 – магнітрон; 5 – конденсатор; 6 – трансформатор; 7 – вентилятор; 8 – електромагнітний реактор синтезу гідразину; 9 – корпус; 10 – теплообмінник; 11 – приймальна ємність

Проаналізувавши результати експериментальних досліджень розробленої технології утилізації азотовмісних стоків виробництв мінеральних добрив шляхом створення утилізаційної технології синтезу гідразин сульфату [5, с.63] встановлено наступне:

- Рекуперація стічних вод виробництва карбаміду шляхом переробки в гідразин сульфат є технічно можливим процесом.
- Використання інноваційних електромагнітних методів інтенсифікації процесу синтезу гідразину забезпечує достатній вихід продукту для створення конкурентоспроможного виробництва.
- Впровадження запропонованої технології утилізації стоків виробництва карбаміду дасть можливість заощадити до 2,5 % на собівартості карбаміду.

Висновки:

1. Проведені дослідження рекуперації стоків підтвердили раціональність та перспективність використання інноваційних технологій інтенсифікації хіміко-технологічних процесів синтезу гідразину як альтернативи деструктивним методів очистки стоків виробництва карбаміду.

2. Рекуперація стоків з використанням інноваційних технологій є перспективним напрямком пошуку вирішення екологічних проблем сьогодення.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Сергеев Ю.А., Андержанов В.Р., Воробьёв А.А. Енерго-ресурсосберегающие технологии и оборудование в производстве карбамида. *ОАО «Научно-исследовательский и проектный институт карбамида и продуктов органического синтеза». 2018. Том 62(4). С. 28–33.*

2. Демчук І. М., Столяренко Г. С., *Вязовик* В. М. синтез гідразину як метод очищення стоків виробництва карбаміду. *Вісник Черкаського державного технологічного університету. Серія: Технічні науки.* 2020. №1

3. Кобулиев З. В., Демчук И. М., Азизов Ф. Р., Столяренко Г. С. Разработка альтернативной технологии процессов очистки сточных вод производства минеральных удобрений. *Доклады Академии наук Республики Таджикистан.* 2018. Т. 61, № 4. С. 373–381.

4. Демчук І. М., Демчук Б. Д., Столяренко Г. С. Реутилізація азотвмісних конденсатів виробництва карбаміду шляхом переробки в гідразин-сульфат. *VI Міжнародна науково-технічна конференція студентів, аспірантів та молодих вчених:* тези доп. Дніпропетровськ: УДХТУ, 2013. Т. 1. С. 91–92., с. 86-95.

5. Demchuk I., Stolyarenko H., Fomina N., Mikheyenko V. Conversion of N-containing compounds of flash steam condensate from carbamide production into hydrazine sulfate. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies. *Technology of organic and inorganic substances.* 2019. 1/6 (97). P. 53–65.

УДК 004.032.6

РОЗРОБКА КАЗУАЛЬНОГО ІГРОВОГО ДОДАТКУ З ПІДТРИМКОЮ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Дмитрієва Наталія Юріївна
Магістрант
Козуб Галина Олександрівна
к.т.н., доцент
Луганський національний
університет ім. Тараса Шевченко
м. Старобільськ, Україна

Анотація: У статті запропоновано методику розробки мобільного ігрового Android-додатку з підтримкою штучного інтелекту засобами мови програмування C# у середовищі розробки Unity 3D. Вибрано концепт кінцевих автоматів (FSM), як один з найзручніших варіантів розробки ігрових ботів, гнучкість у прєктуванні загальної архітектури розробленого ігрового застосування гарантує підхід ECS

Ключові слова: відеоігра, штучний інтелект, Android, ECS, Unity, FSM

Штучний інтелект (ШІ) по праву є флагманом розвитку цілого ряду галузей: автоматизації промислових процесів, хмарних рішень, медицини, навіть є вже представлені вкрай цікаві рішення в галузі сільського господарства. Прийнято вважати, що драйверами зростання ШІ є автоматизація бізнес-процесів і рішення для інтернету речей. Так, наприклад, аналітик IDC Customer Insights & Analysis Petr Vojtisek вважає, що штучний інтелект здатний зіграти важливу роль для компаній в реагуванні на кризу з COVID-19 [1].

Відеоігри є однією з найбільш динамічних і технологічних галузей світової економіки, що знаходиться на стику цілого ряду сфер: програмування, психологія, маркетингу, математики, дизайну та інше. Особливо GameDev

сфера важлива унаслідок високого рівня інтересу молоді по відношенню до неї. Відеоігри які завжди були формою розваги, все частіше стають способом впоратися з тим, що фізично не можуть впоратися навіть лікарі. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) запропонувала відеоігри як форму соціальної активності в цей ізольований час. Тепер існує навіть схвалений FDA рецепт на відеоігри під назвою EndeavorRX, який прописують дітям з синдромом дефіциту уваги і гіперактивності. Те, що колись було дозвіллям, тепер стає життєве важливим для деяких людей, щоб керувати своїм життям, особливо під час ізоляції [2].

В даний час штучний інтелект застосовують для вирішення ряду завдань при розробці відеоігри. В першу чергу, ШІ-алгоритми дозволяють суттєво підвищити якість графіки і природність динаміки різних об'єктів: людей, транспорту, тварин, погодних проявів. Машинне навчання дозволяє виявляти найбільш релевантні інтегральні показники, що відповідають за моделювання цих процесів, що призводить до появи в нових іграх вкрай реалістичною графіки. Подруге, всі геймери мріють, щоб алгоритми, що відповідають за моделювання дій суперника в грі, стали хоча б трохи наближеними до реальних. Машинне навчання дозволяє анімувати ігрових суперників, зробивши гру набагато більш живою і захоплюючої.

Всі персонажі, керовані комп'ютером, задають атмосферу і роблять максимум, щоб користувач відчув себе частиною ігрового світу. На самому базовому рівні ШІ складається з емуляції поведінки інших гравців або сутностей (тобто всіх елементів гри, які можуть діяти або на які можна впливати-від гравців до ракет і датчиків здоров'я), які вони представляють. Ключова концепція полягає в тому, що поведінка моделюється. Іншими словами, ШІ для ігор є більш «штучним» і менш «інтелектуальним». Ця система може бути простою, як система, заснована на правилах, або складною, як система, призначена для імітації поведінки людини, або прийняття нестандартних рішень [3].

Існує набір програмних підходів та шаблонів, що використовуються у відеоігрі для створення ілюзії інтелекту, керованих комп'ютером, який названо ігровим штучним інтелектом (англ. artificial intelligence – AI). Використання AI впливає на геймплей, системні вимоги та бюджет гри, і тому треба враховувати ці вимоги, намагаючись зробити невимогливий до ресурсів AI.

Розглянемо підхід FSM (finite-state machine (машина з кінцевим числом станів [4, с. 26])) при використанні штучного інтелекту в ігрових системах. Цей спосіб моделювання і реалізації об'єкту, який володіє різними станами протягом свого життєвого циклу. Кожен «стан» може представляти фізичні умови, в яких знаходиться об'єкт, набір поведінкових моделей, що вписується в контекст гри.

Для реалізації ігрового проєкту «Zima» за обраним сценарієм застосовано складну систему FSM, яка призначена для імітації поведінки людини, для прийняття нестандартних рішень. Штучний інтелект відповідає за поведінку персонажу антагоністу, як він буде реагувати на дії гравця. Для розробки ігрового середовища було використано фреймворк Entitas на базі Unity. Цей фреймворк дозволяє реалізовувати кодову логіку на базі архітектурного шаблону ECS (Entity Component System), суть якого полягає в розділенні логіки та даних (рис. 1).

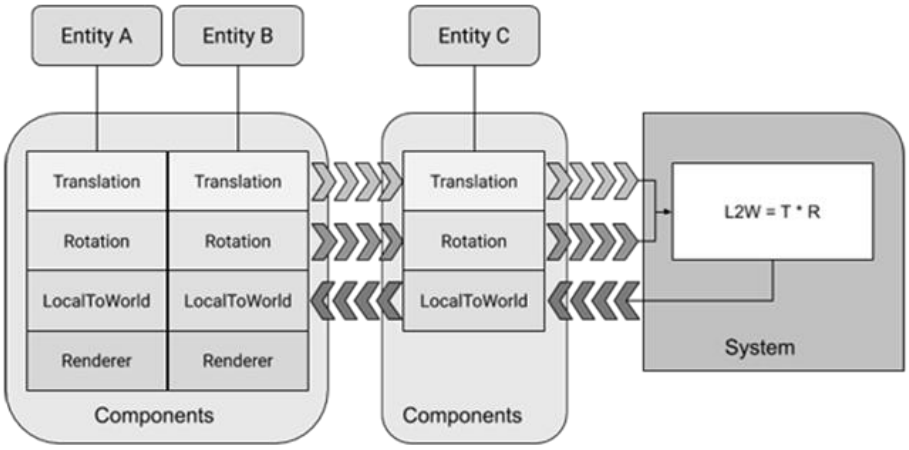

Рис. 1. Схема архітектури ECS [5]

Проєктування ігрової системи поділено на п’ять етапів: розробка ігрової концепції (створення ігрової логіки та правил); прототипування ігрового бота;

імплементація ігрової механіки, програмна реалізація алгоритмів штучного інтелекту, програмна реалізація ігрової системи та тестування ігрової системи.

Внаслідок дослідження розроблено методику проєктування мобільних додатків на основі використання випробуваних і перевірених досвідом досягнень в областях розробки і функціонування мобільних додатків і програмного забезпечення. Створено ігрову логіку та правила проєктування мобільного додатку, розроблено ігрову концепцію, та прототип дизайну гри. Для генерування ігрового середовища і оцінки ігрового процесу запропоновано використання штучного інтелекту ігрового бота. Результатом роботи є ігровий додаток «Zima», що підходить для гри нон-геймерам та дозволяє змагатися зі штучним інтелектом. Код гри побудовано таким чином, щоб в подальшому без труднощів можна вносити необхідні зміни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Шаблаков И. Роль искусственного интеллекта в игровой индустрии. *Назва з екрану*. URL: https://federalnews24.ru/rol-iskusstvennogo-intellekta-v-igrovoj-industrii/.

2. Kyte Kathryn. BREAKING DOWN THE 2020 GLOBAL GAMES MARKET REPORT. july 23, 2020. *Назва з екрану.* URL: https://sidewalkhustle.com/breaking-down-the-2020-global-games-market-report/.

3. Artificial Intelligence in Games. *Назва з екрану.* URL: https://medium.com/aifrontiers/an-overview-of-artificial-intelligence-for-video-games-f491229c0e7d.

4. Нікітіна Л.О., Нікітін С.О. Моделі та методи штучного інтелекту у комп’ютерних іграх. – Х.: «Друкарня Мадрид», – 2018. – 102 с.

5. ECS concepts. Manual. *Назва з екрану*. URL: https://docs.unity3d.com/Packages/com.unity.entities@0.16/manual/ecs_core.html#top.

УДК 658

СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Довбуш Віта Іванівна
к.е.н., доцент
Мельник Павло Іванович
магістр
Київський національний
університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

Анотація: досліджено генезис трактування поняття «інвестиційна привабливість підприємства» та науково обґрунтовано пріоритети інвестиційного забезпечення, наведено принципи побудови та описано складові інвестиційного механізму, досліджено місце інвестиційного процесу в інвестиційному механізмі підприємства.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційне забезпечення, механізм підприємства, джерела інвестування, оцінка рівня розвитку підприємства.

Роль інвестиційної діяльності як вирішального фактора підвищення ефективності виробництва, забезпечення стабільного економічного зростання постійно збільшується і в сучасних умовах для підприємств є пріоритетним напрямком. Необхідною умовою розвитку будь-якої галузі є цілеспрямована інвестиційна діяльність. При цьому ефективна економічна діяльність підприємств залежить певною мірою від форм і обсягів інвестицій, оскільки вони формують виробничий потенціал підприємств на основі нової науково-технічної бази, тобто стимулюють зростання технічного прогресу, яке, в свою чергу, забезпечує структурні зрушення і підвищує якісність показників господарської діяльності на мікро- і макрорівнях.

В сучасній економічній науці немає єдиного підходу до визначення суті поняття «інвестиційна привабливість підприємства». Дослідники англо-американської економічної школи, а саме Ю.Брігхем, Л.Гапенскі, Т.Коупленд, Марковиць, Ф.Дж. Фабоцци, У. Шарп зводять інвестиційну привабливість підприємства до максимізації добробуту акціонерів, який проявляється у зростанні ціни акції. Тобто, увесь фінансовий менеджмент як система фінансового управління компанією має вирішувати завдання зростання її інвестиційної привабливості.

Дослідивши різноманітність підходів вітчизняних науковців [3, 4, 7] до розкриття змісту інвестиційна привабливість підприємства, можна дійти висновку, що інвестиційну привабливість слід розглядати як комплекс різноманітних факторів, характеристик його фінансово-господарської та управлінської діяльності, перспектив розвитку та можливостей залучення інвестиційних ресурсів.

Економічний механізм, як взаємопов'язана система економічних важелів і методів, направлена на ефективну діяльність підприємства, постійне вдосконалення виробництва та задоволення суспільних потреб, в кінцевому випадку віддзеркалює здатність до розвитку підприємства.

У загальному вигляді, економічний механізм розуміємо як сукупність підсистем, що забезпечують його функціонування. Відповідно до сформованого предмету даного дослідження, виникає об'єктивна необхідність розгляду місця інвестиційного механізму в системі економічного механізму підприємства (рис. 1). Інвестиційний механізм - це процес цілеспрямованого інвестування у різні галузі економіки та соціально-економічні програми, як усередині країни, так і за її межами для покращення рівня життя у результаті економічного зростання шляхом отримання максимального прибутку, соціального результату або досягнення іншого корисного ефекту в результаті реалізації інвестиційних проектів в поточному та перспективному періодах.

Побудова та реалізація інвестиційного механізму, як процесу управління, можлива лише за умови дотримання певних принципів:

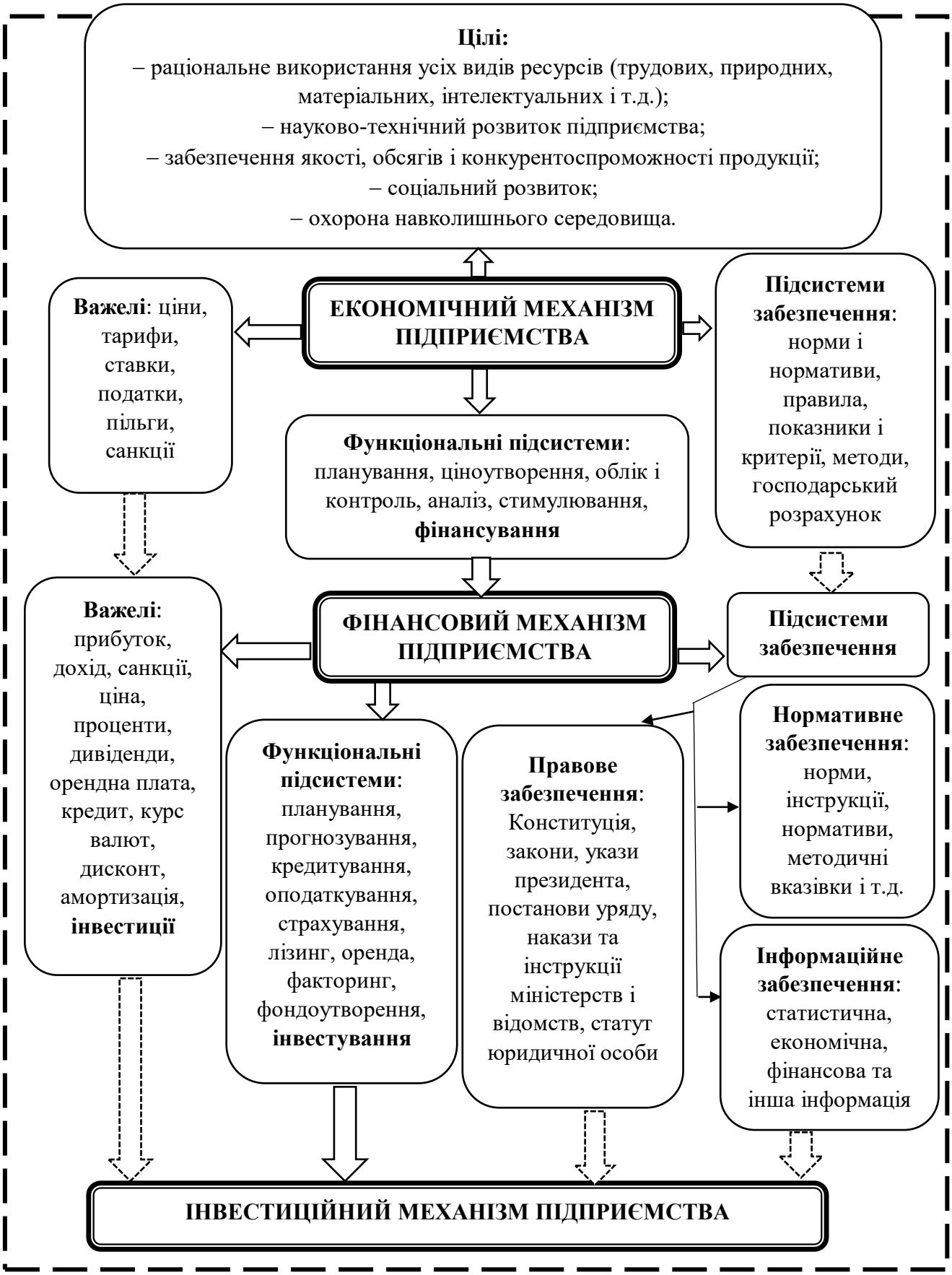

Рис. 1. Місце інвестиційного механізму у системі економічного механізму підприємства (узагальнено автором за [1])

– постановка цілей та завдань інвестування, які узгоджуються із стратегією розвитку підприємства та інтересами його власників;

– врахування наявного інвестиційного потенціалу підприємства;

– комплексність, системність та гнучкість у прийнятті управлінських рішень стратегічного, оперативного та аналітичного спрямування;

– узгодженість стратегічного та поточного планування шляхом застосування єдиних методичних підходів та стандартів;

– застосування контролінгу на всіх етапах інвестиційного процесу;

– інтегрованість зі стратегічними орієнтирами розвитку підприємства;

– диференціація управлінських рішень;

– об'єктивне застосування стимулів та санкцій до учасників інвестиційного процесу [2, с.413-414].

Інвестиційна політика в рамках державно-приватного партнерства – це потужний інструмент відновлення довіри до держави та реалізації масштабних інфраструктурних проектів. Оцінювання рівня розвиту підприємств відбувається шляхом виділення найважливіших складових розвитку підприємства, одним з яких є інвестиційна складова та елементи інвестиційного механізму розвитку підприємств. Ефективність функціонування цього механізму визначається тим, на скільки раціонально та адекватно відбувається взаємозв'язок між його складовими. Розгляд проблемного питання вимагає подальшого дослідження як теоретичних так і практичних аспектів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бевзюк Н.А. Поняття та складові інвестиційного механізму розвитку підприємства / Н.А. Бевзюк // Международный научный журнал . - 2015. - № 2. - С. 15-21.

2. Верхоляд І. М. Інвестиційний механізм підприємства: принципи побудови, складові та особливості реалізації / Верхоляд І. М. // Економічний вісник НТУУ «КПІ» : збірник наукових праць. – 2012. – № 9. – С. 410–415.

3. Манаєнко І.М. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємств електроенергетики: монографія / Київ: НТУУ "КПІ", 2016. - 157 с.

4. Охріменко О.О. Ефективність інвестиційного механізму підприємств електроенергетики: діалектика якісних та кількісних перетворень / О.О. Охріменко, І.М. Манаєнко // Проблеми економіки . - 2013. - № 4. - С. 40-47.

5. Павлов В.І. Економічний механізм функціонування підприємства / В.І Павлов, І.В. Кривов'язюк. - Луцьк: Надстир'я, 1999. - 116 с.

6. Поленчук В.М. Економічний механізм розвитку підприємств у історичному досвіді ринкових трансформацій [Текст] / В.М. Поленчук, О.Б. Наумов // Економічні інновації: Зб. наук. пр. - Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2011. - Вип. 45. - С. 189-196.

7. Юрченко О.М. Інвестиційний механізм та інвестиційний менеджмент: теоретичний аспект / О. М. Юрченко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2018. - № 4. - С. 181-185. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2018_4_32

УДК 59.084; 57.042; 57.013

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗООГІДРОБІОНТІВ У МІКРОЕКОСИСТЕМАХ

Дрогомирецька Зоряна Іванівна
асистент кафедри
Івано-Франківський національний медичний університет
Миленька Мирослава Миронівна
к.б.н., доцент
Різничук Надія Іванівна
к.б.н., доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ, Україна

Анотація. У роботі проаналізовано досвід вітчизняних і зарубіжних вчених щодо проведення біоіндикаційних та екотоксикологічних досліджень водних екосистем; способи конструювання та перспективність застосування штучних екосистем (мікрокосмів) у водній екотоксикології і гідроекології.

Представлено результати хіміко-аналітичних досліджень якості води річок Лімниця, Сапогів та Сівка на відтинках їх протікання через Калуський гірничо-промисловий регіон.

Досліджено функціональні особливості зоо- та фітогідробіонтів у лабораторному експерименті й установлено їх чутливість до забруднення річкової води за комплексом морфологічних, функціональних й фізіологічних маркерів.

На основі проведених хіміко-аналітичних і біоіндикаційних досліджень дано інтегральну оцінку якості річкової води у промисловому районі Калуша.

Ключові слова: Калуський урбопромисловий район, малі річки, забруднення, біотестування, мікрокосмні моделі.

Вступ. Сучасний Калуш – один з найбільших промислових центрів не тільки західного регіону, але й всієї України. Промисловий потенціал міста складають 23 великих і 705 малих підприємств. У тому числі, ЗАТ “Лукор”, ТОВ ”Карпатнафтохім”, ДП ”Калуська ТЕЦ”, котельні КП ”Водотеплосервіс”. На території ТОВ "Оріана-Галев" знаходяться токсичні відходи І-го класу небезпечності – гексахлорбензол. Внаслідок порушення герметичності та недотримання вимог умов їх складування, констатовано потрапляння ГХБ у ґрунти й ґрунтові води. На території ДП "Калійний завод" ВАТ "Оріана" розташовані відпрацьовані рудники, Домбровський кар'єр, 2 відвали засолених ґрунтів, 2 хвостосховища, які негативно впливають на природне середовище та викликають небезпечні процеси. Названі екологічні ризики стали причиною проголошення території міста, а також близько розташованих сіл Кропивник і Сівка-Калуська зоною надзвичайної екологічної ситуації (Указ Президента України від 10.02.2010 № 145) [1]. Територія характеризується густою гідрографічною мережею малих річок, які належать до Карпатської ділянки Дністра і приймають участь у формуванні його стоку. Тому, систематичний контроль за зміною показників якості річкової води є актуальним завданням еколого-прикладних досліджень та передумовою ефективного управління екологічним станом усього басейну р. Дністер [2, с.110; 3, с.109].

Результати досліджень. Хронічна дія комплексу гідрохімічних умов досліджуваних річок знижувала кількість дафній у дослідних варіантах. Особливо низька чисельність спостерігалася у мікроекосистемах із водою, відібраною з річок Сівка і Сапогів. Тут інгібування сягало 73 % (табл. 1).

Таблиця 1

Відсоток інгібування тест-ознак Daphnia magna Straus

Номер створу	Тест-ознаки	
	чисельність	біомаса
р. Лімниця		
2	38	32
3	34	27
4	Ч	Ч
р. Сівка		
2	75	45
3	62	20
4	49	10
р. Сапогів		
2	73	57
3	65	48
4	62	38

Суттєве зниження чисельності дафній виявлено у воді р. Сівка та р. Сапогів. Біомаса змінювалась аналогічно чисельності. Оскільки дафнії є основним харчовим ресурсом риб зниження їх чисельності, імовірно, негативно позначиться на харчовій базі риб, що призведе до поступового порушення стабільності гідроекосистем.

Рівень токсичності річкової води визначали і на *Poecilia reticulata* Peters. Реєстрували зміни основних тест-параметрів: довжину тіла (показника ростового процесу риб), біомасу і чисельність. Результати досліджень, наведені у таблиці 2, свідчать про летальну токсичність води річок Сівка і Сапогів (у створах №2) для молоді *Poecilia reticulata*.

Токсичність річкової води визначали такж за відсотком інгібування ростових показників *Planorbius corneus var rubra L.* (висоти та ширини черепашки), а також за змінами біомаси й чисельності (табл. 3). Найбільш чутливими тест-показниками молюсків виявилась біомаса.

Таблиця 2

Відсоток інгібування тест-ознак *Poecilia reticulata* Peters

	Тест-ознаки		
	Довжина тіла	Біомаса	Чисельність
р. Лімниця			
2	25	80	67
3	25	80	Ч
4	Ч	60	Ч
р. Сівка			
2	29	73	33
3	20	55	Ч
4	16	45	Ч
р. Сапогів			
2	*	*	100
3	25	44	67
4	Ч	Ч	Ч

Таблиця 3

Відсоток інгібування тест-ознак *Planorbius corneus var rubra*

Номер створу	Тест-ознаки			
	Висота черепашки	Ширина черепашки	Біомаса	Чисельність
р. Лімниця				
2	33	43	56	Ч
3	22	29	56	Ч
4	Ч	29	56	Ч
р. Сівка				
2	Ч	Ч	91	Ч
3	Ч	Ч	56	Ч
4	Ч	Ч	Ч	Ч
р. Сапогів				
2	29	56	89	90
3	29	Ч	86	75
4	14	Ч	68	60

Отже, здійснене біотестування води досліджених річок промислового регіону дозволяє стверджувати про порушення процесів функціонування зоогідробіонтів у токсичному середовищі.

Чутливість гідробіонтів до забруднення води у штучних мікроекосистемах

Для з'ясування чутливості біотесторів на існуюче забруднення води малих річок побудовано ряди чутливості аналізованих показників.

1 Ряди чутливості Elodea canadensis Michx:

р. Лімниця: довжина коренів > каротиноїди > хлорофіл б > довжина бічних пагонів > хлорофіл а > некротизовані листки > біомаса;

р. Сівка: довжина коренів, довжина бічних пагонів > хлорофіл б > хлорофіл а >

каротиноїди > біомаса > некротизовані листки;

р. Сапогів: довжина коренів > довжина бічних пагонів > хлорофіл б > біомаса >каротиноїди > хлорофіл а > некротизовані листки > довжина основного пагону > чисельність.

2. Ряди чутливості Chlorella vulgaris Beijer:

р. Лімниця: чисельність >біомаса;

р. Сівка: чисельність ≈ біомаса;

р. Сапогів: чисельність > біомаса.

3. Ряди чутливості Daphnia magna Straus:

р. Лімниця, Сівка, Сапогівчисельність >біомаса;

4. Ряди чутливості Planorbarius corneus var rubra L.:

р. Лімниця, Сівка, Сапогів: біомаса > висота черепашки > ширина черепашки;

5. Ряди чутливості Poecilia reticulate Peters:

р. Лімниця, Сівка, Сапогів: біомаса > чисельність > довжина тіла;

Отже, максимально чутливою ознакою біотесторів до солевого забруднення є довжина коренів і бічних пагонів елодеї; чисельність особин хлорели і дафнії; біомаса *Planorbarius corneus var rubra* L. і *Poecilia reticulate* Peters. В умовах р. Сапогів максимальною інформативністю відзначились: довжина коренів і бічних пагонів елодеї, чисельність особин і біомаса решти біотестерів.

За сукупністю тест-параметрів гідробіонтів визначали токсичність води малих річок. З цією метою нами запозичено [4, с.21; 5, с.272] метод побудови модель-карт забруднення й адаптовано його до умов досліджуваної території. Сутність методу полягає у визначенні відхилення (у %) значень досліджуваних показників біотесторів від контролю. Область, яку займали контрольні значення - «контроль» (S_k); площа, зайнята фактичними даними біотестування − «дослід» (S_f). Коефіцієнт токсичності проби (Т) – відношення S_k до S_f. (Додаток Г). (табл. 4).

Таблиця 4

Коефіцієнти токсичності (Т) води малих

Біотестер	Створи моніторингу		
	№2	№3	№4
р. Лімниця			
Elodea canadensis Michx	3,48	2,38	1,75
Daphnia magna Straus	2,77	2,40	2,22
р. Сівка			
Elodea canadensis Michx	5,08	3,81	2,31
Daphnia magna Straus	5,78	3,45	2,03
р. Сапогів			
Elodea canadensis Michx	24,5	6,05	3,34
Daphnia magna Straus	10	6,68	4,45

Ряди чутливості біотесторів виглядають так (у порядку зниження чутливості):

р. Лімниця: *Chlorella vulgaris* Bejier >*Poecilia reticulate* Peters >*Elodea canadensis* Michx >*Daphnia magna* Straus >*Planorbarius corneus var rubra* L.

р. Сівка: *Chlorella vulgaris* Bejier >*Daphnia magna* Straus >*Elodea canadensis* Michx >*Poecilia reticulate* Peters >*Planorbarius corneus var rubra* L.

р. Сапогів: *Poecilia reticulate* Peters >*Elodea canadensis* Michx >*Chlorella vulgaris* Bejier >*Daphnia magna* Straus >*Planorbarius corneus var rubra* L. >

Побудовані ряди демонструють, що у мікроекосистемах максимальною чутливістю до солевого забруднення річок володіє *Chlorella vulgaris* Bejier; найменшою – *Planorbarius corneus var rubra* L. В умовах потенційного

хлоорганічного забруднення найвищою чутливістю відзначається *Poecilia reticulate* Peters, найнижчою – *Planorbarius corneus var rubra* L.

Висновки. Токсичний вплив промислових полютантів у фіто- та зоогідробіонтів проявляється зміною морфометричних, фізіолого-біохімічних і продукційних показників. Максимальні зміни констатовано при експонування біотесторів на водах р. Сапогів; мінімальні – р. Сівка. У мікроекосистемах акваріумного типу максимальною чутливістю до солевого забруднення річок володіє *Chlorella vulgaris* Bejier; найменш чутливими виявилась *Planorbarius corneus var rubra* L. В умовах хлоорганічного забруднення найвищою чутливістю відзначається *Poecilia reticulate* Peters, найнижчою – *Planorbarius corneus var rubra* L. У мікроекосистемах блокового типу найбільш чутливою ланкою трофічної мережі визначено *Planorbarius corneus var rubra* L.

Ступінь токсичності вод досліджених річок послідовно знижується у наступному ряді: р. Лімниця > р. Сівка > р. Сапогів. Висока токсичність вод останньої імовірно зумовлена особливостями гідрогеологічних умов і близьким протікання до полігону захоронення токсичних відходів ТОВ "Оріана-Галев".

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Івано-Франківській області у 2018 році / Івано-Франківська обласна державна адміністрація. URL:http://www.if.gov.ua/files/uploads/%D0%A0%D0%95%D0%93%D0%86%D0%9E%D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%90_%D0%94%D0%9E%D0%9F%D0%9E%D0%92%D0%86%D0%94%D0%AC_2018.pdf

2. Колодій В. В., Лебединець М. В., Спринський М. І., Зикова О.І. Екологічний стан Карпатських допливів р. Дністер у зв’язку з діяльністю гірничо-видобувної промисловості. Геологія і геохімія горючих копалин. 1999. № 3. С.98-110.

3. Приходько М.М. Ресурси природних вод та їх екологічний стан в Івано-Франківській області. Науковий вісник Національного Технічного Університету Нафти і Газу. 2003. (№ 1 (5)). С.99 – 109.

4. Андрусяк Н.С. Застосування мікрокосмних моделей для визначення порушень трофічної структури річок Західного регіону України, забруднених нафтопродуктами: автореф. дис... канд. біол. наук: 03.00.16 / ; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2008. 21 с.

5. Хорбут Н.С. Застосування штучних прісноводних екосистем для біотестування якості води малих річок. Науковий вісник Чернівецького університету. Вип. 343: Біологія. 2007. С. 266 – 272.

УДК 338.242:644

АДАПТИВНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ И МЕХАНИЗМЫ ГОРОДСКОГО ВОДОПРОВОДНО-КАНАЛИЗАЦИОННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

Дымченко Елена Владимировна
д.э.н., профессор
Гайденко Сергей Николаевич
к.э.н., доцент
Хайло Татьяна Олеговна
соискатель
Харьковский национальный
университет городского хозяйства
имени А.Н. Бекетова

Аннотация: В статье рассмотрены ключевые различия водопроводно-канализационного хозяйства (ВКХ). В единстве производственной системы и развития территориальной инфраструктуры. Выделены главные проблемы исследуемой сферы. Рассмотрен подход к формированию иного процесса функционирования предприятий ВКХ и теплового хозяйства в едином целом. Предложено как вариантную блок-схему к построению системы адаптивных механизмов. Констатировано, что все адаптивные механизмы предусматривают основным обобщающим условием систему управления.

Ключевые слова: водопроводно-канализационное хозяйство, тепловое хозяйство, механизм, оперативное управление, система, проблемы развития, предпринимательская деятельность.

Разнообразие хозяйствующих и управляющих организаций отражает не только различие их ролей в целостной социально-экономической системе, но и о различии механизмов и реакций на изменения во внешней среде, на вызов времени [1, с.5 – 12]. Поскольку это различие (специфика) нередко является

доминирующим фактором «поведения» предприятий среди других, то и надо изучать сам объект исследований. В нашем случае – это водоканализационная система города десятками связей включенная в множество разнопрофильных коммунальных предприятий города, в жилой и промышленный его сектор и социум [2, с.162].

Отличительные особенности ВКХ в системе производственной базы и инфраструктуры урбанизационной территории четко выражена в технологии (непрерывность, безостановочность работы); в экономике (почти 100-% доход от основной услуги); в экологии (объект повышенной опасности: здоровье населения зависит от качества питьевой воды, а здоровье природной среды – от качества сбрасываемых «отходов»); в управлении – ВКХ организовано как технологически автоматизированный комплекс в масштабах большой территории; в социуме – неизбежность и вынужденность потребления услуги всем контингентом населения с юридическим закреплениям потребителей на контрактно-договорных основах с предприятием.

Эти и еще десяток специфических отличий создают условия, что ВКХ по своей природе и миссии обязан быть надежным и устойчивым [3, с.53 - 59].

Однако ситуация далека от идеала. Конкретно, на Харьковском предприятии КП «Харьковводоканал», которое является одним из передовых в отрасли, анализ показывает наличие острых проблем в его деятельности и развитии, которые суммарно снижают коэффициенты устойчивости и стабильности.

Ключевыми из этих проблем являются:

- высокий уровень изношенности производственно-технической базы – 65-70%, аварийных ситуаций – 21 – 24 в сутки;

- внешнее влияние на тарифную политику и социальные ограничения на требования рынка;

- низкий уровень информационных взаимосвязей и открытости внутри подотраслей ЖКХ;

- отнесение КП «Харьковводоканал» к категориям повышенной экологической опасности (хлорное хозяйство, канализационные стоки, минерализация и биология питьевой воды; подтопление территорий, размыв дорог);

- предельно высокий уровень ресурсно- и энергопотребления, в 2-3 раза выше чем на аналогичных предприятиях за рубежом.

Наличие этих проблем выдвигает повышенные требования к организационно-экономическому механизму обеспечения надежной деятельности предприятия и к управлению его развитием [4, с.75 - 80]. Ситуация усугубляется и тем, что внешняя среда усиливает как свою динамичность, так и свое состояние неравновесия. В итоге, среда обязывает предприятие работать в адаптивном режиме, а для этого нужны собственные гибкие и адаптивные механизмы, обновляющие стиль, методы и инструменты управления деятельностью (оперативное управление) и развитием (стратегическое управление). На сегодня – это два разных механизма, но они тесно связаны и взаимозависимы.

Оперативное управление при всем внимании к текущему состоянию должно создавать «накопительный фонд» для развития, поскольку более 70% проектов развития финансируется предприятием за счет собственных средств. Стратегическое управление в новых нестабильных условиях тяготеет, и не без основания, к ситуационным и сценарным моделям продвижения в будущее. В новых условиях две стратегии одинаково нуждаются в системе адаптивных механизмов. Такую систему предприятие КП «Водоканал» формирует, внедряя управленческий учет, аналитическую функцию управления и контроллинг (рис.1).

Внешняя среда зондируется на неравновесия, тенденции, вызовы. Параллельно с обновлением институционной системы (снижение уровня монополизма и адаптация к рынку),выполняется работа по бенчмаркингу в среде ВКХ Украины и правовая просветительская работа с потребителями

(население, промышленные объекты, бюджетная сфера). Разрабатывается и внедряется мониторинговый блок информационно-аналитической системы.

Прорабатываются модели и варианты кластерного объединения, ядро которого составляют КП «Водоканал» и КП «Теплосеть».

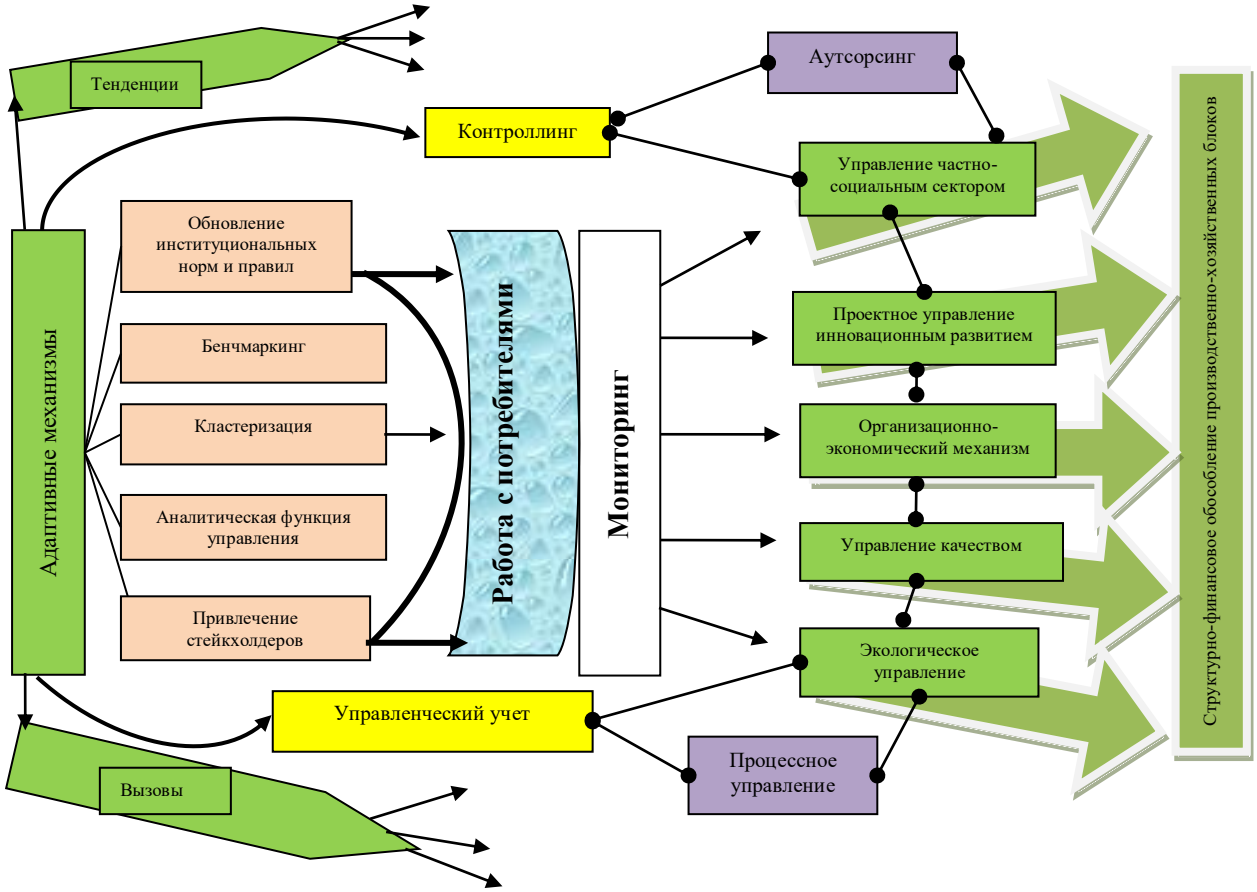

Рис.1 Формирование системы адаптивных механизмов.

На рис. 1 также выделены сферы приоритетного внимания с позиций управления развитием – это частно-социальный сектор, инвестиционное проектирование, управление качеством и экономическое управление. Организационно-экономический механизм представлен графически как целостный блок, однако в реальности его структура значительно сложнее, а многие элементы этого механизма рассредоточены и функционально и территориально, что соответствует интеграции разных звеньев структуры управления для решения комплекса задач оперативного и стратегического развития ВКХ [3, с.53 - 59].

Адаптационные механизмы практически все формируются в системе управления, в отличие от производственной базы, где адаптация равнозначна

модернизации и автоматизации. Построение адаптационных механизмов теоретически связывают с процессной технологией в управлении, в которой главным субъектом выступает управляющий процессом. В ВКХ сейчас мы выделяем два затратных процесса – это процесс аварийно-восстановительных работ (АВР) и процесс организации сбыта. В обеих этих процессах негатив вносит человеческий фактор (задержки, сбои, чиновничий произвол, хищение, коррупция и др.). Повышение качества работы, а следовательно надёжности и устойчивости системы, улучшения её адаптивных свойств, в нашем исследовании связано с формализацией процедур планирования и выполнения работ (процессная оптимизация) путём реинжиниринга процессов.

Другое направление адаптивной технологии управления – диверсификация услуг путём использования аутсорсинга, т.е. передачи в другие фирмы, что соответствуют развитию приватно-социального партнёрства.

Третье направление – рыночное, что для ВКХ равнозначно выделению в самостоятельные предприятия (со своим счётом и юридическим лицом) крупных организационно-производственных единиц, в КП «Харьковводоканал». Это «Днепр», «Донец» и др.

Получив хозяйственную самостоятельность «блоки» быстро и эффективно приспособятся к рыночным условиям, а весь коммунальный комплекс повысит ранг своей инвестиционной привлекательности и приблизится к режиму предпринимательской деятельности. Этим адаптивные механизмы будут способствовать стойкости и стабильности всей коммунальной системы города.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Козловський С.В., Мазур Г.Ф. Забезпечення стійкості сучасної економічної системи – основа економічного розвитку держави: Інвестиції: практика та досвід. №1, 2017. С. 5 – 12.

2. Костюк В.О. Техніко-економічний аналіз діяльності підприємств міського господарства: Харків. ХДАМГ. 2002. 162 с.

3. Сухорукова Т.Г., Клочко Ю.С. Оцінка стану водопровідно-каналізаційного господарства України: Вісник економіки транспорту і промисловості. №63, 2018. С. 53 – 59.

4. Іванов В.Л. Концепція управління організаційно-економічною стійкістю промислового підприємництва: Економіка. Менеджмент. Підприємництво. 2011, №23(1). С.75 – 80.

УДК 784.3

ЖАНР БАЛЛАДЫ В КАМЕРНО-ВОКАЛЬНОМ ТВОРЧЕСТВЕ К. СЕН-САНСА

Жарких Татьяна Васильевна
кандидат искусствоведения, доцент
Харьковский национальный университет
искусств им. И. П. Котляревского. Украина

Аннотация: в данной статье рассматриваются особенности баллады К. Сен-Санса на стихи В. Гюго «Невеста литаврщика», где авторам удалось отобразить колорит Средневековья, при этом, соблюдая традиции жанра, они дополнили его новыми художественными приёмами, характерными для эпохи романтизма, что привело к созданию нового жанра романтической баллады.

Ключевые слова: баллада, Средневековье, романтизм, жанр, художественные приёмы.

Баллада, которая является отголоском популярной поэзии прошлого, в эпоху романтизма включила в себя новые темы: фантастику, суеверия, средневековые мифы и исторические факты. Так возникает новый жанр романтизма.

Глубокие познания истории и культуры прошлых эпох позволили В. Гюго в «Невесте литаврщика» детально отобразить колорит места и времени, используя при этом своё художественное видение образа главной и единственной героини. Для правдивой передачи атмосферы событий, описанных в балладе, поэт использует лексемы, архаизмы, лексические и синтаксические обороты старофранцузского языка, характерные для эпохи Средневековья. Автор, соблюдая традиции средневековой баллады, дополняет жанр новыми художественными приёмами.

В музыкальной версии «Невеста литаврщика» К. Сен-Санса точно сохранены все 20 строф поэтического первоисточника, при этом французский композитор развивает сюжет баллады В. Гюго, наделяя её чертами изобразительности, что является характерной особенностью творчества Мастера в целом. В композиторской интерпретации «Невеста литаврщика» – вокально-инструментальное произведение свободного строения, представляющая собой чередование контрастных эпизодов, в которых переплетены лирическое и героическое начала.

Музыкальная баллада К. Сен-Санса написана для полного состава симфонического оркестра и меццо-сопрано. Важная роль отведена литаврам. Композитор использует их для иллюстрации торжественного марша и в качестве лейт-тембра образа возлюбленного. В лирических эпизодах, связанных с переживаниями невесты, преобладают струнные и деревянные духовые инструменты.

По форме произведению присущи лаконичность, четкая структура; синтаксическая обособленность эпизодов происходит за счет смены характера вокальной партии, фактуры, инструментовки.

В балладе следует выделить два типа мелодики: 1) широкого дыхания, охватывающая большой диапазон, с активной интерваликой (скачки на интервалы ноны и септимы); 2) мелодекламационного характера, присутствие речитативных эпизодов.Особую ценность и выразительность в «Невесте литаврщика» представляет ритмическое начало. К. Сен-Санс особую драматургическую роль отводится приему *ostinato*, который разнообразно представлен в музыкальной ткани баллады в виде различных ритмоформул в партии литавр.

Таким образом, тема любви – центральная тема рыцарских романов и балладной поэзии эпохи Средневековья нашла своё дальнейшее развитие в романтическом искусстве В. Гюго и К. Сен-Санса. То, что подпитывало и вдохновляло авторов «Невесты литаврщика» привело к созданию нового жанра романтической баллады, где запечатлён образ лирической героини как некой

идеальной личности, существующей вне хронологических и пространственных рамок. Она вечна и вездесуща, как и само человечество.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Кремлев Ю. Камиль Сен-Санс: монография. – М. : Совет. композитор, – 1970. – 328 с.

2. Джирбашян Э. М. Пути развития жанра баллады //Вестн. Ереванск. ун-та. Общественные науки. – 1971. – № 2. – С. 48-57.

К ВОПРОСУ ИЗУЧЕНИЯ ФИЛЬТРАЦИИ В КУРСЕ ФИЗИКИ

Иванко Владимир Викторович
к.ф.-м.н, доцент
Полтавский национальный
педагогический университет
имени В.Г.Короленка
г. Полтава, Украина

Введение. Учитель физики современной школы должен владеть и основными вопросами механики сплошных сред (МСС), среди которых вопросы теории фильтрации занимают не последнее место при формировании в учащихся физической картины мира.

Цель работы. Ознакомление учащихся с законами движения грунтовых вод позволяют решать ряд инженерных задач, но наталкивается на отсутствие соответствующей математической подготовки. Можно предложить пути, которые решают эту проблему.

Материалы и методы. Важную роль имеет изучении законов фильтрации, которые позволяют объяснить движение грунтовых вод при расчете устойчивости гидротехнических сооружений. Учащимся можно предложить выполнить проекты по решению таких физических проблем, как определение количества воды, что притекает к колодцам, водонапорным галереям, оценки уровня горизонта воды, размера буровых скважин и т.п. В силу того, что учащиеся не имеют соответствующей математической подготовки основное направление изучения этих вопросов МСС должно быть направлено на применение формул фильтрационного потока и раскрытия физической сущности коэффициента фильтрации, зависящего от рода грунта, температуры, пористости среды., гидравлического уклона. Коэффициент фильтрации учащиеся могут определить экспериментально с использованием

эмпирических формул Дарси и формулы Хазена, которая позволяет учесть зернистость песка. Они самостоятельно могут изготовить прибор Дарси.

Рассмотрение этих задач и качественных моделей фильтрации, целесообразно сопровождать ознакомлением учащихся старших классов и с элементами математического аппарата, привлекаемого для решения данного круга задач во время занятия физического кружка старшеклассников во внеурочное время.

Результаты и обсуждение. Рассмотрение теории фильтрации и протекание жидкости через пористую среду, ознакомление с основными положениями и теоремами МСС, рассмотрение основных законов фильтрации позволяют овладеть методами вычислений, применимыми к реальным физическим задачам.

Самостоятельно в лабораторных условиях ученики могут повторить опыты по фильтрации, которые широко представлены в интернете.

Выводы. Ознакомление учащихся с основными вопросами фильтрации содействует формированию умения делать несложные оценки применительно к реальным инженерным задачам.

УДК 130.2

ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ВРЕМЯ ЛИЧНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ТРАНСФОРМАЦИЙ ИНТЕРПРЕТАЦИИ ПРОШЛОГО И БУДУЩЕГО

Интымакова Лариса Григорьевна
канд. филос. наук, доцент
Дудникова Елена Евгеньевна
канд. филос. наук, доцент
Стародубцева Зинаида Григорьевна
канд. филол. наук, доцент
Ростовский государственный
экономический университет (РИНХ)

Аннотация: статья посвящена анализу психологического времени личности в структуре самосознания. Оно рассматривается как индивидуальное переживание в течение времени собственного духовного и физического изменения. Авторы акцентируют внимание на том, что психологическое время можно рассматривать как механизм, позволяющий измерять свой индивидуальный путь в целом и время жизни в частности. Рассматривается также влияние на психологическое время личности социального пространства.

Ключевые слова: личность, психологическое время, самосознание, время жизни, временная рефлексия, социальное пространство.

Для понимания сущности индивидуального времени личности необходимо осмыслить ее психологическое время. Человек мыслит о себе в своем самосознании в трех основных временных измерениях: в индивидуальном прошлом, в настоящем и будущем. Но он не может исключить себя из прошлого, настоящего и будущего его страны, этноса, и всего человечества в целом.

Уровень развития личности, смыслы и значения, которые она определяет по отношению к своему существованию, и обязанности, которые она возлагает на себя, во многом определяются степенью включенности личности в различные временные измерения. Последние классифицируются, соответственно, как в отношении вектора ее трансформации (прошлое, настоящее, будущее), так и по ширине охвата (собственное, относящееся к государству, этносу или всему человечеству).

Наиболее перспективной позицией для развития человека как личности и его бытия является его соотнесенность себя с миром в различных временных измерениях: прошлом, настоящем и будущем. Только в этом случае личность имеет возможность осознать ценность человеческого бытия в исторической перспективе, как в сегодняшнем дне, так и в будущем. Временная рефлексия существования всего человечества и своего уникального места в мире, индивидуальной направленности собственного жизненного пути дает личности возможность осознать ценность жизни, стремиться к утверждению бытия через любовь к людям, моральное отношение к ним [4, с. 167].

Одним из важнейших позитивных образований самосознания развивающейся личности является ее стремление соотнести себя нынешнего с самим собой, но в прошлом или будущем. В то же время у нее могут возникнуть и негативные образования, связанные с осознанием себя во времени. Их порождают, например, неспособность к усилиям воли, отсутствие желания развиваться, некритическое отношение к себе.

Для сформировавшейся личности психологическое время можно рассматривать как механизм, позволяющий измерять свой индивидуальный путь в целом и время жизни в частности. Безусловно, этот механизм не является исключительным, это, скорее, звено единой сложной системы, определяющей в конечном итоге, жизненную позицию личности, специфику ее ценностных ориентаций, картины мира, складывающейся в голове человека.

На их формирование большое влияние оказывает также историческое время его этноса и человечества в целом, которое вплетается в индивидуальное

психологическое время человека, в его самосознание [1, с. 71]. Отсутствие достаточно четко структурированного прошлого в самосознании человека, в равной степени, как и неопределенность жизненных перспектив, отрицательно влияют на внутренний статус личности, разрушая его. Такую же роль может сыграть и депривация ценностного отношения личности к ее прошлому, настоящему, будущему.

Мы будем рассматривать психологическое время личности как индивидуальное переживание в течение времени собственного духовного и физического изменения, которое представлено в конкретном отрезке объективного времени жизни прошлым, настоящим и будущим. В то же время нельзя игнорировать временные влияния на личность культурных, этнических, социальных факторов. Очевидно, что психологическое время личности не может сформироваться без прошлого, настоящего и будущего народа, к которому она принадлежит, страны и даже всего человечества. Их временной объем в большой степени зависит от того, в какой мере данная личность может вместить в собственном индивидуальном сознании свою национальную, конфессиональную, а также общечеловеческую культуру.

Известно, что культура является динамичной в своей истории. Поэтому ее настоящее может осуществляться как через различные трансформации прошлого, так и через будущее (планирование, прогнозирование). Подобно этому психологическое время личности также достаточно динамично. Его модификации зависят от значимых для человека событий и обстоятельств. Таким образом, настоящее способно трансформировать интерпретации прошлого и будущего, видоизменяя их прежние образы.

Сущностные преобразования, происходящие в процессе развития социума, порождаемые темпами и результатами технического прогресса, дают толчок к разрыву с обычаями и традициями и, в конечном итоге, ведут к отчужденному отношению к прошлому. В то же время положительным следствием стремления добиться признания общества является совесть, то

нравственное чувство, которое, как правило, суммируются в житейских отношениях между людьми в смыслах и значениях долженствования.

Рефлексия собственного индивидуального пути в контексте общего исторического процесса позволяет личности ощутить процесс движения ее индивидуальной, уникальной жизни в рамках всемирной человеческой истории, осознанием ценности человеческой жизни и незначительности сиюминутных проходящих побуждений. Этот процесс, в конечном итоге, помогает личности осознать необходимость морального отношения к людям [5, с. 71].

Происходит процесс интериоризации развивающейся личностью чувства долга как одного из высших достижений духовной культуры человечества. Он осуществляется и благодаря внешним обстоятельствам, и через потребность самой личности в признании. Реализация этой потребности развивает в человеке навыки общения, его активность и другие социальные качества личности.

Серьезное влияние на психологическое время личности оказывает его социальное пространство.

Его обычно характеризуют как систему условий бытия и развития личности, вводящие его психологически в сферу прав и обязанностей. К таким условиям принято относить:

– стиль общения и его содержание в контексте культуры, к которой принадлежит данная личность;

– субъективное отношение данной личности к истории своего народа, а также к культуре как исторически обусловленному, целостному явлению;

– обстоятельства жизни конкретного человека.

В частности, по мнению Л.Г. Интымаковой, «Все ярче и все острее в современном мире встает проблема сосуществования в общих социальных рамках представителей различных культур, конфессий и национальностей. Миграционные процессы порождают множество проблем, связанных с культурной самоидентификацией» [2, с. 35].

Таким образом, структура самосознания личности представляет собой систему устойчивых связей ее основных элементов, которые обеспечивают на каждом этапе развития истории человеческого общества ее тождественность и целостность. Структура самосознания формируется как во временном, так и в социальном пространстве.

Фундаментальной содержательной единицей анализа структуры самосознания являются ценностные ориентации личности. Они начинают формироваться на ранних этапах онтогенеза и постепенно наполняют ее основные звенья.

Содержательная сторона самосознания находится в перманентном процессе развития. Звенья его структуры достаточно стабильны. В то же время их содержательное наполнение во многом зависит от большого количества внешних, привходящих, и имманентных факторов, в частности, от внутренней позиции самого человека, а также от условий и предпосылок развития личности.

Следовательно, психологическое время личности представляет собой такое звено самосознания личности, которое может позволить ей стараться в достаточной степени объективно квалифицировать собственные притязания в различных областях ее жизнедеятельности, а также достаточно адекватно оценивать собственный индивидуальный путь во времени. Поэтому построение субъективной картины жизненного пути в самосознании развивающегося человека является весьма важным процессом.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Айрапетов Р.Г., Зимина С.В. Индивидуальное время личности. Исторические, философские, медицинские аспекты. М.: Медицинское информационное агентство, 2013. 200 с.

2. Интымакова Л.Г. Формирование ценностных ориентаций личности как способ воспитания толерантной личности в поликультурном социуме // Вестник Таганрогского института имени А.П. Чехова. 2018. № 2. С. 35-39.

3. Кроник А.А., Головаха Е. Психологическое время личности. Киев: Наукова думка, 1984. 209 с.

4. Серенкова В.Ф. Типологические особенности планирования личностного времени // Гуманистические проблемы психологической теории. М., 1995, с. 192-204.

5. Чудновский В.Э. Жизненное пространство личности как психологический феномен. Сборник научных статей. Психология смысла жизни: методологические, теоретические, прикладные проблемы. Сб. науч. ст., Гродно: Гродненский государственный университет им. Янки Купалы, 2014. С. 3-33.

УДК 1751

ФЕМИНИСТСКАЯ ЛИТЕРАТУРНАЯ КРИТИКА О ПРОБЛЕМАХ ГЕНДЕРНОГО НЕРАВЕНСТВА

Калиберда Наталья Владимировна
преподаватель
Днипровский национальный
университет им. Олеся Гончара
г. Днепр, Украина

Аннотация: Статья освещает и комментирует положения работ ведущих западных литературоведов, широко использующих научные практики женских исследований, феминистской критики и теории гендера. Констатируется востребованность появления понятия гендера в междисциплинарном пространстве постмодернистской гуманитаристики. Рассматриваются закрепленные в истории и социуме маскулинные и феминные поведенческие типы, определившие постоянно углубляющиеся несовпадения культурной идентичности мужчины и женщины. Излагаются гипотезы феминистских критиков относительно возвышения жанра английского романа в XVIII ст., убежденных в том, что женщины-авторы внесли существенный вклад в становление литературной формы, поначалу прославившей писателей-мужчин.

Ключевые слова: женские исследования, феминистская критика, теория гендера, гендерный поворот, культурная идентичность, гендерные различия.

Феминистская критика широко освещает значение гендерного поворота в современном литературоведении [1-3; 4; 5-7]. Теоретики феминизма указывают на размежевание англо-американского эссенциализма и французского постструктурализма, возникшее как следствие введения в научный обиход категории гендера, которую рассматривают как продукт изменчивой культурной истории, отличной от понятия природный пол.

Исследователи, вдохновлённые идеей деконструкции Деррида, Поля де Мана и солидарных с ними французских феминисток, утверждают, что недооценка креативных способностей женщины восходит к сужению представления о личности, сведению её к некоему риторическому единству, что позволило закрепить за авторами-мужчинами приоритет создания универсальной формы, как бы присущей самому языку. Положение, когда мужчина либо женщина обладают различной культурной идентичностью благодаря такого рода подменам, всё же не объясняет, почему «некто по имени де Ман» преодолевает сопротивление социума, достигает авторитета, признания, в то время как пути вхождения в общество женщины несут на себе печать изъяна и нетождественности признанному маскулинному риторическому образцу [8; 9; 10].

Стремясь найти ответ на вопрос, почему феномен письма не подвергается критике в случае мужского авторства и, напротив, оценивается неоднозначно, если сочинителем выступает женщина, Наоми Шор прослеживает теорию вопроса и утверждает, что история проблемы, начиная с середины XVIII ст., не столько связана с характером женского письма, сколько с теми свойствами, которые в нём преобладают. По её мнению, женское письмо отличается декоративностью стиля, совмещает эмоциональность, эклектику, при этом ему присущи прозаичность, укоренённая в пространстве повседневной жизни, где женщине принадлежит первенство [11, с. 4].

Все, кто заинтересован узнать о том, как категория гендера стала доминировать в процессе осознания мира, подсказывает Нэнси Армстронг, должны вспомнить культурно-историческое допущение Мишеля Фуко [12, с. 106]. Предметно не занимаясь проблемой гендера, Фуко, тем не менее, утверждал, что истинная история культуры является историей понятий, типологически репрезентирующих людей, определяющих их место в социуме, возможности общения, во многом опираясь на дифференцированные системы устоявшихся категорий, постоянно «переустраивающих» жизнь. Феминистки приняли видение истории Фуко, допустив, что восприятие маскулинного и

феминного, смешиваясь на ранних этапах культуры, искажают такие концепты, как род, власть, обретающие в сознании индивидуума неповторимость благодаря личному опыту [4, с. 10].

Литературоведы предполагают, что в «Памеле» (1740) Ричардсона, «Гордости и предубеждении» (1813) Остен, «Грозовом перевале» (1847) Эмили Бронте, «Джейн Эйр» (1847) Шарлотты Бронте и других романах гендерный аспект исторического процесса нашёл отражение прежде, чем нормы существования в пределах дома утвердились в умах читателей. Преображение общества, разделённого на аристократическую элиту и подданных, в среду, где обострённо ощущается несовпадение социальных ролей мужчины и женщины, приходится на эпоху модерности. И как только возникает понимание различия гендерных поведенческих моделей, женщины начинают задумываться над возможностью участия в политических и интеллектуальных событиях своего времени [12, с. 106].

Попытки переосмысления феминистской литературной теории, возникшей как своего рода компенсация за отсутствие независимой социальной позиции и права голоса женщин в обществе, достигают апогея в книге Джудит Батлер «Проблемы гендера» (1990) [13, с. 6]. Отталкиваясь от поздних работ Жака Лакана, Батлер трактует обретение феминной идентичности через событие негации. Исследователь убеждена, что независимо от биологического пола личность рождается как набор возможностей и воплощается в культуре как гендер тогда, когда индивидуум теряет феминные либо маскулинные свойства. Батлер полагает, что качества, недостающие человеку, и определяют его идентичность. Однако это не единовременный, но длительный процесс, заполняющий всю оставшуюся жизнь. Идеи Джудит Батлер, более обеспокоенной вопросом литературной идентичности, нежели тем, как литература функционирует в определённых темпоральных границах, существенно повлияли на теорию романа [13, с. 6].

В свою очередь Нэнси Армстронг призывает осмыслить воздействие феминистской критики, впитавшей положения французского

постструктурализма, на читательские практики, вошедшие в обиход с лёгкой руки Сандры Гилберт и Сьюзан Губар (1979). Как только понятие феминность трансформировалось в ёмкий культурно-философский концепт, тогда же принялись полемизировать и с фундаментальным положением феминистской теории о том, что гендерное несходство, пронизывающее литературу, возникло благодаря биологическому различию и разделению труда, утвердившему превосходство одной гендерной модели над другой [6; 7].

Нэнси Армстронг указывает, что критики, испытавшие влияние постструктурализма, вместо того, чтобы сосредоточить внимание на возможностях и ограничениях, которые приписывают женщинам из-за неполной социальной востребованности, видят в литературе чуть ли не единственную причину заточения женщины в пространстве дома и сведения её роли лишь к материнству [12, с. 107]. Утвердившееся благодаря практикам деконструкции убеждение в том, что маскулинность проявляется часто вследствие недостатка феминности, приводит к настороженному отношению к женщинам, тяготеющим к проявлениям маскулинных форм власти и недоверию к мужчинам, сохраняющим в своём поведении знаки феминности. Вероятно, поэтому объясним и феномен враждебного неприятия феминистских течений в XIX веке, и сложная реакция на появление образа «новой женщины» в культуре XIX–XX ст. В дальнейшем полнота инструментария, описывающего гендер, предшествует введению в обиход концептов тела/телесности до того времени, пока представление о теле не будет включено в пространство культуры.

Напомним, что прежде в гуманитаристике историко-культурный фон наделяли преимуществом по отношению к литературному тексту. Но в последние годы романы воспринимают скорее как материал, который изначально служит документальным подтверждением Истории, теперь получившей признание в форме нового историзма. Обыкновенный читатель видит в романе отражение подлинной жизни и его, подчёркивает Нэнси Армстронг, трогает участь героя. Но в случае, если письму отдают первенство

над бытием, – следуя постструктуралистам, утверждающим, что бытие определяет идентичность человека, – тогда именно оформляющийся в процессе рецепции читательский нарратив переупорядочивает авторское повествование и по-своему – судьбу протагониста. Долгое время литературная критика воспринимала романы как отклик на исторические события, а носители культуры Нового времени ощущали себя героями собственной романной истории и, по крайней мере, в течение двух столетий видели в романе важную составляющую духовного климата эпохи [12, с. 107].

Нэнси Армстронг допускает вероятность существования альтернативных моделей взаимодействия политики и культуры в истории европейского общества. И если политика доминирует над культурой, как это происходит в авторитарно регулируемых социумах, тогда в истории, полагает исследователь, утверждается маскулинная парадигма культуры, где преобладают состязательность, ценится успех и обладание капиталом. Если политика уступает первенство культуре, открыта либеральной морали, публичная сфера «феминизируется», не довлеет над личным пространством индивидуума, общество ориентируется на этику среднего класса и, по наблюдению Лорен Берлант, голос отдельной личности, её позиция становятся формой гражданского действия, бросая вызов богатству, сложившейся элитарной иерархии [2, с. 101].

Знаменитая Хелен Моглен в «Травме гендера» (2001), заявленной как феминистская теория романа, во многом солидарна с Нэнси Армстронг. Моглен противостоит и опровергает основные положения традиционной истории английского романа. Ей не представляется окончательным мнение о том, что буржуазная этика и социальная зрелость среднего класса в большей мере стали первопричиной рождения жанра. Литературный критик не соглашается с тем, что реалистичность является как бы подлинным признаком романа [14, с. 1]. Моглен хотела бы предложить иную гипотезу, которая не столько отражает метаморфозы классовых отношений эпохи, сколько коррелирует с сексуально-гендерным раскладом социальных ролей, сложившихся в Англии XVII-XVIII

вв. Она допускает, что с самого начала романное целое было не однородным, но смешанным, состоящим из книжно-романического и реалистического материалов [14, с. 1]. Конститутивное соединение этих двух потоков внутри единой эволюционирующей формы, полагает Моглен, не было случайным. Их динамическое взаимодействие и стало способом овладения трудным опытом каждого субъекта, задумывающегося о гендерной иерархии общества. Поэтому, отмечает исследователь, осознание категории гендера как структурообразующего начала жанра подразумевает возвращение к концепции «пластичности» сложного романного образования, условно пересоздающего либо, напротив, фактуально реконструирующего реальность. Однако для того, чтобы оценить игру взаимоотталкивания/притяжения реалистического и книжно-романического нарративов, необходимо осознать изменчивый характер авторской субъективности, вовлечённой в принятие или отрицание нормы гендерного различия.

Историческим фундаментом данной гипотезы, объясняет Моглен, является признание того факта, что изменение классового состава эпохи было неотделимо от процессов осмысления гендерных различий. Обобщая закономерности сложных исторических процессов, можно заметить, что к середине XVII ст. происходит сдвиг в пуританском патриархатном мироощущении, воспринимавшем государство, семью как образы-подобия, а социальный статус – как явление, утвердившееся благодаря институту наследования [14, с. 2]. Хелен Моглен считает необходимым развёрнуто представить читателю социокультурные обстоятельства, предшествующие появлению феномена гендера и новоевропейской эпохи. Так, Моглен напоминает, что в то время как в античном и средневековом обществах проблема социального статуса личности была более значимой, заслоняла вопрос об отношениях мужчины и женщины, модерная форма патриархатной власти была скорее организована вокруг бытийственных и биологических различий. Тогда же проницаемые границы классов были усложнены и дополнены гибкой гендерной дифференциацией, которая подчеркнула

поведенческо-ролевые различия мужчин и женщин. Свойства маскулинности и феминности стали оцениваться как природные, незыблемые, а личностная идентичность конкретизировалась в границах определённой эпохи [14, с. 2].

Экономические перемены, сопровождавшие подъём капитализма, внесли значительный вклад в трансформацию сексуально-гендерной системы. И хотя историки подчёркивают зависимость этих перемен от социального положения личности и географической самобытности страны, существует мнение, что отношение к женщинам в Англии радикально изменилось с 1600 по 1750 годы. В XVI в. европейские женщины были активно вовлечены в процесс обустройства домашнего быта, а также участвовали в рыночной торговле. Однако последующие полтора столетия отмечены крушением форм домашней экономики: отдельные поместья приходят в упадок, состояния укрупняются, а работа, которую прежде выполняли дома, перемещается в публичную сферу, куда женщинам путь был заказан. Семья уже не воспринимается как единица производства, а взаимозависимость членов семьи замещается разделением труда, согласно гендерным отличиям.

В то время как мужчины, принадлежащие к среднему классу, попадают в широкий мир социальных отношений в качестве граждан, экономических индивидуумов, их избранницы, напротив, замкнуты в личном пространстве, где выполняют долг матери и жены. Ощущая себя неуверенно из-за социальной и экономической несвободы, женщины становятся объектами двойственного отношения со стороны детей, чьей жизнью в младенчестве они распоряжаются. Их сыновья рано отторгают собственный жизненный опыт от материнского, тогда как дочери видят в них своё будущее, принимают как должное ограничение прав в обществе. Овладевая новыми формами субъективности, мужчины и женщины как бы предвосхищают более позднюю модель семьи. В этом «Мире для двоих», замечает Моглен, мужское сознание традиционно соотносят с рациональностью, а женское – со стихией чувства. Как следствие, за маскулинной рассудочностью закрепляют процессы креативности,

управления культурой, а женскую чувствительность наделяют способностью творческого воплощения порою несамостоятельных идей [14, с. 2].

Нарастающие в эпоху модерности разделения труда поддерживают сексуально-гендерную систему отношений в обществе. В культуре этого времени также изменяется восприятие женского тела, которое оценивают как центр нового бинарного порядка. В нём более не видят вариант мужского тела, как это было, начиная со времён Галена (II ст.н.э.). Теперь различие представляется весомым и касается не только сексуальной и репродуктивной функций. Ещё в эпоху Ренессанса женскую сексуальность понимали не только как зеркальное отражение мужской, но как более требовательную и глубокую, а XVIII ст. изменило представление о женской страсти и желании, теперь уже более зависимых от самодисциплины женского характера, трактуемого как нравственно совершенный и природно зрелый.

К концу столетия взгляды по поводу умения женщины контролировать силу любовной страсти переменились: сексуальность женщины отделяют от её материнства и, наконец, утверждается мнение о женской сексуальной пассивности. Теперь уже женская природа скорее ассоциировалась с материнством, нежели с сексуальностью. Возможность обращаться к теме сексуальности женщины допускается в случае её девиантного поведения в обществе, поэтому соперницу добропорядочной женщины наделяют двойственным гендером, где преобладает мужское начало. Несколько позже, когда тему сексуальной активности женщины стали хотя бы обсуждать, вопрос о сексуальной пассивности мужчин также начали описывать как некую социальную аномалию. Постоянно приходит понимание того, что концепты маскулинности и феминности не столько являются отличными друг от друга, сколько взаимоисключающими.

Представление о неповторимости индивидуального сознания, единичности переживания отношения «я» и мира формируются в контексте противостояния маскулинной и феминной оппозиции, так же как и личный опыт. Несовпадение и несходство расовых, национальных, классовых

характеристик «просеивают» с помощью сексуальных различий. Общество становится более «сложно размеченной» территорией, где мужчины и женщины должны взаимодействовать, следуя кодексу морали. Влечение и интерес мужчины и женщины друг к другу закрепляются благодаря институту брака, теперь уже в большей мере основанному на взаимном чувстве, а не на имущественном мотиве, что позже составляет романтическую сторону восприятия такого союза [14, с. 3].

Хелен Моглен полагает, что именно в жанре романа, более чем в других художественных формах, социально-психологическое значение гендерного различия широко описывается и обсуждается [14, с. 3]. Романы знакомят читателя с идеалами маскулинности и феминности, разъясняют их, показывают, как они воплощаются в многообразии социальных ролей, которым следуют и подражают. Объединяя социальную и психологическую перспективу, романы одновременно способствуют распространению ценностей культуры, а также подвергают критике её изъяны. С помощью подробной детализации характеров и ситуаций романы обнажают чувства и желания авторов, выявляют двойственность, которая лежит в основе гендерной субъективности.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Armstrong N. Desire and Domestic Fiction: A Political History of the Novel / N. Armstrong. – N. Y.: Oxford University Press, 1989. – P. 3–27.

2. Berlant L. The Queen of America Goes to Washington City: Essays on Sex and Citizenship / L. Berlant. – Durham: Duke University Press, 1997. – 320 p.

3. Bowers T. Gender Studies and Eighteenth-Century British Literature / T. Bowers // Literature Compass. – 2007 (May). – P. 935–966.

4. Foucault M. The Will to Knowledge (Vol. I) // The History of Sexuality (3 vols.) / M. Foucault. – N. Y.: Pantheon Books, 1978. – 164 p.

5. Gallagher C. Nobody’s Story: The Vanishing Acts of Women Writers in the Marketplace, 1670 – 1820 / C. Gallagher. – Berkeley: University of California Press, 1994. – 339 p.

6. Gilbert S. The Madwoman in the Attic: The Woman Writer and the Nineteenth Century Literary Imagination / S. Gilbert, S. Gubar. – New Haven: Yale University Press, 1979. – 719 p.

7. Gubar S. What Ails Feminist Criticism? / S. Gubar // Critical Inquiry. – 1998. – № 24. – P.878-902.

8. Деррида Ж. О грамматологии / Ж. Деррида. – М.: Ad Marginem, 2000. – 540 с.

9. Ман П. де. Аллегории чтения: Фигуральный язык Руссо, Ницше, Рильке и Пруста / П. де Ман. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 1999. – 368 с.

10. Johnson B. A World of Difference / B. Johnson. – Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1987. – 256 p.

11. Schor N. Reading in Detail: Aesthetics and the Feminine / N. Schor. – London: Methuen, 1987. – 280 p.

12. Armstrong N. What Feminism Did to Novel Studies / N. Armstrong // The Cambridge Companion to Feminist Literary Theory / [ed. by E. Rooney]. – Cambridge University Press, 2006. – P. 99–118.

13. Butler J. Gender trouble: feminism and the subversion of identity / J. Butler. – N.Y., London: Routledge, 1990. – 175 p.

14. Moglen H. The Trauma of Gender: a Feminist Theory of the English Novel / H. Moglen. – Berkeley: University of California Press, 2001. – 193 p.

15. Ватченко С. А. Английский роман XVIII столетия: социокультурные версии возвышения жанра / С. А. Ватченко // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Сер. «Філологічні науки». – 2013. – 1(5). – С. 27–33.

УДК 654.077

ОПЕРАЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ І ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЦЕНТРІВ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Карасюк Георгій Олександрович
аспірант
Європейський університет
м. Київ, Україна

Анотація: У данній статті розглядаються питання менеджменту центрів кібербезпеки, необхідності використання операційного управління у центрах та оцінки якості управління за допомогою метрик що надають можливість оцінити правельну роботу центрів кібербезпеки та оцінити якість процесів які були створенні та функціональні обов'зяки які повинні виконуватися.

Ключові слова: SOC, управління, менеджмент, кібербезпека, ефективність.

Постановка проблеми: На сучасному етапі розвитку інформаційних технологій на підприємствах і розвитку кібратак які ствоюють один з великих ризиків для компанії що тягне за собою проблему фінансових та репутаційних збитків. Постає питання у створенні ефективної системи управління інформаційною безпекою *(ISOC)* на підприємстві та створення операційних центрів кібербезпеки *("Security Operation Center" SOC)* які вважаються відповіддю на швидко зростаючий ландшафт загроз. Але мало хто розглядає питання оцінки ефективності роботи центрів кібербезпеки та системи управління центрами інформаційною безпекою тип паче операційних центрів кібербезпеки яке як поняття було сформовано майже вчора, а успішних реалізацій не так багато у світі.

Мета статті: дослідити які методи, моделі та процеси необхідні для різних рівнів операційних центрів кібербезпеки в залежності від потреб бізнесу.

Розглянути види оцінки ефективності центрів кібербезпеки та операційного управління.

Операційний центр кібербезпеки - це центральне місце, де група інформаційної безпеки використовує для моніторингу та аналізу стану безпеки та операцій організації і який вирішує питання з інформаційної та кібербезпеки на організаційному та технічному рівні. Операційний центр відповідає за поточний стан безпеки підприємства та процеси. Мета групи SOC - виявляти, аналізувати і реагувати на аномалії і потенційні інциденти кібербезпеки з використанням комбінації процесів, методів та технічних рішеннь.

З часом компанія приходить до розуміння що з інформатизацією світу та бізнесу, додатково створюється ризик бути зламаним кіберзлочинцями і постає питання створення групи з побудови системи управління інформаційною безпекою, що потім переросте до центру кібербезпеки.

Операційні центри кібербезпеки роздіялють за розміром зрілості на:

– великі;
– середні;
– малі.

За типом:

– віртуальні;
– комбіновані;
– виділені;
– глобальні чи командний.

Невеликі організації можуть обійтися без зовнішніх центрів безпеки. Гібридна модель, яка об'єднує віртуальний SOC з деякими внутрішніми обов'язками SOC, ймовірно, буде розгорнута деякими невеликими і середніми організаціями, особливо тими, які вже передають деякі функції безпеки на аутсорсинг і мають обмежений бюджет або ще не сформували досить компетентний внутрішній персонал для нести вантаж. Для побудови і управління інформаційної безпеки використовуються загальноприйнятий стандарт ISO/IEC 27001:2016 який в собі несе найкращі світові практики та

досвід, більшь спецефічні стандарти, які у собі глибоко розглядають різні аспекти управління безпекою для операційних центрів кібербезпеки це - ISO/IEC TR 18044 або більш актуальніший ISO/IEC 27035-1:2016 та ISO/IEC 27035-2:2016 Information security incident management, CMU/SEI-2004-TR015 Defining incident management processes for CISRT.Для управління центрами кібербезпеки використовують операційний менеджмент так як це діяльність яка пов'язана з розробкою, використанням і вдосконаленням систем, які потім центр кібербезпеки як продукт надає компанії, бізнесу або замовнику тим самим закриваючи ряд ризиків інформаційної безпеки та підвищуючи рівень інвентаризаційного процесу компанії та її оптимізацію активів, контролюючи та захищаючи процес виробництва або надання послуг від компанії.

Операційне управління надає можливість, контролювати парамети, процеси в центрах кібербезпеки, при цьому зрівнювати ці параметри з плановими чи допустими нормами, оцінюючи можливість управління процесам, приймають рішення на рівні правління і реалізації рішень на практиці. Операційний менеджмент допомогає об'єднати процеси та роздільні групи центру у єдину систему та доповньює кожен із процесів, а не розділяє як різні стратегічні цілі.

Для корректного управління та роботи центра кібербезпеки, необхідні наступні процеси:

- моніторинг подій;
- реагування на події;
- менеджмент вразливостей;
- менеджмент інцидентів;
- управління інформаційною інфраструктурою центру;
- управління автоматизацією процесів;
- управління підтримкою користувачів.

Які собою перекривають наступні функціональні обов'язки: колл-центр, моніторинг і приоритезація подій, збір і аналіз бюлетній безпеки і їх публікація, оновлення і створення трендів, аналіз вразливостей, аналіз інцидентів,

координація діяльності на реагування, реалізація мір захисту, віддалене реагування на інциденти, розслідування і збирання доказів, аналіз програмного забеспечення, консультування, тестування на проникнення, розробка підтримка і автоматизація інфраструктури. Частково дані обов'язки можуть виконувати малі центри кібебрезпеки від 5 чоловік у штаті, при цьому аналізуючи лише примітивні атаки, для покриття більшого спектру функціоналу необхідно більше 10 чоловік, при тому центр кіберзахисту по розміру зрілості може бути тільки малим.Операційне управління надає можливість контролювати кожен процес та функціонал центру кібербезпеки що у сукупності створює безперервний життєвий цикл центу навіть у стресових ситуаціях. І можливість підсилювання його спроможності або розростання лише додаючи нових потужностей у виді робочого персоналу.Для ефективного операційного управління можна використовувати вище сказані стандарти, так як в них описано необхідна послідовність дій для побудови високопродуктивних центрів, які будуть максимально ефективні і економічно вигідні, та аргономічні.Але після побудови, центрів регулярно необхідно проводити оцінку ефективності його роботи, а саме ефективність операційного управління, для розуміння затрат та правильної побудови всіх процесів і їх високого рівня працездатності.

Оцінка ефективності операційного управління в центрі кібербезпеки ефективніше всього прораховується за допомогою метрик.

Найпопулярніші метрики для оцінки, це:

– кількість закритих кейсів за робочу зміну по співвідношенню до загальної кількості кейсів;
– кількість відпрацьованих та закритих кейсів інцидентів;
– кількість годин збережених за допомогою автоматизації;
– кількість усунутих вразливостей;
– кількість виконаних глобальних цілей та задач;
– якість надавання послуги з оцінки безпеки;
– якість надавання послуги з налаштування рівня безпеки;

– показники ефективності надання послуги.

Висновки: з швидким розвитком і розбудов центрів кібербезпеки необхідно пам’ятати що успіх залежить від правильно побудованих процесів, що в свою чергу може допомогти використання міжнародних стандартів та кращих практик. І в свою чергу успішність кіберцентрів залежить напряму від високоякісного управління, що в свою чергу оптимізує усі процеси, людей та технології і об’єднає їх в один організм що функціонує як одне ціле, і досягає однієї мети з підвищення рівня безпеки органцізації і контролю. А оцінкою ефективності та необхідності цих центрів може слугувати аналіз ефективності за допомогою метрик які кожна органцізація може підібрати під себе самостійно від рівня зрілості та необхідності в тому чи іншиму поглибленню навичок та функціоналу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бурячок В. Л. Основи формування державної системи кібернетичної безпеки: монографія/ В. Л. Бурячок.— К.: НАУ, 2013.

2. Гнатюк С. О. Кібертероризм: історія розвитку, сучасні тенденції та контрзаходи /С. О. Гнатюк// Безпека інформації.— 2013.— Т. 19, № 2.— С. 35–129.

3. GAO-10-606. CYBERSPASE United States Faces Challenges in Addressing Global Cybersecurity and Governance, Washington, July 2010 [Електронний ресурс].— Режим доступу:http://web.ebscohost.com.

4. GAO-10-628. Key Private and Public Cyber Expectations Need to Be Consistently Addressed United States Government Accountability Office, Washington, July 2010 [Електронний ресурс].— Режим доступу: http://web.ebscohost.com.

5. Рада національної безпеки і оборони України: експертні консультації Україна – НАТО з питань кібернетичного захисту [Електронний ресурс].— Режим доступу: http://www.rainbow.gov.ua/news/ 1076.html

6. Корченко О. Г. Кібернетична безпека держави: характерні ознаки та

проблемні аспекти / О. Г. Корченко, В. Л. Бурячок, С. О. Гнатюк // Безпека інформації.— 2013.— Т. 19, № 1.— С. 20–45.

7. Мельник С. В. До проблеми формування понятійно-термінологічного апарату кібербезпеки / С. В. Мельник, О. О. Тихомиров, О. С. Лєнков // Зб. наук. праць Військового ін-ту КНУ ім. Тараса Шевченка.— К.: ВІКНУ, 2011.— Вип. 30.— С. 10–165.

8. Словник термінів із кібербезпеки / За заг. ред. О. В. Копана, Є. Д. Скулиша — К.: ВБ «Аванпост-Прим», 2012.— 214 с.

9. Бурячок В. Л. Кібернетична безпека — головний фактор сталого розвитку сучасного інформаційного суспільства // Сучасна спец. техніка.— 2011.— № 3.— С. 11–114.

10. Salah O., G. Hinson. Mandatory Information Security Management System Documents Required for ISO/IEC 27001 Certification [Електронний ресурс] / O. Salah, G. Hinson. – Режим доступу: http: // www.iso27001security.com/ ISO27k_mandatory_ISMS_documents.rtf.

11. Про інформацію: за станом на 09.05.2011 р. / Закон, затверджений ВР України 02.10.1992, № 2657-XII [Електронний ресурс].— Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.— Офіц. вид.— К.: Відомості Верховної Ради України від 01.12.1992.

12. Про державну службу спеціального зв’язку та захисту інформації: за станом на 07.08.2011 р. / Закон, затверджений ВР України 23 лютого 2006 року, № 3475-IV [Електронний ресурс].— Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.— Офіц. вид.— К.: Урядовий кур’єр від 11.04.2006, № 68.

13. Дубов Д. В. Кібербезпека: світові тенденції та виклики для України / Д. В. Дубов, М. А. Ожеван.— К.: НІСД, 2011.— 30 с.

14. Peter Neumann. Computer-Related Risk. ACM Press/Addison Wesley, 1995.

УДК: 378.147.88

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В МЕДИЧНОМУ ВНЗ

Каспрук Наталія Михайлівна
К.мед н., доцент
Марко Вікторія Віталіївна
Студентка 5 курсу
Самотуга Вікторія Олександрівна
Студентка 5 курсу
Буковинський державний медичний університет

Анотація. Особливістю навчання у вищій школі в умовах сьогодення є вельми великий обсяг самостійної роботи студентів (СРС). У наведеному матеріалі розглядаються сучасні тенденції, можливості самостійної роботи студентів, роль викладача в процесі оволодіння професійними знаннями та вміннями сучасного студента.

Ключові слова: самостійна робота студентів, вищий медичний заклад (ВНЗ), особливості організації.

Основний зміст освітньої діяльності медичних фахівців визначено галузевими стандартами вищої медичної освіти [4, с.2]. Самостійна робота студента (СРС) - різноманітні види індивідуальної, навчально-пізнавальної діяльності студентів, які здійснюються ними на практичних заняттях або у позааудиторний час за тематичними завданнями викладача, або згідно плану з навчальної дисципліни. Віповідно до "Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України" СРС є основним засобом оволодіння теоретичним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять із викладачем. Навчальний час, відведений на СРС регламентується робочими планами ВНЗ і зазвичай складає не менше 1/3 та не більше 2/3

загального об'єму навчального часу студентів, який відведено для вивчення конкретної дисципліни [1, с.25].

Мета роботи – висвітлити основні шляхи організації одного з видів оволодіння професійними знаннями та навичками в сучасній вищій медичній школі - СРС.

Самостійна робота потребує напруженої інтелектуальної діяльності від студентів, ефективність якої залежить від дотримання вимог. Організовуючи самостійну роботу студентів, слід урахувати, що людина має різні «піки» підвищеної працездатності: здебільшого з 8-ої до 11 години та з 17-ої по 20-у годину. У ці періоди підвищується розумова активність, зростає гострота органів чуття та інших функціональних систем організму. Інтелектуальна робота вимагає доповнення активним відпочинком, який уповільнює настання розумової втоми, та повноцінним нічним сном.

Результати навчання у ВНЗ - це сукупність окремих складових: отримання теоретичних знань, набуття практичних вмінь, формування навичок, а також ступінь готовності до самостійної професійної діяльності і можемо побачити, що кожна з цих складових в значній мірі залежить саме від мотивованості та можливостей студента. В умовах ринкової економіки, яка вимагає нової моделі навчання, конкурентоспроможними будуть фахівці, які спираючись на фундаментальні знання, в реальній діяльності здатні нестандартно мислити, творчо застосувати знання в постійно змінюваних професійних і соціальних ситуаціях, що потребує високого рівня адекватної самооцінки та самоконтролю результатів своєї діяльності. Пошук стандартів вищої медичної освіти є оптимальною стратегією досягнення концептуально нового рівня якості підготовки майбутніх фахівців, основою якого є підготовка медичних працівників відповідно до загальноприйнятих міжнародних норм викладання з урахуванням особливостей та інтересів національної системи охорони здоров’я [1,с.6]. Вищі навчальні заклади повинні забезпечити випускникам опанування високого рівня знань, що надасть змогу вирішувати типові задачі при здійсненні виробничих функцій та забезпечити якісний

рівень підготовки фундаментальних знань випускників [3,с.109]. Організація самостійної роботи студентів включає в себе: планування самостійної навчально-пізнавальної діяльності, виконання запропонованих викладачем та визначених самостійно завдань, самоконтроль, корекцію та оцінювання керівником.

Організовуючи СРС, викладач повинен акцентувати увагу на конкретній меті навчально-пізнавальної роботи студентів, визначити оптимальний обсяг запропонованого матеріалу, структурувати зміст навчального матеріалу, який пропонується для самостійного опрацювання. Найбільш успішним, вважаємо, використання різних форм та методів контролю за СРС (тести різних рівнів, ситуаційні задачі, самостійне моделювання студентом клінічних ситуацій на запропоновану тему тощо), а також різні моделі навчально-методичного забезпечення (основні теми в тезах, схемах, таблицях, презентаціях, відеороликах).

Головна мета СРС роботи є двоєдиною: засвоєння теоретичних знань з формуванням системи інтелектуальних та професійних умінь і навичок та формування самостійноі активності майбутнього лікаря.

Самостійну роботу студентів можна класифікувати за різними критеріями:

1. З урахуванням на місце і час проведення, характер керівництва й спосіб здійснення контролю за її якістю з боку викладача можна виділити:

а) самостійну роботу студентів на аудиторних заняттях;

б) позааудиторну самостійну роботу;

в) самостійну роботу під контролем викладача - індивідуальні заняття з викладачем.

2. За рівнем обов'язковості виокремлюють:

а) обов'язкову, описану навчальними планами і робочими програмами (підготовка до практичних та семінарскіх занять, підготовка та захист історій хвороб);

б) бажану (участь у наукових гуртках, конференціях, підготовка наукових тез, статей, доповідей, рецензування робіт інших студентів тощо);

в) добровільну (участь у різноманітних конкурсах, олімпіадах, вікторинах, виготовлення наочності, зокрема інформаційні стенди або таблиці).

3. Враховуючи рівень наявних креативних здібностей студентів виокремлюють:

а) репродуктивну самостійну роботу, що здійснюється за певним зразком (розв'язування типових задач, заповнення схем (граф логічної структури), таблиць, виконання тренувальних завдань, що вимагають осмислення, запам'ятовування та простого відтворення раніше отриманих знань);

б) реконструктивний варіант робіт, який передбачає складання планів для запропонованих тем, конспектування, тез, анотацій, розв'язання клінічних завдань).

в) дослідницьку самостійну роботу, що є орієнтованою на проведення наукових досліджень (експерименти, статистичні та теоретичні дослідження, аналіз та узагальнення отриманої інформації).

Одною з улюблених студентських форм самостійної роботи є реферування - письмовий огляд наукових та науково-популярних джерел з обраної теми та стислий виклад у письмовому вигляді змісту опрацьованої літератури. Найвищу оцінку за таку работу, студент отримує, якщо реферат не лише висвітлює необхідну наукову інформацію, а й демонструє своє відношення до неї. Реферат має демонструвати вміння дослідника самостійно аналізувати, класифікувати та узагальнювати інформацію. Реферат може містити й критику думок, теорій, тобто реферат - це самостійна творча робота студента, що засвідчує його знання з певної теми, розуміння основних підходів до вирішення конкретної проблеми, а також відображає власні погляди майбутнього лікаря.

Тему реферату студент обирає у відповідності до рекомендацій викладача або ж самостійно, відповідно до власного рівня підготовленості та здібностей, а також, розуміючи перспективу подальшого використання реферату для

написання підсумкових або конкурсних робіт (участь в студентських конференціях).

Однією з особливостей навчального процесу у сучасному медичному ВНЗ, особливо в умовах дистанційного навчання, яка активно використовується при організації самостійної роботи студента, є активне упровадження всіх можливостей сучасних гаджетів. Зокрема комп'ютер дозволяє забезпечувати і контролювати індивідуальний темп навчальної діяльності майже в любому місці (доступність інтернету), студент має можливість самостійно вибрати момент переходу до наступної порції навчальної інформації, задавати швидкість подання завдань. Також сучасні інформаційні технології дають можливість, спробувати свої сили на різних рівнях складності та врахувати можливі прогалини у засвоєнні навчального матеріалу. Самооцінка є структурним компонентом мотиваційної діяльності, яка формується в процесі роботи та міжособистісної взаємодії, а рівень вимог – інтегрованим поняттям, що тісно пов’язане із самооцінкою [2,с.34., 5,с.120].

Мультимедійні комп'ютерні ефекти, за допомогою яких можна демонструвати процеси і явища в медицині, забезпечують візуалізацію інформації щодо можливостей фізикального обстеження, діагностики, надання невідкладної допомоги. Це дає можливість імітації різноманітних клінічних ситуацій при викладанні клінічних дисциплін. Отже, підбираючи методики під особливості кожного студента, це додатково дозволить розвинути здібності та покращити якість засвоєння знань, опираючись на розумінні слабких та сильних сторін учня.

Для підвищення ефективності супроводу самостійної роботи студентів в нашому ВНЗ, вже декілька років використовуються електронні підручники, електронні методичні вказівки, тестові контролюючі завдання, електронна аудіовізуальна наочність тощо. Тому постійно є можливість переглядати лекційний матеріал в зручний час.

Робота з сучасними технологіями забезпечує можливість чітко організувати і конкретно спрямовувати самостійну навчальну діяльність

студентів та досягти кращих результатів у навчанні при скороченні затрат часу. Але, формулюючи завдання на СРС, викладачеві необхідно подбати, щоб студент не займався плагіатом, а крок за кроком виконував самостійні дії, порівняння, самостійно формулював висновки. Тому викладач повинен замотивувати студентів, допомогти сформувати власне бажання учня в самостійній роботі.

Вважаємо за вкрай важливе, що при опрацюванні конспекту лекцій, монографії, підручника, навчального посібника не повинно залишатися нічого нез'ясованого. Безумовно, не розібравшись хоча б в одному з елементів теми, студент не зможе надалі повноцінно засвоювати навчальний матеріал. Отже завдання викладача допомагати студенту правильно планувати самостійну форму роботи, раціонально використовувати час. Чіткий план, що постійно контролюється викладачем, допоможе раціонально структурувати самостійну роботу, зосередитися на найприорітетніших питаннях.

Результати СРС над навчальним матеріалом дисципліни (теми) повинні подаватись на перевірку викладачу у вигляді звітів з курації хворих, презентацій, конспектів, рефератів, тестів тощо.

Ми використовуємо, для перевірки результативності самостійної роботи студентів, наступні варіанти контролю:

- діалог за матеріалами розглянутої самостійно теми на практичному занятті;
- опитування на практичному занятті, які проводяться за темами, винесеними на самостійне опрацювання або «бліц-опитування»;
- письмове фронтальне опитування студентів в кінці лекції, практичного заняття;
- розв'язування ситуаційних задач та тестовий контроль;
- моделювання клінічної ситуації зі складанням планів діагностики та лікування тематичного хворого.

Результати поточного контролю за самостійним виконанням завдань студентами фіксуються в журналі обліку навчальних занять групи. Результати

такого проміжного контролю враховуються під час виставлення підсумкової оцінки.

Отже, СРС виконує забезпечення додаткової мотивації для навчально-пізнавальної діяльності студентів, а викладач спрямовує свої зусилля на виявлення якості засвоєння навчального матеріалу, ступеня відповідності отриманих умінь і навичок цілям та завданням навчальної дисципліни. Також необхідно звертати увагу на можливі труднощі у засвоєнні студентами навчальної інформації та типових помилок. Викладач має можливість визначати ефективність організаційних форм, методів і засобів навчання, діагностувати рівень готовності студентів до сприйняття нового матеріалу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.

1. Москаленко В.Ф. Модернізація навчальних планів і програм підготовки лікарів відповідно до нової парадигми розвитку Європейського освітнього простору / В.Ф. Москаленко, П.О. Яворівській, І.Є. Булах та ін. // Матеріали Х

ювілейної Всеукраїнської навчально-наукової конференції з міжнародною участю «Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України на новому етапі», 18-19 квітня, 2013, Тернопіль. – Тернопіль: ТДМУ, 2013. – Ч. 1. – С. 25-28.

2. Журавська Л. М. Концептуальні умови управління самостійною роботою студентів у ВНЗ / Журавська Л. М. // Освіта та управління. – Т. 3. – 1999. – №2.

3. Морозова О. М. Пошук стандартів вищої медичної освіти для вдосконалення системи охорони здоров’я / О.М. Морозова, Л. В. Батюк, В. Г. Кнігавко // Актуальні питання якості медичної освіти : матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (з дистанційним під’єднанням ВМ(Ф)НЗ України за допомогою відеоконференц-зв’язку). – Тернопіль, 2016. – Т.1. – С. 109–110.

4. Про затвердження Положення про спеціалізацію (інтернатуру) випускників вищих медичних і фармацевтичних закладів освіти III-IV рівня

акредитації медичних факультетів університетів: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19.09.1996 р. № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0696-96/page2.

5. Реальність, проблеми, шляхи вдосконалення навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи / І.С. Шпонька, Г.С. Короленко, В.О. Бондарєва, П.О.Гриценко, О.А. Алєксєєнко, І.О. Мальцев, С.М. Чекан //Матеріали Всеукраїнської навчально-наукової конференції з міжнародною участю «Досягнення і перспективи впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України на новому етапі», 15-16 квітня, 2014, Тернопіль. – Тернопіль: ТДМУ, 2014. – Ч. 1.– С. 120-122.

6. Фролов И. Т. Философский словарь: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bookre.org/reader?file=634254&pg=345.

УДК: 342.5

ПРИНЦИПИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Катеринчук Катерина Володимирівна
д.ю.н., доцент
професор кафедри
приватного та публічного права
інституту права та сучасних технологій навчання
Київського національного університету
технологій та дизайну
м. Київ, Україна
Соколовська Іванна Іванівна
студент групи МгЗП-19
інституту права та сучасних технологій навчання
Київського національного університету
технологій та дизайну
м. Київ, Україна

Анотація. Основне місце при визначенні сутності юридичної відповідальності належить принципам її застосування, до яких відносяться наступні: принципи законності, гуманізму, презумпції невинуватості, справедливості, обґрунтованості, своєчасності, доцільності, невідворотності.

Ключові слова: юридична відповідальність, принцип, Конституція, законність, гуманізм, презумпція невинуватості, справедливість, обґрунтованість.

Принципи юридичної відповідальності покликані впроваджувати механізм правового регулювання. Вони є критерієм законності й правомірності дій осіб, які уповноважені притягувати до юридичної відповідальності. Таким чином, принцип законності полягає у тому, що відповідальність може

наступати тільки за діяння, які передбачені законом. Суть цього принципу, за визначенням А. М. Апарова, полягає у вимозі не лише суворого і належного виконання нормативно-правової бази, не порушення заборон, що містяться в ній, а й належного її застосування у випадках, визначених законодавством України [1, с. 19-24].

Наступним принципом юридичної відповідальності є принцип гуманізму, який є виразом ставлення держави до людини, як до особистості, повага її гідності. Цей принцип, як і попередній закріплений в Основному законі – Конституції України, яка визначає «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» (ст. 3 Конституції України).

Принцип презумпції невинуватості полягає в тому, що особа не повинна доводити свою винуватість чи невинуватість. Проблема доказування лежить повністю на державі. Положення даного принципу також визначено у Конституції України в ст. 59 «Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура». Отже, право будь-якої людини на правову допомогу поширюється на всіх без виключення осіб, незалежно від їх процесуального статусу.

Принцип справедливості прямо не визначено в Конституції України, однак численні його складові випливають з розділів I «Загальні засади» і II «Права, свободи та обов’язки людини і громадянина». Захист прав та свобод людини і громадянина безпосередньо покладено на суд, що закріплено у чинному законодавстві.

Принцип обґрунтованості юридичної відповідальності – притягнення до будь-якої відповідальності (кримінальної, адміністративної, матеріальної, дисциплінарної) відповідним суб'єктом без особистої зацікавленості, на законних підставах. Критерії справедливості напрацьовані практикою Європейського суду з прав людини. Так у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. встановлено, що «кожна людина при визначенні її громадянських прав та обов’язків або при висуненні проти неї будь-якого кримінального обвинувачення має право на справедливий і відкритий розгляд упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, створеним згідно із законом» (п. 1 ст. 6) [2].

Принцип своєчасності тісно пов’язаний із строками давності притягнення до юридичної відповідальності – відрізок часу, після спливу якого правові наслідки здійснення правопорушення не застосовуються, а особа, яка вчинила правопорушення звільняється від юридичної відповідальності.

Принцип доцільності передбачає, що «вид покарання і його тяжкість повинні відповідати негативним наслідкам правопорушення та цілям юридичної відповідальності [3, с. 48]. Він передбачає заборону жорстокого нелюдського або принижуючого гідність поводження чи покарання, що реалізовано в положеннях Міжнародного пакту про громадянські й політичні права.

Невідворотність покарання – правопорушення має бути вчасно виявлено, встановлено осіб, що його вчинили та визначена міра відповідальності у передбаченому законом порядку. «Важлива не суворість покарання, а його невідворотність, всі протиправні діяння повинні розкриватися, а винні у їх вчиненні – нести відповідальність, незалежно від свого службового і матеріального стану та інших обставин» [4, с. 325].

Отже, юридична відповідальність – це інститут права, що закріплений у законодавстві, забезпечується державою та втілює принципи соціальної справедливості, рівності всіх перед законом, гуманізму, своєчасності тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Апаров А. М. Принципи адміністративно-процесуального права. Право та державне управління. 2012. № 2 (7). С. 19-24.

2. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. // Офіційний вісник України. 1998. № 13. С. 270-302.

3. Алексєєв В. М. Громадівські ради: законодавчий аспект. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць / редкол.: С. М. Серьогін (гол. ред.) та ін. Дніпропетровськ: Вид-во ДРІДУ НАДУ. 2008. С. 43-50.

4. Батанова Н. М. Принципи конституційно-правової відповідальності. *Альманах права.* 2012. Вип. 3. С. 323-327.

УДК 330

БЕНЧМАРКИНГ КАЧЕСТВА ПРОДУКТОВ И ПРОЦЕССОВ

Кахович Юлия Александровна
к.э.н., доцент
Гаркуша Елизавета Викторовна
Пичко Алиса Сергеевна
Студенты
Университет таможенного дела и финансов
г. Днепр, Украина

Аннотация: Бенчмаркинг – это непрерывный процесс, который измеряет данные о продуктах, услугах, процессах и производственных технологиях на ведущих предприятиях. Это процесс выявления, понимания и адаптации существующих примеров эффективного функционирования компании с целью улучшения ее собственной работы.

Бенчмаркинг часто приравнивают к простому сравнительному анализу или анализу конкуренции. Типичное сравнение показателей сравнивает данные за один момент времени, тогда как сравнительный анализ выполняется за период. Анализ конкуренции сравнивается только с конкурентами. С помощью сравнительного анализа вы можете узнать, какая компания занимает лидирующие позиции в определенной отрасли и как они завоевываются. Действия и процессы, которые приводят к этой позиции, затем реализуются на их собственном предприятии.

Ключевые слова: бенчмаркинг, стратегия, качество продукции, операционный менеджмент, конкуренция, концепция, лояльность.

Быстрые изменения потребительских предпочтений (мода, вкусы, отношения и т. Д.) Ставят предприятия в сложные условия выживания на современном этапе реструктуризации экономического механизма российской

экономики. Таким образом, каждое предприятие в силу перечисленных и других причин вынуждено самостоятельно решать многие сложные задачи организации, технологии производства тех или иных товаров, поиска рынков сбыта (в том числе зарубежных) различных ресурсов (материальных, финансовых и т. д.), а также а также рынки сбыта. Все это ставит предприятия перед необходимостью внедрения новых нетрадиционных форм маркетинга и менеджмента, что, по сути, является сравнительным анализом. В результате этих обстоятельств коммерческие предприятия, подстегиваемые производственной и финансовой неопределенностью, должны постоянно решать вопросы оптимальной интеграции науки, производства и внедрения с учетом будущего.

Уровень функционирования, а точнее, выживаемость хозяйствующего субъекта, зависит от того, как решаются вопросы синтеза вышеуказанных фундаментальных элементов, а также постоянного мониторинга колебаний, происходящих на товарных рынках, и своевременного обновления линейки. его продуктов будут решены [1, с.114].

Основными составляющими сравнительного анализа при сборе идей о продукте и его характеристиках, особенно о качестве производимого и проданного продукта, являются:

– клиентура;
– товары конкурентов.

Целью бенчмаркинга для отбора и анализа существующих инновационных предложений является их оптимизация с последующей эффективной реализацией. Цель последующих шагов - оптимизировать производительность. Во-первых, в процессе реализации проекта необходимо собрать и отобрать идеи, заслуживающие внимания руководства и маркетологов предприятия. Основная задача этого этапа – максимально выявить и отфильтровать ненужные представления о разработке и производстве товаров.

Разработка концепции нового продукта и ее проверка. После отбора принятые идеи должны пройти концептуальную проработку с учетом реальной возможности не только производства, но и продажи промышленных товаров на различных рынках.

Следует подчеркнуть, что идея продукта понимается как возможность производства и предоставления материальной ценности, требуемой рынком, которая удовлетворяет потребности максимального числа потребителей. Отсюда следуют задачи, требующие срочного и оптимального решения. В процессе решения вышеперечисленных задач всему коллективу предприятия, независимо от занимаемой должности, необходимо проработать принятые предложения - от организации эффективного производства нового или улучшенного продукта до его выгодной продажи.

В результате выполнения этой, пусть и сложной, но очень необходимой работы, руководство предприятия (менеджмент разных уровней управления) должно получить ответы на следующие вопросы [2, с.247]:

- достоверность информации;
- степень удовлетворения потребностей;
- намерение купить;
- субъекты покупки и использования;
- предложения по улучшению;
- предполагаемая цена.

Основными составляющими успеха предприятия в условиях динамично развивающегося рынка являются постоянное повышение качества производимой и реализуемой продукции за счет тщательно продуманной системы поощрений и наказаний; обновление линейки выпускаемой продукции (товаров) и технологии производства.

Вновь создаваемые продукты с учетом разработанных и принятых к реализации предложений и последующих научно-технических разработок должны обеспечить конкретный успех на определенных рынках сбыта.

Очень важной и сильной чертой бенчмаркинга на предприятии является неукоснительное выполнение строгого принципа безотлагательного внедрения в практику результатов научно-исследовательских и опытно-конструкторских работ не только прикладного, но и фундаментального уровня, что, в свою очередь, предполагает тщательное взаимосвязь между научными исследованиями и их промышленным развитием. Актуальный примерный комплекс работ по созданию и развитию новых продуктов представлен ниже.

Большое значение в оптимизации функционирования системы создания и освоения нового товара с предварительно заданным качеством имеют рационально разработанные технология и организация производства товаров, основными элементами которых могут быть [3, с.153]:

– технический уровень изделия;

– сроки создания и освоения;

– максимально возможный уровень качества изделия (товара, продукта);

– увеличение объемов производства;

– увеличение товарной номенклатуры;

– минимальный уровень издержек при подготовке производства и в процессе самого производства;

– ожидаемое снижение издержек при эксплуатации изделия.

Для решения этих задач специалистам по бенчмаркингу необходимо провести определенный комплекс работ.

Среди множества факторов, способствующих успешному ведению бизнеса, большое значение имеет актуальность вывода на рынок нового продукта (продукта, продукта). Именно своевременность удовлетворения потребностей клиентов в том или ином продукте является важнейшим элементом финансово-экономической стратегии каждого предприятия, осуществляющего свою деятельность на рынке.

Имеющийся исторический опыт доказал, что задержки вывода продуктов (продуктов, товаров) на рынок, независимо от причин, вызвавших эти задержки, делают ненужными усилия и затраты на их производство и продажу, т.е. приводят к потере ресурсов, значительные убытки, невыполнение обязательств перед акционерами, государством, а иногда, к сожалению, до банкротства.

Понятно, что процесс разработки, тестирования и наладки серийного производства товаров – довольно сложный и ответственный процесс, который включает в себя множество этапов и этапов, выполняемых различными структурными подразделениями предприятия. Его следует разрабатывать с учетом фактора времени, для которого рекомендуется использовать расчетные и наглядные пособия.

Один из видов такого пособия - график. Предпроизводственный график - самая важная часть процесса бизнес-планирования. Этот график также должен учитывать необходимые этапы работы, высокое качество, сжатые сроки производства и вывода продукции на рынок, а также возможные отклонения от параметров, принятых в бизнес-планах, и нежелательные последствия и санкции за их возникновение [4, с.78].

Для осуществления упомянутых этапов желательно применение линейных графиков. В настоящее время данный инструментарий планирования и контроллинга взят на вооружение многими средними и крупными предприятиями.

Вместе с тем ему присущи некоторые серьезные недостатки:

– не показывает взаимосвязи отдельных работ, из-за чего трудно оценить значимость каждой работы для выполнения промежуточных и конечных целей;

– не отражает динамичности разработок;

– не позволяет периодически производить корректировку графика в связи с изменением сроков выполнения работ;

– не дает четких точек совмещения и сопряжения смежных этапов;

– не позволяет применить математически обоснованный расчет выполнения планируемого комплекса работ;

– не дает возможности оптимизировать использование имеющихся ресурсов и сроки выполнения разработки в целом.

Планирование и управление комплексом работ по улучшению технических и коммерческих характеристик продукта (особенно его качества) - сложная и, как правило, противоречивая задача. Анализ и оценка различных характеристик функционирования производственной, финансовой и социальной систем может осуществляться различными методами.

В настоящее время хорошие отзывы о SPU (методе сетевого планирования и управления). Основным плановым документом в этой системе является сетевой график, который представляет собой информационно-аналитическую модель, где с разной степенью достоверности отражаются взаимозависимости, взаимосвязи, а также результаты работы, имеющие большое значение для реализации целей. Визуально эта модель представляет собой сетевую диаграмму, состоящую из стрелок и кружков, изображающих отдельные произведения и события.

Последовательность процесса управления и контроля за ходом разработки продукта включает следующие операции:

– составление перечня всех действий и промежуточных результатов (событий) при выполнении комплекса работ и графическое их отражение;

– оценка времени выполнения каждой работы, а затем расчет сетевого графика для определения срока достижения поставленной цели;

– оптимизация рассчитанных сроков и необходимых затрат;

– оперативное управление ходом работ путем периодического контроля и анализа получаемой информации о выполнении заданий и выработка корректирующих решений.

С точки зрения менеджера, работа – это любые процессы (действия), приводящие к достижению определенных результатов (событий). Понятие «работа» может иметь следующие значения:

– действительная работа – работа, требующая затрат времени и ресурсов;

– ожидание – процесс, требующий затрат только времени (сушка, старение, релаксация и т. п.);

– эффективная работа, или зависимость, – изображение логической связи между работами.

Событие в сетевой модели может иметь следующие значения [5, с.119]:

– исходное – начало выполнения комплекса работ;

– завершающее – достижение конечной цели комплекса работ;

– промежуточное (или просто событие) – результат одной или нескольких входящих в него работ;

– граничное – событие, являющееся общим для двух или нескольких первичных или частных сетей.

Принятие решения о проведении (или непроведении) рыночных испытаний, а также решений о том, какая конструкторская документация (прототип, серийное производство) и в каком производстве (пилотном или серийном) будет производиться пилотная партия нового продукта для пробного маркетинга, и Приостановить или продолжить подготовительные работы до получения результатов рыночных испытаний, зависит от конкретных условий фирмы, ее целей, ресурсов, методов работы и политики.

Целью проведенных рыночных тестов является выявление мнений участников рынка, их комментариев, предложений потребителей и торговых работников об особенностях использования продукта и трудностях в продаже, а также определение размера рынка, объемов продаж и общий прогноз продаж, т. е. производственная программа. Приступая к развертыванию коммерческого

производства, фирма должна решить, когда, где, кому и как продать новый продукт [6, с. 32].

Ответы на эти, на первый взгляд, простые по форме, но чрезвычайно сложные по своей сути вопросы, оказывают влияние на дальнейший ход подготовки производства и промышленное освоение новых товаров, так как определяют:

- производственную мощность предприятия;
- тип производства;
- производственную структуру;
- график производства по годам.

Техническая подготовка производства включает конструкторскую, технологическую, организационную подготовку производства, а также освоение серийного производства качественной новой продукции, востребованной на рынке. На этом этапе новый продукт проходит различные стадии своего развития – от прототипа, полученного в результате научно-экспериментальных разработок, через опытно-монтажную партию до серийного производства на конкретном действующем предприятии.

Необходимо обратить внимание на важность развития философии предприятия. Он не только освещает обозримое будущее развития предприятия, но также содержит элементы корпоративной культуры всех сотрудников предприятия. А именно те или иные формы организации микроколлекций на различных производственных участках, в цехах, во всех службах, для разработки предложений. Они нацелены на совершенствование производимой продукции, повышение ее качества и другие, то есть формы комплексного стимулирования этого очень важного процесса в постоянной борьбе за место на рынке, а также санкции за нарушение норм корпоративной культуры.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Белянчев В.В. Бенчмаркинг как элемент системы повышения конкурентоспособности организации. Вестник Академии. 2010. № 4. С. 114-116.

2. Трещев А.М. Бенчмаркинг как инстумент управления университетом. Вестник КГУ им. Н.А. Некрасова. Вып. 5-6, 2011. с. 244-249.

3. Домокурова М.О., Каракуц Д.А. Бенчмаркинг как инструмент управления и развития бизнеса. Научный вестник МГТУ ГА. Сер. «Менеджмент, экономика и финансы». №143. 2009. С. 149-154.

4. Рейдер Р. Бенчмаркинг как инструмент определения стратегии и повышения прибыли: Пер. с англ. / Р. Рейдер. – М.: РИА «Стандарты и качество», 2007. – 248 с. – (Деловое совершенство).

5. Харрингтон Х.Д. Бенчмаркинг в лучшем виде!: 20 шагов к успеху / Х.Д. Харрингтон, Д.С. Харрингтон. – СПб.: Питер, 2004. – 176 с.

6. Г. Зиберт, Ш. Кемпф. Бенчмаркинг. Руководство для практиков. М.: КИА центр, 2006. – 128 с.

УДК 81

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ У СКЛАДІ ПОЛЬСЬКОГО МОЛОДІЖНОГО ЖАРГОНУ

Колодіна Лариса Степанівна
к.філол.н, доцент
Бабак Дар'я Юріївна
студентка 4 курсу
Національний університет
біоресурсів і природокористування
м. Київ, Україна

Анотація: У статті розглядається питання виникнення, розвитку і поширення некодифікованих одиниць, зокрема фразеологічних жаргонізмів. Основне середовище їх поширення та використання – це молодіжне мовлення. Наводяться приклади словників, а також подаються приклади семантичної трансформації загальновживаних слів у фразеологічні одиниці, які побутуютьу сучасному розмовному стилі.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, молодіжний жаргон, трансформація, польська мова, семантика.

Проблема вивчення некодифікованих одиниць іноземної мови віддавна привертає увагу вчених. Вивчення цієї лексики доводить існування закономірних і незакономірних елементів в мові, допомагає визначити їх роль, а також спробувати зрозуміти специфіку образного мислення іноземців, зокрема поляків.

Незважаючи на розробленість багатьох питань у галузі соціальної лінгвістики, до сих пір немає єдності у тлумаченні і використанні термінів «соціальний діалект», «арго», «жаргон», «просторіччя», «сленг», недостатньо чітко позначені кордони відповідних мовних варіантів в їх взаємодії між собою.

Пояснення даних термінів є одним із найбільш складних завдань для вирішення, але є необхідним в якості відправної точки для подальшого вивчення некодифікованої мови. Насамперед – це молодіжне мовлення, і цьому питанню присвячено багато робіт, що не є випадковим. У зв'язку з нестійкістю такої лексики лінгвісти намагаються якомога частіше фіксувати всі зміни, що відбуваються в ній, з метою повного і системного опису мовних явищ. У дослідженнях вони звертаються до проблеми дефінювання термінів, які називають молодіжним мовленням, а саме: «молодіжний жаргон» і «молодіжний сленг», критерії виділення, семантична природа, походження лексичних і фразеологічних одиниць, опис словотворчих моделей тощо. Ці проблеми, а також інші, такі як визначення джерел лексико-фразеологічних одиниць мови молоді, зіставлення лексико-семантичних структур загальнонародної мови і жаргону вимагають більш детальної, глибокої розробки. Для більшості робіт, присвячених опису молодіжної мови, як й інших соціальних діалектів, характерна фрагментарність опису фразеології, незважаючи на те, що вітчизняної лінгвістикою накопичено багатий досвід вивчення фразеологічного фонду мови. В останні роки простежується особливий інтерес мовознавців до вивчення жаргонної фразеології. Вивчення фразеології всіх видів некодифікованої мови, їх діагностування крізь призму фразеології дає соціолінгвістам додатковий матеріал для розуміння структурно-мовної та функціональної сутності як основних типів соціальних діалектів, так і їх численних різновидів.

Так, у Польщі були видані «Словник учнівського жаргону» (Czarniecka K., Zgólkowa H. Slownik gwary uczniowskiej, Poznan, 1991), «Словник студентського жаргону» (Kaczmarek L., Skubalanka T., Grabias S. Slownik gwary studenckiej. Lublin, 1994) , «Словник молодіжного сленгу» (Czeszewski M. Slownik slangu mlodziezowego. Pila, 2001). Інтерес до вивчення молодіжної мови в Польщі з'явився ще на початку XX століття, і серед досліджень у цій сфері насамперед цікавими є роботи І. Шрайбера (Schreiber I. Gwara uczniowska // Wiadomosci literackie. – 1938. nr. 5), Ф. Гуцви (Gucwa Fr. Gwara uczniowska w

Lublinie. – Lublin, 1938), С. Вечоркевича, який робив спробу зібрати матеріал для учнівського словника. С. Кань робить спробу дати визначення терміну «жаргонна фразеологічна одиниця», називає деякі характерні риси фразеології жаргону, при цьому вказує на необхідність вивчення фразеологічних одиниць в структурно-граматичному та історико-етимологічному аспекті.

Польські вчені-мовознавці описують механізми і причини утворення фразеологічних неологізмів, що функціонують у мові молоді, джерела поповнення фразеологічного складу молодіжного жаргону. До теперішнього часу залишаються невирішеними термінологічні проблеми, пов'язані з визначенням через призму соціальних діалектів такого поняття, як «фразеологічна одиниця» або «неофразеологізм» (термін С. Кані).

У дослідженнях з фразеології молодіжного жаргону недостатньо розроблений діахронічний аспект і відсутні порівняльні дослідження фразеології польського молодіжного жаргону з молодіжним жаргоном інших мов, немає фразеологічних словників молодіжного жаргону. Ці проблеми пояснюються тим, що до недавнього часу фразеологія молодіжного жаргону була маргінальною сферою дослідження, незважаючи на те, що несубкультурна фразеологія завжди привертала увагу лінгвістів.

Мета дослідження полягає в описі фразеологічного складу польського молодіжного жаргону, визначенні його специфіки, аналізі зв'язків всередині і поза фразеологічною системою певного соціального діалекту.

Реалізація мети дослідження передбачає вирішення таких завдань:

1) визначити поняття «молодіжний жаргон»;

2) визначити через призму жаргону поняття «фразеологічна одиниця» і виділити його особливості;

3) навести приклади жаргонних фразеологічних одиниць, що функціонують у мовленні польської молоді;

Говорячи про фразеологічні одиниці та їх ознаки, не можна обійтися без опису такого явища, як трансформація фразеологічних елементів у мові. Трансформація – це особливий вид зміни фразеологічного елементу, який може

стосуватися і зміни змісту. Варьированию ж піддається план вираження. При визначенні трансформації використовується різна термінологія для позначення одних і тих же явищ, що залежить від розуміння фразеології, підходу до її вивчення і визначення самого поняття фразеологічна одиниця. Так, В.Мокієнко, беручи до уваги фактор образності фразеологічної одиниці, виділяє такі види трансформації: 1) паронімічна трансформація компонентів («тяжіння маловідомого слова до більш відомого і зміна семантики на основі формальної трансформації»); 2) омонімічна трансформація («підтасування» фразеологічного компонента під омонім); 3) полісемантична трансформація компонентів (нове осмислення компонента фразеологізму); 4) затемнення вихідної образності (втрата мотивування нерідко супроводжується нейтралізацією найважливішого фразеологічного протиріччя: єдність змісту – неподільність форми) [1, с. 36]. В.Мокієнко також говорить про контамінації тавтологічних і римованих фразеологічних одиниць, про каламбур (спосіб трансформації, побудований на специфічному осмисленні форми компонентів), про актуалізацію мотивування [1, с. 45]. М.Шанський застосовує синхронічний підхід і називає такі прийоми трансформації: 1) наповнення фразеологічного обороту новим смисловим змістом при збереженні його лексико-граматичної цілісності; 2) оновлення лексико-граматичної сторони фразеологічного обороту при збереженні його семантики і основних рис структури; 3) використання фразеологічного звороту в якості вільного поєднання слів; 4) вживання фразеологічного обороту в такому контексті, де його треба розуміти і як фразеологічну одиницю, і як вільне словосполучення [1, с. 43].

У польській фразеологічній науці прийоми трансформацій (або інновацій) описувалися багатьма науковцями. У зв'язку з вирішенням питання фразеологічної норми звернувся до вивчення інновацій С. Бомба. Лінгвіст виділяє такі види інновацій: 1) додаткові інновації: а) зовнішні запозичення, б) внутрішні запозичення, в) індивідуалізм; 2) модифікують інновації: а) скорочення, б) розгортання, в) заміна, г) контамінація, д) регулююча інновація; 3) розширюють інновації. Він зазначає, що в сучасній польській мові найбільш

частими і продуктивними є другий і третій типи інновацій. Трансформація фразеологічного елемента може відбуватися ненавмисно, через незнання зовнішнього вигляду фразеологічної одиниці або значення вихідного вираження або сюжету [1, с. 34]. До інновації вдаються також для створення певних стилістичних ефектів як в письмовій, так і в розмовній мові. «Навмисна трасформація може бути наслідком словесної діяльності, мета якої – здивувати слухача (різні інновації, мотивовані жартом, мовним комізмом), недовіри до мови як інструменту суб'єктивного опису та інтерпретації світу (трансформації в так званій лінгвістичній поезії та сучасній експериментальній прозі, бажання зберегти неповторність і оригінальність висловлювання і т.п.» [1, с. 67]. Крім терміна «фразеологічна інновація» для визначення трансформованих або заново створених фразеологічних одиниць, використовуються також терміни «неологічний фразеологізм», «неофразеологізм», «фразеологічне нововведення», «фразеологічний неологізм», у тому числі останній є загальноприйнятим. «Розробка цієї дефініції багато в чому залежить від формулювання загальнолінгвістичного терміна неологізм, хоча і не тотожна йому через функціонально-семантичну специфічність фразеологічних одиниць» [1, с. 22].

Лексика і фразеологія XXI ст. представлені у «Фразеологічному словнику сучасної польської мови» (Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny Stanisława Bąby i Jarosława Libereka) [2]: babka «młoda, atrakcyjna kobieta; dziewczyna». Ta dziewczyna to podobno ładna babka [2, s. 17], babochłop «kobieta zachowująca się lub wyglądająca jak mężczyzna». Mówię ci, wygląda jak jakiś babochłop, tylko wąsów jej brakuje [2, s. 17], szczawik «młody, niedojrzały mężczyzna». Ja stary wyjadacz, dałem się wykołować temu szczurkowi jak jakiś zupełnie zielony szczawik [2, s. 26], szmaciarz «z niechęcią o mężczyźnie biednym, zaniedbanym, niewiele wartym». ... musi prosić o pożyczkę takiego szmaciarza... [2, s. 26], torba «z niechęcią o starszej kobiecie», fraz. stara torba – Kto to dzwonił? Ten *drań czy ta torba?* [2, s. 26]. Низка слів утворилася шляхом перенесення значення: 1) назви предметів, речей трансформувалися в опис людських рис

характеру, напр.: aparat 1. «urządzenie przeznaczone do wykonywania określonych czynności». A. telefoniczny, A. rentgenowski [2, s. 18] → aparat «złowiek dziwny, zachowujący się niekonwencjonalnie; oryginał». Popatrz tylko, co ten aparat na siebie włożył! [1, s. 17], szmata 1. «zniszczony kawał tkaniny; łachman, gałgan» [2, s. 92] → szmata «pogardliwie, z niechęcią o kobiecie». Zamknij się, ty szmato! Uszy mi już pushną od twojego gadania! [2, s. 26]; 2) назви тварин → опис людини з певними рисами характеру або фізичними рисами: jeleń 1. «ssak łowny o ubarwieniu przeważnie czerwonobrunatnym, zimą szarobrunatnym; samiec ma duże rozgałęzione rogi» [2, s. 292] → jeleń «mężczyzna naiwny, łatwo dający się wykorzystać, oszukać», fraz. szukać/znaleźć jelenia. Przyjechał «jeleń» na giełdę, można było ustrzelić trzydzieści kafli lekko licząc [2, s. 21]; 3) назви рослин → опис людей: grzyb 1. «cudzożywny organizm bardzo rozpowszechniony w przyrodzie, nie mający ciałek zieleni...» [2, s. 247] → grzyb «stary mężczyzna». Ja chociaż stara, też bym wstydziła się pompy w kościele z siedemdziesięcioletnim grzybem [2, s. 21].

Отже, розмовний стиль є дуже динамічною категорією, тому зазнає постійних змін, а поява фразеологічних одиниць є одним із джерел його поповнення і збагачення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мокиенко В. Славянская фразеология: Уч. Пособие. Москва: Флинт. 2007. 287 с.

2. Bąba S., Liberek J. Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny. Warszawa. 2001. 1096 s.

УДК 629.7.015.4.028.2

ДО ПИТАННЯ КОНТРОЛЮ ТЕХНІЧНОГО СТАНУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ НЕСУЧОЇ ЗДАТНОСТІ КОНСОЛЬНО ЗАКРІПЛЕНИХ КОНСТРУКЦІЙ ПЛАНЕРА ЛІТАЛЬНОГО АПАРАТУ

Комаров Володимир Олександрович
Заслужений винахідник України
Сендецький Микола Миколайович
к. т. н, старший науковий співробітник
Сащук Святослав Іванович
начальник науково-дослідного відділу
Центральний науково-дослідний інститут
озброєння та військової техніки
Збройних Сил України
м. Київ, Україна
Анохін Олександр Олексійович
головний спеціаліст відділу організації освітньої
діяльності Департаменту військової освіти і науки
Міністерства оборони України
м. Київ, Україна

Анотація: Розглянуто основне коло питань, пов'язаних із забезпеченням контролю технічного стану та визначення несучої здатності консольно закріплених конструкцій планера літального апарата, зокрема, крила, з урахуванням запобігання утворенню втомних пошкоджень, розвитку методів розрахунку залишкової міцності підкріплених конструкцій і швидкості росту тріщин при нерегулярних експлуатаційних спектрах навантажень, методу запобігання руйнуванню конструкцій тривало експлуатованих літаків через корозію.

Ключові слова: літальний апарат, крило, силовій набір, навантаження, несуча здатність, втомні руйнування, тріщина, корозія, призначений ресурс, граничний термін служби, методи дефектоскопії.

Найважливішим елементом принципу безпечної пошкоджуваності конструкцій планера літального апарату (ЛА) стає період часу, протягом якого може бути виявлена тріщина. В силу різних випадковостей ймовірність виявлення тріщини при огляді конструкції нестабільна. Іноді виявляються ледь видимі тріщини в найбільш віддалених зонах конструкції. І в той же час можуть бути пропущені вельми великі тріщини в інших місцях. Особливо небезпечними є тріщини силових елементів, що закриті обшивкою, що не виявляються при візуальному огляді.

Тому для конструктивних елементів, що визначають несучу здатність планера ЛА, повинна бути складена програма контролю руйнування. Важливим елементом програми контролю руйнування є розробка методів перевірки. Для кожної конструкції планера ЛА повинні бути розроблені і запропоновані відповідні способи (методи) перевірки (діагностування). Для окремих частин конструкції планера ЛА може знадобитися застосування неруйнівних методів контролю різної чутливості. Терміни перевірки встановлюються на підставі аналізу наявної інформації про зростання тріщини з урахуванням заданого початкового розміру дефекту і розміру дефекту, що виявляється, що залежить від чутливості застосовуваного методу дефектоскопії. Терміни перевірки повинні встановлюватися виходячи з того, щоб за умови забезпечення необхідного коефіцієнта безпеки, невиявлений дефект не досяг критичного розміру до наступної перевірки. Зазвичай проміжки часу між черговими перевірками призначаються так, щоб до досягнення будь-якою тріщиною критичного розміру пройшло не менше, ніж дві перевірки.

Принцип безпечної пошкоджуваності конструкцій планера ЛА зумовив необхідність більш широкого застосування методів неруйнівного контролю

технічного стану всіх конструкцій ЛА, що постійно удосконалюються за інноваційними технологіями.

У практиці експлуатації ЛА відомі численні випадки руйнування конструктивних елементів і вузлів від втоми матеріалу. Таке руйнування є результатом дії змінних або повторних навантажень. Причому для втомних руйнувань потрібне значно менше максимальне навантаження, ніж при статичному руйнуванні [1].

У польоті і при русі ЛА по землі багато деталей і елементів конструкції ЛА піддаються дії змінних навантажень і, хоча номінальні напруги часто низькі, концентрація напруги, яка, як правило, не знижує статичну міцність, може призводити до втомного руйнування. Це підтверджується практикою експлуатації авіаційної техніки (АТ). Дійсно, майже завжди можна спостерігати втомні руйнування і дуже рідко - руйнування від статичних навантажень.

Особливість втомного руйнування є відсутність деформацій в зоні руйнування. Подібні явища спостерігаються навіть в таких матеріалах, як м'які стали, що високо-пластичні при статичному руйнуванні. Це небезпечна особливість втомного руйнування, оскільки відсутні ознаки, що передують руйнуванню. Зароджуються втомні ознаки зазвичай дуже дрібні і їх важко виявити, доки вони не досягнуть макроскопічного розміру. Далі вони швидко поширюються і за короткий проміжок часу настає повне руйнування. Таким чином, своєчасне виявлення втомних тріщин - складне завдання. Найбільш часто втомні тріщини зароджуються в зоні зміни форми конструкції (рис. 1), або дефектів поверхонь деталей.

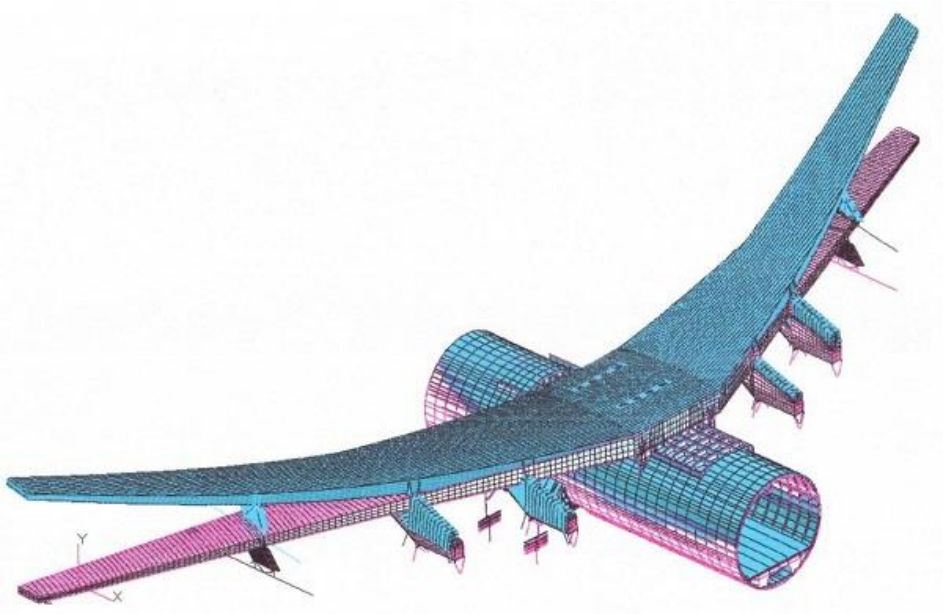

Рис. 1. Схема зміни форми крила літака під дією змінних навантажень (за вигинною формою)

Такі дефекти, а також мала зміна робочого перетину силового елемента крила ЛА не впливають на статичну міцність, а такий фактор, як пластична деформація, знижує вплив концентрації напружень.

У той же час при втомному руйнуванні деталей пластичні деформації, як правило, невеликі, внаслідок чого зниження напружень в зоні концентрації не відбувається і облік концентрації напружень має істотне значення, тому важливо при проектуванні деталей, що працюють в умовах змінних навантажень, зробити їх більш легкими і безпечними щодо втомного руйнування [2].

Найбільш характерними для крила ЛА є експлуатаційні ушкодження обшивки та його силових елементів - лонжеронів, стрингерів, нервюр тощо. На рис. 2 показано схему появи тріщини 1 в обшивці 2 крила 3, та схему появи тріщин в лонжеронах крила 3, відповідно, тріщини 4 в полиці 5 переднього лонжерона 6 та тріщини 7 в стінці 8 заднього лонжерона 9.

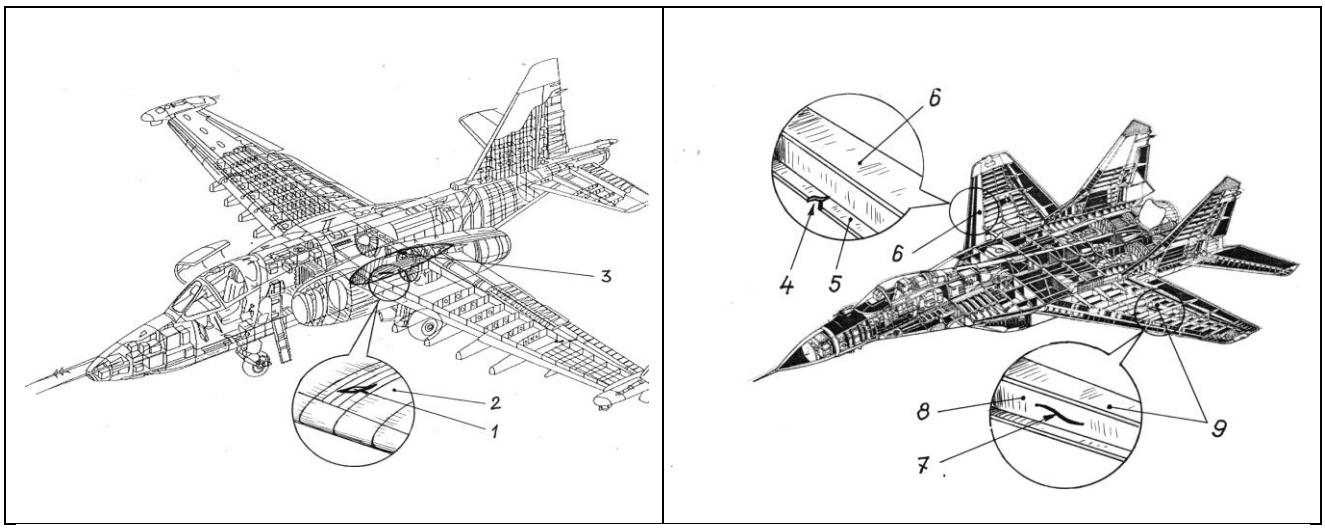

Рис. 2. Схеми розташування експлуатаційних ушкоджень в обшивці та лонжеронах крила ЛА

Втомні руйнування зазвичай обумовлені багатьма тисячами або мільйонами циклів навантаження. Однак вони можуть виникати і після сотень або навіть десятків циклів. Всі елементи, деталі та вузли ЛА схильні до дії динамічних навантажень при русі по землі і в польоті. Змінні навантаження різного характеру, що діють на елементи конструкції планера ЛА, обумовлюють відповідні змінні напруги, які в кінцевому підсумку призводять до втомних руйнувань. Швидкість процесів механічного руйнування навантажених деталей і вузлів, відповідно і час до руйнування, залежать від структури і властивостей матеріалів, від напруг, що викликаються діючими навантаженнями, температурою і іншими чинниками. Однак характер руйнування від втоми матеріалу має своєрідний вид, відмінний від крихкого руйнування (рис. 3).

Рис. 3. Тріщина в обшивці крила ЛА

Втомне руйнування конструктивного елементу починається зазвичай поблизу металургійного або технологічного дефекту, зони концентрації напружень, а також при наявності технологічних дефектів у виробах.

Як відомо [3], статичне руйнування визначається, в основному, ймовірністю виникнення в польоті великого навантаження, наприклад, від повітряного пориву, в результаті якого на ЛА буде діяти навантаження, що перевищує межу статичної міцності конструкції, тобто можливість статичного руйнування - це по суті питання ймовірності появи великого навантаження.

Втомне руйнування при даних припущеннях - результат додатка достатнього числа циклів навантаження або достатнього числа польотів ЛА на певну відстань.

Головна відмінність між втомним і статичним навантаженням полягає в наступному:

- основним фактором втомної міцності при даному розподілі навантажень, навіть з урахуванням розкиду даних, є число змін навантажень або термін експлуатації, а для статичної міцності і руйнування - діючі навантаження;

- характер імовірнісного підходу до втомленістного навантаження значно відрізняється від характеру імовірнісного підходу до статичного навантаження - для конкретних умов експлуатації ймовірність впливу одинарного великого навантаження на ЛА, наприклад, від повітряного пориву, перевищує статичне руйнуюче навантаження, й не залежить від часу експлуатації. Це може статися на початку і в кінці терміну служби. Імовірність же втомного руйнування змінюється в процесі експлуатації, значно зростаючи до кінця терміну служби.

При цьому конструктори і вчені вважають, що призначений ресурс або граничний термін служби і відповідний рівень ймовірності повинні бути такими, щоб частота повторюваності руйнування мала досить мале значення, яке, якщо це можливо, було б загальноприйнятим [4].

Корозія, як і втомленістні пошкодження, у той же мірі визначає термін служби авіаційної конструкції. Часто джерела корозії, це пошкодження

конструкції при завантаженні ЛА на землі, подряпини обшивки, потрапляння вологи на елементи, закриті обшивкою тощо. Корозійні пошкодження конструкції ЛА цілком залежать від умов експлуатації АТ і якості технічного обслуговування.

В процесі експлуатації ЛА перш за все необхідно звертати увагу на корозію основних силових елементів конструкції. Встановлено, що корозія в більшій мірі викликається внутрішніми, ніж зовнішніми факторами. Зони конструкції крила, найбільш схильні до корозії і втомних тріщин (заштриховані) - показано на рис. 4.

Найменш небезпечна в втомному відношенні загальна (рівномірна) корозія. Але в реальних умовах експлуатації рівномірна корозія в чистому вигляді зустрічається рідко і зазвичай доповнюється виразковим ураженням. Досвід експлуатації ЛА показує, що в залежності від площі і глибини корозійного ураження, втомленісна довговічність сплаву Д16Т істотно знижується. При цьому площа корозійного ураження зменшує опір втоми в меншій мірі, ніж діаметр і глибина корозійних виразок.

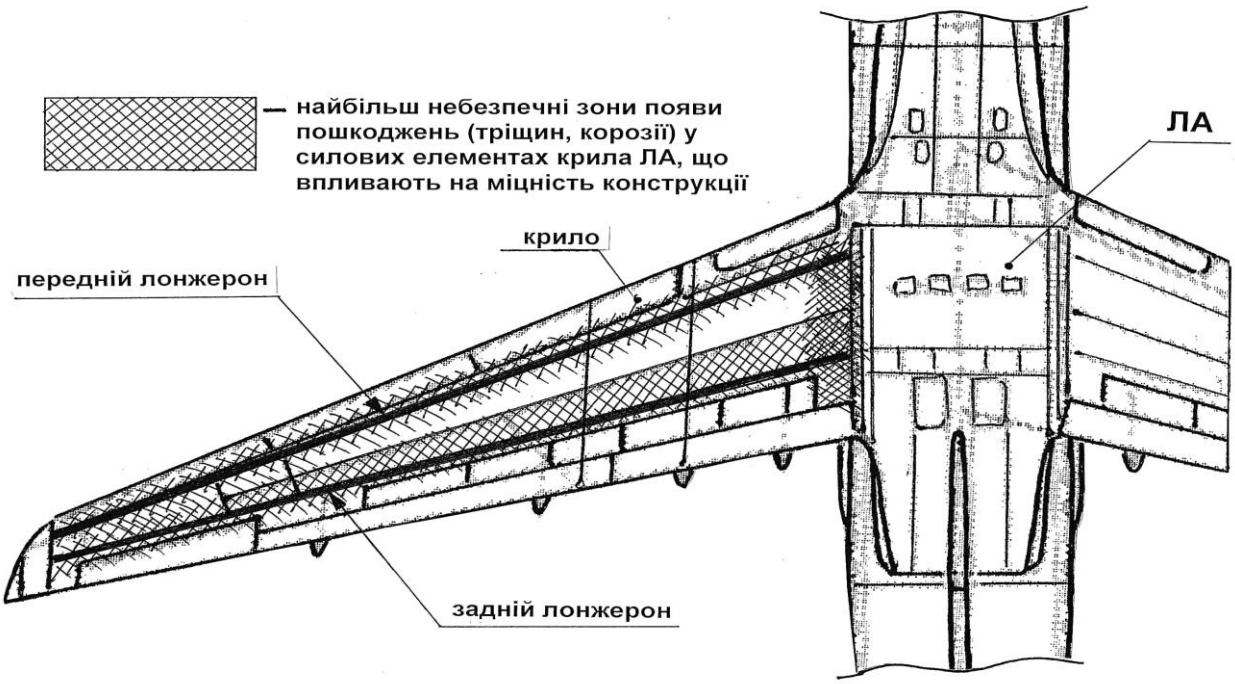

Рис. 4. Зони появи втомних тріщин і корозії, що впливають на міцність конструкції крила ЛА.

При експлуатації ЛА процеси накопичення втомних і корозійних пошкоджень чергуються з частковим накладенням один на одного. Зазвичай вважається, що корозійні поразки розвиваються на стоянках, а втомні - в польотах. Корозійні пошкодження у цей же час є концентраторами напружень.

Положення та підходи, що застосовуються в обгрунтуванні ресурсів в межах сотень льотних годин протягом 20-25 років експлуатації ЛА, обумовлюють необхідність використовувати при забезпеченні безпеки польотів на сучасному етапі поряд з принципом «безпечного ресурсу» також прогресивний принцип «безпечного ушкодження». Цей останній принцип допускає втомні пошкодження на елементах конструкції протягом інтервалу часу між двома послідовними оглядами за умов, що цей інтервал не надто великий, пошкодження не досягає свого граничного стану і не призведе до руйнування конструкції в цілому [5].

Отже, критерій міцності літака, що стверджує неприпустимість утворення тріщин, є помилковим для конструкції в цілому, оскільки в умовах тривалої експлуатації літаків практично неможливо уникнути втомних тріщин в окремих її елементах. Необхідно вчасно виявити тріщини методами неруйнівного контролю (зокрема, методом контролю частоти власних коливань [6], що є досить ефективним для виявлення тріщин в силових елементах консольно закріплених конструкціях планера ЛА - в крилі, кілі та в стабілізаторах) і не допустити їх подальшого розвитку за гранично допустимі розміри.

Таким чином, міцністний ресурс ЛА слід визначати на основі критерію міцності, що враховує інтенсивність зародження і розвитку тріщин для конструкції в цілому і в елементах, що не призводять до катастрофічного результату, тому експлуатація ЛА повинна забезпечується за рахунок властивості живучості його конструкцій (живучість - властивість, що забезпечує нормальне виконання заданих функцій конструкції планера ЛА в польоті (або польотах) з окремими несправностями або ушкодженнями їх елементів або вузлів. Вона забезпечується наявністю резерву, специфічними конструктивними рішеннями, що сприяють досить повільного розвитку

ушкодження і достатньої міцності при наявності несправності, легко доступністю для виявлення пошкодження і об'єктивним контролем, якщо це можливо). Також досвід експлуатації ЛА показує, що в процесі тривалої експлуатації знос вузлів, втомні і корозійні пошкодження є найбільш масовими несправностями [7]. Втомні тріщини призводять до зменшення міцності конструкції і визначають її міцністну надійність. Тому при проектуванні необхідно передбачити дотримання наступних умов: розвиток і поширення тріщини в елементах конструкцій має бути настільки повільним, щоб залишкова статична міцність при розвитку тріщин до розмірів її візуального виявлення була достатня для безвідмовної експлуатації ЛА без обмежень. У вимогах ICAO вказується, що мінімальний рівень залишкової міцності пошкоджених конструкцій повинен відповідати значенням максимальною експлуатаційною навантаження, що дорівнює 66,6% розрахункової для найбільш важливих розрахункових випадків навантаження. ГОСТ 27.002 83 визначає довговічність як властивість об'єкта зберігати працездатність до певного стану при встановленій системі технічного обслуговування і ремонту АТ. Граничний стан може бути обумовлено: непереборним порушенням вимог безпеки польотів через порушення міцності конструкції; непереборним відходом параметрів агрегатів і пристроїв за межі допусків; непереборним зниженням ефективності; необхідністю виконання капітального ремонту відповідно до чинної нормативно-технічної документації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Смирнов Н. Н. Техническое обслуживание и ремонт авиационной техники по состоянию. - М.: ВИНИТИ АН СССР (Итоги науки и техники), 1983. – 168 с.

2. Арепьев А.Н., Громов М.С., Шапкин В.С. Вопросы эксплуатационной живучести авиаконструкций. - М.: Воздушный транспорт, 2002.

3. Барзилович Е. Ю., Савенков М. В. Статистические методы анализа состояния авиационной техники. М.: Транспорт, 1996. – 365 с.

4. Садых Г. С. Показатель остаточного ресурса и его свойства. Известия АН СССР, Техническая кибернетика. 1995, № 4, с. 98-102.

5. Биргер И. А. Техническая диагностика. М.: Машиностроение, 1978. – 208 с.

6. Комаров, В. О. Про використання методу контролю частоти власних коливань при виборі методу відновлення авіаційної техніки / В. О. Комаров, О. О. Расстригін // Проблеми координації військово-технічної та оборонно-промислової політики в Україні. Перспективи розвитку озброєння та військової техніки : тези доповідей на VII науково-практичній конференції / Міністерство оборони України. Міністерство освіти і науки України. Центральний науково-дослідний інститут озброєння та військової техніки Збройних Сил України. – Київ, 2019. – С. 350-352.

7. Дубинский В. С. О состоянии ресурсов отечественных транспортных и пассажирских самолетов / Труды ЦАГИ. - 2009. - Вып. 2683.

УДК 94(7/8)

ІНСТИТУТ ПРЕЗИДЕНТСТВА В США

Корнієнко Аліна Юріївна
к.і.н.доцент
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Анотація: За президентськими виборами в Сполучених Штатах Америки спостерігає весь сучасний світ. Представлений аналіз та еволюційні етапи інституту президентства Сполучених Штатів Америки. Проаналізовано переломні події, які стимулювали якісно новий етап функціонування виконавчої влади в США. Розкрито внесок двох Рузвельтів — Теодора та Франкліна —, які створювали прецеденти та змінювали політичні традиції в країні.

Ключові слова: Президент США, президентські вибори, інститут президентства, Виконавчий офіс президента.

В Сполучених Штатах Америки інститут президентства існував від першого дня заснування держави. Посада та повноваження президента жваво обговорювалися на Конвенті, де вирішувалася доля майбутньої держави. Для Сполучених Штатів Америки ця посада, у світі, де панувала монархія — символ демократії. В XVIII ст. з одного боку ще існувала спокуса наділити лідера новоутвореної нації монархічними повноваженнями, але з іншого боку, переважна більшість творців конституції прагнула якомога далі відійти від історичної практики монархії, у якої довелося виборювати свою незалежність.

Сам же інститут американського президентства за століття свого існування зазнав еволюції. Він не знаходився у статичному стані, а змінювався під натиском як об’єктивних (міжнародна кон’юктура) так і суб’єктивних

(особистість президента) факторів. Каталізатором таких змін був розвиток американського суспільства. В одних умовах американські лідери виглядають дуже впевнено, в інших — слабкими, в порівняння з Конгресом, законодавчим органом влади.

До 32 президента США Франкліна Делано Рузвельта інститут президентства функціонував у своїй традиційній формації. Повноваження президента в Конституції прописані «штрих пунктиром». Це означало, що за присутності сильного лідера, виконавча влада в країні посилювалася. А за відсутності сильної волі президента, Конгрес перебирав на себе ключову роль у керівництві країною і маніпулював законодавчою ініціативою на найвищому рівні.

Ми не рідко можемо зустріти в історії США протистояння законодавчої та виконавчої влади. Це проявлялося і в численних вето, які накладали президенти і у відмові фінансувати президентські ініціативи. Так чи інакше ці маніпуляції більше пов'язані з особистістю лідера нації.

Низка подій в XX столітті трохи змістила акценти. Перш за все, це безпрецедентні до того часу переобрання Франкліна Рузвельта. Здобувши перемогу на президентських виборах 1932 року, він переобирався в 1936 році, в 1940 році та в 1944 році. До того часу його попередники були віддані традиції першого президента США Джорджа Вашингтона, який залишив Білий дім після другого свого терміну. До 1951 року, коли була ратифікована XXII Поправка, в Конституції не було зафіксовано обмеження на кількість президентських термінів. І лише з прийняттям відповідної поправки адміністрації майбутніх президентів були обмежені.

Впевнено робив спроби порушити цю традицію 26 президент Сполучених Штатів Америки Теодор Рузвельт, який після двох термінів на посаді балотувався втретє, в 1912 році. Президентські вибори 1912 року запам'яталися двома характерними особливостями: наміри на третю адміністрацію експрезидента та вихід на друге місце лідера третьої (не демократичної чи

республіканської) партії. Напередодні, Республіканська партія розкололась і прогресивне її крило очолив Теодор Рузвельт.

Друга подія, після якої змістилися акценти та місце виконавчої гілки влади в політичній системі США — створення Виконавчого офісу президента США. В 1939 році був прийнятий Закон про реорганізацію, який заклав фундамент новому потужному центру виконавчої влади. З цього часу ми можемо говорити про другий еволюційний період американського інституту президентства. Він характеризувався розгалуженою та об'ємною бюрократичною системою виконавчої влади в країні. В історіографії деякі науковці називають цей період «імперським президентством».

Американські президенти зосереджують в своїх руках потужну владу. В різні історичні періоди зі зміною міжнародної, економічної, політично кон'юктури, ця влада вміло обмежувалася або штучно розширювалася.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гамільтон А. Федераліст: коментар до Конституції Сполучених Штатів / А. Гамільтон; пер. з англ. Н. Комаров. – К. : Сфера, 2002. – 490 с.

2. Коломойцев В. Е. 100 днів президента Ф.Д.Рузвельта / В. Е. Коломойцев. – К. : Молодь, 1997. – 317 с.

3. Bowman, J. (2002). *The history of the American presidency.* JG press.

УДК 612.821.8:612.833.8

ПОКАЗНИКИ ПАМ'ЯТІ ТА УВАГИ У ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ РІЗНИМ ЧАСОМ СЕНСОМОТОРНОЇ РЕАКЦІЇ

Котова Анастасія Володимирівна
магістрант
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

Анотація: Динамічний розвиток сучасного суспільства вимагає від людини всебічного розвитку. Так, в сучасній освіти в Україні інтенсивно впроваджуються варіативні програми та інноваційні технології навчання, основною метою яких є підвищення рівня ефективності навчального процесу. Це вказує на необхідність вивчення особливостей розумового розвитку учнів в системі національної освіти.

Психофізіологічний розвиток учнів є показником їх розумової діяльності та залежить від сукупної взаємодії усіх систем організму, мисленнєвих, мнетічних та перцептивних актів. Саме відділи центральної нервової системи здійснюють контроль над процесами розумової діяльності. Тому найпростішим методом дослідження психофізіологічних показників таких, як короткочасна зорова пам'ять, короткочасна слухова пам'ять, обсяг уваги та рівень її концентрації є оцінка зорової сенсомоторної реакції людини. Основним напрямом дослідження є вивчення, як психофізіологічні показники такі, як пам'ять, увага, сенсомоторні реакції впливають на розумовий розвиток та сприйняття шкільного матеріалу дитиною шкільного віку та вивчення фізіологічних механізмів інтегративної діяльності мозку, яка основується на складній динамічній організації різних структур мозку і формує особистісний тип поведінки.

Мета дослідження полягає у вивченні динаміки змін показників пам’яті та уваги у осіб шкільного віку із різним часом зорової сенсомоторної реакції. В дослідженні прийняли участь 75 учнів, віком з 12 до 14 років.

Ключові слова: увага, короткочасна зорова пам'ять, короткочасна слухова пам'ять, зорова сенсомоторна реакція, функціональний стан центральної нервової системи.

Вища нервова діяльність – сумісна, об’єднана функція взаємопов’язаних процесів кори і найближчої підкірки головного мозку, що забезпечує пристосування людини до навколишнього середовища, тобто визначає поведінку людини [1, с.7].

Нервова система представлена сукупністю нейронів, за допомогою яких забезпечується адаптація організму людини до умов оточуючого середовища, вона складається з центральної та периферичної нервових систем. Основними властивостями нервової системи є збудливість, провідність і гальмування.

Кора головного мозку і підкоркові утворення є вищими відділами центральної нервової системи людини і теплокровних тварин.

Центральна нервова система є одним з основних регуляторів, що забезпечує функціонування процесів життєдіяльності в організмі.

До шкільного віку відносяться діти від 7 до 17 років. Для даної вікової групи характерні певні фізіологічні особливості не тільки організму дитини в цілому, а й структурних функціональних особливостей її центральної нервової системи. Кожен період віку людини характеризується певними фізіологічними, анатомічними та психологічними особливостями.

На протязі 7 – 12 років у дітей закінчується формування макро і мікроструктури головного мозку, нервова тканина набуває розвинутої форми, яка характерна для людини в дорослому віці, але мієлінізація нервових волокон ще не закінчується. В цей період швидко змінюється пам'ять дитини, з’являються самостійність, потяг до творчості. Але навіть після цього вікового періоду у дитини деякі ділянки мозку, які пов’язані зі складною психічною

діяльністю та мовою, продовжують мінятися. Молекулярні та біохімічні зміни тривають усе життя. Підлітковий період життя дуже відрізняється від інших періодів життя людини, у цей період відбувається статеве дозрівання, зміни у поведінці дитини, загальне підвищення збудливості центральної нервової системи і ослабленням гальмівних процесів,що обумовлено збільшенням тих чи інших гормонів, і як наслідок цього, ми дуже часто спостерігаємо підвищену дратівливість, стомлюваність [2, с.36].

В кінці підліткового періоду, а саме в 15 – 18 років у нервових процесах починає переважати функціонування та розвиток другої сигнальної системи, покращується пам'ять та майже завершується формування вищої нервової діяльності [3, с.23].

Сенсомоторні реакції – це зворотня дія нервової системи людини на подразники, які сприймаються органами чуттів. Проста зорово – моторна реакція це довільна реакція людини на зоровий стимул.

Латентний період включає у себе декілька складових: проходження зорового аналізатора, опрацювання сигналу центральною нервовою системою, вибір певного способу реагування, збудження рецепторів сітківки. Моторний період включає в себе відправку сигналу до виконавчого органу, скорочення м’язів, задіяних у виконанні руху, пропріорецепторний контроль над параметрами руху.

Швидкість простої зорово – моторної реакції залежить від сукупного часу латентного та моторного періодів [3, с.57].

Дослідження показників пам’яті та уваги у дітей шкільного віку із різним часом сенсомоторної реакції проводилося у 75 осіб, віком з 12 – 14 років, учні 6 – 7 класів. З них 25 осіб – 12 років, 38 осіб – 13 років, 12 осіб – 14 років. Усі учні належали до I – II групи здоров’я та на момент проведення досліджень не мали гострих захворювань.

Усіх досліджуваних осіб було поділено на 3 групи: перша група – група осіб із швидкими показникам зорової сенсорно-моторної реакції; друга група –

група осіб із середньою швидкістю зорової сенсорно-моторної реакції; третя група – група осіб з повільною швидкістю зорової сенсорно-моторної реакції.

До групи осіб із середньою швидкістю зорової сенсомоторної реакції було включено дітей, які мали показники її швидкості, що потрапляли у діапазон значень M ± σ. Особи, які мали показники швидкості простої та складної зорової сенсомоторної реакції менші за M - σ – були віднесені до групи осіб зі швидкою зоровою сенсомоторною реакцією, а осіб, які мали показники більше за M + σ, були віднесені до групи дітей з повільною зоровою сенсомоторною реакцією.

Для дослідження психофізіологічних показників були використані методика відображення рисунків за схемами [4, с.40], «Запам'ятай цифри» [5, с.104], «Запам'ятай і розстав крапки» [6, с.28], таблиці Шульте [2, с.73].

Статистичну обробку отриманих даних проводили із використанням процесору електронних таблиць Microsoft Excel 2019. Розраховували середнє арифметичне, стандартне відхилення. Достовірність різниці між групами визначали за допомогою t – критерію Стьюдента для залежних виборок.

Середній час простої зорової сенсорно-моторної реакції дорівнював 411,6 ± 59,29 мс, мінімальний час становив 224 мс, максимальний – 520 мс. Час складної зорової сенсорно-моторної реакції у середньому дорівнював 524,1 ± 64,55 мс, мінімальний час реакції становив 317 мс, а максимальний – 629 мс.

У групи осіб із швидкими показниками час простої зорової сенсомоторної реакції у середньому дорівнював 326,33 ± 12,4 мс, а у осіб із середньою швидкістю – 428,61 ± 5,18 мс, що було більшим на 23,86% ($P < 0,001$). При порівнянні показників осіб з повільною швидкістю реакції час простої зорової сенсомоторної реакції становив 508,33 ± 5,9 мс, що було більшим на 18,6% за показники часу осіб із середньою швидкістю ($P < 0,001$) та на 35,8% ($P < 0,001$) із найшвидшим часом реакції. При оцінці часу складної зорової сенсомоторної реакції було встановлено, що цей показник у осіб, які мали найменший її час у середньому дорівнював 437 ± 23,83 мс, а у осіб із середньою швидкістю – 516,71 ± 4,25 мс та був більшим за показники швидкої реакції на

15,4%, ці відмінності виявилися статистично значимими (P < 0,01). В свою чергу показники осіб з повільною швидкістю дорівнювали 612 ± 2,54 мс і були більшими на 28,6% (P < 0,001) у порівнянні з особами, які мали високу швидкість реакції та на 18,4% більшими у порівнянні з особами, які мали середню швидкість.

Середнє значення обсягу короткочасної зорової пам'яті становив 6,3 ± 2,09 балів. У групи досліджуваних осіб з високою швидкістю простої зорової сенсомоторної реакції середнє значення обсягу короткочасної зорової пам'яті дорівнювало 7,55 ± 0,5 балів, і було відповідно більшим на 25,2% (P < 0,01), ніж у осіб із середньою швидкість простої зорової сенсомоторної реакції. У осіб, які мали повільні показники простої зорової сенсомоторної реакції, обсяг короткочасної зорової пам'яті дорівнював 3,66 ± 1,45 балів, і був менше на 39,3%, ніж у осіб які мали середні значення швидкості простої зорової сенсомоторної реакції, але цей результат виявився статистично недостовірним (P = 0,2423).

У осіб з високою швидкістю складної зорової сенсомоторної реакції середнє значення обсягу короткочасної зорової пам'яті дорівнювало 8,18 ± 0,6 балів, і було відповідно більше на 29,8% (P < 0,05), ніж у осіб із середньою швидкість складної зорової сенсомоторної реакції. У осіб, які мали повільні показники складної зорової сенсомоторної реакції, обсяг короткочасної зорової пам'яті дорівнював 5,06 ± 0,64 балів, і був менше на 19,7%, ніж у осіб які мали середні значення швидкості складної зорової сенсомоторної реакції, але цей результат також не був статистично значимим (P = 0,0880).

Середнє значення обсягу короткочасної слухової пам'яті становило 4,6 ± 2,33 балів. У групи досліджуваних осіб з високою швидкістю простої зорової сенсомоторної реакції середнє значення обсягу короткочасної слухової пам'яті дорівнювало 5,5 ± 0,6 балів, і було відповідно більшим на 21,4% (P = 0,1602), ніж у осіб із середньою швидкість простої зорової сенсомоторної реакції. У осіб, які мали повільні показники простої зорової сенсомоторної реакції, обсяг короткочасної слухової пам'яті дорівнював 2,01 ± 0,0003 балів, і був менше на

55,6%, ніж у осіб які мали середні значення швидкості простої зорової сенсомоторної реакції.

У осіб з високою швидкістю складної зорової сенсомоторної реакції середнє значення обсягу короткочасної зорової пам'яті дорівнювало 6,54 ± 0,61 балів, і було відповідно більше на 40,6% (P < 0,05), ніж у осіб із середньою швидкість складної зорової сенсомоторної реакції. У осіб, які мали повільні показники складної зорової сенсомоторної реакції, обсяг короткочасної зорової пам'яті дорівнював 3,2 ± 0,26 балів, і був менше на 31,18% (P < 0,01), ніж у осіб які мали середні значення швидкості складної зорової сенсомоторної реакції.

Середнє значення обсягу уваги у досліджуваних осіб дорівнювало 6,8 ± 0,97 балів. Показники обсягу уваги у дітей з найнижчим часом простої зорової сенсомоторної реакції середнє значення дорівнювало 6,88 ± 0,24 балів, і було відповідно більшим на 1,5% (P = 0,7455), ніж у осіб із середнім часом простої зорової сенсомоторної реакції. У осіб, які мали найвищий час простої зорової сенсомоторної реакції, обсяг уваги складав 5,66 ± 0,33 балів, і був менше на 16,5% (P = 0,0616), ніж у осіб які мали середні значення часу простої зорової сенсомоторної реакції.

У осіб з найменшим часом складної зорової сенсомоторної реакції середнє значення обсягу уваги дорівнювало 7,27 ± 0,3 балів, і було відповідно більше на 6,7% (P = 0,1918), ніж у осіб із середнім часом складної зорової сенсомоторної реакції. У осіб, які мали найбільший час складної зорової сенсомоторної реакції, обсяг уваги складав 6,2 ± 0,2 балів, і був менше на 8,95% (P < 0,05), ніж у осіб які мали середній час складної зорової сенсомоторної реакції. При дослідженні рівня концентрації уваги було встановлено, що середнє значення у досліджуваних осіб складає 6,6 ± 1,49 балів. У групи досліджуваних осіб з високою швидкістю простої зорової сенсомоторної реакції середнє значення рівня концентрації уваги дорівнювало 8,22 ± 0,4 балів, і було відповідно більшим на 33,2% (P < 0,001), ніж у осіб із середньою швидкість простої зорової сенсомоторної реакції. У осіб, які мали повільні показники простої зорової сенсомоторної реакції, рівень концентрації

уваги складав 4,66 ± 0,67 балів, і був менше на 24,5% (P = 0,1462), ніж у осіб які мали середні значення швидкості простої зорової сенсомоторної реакції.

У осіб з високою швидкістю складної зорової сенсомоторної реакції середнє значення рівня концентрації уваги дорівнювало 8,72 ± 0,5 балів, і було відповідно більше на 35,4% (P < 0,001), ніж у осіб із середньою швидкістю складної зорової сенсомоторної реакції. У осіб, які мали повільні показники складної зорової сенсомоторної реакції, рівень концентрації уваги дорівнював 5,33 ± 0,25 балів, і був менше на 17,2% (P < 0,001), ніж у осіб які мали середні значення швидкості складної зорової сенсомоторної реакції. Отримані результати дослідження показників пам'яті та уваги у дітей шкільного віку із різним часом зорової сенсомоторної реакції можуть стати основою для диференційного підходу у навчанні дітей з урахуванням їх психофізіологічних особливостей.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Іонов І.А. Фізіологія вищої нервової діяльності (ВНД): навчальний посібник / І.А. Іонов, Т.Є. Комісова, А.В. Мамотенко, С.О. Шаповалов, Сукач О.М., Теремецька Н.Ф., Катеринич О.О. – Х. : ФОП Петров В.В., 2017. – 143 с.

2. Батуев А.С. Физиология высшей нервной деятельности и сенсорних систем: Учебник для вузов. – 3-е издание. – Спб.: Питер, 2008. – 317с.

3. Горелик В.В. Оценка психофизиологических показателей школьников в условиях общеобразовательной школы. Вектор науки ТГУ. 2015. №1 (23). С. 23–30.

4. Кириленко В.Г. Використання методик для діагностики мотивації учіння молодших школярів (Досвід використання діагностичних методів дослідження) / В.Г. Кириленко // Початкова школа. – 2007. – № 11. – С. 40–44.

5. Осипова А.А., Малашинская Л.И. Диагностика и коррекция внимания. М.: ТЦ Сфера, 2001. 104 с.

Богомолов В. Методика «Запомни и расставь точки. Тестирование детей. Ростов-на-Дону, 2006. С. 28.

МЕТОДИКА ОПРАЦЮВАННЯ СЛОВОПОРЯДКУ ГОЛОВНИХ І ДРУГОРЯДНИХ ЧЛЕНІВ У РЕЧЕННІ ЯК ОСНОВНІЙ СИНТАКСИЧНІЙ ОДИНИЦІ МОВИ

Криськів Мирослава Йосипівна
кандидат педагогічних наук, викладач
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

Анотація. У статті представлено матеріал, що стосується порядку слів у реченні, розкрито поняття прямого і зворотного словопорядку в реченні і тексті. Наведено зразки вправ щодо вивчення видів порядку слів у реченні та рекомендації стосовно подолання труднощів у практичному оволодінні виразовими можливостями словопорядку. Це допоможе учням правильно оформлювати речення, забезпечуючи цим вироблення умінь і навичок визначати будову й значення синтаксичних конструкцій на уроках української мови.

Ключові слова: порядок слів у реченні, прямий порядок слів, зворотний порядок слів (інверсія), складне синтаксичне ціле (ССЦ).

Значення української мови як навчального предмета в середній школі випливає з її суспільних функцій. Маючи статус державної мови, вона є засобом міжособистісного і міжнаціонального спілкування, єднання громадян України в суспільно-історичну спільноту – народ; скарбницю знань, культурних надбань нації і людства, джерелом і засобом передачі набутого життєвого досвіду.

Синтаксис і морфологія найповніше виявляють ознаки мови як цілісної системи. Під час вивчення морфологічних категорій обов’язково враховуються синтаксичні ознаки, а вони зумовлюються певними морфологічними

властивостями. Засоби кожного мовного рівня набувають повноти свого значення тільки в найменшій комунікативній одиниці (реченні), що є об'єктом вивчення синтаксису. Звідси його важлива роль у формуванні комунікативних умінь і навичок школярів. На думку К. Плиско, «синтаксичний рівень є основою для вивчення функціональної значущості мовних одиниць усіх рівнів, вивчення синтаксису створює умови для засвоєння норм літературної мови, розвитку логічного мислення й мовлення учнів, формування пунктуаційної грамотності та навичок виразного читання» [3, с. 63]. «Саме синтаксис допомагає зрозуміти комунікативну функцію мови й шляхи її здійснення» [1, с. 3].

Дослідження методики викладання порядку слів у шкільному курсі рідної мови є актуальним питанням методики викладання української мови. Важливим є також дослідження методики викладання і самого синтаксису, а на основі цього – вироблення і застосування досконалих методів і прийомів для вивчення української мови в сучасній школі. Пропонованою нами методикою передбачається п'ять етапів навчання синтаксису: практичне ознайомлення з синтаксичними поняттями в початковій школі; пропедевтичне вивчення синтаксису в 5 класі; поглиблення знань з синтаксису в процесі засвоєння морфології; систематичний курс синтаксису; удосконалення комунікативних умінь і навичок учнів старшої школи на основі узагальнення відомостей про синтаксис української мови. Оскільки речення є основною синтаксичною одиницею мови, то, відповідно до вище сказаного, й ознайомлення з порядком слів здійснюється поетапно.

На стадії практичного ознайомлення з реченням учні 1-го класу складають речення за даною вчителем темою або за змістом малюнка, виділяють речення з усного мовлення, одночасно засвоюють, що речення складається зі слів, мають бути розташовані у логічній послідовності. Читаючи за букварем, учні усвідомлюють, що перше слово в реченні пишеться з великої букви і вказує, переважно, на особу, предмет чи явище, а далі – на дію, що в кінці речення ставиться крапка. Підручник з граматики і правопису вміщує

чимало вправ, у яких учням пропонується поділити на речення невеликі оповідання, вказати початок і кінець кожного речення, визначити їх кількість в оповіданні.

Наявність у реченні підмета і присудка – характерні ознаки речення. Ознайомившись із термінами «головні члени речення», «підмет», «присудок», «другорядні члени речення», діти вчаться знаходити підмет незалежно від місця, яке він займає у реченні; усвідомлюють, на які питання може відповідати присудок; як співвідносяться ці головні члени у реченні. Розбір прикладів допомагає учням зрозуміти, що підмет і присудок у двоскладному реченні рівноправні, залежні один від одного члени речення, займають відповідну синтаксичну позицію.

Обов'язковим елементом речення є інтонація, тому вчитель повинен постійно працювати над розвитком в учнів уміння чути й відтворювати інтонацію розповідного, питального та окличного речень. Дітей навчають читати розповідні речення спокійним тоном, з обов'язковим зниженням його в кінці речення, а також з невеликою паузою в середині, якщо речення поширене. Питальні речення навчають читати також з інтонацією закінченості, але із сильним підвищенням голосу на слові, яке містить у собі запитання. Окличні речення вчать вимовляти високим тоном, причому найвищим тоном виділяють слово, яким висловлюється почуття. Важливу роль тут відіграє порядок слів, який створює певну смислову та емоційну атмосферу у прочитанні того чи іншого речення, адже логічний наголос нерідко падає саме на підмет або присудок , які стоять на початку чи в кінці речення і підсилюють звучання цілого виразу.

Вивчення систематичного курсу синтаксису відбувається у 7-9 класах, що дозволяє не тільки систематизувати знання про речення, набуті в 1-6 класах, але й поглибити поняття про різні сторони речення, а саме: відмінність речення від словосполучення, засоби зв'язку слів у словосполученні та реченні, способи вираження головних і другорядних членів, ускладнення речень однорідними членами речення, звертаннями, відокремленими членами речення, вставними і

вставленими словами, речення з прямою мовою, що переривається словами автора, класифікація складних речень та їх структура і значення.

Головне – саме в 7 класі вивчається окремо і ґрунтовно тема «Порядок слів у реченні». В цей період учні узагальнюють всі набуті у попередніх класах відомості про словорозташування головних і другорядних членів у реченні. Зокрема, вивчаючи, наприклад, у 5-6 класах морфологію, вчитель мав би звернути увагу на те, що зазвичай підмет (іменник) стоїть перед присудком (дієсловом), означення (прикметник) – теж перед підметом (іменником), що обставина (прислівник, числівник) може займати у реченні будь-яке місце. Морфологія, як бачимо, тісно взаємодіє з синтаксисом. Подаючи ці знання з окремих тем, вчитель здійснює пропедевтику курсу щодо вивчення порядку слів у реченні.

Таким чином, у 7 класі школярі дізнаються про те, що словорозташування у реченні є вільним, тобто таким, коли члени речення не мають свого постійного фіксованого місця; про те, що один порядок слів ми сприймаємо як звичайний, а другий – як незвичайний. Учні зафіксовують у пам’яті, що природній порядок слів називається прямим, а інший зворотним або інверсією, яка виникає при порушенні прямого порядку слів з метою виділення тих чи інших членів речення. Також вчитель наголошує, що при прямому порядку підмет стоїть перед присудком, означення – перед означуваним словом, додаток – після слова, від якого він залежить, а обставини можуть займати різні місця, зважаючи на своє значення і спосіб вираження. Вчитель пояснює дітям, що в реченні: ***Пресвятеє сонце принесло радість на землю (Т. Шевченко) діє прямий порядок слів; а в реченні: Сонце пресвятеє на землю радість принесло (Т. Шевченко) – інверсія.***

Крім того, опрацьовуючи тему «Порядок слів у реченні», вчитель повинен звернути увагу учнів і на те, що хоч в українській мові за членами речення не закріплюється певне (незмінне) місце, однак зміна порядку слів у реченні інколи приводить до зміни граматичного або стилістичного значення.

Важливе значення у засвоєнні учнями нового матеріалу має також акцентування вчителем на тому, що для чіткого висловлення думки важливу роль відіграє не тільки правильний добір слів, а й правильна їх розстановка, правильне наголошування слів за допомогою логічного наголосу. Наприклад, якщо у повідомленні Завтра відбудеться доброчинний концерт наголосити перше слово, то це вказуватиме насамперед на час; якщо ж наголосити слово відбудеться**,** то це означатиме, що не треба сумніватися в реальності цього заходу і так далі.

Під час опрацювання порядку слів у реченні варто використовувати як теоретичні, так і практичні методи навчання. Для закріплення знань із синтаксису й формування граматичних умінь і навичок застосовують теоретико- практичні методи, що знаходять своє втілення в системі різноманітних тренувальних вправ. Учні або аналізують синтаксичні форми, або замінюють одну форму іншою, або будують ту чи іншу синтаксичну конструкцію. Все це підпорядковується виробленню умінь і навичок визначати будову й значення синтаксичних конструкцій, доцільно вживати їх під час усного чи писемного мовлення. Ці тренувальні вправи варто застосовувати у такій послідовності: учні спочатку знайомляться з готовим текстом, проводять аналіз речень, складають їх схеми, за даними схемами знаходять і записують ті чи інші приклади. Потім вони виконують вправи на видозміну тексту, зокрема перестановку частин речення, поширення його або скорочення. І нарешті – синтаксичне конструювання, тобто складання речень певної структури за даною темою чи схемою, добір синтаксичних синонімів і тому подібне.

Можна використовувати також і синтаксичний розбір речення, зосереджуючи увагу учнів на порядку розташування тих або інших членів речення у певній синтаксичній конструкції. Тобто синтаксичний розбір речення проводять не в повному обсязі, а спрямовують на якусь одну особливість речення. Наприклад, учням пропонується визначати види поданих речень за метою висловлювання, а потім записати речення трьома групами, ставлячи, де

потрібно, коми: 1) звертання на початку речення; 2) у середині; 3) в кінці речення.

Синтаксичний розбір речень у повному обсязі, як це уже зазначалося, вчителеві необхідно підпорядковувати тому, щоб учні самостійно, без підказування, визначали речення за наявністю або відсутністю певної синтаксичної конструкції, для прикладу, прямої мови: ***1. Хліборобе, державу трудом возвелич!*** *(М. Терещенко)* — речення без прямої мови. ***2. Нині лине до серця нам клич: «Хліборобе, державу трудом возвелич!»*** *(М. Терещенко)* – речення з прямою мовою, яка стоїть після слів автора, тому відокремлюється від них двокрапкою і береться в лапки.

Логічним буде потім визначити, що собою являє пряма мова за метою висловлювання, наприклад: ***Хліборобе, державу трудом возвелич!*** – речення спонукальне.

Характеризуючи речення за інтонацією, вчителеві слід наголосити, що потрібно вказувати на його емоційне забарвлення, окличність і пояснити вживання знака оклику в кінці речення.

Визначаючи кількість граматичних основ у реченні, що аналізується, особливості граматичної основи **(*возвелич*),** учні під керівництвом вчителя приходять до висновку, що це речення просте односкладне.

Усвідомлюючи характер відношень між членами речення, школярі визначають додаток **(*державу*)** і обставину ***(трудом).***

Визначивши далі, що слово ***хлібороб*** є звертанням, учні з'ясовують вживання коми в середині речення.

Нарешті, вчитель підводить учнів до того, що речення, яке аналізується, потрібно характеризувати за членуванням на інтонаційно-смислові частини, а саме: ***Хліборобе, / державу / трудом возвелич!***

Таким чином, як окремий метод (як для аналізу порядку слів, так і для аналізу речення загалом) варто використовувати й інтонаційно-смисловий розбір. При цьому речення необхідно розчленувати на інтонаційно-змістові частини і визначити місце пауз, дати характеристику методики опрацювання

кожної частини, знайти в кожній з них слово з логічним наголосом, розповісти про темп вимови частин і виокремити значення цих елементів в правильній побудові слів у реченні, правильного їх взаєморозташування.

Інтонаційно-смисловий розбір може використовуватися як в усній, так і в письмовій формі. Особливо важливий даний розбір тоді, коли ми маємо справу з інверсією.

Методи видозміни мовного матеріалу – це узагальнена назва багатьох тренувальних вправ, які передбачають різноманітні граматичні завдання на синтезування мовного матеріалу. Наприклад, учні перебудовують речення так, щоб звертання стали підметами: ***Геологи, розвідуйте надра землі! – Геологи розвідують надра землі*;** або подані речення з прямою мовою замінюють на речення з непрямою: ***«Чому не спиш, доню?» — питає мати*** *(М. Коцюбинський) –* ***Мати питає доню, чому вона не спить.*** Відповідно до цього змінюється порядок слів.

Різновидом тренувальних вправ, що передбачають синтезування мовних фактів, є поширення речення, зокрема доповнення його другорядними членами, залежними від підмета чи присудка словами, однорідними членами. На основі цього вчитель дає учням наступне завдання: визначити місце кожного члена у наявному реченні, з'ясувати порядок слів, виявити можливі зміни при поширенні речення у його значеннєвому відтінку. «Безпомилково визначити головні члени речення учні зможуть за умови, якщо вони будуть озброєні необхідними знаннями для самостійного аналізу фактів мови» [2, с. 69].

Для подолання труднощів при визначенні другорядних членів речення, зокрема означень і додатків, треба щоб учні враховували не тільки граматичні значення форми, а й характер відношень даного члена речення з іншими, тобто ставити два запитання – граматичне і смислове.

Іноді школярі, визначаючи другорядні члени речення, намагаються розчленувати синтаксично нерозкладні словосполучення, наприклад: ***У двадцяті роки виходить нова збірка віршів поета.*** Міркування учня: – ***Виходить*** коли? – ***У роки. – У роки*** які? – ***Двадцяті –*** є порушенням смислової

цілісності члена речення: – ***Виходить*** коли? У ***двадцяті роки.*** Ось чому вчитель повинен добирати для аналізу й такі речення, де член речення виражається не одним повнозначним словом, а двома, трьома і більше синтаксемами.

Вивчаючи тему «Порядок слів у реченні», вчитель зобов'язаний не тільки подати новий матеріал у зрозумілій, доступній для учнів формі, але й одночасно подолати «прогалини» у знаннях школярів щодо засвоєння окремих тем граматики. Під час опрацювання теми про порядок слів виправдовують себе також ті тренувальні вправи, які передбачають застосування різних умовних позначень, а також схем. Наприклад, учні знаходять у тексті речення, яке відповідає поданій схемі, або складають чи добирають речення за вказаною схемою, будують схеми тих чи інших речень.

У використанні символів для побудови схем треба дотримуватись послідовності й наступності. Доцільно, щоб символіка для побудови схем асоціювалася з тим, що відтворюється в схемі. Постійність умовних позначень створює необхідні умови для того, щоб учні не тільки правильно розуміли зображене в схемі, але й могли самостійно правильно скласти схему, відображаючи в ній особливості структури речення, його інтонаційні ознаки, пунктуаційне оформлення.

За своїм призначенням схеми можуть бути такі, що допомагають усвідомити структуру речення, осмислити зв'язок слів у ньому. Наприклад: ***Перший сніг на Прикарпатті заглушив осінь*** *(П. Воронько).* Це речення можна подати у вигляді схеми, де цифри вказують на послідовність членів речення:

Схеми застосовують і для того, щоб розібратися у будові речення, визначити порядок слів у ньому. Наприклад, учні розглядають три схеми, що характеризують місце звертання в них, а потім виразно читають подані речення і визначають, якій схемі відповідає кожне з них.

Необхідно повніше використовувати ті засоби наочності, що подаються в підручнику, зокрема зразки виконання тих чи інших завдань. До процесу

вивчення порядку слів у реченні, та й взагалі усього синтаксису, слід залучити також звукотехнічні засоби і проекційну апаратуру. Наприклад, коли вчитель пояснює учням про те, що таке логічний наголос і яке його значення в реченні, він може використати записаний на аудіокасету матеріал, який би ілюстрував різноманітність наголосу у реченні, а відповідно, звертав увагу слухачів на те, як змінюється зміст речень із зміною логічного наголосу на словах.

Щодо проекційної апаратури, то тут основну роль повинні відігравати комп'ютер. Використати такий засіб навчання, як ноутбук, учитель може тоді, коли, наприклад, подає уривок з тексту (5-7 речень) і пропонує учням з'ясувати не лише порядок слів у ньому, а й визначити тему і рему спроектованого (у 9 класі).

Знання основних позицій головних і другорядних членів речення потрібні для того, щоб правильно логічно наголошувати їх, робити синтаксичний аналіз, членувати на словосполучення, а також для правильної побудови речення.

Крім того, вчителеві під час опрацювання теми про порядок слів необхідно навчити учнів добирати з ряду можливих словорозташувань такі, які б давали змогу чітко й виразно висловлювати власні думки, а при необхідності, надавати їм експресивного забарвлення. Тому, вчитель повинен прищепити учням навички вміло користуватися в мовній практиці порядком слів як стилістичним засобом виразності. Найкраще це можна показати школярам на прикладі інверсії головних та другорядних членів речення і тим самим систематизувати знання учнів про те, яким стилістичним завданням служить інверсія, запропонувавши виконання наступних вправ.

Вправа. Визначте, з якою метою використовується інверсія головних членів речення у поданих реченнях?

1. Надійшла весна весела, закипіли в праці села, розшумілися лани ***(М. Рильський). 2.*** Із далеких країн повернулись пташки, задзвеніли в пахучому гаю ***(П. Грабовський). 3.*** Зацвіли вже липи й щедро ллють навколо аромат солодкий ***(В. Сосюра). 4.*** Знову цвітуть каштани ***(А. Малишко).***

Після колективного коментування речень вчитель може зробити підсумок, що інверсія підмета: а) є засобом логічного акцентування його; б) може бути зумовлена логічним наголошенням присудка; в) використовується для ритмізації, посилення емоційного впливу.

Головне завдання вчителя-філолога полягає в тому, щоб, з одного боку, закріпити у пам'яті школярів подані знання, а з іншого – виробити стійкі вміння і навички використовувати наступний матеріал у своїй практичній роботі. Для цього вчителеві знадобиться детальніше озброїти учнів відомостями про прямий і зворотний порядок головних і другорядних членів у реченні. Він може подати ці відомості у формі стислої лекції, наочно підтверджуючи кожну свою тезу заздалегідь написаними на дошці прикладами, а також запропонувати учням записати в зошити опорний план-конспект.

Таким чином, використовуючи різні методи, прийоми і засоби навчання, вчитель має спрямувати свою роботу на те, щоб дати учням ґрунтовні знання про порядок слів у реченні, його місце і значення у синтаксично-стилістичній системі сучасної української літературної мови. Робота вчителя-філолога над методикою викладання української мови має бути спрямована на те, щоб подати учням певну чітку систему знань, сформувати уміння і навички правильно будувати речення при вивченні й закріпленні знань з теми «Порядок слів у реченні».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Донченко Т. До проблеми методів навчання української мови. Українська мова і література в школі. 2005. №7. С. 2-5.

2. Мельничайко О. І. Наступність між початковими і середніми класами у вивченні синтаксичних тем. *Українська мова і література в школі.* 1978. № 8. С. 68-72.

3. Плиско К. М. Теорія і методика навчання української мови в середній школі. 2-ге вид, перероб. і доп. Харків: ХДПУ, 2003. 193 с.

УДК 811.111'42

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ЩАСТЯ В АФОРИСТИЧНИХ ВИСЛОВАХ

Лиско Аліна Ігорівна
Магістрантка
Херсонський державний університет
М. Херсон, Україна

Анотація: У статті розглянуто поняття «концепт», концепт ЩАСТЯ в англійській мові та вербалізація концепту ЩАСТЯ в афористичних висловах.

Ключові слова: поняття «концепт», лінгвістика, концепт ЩАСТЯ.

У сучасному мовознавстві лексико-семантичне поле визначається як парадигмальне об'єднання лексичних одиниць різних частин мови за спільністю інтергального компонента значення або ж архісеми, у ролі якого в нашому випадку виступає сема «краса».

Аналіз структури будь-якого лексико-семантичного поля передбачає розгляд відношень між його конституентами та дослідження його ядерно-периферійної організації. Ключовою репрезентантою ядра лексико-семантичного поля «Щастя» виступає іменник *happiness* та похідні від нього лексеми: прикметник *happy*, прислівник *happily*.

номінативне поле концепту ЩАСТЯ представлено різними мовними одиницями, які відносяться до ближньої та дальної переферії даного номінативного поля і уможливлюють різне розуміння означеного утворення.

Згідно того, що концепт – це ментальне утворення, що відображає світосприйняття особистістю того чи іншого поняття, у кожної людини існує своє розуміння певної дефініції. Розглянемо осмислення концепту ЩАСТЯ в афоризмах різних особистостей.

В афористичному вислові відомої голівудської кінозірки Одрі Хепберн:

“ The most important thing is to enjoy your life – to be happy. It's all that matters” – концепт ЩАСТЯ імпліковано мовними одиницями *most important thing, enjoy your life, matters,* що уможливлює вилучення концептуальної метафори ЩАСТЯ ЦЕ НАСОЛОДА ЖИТТЯМ.

Бути щасливим закликає Далай Лама у своєму афористичному вислові:

“The purpose of our lives is to be happy.”

Концепт ЩАСТЯ експлікується номінативними одиницями *purpose, lives* і уможливлює реконструкцію концептуальної метафори ЩАСТЯ ЦЕ МЕТА ЖИТТЯ.

У розумінні відомої британської письменниці Елізабет Гілберт щастя осмислюється як порозуміння себе, того як людини сприймає цей світ:

“Embrace the glorious mess that you are.”

Афористичний вислів імплікує концепт ЩАСТЯ і дає змогу реконструювати концептуальну метафору ЩАСТЯ ЦЕ ПОРОЗУМІННЯ СЕБЕ.

Бенджамін Франклін асоціює щастя з насолодою життям, що іноді люди знаходять у вині:

“Wine is constant proof that God loves us and loves to see us happy.”

Номінативні одиниці *Wine, proof, God loves,* та вираз *loves to see us happy* вербалізують концепт ЩАСТЯ, що уможливлює вилучення концептуальної метафори ЩАСТЯ ЦЕ НАСОЛОДА ЖИТТЯМ.

Лілі Пуліцер розуміє, що бути щасливою ніколи не вийде з моди:

“Being happy never goes out of style.”

У наведеному афористичному вислові концепт ЩАСТЯ актуалізується мовними одиницями *Being happy, out of style,* які дають змогу реконструювати концептуальну метафору ЩАСТЯ ЦЕ СПОСІБ ІСНУВАННЯ.

Розуміння щастя відомою голлівудською акторкою Дрю Беррімор розкрито в її афористичному вислові:

“Happiness is the best makeup.”

Словосполучення *best makeup* імплікує концепт ЩАСТЯ і сприяє вилученню концептуальної метафори ЩАСТЯ ЦЕ ПРИКРАСА.

Відома британська письменниця Емілія Дікінсон розуміє ЩАСТЯ як головний сенс життя – радість:

“The mere sense of living is joy enough.”

Концепт ЩАСТЯ осмислюється в термінах концепту РАДІСТЬ і уможливлює реконструкцію концептуальної метафори ЩАСТЯ ЦЕ РАДІСТЬ.

Осмислення щастя відомою голлівудською акторкою, дружиною британського принца Гаррі, Меган Маркл розкрито в її афористичному вислові:

”Roll with the punches and enjoy every minute of it”

Ідіоматичний вислів *Roll with the punches,* що позначає відклонитися від удару супротивника імплікує концепт ЩАСТЯ і допомагає вилучити концептуальну метафору ЩАСТЯ ЦЕ

Глибокий філософський смисл афористичного вислову Голі Хавн дає розуміння щастя як прийняття сутності свого “Я”.

”The only thing that will make you happy is being happy with who you are”

Концепт ЩАСТЯ імпліковано номінативними одиницями *being happy, who you are,* що уможливлює реконструкцію концептуальної метафори ЩАСТЯ ЦЕ ПРИЙНЯТТЯ СЕБЕ.

Усе життя Матері Терези було присвячено допомозі хворим, бідним, тим, хто потребує турботи. Тому зрозумілим є сприйняття нею щастя як любові до ближнього:

“Spread love everywhere you go. Let no one ever come without leaving happier”.

У контексті афористичного вислову, вираз *Spread love everywhere you go* та словосполучення *leaving happier* вербалізують концепт ЩАСТЯ і дозволяють вилучити концептуальну метафору ЩАСТЯ ЦЕ ЛЮБОВ ДО БЛИЖНЬОГО.

Американський президент Абрахам Линкольн асоціює щастя з вибором кожної людини, яка сприймає його таким, яке воно є в її уяві про щастя:

“Most folks are as happy as they make up their minds to be.”

Вираз *they make up their minds to be* актуалізує концепт ЩАСТЯ і дає можливість реконструювати концептуальну метафору ЩАСТЯ ЦЕ ВИБІР.

Співачка Алісія Кіз убачає в щасті простоту, саме вона робить людину щасливою:

“Simplicity makes me happy.”

Лексема *Simplicity* експлікує концепт ПРОСТОТА, в термінах якого осмислюється концепт ЩАСТЯ і реконструює концептуальну метафору ЩАСТЯ ЦЕ ПРОСТОТА.

А для Сьюзан Антони щастя асоціюється з незалежністю:

“Independence is happiness.”

Лексема *independence* експлікує концепт НЕЗАЛЕЖНІСТЬ, у термінах якого осмислюється концепт ЩАСТЯ.

Деякі люди сприймають щастя як хвилі моря, які то підпливають поряд з людиною, а то відходять далеко від неї, але знов з’являються:

“Happiness comes in waves. It’ll find you again.”

Лексема *waves* актуалізує концепт ХВИЛЯ, у термінах якого осмислюється концепт ЩАСТЯ і дає змогу вилучити концептуальну метафору ЩАСТЯ ЦЕ ХВИЛЯ.

Для інших – щастя асоціюється з якимось потребами, що становлять сенс життя людини: статки, статус у суспільстві, заможній чоловік, добробут.

“*When you love what you have, you have everything you need.”*

Афористичний вислів *When you love what you have, you have everything you need* імплікує концепт ПОТРЕБИ, в термінах якого осмислюється концепт ЩАСТЯ і сприяє реконструкції концептуальної метафори ЩАСТЯ ЦЕ ЗАДОВОЛЕННЯ ПОТРЕБ.

Іноді людина замислюється над сенсом життя і вбачає в понятті щастя любов до ближнього: батьків, дітей, коханого, близьких друзів:

“Love is that condition in which the ***happiness*** *of another person is essential to your own.”*

Лексема *Love* актуалізує концепт КОХАННЯ, в термінах якого осмислюється концепт ЩАСТЯ і уможливлює вилучення концептуальної метафори ЩАСТЯ ЦЕ КОХАННЯ. Словосполучення ***happiness*** *of another*

person, essential to your own імплікують концепт ВЗАЄМНІСТЬ, в термінах якого осмислюється концепт ЩАСТЯ, і дозволяють реконструювати концептуальну метафору ЩАСТЯ ЦЕ ВЗАЄМНІСТЬ.

Сприйняття щастя через життя, про яке ми мріємо, і яке в нашому розумінні – гарне, осмислюється в поданому афористичному вислові:

"*Happiness is letting go off what you think your life is supposed to look like."*

Даний афористичний вислів імплікує концепт ЩАСТЯ і дає змогу вилучити концептуальну метафору ЩАСТЯ ЦЕ ОМРІЯНЕ ЖИТТЯ.

У відомій пісні Леді Гаги, співачка цікавиться чи щаслива дівчина у сучасному світі, або вона шукає те, що становить сенс її розуміння щастя:

"Tell me smth girl/ Are you happy in this modern world?

Or do you need more?/ Is there smth more, you are searching for?"

Лексеми *happy, searching* актуалізують концепт ЩАСТЯ і допомагають вилучити концептуальну метафору ЩАСТЯ ЦЕ ПОШУК.

Отже, проаналізовані афористичні вислови уможливили розуміння щастя як позитивного емоційного стану людини, яке уподібнюється: абстрактним явищам: прикраса, мета життя, хвиля, омріянне життя, простота, спосіб існування, насолода життя, емоційному стану людини: кохання, порозуміння себе, взаємність, незалежність, прийняття себе, любов до ближнього, радість, діяльність людини: задоволення потреб, вибір, пошук.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Антрушина И.В. Лексикология английского языка/ И.В Антрушина.. – М.: Просвещение, 1992. – 324 с.

2. Арнольд И.В. Лингвистика и стилистический контекст/ И.В.Арнольд, И.А. Банникова // Сб.: Стиль и контекст. – Л: ЛГШ им. А.И. Герцена, 1992. – 366 с.

УДК 616.31

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ОКСИДАНТНО-ПРООКСИДАНТНОГО ГОМЕОСТАЗУ У ХВОРИХ НА ГЕНЕРАЛІЗОВАНІ ЗАХВОРЮВАННЯ ПАРОДОНТА НА ТЛІ ОЖИРІННЯ

Майбородіна Діана Дмитрівна
аспірант
Національний медичний університет
імені О.О. Богомольця
Київ, Україна

Анотація. В Україні ожиріння чи надлишкову масу тіла мають 35–36% чоловіків, 41% жінок, при цьому кожного року ці показники мають тенденцію до зростання. Ожиріння призводить до цілої низки медико-соціальних проблем, організм таких пацієнтів знаходиться у стані хронічного запалення та оксидативного стресу, що сприяє виникненню та прогресуванню захворювань тканин пародонту.

Ключові слова: генералізований пародонтит, ожиріння, оксидативний стрес, ІМТ, пародонт.

Актуальність. В останні роки, за даними ВООЗ понад 1,9 млрд людей віком старше 18 років мають надлишкову вагу, з них понад 650 млн – страждають від ожиріння, при цьому є тенденція до щорічного зростання цих показників. На сьогодні в Україні ожиріння чи надлишкову масу тіла мають 35–36 % чоловіків, 41 % жінок і 15–16 % дітей, при цьому зберігається тенденція до зростання цих показників [1, с. 37-41]. Ожиріння призводить до цілої низки медико-соціальних проблем, зокрема, метаболічних порушень (цукрового діабету 2 типу, інсулінорезистентності, метаболічного синдрому), організм таких пацієнтів знаходиться у стані хронічного запалення та оксидативного стресу, що сприяє виникненню та прогресуванню захворювань тканин

пародонту. Розвиток генералізованого пародонтиту обумовлений складною взаємодією між патогенними бактеріями та імунною системою організму [2, с. 6-11].

Незважаючи на те, що важливим етіологічним фактором розвитку генералізованого пародонтиту є переважно грамнегативні анаеробні або факультативні бактерії, що мешкають в ясеневій борідці, більшість руйнувань тканин пародонту спричинені неадекватною реакцією імунної системи на мікроорганізми та їх продукти. Відсутність рівноваги між протеолітичними ферментами, їх інгібіторами, активними формами кисню (АФК) та антиоксидантними захисними системами, викликає оксидативний стрес. Вважається, що оксидативний стрес спричиняє клітинні та молекулярні пошкодження, що в подальшому призводить до прогресування руйнування тканин [3, с. 160-232]. Активі форми кисню викликають пошкодження тканин за допомогою різних механізмів, що включають пошкодження ДНК, перекисне окислення ліпідів (шляхом активації циклооксигеназ та ліпооксигеназ), пошкодження білка, включаючи гіалуронову кислоту ясен та протеоглікани, стимуляцію вивільнення прозапального цитокіну моноцитами та макрофагами. Окислювальний стрес, як правило, з'являється після впливу відносно високої

концентрації АФК та зменшення антиоксидантної системи захисту від АФК [4, с. 551–571; 5, с. 287-296].

Рівень оксидативного стресу можна виміряти, оцінивши ряд параметрів оксидантно-прооксидантного гомеостазу - вміст каталази, малонового діальдегіду (МДА), лактату, пірувату, і визначених на їх основі оксидантно-прооксидантного індексу (АПІ) та піруват-лактатного індексу (П/Л індекс).

Мета дослідження - вивчення змін показників оксидантно-прооксидантного гомеостазу у хворих на генералізований пародонтит на тлі ожиріння.

Матеріали і методи: у дослідженні взяли участь 94 особи у віці від 19 до 35 років. Серед них: 32 особи, хворі на генералізований пародонтит на фоні надлишкової маси тіла (19 чоловіків та 13 жінок; група 2), 40 пацієнтів із

генералізованим пародонтитом та ожирінням (21 чоловіків та 19 жінок; група 3), а також контрольна група - 22 практично здорових особи тієї ж вікової категорії (група 1). При діагностиці ураження пародонта використовували стандартний алгоритм клініко-рентгенологічного дослідження та класифікацію М.Ф. Данилевського (1994). Дослідження проводили за інформованою згодою відповідно до вимог Комісії з питань біоетичної експертизи. Всі пацієнти були ознайомлені з цілями і завданнями дослідження і добровільно підписали інформовану згоду. Критеріями включення у дослідження стали: вік (19-35 років), пацієнти з надлишковою масою тіла (індекс маси тіла ≥ 25 кг/м^2) та ожирінням (індекс маси тіла ≥ 30 кг/м^2).

Критеріями виключення з дослідження були гострі запальні захворювання і загострення хронічних запальних захворювань на момент дослідження, важкі соматичні захворювання, що перешкоджають обстеженню (гострий інфаркт міокарда, гостре порушення мозкового кровообігу, злоякісні новоутворення тощо), і формальна відсутність діагностованих афективних розладів.

Нами було проводено біохімічне дослідження ротової рідини. Ротову рідину збирали у хворих вранці, натщесердце, після ополіскування ротової порожнини дистильованою водою, без проведення ранкової гігієни. Для забору необхідної кількості рідини хворим достатньо було протягом 3-5 хвилин спльовувати в пробірку через воронку. Після центрифугування

(2500 обертів на хвилину, 10хв, +4°С), відбирали надосадочну рідину в чисті

сухі пеніцилінові флакони та використовували для вивчення біохімічних маркерів.

Ферментативним методом визначали вміст лактату та пірувату, розраховували піруват-лактатний індекс (П/Л індекс) [6, с. 1064]. Вміст малонового діальдегіду, визначали спектрофотометрично і виражали в мікромолях на 1 літр ротової рідини (мкмоль/л) [7]. Активнісь каталази також визначали спектрофотометрично і виражали в мілікаталах на 1 л (мкат/л)

ротової рідини [8, с. 45-46]. Визначали оксидантно – прооксидантний індекс (АПІ). Для досліджень використовували спектрофотометр Biotech (Biotech Instruments Inc., США).

Статистичну обробку результатів дослідження проводили за допомогою програми Microsoft Excel з використанням t- критерію Ст'юдента.

Результати та їх обговорення.

Результати дослідження встановили збільшення рівня малонового діальдегіду у хворих з надлишком маси тіла та ожирінням, що вказує на підвищення інтенсивності вільно-радикального окислення (ВРО) та перекисного окислення ліпідів (ПОЛ) між групами 1 та 2 на 29,8%, а між групами 2 та 3 - на 18 %. Активність каталази була знижена між групами 1, 2 на 13,3%, а між групами 2,3 - на 7,7%, що свідчить про поступове виснаження антиоксидантної системи. Індекс АПІ знижується між групами 1,2 на 34,3%, а між 2,3 групами на 22,3%, що свідчить про наростання дисбалансу між проксидантною та антиоксидантною системою (таблиця 1).

Таблиця 1

Стан прооксидантно-антиоксидантної системи та характер метаболізму у хворих на хронічний генералізований пародонтит на фоні надлишкової маси тіла та ожиріння

Показник	Група 1	Група 2	Група 3
МДА, мкмоль/л	0,470 (0,420 – 0,540)	0,610 (0,530 – 0,760)	0,720 (0,670 – 0,800)
Каталаза, мкат/л	0,150 (0,140 – 0,160)	0,130 (0,110– 0,140)	0,120 (0,100 – 0,130)
АПІ	3,125 (2,727 – 3,684)	2,052 (1,818 – 2,529)	1,594 (1,429 – 1,781)
Лактат, ммоль/мл	0,490 (0,460 – 0,530)	0,715 (0,650 – 0,770)	0,780 (0,740 – 0,880)
Піруват, ммоль/мл	0,024 (0,021-0,026)	0,022 (0,020-0,023)	0,017 (0,016-0,019)
П/Л	0,048 (0,047-0,049)	0,030 (0,030-0,031)	0,022 (0,021-0,022)

$p < 0,05$

Висновки. Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що підвищення ІМТ супроводжується розвитком оксидативного стресу, зокрема у тканинах пародонту та зниженням рівня активності антиоксидантної системи. Ці порушення перконливо виражені у хворих на генералізований пародонтит на тлі ожиріння. Наявний оксидативний дисбаланс може сприяти прогресуванню захворювань тканин пародонта у таких пацієнтів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.

1. Пасиешвили Л. М. Проблема ожирения в общеврачебной практике.

Східноєвропейський журнал внутрішньої та сімейної медицини.-2014.-№ 1.- С. 37-43.

2. Bartold PM, Van Dyke TE. An appraisal of the role of specific bacteria in the initial pathogenesis of periodontitis. J Clin Periodontol. 2018; 17:6–11.

3. Chapple ILC, Matthews JB. The role of reactive oxygen species and antioxidant species in the periodontal tissue destruction. Periodontol 2000. 2007; 43:160–232.

4. Taba M, Jr, Kinney J, Kim AS, Giannobile WV. Diagnostic biomarkers for oral and periodontal diseases. Dent Clin North Am. 2005; 49:551–571.

5. Chapple C. Reactive oxygen species and antioxidants in inflammatory diseases. J Clin Periodontol. 1997;24:287–296.

6. Bergmeyer H.U. Methods of enzymatic analysys. / New York: Academic press Inc.-1963. p.1064.

7. Esa. [Last accessed 2017 Dec 10]; Application note—Malondialdehyde. 2009 cited 2010 ec 30. Available from http:///www.esainc.com/docs/spool/70-5033P_Malondialdehyde.pdf

8. Гирин С.В. Модификация метода определения каталазы в биологических субстрактах// Лаб.диагностика.-199.-№4., с.45-46.

УДК: 342.9: 614.2: 616.9

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФІЛАКТИКИ І ЛІКУВАННЯ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ

Максимяк Валентина Русланівна
Мовчан Карина Романівна
студентки IV курсу медичного факультету № 1
Давидов Павло Григорович
кандидат філософських наук, доцент
Донецький національний медичний університет
м. Лиман, Україна

Анотація: В даній статті розглядається питання про законодавче забезпечення та організацію захисту населення від інфекційних хвороб та проведення санітарно-протиепідемічних заходів. Також розглядаються питання профілактики, діагностики та лікування інфекційних хвороб в Україні.

Ключові слова: інфекційні хвороби, інфекції, профілактика, лікування, захворюваність.

Актуальність: Інфекційні хвороби є дуже великою загрозою для усього світу. Вони складають 1/3 від усіх причин смерті, як для дітей, так і для дорослих. За даними ВООЗ в деяких країнах інфекційні хвороби займають 2 місце в структурі загальної смертності.

Тому захист населення від інфекційних хвороб – це одне з пріоритетних питань у напрямку діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, особливо сьогодні, коли весь світ охоплений коронавірусною інфекцією. При цьому на думку приходять слова французького мікробіолога Луї Пастера, який наприкінці свого життя сказав: «Панове, за мікробами останнє слово». Незважаючи на розвиток медицини, відбувається і розвиток захворювань, які з кожним роком ставлять для нас все жорстокіші умови для

виживання. Саме тому ця проблема стоїть на одному з перших місць не тільки в Україні, а й усьому світу.

Мета роботи: метою статті є аналіз нормативно-правового забезпечення лікування і профілактики інфекційних хвороб в Україні.

Виклад основного матеріалу: У статті 46 Конституції України вказано: Кожна особа має право на охорону здоров’я та медичну допомогу. Тому відповідно до другого абзацу статті 1 закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» № 913-IV від 05.06.2003., інфекційні хвороби – розлади здоров'я людей, що викликаються живими збудниками (вірусами, бактеріями, рикетсіями, найпростішими, грибками, гельмінтами, кліщами, іншими патогенними паразитами), продуктами їх життєдіяльності (токсинами), патогенними білками (пріонами), передаються від заражених осіб здоровим і схильні до масового поширення [2].

Регулювання Захисту населення від інфекційних хвороб відбувається Основами законодавства України про охорону здоров'я, законами України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунодефіциту (СНІД) та соціальний захист населення», Законом про захист населення від інфекційних хвороб та іншими нормативно-правовими актами

Законодавство призначає організаційні, правові та фінансові засади діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, установ та організацій, підприємств. Якщо брати взагалі, то воно спрямоване на запобігання виникнення і поширення інфекційних хвороб людини, локалізацію та ліквідацію їх спалахів та епідемій, встановлює права, обов'язки та відповідальність юридичних і фізичних осіб у сфері захисту населення від інфекційних хвороб.

Відповідно установі Верховної Ради України, на міжнародному рівні Україна має співробітництво з іншими країнами світу. Ця діяльність відбувається завдяки участі в міжнародних програмах і проектах по захисту населення від інфекційних хвороб. Також існує обмін досвідом роботи та

інформації, надання взаємодопомоги та торгівля медичними та імунобіологічними препаратами та лікарськими засобами.

Захист населення від інфекційних хвороб безпосередньо у нашій країні здійснюється органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Кабінет Міністрів України розробляє і здійснює відповідні державні цільові програми, забезпечує фінансування та матеріально-технічне постачання закладів охорони здоров'я, установ і закладів державної санітарно-епідеміологічної служби, підприємств, установ та організацій, залучених до проведення заходів і робіт, пов'язаних з ліквідацією епідемій, координує проведення цих заходів і робіт, а також вирішує інші питання у межах повноважень, визначених законом.

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань охорони здоров'я у сфері захисту населення від інфекційних хвороб здійснює нагляд за додержанням підприємствами, установами, організаціями (незалежно від форм власності) та громадянами законодавства у сфері захисту населення від інфекційних хвороб. Також він розробляє, затверджує і вводить у дію санітарно-протиепідемічні правила і норми, методи обстеження та лікування хворих, діагностики та профілактики інфекційних хвороб, інші нормативно-правові акти.

Проводить контроль виконання вимог санітарно-протиепідемічних правил і норм.

До їх повноважень належить проведення аналізу і прогнозу епідемічної ситуації в Україні. Здійснюють статистичний облік інфекційних хвороб, як по областям, так і по країні в цілому. Розробляє обґрунтовані пропозиції, які спрямовані на профілактику та зниження рівня інфекційних хвороб і поліпшення епідемічної ситуації, внесення їх в установленому законодавством порядку на розгляд Кабінету Міністрів України та вирішення інших питань у межах повноважень, визначених законом.

Основи законодавства України про охорону здоров'я регулює питання запобігання інфекційних захворювань, небезпечних для населення. До таких інфекцій належить: туберкульоз, СНІД, проказа та інші. Тому особи, які є носіями таких збудників усуваються від роботи та іншої діяльності, яка може сприяти поширенню інфекційних хвороб, і підлягають медичному нагляду і лікуванню за рахунок держави з виплатою в разі потреби допомоги по соціальному страхуванню. Щодо окремих особливо небезпечних інфекційних захворювань можуть здійснюватися обов'язкові медичні огляди, профілактичні щеплення, лікувальні та карантинні заходи в порядку, встановленому законами України.

Органи місцевого самоврядування забезпечують проведення профілактичних і протиепідемічних заходів на територіях населених пунктів, у місцях масового відпочинку населення та рекреаційних зонах, а також робіт по ліквідації епідемій та спалахів інфекційних хвороб і вирішують питання фінансового та матеріально-технічного забезпечення цих заходів і робіт.

Крім того, органи місцевого самоврядування здійснюють комплексні заходи, які будуть спрямовані на ліквідацію епідемій, спалахів інфекційних хвороб та їх наслідків. Вони забезпечують участь у боротьбі з інфекційними хворобами заклади та установи охорони здоров'я усіх форм власності, а також вирішують інші питання у межах повноважень, визначених законом.

Лікування хворих на інфекційні хвороби проводиться обов'язково тільки в акредитованих державою лікувальних закладах, незалежно від форми власності.

При цьому є також і вимоги до медичного персоналу. Вони зобов'язані мати повну медичну освіту та відповідають кваліфікаційним вимогам, які встановленні центральним органом виконавчої влади.

В залежності від того, наскільки тяжкий перебіг інфекційної хвороби лікування може проводитись амбулаторно (якщо легкий перебіг, при цьому повинен бути систематичний нагляд лікуючого лікарня). Якщо ж перебіг буде тяжким або хворі створюють реальну небезпеку зараження оточуючих, то їх

лікування проводиться під медичним наглядом у стаціонарних відділеннях в закладах охорони здоров'я. порядок лікування таких хворих відбувається згідно протоколів лікувального закладу або ж протоколів, які надані Міністерством Охорони Здоров'я України.

Раннє розпізнавання інфекційних хвороб має принципову клінічну значимість, бо дає змогу своєчасно розпочати лікування і цим самим запобігти важкому їх перебігу і ускладненням, домогтися швидкого одужання.

На сьогодні в Україні існує 18 діючих інфекційних лікарень, що є дуже малою кількістю до загальної кількості населення. Матеріально-технічне забезпечення яких на недостатньому рівні. Саме через це надання медичної дороги інфекційно хворим є неповноцінним,через те,що не вистачає койко-місць та відповідного лікування.

Також якщо взяти той фактор, що у 2017 році майже повністю було розпущено роботу санстанцій, санітарно-епідеміологічна ситуація в Україні зараз залишає бажати кращого. Оскільки робота санепідемслужби була своєрідною зброєю проти дії епідемій, катастроф та шкідливого впливу природного середовища, а разом з діяльністю роботи лікарів-інфекціоністів і фармацевтів вони можуть давати потужну протидію хворобам.

Захист населення від інфекційних хвороб це – комплекс заходів, який спрямований на безпечну життєдіяльність населення. Цей напрямок має у своєму складі профілактику, яка на сучасному етапі є дуже актуальною і потребує значних зусиль як держави в цілому, так і людини зокрема.

Профілактика – це вид діяльності служби охорони здоров'я, спрямований на раннє виявлення і зниження ризику розвитку захворювань, а також на зниження негативного впливу на здоров'я факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

Згідно з визначенням ВООЗ, профілактика захворювань – це заходи, які спрямовані на попередження захворювань:

- боротьба з факторами ризику;
- імунізація;

- сповільнення розвитку захворювання;

Згідно Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» ст. 11. ч.1 «Організація та проведення профілактичних і протиепідемічних заходів» покладається на території, об’єкти та підрозділи, які підпорядковані органам виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; підприємства, організації та установи незалежно від форм власності; заклади охорони здоров’я [2].

У цьому ж законі в ст. 10. «Основні принципи профілактики інфекційних хвороб», зокрема, визначається:

- безоплатне надання медичної допомоги особам, хворим на інфекційні хвороби у державних та комунальних закладах охорони здоров’я та державних наукових установах;

- захист населення від інфекційних хвороб – основний напрям діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;

- соціальний захист осіб, які хворіють на інфекційні хвороби;

- дотримання організаціями незалежно від форм власності та громадянами санітарно-гігієнічних та санітарно-протиепідемічних правил і норм при здійсненні будь-яких видів діяльності;

- обов’язкове комплексне проведення профілактичних протиепідемічних заходів, їх обов’язкове фінансування.

Залежно від стану здоров'я, наявності факторів ризику захворювання або вираженої патології існує декілька видів профілактики, а саме первинна, вторинна та третинна.

Згідно ст. 8. «Фінансування профілактичних і протиепідемічних заходів та лікування хворих на інфекційні хвороби» проводяться за рахунок коштів підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та за кошти фізичних осіб [2].

Одним з основних та найпоширеніших профілактичих методів інфекційних хвороб є профілактичні щеплення. Вони є найефективнішим і безпечним методом профілактики важких, життєзагрожуючих інфекційних

захворювань, таких як: туберкульоз, дифтерія, правець, поліомієліт, кір, вірусний гепатит В. ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я) стверджує, що ніщо, навіть антибіотики, не зробили істотного впливу на зниження смертності, як вакцинація.

Законодавством України передбачено, що у разі загрози виникнення інфекційної хвороби або її масового поширення на відповідних територіях, проводяться обов’язкові профілактичні щеплення проти цієї інфекційної хвороби.

До основних профілактичних щеплень згідно ст. 12 «Профілактичні щеплення» відносять щеплення проти дифтерії, кашлюку, кору, поліомієліту, правця, туберкульозу. Вони є обов'язковими і включаються до календаря щеплень.

Рішення про проведення обов'язкових профілактичних щеплень приймають головний державний санітарний лікар України; головні державні санітарні лікарі центральних органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах оборони, охорони громадського порядку, виконання кримінальних покарань, захисту державного кордону, Служби безпеки України.

Профілактичні щеплення проводяться лише після медичного огляду, якщо особа не буде мати протипоказань.

Згідно ст.12 «Профілактичні щеплення» [2] проводяться:

1. Повнолітнім дієздатним громадянам – за їх згодою після надання об'єктивної інформації про щеплення, наслідки відмови від них та можливі поствакцинальні ускладнення.

2. Особам віком від п'ятнадцяти до вісімнадцяти років чи визнаним судом обмежено дієздатними – за їх згодою після надання об'єктивної інформації та за згодою об'єктивно інформованих батьків або інших законних представників цих осіб.

3. Особам, які не досягли п'ятнадцятирічного віку чи визнані у встановленому законом порядку недієздатними, проводяться за згодою їх об'єктивно інформованих батьків або інших законних представників.

У разі відмови особи або її законного представника від профілактичних щеплень, лікар повинен взяти письмову відмову та засвідчити це актом у присутності свідків.

Стаття 8. «Фінансування профілактичних і протиепідемічних заходів та лікування хворих на інфекційні хвороби» наголошує, що профілактичні щеплення проти інфекційних хвороб та профілактичні щеплення за епідемічними показаннями здійснюються безоплатно. Це можливо за рахунок державних коштів. Поставки імунобіологічних препаратів для проведення профілактичних щеплень, включених до календаря щеплень, у тому числі для профілактики сказу, здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України, а для проведення щеплень за епідемічними показаннями – за рахунок коштів місцевих бюджетів, а також інших джерел, не заборонених законодавством [2].

Відмова людей від планових щеплень може призвести до спалаху того чи іншого захворювання. Тому чим більше ми відтерміновуємо планове щеплення, тим складніше буде його надолужити за календарем. Таким чином, якщо велика кількість людей буде нехтувати профілактичними щепленнями, може виникнути епідемія інфекційного захворювання. У зв’язку з цим, населення повинне буде дотримуватися карантину.

Карантинні заходи спрямовані на охорону певної території від занесення інфекційних захворювань з інших країн (територій) і попередження їх поширення за межами осередку.

Відповідно до статті 29 Закону України «Карантин» встановлюється та відміняється Кабінетом Міністрів України за поданням головного державного санітарного лікаря України. Рішення про встановлення карантину, а також про його відміну негайно доводиться до відома населення через засоби масової інформації.

У рішенні про встановлення карантину зазначається:

- обставини, які призвели до встановлення карантину
- межі території карантину
- профілактичні та протиепідемічні заходи; їх терміни проведення
- тимчасові обмеження прав фізичних і юридичних осіб
- підстави та порядок обов'язкової самоізоляції
- перебування особи в обсерваторі (обсервації), госпіталізації до тимчасових закладів охорони здоров'я

Карантин встановлюється на період, необхідний для ліквідації епідемії чи спалаху особливо небезпечної інфекційної хвороби. Контроль за виконанням карантину здійснюють місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

Висновок: Захист населення від інфекційних хвороб здійснюється як на міжнародному, так і на місцевому рівні. На місцевому він регламентується Конституцією та законами України, які встановлює Кабінет Міністрів України та Президент. Ми бачимо, що у порівнянні з попередніми роками, медична система для протидії спалаху інфекційних хвороб трохи покращилась. Тому що з'явилась велика кількість нових засобів та сучасних технологій, які полегшили боротьбу з інфекціями. Наприклад, завдяки використанню сучасних обладнань для діагностики інфекційних хвороб, збільшилось виявлення хворих на ранніх стадіях захворювання; нові технології знизили ризик розвитку внутрішньолікарняних інфекцій; зараз держава забезпечує лікарні рециркуляторами, безконтактними дезинфікаторами для рук та інфрачервоними термометрами, що зменшують ризик поширення інфекційних хвороб.

Україна на сьогодні недостатньо готова боротися з інфекційними хворобами в силу ряду причин як соціально-економічного так і організаційно-кваліфікаційного рівня:

1. Не достатнє державне фінансування.

2. Практично не оснащені медичним і технологічним устаткуванням інфекційні-лікарні, що негативно впливає на доступність і якість медичної допомоги хворим.

3. Недостатня забезпеченість кадрів та рівень знань лікарів медичної допомоги первинного рівня з питань профілактики, діагностики та лікування інфекційних хворих, а також лікарів-лаборантів діагностичних установ та, зокрема, й інфекційних лікарень та відділень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради. 1996. № 30. Ст. 36.

2. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 06.04.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1658-17

3. Харитонюк Р.О. Медико-соціальне обґрунтування концепції оптимізації медичної допомоги інфекційним хворим на регіональному рівні, Київ – 2014, С. 4-6; 22-23.

4. Профілактичні заходи в практиці лікарів «Загальної практики – сімейної медицини» Качан І.С., Колесник М.Ю., Кривенко В.І., Непрядкіна І.В Пахомова С.П, Радомська Т.Ю., Федорова О.П.,. Запоріжжя 2017, С. 15-16.

УДК 378.147

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ТУРИЗМ І ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА

Маковецька Наталія Валеріївна
д.п.н., професор
Сидорук Анна Вікторівна
к.п.н., доцент
кафедра туризму та готельно-ресторанної справи
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

Анотація: в статті розглянуто процес цифровізації закладу вищої освіти на прикладі Запорізького національного університету, освітнього процесу студентів спеціальностей туризм і готельно-ресторанна справа. Проаналізовано основні аспекти запровадження «цифрової освіти». Визначено основні компоненти цифровізації освітнього процесу майбутніх фахівців туристичної галузі та індустрії гостинності.

Ключові слова: цифрова освіта, студенти, туризм, готельно-ресторанна справа, освітній процес.

Законом України про вищу освіту визначено, що пріоритетами освітньої системи нашої країни є відкритість діяльності закладів вищої освіти, необмежений за часом і місцем доступ до навчальних матеріалів та інтеграція з європейським освітнім простором [1]. Цифрова трансформація є великим викликом і водночас чудовим шансом для українських університетів, які зможуть істотно посилити свою конкурентоспроможність, залучити додаткові ресурси, оновити ІТ-інфраструктуру, а також підвищити якість освіти, що сприятиме отриманню професійних умінь і навиків завдяки індивідуалізації та гнучкості освітнього процесу.

Метою статті є аналіз цифрової освіти студенів спеціальностей туризм і готельно-ресторанна справа Запорізького національного університету.

Цифрова освіта – це освіта, яка функціонує за рахунок цифрових технологій, тобто електронних транзакцій, шляхом використання Інтернету.

Основним ресурсом цифрової освіти є інформація. Цифровізація освіти вже змінює традиційну систему освіти у напрямі формування її нової якості.

Це проявляється в наступному [2]:

- збільшується кількість віртуальних освітніх платформ;

- один електронний ресурс може бути використаний багато разів для надання різних за змістом освітніх послуг;

- впровадження нових технологій в освіті та цифрових освітніх платформ, які надають послуги.

Отже, проаналізуємо цифровізацію освітнього процесу студентів спеціальностей туризм і готельно-ресторанна справа Запорізького національного університету.

Університет має потужну матеріально-технічну базу та розвинуту ІТ-інфраструктуру для формування професійних умінь і навичок майбутніх фахівців туристичної галузі та індустрії гостинності: комп'ютерні класи зі спеціалізованим програмним забезпеченням «Парус-Турагенство», «Парус-Ресторан», «Парус-Готель», мультимедійні аудиторії тощо.

В університеті вже 5 років успішно працює система електронного забезпечення навчання MOODLE, в якій розміщені навчальні матеріали для забезпечення всіх навчальних дисциплін студентів означених спеціальностей, створені цифрові кабінети студента і викладача. В цифровому кабінеті студента, окрім миттєвої електронної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу, відображені робоча навчальна програма дисципліни, матеріали лекційних і практичних занять, додаткова література, поточні та контрольні заходи, рейтинг успішності, терміни виконання завдань і їх оцінювання викладачем тощо. Перевірка кваліфікаційних робіт на антиплагіат для підтримки академічної доброчесності відбувається через створену власну

Базу магістерських робіт з інтеграцією сервісу Unicheck, який здійснює перевірку на плагіат в мережі Інтернет.

Науково-педагогічні працівники, студенти, аспіранти цілодобово мають доступ до повного обсягу електронного каталогу бібліотеки університету (станом на березень 2020 року налічує 143 400 назв різних видів електронних ресурсів) в режимі online та можливість завантажувати електронний каталог як мобільний додаток LibClient.

Інформація щодо освітнього процесу студентів постійно оновлюється на офіційному сайті Запорізького національного університету, на сайті кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, а також на сторінках кафедри у соціальних мережа Facebook, Instagram і Telegram-каналі, що безперечно впливає на якість освіти, моніторинг якої відбувається онлайн завдяки використанню Google Forms.

Отже, можемо визначити, цифровізація освітнього процесу спрямована на задоволення потреб університетської спільноти і людства, а також на прозорість і якість навчання загалом. В процесі підготовки студентів спеціальностей туризм і готельно-ресторанна справа дуже важливим є надання повноцінного і всеосяжного доступу до якісної освіти в будь-який час та в будь-якому місці, враховуючи специфіку їх професійної діяльності. Перспективами подальшого дослідження вбачаємо удосконанення цифровізації освітнього процесу відповідно до визначених потреб його учасників.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про вищу освіту» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/paran65.

2. Криворучко О. С. Імперативи формування та домінанти розвитку цифрової економіки у сучасному парадигмальному контексті. *Парадигмальні зрушення в економічній теорії XIX ст.: зб. наук. пр. за матеріалами III Міжнар. наук.-практ. конф., 2–3 лист. 2017 р*. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2017. С. 681-685.

УДК 371.47.022

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ВИХОВАННІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЛЮБОВІ ТА ПОШАНИ ДО СІМ'Ї

Марків Володимир Миколайович
кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри педагогіки та методик навчання
Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія
м. Запоріжжя, Україна
Арнаут Галина Михайлівна
вчитель початкових класів
Криворізька Тернівська гімназія
м. Кривий Ріг, Україна

В статті розглядаються особливості використання засобів народної педагогіки у вихованні у молодших школярів любові та пошани до сім'ї. Розкривається шанобливе ставлення народної педагогіки до сімї, родинних цінностей. Акцентується увага на таких засобах: рідна мова, фольклор, традиції та обряди, приклад дорослих, праця.

Ключові слова: родина, сім'я, народна педагогіка, рідна мова, фольклор, традиції та обряди, приклад дорослих, праця, слово вчителя.

Першоосновою життя на землі є сім'я. Сім'я в Україні завжди розглядалась як святиня. «Без сім'ї немає щастя на землі» мовиться у народному прислів'ї.

Шанобливе ставлення народної педагогіки до сім'ї оспіване в піснях, де члени сім'ї, сімейна трійця образно порівнюється з красним сонцем, ясним місяцем та зірочками на небі. Як без небесних світил неможливе життя на Земні гак неможливе воно і без сім'ї.

Сім'я має певні обов'язки, виконує певні функції, однією з яких є виховання дітей У дітей свій обов'язок – любити і шанувати батьків: «Шануй батька й неньку, то буде тобі скрізь гладенько». Невдячність дітей до батьків суворо засуджується у моральному кодексі нашої педагогіки.

Над проблемою етнопедагогічних основ виховання та використання засобів виховання в народній педагогіці працювали видатні педагоги: К.Ушинський, С.Русова, В.Сухомлинський, М.Стельмахович.

Одним із засобів виховання в народній педагогіці є рідна мова. Вона є найважливішим, найбагатшим і найміцнішим зв'язком між нинішнім і майбутнім поколіннями народу. Дорослі розповідають дітям казки, історії, бувальщини, розмовляють про все, що викликає дитячу цікавість. За допомогою слова можна звернути увагу дітей на важливий момент, підказати, спонукати, наголосити, зауважити, похвалити тощо.

Слово вчителя – регулятор дитячої поведінки. Але воно може виховувати, а може викликати і опір дитини. Причин тут безліч, але всі вони, мабуть, зводяться до сліпої віри в магічну силу слова, коли ми починаємо зловживати словесними методами виховання. Буває, що ми забуваємо про такі «дрібниці», як невідповідність наших слів справам, нестійкість наших слів, що виражається в непостійності вимог, словесній муштрі, і тоді свідомо чи мимоволі ми втомлюємо дитину, притуплюємо її чутливість до слова. Воно перестає нести в собі словесний заряд. Відомо, що коли дорослі постійно обрушують на дитину зливу повчань, повторюють сто разів на день те саме, в неї виробляється імунітет до наших «сентенцій».

Найчастіша наша помилка - зловживання наказовою формою в звертанні до дітей: «Не смій!», «Перестань зараз же!» і т. ін. Дитина звикає жити за підказуванням. І коли слово-милиця перестає фігурувати в її житті, виявляється, що дитина не спроможна зробити самостійно жодного кроку.

Це в одному випадку. В іншому – учні настільки звикають до «керівних вказівок», що в них настає адаптація до нашого слова. Вони просто не сприймають його. І це найгірше: контакт вчителя з дітьми порушений.

Виявляється, слово виховує, коли ним не зловживають, коли воно переконує, зачіпає струни дитячої душі, підкріплюється на ділі, вимовляється доброзичливо, серйозно, дохідливо.

В.Мосіяшенко зазначає, що мова є одним із наймогутніших вихователів дитини, але вона не може замінити собою знань, набутих безпосередньо із спостережень та досвіду [2, с. 98].

Одним із засобів виховання в народній педагогіці є фольклор. Усна народна творчість узагальнює багатовіковий людський досвід, вона є носієм і втіленням народної мудрості, народного світогляду, його ідеалів. У ній відбиваються національна психологія, національна свідомість народу, це його історія, філософія, мораль, правові закони.

Узагальнені форми життя, виховання, навчання, спостережливість втілювались у рідному слові, закріплювалися, передавались із вуст у вуста, шліфувались, набували значущості «народних перлин», яке одне покоління передавало іншому як найдорожчу спадщину.

Серед творів усної народної творчості є багато, які можна успішно використати з метою виховання любові та пошани до сім'ї. Це і казки відповідного змісту; приказки, прислів'я, використані у відповідний момент; мирилки, промовлені для зняття конфлікту тощо.

Для усної народної творчості характерне поєднання колективного й індивідуального. Індивідуальне, яке сприймається гуртом, стає колективним творінням. Фольклорною ознакою є імпровізаційність. Ці дві ознаки ми можемо використати переробляючи, перефразовуючи деякі фольклорні твори, щоб посилити їх вплив на формування у дітей любові та пошани до сім'ї.

Ще одним важливим засобом виховання в народній педагогіці є традиції та обряди. Скільки б не розповідали дітям про рід, родовід, але якщо в сім'ї немає традицій, не зберігаються сімейні реліквії, листи, рушники, одяг, вони ростуть без поважного ставлення до батьків, до старших.

Про це з сумом розмірковує засновник сучасного українського народознавства В.Скуратівський. В книзі «Берегиня» він пише: «... чи в багатьох

сучасних сім'ях знайдеш на стіні батьківські фотокартки. Зате скільки співаків, футболістів, колекцій цигаркових коробок! Старі фотокартки близьких людей припадають пилюкою в безладно напханих альбомах, а прибраний домотканим рушником портрет батька чи мами вважається ознакою старомодності, несмаку. Еталоном комфортності, обличчям сучасної оселі стало натомість масове колекціонування кришталю, невжиткового посуду, розкішних меблів...» [3, с. 60].

Протягом перебування дітей у освітньому закладі потрібно викликати у них інтерес до свого родоводу. Бажано, щоб кожна дитина при закінченні навчання у початковій школі мала свій альбом – родовід чи родинне дерево, виготовлене своїми руками під керівництвом вчителя. А в ньому фотографії прадіда, прабабусі, дідуся, бабусі, батьків, братів, сестер.

Нехай стануть шанованими й у початковій школі прабатьки, дідусі, бабусі та самі батьки. Як зазначає М.Стельмахович: «...зустрічі з ними напередодні національних свят, їхні розповіді обов'язково викличуть у дітей інтерес до історії родоводу, любов і пошану до рідних [4, с. 89].

Не менш важливим засобом виховання в народній педагогіці є приклад батьків, дорослих. Батьки, вчителі завжди є еталоном для дітей, взірцем для наслідування. Дитина усвідомлює не тільки те, чого ми її навчаємо. На неї справляє вплив особистість дорослого, його стиль роботи, манера триматися, уміння розмовляти з дітьми та іншими дорослими.

Дитина розвивається всебічно під впливом людської особистості, яку К.Ушинський порівнював з життєдайним променем сонця. Виховувати власною вихованістю – таким повинен бути девіз кожного, хто причетний справи виховання. Вміти звертати на себе критичний погляд, об'єктивно оцінювати власні досягнення та прорахунки, завжди пам'ятати, що кожен твій крок, жест, слово під невідступним контролем [6, с. 236].

Ми весь час впливаємо на дітей: і тоді, коли розмовляємо з одним, а чуйні усі інші, і тоді, коли робимо зауваження одному, а другий вслухається в наші слова, і тоді, коли одного хвалимо, а інші при цьому присутні, і тоді, коли щось

робимо в оточенні цікавих, ведучи з ними розмову. Тільки сама присутність дорослого з дітьми неодмінно чогось учить їх. Навіть тоді, коли дорослий не ставить перед собою певного завдання, він так чи інакше впливає на них.

Дітям притаманна надзвичайна властивість визначати наш настрій, вловлювати, як ми ставимось до них – всерйоз сприймаємо їхні справи чи поверхово, формально; по-доброму робимо зауваження, чи за сухим безстороннім тоном криється наше розчарування.

На жаль, далеко не завжди у взаєминах з дітьми ми беремо до уваги дитячу проникливість.

Ще одним важливим засобом виховання дітей в народній педагогіці є праця. З перших років життя дитину оточує трудова атмосфера сім'ї. До змісту трудового виховання дітей в сім'ї входять самообслуговування, побутова праця, праця в природі. У кожному з цих видів праці батькам треба визначити коло обов'язків дітей, запровадити певну систему їх виконання. На цьому наголошував А. Макаренко, який підкреслював, що кожна дитина в сім'ї повинна мати свої обов'язки [1, с. 354].

Дітям дуже приємно дарувати на день народження своїм рідним хусточку, серветку, зроблену або вишиту своїми руками. Наслідки праці, яких діти досягай самостійно, зі своєї ініціативи, бувають особливо дорогі батькам, братам і сестрам. Це привчає дитину виявляти піклування, увагу до своїх близьких, бажання принести їм радість і задоволення.

У сім'ї має бути трудове оточення, загальний порядок у домашньому господарстві. Коли діти бачать, що дорослі дружно, добре працюють, допомагають одне одному, дбайливі, уважні одне до одного, то і в дітей збільшується інтерес до роботи, любов до праці, бажання самому в ній брати участь і допомагати дорослим [5, с. 77].

Вчителі також використовують працю, як засіб виховання, любові та пошани до сім'ї. Батьків запрошують на заняття, де вони розповідають про свою працю на підприємствах та установах. Бабусі під час зустрічей з учнями

розповідають про минувшину. Під час такої роботи у дітей виникають та закріплюються почуття любові та пошани до членів сім'ї.

Висновки. Молодший шкільний вік – це вік, в якому закладаються першооснови морального усвідомлення власних дій та поведінки і який характеризується такими позитивними рисами, як чуйність, безпосередність, довіра, зацікавленість. Молодший школяр здатний виражати турботу не тільки на рівні емоцій, а й вчинками. Для учнів даного віку провідними є такі якості та уявлення, як ввічливість, доброзичливість, милосердя, взаємодопомога, щедрість, гостинність, чемність, увага до інших, повага до старших, тобто визначальні риси українського національного характеру. Пріоритетним для молодших школярів є виховання на кращих традиціях сім'ї, свого роду, краю.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Макаренко А.С. Мои педагогические воззрения / А.С.Макренко. - М.: Знание, 1984. - С. 343-363.

2. Мосіяшенко В.А. Українська етнопедагогіка: [навч. посіб.] / В.А.Мосіяшенко -Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. - 176 с.

3. Скуратівський В. Берегиня: [посіб.] / В. Скуратівський. - К.: Рад. письменник, 1887 - 276 с.

4. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка: [навч. посіб.] / М.Г.Стельмахович. - К.: ІЗИН, 1997. - 232 с.

5.Українська родина: Родинний і громадський побут: [навч.-метод. посіб. для вч. та виклад. народознавства] / Упор. Орел Лідія. - К. ІЗМН, 2000. - 423 с.

6.Ушинський К.Д. Рідне слово в 2 т. / К.Д.Ушинський. - К.: Рад. шк., 1983. - Т.2. 1983. - 380 с.

УДК 632.7:633.1

ОСНОВНІ ШКІДНИКИ В ПОСІВАХ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ

Михайленко Вадим Вячеславович
магістрант
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

Анотація. Досліджено видовий склад шкідників озимої пшениці в умовах Запорізької області. Встановлено, що поширеними шкідниками озимої пшениці є: попелиці, цикадки, клоп шкідлива черепашка, хлібна жужелиця, хлібні жуки, озима совка, п'явиці, шведська та гессенська мухи, хлібні блішки, трипси, пильщики. Виявлено в умовах Запорізької області в посівах озимої пшениці 29 видів фітофагів з 8 рядів та 20 родин. Встановлено, що серед шкідників озимої пшениці одним із небезпечних шкідників є озима совка.

Ключові слова: озима пшениця, посівна площа, видовий склад, шкідники, озима совка.

Вступ. Озима пшениця є однією з основних зернових культур у світі та Україні. За посівною площею озима пшениця займає перше місце в світі серед сільськогосподарських культур. Світова посівна площа її становить понад 220 млн. га. В Україні озима пшениця займає 6-7 млн. га. В Україні до 90 % площ її зосереджено у районах Степу (55 %) та Лісостепу (35 %) і лише близько 10 % – на Поліссі та в Закарпатті [1].

Проте щорічні втрати врожаю зернових культур від шкідників, хвороб та бур'янів на земній кулі складають біля 35 % врожаю, а втрати потенційно-можливого врожаю озимої пшениці складають 24 %.

Значної шкоди посівам озимої пшениці приносять шкідники, зокрема попелиці, цикадки, клоп шкідлива черепашка, хлібна жужелиця, хлібні жуки,

озима совка, п’явиці, шведська та гессенська мухи, хлібні блішки, трипси, пильщики та інші.

Метою роботи є дослідження видового складу шкідників озимої пшениці в умовах Запорізької області.

Виклад основного матеріалу. В умовах Запорізької області в посівах озимої пшениці виявлено 29 видів фітофагів з 8 рядів та 20 родин. Зокрема, в обліках, проведених у 2019 році, домінував ряд твердокрилі – 49 %, в значно меншій кількості виявлені в посівах представники із ряду напівтвердокрилі – 17 %, лускокрилі – 14 % і прямокрилі – 10 %, а також двокрилі, перетинчастокрилі, рівнокрилі, трипси, що відповідно становлять 4 %, 2 %, 2 % і 2 % (рис. 1).

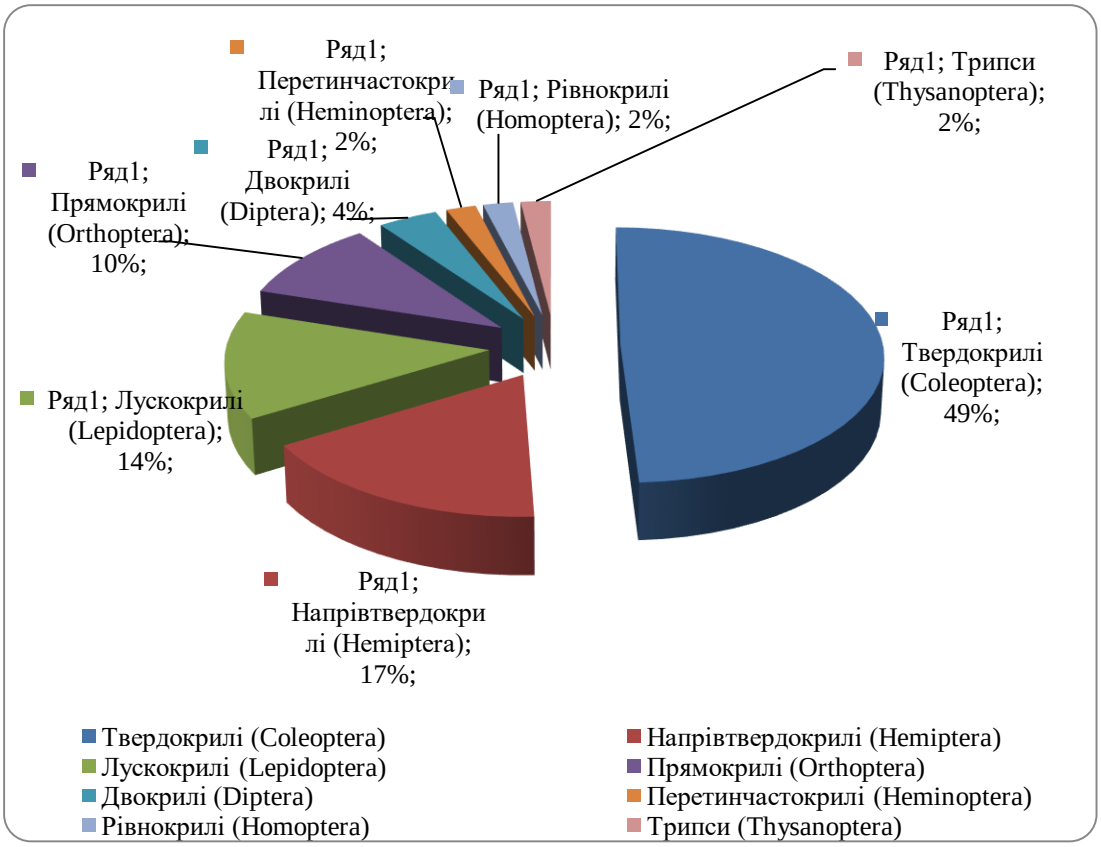

Рис. 1. Таксономічна структура фітофагів у посівах озимої пшениці (2019 р.)

Видовий склад основних шкідників озимої пшениці був такий (табл. 1): з прямокрилих (*Orthoptera*): сарана перелітна – *Locusta migratoria Rossica L.*, прус італійський або сарана італійська – *Calliptamus italicus L.*, коник зелений – *Tettigonia viridissima L.*, цвіркун польовий – *Gryllus campestris L.*; з трипсів

(*Thysanoptera*): трипс пшеничний – *Haplothrips tritici Kurd.*; з напівтвердокрилих (*Hemiptera*): шкідлива черепашка – *Eurygaster integriceps Put.*, елія гостроголова – *Aelia acuminata L.* ягідний клоп – *Dolicoris baccarum L.*, краєвик щавелевий – *Syromastes marginatus L.*, польовий клоп – *Lygus pratensis L.*, люцерновий клоп – *Adelphocoris lineolatus Goeze.*; з рівнокрилих (*Homoptera*): темна цикадка – *Laodelphax striatella Fall.*, звичайна злакова попелиця – *Schizaphis graminum Rond.*, велика злакова попелиця – *Sitobion avenae F.*; з твердокрилих (Coleoptera): кравець – *Lethrus apterus Laxm.*, ковалик посівний – *Agriotes sputator L.*, ковалик степовий – *Agriotes gurgistanus Fald.*, мідляк піщаний – *Opatrum sabulosum L.*, мідляк кукурудзяний – *Pedinus femoralis L.*, жужелиця хлібна мала – *Zabrus tenebrioides Goeze.*, кузька, або хлібний жук – *Anisoplia austriaca Hrbst.*, п'явиця червоногруда – *Oulema melanopus L.*, смугаста хлібна блішка – *Phyllotreta vittula Redt.*, велика стеблова блішка – *Chaetocnema aridula Gyll.*); з перетинчастокрилих (*Hymenoptera*): пильщик (трач) хлібний звичайний – *Cephus pygmeus L.*; з лускокрилих (*Lepidoptera*): совка озима – *Scotia segetum Schiff.*); з двокрилих (*Diptera*): гессенська муха – *Mayetiola destructor Say.*, вівсяна шведська муха – *Oscinella frit L.*, зеленоочка – *Chlorops pumilionis Bjerk.*

Таблиця 1

Кількість видів шкідників по рядах

Твердокрилі (*Coleoptera*)	10 видів
Напівтвердокрилі (*Hemiptera*)	6 видів
Прямокрилі (*Orthoptera*)	4 види
Двокрилі (*Diptera*)	3 види
Рівнокрилі (*Homoptera*)	3 види
Перетинчастокрилі (*Heminoptera*)	1 вид
Трипси (*Thysanoptera*)	1 вид
Лускокрилі (*Lepidoptera*)	1 вид

Із них 14 видів є багатоїдними, а 15 спеціалізованими (рис. 2).

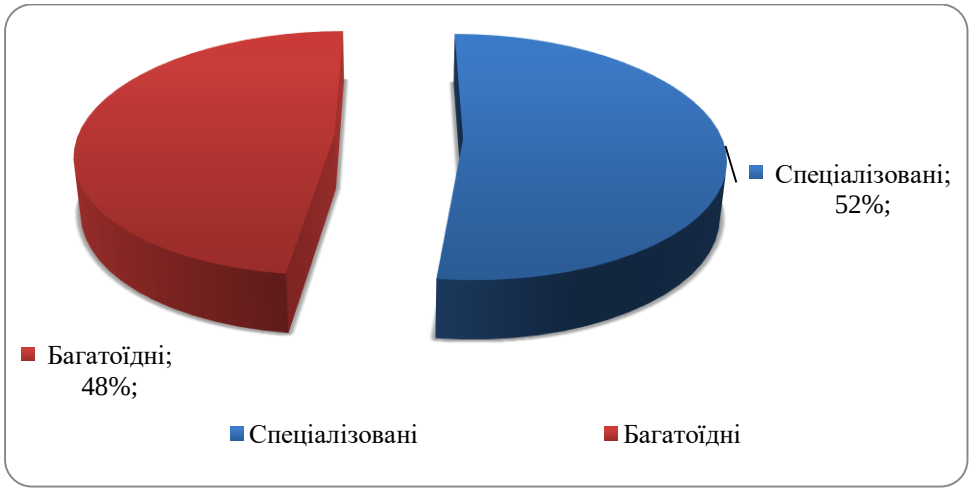

Рис. 2. Співвідношення шкідників на озимій пшениці в умовах Запорізької області (2019 рік)

Досліджуючи шкідників озимої пшениці, слід відмітити значну шкодочинність озимої совки. Озима совка – *Scotia segetum Schiff.* відноситься до родини совок – *Noctuidae*, ряду лускокрилі – *Lepidoptera*, класу комахи – *Insecta.*

За даними В. П. Васильєва [2], озима совка по шкідливості поділяється на три зони: перша зона – незначної шкідливості, друга зона – середньої шкідливості й третя зона – сильної шкідливості. Так, в Україні до першої зони відносяться: Житомирська, Чернігівська, Сумська, Херсонська та Рівненська області. До другої зони: Закарпатська, Вінницька, Львівська, Дніпропетровська, Київська, Донецька, Івано-Франківська та Чернігівська області. До третьої зони відносяться – Луганська, Запорізька, Хмельницька, Миколаївська, Харківська, Тернопільська, Одеська, Черкаська, Волинська, Полтавська та Кіровоградська області.

Встановлено, що чисельність озимої совки в 2019 році зменшилася у порівнянні з 2018 роком. Аналіз даних про поширення озимої совки показав коефіцієнт заселеності полів гусеницями у 2018, 2019 роках за даними осінніх обстежень (табл. 2).

Таблиця 2

Заселеність посівів озимої пшениці гусеницями озимої совки за даними осінніх обстежень в умовах Запорізької області

Роки	Обстежено, га	Заселено, га	% заселеної площі	Середня щільність гусениць на 1 $м^2$	Коефіцієнт заселеності (Кз)
2018	25	18	72	1,0	0,72
2019	25	18	72	0,6	0,45

З табл. 2 видно, що максимум заселеності посівів був відмічений у 2018 році (Кз = 0,72), а у 2019 році відбулося зниження щільності, коефіцієнт заселеності складав 0,45.

У 2020 році при весняних контрольних обстеженнях встановлено, що стан перезимівлі гусениць був задовільний, під час зимівлі від різних причин загинуло близько 20 % гусениць.

Висновки. Отже, вивчення видового складу, особливостей біології і закономірностей розмноження шкідників у посівах озимої пшениці має важливе практичне значення та потребує щорічного моніторингу для управління чисельністю основних фітофагів цієї сільськогосподарської культури.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Зінченко О.І., Салатенко В. Н., Білоножко М. А. Рослинництво: Підручник. К.: Аграрна освіта, 2001. – 591 с.: іл.

2. Васильев В. П. Вредители сельскохозяйственных культур и лесных насаждений: В 3-х т. 2-е изд., испр. и доп. Т 3. Методы и средства борьбы с вредителями, системы мероприятий по защите растений: К.: Урожай, 1989. – 408 с.: ил.

УДК 661.566.081.2

РОЗРОБКА СИСТЕМИ АВТОМАТИЧНОГО КЕРУВАННЯ ПРОЦЕСОМ ВИПАРЮВАННЯ ХЛОРИДУ КАЛЬЦІЮ З ПІДТРИМКОЮ ПРОЦЕСУ «САМОЗАТРАВКИ»

Михайловська Світлана Олександрівна
магістрант
Пугановський Олег Валентинович
аспірант
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна

Анотація: Представлено результати роботи по створенню системи автоматизованого керування трикорпусною випарною установкою для випарювання хлориду кальцію, що працює у режимі «самозатравки». В основу системи керування покладено нечіткий регулятор, що забезпечує керування величиною додаткового потоку. У такій системі виключено можливість переповнення апаратів через незв'язаність каналів керування, що притаманна системам на релейних регуляторах.

Ключові слова: випарювання, хлорид кальцію, моделювання, нечіткий регулятор, автоматизація

Випарювання розчинів використовують з метою отримання сировини для наступної кристалізації чи висушування. Наприклад, попередньо випарені соки перетворюють на сухі концентрати, розчини солей неорганічних речовин піддають висушуванню, також після попереднього концентрування. Основною проблемою при концентруванні неорганічних сполук є кристалізація на теплообмінних поверхнях апаратів при досягненні межі розчинності. Найбільш проблемною є технологія концентрування сумішей неорганічних речовин при

наявності у розчині солей кальцію та сульфатів. Так у содовому виробництві, основним відходом виробництва є розчин хлориду кальцію, що містить погано розчинні домішки сульфатів і карбонатів.

При випарюванні такого розчину, на теплообмінних поверхнях у випарних апаратах утворюються інкрустації значної товщини, що роблять практично неможливою подальшу роботу апаратів. Для подолання цієї проблеми було запропоновано технологію з «самозатравкою». Вона передбачає створення умов, коли формування нерозчинних часток відбувається у массі розчину а не на поверхнях апарату. Один з різновидів такої технології – додавання деякої кількості твердих часток у розчин, потребує складного додаткового обладнання, вартість якого може перевищувати вартість випарної установки.

Другий різновид технології «самозатравки» передбачає проведення процесу у доволі вузьких межах концентрації розчину в апаратах. У цьому випадку, для утримання концентрації в заданих межах використовують уведення розбавленого розчину паралельно до основного потоку розчину, що перетікає з апарата у апарат. Основна проблема заклечається в управлінні цим потоком. Стандартні системи регулювання на основі пропорційного, інтегрального та диференційного законів а також регулятори з використанням логічних елементів не дають бажаної якості регулювання. Деякі системи мають області, у яких рівень виходить за допустимі межі.

Метою дослідження було створення системи керування, що вільна від вказаних недоліків. За основу системи було вирішено узяти нечіткий регулятор. Перевагами цих регуляторів є можливість їх використання у випадках, коли об’єкти мають складні або мало вивченні внутрішні зв’язки.

Методи дослідження. Дослідження проводились у середовищі Simulink. Спрощену модель об’єкту можна представити, як на рис.1. У цій моделі не враховуються процеси теплопередачі та випаровування.

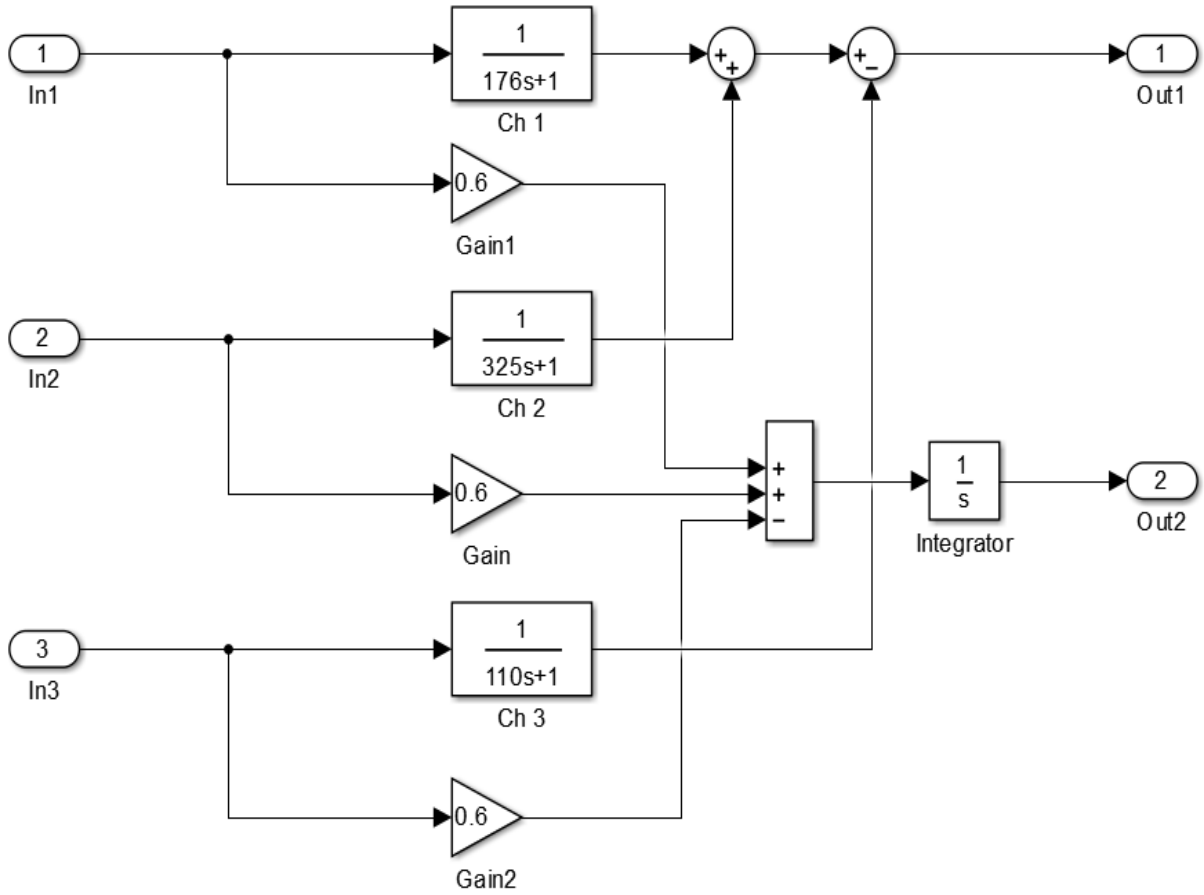

Рис.1. Модель випарного апарата

Позначення «In1» відповідає основному потоку розчину, що перетікає з попереднього апарату. «In2» – додатковий, розбавлений розчин, що додають для підтримки концентрації в апараті. «In3» – інформація про витрату розчину з апарату. Вихід «Out1» – відповідає концентрації розчину а «Out2» – рівню в апараті. Як видно з рисунку, об’єкт має перехресні внутрішні зв’язки, що ускладнюють розробку системи автоматичного керування. Зміна кожного потоку одночасно впливає і на рівень у апараті і на концентрацію розчину.

Запропонована система з нечітким регулятором наведена на рис. 2. На рисунку, модель об’єкту згрупована у «Subsystem».Як видно з рисунку, система автоматизованого керування побудована на трьох контурах регулювання. Два контури працюють із звичайними ПІ регуляторами. Керування додатковим потоком відбувається за допомогою нечіткого регулятора. В процесі моделювання було проаналізовано роботу з ПІ та ПІД регуляторами та різними

базами правил для нечіткого регулятора. Найкращі результати отримано при використанні ПІ закону.

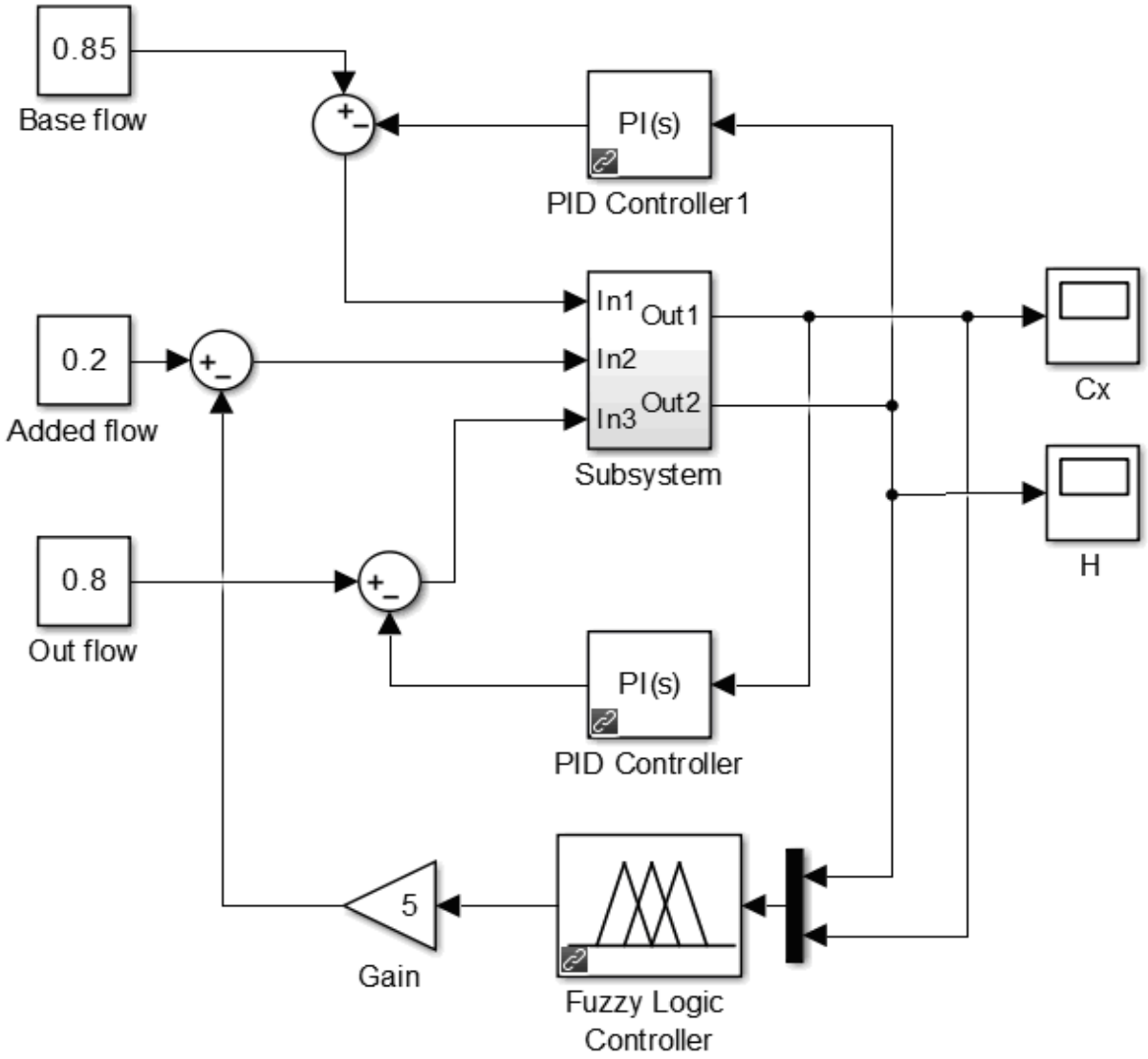

Рис.2. Модель системи управління з нечітким регулятором

Висновки. У результаті моделювання було отримано налаштування, що забезпечують підтримання концентрації на рівні, що не перевищує 1 % та по рівню, що не перевищує 15 см при ступінчастих збуреннях витратою вихідного розчину до 10 %. Таким чином моделювання системи показало правильність прийнятих рішень та необхідність подальшої оптимізації моделі.

УДК 070(477.52)

ВИДАТНІ ОХТИРЧАНИ ВІКТОР КАПУСТА

Міщенко Людмила Володимирівна
директор комунального закладу
«Охтирський міський краєзнавчий музей»
м.Охтирка, Сумська обл.,Україна

Анотація:У цій статті розглянуто життєвий та професійних шлях надзвичайно видатного, обдарованого шахіста та журналіста Віктора Капусти.

Ключові слова:Охтирка, Віктор Капуста, шахопоезії, триходівка, редактор.

Охтирка — край, де народжуються неординарні особистості,які внесли і вносять значний вклад у розвитокнауки,культури та історії України та всього світу.

Серед них окремою плодовитою шаховою гілкою відгалужується родина Віктора Капусти — автора двох шахових книжок: шахопоезій у прозі «Левова доля» і шахопоезій «Картатий материк»[1],трьох історико-документальних повістей, випущених у співавторстві з Миколою Лябахом, у різних видавництвах: «Сахар для революции», (Москва: «Молодая гвардія», 1985); «От «Искры» пламенеет «Факел»(Київ: «Молодь», 1987); «Vivos voco!»(Харків: «Березіль», 1991).

Автор низки історичних, літературних і шахових нарисів, філологічних розвідок, перекладів, статей у журналах «Вогні Славутича», «БанкирРоссии», «Надзвичайна ситуація», «Проблеміст України», «Київ», «Всесвіт», «Українське мовознавство», в «Українській літературній газеті» та інших виданнях.

Народився Віктор Львович Капуста 3 вересня 1948 року. «Вирваним качанчиком, майже шуляком (так говорить про себе Віктор Львович)прихопили

мене тато й мама в повній несвідомості в місто Запоріжжя». Влітку 1949 року сім'я повернулася до Охтирки.

Маленький Вітя відвідував дитсадок №1 імені Ілліча (нині ДНЗ «Росинка») по вул. Київській, де мама працювала завідувачкою і вихователькою. З 1955 до 1966 року навчався в Охтирській середній школі №2 ім. Ю.Гагаріна з річною перервою у 1963-1964, коли відвідував 9-й клас Сумської СШ № 4.Після закінчення школи пройшов тривалий період особистих експериментів з вибором фаху. Вступив на геологічний факультет Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка. Збагнувши, що геофізика з нього не вийде (через відсутність технічної жилки), опинився на заочному відділенні філологічного факультету Сумського державного педінституту ім. А.С. Макаренка, де отримав диплом учителя української мови та літератури по його завершенню.

Недовго працював кореспондентом Сумської обласної молодіжної газети «Червоний промінь», потім учителював у двох школах Сумського району: Басівській та Рибчанській восьмирічках. Паралельно працював ще й шліфувальником на Сумському авторемонтному заводі, робітником сцени та столяром в обласному музично-драматичному театрі імені ЩЕПКІНА, робітником бази культторгу.

З травня 1973 року до травня 1974 проходив строкову службу в обмеженій групі радянських військ у Німеччині, в містах Бург та Стендаль. Починав зв’язківцем мотострілецького полку, півроку був корреспондентом дивізійної газети «За честь Родины», що й стало поштовхом до подальших професійних пошуків.

Долаючи сумніви між педагогікою й журналістикою, в 1974 році остаточно віддав перевагу останній.

Віктор Капуста знову працює журналістом у Сумській обласній молодіжній газеті «Червоний промінь». За 11 років роботи в редакції,майже п’ять років був її редактором з січня 1980 до жовтня 1985року (на той час

посади головних редакторів в обласній і республіканській ланках преси були скасовані).

Потім більше року працював у Калінінградській обласній молодіжній газеті «Калининградский комсомолец», більше двох років — в Сумській обласній газеті «Ленінська правда» (нині «Сумщина»).

З березня 1989-го до жовтня 1991року працював у газеті «Вісник Чорнобиля», яка виходила в епіцентрі аварії 1986 року на Чорнобильській АЕС. Згодом недовго був головним редактором телебачення «Чорнобиль» у новому місті енергетиків Славутичі та понад чотири роки — головним редактором журналу «Вогні Славутича» (1994-1999).

У два заходи працював журналістом прес-служби Чорнобильської АЕС (1993-1994, 1999-2006).

З 2007 року вийшов на заслужений відпочинок.

В період 1989-2006рр. мешкав у Славутичі Київської області. Зараз проживає в Києві.

На Віктора Капусту значний вплив мали чимало колег із журналістського середовища, переважно старших за віком. У військовій газеті «За честь Родины» багато почерпнув від оригінальної людини та поета, автора двох збірок віршів, редактора Івана Захаровича Зєнова.

В«Червоному промені» його наставниками були: перший завідувач відділу Григорій Юрійович Сапожников, потім — Віталій Григорович Крикуненко. До формування Віктора Львовича, як журналіста, доклали руку редактор «Червоного променя», а потім «Ленінської правди» Микола Іванович Гриценко, завідувач відділом новин Георгій Степанович Яковенко, художник-журналіст Олег Іванович Солдатенко, фотокореспондент Микола Іванович Гриценко, завідувач відділом пропаганди Микола Михайлович Науменко.

Зрозуміло, найбільший вплив на формування молодого газетяра мав батько Лев Мойсейович Капуста, який віддав журналістиці більше тридцяти років життя.

Від батька передалося також захоплення грою в шахи, з якими хлопець познайомився в трирічному віці. Знадобилося «якихось» чотири-п’ять десятиліть небайдужості до цієї галузі, щоб не забарилися прикметн іспортивні й творчі результати.

Віктор Львович—гросмейстер (майстер спорту України міжнародного класу) з шахової композиції (2004).

Майстер FIDE(2005).

Віце-чемпіонсвіту з шахової композиції у складі команди України (2004).

Володар Кубка світу в особистому заліку (3rd FIDE World Cup), розігруваного під егідою Міжнародної шахової федерації (2013).

Посів 2 місце у всесвітньомуконкурсі на приз «Рефей» за кращі задачі 2007 року (аналог «Оскара» у шаховій композиції),підсумки якого були оголошені після опитування провідних міжнародних шахових експертів.

Тричі поспіль посідав 6 місце в особистих чемпіонатах світу (1998-2006), які відбуваються раз на три роки.

Дворазовий призер Олімпійського конкурсу FIDE-2010.

Здобув 2 золоті (1984, 1990), 5 срібних і 2 бронзові медалі чемпіонатів України з шахової композиції.

1985 року його триходівка (у співавторстві з батьком!) посіла 1-3 місце в особистому чемпіонаті СРСР. Тоді ж виконав норму кандидата в майстри спорту з шахової композиції.

25 задач Віктора Капусти міжнародне журі відібрало до Альбомів ФІДЕ (FIDE Album) - антології кращих композицій світу (1982-2012). Саме за результатами відбору в ці альбоми присвоюються міжнародні звання FIDE етюдистам і проблемістам.

Дві задачі Віктора Капусти подано в антології «1000 шедевров шахматной композиции», укладеній російським гросмейстером Яковом Владиміровим.

Першу свою шахову задачу опублікував семикласником Охтирської СШ № 2 в газеті «Пионерская правда» у 1961 році, першу «дорослу» задачу - в

журналі «Шахматы в СССР»,у 1978 році, яка за підсумками річного конкурсу складання одержала 3-4 «почесний відгук» (6-7 місце).

Не без ностальгії Віктор згадує також свої скромні юнацькі виступи в практичних шахах, коли він посів І місце в турнірі Сумського палацу піонерів та школярів з нормою третього розрядув 1964році. Це були перші в житті Віктора офіційні шахові змагання.

Був чемпіоном Охтирської середньої школи №2 у 1965 році і чемпіоном Сумського авторемонтного заводу в1969році.

Виступаючи за команду Охтирки, посів 1-3 місце в командній першості Сумськоїо бласт ісеред школярів на першій дошці в1966 році. Чемпіон з шахів на ІІ іграх сільської молоді Сумщини у 1965 році.

Був третім у Сумському турнірі першорозрядників на здобуття балу кандидата в майстри спорту (1972).

Під час навчання в Охтирській СШ №2 протягом двох років був керівником шкільного шахового гуртка (1964-1966).

У 1970-х-80-х рр. організував 10 очних чемпіонатів Сумської області з розв’язання шахових композицій на призи газети «Червоний промінь».

Наприкінці дев’яностих — на початку 2010-х рр. майже щороку був суддею особистих чемпіонатів Сумщини та конкурсів пам’яті Лева Капусти з розв’язання шахових композицій. Виступав з лекціями перед сумськими шанувальниками шахової поезії. Був суддею особистих чемпіонатів України, Румунії, ряду міжнародних конкурсів зі складання шахових задач, зокрема, арбітром триходового розділу міжнародного конкурсу з нагоди 200-річчя Тараса Шевченка, оголошеного Федерацією шахів України (2014).

У 1990 році при підтримці головного редактора «Вісника Чорнобиля» Миколи Лябах створив журнал «Мистецька шахівниця», який за передплатою поширювався територією Радянського Союзу та в багато країн Європи і Америки. Це — перше періодичне спеціалізоване видання з шахової композиції в Україні і єдине після 1930-х років подібне видання в СРСР. Журнал був організатором великого міжнародного конкурсу – реквієму «Дзвін Чорнобиля»,

на який надійшло понад 600 оригінальних шахових задач та етюдів з 20 країн світу. Названі матеріали передані до фонду Охтирського музею.

Літературні і шахопоетичні пошуки Віктора Капусти зафіксовані в двотомовій «Літературознавчій енциклопедії».[2;3]У підручнику для студентів-філологів з поетичної мови подано його сонет — магістрал подвійного значення з панторимічного (панторимного) вінка сонетів[4].

В «Енциклопедії сучасної України»є персональна стаття «Капуста Віктор Львович»[5].З 1979 року Віктор КАПУСТА—Член Національної спілки журналістів України. Віктор гідно унаслідував літературний та шаховий спадок батька,а тепер повернув забуте батькове ім’я на малу батьківщину – Охтирщину.

З нагоди 95-річчя від дня народження Лева Капусти у краєзнавчому музеї 18 жовтня 2014 р. відкрилася експозиція, присвячена видатному шахісту. Тоді ж відбувся перший турнір з розв'язання шахових композицій, де перемогу виборювали кращі спортсмени міста,області, України. До участі в заході були запрошені гості з Києва, Харкова, Полтави, Сум, у числі яких — переможці і призери чемпіонатів України, Європи, світу. Судив змагання син майстра — гросмейстер України з шахової композиції Віктор Капуста.

З 2014 року у місті Охтирка Сумської області в краєзнавчому музеї щорічно проводяться шахові турніри.

Віктор Капуста став для Охтирки ще однією перлиною у намисті талановитих охтирчан. Де б він не був, але місто його дитинства завжди було тією джерельною водою, що тамує спрагу та надихає на нові звершення.

Ми цінуємо хвилини спілкування з видатним журналістом, майстром шахової поезії і створюємо всі умови для розвитку шахового мистецтва в Охтирці, де вже ростуть нові гросмейстери, а може навіть і поети шахової композиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Капуста В.Л. Картатий материк / В. Л. Капуста. – Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2003. – С. 69.

2. Віктор Львович Капуста // Літературознавча енциклопедія: у двох томах. Т. 1/ Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. –Київ : ВЦ «Академія», 2007. – 608 с. – С. 187.

3.Семенюк Г. Версифікація: теорія і практика віршування: підручник / Г. Семенюк, А. Гуляк, О. Бондарева –2-ге вид.,випр. і доп. –Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 304 с. – С. 210.

5. Капуста Віктор Львович // Енциклопедія сучасної України. Т. 12 : Кал – Киї / [ред. кол. тому: Дзюба І. М. , Жуковський А. І. (співголови) та ін.]. – Київ: Ін-т енциклоп. дослідж. НАН України. – 2012. – 711 с. – С.264.

УДК 159.99

ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ЗАХВОРЮВАНЬ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ

Мотрук Тетяна Олександрівна
к. психол. н., доцент
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка
Атаджанов Сухраб Рустамович
магістрант кафедри психології
Сумського державного педагогічного університету
імені А.С. Макаренка

Анотація. У статті розглядаються психологічні фактори, що сприяють виникненню захворювань серцево-судинної системи. Указано на зв'язок між психологічними чинниками та виникненням, перебігом і прогнозом наслідків серцево-судинних захворювань. Зазначаються патофізіологічні механізми, що лежать в основі впливу психологічних чинників. Указано на когнітивні схеми різних поведінкових типів; зазначено роль соціальної ізоляції. Відмічено, що хронічний стрес на роботі істотно впливає на розвиток і перебіг серцево-судинних захворювань.

Ключові слова: серцево-судинна система, хронічний стрес, гострий стрес, риси особистості, ішемічна хвороба серця, стресостійкість.

Актуальність. Хвороби серцево-судинної системи займають провідне місце в структурі загальної захворюваності та інвалідності населення. За останню чверть століття смертність від патології серця і судин стабільно тримається на першому місці. Основна причина переважної більшості серцево-судинних захворювань – підвищення в крові рівня ліпопротеїнів низької щільності. Психологічні фактори мають значний вплив на виникнення, перебіг і

прогноз серцево-судинних захворювань. Розроблення системи багатофакторних профілактичних заходів дозволяє знизити поширеність факторів ризику і ускладнень серцево-судинних захворювань.

Дослідження останніх років переконливо доводять, що психологічні чинники впливають на виникнення, перебіг і прогноз серцево-судинних захворювань. Найбільш значущими з них є: депресія, неспокій, індивідуальні риси особистості, соціальна ізоляція та ряд стресових факторів. Патофізіологічні механізми, що лежать в основі їх впливу, можна розділити на прямі (фізіологічні) і непрямі (поведінкові). Прямий механізм реагування виражається в змінах у функціонуванні нейроендокринної системи, непрямий – у патернах деструктивної поведінки (особливості реагування, розлади харчової поведінки, куріння, алкоголізм тощо).

На думку багатьох дослідників, саме хронічний стрес є основною причиною серцево-судинних захворювань. Так, В. Зайцев вважає, що хронічний психологічний стрес призводить до посилення атеросклерозу коронарної артерії і короткочасної дисфункції ендотелію. Стрес також може бути спусковим гачком для розвитку ішемічної хвороби серця, аритмій, він стимулює функцію тромбоцитів, збільшує в'язкість крові [1].

Ще одним патофізіологичним механізмом може бути підвищена лабільність вегетативної нервової системи, яка проявляється в різкому підвищенні частоти серцевих скорочень і артеріального тиску у відповідь на психологічний подразник. Згідно з останніми даними, існує зв'язок між гіперчутливістю і підвищеним ризиком атеросклерозу сонних артерій.

Фактори психологічного ризику можна розділити на три категорії в залежності від тривалості впливу: гострий вплив (гострий стрес, спалахи люті); епізодичні ефекти тривалістю від декількох тижнів до 2 років (епізоди депресії, тривоги, соціальної ізоляції); хронічні чинники (особливості особистості, хронічний стрес).

Давно помічено, що люди з певними рисами особистості та моделями поведінки більш схильні до серцево-судинних захворювань. У середині 20

сторіччя М. Фрідман і Р. Розенман виділили так званий поведінковий тип А, який сформувався під впливом західної культури, що вимагає, щоб людина думала, вирішувала і робила все за короткий час. Життя людей цього типу бурхливе і агресивне. Вони конкурентоспроможні, приховано ворожі, мають високу залученість у роботу, орієнтацію на великі досягнення. Можуть демонструвати нетерпимість, агресивність, підвищену тривожність, мають м'язові затискачі.

Такі моделі взаємин зі світом, ставлення до себе та інших досить стабільні і важко змінюються. Вони базуються на трьох когнітивних схемах:

1) мені постійно потрібно доводити власну цінність шляхом досягнення важливих, соціально визнаних цілей;

2) я не вірю в існування загальнолюдських моральних принципів, які гарантували б чесність, справедливість, щедрість;

3) я вважаю, що мої ресурси для успіху є мізерними та недостатніми.

Ця когнітивна модель демонструє глибоке почуття небезпеки, невпевненості та неадекватності. Іноді потрібна нескінченна гонка за успіхом, щоб усунути негативні судження про себе від оточуючих та підвищити власну самооцінку. Ці глибинні переконання впливають на усі взаємини людини зі світом, але, частіш за все, мало усвідомлюються.

У осіб з поведінкою типу А, незалежно від соматичних факторів ризику, було виявлено в 2,4 рази більше випадків первинного інфаркту міокарда та у п'ять разів більше випадків рецидивів, ніж у тих, хто не проявляв такої поведінки. Виявлено кореляцію між типом А та звуженням коронарних судин. Однак подальші дослідження не підтвердили значення типу А для прогнозування інфаркту міокарда, тому ця концепція значною мірою втратила своє значення [2].

Подальші дослідження показали, що не всі ознаки типу А є патологічними. Саме ворожість і гнів також були визначені як основні негативні складові. Експерименти на тваринах підтвердили таку патогенність.

Ворожість включає недовіру до світу, негативне ставлення до оточуючих та стосунки, побудовані на агресивності та цинізмі. Сучасні дослідження впливу ворожості на розвиток серцево-судинних захворювань є неоднозначними та потребують додаткової перевірки.

Якщо говорити про патофізіологічний механізм ефекту ворожості щодо серцево-судинних захворювань, то було помічено, що у ворогуючих людей реакція у вигляді підвищення тиску та кількості серцевих скорочень на психологічний подразник сильніша; у них спостерігається підвищений рівень кортизолу [3].

У 1996 р. Дж. Денолле визначив тип особистості D «особистістю, що переживає занепокоєння», яка характеризується постійним інтенсивним переживанням негативних емоцій та тенденцією приховувати їх від інших через страх неприйняття. Це тип людей, що дратуються від мінімальних провокацій. Вони похмурі та відомі своєю соціальною ізоляцією. Їх ставлення до себе та навколишнього світу хронічно забарвлене у негативні кольори. Той факт, що такі емоції негативно впливають на ставлення пацієнта до своєї хвороби та збільшують ризик смертності від неї, був відомий ще до виокремлення типу Дж. Денолле показав, що важливим є не тільки і не стільки факт виникнення негативних емоцій, скільки уміння з ними справлятися. Невміння розділити свої емоції з іншими є патогенним фактором розвитку серцево-судинних захворювань [2].

Наявність рис типу D часто корелює з іншими факторами ризику, а саме депресією, життєвим перевтомою, агресією, соціальною ізоляцією. Поширеність типу D серед населення становить близько 20%, а серед пацієнтів із серцево-судинними захворюваннями – до 53%. Численні дослідження показали, що у людей з типом D найгірший прогноз одужання після інфаркту міокарда, і ризик повторного серцевого нападу, раптової смерті набагато вище, незалежно від тяжкості захворювання.

Пацієнти типу D з ішемічною хворобою серця мають більш серйозні ускладнення, ніж інші, протягом 9 місяців після операції стентування. Інше

дослідження показало підвищений рівень депресії у пацієнтів з типом D після імплантації дефібрилятора. Тип D характеризується високим рівнем депресії і тривожності і низькою якістю життя. Вони частіше використовують неефективні поведінкові стратегії подолання стресу [1].

Патофізіологічний механізм впливу якостей типу D на серцево-судинну систему багато в чому подібний механізмам, описаним раніше, і пов'язаний з підвищеним рівнем кортизолу в крові [1].

З 1970 року були проведені численні дослідження з вивчення впливу соціальних чинників на розвиток серцево-судинних захворювань. Існують кількісні фактори – «соціальна мережа» (наявність сім'ї, партнера; кількість друзів, участь в організаціях і т.ін.) і якісні фактори (задоволеність емоційною підтримкою). Існують переконливі докази того, що вузьке соціальне середовище і погана соціальна підтримка збільшують ризик серцево-судинних захворювань і погіршують прогноз. Таким чином, було встановлено, що ризик коронарних ускладнень у людей, які перенесли інфаркт і не мають емоційної підтримки, збільшується в 3 рази. Також ризик смерті протягом 5 років в 3 рази вище у пацієнтів, які не перебувають у шлюбі і невпевнених у своєму майбутньому [2].

Експерименти на тваринах показали вплив соціальної ізоляції на розвиток атеросклерозу. Ступінь розвитку атеросклерозу порівнювали у двох груп макак, які були розподілені в різних умовах проживання. Кожна з макак першої групи жила в окремій клітці, а макаки другої групи жили разом. З'ясувалося, що середній рівень атеросклерозу у макак першої групи був в 4 рази вище, ніж у макак другої групи. Достовірної різниці в змісті ліпідів в плазмі крові не було. Аналогічні дані були отримані в дослідах на свинях. Так, найбільш високий рівень розвитку атеросклерозу був у одиночних самок, підвищений - у поодиноких самців свиней, а найнижчий - у тварин, що утримуються у групах [3].

Соціальні фактори, які можуть вплинути на психологічний стан хворого, також включають кількість і частоту повсякденних контактів, наявність і тип

відносин (соціальні відносини), а також якість підтримки, яка надається іншими людьми. Доведено, що відсутність сприятливих соціальних зв'язків, а також відносин може привести до соціальної ізоляції. Руберман (Ruberman) та його колеги визначили потенційну важливість соціальної ізоляції для клінічного перебігу захворювання у постінфарктних хворих. Соціальне гальмування та соціальне розірвання відносяться до особистих якостей, які можуть привертати до соціальної ізоляції. Дані риси пов'язані з підвищеним ризиком ССЗ. Припущення про те, що соціальна ізоляція може мати негативні наслідки у пацієнтів ІХС, підтверджено дослідженнями з тваринами і людьми, де показано, що ізоляція пов'язана з підвищеною фізіологічною реактивністю при стресі. Кардіологічна реабілітація надає можливість соціальної взаємодії а також взаємної підтримки у соціально ізольованих хворих [2].

Вплив хронічного, накопиченого і гострого стресу на виникнення і перебіг серцево-судинних захворювань було з'ясовано в численних дослідженнях. Стрес як загальний адаптаційний синдром (за Г. Сельє), що виникає в ситуації несприятливих зовнішніх впливів, полягає в мобілізації всіх систем організму на подолання наслідків цього впливу.

Велика увага приділяється вивченню хронічного стресу на роботі і його впливу на виникнення та перебіг серцево-судинних захворювань. Карасек ввів поняття «робоча напруга» і знайшов найбільш несприятливий для серцево-судинної системи вид роботи. Така робота вимагає великої ретельності та уваги, і, в той же час, відрізняється низьким рівнем прийняття рішень. Впродовж шести років проводилося спостереження за 1928 робітниками. Серед них у робітників, що мають подібний тип роботи, ризик коронарної смерті був у шість разів вище, ніж у інших. Однак не всі наступні дослідження підтвердили цей факт. Інше дослідження виявило тип роботи, що вимагає великих зусиль, але не забезпечує гідної винагороди. Така робота може бути предиктором серцево-судинних захворювань і атеросклерозу [1]. Тобто, відсутність можливості впливати на виконувану роботу, відсутність гідної

винагороди є факторами, що обумовлюють хронічний стрес та виникнення на його фоні захворювань серцево-судинної системи.

Ґрунтуючись на спостереженні, що розвитку гострого інфаркту міокарда часто передує будь-яка стресова подія, Холмс і Рей розробили метод «визначення стресостійкості», що визначає певні бали для різних стресових життєвих подій. Найвищі бали – смерть чоловіка, розлучення, хвороба і т.ін. Найнижчі – поїздка у відпустку, зміна звичок і т.ін. Стресові події та бали підсумовуються. Важлива не тільки інтенсивність подій, але і їх кількість в часі, оскільки стрес має властивість накопичуватися (накопичений стрес). Дослідження показали, що значній кількості випадків гострого інфаркту міокарда або раптової коронарної смерті протягом попередніх 6 місяців передувало збільшення балів за цією шкалою [2].

Гострий стрес також збільшує ризик коронарної смерті. Дослідження 95 647 чоловік, які перенесли важку втрату, показало, що ризик смерті відразу після події був в 2 рази вище серед чоловіків і в 3 рази вище серед жінок.

Як і інші психологічні чинники, патофізіологічний механізм стресу включає підвищення артеріального тиску, нейрогуморальної збудження, гормональні зрушення.

В основі впливу психологічних факторів на серцево-судинну систему лежать поведінкові і патофізіологічні механізми, які до сих пір недостатньо вивчені. Поведінковий механізм включає нездоровий спосіб життя, недотримання встановленого режиму, куріння, алкоголь.

До основних проявів патофізіологічного механізму належать: підвищення рівня кортизолу в крові, підвищення функції тромбоцитів, порушення роботи вегетативної нервової системи, дисфункція ендотелію, зниження імунітету.

Таким чином, у статті розглядаються зв’язки між психологічними чинниками та виникненням, перебігом і прогнозом наслідків серцево-судинних захворювань.

Відповідно до зазначеного, можна зробити наступні висновки:

1. Патофізіологічні механізми, що лежать в основі впливу психологічних чинників, можуть бути як фізіологічними, так і поведінковими. Саме хронічний стрес більшість дослідників вважають основною причиною серцево-судинних захворювань. Патофізіологичним механізмом при цьому може бути підвищена лабільність вегетативної нервової системи.

2. Факторами психологічного ризику можуть стати: гострий вплив, епізодичні ефекти та хронічні чинники стресу. Люди з певними рисами особистості та моделями поведінки мають схильність до розвитку серцево-судинних захворювань. Це тип «А»: мають нетерпимість, агресивність; тривожність. Демонструють когнітивні викривлення у ставлені до світу, інших, до себе. Тип «D»: мають інтенсивне переживання негативних емоцій та тенденцію приховувати їх від інших через страх неприйняття; прагнуть соціальної ізоляції. Соціальні фактори впливають на психологічний стан хворих. Відсутність сприятливих соціальних зв'язків, а також відносин може привести до соціальної ізоляції.

3. Указано на роль хронічного стресу на роботі. Так відсутність можливості впливати на виконувану роботу, відсутність гідної винагороди є факторами, що обумовлюють хронічний стрес та виникнення на його фоні захворювань серцево-судинної системи.

4. В основі впливу психологічних факторів на серцево-судинну систему лежать поведінкові і патофізіологічні механізми.

5. Виявлення вищезазначених психологічних факторів у хворих на ССЗ дозволяє використовувати їх з прогностичними цілями, надати додаткову психологічну та медичну допомогу таким пацієнтам, вибрати оптимальну стратегію їх лікування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Зайцев В.П. Значение психологических особенностей больных ИБС при направлении на операцию аорто-коронарного шунтирования // Кардиология. – 1997 – №8. – С. 23-25.

2. Психологія хворих із серцево-судинного патологією. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studopedia.su/14_133251_psihologiya-hvorih-iz-sertsevo-sudinnogo-patologiieyu.html

3 Захарова Е. В. Психологические особенности пациентов, страдающих сердечно-сосудистыми заболеваниями / Е. В. Захарова. // Молодой ученый. – 2018. – № 46 (232). – С. 22-234.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ В УКРАЇНІ

Наливайко Лариса Романівна
д.ю.н., проф.
Дяченко Евгенія Русланівна
Студентка
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ

Анотація: Сьогодні в Україні корупція визнана однією з проблем, яка несе в себе загрозу національній безпеці нашої держави. Умовою належної реалізації національної антикорупційної стратегії є її розробка на підставі детального аналізу офіційних даних, результатів низки соціологічних досліджень і міжнародних оцінок щодо стану корупції в Україні, зокрема, ґрунтовних досліджень у сферах суспільних відносин найбільш виражених проявами корупції.

Ключові слова: корупція, боротьба з корупцією, антикорупційна стратегія, корупція в Україні.

Корупція є широко поширеною проблемою в Україні. У 2014 році в Індексі сприйняття корупції міжнародної організації Transparency International Україна зайняла 142-ге місце зі 175 країн, що досліджувалися (поряд з Угандою і Коморськими Островами). Ще в 2007 році Україна займала 118-те місце (зі 179 країн, що досліджувалися протягом року). Міжнародна аудиторська компанія Ernst & Young у 2012 році поставила Україну в трійку найбільш корумпованих країн світу разом з Колумбією і Бразилією[5].

Згідно з даними Агентства Сполучених Штатів з міжнародного розвитку (USAID), основними причинами корупції в Україні є слабка система правосуддя і надміру контролюючий непрозорий уряд у поєднанні з бізнес-

політичними зв'язками і слабким громадянським суспільством. Корупція регулярно обговорюється в українських ЗМІ[5].

Тому одним із важливих аспектів сучасної державної правової політики в Україні є реформування системи запобігання і протидії корупції. Досягнення успіху у цьому процесі є передумовою для формування у суспільства довіри до влади, зростання економічного потенціалу держави, покращення добробуту громадян України.

Корупція – це використання особою, що є суб’єктом відповідальності за корупційні правопорушення, наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній в частині першій статті 4 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей[1].

З 2011 року в Україні функціонує принципово нова антикорупційна система, яка має переважно превентивний характер і орієнтована на створення в суспільстві ефективних механізмів попередження корупції. За таких умов посилюється значення вимог до доброчесної поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які мають бути ними засвоєні як норми повсякденної поведінки[4].

Реформа антикорупційної системи розпочалася у 2011 році із створенням Президентом України Національного антикорупційного комітету та подальшого прийняття низки законодавчих актів, серед яких ключовим є Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції». У практичній площині основні напрямки державної антикорупційної політики закріплені у Національній антикорупційній стратегії на 2011-2015 роки, схваленій Указом Президента України від 21 жовтня 2011 року № 1001, та Законом України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» від 14 жовтня 2014 № 1699-VII [2].

В Законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» зазначено наступне: за даними досліджень, саме корупція є однією з причин, що призвела до масових протестів в Україні наприкінці 2013 року - на початку 2014 року.

Високий показник сприйняття корупції громадянами пояснюється відсутністю дієвих реформ у сфері протидії корупції та неефективною діяльністю органів правопорядку щодо виявлення корупційних правопорушень та притягнення винуватців до відповідальності, про що свідчить, зокрема, незадовільне виконання Україною міжнародних зобов'язань щодо запровадження антикорупційних стандартів. При цьому Національна антикорупційна стратегія на 2011-2015 роки, затверджена Указом Президента України від 21 жовтня 2011 року № 1001, так і не стала ефективним інструментом антикорупційної політики. Однією з основних причин неналежного виконання Національної антикорупційної стратегії на 2011-2015 роки як основного програмного документа в антикорупційній сфері стала відсутність всупереч міжнародному досвіду чітких індикаторів стану та ефективності її виконання[3].

У зв'язку із зазначеним постала необхідність ухвалити новий стратегічний документ, який визначить першочергові заходи із запобігання та протидії корупції, що створять основу для подальшого проведення реформи у цій сфері. Саме теким документом встав Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки», в якому чітко визначено перелік поставлених законодавцем проблем та порядок їх вирішення.

Із вказаного переліку випливає, що саме запобігання корупції через низку встановлених законодавством механізмів, у тому числі в активній співпраці із громадськістю, є пріоритетним підходом у питанні подолання корупції.

Отже, ефективною антикорупційна політика може бути лише за умов існування реальних та дієвих інструментів протидії корупції, зокрема і на основі інститутів відповідальності та застосування традиційних

правоохоронних методів. Тобто подолати корупцію неможливо без невідворотного настання відповідальності за вчинення корупційного правопорушення. Тому одночасно із Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції» і набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення», яким визначено склади злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, а також адміністративних корупційних правопорушень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про запобігання корупції» // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
2. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
3. Наказ Президента України «Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки» // Офіційний вісник України. – 2011. – № 94. – Ст. 3431.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011-2015 роки» // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – № 29. – Ст. 1139.
5. Методичні рекомендації Міністерства Юстиції України «Запобігання і протидія корупції в державних органах та органах місцевого самоврядування» // Урядовий кур'єр. – 2013. – № 208.

УДК 1174

ПОДОЛАННЯ ФОРМАЛІЗМУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Наказний Микола Олексійович
доктор педагогічних наук, доцент
Литвин Ірина Валентинівна
студентка
Комунальний заклад вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради
м. Дніпро, Україна

Анотація: дана стаття висвітлює питання виникнення такого явища, як формалізм в освітньому процесі, його згубний вплив на якість знань, що отримують здобувачі освіти, та основних методів його подолання: на рівні держави та закладів загальної середньої освіти.

Ключові слова: формалізм, освітній процес, здобувачі освіти, компетентності, проєкт.

Сучасне суспільство ставить на меті виховання у закладі загальної середньої освіти фахівців, які будуть здатні до гнучкої адаптації у сучасних умовах, самостійного отримання необхідних знань та використання їх на практиці, критичного мислення, комунікабельності та саморозвитку свого культурного рівня. Але здебільшого в реальності результат освітнього процесу протилежний: учні не можуть швидко знайти потрібну інформацію, не здатні виокремити її із безкінечного потоку даних та засвоюють більшу частину матеріалу завдяки заучуванню. Механічне заучування навчального матеріалу без достатнього розуміння і вміння застосовувати його на практиці – це формалізм у навчанні.

Формалізм у знаннях учнів проявляється у вербалізмі, догматичності та у відриві знань від життя і має вигляд заучування без розуміння суті, засвоєння і відтворення інформації майже дослівно без застосування одержаних знань на практиці.

Аналізуючи роботи вчених, які займалися вивченням цього питання, наприклад І. Б. Горбунової, Л. І. Божовича Н. Ф. Романцевої, можна виділити наступні причини виникнення формалізму знань:

- предметні, які виникають унаслідок стрімкого розвитку сучасного світу, що впливає на всю систему життєдіяльності людини та призводить до величезного потоку інформації, який необхідно засвоїти сучасним учням;
- соціальні, що характеризуються відсутністю практичної спрямованості набутих знань ;
- професійні, які базуються на низькій профорієнтаційній роботі з учнями загальноосвітніх шкіл, внаслідок чого вихованці просто не мають уявлення про те, які професії зараз є затребуваними державою;
- особистісні, що пов'язані з особистістю конкретних учнів, викладачів та недостатнім розкриттям потенціалу здобувачів освіти. [1. с. 90-91]

Проаналізувавши причини виникнення такого явища, як формалізм в освітньому процесі, можна окреслити декілька груп методів його подолання.

1. Загальнодержавні методи. До них можна віднести:

- перегляд чинних програм і стандартів з метою реалізації наскрізної, надпредметної складової змісту базової освіти, націлення навчання не на отримання знань, а на використання їх у повсякденному житті, тобто на формування ключових компетентностей, впровадження у роботі навчальних закладів інтегрованих курсів, які об'єднуватимуть декілька предметів для полегшення їх засвоєння. Наприклад, такі предмети як історія, література та мистецтво можна вивчати разом, тому що вони взаємопов'язані. Інтегровані курси зможуть показати учням, які звикли до роздрібненого навчання, що світ є цілісним, а різні галузі науки пов'язані між собою. Основні ідеї такого навчання

втілює концепція «Нової української школи», але зважаючи на дуже малий проміжок часу, що минув від початку її впровадження, поки важко говорити про якісь реальні результати;

- «впровадження профільного навчання як різновиду диференційованого навчання здобувачів освіти старшої школи відповідно до їхніх освітніх потреб, нахилів, здібностей, які зумовлені орієнтацією на майбутній професійний вибір» [4]. Такі дії дали б змогу учням раніше обирати собі напрям майбутньої професії, та займатись більш глибоким вивченням необхідних для неї предметів за рахунок тих, дисциплін, до яких учні не мають схильності. Термін виконання завдання Міністерства освіти і науки про впровадження профільного навчання - 2027 рік;

- впровадження диференційованого відбору учнів для навчання у старших класах. Держава повинна забезпечити виконання права кожної дитини на освіту без виключень, але у тих рамках, які доступні кожному учневі. Немає сенсу витрачати ресурси на навчання школярів старшої ланки, які йдуть у 10-11 класи аби ще два роки «відсидітись» у школі замість того, щоб іти здобувати професійно-технічну освіту, навіть якщо вони не мають ані здібностей до навчання, ані бажання вчитися. Такий крок примусив би школярів швидше визначатись зі своєю майбутньою професією та з більшою відповідальністю відноситись до процесу засвоєння навчальних знань, не допускаючи проявів формалізму;

- перегляд змісту освіти з метою спрощення навчальних програм та підручників, звільнення їх від надлишкової, надмірно теоретизованої інформації, яка не дозволяє учням концентруватися на головних аспектах вивчення матеріалу, а навпаки - вимагає надлишкових розумових ресурсів для опанування величезної кількості термінів, означень, правил, формул тощо, які здебільшого використовуються лише у професійній сфері і абсолютно зайві у повсякденному житті.

2. Внутрішньошкільні методи – це те, що можуть виконувати педагоги навчального закладу незалежно від політики держави у сфері навчання з метою зменшення формалізму в освіті. До них відносяться:

- продумана система дидактичних прийомів, основними з яких має бути широке використання засобів наочності. Вперше принцип наочності обґрунтував Я. А. Коменський, пізніше над ним працювали Й. Г. Песталоцці, К. Д. Ушинський, В. І. Загвязінський, П. П. Шляхтун, А. В. Хуторський, А. А. Вербицький, М. Н. Скаткін та інші. Всі вони наголошували, що «наочність є опорою для абстрактного мислення і має бути ілюстрацією до положень, що вивчаються» [3, с. 26]. Дітям, особливо тим, у кого погано розвинене абстрактне мислення дуже важко уявити собі теоретичні положення, тому активне використання у роботі вчителем, наприклад, друкованих матеріалів з доповненою реальністю, відео-матеріалів, моделей речей та явищ, реальних об'єктів, може допомогти сформувати у дитини більш глибокі знання з предмету;
- активна робота над проведенням дослідів і практичних робіт. Велике значення дослідній роботі надає Г. А. Рахманкулова, яка говорить, що «знання … як правило, накопичуються дослідним шляхом, тому однією з самих продуктивних форм отримання знань є дослідницька діяльність» [2]. За роки своєї роботи я мала змогу упевнитись, що виконання дослідів саме учнями дуже позитивно впливає на ступінь їх розуміння теоретичного матеріалу. Основним завданням учителя в цій роботі є планування практичних завдань таким чином, щоб максимально (наскільки це можливо, звичайно) наблизити лабораторні досліди до побутових дій так, щоб школярі могли відтворити цей дослід вдома. Наприклад, усі ми пам'ятаємо дослід з хімії на виявлення крохмалю. Впевнена, що майже кожен у своєму шкільному дитинстві малював розчином йоду по розрізаній картоплині, щоб отримати на ній сині візерунки;
- використання техніки проєктного навчання. Як показує практика, діти дуже полюбляють створення різноманітних проєктів, тому що під час цієї роботи можна приміряти на себе ту чи іншу роль (вченого, винахідника,

художника тощо) і створити якийсь реальний продукт. Грамотна робота над проєктом передбачає ретельне вивчення та аналіз теоретичного матеріалу і втілення його на практиці. За умови подібної роботи немає місця формальному засвоєнню знань, адже вони потрібні не для «галочки», а для розуміння процесу. Але, на жаль, навіть така форма роботи також може виконуватись формально, якщо вчитель не контролює правильність виконання всіх етапів проєктної діяльності, особливо ту його частину, яка відноситься до вивчення теоретичного матеріалу, а зосереджує увагу на кінцевому результаті. Наприклад, на уроках обслуговуючої праці дівчата виконують проєкт «Пошиття фартуха»: замість ретельного вивчення складу тканини, способів крою та пошиття, учениці купують перший-ліпший матеріал і шиють з нього необхідну річ, якою потім неможливо користуватися через низьку якість виробу. В результаті – витрачені кошти, час, а результат не відповідає сподіванням;

- грамотне оцінювання знань учнів. Наразі склалася така ситуація, що більшість учнів навчається не для отримання міцних і глибоких знань, а для того, аби мати в табелі високі бали, що з часом, як вони вважають, дозволить вступити до вищого навчального закладу. При оцінюванні відповідей учнів потрібно запитувати їх, де вивчена інформація знадобиться їм у житті, щоб не тільки перевірити якість вивченого матеріалу, а й змусити школярів мислити ширше, глобальніше та зв’язувати у своїй свідомості шкільне навчання із реальним життям. Ні в якому разі не можна допускати оцінювання не знань, а учнів. Будь-яка оцінка має виставлятися лише за наявні успіхи у навчанні, а не за гарну (або навпаки погану) поведінку, громадські доручення, які не стосуються вивчення предмету, чи особистісні якості;

- індивідуальний підхід до кожного учня. Робота з дітьми передбачає наявність базових знань з психології, а ця наука говорить нам про те, що всі діти різні, вони мають різний темперамент, характер, швидкість запам’ятовування та відтворення інформації. Тому вчителю потрібно зважати на ці відмінності при плануванні своєї роботи. Можливо комусь із учнів

потрібно пояснити матеріал двічі, когось залишити для індивідуальної роботи, а когось попросити ретельніше попрацювати вдома для кращого засвоєння матеріалу, педагог має організувати опитування таким чином, щоб учневі було максимально комфортно демонструвати свої знання. Та, знову ж таки, потрібно бути уважним і не допускати ситуації, коли учень опитується за допомогою одного і того ж способу постійно, щоб уникнути формального засвоєння знань, коли учень «відтарабанює» правила біля дошки, а у зошиті завдань не виконує взагалі;

- професійний розвиток педагога. Вченими доведено, що найкращі знання виявляють учні з тих предметів, де вчитель досконало знає свій предмет і вміє його викладати. За часів розвитку науки до рівня підручників з доповненою реальністю, коли на сторінці підручника можна побачити цілу рухому галактику, вивчення предмету лише за усними розповідями вчителя нецікаве і некорисне. Наразі держава приділяє велике значення матеріально-технічному забезпеченню навчальних закладів. Але частина цих ресурсів зовсім не використовується, або використовується дуже мало під час вивчення матеріалу. На мій погляд, це пов'язано з низьким рівнем освіченості педагогів. Необхідність постійного самовдосконалення пов'язана зі стрімким розвитком світу, і грамотний педагог не може дозволити собі знати менше, ніж його учні. Говорячи про професійний розвиток педагога ми також можемо сказати про наявність у цьому процесі великої долі формалізму. Поставлені перед жорсткими вимогами про обов'язкове підвищення кваліфікації із підтвердженням за допомогою сертифікатів, велика частина педагогів воліє просто купити цей сертифікат на відповідній інтернет-платформі. Таким чином у будь-якому навчальному закладі є педагоги, які мають високі ступені та звання, але не мають того рівня професійності, який ці звання передбачають.

Певно, що для подолання формалізму у навчанні потрібно використовувати ці методи у сукупності, тому що вони взаємодоповнюють один одного. Про це також може свідчити досвід провідних освітніх систем, який зорієнтований зокрема на високий професійний розвиток вчителів,

диференційоване навчання згідно навчальних здібностей учнів та індивідуальних творчих нахилів.

На мій погляд, проблема формалізму у навчанні є дуже важливою, адже саме від глибини засвоєних у школі знань буде залежати подальший вибір учнем майбутньої професії та життя взагалі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Некрылов С. С., Рахманкулова Г. А. Причины формальных знаний//Успехи современного естествознания. – 2014. - №8. – С. 90-91.
2. Рахманкулова Г.А. Исследовательская деятельность студентов технического ВУЗа как средство преодоления формализма физических знаний // Гуманитарные научные исследования. - 2013. - №9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: http://human.snauka.ru/2013/09/3828
3. Скаткин М. Н. Пути борьбы с формализмом в советской школе/М. Н. Скаткин// Народное образование. - 1946.- №3-4. – С. 26-27.
4. Фасоля Олег. Як запровадити профільне навчання не для галочки, а для учнів. Практика управління закладом освіти №3. Березень 2020 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL:http:// https://edirshkoly.mcfr.ua/798513.

УДК82

НЕВЕРБАЛЬНЫЙ КОМПОНЕНТ В КАРТИНЕ МИРА СТУДЕНТОВ (НА МАТЕРИАЛЕ ФРАЗЕОЛОГИИ)

Недашковская Татьяна Евгеньевна
профессор
Остапчук Александра Игоревна
студентка Житомирского государственного
университета им. И.Франко
г. Житомир,Украина

Аннотация: целью данной работы является проследить, каким образом невербальные компоненты общения проникают в картину мира студентов и как студенты проецируют собственные невербальные реакции на стимульные слова, т.е. вербальное выражение.

Ключевые слова: картина мира, невербальная коммуникация, вербальные и невербальные средства общения, эксперимент, стимульный фразеологизм.

Человек как субъект познания является носителем определенной базы знаний, представлений и мнений, которые воспроизводят и создают картину мира. Эта картина создается благодаря надёжной основе — концептам, возникающим и закрепляющимся в сознании человека посредством выражения с помощью языковых средств. Л. Витгенштейн утверждал: "Мир вокруг нас — это совокупность фактов, а не вещей и определяется он исключительно фактами" [1, с. 56].

Для современной лингвистики по-прежнему актуален вопрос о функционировании невербального общения; именно поэтому стоит обратить большое внимание на то, как люди соотносят между собой вербальное выражение слова и невербальное; справедлива ли мысль о том, что

невербальное общение во многом опережает вербальное, несёт больше смысловой нагрузки и выражений, которые на подсознательном уровне сигнализируют о готовности человека коммуницировать с другим и так далее. Невербальное общение, несмотря на множественные наработки специалистов, всё ещё представляет собой огромное поле для исследований.

Именно поэтому крайне интересно рассмотреть эксперимент, проведенный с целью получения реакций, от которых зависит понимание/непонимание респондентами предложенных стимулов под другим углом, например, с точки зрения невербального общения: как респонденты проецируют невербальные реакции на вербальные. Для того, чтобы в полной мере представить картину, стоит поддать рассмотрению наиболее яркие примеры того, как невербалика проникает в вербальное выражение слова. Это список стимульных фразеологизмов голова варит, держать себя в руках, махнуть рукой, носить на руках, карты в руки, приложить руку, разводить руками.

Для фразеологизма "голова варит" ядром ассоциативного поля стала реакция "думать"; и это совершенно верно, так как в состоянии размышления мысли человека напоминают кипящую воду, поэтому разумно будет привести в пример и другую реакцию — "котелок", с которым сравнивается голова, и который непосредственно занят "варкой", то есть размышлением. Следующий стимульный фразеологизм также не менее интересен в плане трактования невербальных средств, накладывающихся на вербальное выражение — это фразеологизм "держать себя в руках". Человек произносит эту фразу во многих случаях, но чаще всего, для того, чтобы дать понять, что ему/его собеседнику надо успокоиться. Каковы же невербальные проявления в этом случае? Стоит обратить внимание на реакцию "обхватить". Здесь уместно обратиться к истолкованию А. Пиза: "Часто можно наблюдать, как какой-нибудь политик стоит на трибуне, крепко скрестив руки на груди (защитная поза)..."[1, ст. 9]. В этом случае жест трактуется как защитный, потому что с точки зрения невербалики, живот и зона груди являются уязвимым местом, поэтому, чтобы

избежать проникновения в личную зону, человек отгораживается; соответствующее значение можно перенести и на сам фразеологизм: держать себя в руках — значит не позволять выйти эмоциям или мыслям наружу, так как их избыток может быть неуместным.

Следующий фразеологизм — "махнуть рукой", также можно рассматривать в контексте невербальных средств общения. Среди всех реакций, центральной стала реакция "забить"; верно, если перенести этот жест в сферу невербального общения, можно сказать, что таким действием человек показывает, что хочет уйти от темы, либо отрицает какой-то факт. Фразеологизм "носить на руках" свидетельствует о том, что человек стремится выразить обожание по отношению к кому-либо; и вправду, с точки зрения невербальной коммуникации, человек "носит на руках" того, кто является для него любимым, ну или же объектом обожания (стоит вспомнить о том, как на концертах фанаты в буквальном смысле поднимают певца на руки). В этом случае довольно чётко подчеркивает факт этого реакция "боготворить", которая стала ядром ассоциативного поля.

Если целью работы является установить точность конгруэнтности невербальных и вербальных средств, нельзя не обращать внимание на реакции, которые на первый взгляд есть не совсем уместными, но содержат в себе особый код; примером может послужить реакция "ноги на стол", данная респондентом в ответ на фразеологизм "карты в руки". Казалось бы, что этот фразеологизм нельзя как-либо трактовать в плане невербалики, но в единстве с реакцией он несёт довольно сильный смысловой компонент. Ноги на столе — признак доминирования; так делает человек, который знает свое превалирующее положение над остальными и стремится сразу же обозначить это. При этом, жест не всегда можно относить к агрессивным. Фразеологизм "приложить руку" также содержит невербальный компонент: если трактовать его именно с этой точки зрения, то можно определить его как рукопожатие, свидетельствующее о непосредственной готовности сторон участвовать в совместном деле, о согласии. Об этом же свидельствует и реакция, данная

респондентами в ответ на слово стимул — "помощь". Заключительным в списке стимульных слов, интересных для рассмотрения в плане невербального общения является фразеологизм "разводить руками". Ядром ассоциативного поля стала реакция "не знать", которая доподлинно свидетельствует о совпадении невербального и вербального выражения; человек разводит руками в том случае, когда не знает чего-либо, не уверен в чём-то.

Выводы: действительно, невербальное общение может, и передает большой информативный спектр, временами гораздо больший, чем общение при помощи слов, знание этих тонкостей во многом делает общение между людьми эффективным. Но разграничивать или разделять между собой важность вербальных и невербальных средств общения нельзя, так как только в своем единстве они способны сделать человеческую коммуникацию предельно понятной и доступной, насыщенной смыслом.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Витгенштейн Л. Философские работы / Ч. 1 / М., 1994. — с. 56.
2. Пиз А. Язык телодвижений. Как читать мысли окружающих по их жестам. — М.; ЭСКМО, 2003. — с. 9.

ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЫ МИРА ПОКОЛЕНИЙ «Y» И «Z»

Недашковская Татьяна Евгеньевна
к.ф.н., доцент
Лобода Марина Петровна
Студентка Житомирского государственного
университета им. Ивана Франко
г. Житомир, Украина

В статье представлены результаты свободного ассоциативного эксперимента на основе изучения ассоциативных полей и ассоциативных значений стимулов морально-этической сферы среди представителей поколения Y и Z.

Ключевые слова: теория поколений, ценности, стимул, реакция, ассоциация, ассоциативное поле, ассоциативное значение, лексическое значение, свободный ассоциативный эксперимент.

Мир, отраженный в сознании человека, несет в себе сложную систему концептов, из которых складывается определенная картина воспринимаемой действительности — языковая картина мира. Условия существования человека носят изменчивый характер, и система значений, которыми люди ежедневно оперируют, также может изменяться вместе с внешними условиями [2]. При этом одни понятия могут терять свое значение и актуальность, другие могут становиться более значимыми для определенного общества или вообще человечества.

Каждое новое поколение имеет отличительное от предыдущего языковое представление мира. Можно говорить о том, что поколения доносят одни и те же смыслы разными словами, и наоборот закладывают разные смыслы в одни и те же слова. Изучение результатов исследований о восприятии и интерпретации

понятий разными поколениями — это руководство для понимания структуры социальных и интеллектуальных движений, а также база для формирования сбалансированной стратегии развития общества.

Смена поколений — это появление нового подхода к усвоению и использованию накопленных знаний, ведь именно человек создает социальную действительность.

«Теория поколений» была создана американскими учеными Нилом Хоувом и Уильямом Штраусом в 1991 году. Их внимание привлек конфликт поколений, который как раз не связан с возрастными противоречиями, а основывается на различии ценностей. Ученые предположили, что существует некий набор убеждений, отношений, ценностей и моделей поведения в зависимости от исторических условий, в которых живут представители отдельного поколения. То есть существуют исторические аналогии между прошлыми и нынешними поколениями [4]. Проведение психолингвистических исследований в контексте теории поколений является важным для изучения трансформации особенностей языковой коммуникации и возможных прогнозов на будущие изменения.

Каждое прочитанное или услышанное слово вызывает у человека ряд ассоциаций. Несмотря на то, что в них немало индивидуального, отмечено, что у многих людей возникают одинаковые ассоциации. Ассоциации — это своеобразная форма хранения информации в памяти человека [1]. Одним из самых эффективных методов в психолингвистике, позволяющих раскрыть языковое сознание носителя языка, является ассоциативный эксперимент. В ходе такого эксперимента удается изучить не только семантику концепта, но и проследить языковые стереотипы, штампы, речевые клише и тенденции мышления, которые включают в себя культурно-исторический опыт и систему ценностей опрашиваемого. По мнению когнитивистов, в сознании существуют сети, в узлах которых хранятся знания . При помощи слова-стимула удается актуализировать один из узлов, что ведет за собой «высвечивание» той самой информации [3].

В нашем свободном ассоциативном эксперименте участвовали 200 человек, половина которых относится к поколению Y, половина — к поколению Z. Главная задача исследования — изучить социокультурный компонент, который отражается в языке понятий — ценностно значимых и выражающих особенности мышления и модели поведения, а в следствие и сравнительный анализ ассоциативных связей слов-стимулов двух поколений. Мы отобрали 30 слов-стимулов: *личность, общение, чувство собственного достоинства, мечта, долг, культура, идеал, любовь, интерес, самооценка, сила воли, стремление, уважение, достижение, самовоспитание, доверие, рациональное мышление, призвание, дружба, самосовершенствование, потенциал, ответственность, самоуважение, индивидуальность, пример, самообразование, идея, герой, стиль, профессия.*

После обработки 6000 реакций и соответствующих ассоциативных связей получены модели ассоциативных полей стимулов. Анализ реакций поколения Y показал, что между ассоциативным значением (самыми частотными реакциями) и словарным истолкованием существуют некоторые различия. Так полное совпадение присуще 56,7% стимулам, полное несовпадение — 3,3%. А 40% — это зона живых изменений, при этом преобладает сужение лексического значения в сравнении с ассоциативным. Ядро не сформировано в 12 ассоциативных полях: *культура, идеал, любовь, самовоспитание, рациональное мышление, самосовершенствование, потенциал, дружба, самообразование, идея, герой, профессия.* Это свидетельствует о динамичности изменений в речи носителей языка. У представителей поколения Z зона живых изменений присуща 50% стимулам, а ядро не сформировано в 14 ассоциативных полях: *общение, мечта, культура, любовь, самооценка, достижение, самовоспитание, рациональное мышление, призвание, потенциал, ответственность, герой, стиль, профессия*. Наиболее частотные реакции поколения Z на стимулы *мечта, долг, идея* содержат оценочные компоненты в меньшем соотношении, нежели у поколения Y, что говорит о возможном возрастании ценностной нацеленности у респондентов. На стимул *достижение* у Зетов отсутствует

реакция *работа*, его заменяют *стимул, интерес, желания*, что свидетельствует об изменениях в базовых ценностных ориентациях поколения.

Таким образом, свободный ассоциативный эксперимент позволил определить относительный уровень понимания респондентами слов морально-этического фрагмента, а также определить процентное соотношение между лексическим и ассоциативным значениями. Исследование доказало, что явления внутри самого языка осуществляются в рамках языковой картины мира и тех ценностей, которые присущи носителям языка определенного поколения.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Караулов Ю. Н. Общая и русская идеографика. М.: Наука, 1976, 335 с.
2. Леонтьев А. А. Психолингвистика – Л.: Наука, 1967. – 118 с.
3. Стернин И. А. Когнитивная лингвистика / И. А. Стернин, З. Д. Попова, – М.: АСТ: Восток-Запад, 2010. – 314 с.
4. RuGenerations, Теория поколений в России: Основы Теории Поколений: online проект. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://rugenerations.su/

К ВОПРОСУ ИСТОРИИ, РАЗВИТИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ ШЕЛКОВОДСТВА В ЗАКАВКАЗЬЕ

Николеишвили Георгий Васильевич
Доктор экономических наук, профессор
Член-корресп. Академии СХН Грузии
Шапакидзе Елгуджа Давидович
Доктор технических наук, профессор
Академик Академии СХН Грузии

Аннотация. В статье рассмотрено развитие шелководства в Закавказье и ее перерспективы. .Проанализированы этапы развития отрасли, динамика ее развития и те основные причины, которые привели шелководство к ее современному плачевному состоянию. Приведены также те аспекты, которые помогут вывести отрасль из кризиса и сделают ее рентабельной.

Ключевые слова: шелководство, производство, грена, шелк, качество, продукция.

В Закавказье существование шелководства насчитывает пятнадцать столетий, в течение которых эта отрасль переживала трудные времена, а к концу XX века оказалась в кризисном положении.

Шелководческая отрасль всегда являлась источником упрочнения экономики, рационального использования трудовых ресурсов, пополнения валютных доходов и предметом постоянной заботы со стороны государства.

Экспортной продукцией являлся шелк-сырец, шелковичные коконы, грена, шелковая ткань и др. продукция государственного значения. На международной выставке 1850 года в Турине и Лионе грузинский шелк заслужил особую похвалу и медаль, а в 1998 году на выставке, проходящей в Испании, шелковая ткань, изготовленная по методу Грузинских ученых,

завоевала высшую награду Европейского Комитета по Качеству - платиновую звезду.

В Закавказье, особенно в Грузии и Азербайджане, расцвету шелководства способствовали не только благоприятные природные условия и географическое положение, но и малоземельность, и как следствие этого - избыток свободной рабочей силы в деревнях, что по сравнению с прошлым, особенно остро чувствуется сегодня, и что должно сыграть значительную роль в дальнейшем развитии отрасли.

С учетом конкретных природных и социально-экономических условий региона, развитие шелководства экономически оправданно и организационно приемлемо. Дело в том ,что шелководством занимается в основном сельское население, которое, производя коконы тутового шелкопряда, значительно пополняет свой семейный бюджет. Кроме того, в шелководстве широко используется труд женщин, стариков и подростков, что благоприятствует семейному кооперированию.

Исходя из вышеотмеченного, приоритетным направлением развития шелководства должно стать именно обеспечение семейной занятости сельского населения и улучшение семейного бюджета. Шелководство также играет большую роль в создании новых рабочих мест, что поможет преодолению бедности сельского населения.

По нашим расчетам, в Грузии в ближайшие 5-6 лет возможно производство 2,5-3,0 т коконов тутового шелкопряда, а это даст возможность занять в отрасли приблизительно 11-12 тыс. человек , что позволит населению получить солидный доход.

Установлено, что Грузия не смогла восполнить утраты понесенные им в результате острого кризиса шелководства из-за распространения заболевания “курчавая мелколистность”, реализацией продукции иного вида, что естетсвенно не произойдет и в будущем. Именно с этой позиции нужно рассматривать вопросы о целесообразности развития отрасли в будущем, а не с

обсуждения того сколько процентов составляют доходы полученные от шелководства в государственной казне.

Для увеличения производства коконов тутового шелкопряда и улучшения их качества, большое значение имеет обеспечение шелководства греной высокого качества. В прошлом, в Закавказье грена производилась кустарными методами и носила довольно беспорядочный характер, хотя в 1841-1864 гг. некоторые регионы не только не испытывали потребности в импорте грены, но и производили грену для экспорта. Но этот процесс продолжался недолго, что было обусловлено установлением высоких пошлин на экспорт.

В 50-х годах XIX века во Франции вспыхнуло наследственное заболевание шелковичного червя «пебрина», которое с 1865 года широко распространилась и в Закавказье [1].

По литературным данным [1], европейцы, из-за незнания причины возникновения заболевания “Пебрина” считали виновным климатические условия. В означенном периоде в Закавказье был широко распространен примитивный метод заготовки грены. Качество заготовленных на месте коконов не удовлетворяло запросы европейских покупателей и они начали завозить свою высокопородную, но зараженную грену. Вследствии этой роковой ошибки заболевание „пебрина“ было отмечено в Кутаисской губернии (Грузия) и Нухи (Азербайджан), а в 1865 году распространилось во всех шелководческих регионах Закавказья, что едва не привело к уничтожению отрасли.

В Закавказье окончательно убедились ,что гибель шелководческой отрасли едва не произошла по вине зарубежной грены и начали решительно бороться с ее распространением [2]. Нужно отметить, что если раньше производство грены более или менее развивалось, то в означенном периоде оно совсем прекратилось.

Следовательно, кризис шелководства в Закавказье начавшийся в 1865 году и продолжавшийся в течение 22 лет, оказал тяжелое влияние на экономическое положение населения.

С целью выхода из создавшегося положения в 1887 году была создана Кавказская шелководческая станция в Тбилиси, что послужило началом неуклонного развития шелководства. Было создано местное гренажное производство, началась качественная проверка грены, устраивались показательные выкормки, началось упрочнение кормовой базы и осуществление необходимых для возрождения шелководства мероприятий.

90-е годы XIX века с точки зрения обеспечения населения греной были довольно трудными. Поэтому, вполне приемлемым надо считать решение Кавказской шелководческой станции, допустить на первых порах ввоз заготовленной промышленным, т.е.индустриальным способом и проверенной на чистоту от заболевания грены. .Вместе с этим, категорически запрещался ввоз инфицированной пебриной грены третьей категории.

Несмотря на это, продолжался усиленный импорт дешевой, но зараженной грены, которая конкурировала с местным гренажным производством. По этой причине прекратили существование несколько гренажных производств в Лагодехи (Грузия) и Нухи. Настала необходимость обязательного контроля над качеством грены которую осуществляла

Грену из-за границы, в основном, ввозили из Турции через Батумский порт, большая часть оставалась в Закавказье,а часть продавали в страны Центральной Азии. Так например в 1906 г в Закавказье осталось 350 пудов ввезенной грены, в 1907 г -205 пудов ,а в 1910 г -500 пудов.

В это время в Закавказье не было ни одной мало-мальски приличного гренажного производства. Грену, в основном заготовляли мелкие заготовители в количестве 100-300 коробок. Производство грены в основном было сконцентрировано в Кутаисской и Ереванской губерниях и Нахичеванском уезде.

По литературным данным [4,5] в 1908 году на рынках Закавказья было приблизительно 192 тыс. коробок грены, в 1909 году - 294 тыс.,а в 1910 году- 350 тыс .Опять остро стоял вопрос контроля над качеством грены. Так

например, в 1910 году из имеющегося количества грены -350 тыс коробок, станцией было проверено только 15,1%.

В означенном периоде 94-95 % ввезенной грены было заготовлено из белококонной Багдадской пород , а остальная часть из европейских желтых пород [4,5,6].

В период первой мировой войны, в связи с закрытием торговых путей импорт грены из-за границы постепенно снизился, а в 1919 году полностью прекратился ,что способствовало развитию местного гренажного производства. В 1918 году на Кавказе было заготовлено 280 пудов грены, что в 6 раз превышало тот же самый показатель 1910 года, но это продолжалось недолго и в 1919 году производство грены катастрофически снизилось,но в дальнейшем дела опять пошли на лад.

В середине XIX века в Грузии ежегодно производилось 6,4-6,5 т шелковичных коконов, что и по сей день считается рекордным. Но, как было отмечено выше, в связи с распространением наследственного заболевания «пебрина», шелководство в последующем периоде оказалось в глубоком кризисном положении.

С целью вывода отрасли из кризиса в 1887 году в Тбилиси была основана Кавказская шелководческая станция – единственное научное учреждение в Российской Империи (у нее были филиалы в России, Азербайджане и Армении, позднее ставшие независимыми научными учреждениями) пользующееся большим авторитетом в мировом масштабе.

В 50-е годы XIX века в Закавказье заготовляли 27-32 тыс пудов живых коконов. Но в дальнейшем шелководство оказалось в глубоком кризисе из-за распространения заболевания “пебрина”. Первая Мировая война оказала также отрицательное влияние на развитие отрасли и в 20-ие годы XX века положение еще более ухудшилось.

В последующем периоде в республиках Закавказья проводилась большая работа по направлению развития отрасли, в результате которой была создана устойчивая база для дальнейшего развития отрасли в последующие годы.

В 1930-1932 гг широко использовался метод коллективной (общей) выкормки и урожайность коконов была низкой, но после постановления Совета Народного Коммисариата 14 сентября 1932 года, положение изменилось к лучшемую. Затем последовало неуклонное развитие отрасли в последующей “четырехлетке, значительно упрочилась кормовая база, было осуществлено широкомасштабное строительство гренажных и обмоточных фабрик и шелкокомбинатов. В результате этих мер выросло производство промышленных коконов. В 1927 году в Кутаисской губернии устроили инкубационные камеры и шелководам начали выдавать оживленную грену, это было началом новой эры в шелководстве региона (Таблица 1).

Таблица 1.

Показатели производства коконов в республиках Закавказья в 30-ие годы XX века.

Годы	Грузия		Азербайджан		Армения	
	Произведенная продукция (т)	Ср.урож. коконов с 1 коробки (кг)	Произведенная продукция (т)	Ср.урож. коконов с 1 коробки (кг)	Произведенная продукция (т)	Ср.урожкоконов с 1 коробки (кг)
1930	2562	30,7	2018	24,6	84	40,2
1931	1831	20,1	1318	14,2	86	42,0
1932	1238	13,5	1138	16,2	85	37,3
1933	2021	23,9	1533	20,2	90	42,7
1934	2246	25,5	1609	23,0	103	46,2
1935	2552	31,7	2314	33,1	108	48,2
1936	3105	28,8	2609	37,8	112	52,2

К концу 30 –х годов была заложена основа производства гибридной грены, в практику была внедрена повторная выкормка и были осуществлены другие необходимые мероприятия.

В 1930-1936 гг. среди республик Закавказья ведущее место по производству коконов занимала Грузия, а по урожайности –Армения.

Начиная с 40-ых годов прошлого века, производство коконов рекордно выросло в Азербайджанской республике, значительно сократилось в Грузии и полностью прекратилось в Армении [7].

Резкое сокращение производства коконов в Грузии было обусловлено распространением микоплазменного заболевания шелковицы –“курчавости листьев” (1964), которое уничтожило более 16 мл. деревьев шелковицы, что повлекло за собой катастрофическое сокращение производства коконов, а в 2000-2004 г.г. производство полностью прекратилось. В последние годы началась реабилитация отрасли и производство коконов колебалось в пределах 5-7 т. К сожалению, после завоевания независимости в Грузии полностью были уничтожены кокономотальные фабрики и произведенные в последнее время коконы для мотания были пересланы в Нухи.

В 1964 году насаждения шелковицы в Грузии составляли 15 млн 640 тыс. деревьев, а в 1974 году в результате распространения заболевания курчавой мелколистности количество деревьев шелковицы сократилось до 4 млн. Отмеченное заболевание в 1992 году распространилось и в регионах Кахети - Восточной Грузии.

Катастрофическое положение шелководства в Грузии, в основном вызвано распространением заболевания “курчавой мелколистности”, в результате ошибок, допущенных в процессе приватизации и рядом других причин.

В связи с распространением заболевания “курчавой мелколистности” в 1965-1990 гг большая работа проводилась по выявлению и выведению устойчивых к означенному заболеванию сортов шелковицы, в результате

которого выявлены и выведены десятки практически устойчивых к заболеванию сортов и местных форм.

В 1965-1990 гг в эпицентре заболевания – на Кутаисской зональной станции шелководства под руководством М. Мамедова было испытано несколько Азербайджанских сортов, которые должны были быть широко внедрены в производство. Сегодня также необходимо усиление работ по этому направлению с целью устранения возможного распространения заболевания.

В результате проведенных мероприятий в 1990 году общее количество тутовых насаждений в Грузии превышало соответствующий показатель 1964 года на 21,4 % и тем самым были созданы необходимые условия для возрождения отрасли, но за последние годы по этим вопросам не ведутся работы, за ислючением Аджарской АР и нескольких хозяйств восточной Грузии.

За уничтожением кормовой базы в 2000-2015 гг последовало полное прекращение производства коконов, но несмотря на это, за последние 2 года отрасль стала понемногу возрождаться.

В соответствии с программой АСХН Грузии, будут созданы показательные фермерские хозяйства, которые будут работать в соответствии со стандартами с применением современнных технологии трудоемких процессов в шелководстве. Обнародованные результаты будут способствовать развитию и возрождению мелкого семейного производства. Фермерские хозяйства начнут действовать в Западной Грузии в Хонском муниципалитете для производства 10 т коконов (включая закупки со смежных ферм), сушка будет производиться на месте, включая полный цикл производства готовой продукции (ткани, ковры, дорожки). Запланированы маркетинговые работы для поиска рынка сбыта и реабилитации отрасли. Все машины и оборудование для переработки 10 т коконов (включая конечный продукт) будут предоставлены по проектам АСХН Грузии. В ближайшей перспективе создадутся новые рабочие места, тем самым улучшатся социально-экономические условия сельского населения и гарантировано дальнейшее возрождение отрасли.

В исследуемом регионе для возрождения отрасли наряду с другими факторами особое значение имеет проведение мероприятий для повышения экономической эффективности. С внедрением рыночной экономики в Закавказских странах возникли некоторые трудности в некоторых традиционных отраслях народного хозяйства. Дело в том ,что сегодня, когда максимальная прибыль является определяющим критерием экономической эффективности отраслей и культур, шелководство, по сравнению с другими профилирующими отраслями, такими как виноградарство, плодоводство и однолетные культуры, оказалось менее рентабельным.

На текущем этапе самой значительной экономической проблемой научно-технического прогресса глобального характера является повышение экономической эффективности производства, возможности которого неограничены. Сегодня, когда рынок насыщен шелковой продукцией, качество играет решающую роль даже тогда, когда растут трудовые затраты на производство единицы продукции, т. к. в конечном итоге затраты на повышение качества опережают темп роста затрат.

Для анализа экономической эффективности отрасли шелководства должны воспользоваться несколькими взаимосвязанными показателями, из которых надо выделить главный показатель, определяющий основные тенденции ее развития, суть производства и ее основные цели на данном этапе.

Основным критерием экономической эффективности шелководства является прибыль, которая объединяет в себе все основные показатели.

На текущем этапе, в условиях жесткой конкуренции и глобализации, для повышения экономической эффективности отрасли в регионе необходимо:

1. Улучшение качества производимой продукции (грена, кокон, шелк-сырец) и производство конкурентноспособной продукции;

2. Забота со стороны правительства о развитии отрасли - проведением протекционистской политики, хотя последнее является временной мерой и в перспективе не сможет разрешить проблему развития отрасли.

Исходя из интересов стратегического развития отрасли шелководства, основное внимание должно уделяться коренному улучшению качества продукции, что невозможно достичь в условиях существующих пород (гибридов), техники и технологий.

К сожалению, в странах Закавказья и во всех бывших советских республиках, внедренные в производство породы (гибриды), техника и технологии устарелы и производство конкурентноспособной продукции без внедрения современных технологии и технических средств не возможно [8].

Исходя из отмеченного, с целью повышения экономической эффективности отрасли, необходимо совершенствование научно-исследовательской работы и особенно радикальное улучшение селекционной работы, что трудно осуществимо в условиях существующего финансирования. Поэтому государство и международные организации, с целью поддержки развития отрасли, должны выделить солидную часть средств на подготовку высококвалифицированных специалистов, улучшение селекционной работы, упрочнение кормовой базы, заготовку грены и совершенство технологий и технических средств для первичной переработки коконов.

Считаем необходимым оказание помощи и предоставление соответствующих рекомендаций для ввоза высококачественной грены и исходного материала со стороны стран Черного и Каспийского морей и Центральной Азии [8].

Вместе с этим, исходя из интересов региона, способствовать хотя бы на первом этапе развитию местного гренажного производства оснащением новейшей техники и технологии.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Известия Кавказской шелководческой станции за 1916 год, Вып.1, Тифлис,1916 г.;

2. Известия Кавказской шелководческой станции за 1901 год, Вып.11,Тифлис,1901 г.;

3. Известия Кавказской шелководческой станции за 1902 год,том.10.Тифлис, 1902 г.;

4. Обзор Кутаисской губернии за 1911 год. Изд.Кутаисского губернского статистического комитета;

5. Отчет о деятельности Кавказской шелководческой станции за 1910 год;

6. А. Каладзе. Шелководство и шелковая промышленность Грузии,Тбилиси;

7. Научный отчет Закавказского научно-исследовательского института шелководства, 1936 г.

8. Nikoleishvili G., Shapakidze E., “Sericulture – the Black, Caspian Seas and Central Asia Region countries (BACSA) of Total care”. ISBN 978-9941-0-6163-9, Publisher- LTD “Poligraf”, Tbilisi, 2014, page 11-14, 61-103, 176-190.

УДК 342.951:351.82

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ОСВІТИ

Олійник Віктор Олексійович
Студент
Донецький національний
університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

Анотація. У ході проведеного дослідження проаналізовано зміст поняття адміністративно-правове регулювання та державна політика. Визначено зміст адміністративно-правових засобів регулювання державної політики у сфері освіти. Знайдено та проаналізовано недоліки законодавства та шляхи їх подолання.

Ключові слова. адміністративно-правове регулювання, правове регулювання, державна політика, освіта, державна політика у сфері освіти.

Розглядаючи питання адміністративно-правового регулювання державної політики у сфері освіти України, його зміст, необхідно дослідити і враховувати думки науковців (які значно різняться) щодо такого багатоаспектного і складного правового явища, як адміністративно-правове регулювання загалом.

Як зауважує І.А. Городецька, адміністративно-правове регулювання є складним явищем, яке в сучасних умовах трансформаційних перетворень у суспільстві наповнюється новим змістом, а відтак, активно досліджується потребує постійного осмислення [1, с.61].

П.М. Рабінович правове регулювання розглядає як здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони і розвитку [3, с.44].

На думку А.Т. Комзюка, правове регулювання – це специфічний вплив, який здійснюється правом як особливим нормативним інституційним регулятором. При цьому, правове регулювання має цілеспрямований, організаційний, результативний характер і здійснюється за допомогою цілісної системи засобів [4, с.1055].

З цих різних визначень поняття правового регулювання можна виділити спільне, загальне для них, а саме те, що це вплив (правовий, владний), який має цілеспрямований, результативний, нормативно-організаційний характер, здійснюється системою юридичних засобів на певний об'єкт з певною метою.

На цій основі можна дати власне визначення поняття адміністративно-правового регулювання державної політики у сфері освіти України – це здійснюваний усією системою адміністративно-правових засобів, методів і форм цілеспрямований, результативний, нормативно-організаційний вплив на державну освітню політику з метою її формування і реалізації відповідно до потреб ефективного розвитку особистості, суспільства, нації та держави, забезпечення національних інтересів України, інтеграції освітньої галузі до міжнародного освітнього і наукового простору.

Наступною важливою складовою досліджуваного нами питання є державна політика у сфері освіти України (або державна освітня політика), яка є об'єктом адміністративно-правового регулювання.

Автори Енциклопедичного словника з державного управління вважають, що державна політика – це дії системи органів державної влади згідно з визначеними цілями, напрямами, принципами для розв'язування сукупності взаємопов'язаних проблем у певній сфері суспільної діяльності. Це пропонований курс діяльності уряду для задоволення потреб чи використання можливостей, сформульований із зазначенням очікуваних результатів та їх впливу на наявний стан справ і конкретне розв'язання проблем. [5, с. 144–145].

В. Бакуменко та П. Надолішній визначають державну політику як напрям діяльності держави щодо визначення та досягнення соціально значущих цілей розвитку суспільства чи його окремих сфер [6, с.35].

Із наведених визначень очевидно, що найважливішими ознаками державної політики є те, що це державна діяльність, пов'язаність із державною владою, за визначеними напрямами, завданнями, цілями, принципами такої діяльності з метою розв'язання певних проблем всього суспільства або у якійсь сфері його життєдіяльності.

Нормативного визначення поняття державної політики у сфері освіти не існує, хоча цей термін використовується у багатьох нормативних актах, тому для з'ясування поняття державної політики у певній сфері можна звернутися до нормативного визначення цього поняття у якійсь конкретній сфері. Згідно статті 5 Митного кодексу, державна митна політика – це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки [7].

Отже визначаючи поняття державної політики основними її ознаками можна виділити систему принципів і напрямів діяльності держави у цій сфері відповідно до певної мети.

Таким чином, можна сформулювати власне визначення поняття державної політики у сфері освіти України – це система цілей, завдань, напрямів і принципів діяльності держави у сфері освіти з метою ефективного її розвитку, інтеграції її до міжнародного освітнього і наукового простору, забезпечення розвитку цієї галузі і національних інтересів України. Особливу увагу слід звернути на адміністративно-правові засоби, за допомогою яких здійснюється вплив на об'єкт регулювання.

Під адміністративно-правовими засобами регулювання державної освітньої політики ми розуміємо всю система адміністративно-правових норм, які закріплені в Конституції та законах України, інших нормативних актах, а також міжнародних правових актах і міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, що застосовуються

державою в особі уповноважених нею органів для здійснення впливу на об'єкт регулювання, а також нормотворча та правозастосовна діяльність цих органів.

Найважливішими нормативними актами, що складають основу, базу адміністративно-правового регулювання державної політики у сфері освіти є закони України – Конституція України, закони «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність» та інші закони.

Конституція України як основний закон держави встановлює базові засади адміністративно-правового регулювання державної політики у сфері освіти, закріплює конституційне право громадян на освіту та державні гарантії його реалізації. Стаття 53 Конституції України визначає, що «кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам» [8].

Адміністративно-правовими нормами закону України «Про освіту», який є профільним у цій сфері, визначаються суб'єкти державної політики у сфері освіти, які визначають і реалізують державну освітню політику, а також засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності. Згідно ч.2 статті 5 цього Закону, державну політику у сфері освіти визначає Верховна Рада України, а реалізують Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, інші центральні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування [9].

Таким чином, даний Закон залишив поза увагою багато суб'єктів, які проводять, забезпечують формування і реалізують державну політику у сфері

освіти, а до таких слід віднести Президента України, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти.

Так, Президент згідно Конституції України підписує закони, є гарантом конституційного права громадян на освіту, видає укази і розпорядження у сфері освіти (зокрема, своїм указом затвердив Національну доктрину розвитку освіти, що визначає мету і пріоритетні напрями державної політики щодо розвитку освіти) [10].

Згідно статті 17 Закону України «Про вищу освіту», Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти є постійно діючим колегіальним органом, уповноваженим на реалізацію державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти [11].

Тому необхідно внести зміни до ч.2 статті 5 Закону України «Про освіту», виклавши її у такій редакції: «Державну політику у сфері освіти визначає Верховна Рада України, формують і забезпечують проведення Президент України, Кабінет Міністрів України, а реалізують центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, інші центральні органи виконавчої влади, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти та органи місцевого самоврядування, заклади освіти, засновники закладів освіти, науково-педагогічні і педагогічні працівники».

Таким визначенням буде усунуто протиріччя між нормами Закону і конституційними нормами, а також охоплено всіх основних суб’єктів, що визначають, формують, забезпечують проведення і реалізують державну політику у сфері освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Городецька І. А. Сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2016. № 1. С. 60–66. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_1_12.pdf.

2. Тарахонич Т.І. Види правового регулювання: теоретичні аспекти розуміння. Часопис Київського університету права. – 2014. – № 4. – С.28-31.

3. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посібник. Вид. 9-е, зі змін. Л. : Край, 2007. 188 с.

4. Шопіна І. М. Адміністративно-правове регулювання управління органами внутрішніх справ України: дис. å доктора юрид. наук : 12.00.07. К., 2012. 514 с.

5. Енциклопедичний словник з державного управління / [укл.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.

6. Бакуменко В. Д., Надолішній П. І. Теоретичні та організаційні засади державного управління : навч. пос. К. : Міленіум, 2003. 256 с.

7. Митний кодекс України : від 13.03.2012 № 4495–VI. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495- 17/page18. 1

8. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

9. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145–VIII. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19.

10. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17.04.2002 № 347. Офіційний вісник України. 2002. № 16. Ст. 860.

11. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556–VII. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/ 1556-18.

УДК 665.348

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ОЛІЇ РИЖІЮ У ДІЄТИЧНОМУ ХАРЧУВАННІ

Очеретна Альона Василівна
аспірант
Фролова Наталія Епінетівна
д.т.н., професор
Національний університет харчових технологій
м.Київ, Україна

Анотація. В якості предмету дослідження обрана олія рижію, отримана за технологією холодного пресування першого віджиму. Дослідженно основні показники складу і якості олії рижію. Якість олії та напрями її використання у продуктах дієтичного призначення в значній мірі визначаються її жирно-кислотним складом. Аналіз жирно-кислотного складу олії проводили методом газової хроматографії [1,с.24] з використання колонки HP-88 100m*0.25mm*0.20mkm. Можливість використання олії у дієтичному харчуванні встановлювали шляхом проведення пробних лабораторних досліджень і вивчення зміни фізико-хімічних показників у процесі зберігання.

Експериментально підтверджено, що інформативність основних фізико-хімічних показників зберігання якості олії залежала як від терміну її зберігання, так і від виду олії. У статті наведено переваги використання олії рижію у дієтичному та лікувальному харчуванні. Проаналізовано роль жирних кислот в раціоні харчування людини. Описано значення поліненасичених жирних кислот для ряду важливих фізіологічних функцій організму людини.

Ключові слова: олія рижію, олія соняшникова, хроматографія, якість, кислотне, пероксидне, анізидинове, йодне число.

Олія рижію на відмінну від інших олій має значну кількість вітамінів, особливо вітаміну Е та А, які є природними антиоксидантами, захищають клітини від ушкодження вільними радикалами. Дана олія сприятливо впливає на обмін речовин, прискорює процеси регенерації в клітинах, сприяє схудненню, так як знижує кількість шкідливого холестерину в крові, запобігає утворенню тромбів; має широкий спектр лікувальної дії : бактерицидну, протизапальну, протипухлинну властивості. Олію застосовують при хворобах печінки, цукрового діабету (зменшення використання інсуліну), онкологічних захворюваннях. [2]

Рижієва олія має підвищену трансдермальну дифузію, завдяки чому є прекрасним транспортним засобом для ефірних олій та інших рослинних компонентів. Її можна вживати в поєднанні з іншими рослинними оліями, з малим вмістом ліноленової кислоти, з тими же оливковою, соняшниковою.

Для об’єктивної оцінки перетворень, що відбуваються в оліях, нами вивчалися такі фізико-хімічні показники: визначення кислотного, пероксидного, анізідінового чисел та порівнювалися отримані дані з нормативними показниками. Дані досліджень наведено в табл.1

Таблиця 1

Фізико-хімічні показники олії

Показники	**ДСТУ**	**Дослідні дані**
Кислотне число	5,0	0,7
Пероксидне число, ½ О ммоль/кг, не більше ніж	норма до 10,0	1,6
Анізідінове число, у.о.	не нормують	1,4
1	2	3
Йодне число, ЙЧ, % I_2	125-145	141
Число омилення, мг КОН	196	183
Колірне число, мг йоду не більше ніж	25	25
Масова частка вологи, %	0,15	відсутня
Густина(20ºС), г/с^3	0,915…0,923	0,920

Можна стверджувати, що олія компанії ООО «Біо Еспрі, Україна», яка була придбана в магазині «Еко-товари» м. Вінниця відповідає нормативним документам та може використовуватися в запланованих дослідженнях.

Зразок олії аналізували на вміст жирних кислот методом газової хроматографії [1] з використання колонки HP-88 100m*0.25mm*0.20mkm.

На рис. 1 наведено хроматограму олії рижію першого холодного віджиму

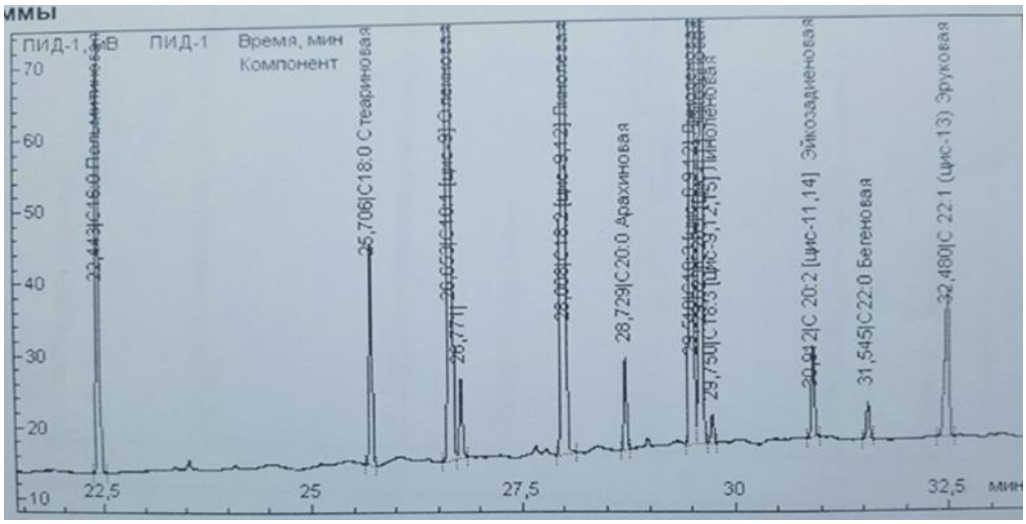

Рис.1 Хроматограма олії рижію першого холодного віджиму

Ідентифікація компонентного складу олії рижію компанії ООО «Біо Еспрі, Україна» (табл. 2) здійснювалася за відносним часом утримання

Таблиця 2

Компонентний склад олії рижію першого холодного віджиму на початку експерименту

Час,хв	Компонент	Площадь	Площадь, %	Концентрація,%
1	2	3	4	5
22.443	C16:0 Пальмітинова	158.948	5.829	5.829
25.706	C18:0 Стеаринова	73.455	2.694	2.694
26.653	C18:1 [цис-9] Олеїнова	540.676	19.829	19.829
26.771		27.282	1.001	1.001
28.008	C18:2[цис-9,12] Лінолева	857.980	31.466	31.466
28.729	C20:0 Арахінова	29.754	1.091	1.091
29.518	C18:3[цис-6,9,12] Ліноленова	622.266	22.821	22.821
29.623	C20:1 (цис-11) Ейкозанова	270.516	9.921	9.921
29.750	C18:3[цис-9,12,15] Ліноленова	8.720	0.320	0.320
1	2	3	4	5

30.912	C20:2 [цис-11,14] Ейкозадієнова	31.275	1.147	1.147
31.545	C22:0 Бегенова	11.774	0.432	0.432
32.480	C22:1 [цис-13] Ерукова	71.064	2.606	2.606
34.470	C22:2 [цис-13,16] Докозадієнова	5.413	0.199	0.199
35.544	C20:5 [цис-5,8,11,14,17] Ейкозопентанова	17.570	0.644	0.644

У дослідному зразку олії рижію ідентифіковано та кількісно проаналізовано 14 компонентів.

Аналіз даних, представлених у табл. 2., показує, що в олії переважають α-ліноленова кислота C18:3, з якої синтезуються дві кислоти родини ω-3: ейкозапентаєнова C20:4 і докозагексаєнова C22:6 й лінолева кислоти, досить великим є вміст олеїнової та ейкозенової кислот, а також присутня властива всім хрестоцвітим ерукова кислота, порівняно незначна кількість арахінової та насичених жирних кислот: пальмітинової і стеаринової. За вмістом ерукової кислоти олія рижію відповідає вимогам для харчових олій (не більше 5 %).[3]

Олія рижію характеризується підвищеним вмістом поліненасичених жирних кислот, особливо слід відмітити високий вміст α-ліноленової кислоти (24,8 %) і відповідно співвідношення омега-6/омега-3 як 2:1, що дає можливість використовувати цю олії для отримання харчових продуктів збалансованого жирнокислотного складу та збагачення харчового раціону населення незамінними жирними кислотами, також можна використовувати для дієтичного харчування людей, що мають підвищенний рівень холестерину в крові .Також в значній кількості міститься ненасичені лінолева (31,5 %), олеїнова (19,8 %) та ейкозенова (9,9 %) кислоти. Високий вміст (цис-11,-ейкозанової) кислоти є відмінною ознакою рижієвої олії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Фролова, Н. Е. Застосування препаративної хроматографії для виділення монофракцій складних сумішей природного походження / Н. Е. Фролова, А. І. Українець, І. М. Силка // Технологічний аудит та резерви виробництва. – 2016. - № 2/4. – С. 21-26.

2. Рижій, сафлор, кунжут. Стратегія виробництва олійної сировини в Україні (малопоширені культури) / [І. А. Шевченко, О. І. Поляков, К. В. Ведмедєва, І. Б. Комарова] ; Інститут олійних культур Національної академії аграрних наук України. — Запоріжжія : СТАТУС, 2017.- 40 с.

3. Іванов С.В., Пешук Л.В., Радзієвська І.Г. Технологія купажованих жирів збалансованого жирнокислотного складу//Монографія. Київ НУХТ - 2013.-210с.

4. ДСТУ 4350:2004 «Олії. Методи визначення кислотного числа».

5. ДСТУ 4570:2006 «Жири рослинні та олії. Метод визначення пероксидного числа».

6. ДСТУ ISO 6885-2002 « Жири та олії тваринні і рослинні. Визначення анізідінового числа».

УДК 331.5

ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ У СФЕРІ ПРАЦІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Панькова Оксана Володимирівна
к.соц.н, доцент,
провідний науковий співробітник
Касперович Олександр Юрійович
головний економіст
Іщенко Олександр Вікторович
провідний економіст
відділ економічних проблем соціальної політики
Інститут економіки промисловості
НАН України
м. Київ, Україна

Анотація: Наслідком пандемії коронавірусу COVID-19 та протиепідемічних заходів стала криза у економіці та зокрема у сфері праці. Як один з перспективних механізмів пом'якшення негативних явищ розглядається соціальний діалог щодо трудових відносин та умов функціонування ринку праці. На основі міжнародного досвіду пропонуються пріоритетні напрями, за якими прийняття рішень сторонами соціального діалогу є потенційно найбільш ефективним для подолання кризових явищ. Публікацію підготовлено в межах реалізації проєкту «Подолання соціально-економічних ризиків та небезпек у сфері праці та зайнятості України в умовах впливу пандемії COVID-19» (реєстраційний номер проєкту: 2020.01/0253, Національний фонд досліджень України).

Ключові слова: криза, соціальний діалог, ринок праці, трудові відносини.

Економічні наслідки пандемії коронавірусу COVID-19 та запроваджених протиепідемічних заходів, які вже характеризують як найбільшу за більш ніж 100 років кризу, наочно продемонстрували вразливість сучасного глобалізованого світу, взаємозалежність національних економік та негарантованість прав працівників. Падіння ВВП, припинення роботи підприємств та цілих галузей, зростання рівня безробіття і неофіційної зайнятості в умовах невизначеності актуалізують завдання пошуку та удосконалення механізмів захисту інтересів всіх учасників ринку праці.

Одним з перспективних механізмів подолання як вже проявлених, так і майбутніх наслідків пандемії та протиепідемічних обмежень є соціальний діалог. Під соціальним діалогом у міжнародній практиці розуміють всі види переговорів, консультацій та обміну інформацією між представниками урядів, роботодавців та працівників з питань, які становлять спільний інтерес, що стосуються економічної та соціальної політики [1].

Аналізуючи ситуацію в сфері праці у 2020 році та результати застосування соціального діалогу при розробленні та впровадженні заходів протидії пандемії COVID-19, експерти Міжнародного бюро праці зазначають, що така складна криза із далекими наслідками вимагає зусиль усього суспільства, в рамках яких уряди мають взаємодіяти зі своїми соціальними партнерами у сфері праці. Необхідні ефективні соціальний діалог і співробітництво, в рамках яких організації роботодавців і робітників спільно оцінюють потреби за усіма напрямами (медичним, соціальним та економічним) і розробляють ефективні стратегії та політичні заходи із пом’якшення соціально-економічних наслідків кризи, захисту працівників та їхніх родин, особливо найбільш вразливих з них, від втрати роботи і заробітку, а підприємств – від банкрутства [2].

Українські науковці неодноразово на протязі останніх років вказували на можливості використання соціального діалогу як інструменту вирішення гострих соціально-економічних проблем. Так Н.О. Ільєнко розглядає соціальний діалог як важливу складову процесу забезпечення гідної праці в

Україні [3]. Також соціальний діалог, як аргументують І.Р. Бузько та О.О. Зеленко [4], є інструментом забезпечення соціально-економічної безпеки. В той же час як вказані, так і інші дослідники зазначають незадовільний стан соціального діалогу в Україні, який не дозволяє використовувати у повній мірі потенціал соціального діалогу. Ми вважаємо, що аналіз та розумне запозичення досвіду інших країн, в першу чергу європейських країн із більш усталеною та розвиненою практикою застосування соціального діалогу для вирішення проблем його сторін – учасників трудових відносин, сприятимуть становленню та удосконаленню соціального діалогу в Україні.

Результати проведеної МОП оцінки заходів реагування на кризу, викликану пандемією COVID-19, кажуть про те, що у багатьох країнах (зокрема, Німеччині, Марокко, Південній Кореї та Швейцарії) соціальний діалог був використаний на початковій стадії кризи з хорошими результатами. Це сприяло швидкому прийняттю екстрених заходів, і таким чином слугувало визнанням цінності участі соціальних партнерів на всіх стадіях політичного реагування. Крім того, результати соціального діалогу на національному рівні можуть стимулювати діалог і перемовини на більш низьких рівнях, наприклад на галузевому і на рівні підприємств, як демонструє приклад Італії [2].

Доповідь Глобальної угоди щодо гідної праці та інклюзивного росту 2020 [1], а також стаття В. Нілссон, однієї з керівників Директорату з питань зайнятості, праці та соціальних питань ОЕСР [5], дозволяють виокремити пріоритетні напрями прийняття рішень за якими із використанням процедур та механізмів соціального діалогу дозволяє ефективно протистояти соціально-економічним проблемам, що виникли внаслідок пандемії:

- сприяння впровадженню короткочасних механізмів роботи, спрямованих на збереження робочих місць, та гнучких режимів робочого часу, спрямованих на збалансування соціального дистанціювання на робочому місці, одночасно підвищуючи продуктивність праці;
- управління ризиками для здоров'я та безпеки на робочому місці, спричиненими COVID-19;

- укладання угод, завдяки яким бізнес утримувався від звільнення робітників, профспілки погоджувались на скорочення робочого часу та нижчу щомісячну заробітну плату, а уряди втручалися фінансово, щоб компенсувати частину різниці у заробітній платі;

- переговори про керівні принципи та протоколи щодо заходів, які слід вжити, щоб уникнути поширення вірусу на робочих місцях;

- використання соціального діалогу для вдосконалення глобальних ланцюгів доданої вартості.

В. Нілссон також зазначає, що соціальний діалог іноді сприймається як теоретично бажаний, але практично складний, оскільки нібито кризи вимагають швидких реакцій. Однак досвід останніх місяців свідчить про протилежне. Соціальний діалог неодноразово виходив на перший план, забезпечуючи важливу політичну відповідь на різні виклики на ринку праці, спричинені пандемією. Вона вважає це не випадковістю, а результатом структурних характеристик процесу та інститутів соціального діалогу [5].

Таким чином, розвиток і посилення соціального діалогу в Україні має розглядатись як ключова складова плану відновлення ринків праці. При цьому важливими є «зрілість» механізмів та інститутів соціального діалогу, а також соціальна відповідальність сторін соціального діалогу, їхня здатність до прийняття компромісних рішень, спрямованих на загальне благо, а також до виконання взаємних зобов’язань.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. The Global Deal for Decent Work and Inclusive Growth Flagship Report 2020: Social Dialogue, Skills and COVID-19 / the International Labour Organization (ILO), the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) and the Global Deal Support Unit. Available from: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_758550.pdf.

2. Необходимость социального диалога в связи с кризисом, вызванным пандемией COVID-19: Справка по вопросам политики [Електронний ресурс] / Международная организация труда. Режим доступу: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-moscow/documents/briefingnote/wcms_746920.pdf.

3. Ільєнко Н.О. Соціальний діалог як один з основних важелів сприяння забезпеченню гідної праці в Україні. Практики імплементації положень глави XXI Угоди між Україною та ЄС «Співробітництво у галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей»: управлінський аспект» [Електронний ресурс]: зб. матеріалів інтернет-конф.; 5-7 грудня 2018 р., м. Київ. – Київ: КНЕУ, 2019. – 79с. С. 28-31.

4. Бузько І.Р., Зеленко О.О. Соціально-економічний розвиток регіонів України: безпека та соціальний діалог // Економічний простір: Зб. наук. праць. - 2018. - №132. - С. 50-60. DOI: 10.30838/P.ES.2224.240418.50.50.

5. Nilsson V. Social dialogue: an opportunity in the midst of crisis / Social Europe. Available from: https://www.socialeurope.eu/social-dialogue-an-opportunity-in-the-midst-of-crisis.

УДК 614:336.02

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ КОРОНАКРИЗИ

Парубець Олена Миколаївна
д.е.н., професор
Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна

Анотація: Досліджено обсяг і структуру видатків державного і місцевих бюджетів на систему охорони здоров'я України за останні п'ять років. Визначено складові державного регулювання системи охорони здоров'я : правове, інституційне, трансформаційних процесів. Досліджено зміни в механізмі державного фінансування охорони здоров'я України. Запропоновано напрями диверсифікації джерел фінансування системи охорони здоров'я в умовах невизначеності та ризику спричиненими коронакризою.

Ключові слова: бюджет, видатки, фінансування, охорона здоров'я, механізм, субвенції.

В умовах викликів пов'язаних з поширенням коронакризи система охорони здоров'я України переживає важкі часи, які потребують своєчасного прийняття обґрунтованих політичних, економічних, фінансових та соціально-відповідальних рішень. Дефіцит фінансових ресурсів, відсутність державного медичного страхування, неефективне використання виділених з державного бюджету коштів викликає необхідність реформування існуючого фінансового механізму у сфері охорони здоров'я та диверсифікації джерел її фінансування. Саме цим і обумовлюється актуальність та своєчасність теми дослідження, що розглядається.

Питанням реформування системи охорони здоров'я, дослідженню джерел фінансування і напрямів використання виділених коштів, порівнянням

вітчизняної та зарубіжної практики підвищення ефективності системи охорони здоров’я присвячені наукові праці багатьох вчених і дослідників.

Досліджуючи стратегічні аспекти реформування системи охорони здоров’я А. Д. Барзилович зазначає, що потребують трансформації усі складові зазначеної системи, зокрема і фінансова. Трансформаційні процеси у сфері охорони здоров’я, які розпочалися з 2014 р. в сучасних умовах передбачають впровадження державного гарантованого пакету медичної допомоги; створення єдиного національного закупівельника медичних послуг; впровадження контрактної моделі фінансування охорони здоров'я; а також в умовах розвитку цифрової економіки електронних медичних інформаційних систем [1].

На думку Борщ В. І. у моделі багатоканального фінансування системи охорони здоров’я поряд з бюджетними, приватними коштами, благодійними внесками, коштами добровільного медичного страхування необхідно використовувати додаткове джерело, а саме кошти обов’язкового медичного страхування [2].

Поворозник М. Ю. вказує на те, що механізм фінансування системи охорони здоров’я є деформованим і не базується на принципі оптимальної пропорційності розподілу державних та недержавних джерел фінансування [3].

В умовах незавершення медичної реформи, зростання темпів поширення пандемії COVID-19, погіршення показників соціально-економічного розвитку держави питання стосовно дослідження існуючих та потенційних джерел фінансування системи охорони здоров’я потребують проведення подальших наукових розвідок в цьому напряму.

Перш ніж зупинитися на аналізі видатків державного і місцевих бюджетів на охорону здоров’я, необхідно розглянути діючу законодавчо-нормативну базу їх здійснення, інституційну складову та перспективні напрями реформування вітчизняної системи охорони здоров’я (рис. 1).

Державне регулювання системи охорони здоров'я в Україні

Правове

Конституція України, Бюджетний Кодекс України, Закони України – «Про державний бюджет України на 2020 рік», «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення»; «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо невідкладних заходів у сфері охорони здоров'я», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України», «Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2020 році», «Про затвердження Порядку використання коштів фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками», «Деякі питання державного регулювання цін на лікарські засоби і вироби медичного призначення», «Про договори про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій», «Деякі питання надання у 2020 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення підтримки окремих закладів та заходів у системі охорони здоров'я», Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я»

Інституційне

Кабінет Міністрів України – забезпечення проведення політики сфері охорони здоров'я;
Міністерство охорони здоров'я України (МОЗ) – розробка та реалізація державної політики у сфері охорони здоров'я;
Національна служба здоров'я України (НСЗУ) реалізація державної політики у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення;
Органи місцевого самоврядування – здійснення фінансування місцевих програм розвитку та підтримки комунальних закладів охорони здоров'я

Трансформаційних процесів

У рамках проведення реформи системи охорони здоров'я передбачається запровадження:

- моделі державного солідарного медичного страхування;
- глобального бюджету для лікарень;
- принципу «гроші ходять за пацієнтом»;
- стратегічних закупівель медичних послуг на основі укладання контракту з їх надавачами, надання переліку безоплатних медичних послуг;
- нових фінансових механізмів на амбулаторному та стаціонарному рівнях медичної допомоги;
- системи фінансового захисту населення від надмірних витрат на охорону здоров'я;
- інноваційних технологій на всіх рівнях медичної допомоги

Рис. 1. Складові системи державного регулювання охорони здоров'я України

Джерело: складено автором на основі [4].

Проаналізуємо обсяг і структуру видатків на охорону здоров'я в розрізі державного і місцевих бюджетів (див. табл. 1).

Таблиця 1

Обсяг і структура видатків державного бюджету на охорону здоров'я

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Державний бюджет					
Видатки на охорону здоров'я, млн грн	11 450, 4	12 464, 6	16 729,4	22 618,0	38 566,6
у % до загальної суми видатків у тому числі:	2,0	1,8	2,0	2,3	3,6
Поліклініки і амбулаторії, швидка та невідкладна допомога, млн грн	665,9	1 167,1	1 323,5	149,6	162,2
Лікарні та санаторно-курортні заклади, млн грн	4 473,6	4 757, 4	6 102,4	7 296,7	8 219,6
Санітарно-профілактичні та протиепідемічні заходи і заклади, млн грн	1 110,0	1 162, 5	1 424,6	1 583,4	1 703,3
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері охорони здоров'я, млн грн	412,0	354,3	389,9	482,1	514,5
Інша діяльність у сфері охорони здоров'я, млн грн	4 788,9	5 023,3	7 489,0	13 106,2	27 966,9
Місцеві бюджети					
Видатки на охорону здоров'я, млн грн	59 550 ,7	63 038, 8	85 663,0	93 233,9	89 818,0
у % до загальної суми видатків	21,3	18,0	17,3	16,3	15,9

Джерело: складено автором на основі [5].

Як видно з наведених в таблиці 1 даних, спостерігається тенденція у 2018-2019 рр. до зменшення видатків державного бюджету на фінансування поліклінік і амбулаторій, швидкої та невідкладної допомоги. За останні два роки збільшився обсяг бюджетного фінансування діяльності лікарняних та санаторно-курортних закладів, санітарно-профілактичних та протиепідемічних заходів і закладів, фундаментальних та прикладних досліджень і розробок, а також іншої діяльності у сфері охорони здоров'я.

Згідно до статті 55 Бюджетного Кодексу України до захищених видатків в сфері охорони здоров'я відносяться придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів; забезпечення осіб з інвалідністю технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення для індивідуального користування; реалізація програм державних гарантій медичного обслуговування населення [6].

Останні зміни в механізмі державного фінансування охорони здоров'я України відбулися 01.04.2020 р. завдяки реалізації Програми медичних гарантій на рівні вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги у відповідності до вимог Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» та Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2020 році» [7, 8].

Джерела фінансування системи охорони здоров'я в Україні у 2020 році:

– кошти Державного бюджету України, зокрема на фінансування бюджетних програм, Фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, надання медичних субвенцій місцевим бюджетам;

– кошти місцевих бюджетів;

– капітальні інвестиції в охорону здоров'я;

– добровільні пожертвування до благодійних організацій «Лікарняна каса», що створені на рівні областей;

– кошти міжнародних донорських організацій, роботодавців, населення.

В умовах спричинених коронакризою невизначеності та ризику і обмеженості можливостей бюджетного фінансування необхідно шукати нові джерела фінансування системи охорони здоров’я. Залучити кошти приватних інвесторів на фінансування різноманітних заходів в сфері охорони здоров’я можливо завдяки розвитку державно-приватного та муніципально-приватного партнерства [9]. Впровадження сучасних технологій у сфері охорони здоров’я, зокрема телемедицини, потребує значної суми держаних і місцевих фінансових ресурсів, обсяг яких є обмеженим і недостатнім. У зв’язку з цим органи державної влади та, особливо, місцевого самоврядування повинні надавати різноманітні стимули для приватних інвесторів, які готові вкладати кошти у будівництво та ремонт лікарень, поліклінік, купівлю медичного обладнання, лікарських засобів тощо.

Зменшення витрат населення на оплату медичних послуг потребує розвитку поряд з добровільним медичним страхуванням системи обов’язкового державного соціального медичного страхування та прийняття відповідних законодавчих актів. Зазначені заходи будуть сприяти пришвидшенню реалізації реформи системи охорони здоров’я і підвищенню результативності нової моделі її фінансування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Барзилович А. Д. Реформування системи охорони здоров'я в Україні: стратегічні аспекти. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 2. С. 134–140. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.2.134

2. Борщ В. І. Управління закладами охорони здоров’я : монографія / В. І. Борщ. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 392 с.

3. Поворозник М. Ю. Асиметричність фінансування охорони здоров’я у контексті формування ефективності надання медичних послуг за міжнародними стандартами. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.:

Економічні науки. 2018. Вип. 29(1). С. 60–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2018_29%281%29__14

4. Міністерство охорони здоров’я України. URL: https://moz.gov.ua/

5. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk

6. Бюджетний Кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

7. Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2020 році. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 лютого 2020 р. № 65. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65-2020-%D0%BF#n298

8. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення. Закон України від 19 жовтня 2017 року № 2168-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text

9. Парубець О. М., Сугоняко Д. О. Концепція розвитку системи соціального захисту населення в умовах інформатизації економіки та суспільства. Підприємництво та інновації, 2019. № 10. С. 129–135.

УДК: 339.372.84

РИНОК ФРАНЧАЙЗИНГУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Пащенко Юлія Валентинівна
Шевченко Світлана Володимирівна
канд. екон. наук, доценти
Харківський національний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва
м. Харків, Україна

Анотація: В публікації проведено аналіз сучасного стану ринку франчайзингових послуг у світі та Україні. Досліджено кращі світові франшизи за країнами походження та сферами. Проаналізовано динамічний ряд кількості франчайзерів в Україні в період 2001-2019 рр. та здійснено його вирівнювання за параболою другого порядку. Виділено основні перепони та перспективи розвитку ринку франчайзингу в Україні.

Ключові слова: франчайзинг, франчайзер, франчайзі, франшиза, роялті.

В сучасних умовах при посиленні конкуренції та обмеженості фінансових можливостей для підприємств, найважливішим та одним з найбільш ефективних кроків є використання франчайзингових відносин, це пояснюється тим, що з одного боку є великі підприємства, які надають стабільність, керованість, а з іншого - це малий бізнес, який формує конкурентне середовище, забезпечує самостійність підприємницької діяльності. Отже, тема наукового дослідження є актуальною для сучасних підприємств України.

Франчайзинг є однією з кращих моделей ведення бізнесу в світі, за допомогою якої можна ефективно розвивати малий і середній бізнес. Такі всесвітньо відомі гіганти, як «McDonalds», «ZARA», «Subway», «Shell», «Singer» стали успішними саме завдяки системі франчайзингу [1].

У 2020 р., за даними Franchise Direct безперечним лідером серед країн виступають США. Найбільш популярні франшизи залишаються у сфері громадського харчування та готельного бізнесу як свідчать дані таблиці 1.

Таблиця 1

Кращі світові франшизи на початок 2020 р. [2]

Рейтинг	Назва	Країна походження	Сфера	Кількість точок	Мінімальна фінансова забезпеченість	Роялті
1	McDonald's	США	харчова	38695	від 500 000 $	4 % + інші збори
2	KFC	США	харчова	23 105	від 1,5 млн $	4–5 % + інші збори
3	Marriott International	США	готель	7 000	від 800 000 $	6 % від номерів та 3 % від їжі та напоїв + інші послуги
4	Pizza Hut	США	харчова	17 175	від 400 000 $	6–6,5 % + інші збори
5	Burger King	США	харчова	18 840	від 400 000$	4, 5 % + інші збори
6	Domino	США	харчова	17 020	від 100 000 $	5,5 % + інші збори
7	Dunkin'	США	харчова	12 960	від 100 000 $	5,9 % + інші збори
8	Subway	США	готель	40 600	від 100 000 $	8 % + інші збори
9	Circle K	США	харчова	8 185	від 700 000 $	2,5–7,5 % + інші збори
10	InterConsntntal Hostels & Resorts	Англія	готель	5 605	від 70,0 млн $	5 % + інші збори

У 2019 р. дохід від франчайзингу у США становив майже 790 мільярдів доларів, тоді як 2020 р. прогнозується ріст даного показникам до 820 млрд дол. [3].

Секрет успіху франчайзингової системи полягає насамперед у високій ефективності взаємодії сфер великого і малого бізнесу (франчайзера і франчайзі). Франчайзер зазвичай прагне одержати доступ до нових ринків,

підвищити пізнаваність бренду та лояльність цільової аудиторії, одержати конкурентні переваги над іншими гравцями ринку за рахунок ефекту мережі тощо. Загалом саме франчайзинг нині вважається одним із найефективніших способів масштабування бізнесу.

Перші франчайзингові договори в Україні було укладено в 1993 р. а у 2001 р. була створена Асоціація франчайзингу України, яка надає всебічну підтримку українським франчайзерам і франчайзі, захищає їх права та інтереси, сприяє розвитку франчайзингу в Україні в цілому. Наша країна тільки стала на шлях розвитку за цією системою, адже як свідчать показники згруповані на рис. 1 станом кінець 2019 р. частка франчайзингового бізнесу становила лише 25 %, що на 63 відсоткових пунктів більше значення показника США [4]. Дослідження динаміки зміни кількості франчайзерів в Україні нами було проведено за 19 років, тобто починаючи з 2001 р. і згруповано на рис. 2.

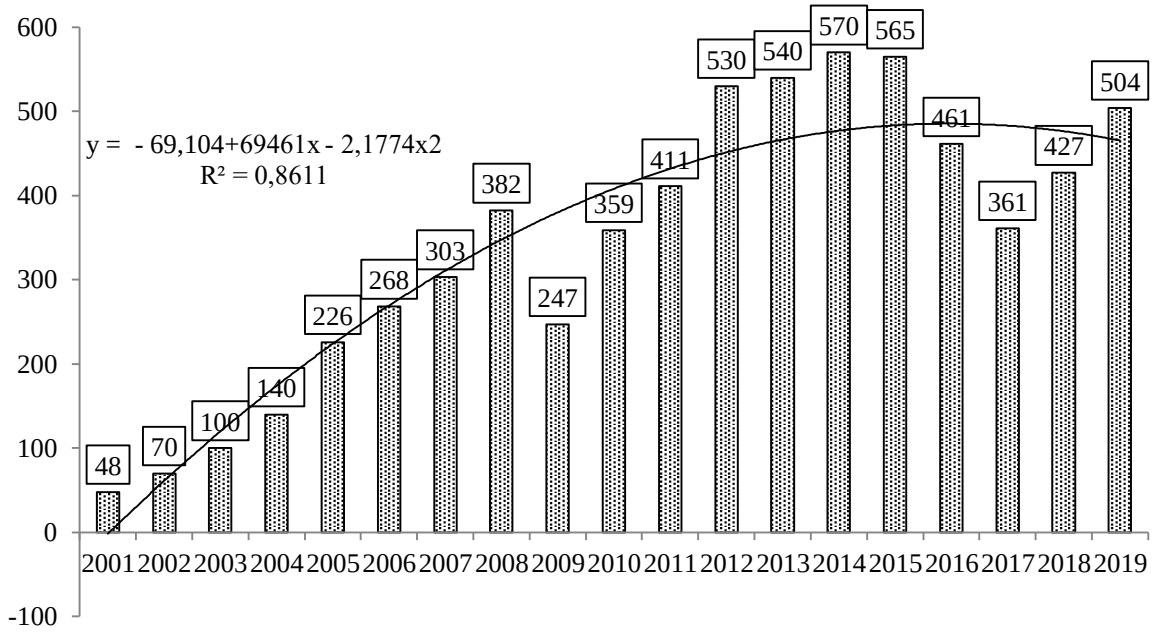

Рис. 1. Вирівнювання динамічного ряду кількості франчайзерів в Україні у 2001-2019 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [5].

Найбільша їх кількість франчайзерів, а саме 570 - нараховувалася у 2014 р. Вирівнювання динамічного ряду за параболою другого порядку дозволило нам розробити функцію, яка з ймовірністю 86 % дозволить розрахувати прогнозні значення досліджуваного показника, адже розрахований показник

детермінації становить 0,86. На сучасному етапі парабола має спадний характер, про що свідчить знак «-» перед останньою змінною.

Успішними франчайзинговими мережами в Україні є: ресторани швидкого харчування: «Pizza Celentano», «Fresh Line», «Lviv Croissants», «Франс.уа»; кав'ярні: «MY COFFEE», «AROMA KAVA», «Gemini»; торгові мережі: «ZARINA», «Novus», «Наш Край»; сервіс кур'єрської експрес-доставки «DELFAST»; аграрний проект «Small Fruit»; туристичний оператор «TEZ TOUR» та ін.

За кількістю франчайзингових точок найбільшими мережами в Україні є «Наша Ряба» (більше 2500 торгових точок), «Гаврилівські Курчата» (більше 600 торгових точок), «Форнетті» (близько 500 точок) [6].

Сьогодні розвиток франчайзингу в Україні стримується цілим рядом причин, такими як: відсутність законодавчої бази для ведення франчайзингового бізнесу та відсутність в українських бізнесменів повного розуміння сутності даного виду діяльності; нестабільність розвитку економіки, відсутність у більшості потенційних франчайзі необхідного стартового капіталу, а також складності в отриманні кредитів для його формування та ін.

Отже, франчайзинг – це досить ефективний інструмент, що дозволяє розвивати малий бізнес, є чудовим способом поєднання переваг великого та малого підприємництва, використання досвіду великих компаній для розвитку малого бізнесу. Він здійснює значний позитивний вплив на соціально – економічний розвиток країн, стимулює розвиток малого та середнього бізнесу, сприяє збільшенню зайнятості у сферах надання послуг, виконання робіт та продажу товарів.

Але, необхідною умовою подальшого його розвитку є створення законодавчої бази, яка знизила б ризики та невідповідність правового регулювання франчайзингу та комерційних відносин, що існують на сьогоднішній день. Проблеми які стосуються сфери франчайзингу не заважають ринку розвиватися далі. В найближчі роки ситуація змінитися і франчайзинг в Україні вийде на новий рівень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Суковатий О.В. Особливості реалізації франчайзингу в Україні. *Проблеми науки.* – 2007. № 2. С. 14-19.

2. Зайцев О., Кордас А. Поточний стан франчайзингу в Україні та у світі. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2020. № 1 (21). С. 53-62.

3. Franchise business economic outlook 2020. Franchise Growth Continues. International Franchise Association. URL: https://franchiseeconomy.com/assets/26604.pdf (дата звернення: 26.09.2020)

4. Микитюк О.П., Бенівська К.М. Особливості девелоперських послуг на ринку франчайзингу України. *Інфраструктура ринку*. Електронний науково-практичний журнал. Вип. 27. 2019. С. 108-115. URL: www.market-infr.od.ua (дата звернення: 29.09.2020)

5. Про франчайзинг. URL: https://franchisegroup.com.ua/about-company/franchising/ (дата звернення: 30.09.2020)

6. Історія франчайзингу в Україні. URL: https://ffc.expert/uk/blog/ istoriya-franchajzingu-v-ukrayini/ (дата звернення: 30.09.2020)

УДК 373.3.091.3:811

ПЕДАГОГІЧНО ДОЦІЛЬНІ ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Пермінова Людмила
докторка філософії з педагогічних наук
професорка
Ричак Людмила
магістрантка педагогічного факультету
Херсонський державний університет
М.Херсон, Україна

У системі початкової освіти відбуваються радикальні масштабні перетворення. Освітня державна політика спрямована на реалізацію компетентнісного підходу як інноваційного засобу модернізації початкової освіти й досягнення якісно нового результату навчально-виховного процесу з урахуванням пріоритету соціалізації особистості молодшого школяра.

Утверджуючи парадигму особистісно-орієнтованої, компетентнісної освіти, вчителі повинні реалізувати нові дитиноцентристські підходи до навчально-виховного процесу.

Ключовими фігурами у впровадженні оновлених цілей і змісту початкової освіти залишаються учитель та учень як суб’єкти творчої пізнавальної діяльності. Завдання педагогів – розширити психолого-педагогічні знання та вдосконалити професійні вміння в побудові навчально-виховного процесу, створити інноваційний простір для формування інтелектуальної, соціально активної, творчої особистості, що володіє ключовими та предметними компетентностями необхідними для самовизначення та успішної самореалізації.

Якщо за класно-урочною системою організація процесу навчання зазвичай проходить за схемою «вчитель – підручник – учень», то в умовах

сучасного інформаційного суспільства змінено методику традиційного навчання: вона зорієнтована на застосування комп'ютерних технологій і вносить докорінні зміни в стійку динамічну систему «учитель – учень», замінюючи її на систему «учитель – комп'ютер – учень», або «учень – комп'ютер – учень», або «учень – комп'ютер». Нова схема надає широкі можливості. Комп'ютерні технології відіграють нову роль у навчанні й викладанні, урізноманітнюють навчальний процес, дозволяють учням співпрацювати з носієм інформації, здійснювати вибір інформації, темп подання, компонувати матеріал і бути активними учасниками процесу навчання.

Сьогодні неможливо навчати традиційно: у центрі навчально-виховного процесу має бути учень з його обдарованістю, здібностями, потенційними можливостями.. Від його творчої активності на уроці, вміння міркувати, обґрунтовувати свої думки, спілкуватися з учителем, учнями залежить успіх у свідомому опануванні шкільної програми.

Використовуючи в роботі розмаїття інноваційних педагогічних технологій, вчителям початкових класів необхідно пам'ятати: актуальним і гострим залишається проблема здоров'язбереження молодших школярів. При чому здоров'язберігаюча педагогіка не є альтернативною іншим педагогічним системам і підходам, наприклад, педагогіці співпраці, особистісно-орієнтованій педагогіці, технології інтерактивного навчання або проектним технологіям. Насамперед, фактор збереження здоров'я школярів повинен стати головним критерієм якості всіх існуючих педагогічних систем, технологій, методів і форм роботи з школярами. Особливо це важливо у сьогоденні.

Переведення навчання в змішаний режим для вчителів, учнів і батьків є складною задачею. Це стало викликом для всіх учасників освітнього процесу. На перший погляд, основна відмінність змішаного навчання від звичайної системи – активне використання технологій, щоб знайти матеріал і отримати нові знання. Так, технології стають повноцінною частиною навчального процесу. Проте йдеться також і про поєднання різних підходів, способів подачі

матеріалу, видів роботи. Наприклад, частина інформації розподіляється на групову роботу, частина – на самостійне вивчення. Це не залежить від того, відбувається це у класі чи дистанційно.

Однак, організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, надихати й мотивувати учнів виявилось зовсім не просто.

Вчителі-практики виокремлюють основні компоненти змішаного навчання:

1. **Живі події.** По суті, «живе спілкування», передбачає частину звичної роботи «в аудиторії» з вчителями та іншими учнями. Залежно від системи змішаного навчання у конкретному випадку кількість та тип офлайн активності будуть різними.

2. **Онлайн-контент (самостійне навчання).** Під час такого типу роботи учені самостійно опрацьовують матеріал у зручному темпі та місці. Важливо, щоб учителі надавали повні та зрозумілі інструкції щодо тієї роботи, яку мають самостійно зробити учні.

3. **Співпраця.** Поєднує два ключових елементи: робота з однолітками і робота з вчителями. Завдяки роботі з однолітками учні можуть знаходити нові рішення та ділитися отриманим досвідом та знаннями. Через особисту роботу з вчителькою учень може отримувати відповіді на індивідуальні запитання та уточнювати незрозумілі моменти. Така модель повинна бути створена для конкретного типу навчання та предмету. Важливо, що подібна співпраця може відбуватися як у класі під час виконання групових завдань, так і через електронну пошту чи соціальні мережі.

4. **Оцінка.** Учні можуть стежити за своїм прогресом, а вчителі натомість — оцінювати їхні знання та корегувати процес навчання через індивідуальне інструктування. Учні отримують чіткій інструктаж щодо виконання завдань. Така модель повинна бути створена для конкретного типу навчання та відповідного предмету. Щоб зрозуміти, як учні сприймають матеріал та як покращити цей процес, учителі можуть використовувати тестування, міні-опитування тощо.

5. **Додаткові матеріали.** Додаткові матеріали можуть охоплювати роздруковані матеріали, схеми, корисні ресурси тощо.

Слід зауважити, що вчителі активно переосмислюють процес раціональності використання інноваційних технологій у режимі змішаного навчання, зокрема, проектні технології, що забезпечують інтеграцію предметних знань і вмінь із різних предметів і видів діяльності; ігрові технології, які формують навички розв'язувати творчі завдання на основі вибору альтернативних варіантів; технології особистісно зорієнтованого, диференційованого навчання; інтерактивні технології; технології проблемного навчання.

Застосування сучасних інноваційно-педагогічних технологій дозволяє створювати ефективну систему навчання дітей, яка: сприяє активізації пізнавальної діяльності; мотивації навчання; високій результативності; забезпечує психологічний комфорт; розвиває творче мислення; забезпечує вільний вибір; сприяє індивідуалізації навчальної діяльності;створює ситуацію успіху.

Під час формувального етапу експерименту було проведено низку уроків із застосуванням новітніх підходів до навчання української мови. Зокрема, нами творчо застосовано комунікативно-розвивальної технології навчання на прикладі інтегрованого уроку з української мови та літературного читання (на інтерактивній основі) з теми: «Уявлення про ознаки віршів-небилиць М Сингаївського «Що воно за диво?», П. Мовчана «Сіяв шпак», А. Григору «Переплутанка».

Також технологію комунікативно-розвивального навчання, кооперативно-групові форми роботи на уроці, елементи зовнішньої інтеграції. Упровадження таких інновацій, безперечно, сприяло підвищенню рівня знань молодших школярів. Воно позитивно вплинуло на формування комунікативної компетентності в учнів початкових класів.

Успішно застосовано імпровізовану словесну творчість на основі інтегрованої художньої діяльності (сприймання, відтворення та власне

творчість). Учням запропоновано перегляд презентації із цілісним зображенням пекторалі та її окремих фрагментів під музику М.Лисенка. Такі завдання можуть бути включені в різні етапи уроку залежно від поставленої мети.

Проведена робота із застосуванням новітніх підходів до навчання української мови підтвердила ефективність розроблених завдань, спрямованих на те, щоб сформувати в учнів нормативні і комунікативні вміння засобом комунікативно-розвивальної технології навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інноваційні технології навчання: Навч. посібн. для студ.вищих технічних навчальних закладів / [Кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х.Ш.; наук. ред. Арістова А.В.; упорядн. словника Волобуєва С.В.]. – К. : НТУ, 2017. – 172 с.

2. Грабовська Т.І., Талапканич М.І., Химинець В.В. Інноваційний розвиток освіти: особливості, тенденції, перспективи. – Ужгород, 2006. – 232 с.

УДК 373.5:336

РОЗВИТОК ОСНОВ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Пермінова Людмила
докторка філософії з педагогічних наук, професорка
Антонюк Наталія
магістрантка педагогічного факультету
Херсонський державний університет
М.Херсон, Україна

Пріоритетним напрямом розвитку початкової освіти в Україні є розробка якісної системи фінансової грамотності дітей, інтегрування засобів, методів та прийомів організації освітнього процесу до умов сьогодення. Введення економічної освіти в систему навчання дітей є одним із головних завдань, що стоять перед нашою державою. Навчання учнів економічно спрямованому мисленню забезпечує прищеплення їм справжньої фінансової грамотності у майбутньому житті.

Молодший шкільний вік — «це етап набуття дітьми життєвих знань, умінь і навичок, що є базисом подальшого розвитку особистості, усвідомлення власного життєвого досвіду й оточення» [1, с.63]. У початковій школі відбувається формування мислення, зокрема економічного спрямування, учні стикаються напряму з певними особливостями життя оточуючих, їх потребами та засобами задоволення власних потреб, з раніше невідомими економічними законами. У цей період відбувається створення фундаменту для подальшого розвитку основ фінансової грамотності в основній та старшій школі.

Можна зауважити, що у сучасному суспільстві на постійній основі виникають такі питання: «Навіщо потрібна фінансова грамотність в початковій школі?», «Чи можна дитині молодшого шкільного віку використовувати основи фінансової грамотності на практиці?», «З якого віку правильно

починати економічну освіту?» тощо. Розвиток в учнів «основ фінансової грамотності - сприятиме розумінню дітьми економіки не як чогось загадкового та незрозумілого, а як засобу розширення економічних знань, що необхідні у повсякденному житті та майбутній професії дитини» [3, с.10]. Учні початкової школи мають вчитися планувати свій бюджет (що, дорослі не завжди роблять правильно).

Отримані в закладах дошкільної освіти та сім'ї знання, уміння та навички є базисом реалізації в початковій школі економічної освіти. Слід зауважити, що на сьогодні існує система наступності між дитячими закладами та початковою школою. Розроблені наскрізні програми економічного виховання дітей, що дозволяє прогнозувати успішність на протязі вивчення тематики економічного характеру, та формувати основи економічної компетентності.

Як засвідчує практика, економічні знання дітей молодшого шкільного віку логічно інтегровані у зміст інших шкільних предметів (українська мова, математика, трудове навчання, природознавство тощо). На нашу думку, це раціонально, зокрема, учні розвивають економічні компетентності в різнопланових навчальних діях. Не викликає сумнівів той факт, що діти мають мати чітке уявлення про найпростіші економічні процеси та поняття (ціна, гроші, купівля тощо). Але раціональним буде «не стільки засвоєння теоретичної бази, скільки набуття первинного досвіду в економічній сфері. Дослідження вказують на те, що це можливо уже в молодшому шкільному віці» [2, с.106].

Вчителі практики активно застосовують такі методи і прийоми організації навчальної та виховної діяльності, які спонукають учнів до міркувань, невеличких досліджень, спостережень тощо. Найбільш ефективним методом залишається ігровий. Під час проведення ігор учні занурюються в спеціально створені життєві ситуації, що допомагає міцно засвоювати практичні навички, елементарні знання економічного характеру.

У практиці діяльності ми розробили програму позакласної роботи з економічного виховання молодших школярів. Програма розрахована на роботу

з учнями 6-7 років, тобто для першокласників. Програма базується на основах діяльнісного, особистісно-орієнтованого підходів до виховання школярів. Провідна роль відводиться методам активного навчання, які передбачають розвиток у дітей здібностей проводити спостереження, порівнювати, аналізувати, встановлювати причинно-наслідкові зв‘язки, пояснювати характер побаченого, класифікувати й робити висновки та узагальнення.

Однією з форм пізнавально-ігрової діяльності являються розваги та вечори відпочинку (конкурси, вікторини, олімпіади) – це свого роду свята. У дітей користуються популярністю різні інтелектуальні ігри: «Що? Де? Коли?», квести, міні-проєкти тощо. Для них це і весела гра, і серйозна робота, яка вимагає уваги і зосередження. Дітям подобаються нестандартні питання, веселі, незвичайні завдання (відгадування ребусів, кросвордів), інсценування «економічних» ситуацій із казок тощо. Включення дітей в «ігрову економіку» дозволить реалізувати первінні уміння складних та різноманітних соціально-психологічних відносин і породжених ними протиріч. Досвід їх вирішення на основі отриманих знань, а також усвідомлення своїх життєвих вражень, допомагає моральному становленню дитини, розвитку інтелекту, розширенню кругозору дитини, вчить оцінювати реальні взаємовідносини між людьми.

Пропонуємо тематичний план занять для учнів першого класу (Таблиця 1).

Таблиця 1.

Тематичний план занять для учнів першого класу в позаурочний час

№	Тема, зміст матеріалу	Кількість годин
1	Світ економічних професій	1
2	Моя економіка.Складання казки.	1
3	Економіка для сім‘ї	1
4	Праця як джерело прибутків. Кількість і якість результатів праці; спільна праця; товар; виробництво товарів, обмін товарів; купівля; продаж.	1
5	Реалізація продуктів праці. Ринок, ярмарок, аукціон, супермаркет.(сюжетно-рольова гра)	1

6	Культура взаємовідносин покупця і продавця. (сюжетно-рольова гра)	1
7	Ощадливість.	1
8	Розумні і нерозумні потреби. Відмінності в потребах дорослих і дитини, жінок і чоловіків, потреби школяра, соціальний захист, передбачений Конституцією України.	1
9	Майно сім‘ї. Гроші в сім‘ї. Витрати. Прибуток. (Складання проектів)	2
10	Виникнення грошей. (Дослідження)	1
	Загальна кількість годин курсу	11

Освітні завдання програми спрямовані на системне формування первинних економічних знань, практичних умінь, розвитку економічного мислення. У даному процесі мають бути задіяні інноваційні технології навчання і виховання молодших школярів, які є провідними для сприйняття у молодшому шкільному віці.

Отже, розвиток основ фінансової грамотності дає можливість учневі визначитись у своєму майбутньому місці та ролі в економічній системі соціуму, формує початкові вміння та навички доцільної та логічної економічної поведінки, у школярів відбувається розвиток економічного мислення та вихованості економічної культури. Діти навчаються приймати незвичні рішення у будь-яких ситуаціях, що полегшує адаптацію дітей до економічної дійсності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вишневська Т.С. Економічні ігри. БВДС, 2007. №5. С.62-76.

2. Іванова А.В. Первинний економічний досвід як засіб економічної соціалізації. Вісник ЛНПУ ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2006. №4 (99). С.102−108.

3. Новікова Т. Розвивальне навчання та формування ключових компетентностей учнів. Початкова освіта, 2008. №41. С. 9–11.

УДК 658.3.108:005.963:519.87

РОЗВИТОК ПЕРСОНАЛУ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Плахотнік Олена Олександрівна
д. е. н., професор
завідувач кафедри
економіки та організації виробництва
Перевязко Дар'я Олександрівна
здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня
зі спеціальності 073 Менеджмент
Дніпровський державний технічний університет
м. Кам'янське
м. Кам'янське, Україна

Анотація. Визначено, що розвиток персоналу є неперервним процесом, який передбачає професійне навчання й підвищення кваліфікації робітників підприємства в умовах стрімкого розвитку технологій. Цей процес представлено у вигляді економіко-математичної моделі, використання якої надасть можливість забезпечити підвищення кадрового потенціалу підприємства за рахунок прозорості щодо організації, раціонального використання фінансових коштів, що виділяються для цих цілей. Все це сприятиме підвищенню конкурентних переваг підприємства в ринковому середовищі.

Ключові слова: підвищення кваліфікації, персонал, підприємство, модель, ефективність.

Необхідною умовою функціонування підприємств в умовах стрімкого розвитку технологій є розвиток персоналу. Розвиток персоналу повинен бути

неперервним та передбачати професійне навчання й підвищення кваліфікації. На сьогодні, недостатньо впроваджуються ефективні напрямки розвитку персоналу, а саме навчання й підвищення кваліфікації, формування резерву працівників. Недостатнє врахування окремих аспектів розвитку персоналу пояснюється не тільки відсутністю коштів підприємств, але й нерозумінням управлінцями важливості цієї проблеми, швидкої окупності грошових коштів і зусиль, вкладених у підвищення ефективності їх діяльності. Хоча, людські ресурси не лише створюють матеріальні передумови виробництва, але й забезпечують їх результативне функціонування.

Підвищення кваліфікації та перепідготовки співробітників підприємства є одним з найбільш значимих в системі управління персоналом. Від ефективності його реалізації в першу чергу залежить якість продукту, що випускається, і послуг, що надаються. З іншого боку професійний і освітній рівень визначає можливість ліцензування (освітні заклади) та сертифікації (комерційні заклади), що зрештою визначає рейтингові й конкурентні переваги підприємств, організацій, закладів.

Необхідність контролю великих обсягів персоніфікованої інформації, відмінності в термінах проходження і рівнях кваліфікації категорій персоналу, залежність від фінансового забезпечення та інших чинників визначають складність і потребу використання формальних методів управління і засобів обчислювальної техніки для реалізації процесу підвищення кваліфікації або перепідготовки співробітників. При цьому потрібний системний підхід щодо реалізації вказаного процесу, що забезпечує виконання функцій планування, обліку, аналізу й регулювання, з урахуванням форс-мажорних обставин.

Представимо процес підвищення й перепідготовки співробітників підприємства у вигляді економіко-математичної моделі. Припустимо, що t_k – поточна дата, що визначає момент планування проходження підвищення кваліфікації або перепідготовки співробітників на підприємстві на черговий період. Нехай

$$P=\left\{p_i(d_i,j),\ i=\overline{1,N}\right\} \qquad (1)$$

- множина співробітників підприємства, а *N* – їх загальна кількість.

Індекс *j* визначає категорію співробітників відповідно до класифікації посад, що прийнята на підприємстві. У моделі, що розглядається, така класифікація визначена значущістю посад для підприємства і фінансовими витратами на підвищення кваліфікації або перепідготовку співробітників однієї категорії.

d_i визначає дату останнього підвищення кваліфікації або перепідготовки *i* - го співробітника підприємства. З індексом *j* пов'язана величина n_i – нормативний період часу (частота) проходження підвищення кваліфікації або перепідготовки *j* – ої категорії співробітників.

Позначимо через *K* безліч значущості категорій посад співробітників:

$$K=\left\{k_j : k_{j+1} > k_j\ \forall\ j\right\}, \qquad (2)$$

елементи якого $к_j$ визначають значимість *j* – ої категорії посад співробітників для підприємства. Як випливає з визначення безлічі *K*, категорії посад співробітників впорядковані за збільшенням їх значущості.

У моделі, що розглядається, категорії співробітників *j* можуть змінюватися залежно від періоду, що аналізується, який визначено моментом часу t_k. Проте, на початковий момент роботи моделі (*k* = 0) категорії співробітників визначаються нормативними величинами j_n, які відповідають прийнятій на підприємстві класифікації посад. Значення коефіцієнтів k_j може змінюватися в інтервалі (0, 1) або (0, 100). Для спрощення подальшого викладу безліч *P* представимо в компактнішому виді $\overline{P}$:

$$\overline{P}=\left\{p_i^j,\ i=\overline{1,N},\ j=\overline{1,M}\right\}. \qquad (3)$$

На підставі множини $\overline{P}$ побудуємо множину:

$$P^*=\left\{p_j^{*j} : p_j^{*j}=p_i^j,\ \left(t_к-d_i\right)/n_j \ge 1\right\}, \qquad (4)$$

визначальна безліч співробітників, які повинні проходити підвищення кваліфікації або перепідготовку в планованому періоді часу, що визначається t_k. Очевидно, що $|P^*| \langle N$. Якщо i - й співробітник в періоді, визначеному моментом часу t_k, не може проходити підвищення кваліфікації або перепідготовку - використовуємо булеву змінну $n_i = 0$, інакше - $n_i = 1$.

Неможливість підвищення кваліфікації або перепідготовки може бути викликана виробничою необхідністю, станом здоров'я, сімейним станом тощо. Тому множина

$$P' = \left\{ p_i'^j : p_i'^j = p_i^j, \left(t_к - d_i\right) / n_j \wedge \eta_j = 1; \forall\, p_i'^{j1}, p_{i+1}'^{j2} \quad j1 \geq j2 \right\} \tag{5}$$

визначає безліч співробітників, які повинні та можуть підвищувати кваліфікацію або перепідготовку в періоді, періоду, що аналізується, який визначено моментом часу t_k. Очевидно, що $|P'| < |P^*|$. Оскільки для різних категорій персоналу потрібне різне фінансове забезпечення для підвищення кваліфікації або перепідготовки, позначимо через S^j - кошти, що плануються для персоналу j – ої категорії, а через s^j - кошти, необхідні для підвищення кваліфікації або перепідготовки одного співробітника j – ої категорії.

Поставимо у відповідність кожному елементу $p_i'^j$ з множини P' булеву змінну x_i^j, що визначає проходження ($x_i^j = 1$) або непроходження ($x_i^j = 0$) – підвищення кваліфікації або перепідготовку в період, визначений моментом часу t_k. Тоді, задача визначення контингенту співробітників, які повинні проходити підвищення кваліфікації або перепідготовку з урахуванням суми коштів S^j, що виділена для кожної категорії, формулюється таким чином:

$$k_j \sum_{i=1}^{|P'|} x_i^j \to \max_i \tag{6}$$

$$s^j \sum_{i=1}^{|P'|} x_i^j \leq S^j, \quad \forall j, \tag{7}$$

$$x_i^j = [0,1], \quad p_i'^j \in P'. \tag{8}$$

Цільова функція (6) є сумою коефіцієнтів значущості посад співробітників, які проходять підвищення кваліфікації або перепідготовку в даному періоді часу.

Найбільший ефект розроблений механізм матиме при процесній його реалізації, коли перераховані учасники виконуватимуть свої функції в єдиному інформаційному просторі як оператори одного процесу. Це дозволить використати суворі правила цілісності щодо перевірки достовірності інформації, виключити її дублювання за рахунок одноразового введення в місці виникнення особою, відповідальною за правильність введення.

Запропонований механізм заснований на використанні методів і моделей теорії множин і лінійного програмування, а також сучасних комп'ютерних технологій і систем. Забезпечує підвищення кадрового потенціалу підприємства за рахунок організації прозорого процесу підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, раціонального використання фінансових коштів, що виділяються для цих цілей, що сприятиме підвищенню конкурентних переваг підприємства в ринковому середовищі.

УДК 659.1: 316.658

РЕКЛАМА ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У СУСПІЛЬСТВІ

Попова Каріна Олегівна
студентка
Національний університет «Острозька академія»
м. Острог, Україна

У статті проаналізовано сутність понять реклами та цінностей. Проаналізовано загальні особливості впливу рекламних повідомлень на аудиторію. Визначено основні цінності та моделі поведінки, які здебільшого просуває та закріплює рекламна інформація. З'ясовано особливості впливу рекламних повідомлень на формування системи цінностей у суспільстві. Особливу увагу приділено формуванню картини світу дітей та молоді як найбільш вразливих категорій населення. Дослідження має теоретично-узагальнювальне значення. На основі аналізу теоретичних напрацювань науковців різних країн стаття дає узагальнені відомості про особливості взаємодії рекламного повідомлення і реципієнта.

Ключові слова: реклама, вплив реклами, ціннісні орієнтації, споживацьке суспільство, стереотипи.

Постановка проблеми. Сучасні медіа відіграють особливу роль у житті кожної людини. Індустрія культури та масової комунікації, до якої належить і реклама, повідомляє реципієнтам не просто новини, думки і знання, а й пропонує цінності, формує певний спосіб мислення. Найчастіше все це відбувається несвідомо, тому чимало людей схильні категорично заперечувати, що реклама чи якісь модні тенденції, які вона поширює, на них впливають.

Оскільки рекламний зміст тісно пов'язаний із ціннісними орієнтаціями суспільства, розвиток реклами дає змогу простежити за змінністю провідних

цінностей у різних соціокультурних контекстах і відповідними до цього тенденціями розвитку реклами.

Актуальність теми публікації обумовлена необхідністю дослідження впливу рекламної діяльності на свідомість споживача і формування ціннісних установок суспільства, на яке спрямована рекламна кампанія.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роль реклами у формуванні системи цінностей особистості та суспільства в цілому стала предметом дослідження багатьох українських та іноземних науковців, зокрема таких як: Л. А. Андросова та І. Л. Кондратьєва, Н. О. Моісеєва, І. А. Василенко, О. Кривонос, С. Толмачева, Дж. П. Каур і Дж. Бава тощо. Особливу увагу вчені приділяють вивченню впливу реклами на свідомість дітей та юнаків, оскільки ці вікові категорії найбільше піддаються впливу внаслідок невеликого життєвого досвіду й несформованості особистості.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.

Метою статті є дослідження поняття реклами як чинника формування ціннісних орієнтацій у суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Сучасна людина все життя оточена рекламою, різноманітною за видами, жанрами, технологічними, інструментальними, функціональними особливостями. Рекламний світ поєднує в собі соціальні, економічні, культурні, політичні, екологічні та багато інших аспектів життя людини. З огляду на це ми сприймаємо рекламу як очевидне, хоч іноді й не дуже приємне, культурне явище. Вплив реклами на людину вже давно не обмежується регулюванням споживацької поведінки індивіда й динаміки попиту на товари та послуги [1]. Багато в чому вона чинить просвітницький вплив.

Як зазначає російська дослідниця Н. О. Моісеєва, реклама є «особливим видом соціальної комунікації, здійснюваної через обмін діями створення та інтерпретації спеціально створених текстів та візуальних матеріалів. Рекламний текст (гасло), малюнок на друкованому носії чи в аудіовізуальному вигляді репрезентують мотивоване цілісне, змістово-смислове, ієрархічно організоване

знакове утворення» [2]. Це водночас і культурний об’єкт і спосіб соціальної взаємодії.

Цінність – це фундамент, на який опирається людина у своїх судженнях про інших людей чи намагаючись вплинути на ставлення, вчинки та цінності інших людей (наприклад, дітей) [3, с. 42]. Попри значну кількість трактувань поняття цінності, загалом у них можна виділити дещо спільне: цінності репрезентують основні потреби людини в погоні за особистісними потребами (такі потреби кожної істоти, як незалежність та радість у житті) чи колективні потреби групи людей (такі необхідні аспекти скоординованої соціальної взаємодії та забезпечення добробуту груп, як чесність та соціальна справедливість) [1].

Саме цінності є виразником уявлень особистості про світ, себе, суспільство, добро і зло, тобто – її світогляду. Дослідники Дж. П. Каур та Дж. Бава виділяють три категорії культурних цінностей: орієнтовані на інших, обумовлені середовищем, особистісні («other, environment, and self»). Орієнтовані на інших цінності репрезентують бачення певних відносин іншими групами та індивідами конкретного суспільства: великі–маленькі сім'ї, конкуренція–колективізм, різноманітність–одноманітність. Орієнтовані на середовище цінності відображають зв’язки суспільства з його економічним, технічним та фізичним середовищем: продуктивність–статус, традиції–зміни, ризикованість–безпека, вирішення проблем–фаталізм. Особистісні цінності формують цілі та підходи до життя, до яких прагнуть окремі члени суспільства: активність–пасивність, матеріальне–нематеріальне, наполеглива робота–дозвілля, відкладене задоволення–негайне задоволення, чуттєве задоволення–утримання, релігійне–світське [3].

Система ціннісних орієнтацій має багаторівневу структуру, основу якої складають світоглядні цінності, пов'язані із життєвими цілями людини, тобто вони визначають сенс життя людини. Ціннісні орієнтації, що визначають сенс життя, проходять перевірку практичною діяльністю людини і, відповідно, детермінуються під впливом практики протягом усього періоду життя індивіда

[4, с. 67]. Тому можна сказати, що ціннісні орієнтації є індивідуальними утвореннями, що залежать від особистісних якостей людини, але вони формуються під впливом зовнішнього середовища.

На сучасному етапі розвитку суспільства формування світогляду, ціннісних орієнтацій відбувається не стільки під впливом сім'ї, системи освіти, скільки в результаті впливу засобів масової комунікації та реклами. При цьому роль реклами зростає, а роль сім'ї, освіти, установ культури знижується. Сучасна комерційна реклама зводить в універсальну цінність споживання, а не творення, що відбивається на процесі формування особистості, знижуючи її творчий потенціал як суб'єкта перспективного розвитку суспільства [5, с. 57].

Сучасна реклама є одним із чинників виховання людини, здатним формувати для конкретної спільності людей культуру із притаманними їй нормами, уявленнями, орієнтирами й цінностями, що дають змогу вибирати конкретну модель поведінки й відповідати певному статусу й очікуванням.

Реклама орієнтована насамперед на просування і популяризацію матеріальних цінностей. З одного боку, рекламні повідомлення апелюють до пріоритетних для конкретної соціокультурної ситуації цінностей і сенсів, щоб стати близькою і зрозумілою для всіх людей, що сприяє певній уніфікації та однорідності загальнозначущих смислів. З іншого боку, реклама задає нові життєві пріоритети, формує нові потреби, демонструє готові моделі поведінки і зразки для наслідування, актуалізує значення понять статусу, престижу, моди, постаючи в ролі потужного чинника поновлення і трансформації цінностей сучасного суспільства [6].

Зміна ціннісних орієнтацій відбувається поступово шляхом заміни «старих» цінностей, норм тощо на «нові» без порушення структури. Тому реклама, формуючи нові ціннісні орієнтації, спирається на вже сформовану систему цінностей в суспільстві, перетворюючи її [7].

Найчастіше рекламовані цінності й норми суперечать соціально-значущій спрямованості культури, і, таким чином, виникає контркультура з новими цінностями, що є особливістю сучасної масової культури [8]. Прагнення до

масової культури мільйонів людей, а особливо сучасної молоді, що обумовлено її доступністю, А. Г. Спіркін обґрунтовує тим, що не «масам надається можливість піднятися до рівня справжньої культури, навпаки, сама «культура», підробляючись під примітивні смаки відсталих верств населення, опускається, спрощуючись і деформуючись» [9].

Цінності споживацького суспільства здебільшого основані на стереотипах, чим активно користуються маркетологи. Вони використовують найпоширеніші стереотипи й моделі, інтерпретуючи, обіграючи їх та інтегруючи в рекламні тексти [3].

Нерідко реклама принижує певні соціальні групи. Це стосується насамперед жінок [9]: «Як часто до жінок ставляться не як до осіб із власною гідністю, а як до об'єктів, які повинні задовольнити чиєсь прагнення задоволення чи сили? Як часто роллю жінки як дружини та матері нехтують або навіть висміюють? Як часто роль жінки на робочому місці та у професійному житті постає так, ніби вона є карикатурою на чоловіка, нехтуючи специфічними рисами жіночої інтуїції, її здатністю до співчуття та розуміння…?» [4].

Однак іноді реклама, якщо вона створена відповідно до законодавства та з повагою до людської гідності, закликає до толерантності, співчуття, альтруїзму та милосердя до тих, хто потребує допомоги, реклама виховує в кожній людині добре ставлення до інших.

Зовсім інша картина постає там, де пріоритетом для рекламодавця є жага до наживи, боротьба за споживача. В українських реаліях дуже часто ігнорується відповідне законодавство, зокрема Закон України «Про рекламу», який регламентує порядок і гарантує застосування санкцій за рекламу: алкоголю, тютюнових виробів (на телебаченні, радіо, у дитячій та молодіжній пресі), лікарські засоби, що відпускаються лише за медичними рецептами [10].

Активно підтримуються і розвиваються в сучасному суспільстві цінності, такі як матеріальне благополуччя, затишний побут, культ розваг тощо. Цінності, які не знаходять відображення в рекламних повідомленнях, поступово втрачають свою важливість і значимість для суспільства [11, с. 34].

У сучасній рекламній індустрії основний акцент падає на психологічні аспекти діяльності людини. Реклама повинна подобатися, після неї повинен залишитися м'який осад від побаченого, повинне запам'ятатися звучне й лаконічне гасло.

У рекламі ми маємо справу не з об'єктивною картиною світу, а з її інтерпретацією. Реклама вибудовує власний образ дійсності, подаючи її як об'єктивний факт.

Наприклад, у телерекламі мийних засобів для посуду глядачам нав’язують явну відмінність рекламованого засобу, скажімо «Fairy», від інших, на чому й побудована вся реклама. Мийні засоби для посуду сушать шкіру рук. «Fairy» відрізняється від звичайних мийних засобів: навпаки, він зволожує шкіру.

Реклама у пресі сприймається позитивніше внаслідок ненав'язливості. Але в газетах і журналах часто порушуються законодавчі обмеження щодо обсягів розміщення рекламного матеріалу, розміщення соціальної реклами. Телевізійна реклама має значно більший вплив на свідомість, адже залучає до сприйняття одночасно кілька органів чуттів [12].

Висновки. Як би ми не нарікали на засилля рекламних повідомлень, у сучасному світі практично неможливо їх уникнути, якщо тільки не самоізолюватися десь у глушині. Сучасна рекламна індустрія використовує потужні психологічні інструменти, не просто щоб змусити реципієнта купити рекламований об'єкт, але й щоб змінити спосіб мислення реципієнта, замінивши його справжні цінності на прийнятні для певного місця й часу. У цьому контексті ідеться про те, що реклама формує картину світу особистості, таким чином визначаючи її споживацьку поведінку та, по суті, все її життя.

Найсильніший вплив реклама чинить на юнаків та підлітків з огляду на несформованість та вразливість їхньої ціннісної системи. Негативний вплив реклами виявляється в підміні загальнолюдських цінностей на споживацькі, об'єктивацію жінок, прищеплення шкідливих звичок. Однак якісна реклама

може, навпаки, пропагувати гуманістичні цінності, сприяти становленню громадянського суспільства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кривонос О. Виховання ціннісних орієнтацій сучасної молоді засобами масової інформації. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* № 8. 2018. С. 52–62.
2. Моисеева Н. О. Реклама и проблема ценностных ориентаций общества. *Вестник словянских культур.* 2008. С. 152–158. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/reklama-i-problema-tsennostnyh-orientatsiy-obschestva (дата обращения 25.04.2020).
3. Kaur J. P, Bawa J. Adoption of Social and Moral Values through Advertising: An Analysis from the Literature. *Global Journal of Management and Business Research: Marketing.* V. 16, Is. 5. 2016. Pp. 41–49.
4. Шуванов В. И. Психология рекламы. Ростов на Дону, 2003. 320 с.
5. Головлева Е. Л. Основы рекламы. М., 2004. 320 с.
6. Андросова Л. А., Кондратьева И. Г. Влияние рекламы и рекламных образов на выбор ценностей молодежи. *Наука. Общество. Государство.* №1(9). 2015. С. 2–6.
7. Tolmacheva S. V. Impact of Advertising on the Formation of the Value Orientations of Young People. *World Appl. Sci. J., 27 (Education. Law, Economics, Language and Communication).* 2013. Pp. 302–305.
8. Демидович А. С. Влияние рекламы на потребности и ценности современного молодого человека. URL: http://www.pws-conf.ru (дата обращения 25.04.2020).
9. Толмачева С. В. Реклама как социокультурный фактор формирования ценностных ориентаций молодежи. *Человек и наука.* – Тюмень, 2007. URL: http://cheloveknauka.com/reklama-kak-sotsiokulturnyy-faktor-formirovaniya-tsennostnyh-orientatsiy-molodezhi#ixzz6EFLdgogi (дата обращения 22.04.2020).

10. Про рекламу. Закон України. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення 20.04.2020).

11. Василенко И. А. Роль рекламы в процессе формирования и трансляции ценности семьи в современном обществе. № 81. 2008. С. 15–20.

12. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы, защита. М., 1997. 344 с.

УДК 796/835

ТРЕНИРОВОЧНЫЙ ПРОЦЕСС И ИТОГИ ВЫСТУПЛЕНИЯ КИКБОКСЕРОВ НА КУБКЕ ЕВРОПЫ 2020 ГОДА

Потеряхин А. А.
Магистрант второго курса
факультета физической культуры
Белгородский государственный национальный
исследовательский университет
Тренер-преподаватель высшей категории по кикбоксингу
МБУДО ДЮСШ №4
г. Белгород, Россия
Воронин И. Ю.
Кандидат педагогических наук
доцент кафедры спортивных дисциплин
Белгородский государственный
национальный исследовательский университет
г. Белгород, Россия

Аннотация. Целью работы является подготовка кикбоксеров на кубок Европы 2020 года. В качестве гипотезы исследования было выдвинуто предположение о том, что увеличение выносливости и скоростно-силовых данных поможет спортсменам успешно выступить на международном турнире. Было проведено три учебно-тренировочных сбора и выявлен результат тренировочного процесса.

Ключевые слова: Кикбоксинг, технико-тактическая подготовка, скоростно-силовая подготовка, международный турнир.

Введение. Современный кикбоксинг представляет собой такой вид спорта, где используется боксерская техника рук и ударная техника ног

тхэквондо [6, с. 43; 7, с. 15]. В настоящее время в нем выделяют следующие разделы: поинтфайтинг, лайт-контакт, кик-лайт, фулл-контакт, фулл-контакт с лоу-киком, К-1, музыкальные формы [9, с. 26; 10, с. 34]. В кикбоксинге могут органически сочетаться занятия в группах спортивного мастерства и группах здоровья [5, с. 22]. На уровне спорта высших достижений кикбоксерам необходимо комплексно использовать физическую, технико-тактическую и психологическую подготовку [1, с.4; 2, с. 4; 3, с. 2; 4, с. 6].

Специалисты отмечают, что современный кикбоксинг характеризуется значительной вариативностью действий технико-тактического мастерства и комплексным развитием основных физических качеств, которые имеют выраженный скоростно-силовой характер [8, с. 10]. Таким образом, исследование физической и технико-тактической подготовки кикбоксеров различной квалификации является актуальной проблемой.

Цель. Подготовка кикбоксеров к кубку Европы 2020 года.

Методы и организация исследования. В исследовании были использованы следующие методы: анализ литературных источников и педагогический эксперимент. Для оценки динамики изменений в процессе педагогического эксперимента было выступление на кубке Европы с 17 по 19 января 2020 года в г. Конельяно (Италия).

Исследование проводилось на базе СОШ № 21 г. Белгород в спортивном зале кикбоксинга. В качестве испытуемого выступали спортсмены МБУДО ДЮСШ №4 г. Белгорода.

Тренировочный процесс проводился три раза за осень-зиму 2020 года при подготовке к кубку Европы.

Первые учебно-тренировочные сборы прошли на физическую подготовку с 11 ноября по 1 декабря 2019 (таблице 1).

Таблица 1

Тренировочный процесс физической подготовки

11.11.19	**12.11.19**	**13.11.19**	**14.11.19**	**15.11.19**	**16.11.19**	**17.11.19**
Скакалка – 6 раундов; Работа на снарядах 6 раундов.	Гантели – 6 раундов; Резина – 6 раундов.	Скакалка – 6 раундов; Работа на снарядах 6 раундов.	Гантели – 9 раундов; Резина – 9 раундов.	Скакалка – 9 раундов; Работа на снарядах 9 раундов.	Гантели – 9 раундов; Резина – 9 раундов.	Выходной.
18.11.19	**19.11.19**	**20.11.19**	**21.11.19**	**22.11.19**	**23.11.19**	**24.11.19**
Гантели – 12 раундов; Резина – 12 раундов.	Скакалка – 12 раундов; Работа на снарядах – 12 раундов.	Гантели – 12 раундов; Резина – 12 раундов.	Скакалка – 12 раундов; Работа на снарядах – 12 раундов.	Гантели – 12 раундов; Резина – 12 раундов.	Скакалка – 12 раундов; Работа на снарядах – 12 раундов.	Выходной.
25.11.19	**26.11.19**	**27.11.19**	**28.11.19**	**29.11.19**	**30.11.19**	**01.12.19**
Тяжелые мячи – 6 раундов; Утяжелители – 6 раундов; Теннисные мячи – 6 раундов; Напольная лестница – 6 раундов.	Тяжелые мячи – 6 раундов; Утяжелители – 6 раундов; Теннисные мячи – 6 раундов; Напольная лестница – 6 раундов.	Выходной.	Работа на снарядах – 12 раундов; Резина – 12 раундов.	Гантели – 12 раундов; Резина – 12 раундов.	Тяжелые мячи – 6 раундов; Утяжелители – 6 раундов; Теннисные мячи – 6 раундов; Напольная лестница – 6 раундов.	Выходной.

Для повышения эффективности физической подготовки спортсменов, использовался спортивный инвентарь: эспандер лыжника с 4 резинами на ноги и руки, гантели 2 кг, утяжелители на ноги 500 грамм [5], боксерский мешок, тяжелые мячи, теннисные мячи и напольная лестница.

Все упражнения на выносливость проводились на протяжении одного и того же времени: 2 минуты с 30 сек перерывом.

Вторые учебно-тренировочные сборы прошли на увеличение скорости и силы ударов с 9 по 29 декабря (таблице 2).

Таблица 2

Тренировочный процесс скоростно-силовой подготовки

09.12.19	**10.12.19**	**11.12.19**	**12.12.19**	**13.12.19**	**14.12.19**	**15.12.19**
Ускорения с гантелями 12*10 сек; Ускорения на снарядах 12*10 сек.	Ускорения на резине 12*10 сек; Ускорения на снарядах 12*10 сек.	Ускорения с гантелями 12*10 сек; Ускорения на снарядах 12*10 сек.	Ускорения на резине 12*10 сек; Ускорения на снарядах 12*10 сек.	Ускорения с гантелями 12*10 сек; Ускорения на снарядах 12*10 сек.	Ускорения на резине 12*10 сек; Ускорения на снарядах 12*10 сек.	Выходной.
16.12.19	**17.12.19**	**18.12.19**	**19.12.19**	**20.12.19**	**21.12.19**	**22.12.19**
Ускорения с гантелями 8*15 сек; Ускорения на снарядах 8*15 сек.	Ускорения на резине 8*15 сек; Ускорения на снарядах 8*15 сек.	Ускорения с гантелями 8*15 сек; Ускорения на снарядах 8*15 сек.	Ускорения на резине 8*15 сек; Ускорения на снарядах 8*15 сек.	Ускорения с гантелями 8*15 сек; Ускорения на снарядах 8*15 сек.	Ускорения на резине 8*15 сек; Ускорения на снарядах 8*15 сек.	Выходной.
23.12.19	**24.12.19**	**25.12.19**	**26.12.19**	**27.12.19**	**28.12.19**	**29.12.19**
Ускорения с гантелями 6*20 сек; Ускорения на снарядах 6*20 сек.	Ускорения на резине 6*20 сек; Ускорения на снарядах 6*20 сек.	Ускорения с гантелями 6*20 сек; Ускорения на снарядах 6*20 сек.	Выходной раундов.	Ускорения на скакалке 4*30 сек; Ускорения на снарядах 4*30 сек..	Ускорения на скакалке 4*30 сек; Ускорения на снарядах 4*30 сек.	Выходной.

Третьи учебно-тренировочные сборы прошли на технико-тактическую подготовку с 2 по 15 января июня по три тренировки в день (таблице 3).

Таблица 3

Тренировочный процесс на технико-тактическую подготовку

02.01.20 06:00	**03.01.20 06:00**	**04.01.20 06:00**	**05.01.20 06:00**	**06.01.20 06:00**	**07.01.20 06:00**	**08.01.20 06:00**
Поинтфайтинг – связки 1.	Поинтфайтинг – связки 2.	Поинтфайтинг – связки 3.	Поинтфайтинг – связки 4.	Поинтфайтинг – связки 5.	Выходной.	Выходной.
02.01.20 11:00	**03.01.20 11:00**	**04.01.20 11:00**	**05.01.20 11:00**	**06.01.20 11:00**	**07.01.20 11:00**	**08.01.20 11:00**
Лайт-контакт – связки 1.	Лайт-контакт – связки 2.	Лайт-контакт – связки 3.	Лайт-контакт – связки 4.	Лайт-контакт – связки 5.	Выходной.	Выходной.
02.01.20 17:00	**03.01.20 17:00**	**04.01.20 17:00**	**05.01.20 17:00**	**06.01.20 17:00**	**07.01.20 17:00**	**08.01.20 17:00**
Пары – 12 раундов.	Пары – 12 раундов.	Пары – 12 раундов.	Пары – 12 раундов.	Пары – 12 раундов.	Выходной.	Выходной.
09.01.20 06:00	**10.01.20 06:00**	**11.01.20 06:00**	**12.01.20 06:00**	**13.01.20 06:00**	**14.01.20 06:00**	**15.01.20 06:00**
Лайт-контакт – связки 1.	Лайт-контакт – связки 2.	Лайт-контакт – связки 3.	Лайт-контакт – связки 4.	Лайт-контакт – связки 5.	Выходной.	Выходной.
09.01.20 11:00	**10.01.20 11:00**	**11.01.20 11:00**	**12.01.20 11:00**	**13.01.20 11:00**	**14.01.20 11:00**	**15.01.20 11:00**
Поинтфайтинг – связки 1.	Поинтфайтинг – связки 2.	Поинтфайтинг – связки 3.	Поинтфайтинг – связки 4.	Поинтфайтинг – связки 5.	Выходной.	Выходной.
09.01.20 17:00	**10.01.20 17:00**	**11.01.20 17:00**	**12.01.20 17:00**	**13.01.20 17:00**	**14.01.20 17:00**	**15.01.20 17:00**
Пары – 24 раунда.	Пары – 18 раундов.	Пары – 12 раундов.	Пары – 6 раундов.	Пары – 3 раунда.	Выходной.	Выходной.

Тренировочный процесс спортсменов МБУДО ДЮСШ №4 к кубку Европы был больше на выносливость и скоростно-силовую работу рук.

Результаты и их обсуждение. Результаты выступления кикбоксеров на кубке Европы с 17 по 19 января 2020 года в г. Конельяно (Италия) представлены в таблице 4:

Таблица 4

Результат кубка Европы с 17 по 19 января 2020 года

Медали	**Поинтфайтинг**	**Лайт-контакт**	**Всего**
Золото	-	3	3
Серебро	3	2	5
Бронза	5	3	8
Итого	8	8	16

Таким образом, увеличение физического и скоростно-силового потенциала кикбоксеров позволило с успехом выступить на кубке Европы 2020 года в г. Конельяно (Италия) и завоевать 3 золота, 5 серебра и 8 бронз.

Заключение Физическая и технико-тактическая подготовка в тренировке спортсменов высокого класса имеет приоритетное направление в учебно-тренировочном процессе. Одним из основных, в этой связи, является выявление «проблемных» зон подготовки кикбоксеров и целенаправленное воздействие на них, позволяет не только улучшить его функциональное состояние, но и значительно повысить результативность соревновательной деятельности.

Определение недостаточной функциональной подготовки при нанесении прямых ударов предопределило необходимость использования в индивидуализированном тренировочном процессе кикбоксеров гантелей, эспандера лыжника с 4 резинами, утяжелителей, тяжелых мячей и теннисных мячиков, которые применялись постоянно в тренировочном процессе, за исключением трехнедельного цикла перед началом ответственных соревнований.

\

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Воронин, И.Ю., Потеряхин А.А. Кикбоксинг. Ближний бой и физическая подготовка: учеб.-метод. пособие [Текст] / Белгород: ООО «Эпицентр», 2018. – 64 с.

2. Воронин, И.Ю., Потеряхин А.А. Кикбоксинг. Лайт-контакт: учеб.-метод. пособие [Текст] / Белгород: ООО «Эпицентр», 2018. – 56 с.

3. Воронин, И.Ю., Потеряхин А.А. Кикбоксинг. Поинтфайтинг: учеб.-метод. пособие [Текст] / Белгород: ООО «Эпицентр», 2018. – 56 с.

4. Воронин, И.Ю., Потеряхин А.А. Кикбоксинг. Техника для начинающих спортсменов: учеб.-метод. пособие [Текст] / Белгород: ООО «Эпицентр», 2018. – 56 с.

5. Воронин, И.Ю. Физическая подготовка кикбоксера в годовом цикле [Текст] / И.Ю. Воронин, А.А. Потеряхин. - Научный журнал «Дискурс» - 2017 - 11 (13). - 21-26 с.

6. Иванов, А.Л Кикбоксинг [Текст] / Киев: Книга-Сервис, Перун, 1995. – 312 с.

7. Клещев, В.Н. Кикбоксинг. Учебник для вузов [Текст] / М.: Академический проект, 2006. –228 с.

8. Потеряхин А.А. Кикбоксинг. Татами–дисциплины: учебно–методическое пособие / А.А. Потеряхин, В.Л. Кондаков, И.Ю. Воронин. – Белгород: ООО «Эпицентр», 2020. – 160 с.

9. Ashley, S. Kickboxing [Текст] / England: Lumina Press, 2011. – 139 p.

10. Falsoni, E. Kickboxing the phenomenology of a sport [Текст] / Milan: miolagrafiche s.r.l., 2011. – 205 p.

УДК 378.4(430)УВУ

ІСТОРІЯ ЗАСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ПЕРШОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ І НАУКОВОЇ УСТАНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ (ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ЧАСУ ВІДКРИТТЯ)

Поцулко Олена Анатоліївна
кандидат історичних наук, доцент
Донецький національний медичний університет
м. Лиман, Україна

Анотація. У статті зроблена спроба на основі переважно нових та інших маловідомих джерел розповісти про перший, найбільш складний і водночас плідний етап історії заснування Українського вільного університету – першого вищого навчального закладу і наукової установи української еміграції в 1921 р. у Відні. Зокрема, про такі ще недостатньо досліджені питання, як: причини і передумови заснування УВУ, складні процеси становлення концепції і розробки нормативних актів його діяльності, формування й динаміка змін у професорсько-викладацькому і студентському складі, а також політика чехословацького уряду щодо заснування Українського вільного університету.

Ключові слова: Український вільний університет, еміграція, вища освіта, наукова спільнота, фундатори, Союзу українських журналістів і письменників, Чехословаччина, Відень, Сенат УВУ, «Університетський фонд».

Актуальність дослідження. Нині, коли Україна утверджує своє право на входження у європейський простір та прилучається до Болонського процесу, не зайве перегорнути сторінки історії і згадати тих, чиїми зусиллями українська наука і культура інтегрувалась у європейський соціокультурний материк – надто у ті часи, коли на наших питомих теренах панував ідеологічний диктат.

2021 рік – дата одного з визначних ювілеїв України: 100-ліття Українського Вільного Університету, єдиного національного університету цілої еміграції. Він не був єдиним університетом, що його заснували на початку XX ст.: був Балтійський університет в Гамбурзі, німецький в Празі, університет УННРА в Мюнхені. Всі вони матеріально були більш забезпечені, ніж Український – але жодний з них не довгий час існував, а спроба чехів заснувати університет в Людвігзбурзі не була здійснена. І тільки Український Вільний Університет, не зважаючи на тяжкі умови існування, працює 100 років і зберігає той вогник вільної освіти і науки, що його запалили українські наукові та культурні діячі у Відню.

Виклад основного матеріалу. У результаті Першої світової війни і поразки національно-визвольних, державницько-самостійницьких змагань українського народу його землі після нетривалого періоду самостійності (УНР, ЗУНР) знову опинилися в складі інших держав: Наддніпрянська Україна стала складовою частиною Радянської Росії, Східна Галичина і Західна Волинь були загарбані Польщею, Північна Буковина анексована Румунією, Закарпаття приєднане до Чехословаччини. Значна частина активних борців за національне й соціальне визволення українського народу, тією чи іншою мірою причетних до подій 1917 – 1920 рр. у Східній і Західній Україні, змушена була залишити батьківщину. Основними осередками цієї еміграції в 1920 – 1930-ті рр. стали Відень, Варшава, Берлін, Белград, Париж, Прага, Софія та деякі інші міста Європи, де до політичних емігрантів приєднались десятки тисяч колишніх військовополонених українців з російських армій, а також тогочасна, здебільшого заробітчанська еміграція з України. Причому досить значну частину емігрантів становили представники національно свідомої інтелігенції – вчені, університетські професори й викладачі, студенти та учнівська молодь, інженери, літератори, політичні та військові діячі Центральної Ради, гетьманського уряду, Директорії, а також ЗУНР і т.п. Саме вони, які й на чужині залишалися відданими ідеям державної самостійності України, вирішили використати свою вагому інтелектуальну і соціальну базу для

організації і розбудови в країнах перебування українського національно-культурного життя.

Чехословаччина першою (не останню роль зіграло ставлення першого президента Чехословацької республіки Томаша Г. Масарика, який був добре обізнаний з українським питанням і співчував національно-визвольним змаганням українців) протягла руку безкорисливої допомоги тисячам біженцям з Росії, в тому числі з українських земель, розглядаючи їх як важливий політичний і культурний фактор розвитку зв'язків з цими демократичними в майбутньому країнами [1, с. 7]. Так, вже влітку 1921 р. Чехословаччина оголосила політичний курс, відомий під назвою «російська допомогова акція», який поклав початок вирішенню емігрантського питання в своїй країні на найвищому рівні. За великої гуманітарної й матеріальної допомоги уряду і моральної підтримки політичних й громадських кіл у Чехословацькій республіці були засновані українські, російські та білоруські інституції, товариства та організації, які мали в основному культурно-просвітницький і науковий профіль, завданням яких було задовольнити духовні та матеріальні потреби емігрантів.

До початку масової еміграції з України (1919 – 1921 рр.) найзначнішим осередком зосередження біженців був Відень, де на той час уже знайшла притулок значна кількість представників західноукраїнської інтелігенції, зокрема професори й студенти, які тривалий час безуспішно боролися за заснування українського університету у Львові. Саме в їх середовищі виникла ідея створення такого навчального закладу в еміграції. З цією ініціативою виступили керівники заснованих у 1919 р. у Відні перших українських наукових закладів і культурних товариств – голова Союзу українських журналістів і письменників Володимир Кушнір, його заступник Олександр Олесь, голова академічної секції цього союзу професор Олександр Колесса, голова Товариства прихильників освіти професор Станіслав Дністрянський, голова Українського соціологічного інституту професор Михайло Грушевський, а також син видатного українського історика, професора

Володимира Антоновича – Дмитро Антонович – визначний політичний діяч, історик мистецтва і театру [2, с. 122]. Ініціатори створення українського університету вважали, що місцем його перебування повинна стати Прага. Про перші заходи організаторів університету в одному з установчих документів Українського Вільного Університету (УВУ) читаємо: «Українські університетські професори і українське студентство, опинившись за кордоном наслідком запертя Львівського університету для українських студентів, порішили вже з кінцем 1919 року приступити до заснування Українського вільного університету і тоді була загальна гадка, щоби українські університетські курси скласти якраз в Празі. В тій цілі приїхала до Праги з кінцем 1919 року окрема професорська делегація з професорів: д-ра Горбачевського, д-ра Колесси, д-ра Дністрянського, щоби поробити відповідні старання. Одначе ті старання не вийшли тоді поза межі українського посольства в Празі. Повернувшись до Відня, делегація порішила поки що відложити цю справу, але коли число українського студентства за кордоном зачало щораз то більше рости, бо на Україні закрито оба українські університети в Кам'янці і в Києві, порішили з кінцем 1920 року українські професори і інші українські вчені, що мали переважно місце свого пробутку у Відні, приступити негайно до улаштування університетських викладів на українській мові» [6, с. 134].

Перші наукові лекції й заняття з історії, літературознавства, права і мистецтвознавства були проведені вже в листопаді – грудні 1920 р. Вони користувалися популярністю, з кожним заняттям слухачів ставало все більше. Тому за ініціативою професора Колесси було вирішено зробити їх систематичними, на зразок вищого навчального закладу. Обов'язки ректора майбутнього університету було доручено виконувати М. Грушевському. Його заступником і деканом філософічного відділу обрано Колессу, а деканом відділу права і суспільних наук – Дністрянського [8, с. 26].

Серед фундаторів університету одразу виникли розбіжності в поглядах щодо характеру цієї інституції. Частина з них, очолювана М. Грушевським,

виступала за створення «вільного», «народного» університету – без обов'язкової системи навчальних дисциплін, без визначення рівня наукової кваліфікації професорсько-викладацького складу і відповідного рівня знань слухачів. Інші н чолі з Колессою наполягали на заснуванні університету за зразком західноєвропейських закладів з відповідними вимогами щодо кадрів викладачів, рівня знань слухачів і програми занять (з обов'язковими 8 семестрами студій, двома державними іспитами і можливостями складання докторату). Більшість професорів підтримала ідею заснування хоч і вільного (тобто недержавного) українського університету, але на зразок західноєвропейських. Внаслідок цього М. Грушевський відмовився брати участь у його організації і університет очолив О. Колесса [3, с. 119-120].

З січня 1921 р. відбулися збори професорів і доцентів УВУ, на яких було прийнято рішення щодо його відкриття і діяльності. Головою УВУ було одноголосно обрано професора Колессу, який став першим ректором першої української високої школи за кордоном. Обрано також і затверджено новий склад Ради (секретаріату) УВУ і керівництво факультетів. До речі, спочатку планувалося створити три факультети: філософічний, правничий та природно-математичний, але через брак коштів фундатори обмежилися двома – філософічним з двома відділами (історично-філологічним та природописно-математичним) і правничим (повна назва «факультет права і суспільних наук»). До першого складу Сенату УВУ у Відні ввійшли: проф. О. Колесса – голова (ректор) УВУ, проф. С. Дністрянський – заступник голови (проректор) УВУ, декан факультету права і суспільних наук, проф. В. Старосольський – заступник декана (продекан) цього ж факультету, секретар Сенату, проф. С.Рудницький – декан філософічного факультету, проф. І. Ганицький – заступник декана цього ж факультету. Крім того, на зборах було затверджено порядок запису слухачів (спочатку ними могли стати «безплатно всі особи обох полів, яким заповнилося 16 років»), програми викладання і урочистого відкриття університету, яке було призначене на 17 січня 1921 р. [5, с. 18].

У другій половині січня 1921 р. (за деякими джерелами 10 лютого) у Відні була обнародувана відозва до українського громадянства «Український Вільний Університет», яку підписали: за Раду УВУ – д-р О. Колесса – проф. Львівського університету, І. Ганицький – ректор Київського університету, д-р Дністрянський – проф. Львівського університету, д-р В. Старосольський – проф. Кам'янець-Подільського університету, а за управу Союзу українських журналістів і письменників – д-р В. Кушнір і О. Олесь [9, с. 3]. Це – перший офіційний документ УВУ засадничого характеру, в якому накреслена програма діяльності нового університету. «Добором програми УВУ…наближається до типу державних університетів, – зазначалося в ньому. – Однак головним принципом, яким керувалися основоположники й організатори УВУ, було не тільки заступити в межах можливості університет державного типу, але й надати йому характер храму української науки, незалежної від будь-яких громадських чинників. Ціллю являється ширення вищої освіти в усіх напрямках людського знання шляхом наукових викладів та інших форм навчання при забезпеченні повної волі погляду та напряму думання. Визначаючи одиноким критерієм навчання науковий метод і поглиблення предмету, основоположники й організатори УВУ погодилися в допущення до основної професорської колегії виключно тих учених, які досі були професорами або доцентами вищих шкіл, і тільки ц колегія вирішує про допущення до викладів інших учених сил – як професорів, так доцентів і лекторів, які вже подали доказ своєї фактичної кваліфікації. Придержуючись принципу наукової строгості, зроблено на УВУ виїмок супроти державних університетів в тім напрямі, що, визначаючи право всіх на побирання науки, допущено на УВУ з правом складання іспитів усіх охочих, без огляду на їх формальну підготовку. Урядовою і викладовою мовою УВУ є, розуміється, мова українська. В міру потреби мається, однак, на увазі покликувати для викладів, не заступлених українськими силами, учених іншої національності» [4, с. 206]. Ці засади організації та діяльності УВУ залишалися практично незмінними протягом усього періоду його існування. Зокрема, в УВУ працювали в основному українські професори, доценти й лектори, які

раніше викладали в російських чи австрійських (німецьких, польських, чеських) університетах.

Наведемо склад професорів і програму занять в УВУ у Відні, які розпочалися 24 січня в приміщеннях ряду шкіл.

1. Філософічний факультет: проф. Д. Антонович – історія українського мистецтва, мистецтво нових часів; проф. А. Артимович – історія римської поезії; проф. І. Ганицький – розвиток промисловості на Україні; проф. Д. Дорошенко – курс української історіографії; доц. В. Залозецький – нарис історії середньовічного і ренесансового мистецтва; проф. О. Колесса – українська палеографія, історія української мови та історія української літератури; В.Липинський – історія гетьманування Богдана Хмельницького; д-р М.Лозинський – історія української політичної думки; проф. С. Рудницький – географія України; проф. М. Сабат – грецький театр і драма та грецька повно фігуральна різьба; доц. О. Турянський – проблеми порівняльного індоєвропейського мовознавства з особливим розглядом української мови.

2. Факультет права і суспільних наук: проф. І. Ганицький – український кооперативний рух та його економічні підстави; проф. С. Дністрянський – теорія права, конституційне право, міжнародне право; проф. Д.Коропатницький – теорія карного права; гіроф М. Лозинський – монархія і республіка, існуючі держави, парламентарна та радянська форми влади; доц. П. Лисяк – критичний огляд економічних теорій; проф. В. Старосольський – ґенеза права, державне право; С. Шелухін – право, етика, релігія і справедливість, історичний огляд українського права; д-р Л. Єх – адміністративне право [10, с. 65-67].

Отже, у Відні розпочали читати лекції, перш за все, ті українські професори і доценти, метою яких було «заспокоїти духовний голод викладів з обсягу своєї мови, літератури, історії та взагалі рідної культури, а також викладів в рідній мові з інших галузей людського знання» серед українського студентства в еміграції [1, с. 15]. Вони тривали до травня 1921 р., тобто приблизно один семестр. За цей час викладачі УВУ на обох факультетах прочитали 315 лекцій. На філософічний факультет було записано 65 слухачів, а

на факультет права і суспільних наук – 25. Це, безумовно, недостатня кількість для справжніх університетських курсів, та й відвідуваність занять була низькою.

Не менш актуальною проблемою УВУ було його фінансове забезпечення. Основну матеріальну допомогу при організації університету надав його фундатор – Союз українських журналістів і письменників у Відні. 30 січня 1921р. представниками Ради УВУ і керівниками управи Союзу українських журналістів і письменників було підписано протокол про взаємні обов'язки щодо діяльності університету. В ньому констатувалося, що «1. УВУ засновується Союзом українських журналістів і письменників. Організацію УВУ перевела група професорів, згуртована в академічній секції Союзу. Тимчасовим місцем осідку є Відень. 2. Ціллю УВУ є ширення вищої освіти в усіх напрямках людського знання шляхом наукових викладів і інших форм навчання при забезпеченні повної волі погляду та напряму думання. Одинокою критерією навчання на УВУ є науковий метод і поглиблення предмету. 3. УВУ є щодо всіх справ, дотикаючих його внутрішнього устрою, як плану навчання, призначування професорів і доцентів і т.п., цілком автономною установою. Союз застерігає собі тільки право відкрити при УВУ курси пресознавства (журналістики) чи інші курси, які будуть підлягати автономній управі УВУ з тим, що ця управа прибере собі окремого референта чи референтів, визначених управою Союзу. 4. Творення нових факультетів і інших університетських установ вимагає згоди Союзу, оскільки це потребувало би нових матеріальних засобів. 5. Про удержання і матеріальне забезпечення УВУ дбає Союз, який відкриває на цю ціль окремий «Університетський фонд». «Університетським фондом» завідує університетська комісія з 6 членів: 3 – від Союзу, 2 – від Ради УВУ та один представник української академічної молоді…7. На видатки першого триместру визначає Союз на рахунок «Університетського фонду» суму, означену кошторисом, предложеним Радою УВУ до погодження університетській комісії і затвердженим управою Союзу, та виплачує з тої суми з відкриттям УВУ на руки Голови УВУ одну третину, зобов'язуючися до дня 28

лютого 1921 виплатити на біжучий рахунок Ради УВУ дальшу третину, а дня 31 березня – останню третину…13. При ліквідації УВУ не тільки «Університетський фонд», але й все інше майно УВУ переходить, до диспозиції Союзу на просвітні цілі. 14. Спірні питання між Радою УВУ і управою Союзу вирішує університетська комісія. Питання наукового характеру вирішує автономно УВУ» [1, с. 16]. На початковому етапі діяльності УВУ, коли ще не був розроблений його Статут, цей документ по суті замінював останній. До основоположних документів УВУ слід віднести й докладні повідомлення про заснування й завдання університету, вміщені його фундаторами в німецьких, чеських та українських часописах у Європі й Америці, і численні відозви до українців з питань надання допомоги УВУ. Зокрема, вже в першій офіційній відозві Ради УВУ, яка згадувалася вище, поряд з визначенням мети, основних принципів організації та діяльності університету, його характеру і вимог до професорсько-викладацького складу і слухачів містився також заклик до українського громадянства вносити пожертви: «Серед еміграційних злиднів доконується велике культурне діло, кладуться підвалини під український університет…Нехай не буде ні одної свідомої одиниці, ні одного українського товариства, яке не поспішило б з допомогою на здвигнення храму української науки» [7, с. 3].

Висновки. Незважаючи на величезні зусилля фундаторів університету, фінансові й інші організаційні проблеми стали на перешкоді його перетворенню в справжній вищий науковий заклад. Тому віденський період діяльності УВУ, попри його культурно-політичну й науково-просвітницьку значимість, тільки з великою натяжкою, на наш погляд, можна віднести до власне історії Українського вільного університету. Систематичні лекційні курси та організаційні заходи для їх забезпечення знаменували собою початковий, перехідний період в історії становлення УВУ. Це усвідомлювали й керівники університету, про що переконливо свідчили протоколи засідань Ради УВУ. Практично на кожному з них розглядалося питання про те, яким чином перевести Український вільний університет до Праги.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Віднянський С.В. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: Український вільний університет (1921 – 1945 рр.). – К.: Інститут історії НАН України, 1994. – 83 с.

2. Левкун Я. Іван Борковський та український науковий світ Праги // Схід. – 2012. – № 2 (116). – С. 121 – 126.

3. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. – Прага, 1942. – Ч. 1. – 372 с.

4. Неврлий М. УВУ – база незалежної української науки у вільному світі (1921 – 1945) // Від Наукового товариства ім. Шевченка до Українського вільного університету. Міжнародна наукова конференція (Пряшів – Свидник, 12 – 15 червня 1991 р.): Матеріали. – Київ; Львів; Пряшів; Мюнхен; Нью-Йорк; Торонто; Сідней, 1992. – С. 205 – 209.

5. Полонська-Василенко Н. Український Вільний Університет, 1921 – 1971 // Український історик. – 1971. – № 1/2 (29/30). – С. 17 – 27.

6. Потульницький В., Сидорчук Т. Український вільний університет у Відні // Українська діаспора. – 1993. – № 3. – С. 132 – 137.

7. Степовик Д. УВУ без ярликів // Літературна Україна. – 1991. – 17 жовтня. – С. 3.

8. Токарчук О.В. Український Вільний Університет як осередок правової освіти за кордоном // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 18: Право: зб. наук. праць. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – Вип. 32. – С. 24 – 29.

9. Український Вільний університет в Празі. Історія зародження – організація – виклади в зимовім семестрі 1921-22 // Свобода. – 1921. – № 265. – 14 листопада. – 4 с.

10. Український Вільний Університет в Празі в роках 1921 – 1931. – Прага, 1931. – Т. 1. – 200 с.

УДК 338.482

МІСЦЕ WELLNESS-ТУРИЗМУ В СИСТЕМІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Прасул Юлія Іванівна
Доцент
Іхненко Яна Юріївна
Магістрант
Національний університет ім. В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна

Анотація: Висвітлено сучасні концепції та підходи до організації лікувально-оздоровчого туризму. Обґрунтовано виділення welless-туризму, проаналізовано його схожі та відмінні риси з оздоровчим і медичним туризмом. Відображено актуальність та попит на такий вид відпочинку.

Ключові слова: wellness-туризм, лікувально-оздоровчий туризм, рекреація, здоровий спосіб життя .

Лікувально-оздоровчий туризм завжди був одним із найбільш популярних видів, і утримує свої позиції досі. Особливо у зв’язку з сучасною ситуацією у світі. Передбачаємо, що пандемія Covid-19 змусить багатьох людей задуматися над станом свого здоров’я, імунітету зокрема. Суспільство розуміє, що це найвища цінність у житті, тому буде намагатися більше піклуватися про свій фізичний та духовний стан. За даними ВООЗ, до 2022 року туризм спільно зі сферою охорони здоров’я стануть однією з провідних світових галузей.

Нині дуже популярними є подорожі, що розвивають тіло, розум і душу. Тому в лікувально-оздоровчому туризмі, а саме у напрямі оздоровлення виникає такий вид як wellness туризм. Він входить до переліку пропозицій багатьох турагенцій і є популярним серед населення.

Поняття wellness-туризм вважається відносно новим, хоча археологічні знахідки говорять про те, що практика подорожей з метою укріплення здоров'я існує уже дуже давно. Древні римляни здійснювали поїздки на термальні та мінеральні джерела, в місця з привабливими ландшафтами і корисним для здоров'я кліматом. Мертве море стало популярним курортом серед населення багатьох країн. Японці, які мають найвищу продовжуваність життя у світі, вже протягом багатьох тисячоліть відвідують термальні джерела для оздоровлення та спілкування. Сьогодні ці традиції зберігає та розвиває wellness індустрія.

Цей термін з'явився у нашому мовленні нещодавно і має англійське походження. Утворився від слів «fitness» та «well-being», що означає добре самопочуття та благополуччя. Це стан фізичного, психологічного та емоціонального здоров'я, стан душі та тіла, який формує певний стиль та спосіб життя. Поняття wellness було введено у широке використання американським лікарем, «батьком оздоровчого руху» - Халбартом Л. Данном. На його думку, високий рівень здоров'я – це зміни, під час яких людина, рухаючись вперед, підвищує свій потенціал функціонування. До того ж саме він перший сформулював основні принципи здорового способу життя.

Загальні питання щодо сучасного стану розвитку світової wellness-індустрії висвітлено у роботах таких науковців як Е.А. Богачьова, О.В. Лисикова, А.С. Кусков, М.В. Кучуркіна.

Існує багато тверджень щодо сумістності понять «лікувально-оздоровчий туризм», «медичний туризм» та «wellness туризм». Часто їх ототожнюють, проте ці поняття не ідентичні. Цей факт у своїх дослідженнях підверджує Хелен Косбурн та розкриває відмінності між оздоровчим та медичним туризмом. Автор окремим блоком виділяє медичний туризм, а в оздоровчому додає спеціальний напрям – терапевтичний туризм. Він є більш традиційно лікувальним, санаторно-курортним, клінічним, тобто спрямований на подолання конкретних захворювань та реабілітацію або корекцію тіла, а wellness туризм є новою течією, яка розрахована на фізично і ментально здорових людей та спрямована на підтримання загального здоров'я та

соціального благополуччя, використовуючи такі послуги як медитації, йога та косметичні процедури.

Однак, враховуючи відсутність уніфікованого підходу до визначення сутності та форм лікувально-оздоровчого туризму серед різних інституцій (UNWTO, WHO, the World Travel and Tourism Council, the European Spas Association, the Global Wellness Institute and Spaincares), а також державні особливості його розподілу на підвиди залежно від діючого законодавства (наприклад, в США - «health care tourism», «medical tourism», «spa-tourism», «wellness tourism», в Україні – лікувально-оздоровчий туризм), з метою уникнення термінологічної плутанини та оцінки потенціалу туризму в сфері охорони здоров'я, ми дотримуємося його класифікації на оздоровчий та медичний.

Відповідно до цього, ми підтримуємо думку угорського вченого Каталіна Кіса, який виділяє wellness туризм окремим блоком в системі лікувально-оздоровчого туризму, а саме видом оздоровчого рекреаційного туризму.

Рис 1.1 Місце wellness туризму в системі лікувально-оздоровчого туризму [5]

Канадський вчений М. Сміт стверджує, що туризм у сфері охорони здоров'я являє собою надання широкого спектру послуг медичними закладами,

при цьому використовуючи природні ресурси країни (клімат, мінеральні води, грязі) [3].

У фаховій літературі зустрічаються різні визначення медичного туризму, та найбільш загальне визначає його як форму лікувально - оздоровчого туризму (рис.1.1). Різниця між цими поняттями полягає в тому, що медичний туризм передбачає наявність медичного діагнозу, який потребує діагностики та лікування спеціальними процедурами, тоді як оздоровчий туризм представляє собою комплекс заходів, які спрямовані на запобігання та попередження розвитку хвороби або підтримання стану людини альтернативними процедурами не використовуючи при цьому спеціалізовані клініки та не залучаючи медичних працівників.

Медичний туризм трактується як подорож особи за межі місця проживання з метою отримання медичного лікування, проведення діагностики стану здоров’я або хірургічного лікування чи терапії. Сюди відносяться послуги діагностики та лікування доброякісних та злоякісних пухлин, стоматологічні послуги, пластична хірургія, трансплантація.

Оздоровчий туризм орієнтований на підтримання організму людини в здоровому стані та передбачає збереження балансу між фізичним і психологічним станом. Його різновидом є wellness-туризм і відрізняється він від медичного туризму мотивами подорожі. Медичний туризм заснований на отримання туристом лікування хвороби за поставленим діагнозом, wellness-туризм спрямований в першу чергу на відпочинок і рекреацію, зміцнення здоров'я, відновлення фізичних і психічних сил організму, профілактику та попередження захворювань.

Wellness-туризм відображає стиль життя та філософію сучасної людини, для якої здоров’я – одна з головних цінностей життя. Тому його не слід ототожнювати з медичним чи лікувальним туризмом, оскільки він передбачає так звану первинну профілактику захворювань, тоді як лікувальний – другого-третього рівня або навіть реабілітацію.

На сьогоднішній день як у вітчизняній, так і у світовій літературі немає єдності щодо визначень понять, пов'язаних з wellness-індустрією. Це зумовлюється тим, що дана галузь позиціонується як більш-менш самостійна лише з кінця XX століття, а також тим, що представники галузі та дослідники висувають різні концепції розвитку.

Серед закордонних дослідників wellness-у можна виділити T.Dalley, C. Case, D. Edwards, K. Killick, J. Schaverien, A. Hill, які запропонували новітні форми роботи в рекреаційній діяльності wellness-комплексів. Науковці А. Копитіна, Дж. Пілатес у своїх працях визначили шляхи рішення проблеми впровадження wellness-технологій в рекреаційну галузь економіки.

Якщо говорити про поєднання здорового способу життя та подорожей, то К. Войт, Дж. Браун, Дж. Ховат пояснюють wellness-туризм як сукупність відносин, що виникають в результаті поїздок людьми, мотив яких повністю або частково зводиться до підтримання або пропаганди їхнього здоров'я, добробуту, а також тих, хто перебуває принаймні одну ніч на об'єкті, спеціально призначеному для поліпшення фізичного, психологічного та духовного добробуту [4].

Підхід Д. Дмітровскі та А. Тодоровича є більш широким та передбачає, wellness-туризм представляє людські зусилля , які спрямовані та збереження їхнього стану здоров'я через отримання доступу до медичних послуг, що надаються у відповідних закладах [2]. Однак, ми вважаємо, що в такому поданні цього визначення, не врахований той факт, що wellness-туризм є вільним вибором кожної особи та не передбачає примусового споживання послуги задля збереження життя. Адже, тільки хвороба стає поштовхом до отримання послуг медичного туризму, тоді як wellness-туризм може виступати як просування послуг для здорових осіб, які хочуть підтримати свій здоровий стан.

Серед вітчизняних вчених питання wellness-у, а саме питання його термінології та класифікації, висвітлювали С. В. Дубінський, В. І. Стафійчук, І.

І. Волкова, О. О. Федякін, В. Ф. Казаков [5]. Однак, на нашу думку, потенціал wellness-туризму вивчено недостатньо повно.

Ще одним сумнівним ототожненням є wellness та SPA. Хоча окремі організації (такі, як Глобальний wellness Інститут) і включають SPA-туризм у wellness-туризм [5], ми вважаємо за необхідне розмежування даних понять. Варто розуміти, що wellness претендує на те, щоб виступати цілісною філософією життя, а SPA – це комплекс засобів з використанням лікувальних можливостей води і його можна вважати одним з інструментів реалізації теорії wellness [1]. Тому, разом з йога-туризмом доречно буде віднести SPA-туризм до різновидів wellness-у.

Аналізуючи все вищесказане, ми схиляємося до думки, що wellness-туризм – це вид лікувально-оздоровчого туризму, який являє собою подорож особи з метою збереження фізичного та духовного здоров'я, профілактики захворювань без залучення медичних засобів, передбачає зацікавленість у здоровому відпочинку та отриманні послуг для загального покращення самопочуття.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Шаповалова О.О. Сучасні тенденції розвитку «spa» і «wellness» туризму / О.О. Шаповалова, Ю.А. Сапа // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». – 2013. - № 1042. – С. 154-158.

2. Dimitrovski D. Clustering wellness tourists in spa environment D. Dimitrovski, A. Todorović // Tourism Management Perspectives. – 2015. – Vol. 16. – P. 259-265.

3. Smith M. More than a special interest: Defining and determining the demand for health tourism / M. Smith, L. Puczkó // Tourism Recreation Research. – 2015. – Vol. 40(2). – P. 205-219.

4. Voigt C. Wellness tourists: in search of transformation / C. Voigt, G. Brown, G. Howat // Tourism Review. – 2011. – Vol. 66(1/2). – P. 16-30.

5. Global Wellness Economy Monitor, January 2017 [Electronic resource] / The Global Wellness Institute. – 2017. – Mode of access: https://www.globalwellnessinstitute.org/global-wellness-institute-releases-global-wellnesseconomy-monitor-packed-with-regional-national-data-on-wellness-markets/

6. Euro Health Consumer Index 2015. - Health Consumer Powerhouse: Report. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.healthpowerhouse.com/files/EHCI_2015/EHCI_2015_report.pdf

УДК 339.138

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МАРКЕТИНГ-МІКСУ В ІНТЕРНЕТІ

Приходько Дар'я Олександрівна
к.е.н., доцент, доцент
Мошківський Віталій Вікторович
Кулікова Карина Миколаївна
Студенти
Харківський національний
автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна

Анотація: У статті висвітлено сутність маркетинг-мікс (маркетингового комплексу). Досліджено сучасні елементи маркетинг-міксу, які розширили класичну модель «4Р». Проаналізовано особливості та доцільність застосування розширеної моделі маркетинг-міксу «7Р» в Інтернеті у підприємницькій діяльності та діяльності підприємств.

Ключові слова: маркетинг, маркетинг-мікс, Інтернет, «4Р», «7Р», бізнес, продажі, продукт.

Постановка проблеми. Кожна бізнес-модель має різні вимоги щодо реалізації маркетингових заходів. Одні підприємства можуть отримати безпосередню користь від реалізації заходів класичного маркетингу, інші від запровадження маркетингу-міксу в Інтернеті, а іншим для досягнення успіху потрібна більш змішана стратегія.

Інтернет-маркетинг «7Р» повністю моделює очікування, що кожен аспект маркетинг-міксу буде застосовуватися в Інтернеті за допомогою цифрових технологій задля створення і функціонування сучасного бізнесу.

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що для створення та запровадження правильної стратегії Інтернет-маркетингу, важливо знати, як

різні його елементи, у тому числі елементи маркетинг-мікс, пов'язані з веденням бізнесу в Інтернет-мережі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в розробку засад формування та управління комплексом маркетингу здійснили такі вчені, як Г. Армстронг, Н. Борден, Е. Діхтль. Серед вітчизняних науковців, які забезпечили розвиток комплексу маркетингу, необхідно відмітити: Л.В. Балабанову, А.В. Войчака, С.С. Гаркавенко, В.Г. Герасимчука, В.Я. Кардаша та інших.

Невирішені складові загальної проблеми. Маркетинг-мікс висвітлено у роботах багатьох закордонних та вітчизняних вчених. Проте, в їх працях недостатньо приділено уваги маркетинг-міксу по відношенню до ведення бізнесу в Інтернеті. З розвитком it-технологій та «перенесянням» підприємницької діяльності в мережу Інтернет, класичний маркетинг-мікс «4Р» став недостатньо дієвим комплексом для сучасних підприємців. Це обумовило необхідність до його розширення та адаптації під вимогі Інтернету та його користувачів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження особливостей маркетинг-мікс «7Р» у контексті його застосування в Інтернеті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комплекс маркетингу або маркетинг-мікс – це набір засобів маркетингу, сукупність інструментів, які підприємство використовує для впливу на цільовий ринок, з метою домогтися бажаного реагування з його боку [1].

Базова модель комплексу маркетингу включає елементи «4Р»: «Product» (продукт); «Price» (ціна); «Place» (місце продажу /розподіл / канал товароруху); «Promotional» (просування). Згодом, по мірі розвитку продуктів та загострення конкуренції на всіх ринках, модель маркетинг-міксу «4Р» також зазнала змін, тобто з'явилися розширені моделі маркетинг-мікс: «4Р» перетворилася спочатку в модель «5Р» («4Р» + «People» (люди)), а потім в модель «7Р» («5Р» + «Process» (процес), «Physical evidence» (фізичне оточення)). Також зараз зустрічається модель «8Р», де восьмий елемент означає додавання

продуктивності («Performance»), як основного рішення. Розширений маркетинговий набір більше підходить для маркетингу послуг, у тому числі онлайн-бізнесу [1-2].

Перевагами поєднання маркетинг-мікс «7P» та Інтернет-маркетингу в бізнес-моделях полягає в тому, що розуміння кожного елементу маркетингового процесу дозволить створити кращі, високо функціонуючі та прибуткові підприємства в Інтернеті. Отже, розглянемо сутність та особливості кожного елементу маркетинг-мікс «7P» стосовно його застосування в Інтернет-просторі в поєднанні з Інтернет-маркетингом.

Продукт. Якщо говорити про цей елемент маркетинг-міксу у контексті Інтернет-простору, то продукт повинен бути присутнім на 100% в Інтернеті, тобто, з одного боку, повинен мати фізичні властивості, і одночасно, не повинен мати фізичних властивостей. Лише продаж традиційних товарів в Інтернет-магазині буде недостатнім. Потрібно розглядати товари (продукти) як Інтернет-продукт, як щось масштабне за своєю суттю, і всі процеси пов'язані з ним повинні обертатися в Інтернеті [1, 3]. Наприклад, якщо продуктом є парфуми, то важливо, щоб окрім фізичного втілення цього товару, були зроблені його фото, опис в електронному вигляді, що завантажується на сайт, з якого будуть здійснюватися продажі. Тобто важливо, щоб продукт прийняв окрім фізичного, ще й «електронний вигляд». Якщо ж продуктом є електронна книга, то такий продукт взагалі немає фізичного втілення, і тут важливо, яким буде програмне забезпечення цього продукту з онлайн-розповсюдженням.

Ціна. Ціна в маркетинг-мікс в Інтернеті є виразом вартості продукту, яку заплатить клієнт за його придбання. Формуючи ціну потрібно враховувати ряд факторів, які з одного боку враховують вартість виробництва фізичного товару, а з іншого – вартість розробки програмного забезпечення і підтримки присутності товару в Інтернет-просторі. Якщо ж продукт є тільки нематеріальний, тобто, наприклад digital-продукт, то важливо чітко встановити всі витрати інтелектуальної праці та часу, що пов'язані з його розробкою, тестуванням, просуванням, продажем, технічною підтримкою відповідних

працівників, та певними матеріальними витратами. Ще важливо враховувати сприйняття клієнтом цієї вартості, доцільною врахувати, скільки часу потрібно клієнту для процесу купівлі продукту.

Включаючи час клієнтів на придбання продукту в Інтернеті у стратегію ціноутворення, можна встановити більш точні ціни на певні продукти. В сучасному світі покупка продуктів в Інтернеті асоціюється з миттєвістю придбання, але в більшості випадків для замовника передбачено декілька кроків в процесі замовлення: включення; попередня реєстрація та авторизація; тривалість процесу оформлення замовлення та придбання; час завантаження. Тривалий час придбання збільшує витрати для споживачів, що призводить до зниження продажів.

Правильне встановлення ціни на продукти в Інтернеті – це метод збільшення доходів разом із масштабами продажів. Неефективні цінові стратегії, зрештою, стануть «кінцем» продукту.

Місце. Місце в Інтернеті для маркетинг-мікс означає, де і як продавці надають своїм клієнтам доступ до продуктів. Найдоцільнішим місцем для клієнтів є те, яке має найкраще охоплення і являється зручним для цільової аудиторії. На даний час існує безліч платформ для продажу товарів різного призначення та спрямованості (Facebook Shop, Shopify, Amazon, eBay) [3].

Метою місця в онлайн-маркетингу є врахування факторів зручності для клієнтів. Надання найзручніших місць для доступу клієнтів до Інтернет-продуктів має вирішальне значення.

Просування. Просування в Інтернеті для маркетинг-мікс – це використання засобів комунікації в мережі Інтернет для охоплення цільової аудиторії. Просування включає використання Інтернет-реклами, зв’язків з громадськістю, прямого спілкування та стимулювання збуту для охоплення та впливу на аудиторію [4].

Люди. Люди, як маркетингове рішення маркетинг-мікс в Інтернеті, мають вирішальне значення. Для чудових продуктів та бізнесу потрібні люди, які беруть участь у розповсюдженні інформації в Інтернеті, та персонал, який

безпосередньо контактує з клієнтами [4].

Обслуговування клієнтів є життєвоважливим в Інтернеті, коли взаємодія не є фізичною. Розробка кращих систем підтримки клієнтів, де вони та співробітники підприємства можуть взаємодіяти між собою безперешкодно, дозволяє забезпечити більш послідовний розвиток для бізнесу.

Процес. Процес як маркетингове рішення в маркетинг-мікс в Інтернеті визначає необхідну оптимізацію процедури ознайомлення клієнта з пропозиціями чи продуктами, що реалізуються в Інтернеті, їх замовлення та доставки, а також подальшого зворотного зв'язку (відгуки, рекламації, повторне замовлення, ін).

Оптимізація процесу спирається на зібрані дані та обробку їх з урахуванням ключових показників ефективності. Для оптимізації процесу необхідна постійна потреба у відстеженні успіху операцій (замовлень, продажів, відгуків) через Інтернет у маркетинговому комплексі.

Фізичне оточення. У маркетинг-мікс фізичне оточення стосується різних елементів обслуговування, таких як приміщення, дизайн інтер'єр, ліврея та артефакти після покупки (сувеніри) [5]. В Інтернеті це оточення не матиме фізичного елементу. Однак оцифрування цього фізичного оточення є можливим, і це має бути важливим маркетинговим рішенням. Тому дизайн веб-сайту є важливим оточенням в Інтернеті, оскільки, в більшості випадків, це найважливіший канал для онлайн-бізнесу. Елементи дизайну веб-сайту вирішально впливають на враження клієнтів під час взаємодії з онлайн-бізнесом. Контроль та поліпшення оточення в Інтернеті дозволяє покращити його таким чином, що воно значно стимулює кращі маркетингові рішення та купівельну активність клієнтів.

Висновки. Маркетинг-мікс – комплекс рішень багатьох задач та досягнення цілей підприємств різної сфери діяльності. Потреба в розумінні того, як будувати бізнес-модель не лише за фізичній присутності підприємств на ринку, а й за присутності в Інтернет-просторі, призвела до модифікації та адаптації маркетинг-мікс з подальшим його впровадженням і використання в

Інтернеті.

Включення моделі «7Р» до потоку маркетингових рішень підприємства в Інтернеті дозволить розробити кращу маркетингову стратегію для бізнесу. Переваги маркетингових рішень щодо товару, ціни, місця, просування, людей, процесу та фізичного оточення величезні. Підприємства, які розуміють, як поєднати всі частини, можуть відчутно покращити свою конкурентоспроможність на ринку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Приходько Д. О. Маркетинг : навч. посіб. Х. : ФОП Бровін О.В., 2019. 240 с.
2. Маркетинг-мікс. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія*: веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org (дата звернення: 8.10.2020).
3. Маркетинг-мікс. Розуміння того, як позиціонувати новий товар товар на ринку. *Брендингове агенство KOLORO* : веб-сайт. URL: https://koloro.ua (дата звернення: 9.10.2020).
4. Концепція маркетинг-мікс (4Р, 5Р, 7Р). *ELARTY – Інституційний репозитарій ТНТУ імені Івана Пулюя*: веб-сайт. URL: http://elartu.tntu.edu.ua (дата звернення: 10.10.2020).
5. 5Р, 7Р, 4С: основные концепции маркетингового комплекса. *Элитариум. Центр дополнительного образования*: веб-сайт. URL: http://www.elitarium.ru (дата звернення: 10.10.2020).

УДК 330

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР БІЗНЕСУ

Пузирьова Поліна Володимирівна
к.е.н., доцент
Київський національний університет
технологій та дизайну, м. Київ, Україна

Аннотация: досліджено теоретичні основи формування концепції механізму управління розвитком інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу (ІСБ) через призму: сучасних проблем інноваційної діяльності ІСБ; елементного складу концепції інноваційного потенціалу ІСБ; матрицю методів розвитку інноваційного потенціалу ІСБ; взаємодоповнюючих методів процесу побудови концепції механізму управління розвитком інноваційного потенціалу ІСБ.

Ключевые слова: концепція, механізм, управління, розвиток, інноваційний потенціал, інтегровані структури бізнесу.

Інноваційні можливості підприємства передусім характеризуються його забезпеченістю власними економічними ресурсами. За цієї умови суб’єкти господарювання будь-якої форми власності можуть реалізовувати свою інноваційну стратегію без залучення запозичених коштів. Втім, чинниками, які стримують інноваційну активність підприємства, є недостатня фінансова підтримка держави, нестача власних коштів, недосконалість законодавчої бази, тривалий термін окупності нововведень та високі економічні ризики та ін. (рис.1).

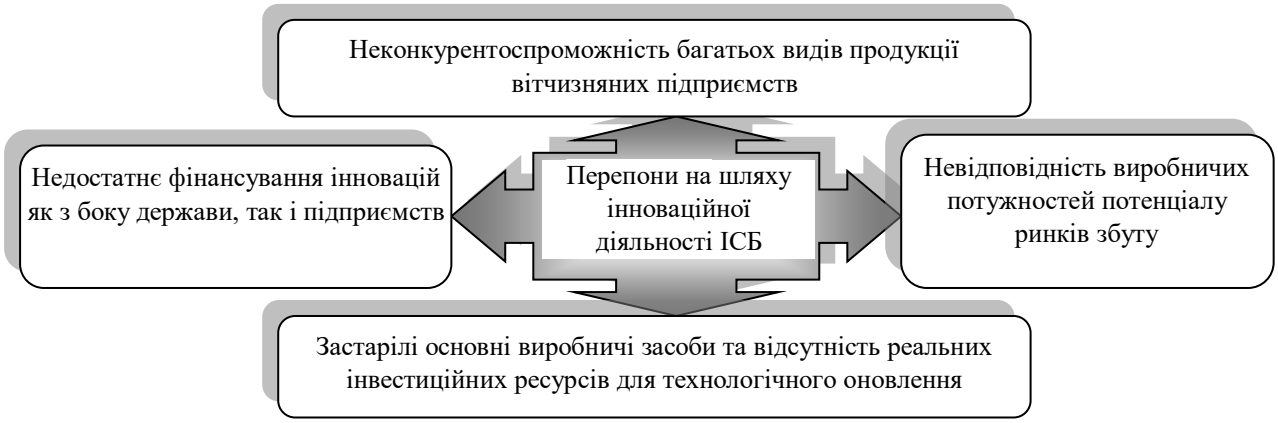

Рис. 1. Наявні сучасні проблеми інноваційної діяльності ІСБ [1-2]

Процес формування компетенцій підприємства тісно пов'язаний із створенням і функціонуванням корпоративних знань, досвіду, навичок та інших ресурсів інформаційно-інтелектуального характеру. За цим підходом інноваційний потенціал підприємства може розглядатися як сукупність інтегральних характеристик, які дозволяють використовувати інноваційні ресурси за допомогою інноваційних компетенцій та на основі інноваційних організаційних здатностей для досягнення цілей інноваційного розвитку. Тобто інноваційний потенціал підприємства являє собою поєднання ресурсів, можливостей та компетенцій в інноваційній діяльності (рис.2).

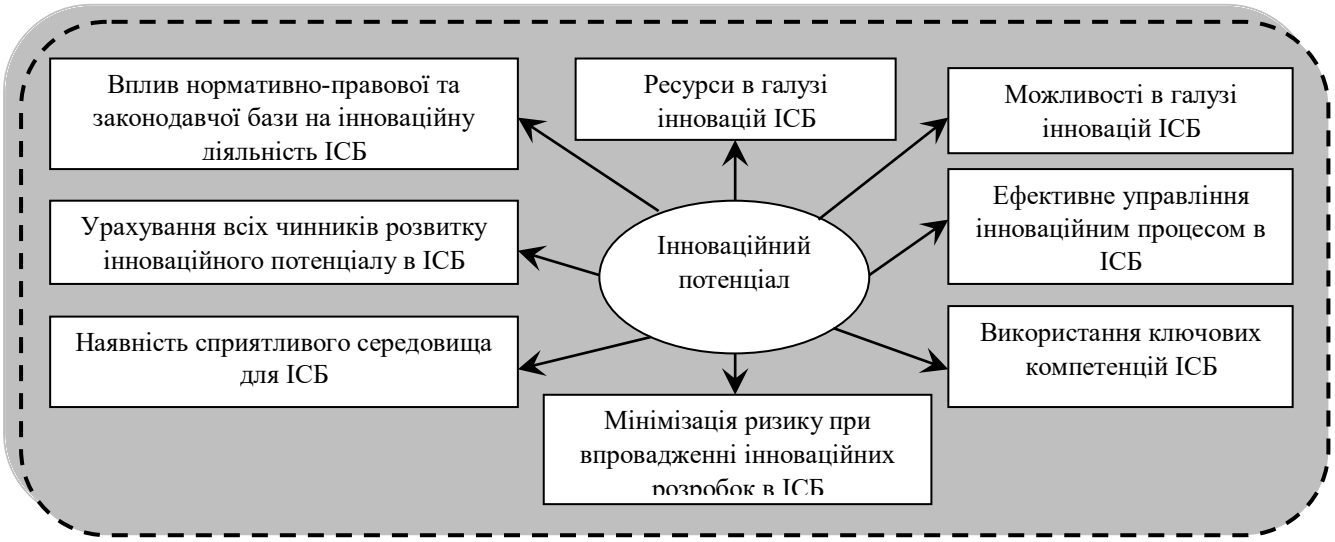

Рис. 2. Елементний склад концепції інноваційного потенціалу ІСБ [авторська розробка]

Формування та використання інноваційного потенціалу сучасним підприємством може бути представлено як сукупність етапів, спрямованих на

інтеграцію процесу розвитку інноваційного потенціалу з іншими аспектами інноваційної діяльності. Інтегровані структури бізнесу як об'єкти управління є складними, динамічними, виробничими, соціально-економічними, технічними й організаційними системами, які відкриті для впливу зовнішнього середовища.

Доцільно проаналізувати концепцію управління механізмом розвитку інноваційного потенціалу ІСБ та виокремити його найбільш суттєві елементи, які можуть бути використані в практиці інноваційної діяльності сучасних інтегрованих структур бізнесу.

Н. Брюховецька вважає, що економічний (господарський) механізм – це система форм, методів, інструментів впливу суб'єкта управління на об'єкт управління для досягнення бажаних результатів [3-4]. При цьому на всіх рівнях управління економічний механізм включає елементи стратегічного, економічного, соціального й організаційного управління, тому правомірно і більш точно визначати його як стратегічний механізм.

На думку А. Сухорукова, стратегічний механізм являє собою «специфічну багатофункціональну і багатокомпонентну систему, яка складається з комплексу взаємозалежних блоків (елементів системи), підданих впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, але утворюючих певну цілісність, яка прагне у своєму функціонуванні до досягнення конкретних цілей». Він вважає, що елементами системи виступають конкретні організаційні, економічні, техніко-технологічні заходи в їх взаємозв'язку і взаємозалежності, а також способи, прийоми, напрями діяльності в розрізі основних блоків [2, 5].

А. Тридід підкреслює, що в концепцію управління підприємствами мають бути закладені методи, принципи, місія та етапи, при цьому фундаментом стратегічного механізму виступають відносини між підприємствами і визнання соціальної відповідальності перед державою [6, 7].

На наш погляд, до складу стратегічного механізму варто включити місію, сукупність принципів, функцій, методів, інструментів та організаційну структуру, які в механізмі, як в системі, спрямовані на узгодження економічних інтересів стосовно розвитку інноваційного потенціалу ІСБ з урахуванням

правових норм регулювання економічних відносин, що виникають у процесі розвитку інноваційного потенціалу.

Складність і багатогранність такої взаємодії дозволяє стверджувати про необхідність формування такого механізму розвитку інноваційного потенціалу підприємств, який би міг адаптуватися до нових сучасних економічних умов і утримувати ІСБ на конкурентоспроможному рівні. Доцільно визначити структуру механізму управління розвитком інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, включивши до цього механізму об'єкт і суб'єкт впливу, мету, принципи, які повинні бути покладені в її основу, методи, функції, організаційну структуру та інструменти, що мають вагомий вплив на інноваційну діяльність ІСБ. Проведений аналіз принципів розвитку інноваційного потенціалу (табл. 1), дозволили обґрунтувати такі принципи і включити їх до концепції механізму управління розвитком інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Таблиця 1

Основні наукові школи щодо визначення принципів формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ [2, 8, 9, 10, 11]

Автор та джерело	Принципи управління
М. Єрмошенко, Л. Ганущак [2]	Базуються на системності, комплексності, цілеспрямованості, адаптивності, інформаційного забезпечення, гнучкого реагування, аналізі ризиків, планомірності, динамічності.
Р. Соломатін [8]	Базуються на адаптивності, динамічності, саморозвитку, самоорганізації, саморегуляції; домінація стратегічної спрямованості, орієнтація на потреби споживачів, цілеспрямованість, створення «дерева цілей», планомірності.
С. Ілляшенко [9]	Базуються на системності, комплексності, орієнтації на шлях інноваційного розвитку; рівновага інтересів стейкхолдерів інноваційного процесу, орієнтація інновацій на потреби ринку.
В. Пономаренко [10]	Базуються на цілісності, структурованості, впливі зовнішнього середовища, ієрархії, системності.
В. Маркова [11]	Базуються на комплексності, цілісності, оптимізації шляхів розвитку, гнучкого реагування, мінімального ризику.

У процесі побудови концепції механізму управління розвитком інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу варто визначити терміни реалізації інноваційної продукції, виконавців, послідовність дій, необхідні ресурси, а також узгодити реалізацію інноваційних входів і поточні плани виробничої діяльності підприємств. Планування неодмінно включає оцінку ефективності розвитку інноваційного потенціалу, що сприяє коригуванню та оптимізації інноваційних заходів.

Процес формування концепції механізму управління розвитком інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу не може бути дискретним; концепція має бути циклічною і включати стадії та процедури з прямими та зворотними зв'язками, які використовуються для уточнення поточних планових завдань.

Необхідно зазначити що концепція механізму управління розвитком інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу має базуватися на принципі інформаційного забезпечення, що передбачає вільний доступ до джерел науково-технічної та економічної інформації, забезпеченості нормативно-технічною, конструкторською документацією, патентними описами, власними розробками, ноу-хау з організації виробництва тощо в тих сферах діяльності, якими займаються ІСБ. Це особливо важливо для ІСБ, які мають необхідний інноваційний потенціал для свого розвитку.

Об'єднання цих принципів у єдиний комплекс дозволяє розглядати концепцію механізму управління розвитком інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу як відкриту, адаптивну, динамічну систему імовірнісного характеру (принцип системності), яка функціонує в ринковому середовищі в межах, окреслених методами державного і регіонального регулювання (принцип комплексності), що забезпечує виживання і розвиток суб'єкта господарської діяльності в нестабільному ринковому середовищі завдяки безупинному пошуку і використанню нових способів і сфер реалізації його інноваційного потенціалу (принцип орієнтації на інноваційний шлях розвитку).

Формування концепції механізму управління розвитком інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу за визначеними вище принципами відповідатиме вимогам ринкового середовища, розвиватиме потенційні інноваційні можливості ІСБ, підвищуватиме конкурентоспроможність у довгостроковому періоді, забезпечуватиме оптимальний розвиток усіх складових бізнесу. Варто зазначити, що концепція механізму управління розвитком інноваційного потенціалу інтегрованих структур включає сукупність основних методів розвитку інноваційного потенціалу. Проведений аналіз наукової літератури [9, 12-15] дозволяє виокремити найбільш вживані методи розвитку інноваційного потенціалу ІСБ (табл. 2).

Таблиця 2

Матриця методів розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу [9; 12-15]

МЕТОДИ				
Планування	***Економічного стимулювання***	***Правові***	***Соціального регулювання***	***Державного регулювання***
Формування державних замовлень	Система податкових пільг	Правове регламентування	Суспільна активність	Політичні права
Реструктуризація економіки	Заохочення розвитку науки і техніки	Адміністративні санкції	Демократичні інститути та установи	Політичні гарантії
Планування розвитку території	Заохочення інвестицій та інновацій	Система стандартів	Стимулювання праці	Екологічне регулювання
Планування НДДКР	Система гнучкого кредитування	Правова відповідальність	Мотивація інноваційного розвитку	Демографічне регулювання

Серед розглянутих методів для ІСБ провідна роль належить економічним, вплив яких є прямим регулятором у механізмі управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств. Враховуючи процес побудови концепції механізму управління розвитком інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, яка полягає в послідовному наближенні до моделі

раціональної організаційної структури управління, доцільно до неї включити такі взаємодоповнюючі методи (рис. 3).

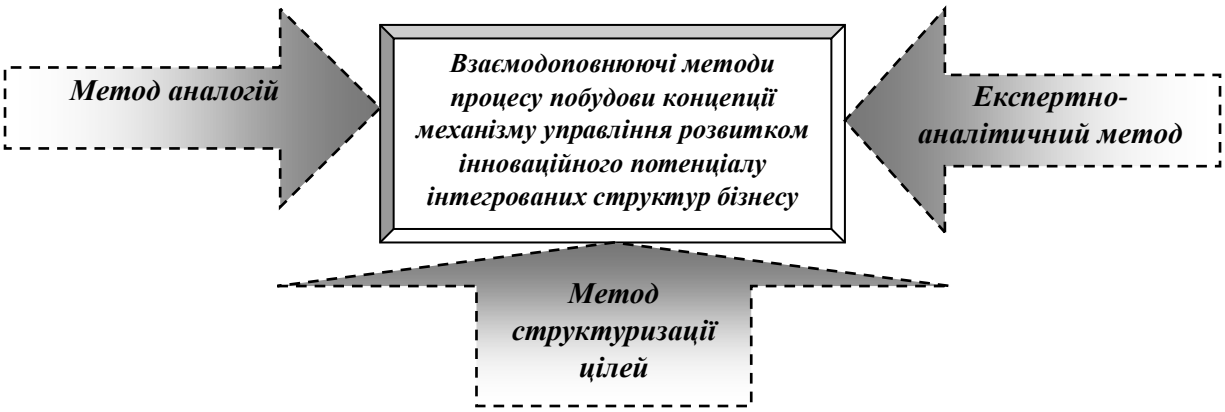

Рис. 3. Взаємодоповнюючі методи процесу побудови концепції механізму управління розвитком інноваційного потенціалу ІСБ [2]

Для побудови механізму розвитку інноваційного потенціалу вважаємо за доцільне проводити аналіз наявних організаційних структур управління підприємств. Крім того, для управління інноваційним потенціалом ІСБ доречним є також формування матричних структур (функціонально-матричні або проеєктно-матричні) [2].

Процес проєктування організаційної структури в механізмі розвитку інноваційного потенціалу ІСБ має бути заснований на спільному використанні охарактеризованих вище методів, оскільки багатьом підприємствам для нарощування наявного інноваційного потенціалу необхідна певна внутрішня структура цільового призначення для управління його розвитком.

Обґрунтовані принципи, методи та організаційні структури які слід включити до складу концепції механізму управління розвитком інноваційного потенціалу ІСБ, мають знайти своє місце в структурі управління підприємствами (рис. 4).

Доцільно зазначити, що на сьогоднішній день перед більшістю підприємств постає альтернатива вибору: або увійти до корпоративної структури, або ж самостійно протистояти поглинанню і самотужки розвивати свій інноваційний потенціал на ринку.

Рис. 4. Концепція механізму управління розвитком інноваційного потенціалу ІСБ [авторська розробка]

Виявлення, використання і реалізація наявного інноваційного потенціалу для досягнення успіху в конкурентній боротьбі, максимізація поточних і перспективних доходів тощо може бути ефективним лише за узгодженої взаємодії всіх складових цього механізму, а також за умови збереження його структурної цілісності.

Як висновок, можна сказати, що теоретико-методичні дослідження довели, насамперед, економічну доцільність створення концепції управління розвитком інноваційного потенціалу ІСБ і, по-друге, забезпечення його ефективного функціонування дозволить зменшити відставання вітчизняних галузей економіки від світового рівня. Реалізація інноваційного потенціалу ІСБ позитивно впливатиме як на досягнення економічної стабілізації в країні, так і

на забезпечення економічного розвитку на новій технологічній і технічній основі. Створення концепції механізму управління розвитком інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу надасть змогу приймати обґрунтовані рішення у галузі управління на відповідному стратегічному рівні, знижувати ризик інноваційної діяльності у результаті впровадження комплексного оцінювання інноваційного потенціалу, підвищення ефективності використання наявних та невиявлених ресурсів ІСБ [16].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондарчук М.К. Характеристика складових інноваційного потенціалу господарських структур в системі «інновації – фінанси – виробництво» / М.К. Бондарчук, Я.Р. Біленська // Сучасні проблеми економіки і менеджменту: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С. 197-198.

2. Єрмошенко М.М., Ганущак-Єфіменко Л.М. Механізм розвитку інноваційного потенціалу кластерооб'єднаних підприємств: Монографія. – К.: Національна академія управління, 2010. – 236 с.

3. Брюховецька Н.Ю. Формування економічного механізму підприємств, адекватного сучасним умовам господарювання // Экономика промышленности / НАН Украины. Ин-т экономики промсти; Редкол. А.И. Амоша (отв. ред.) и др. – Донецк, 2000. – С. 63–75.

4. Войнаренко М. Концепція кластерів до відродження виробництва на регіональному рівні // Економіст.– 2000.– №1. – С. 36–39.

5. Сухоруков А.І. Економіка і організація інноваційної діяльності. – К.: Інститут муніцип. менеджменту і бізнесу, 2001. – 184 с.

6. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями. – М.: Экономика, 1989. – 217 с.

7. Тридед А.Н. Модели стратегий предприятия // Вестник Харьковского государственного политехнического университета.– 2000.– №92. – С. 158–161.

8. Менеджмент организации / Н.А. Соломатин, Р.З. Акбердин и др.; Под ред. д.э.н. З.П. Румянцевой. – М.: ИНФРА-М, 1995. – 397 с.

9. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: Навч. посібник. – 2-ге вид., перероб і доп. – Суми: Університетська книга, 2003. – 250 с.

10. Пономаренко В.С., Тридід О.М., Кизим М.О. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи: Монографія. – Х.: Інжек, 2003. – 328 с.

11. Маркова В.Д., Кузнецова С.А. Стратегический менеджмент. – М.: Инфра, 1999. – 288 с.

12. Економіка і організація інноваційної діяльності: Навч. посібник / І.І. Цигилик, С.О. Кропельницька та ін. – К.: ЦНЛ, 2004. –128 с.

13. Економіка й організація інноваційної діяльності: Підручник / О.І. Волков, М.П. Денисенко, А.П. Гречан та ін.; Під ред. проф. О.І. Волкова, проф. М.П. Денисенка. – К.: Професіонал, 2004. – 960 с.

14. Маркетинг і менеджмент інноваційного розвитку: Монографія / За заг. ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми: Університетська книга, 2006. – 728 с.

15. Медынский В.Г. Инновационный менеджмент: Учебник. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 293 с.

16. Сердюк І. І. Дослідження інноваційної діяльності промислових підприємств України / І. І. Сердюк, П. В. Пузирьова // Менеджмент : збірник наукових праць. – 2014. – Вип. 17. – Київ : МАУ, 2014. – С. 222-233.

УДК 632.7

ВРЕДИТЕЛИ СОИ В ЦЕНТРАЛЬНОМ ЧЕРНОЗЕМЬЕ

Разумейко Ирина Николаевна
к.с.-х.н., ст. научный сотрудник
ФГБНУ «Всероссийский НИИ защиты растений»
п. Рамонь, Российская Федерация

Аннотация: В результате проведенного фитосанитарного мониторинга выявлены основные фитофаги и представлено краткое описание их вредоносности в посевах сои Центрального Черноземья. Показано использование препарата Стандак Топ при предпосевной обработке семян в борьбе с почвообитающими вредителями и инсектицидов Эфория и Амплиго – против комплекса вредителей в период вегетации культуры.

Ключевые слова: соя, мониторинг, фитофаги, вредоносность, инсектициды, эффективность.

Соя – основная зернобобовая культура в Центральном Черноземье. Однако с увеличением ее производства фитосанитарное состояние посевов ухудшилось. Из-за нарушения севооборотов, несоблюдение агротехнических мероприятий, а также благоприятных метеоусловий, повысилась вредоносность многих видов фитофагов.

По результатам фитосанитарного мониторинга посевов сои, проведенного в 2015-2019 гг. в хозяйствах Воронежской, Липецкой, Белгородской, Курской, Тамбовской и Орловской областях выявлен видовой состав вредителей и определены доминирующие их виды. Среди них наиболее вредоносными являлись клубеньковые долгоносики, виды тли, совок, клопов, плодожорок и паутинный клещ, численность которых в отдельные годы достигала ЭПВ.

Начиная с фазы всходов, сою повреждают клубеньковые долгоносики (*Sitona lineatus* L., *S. crinitus* Hrbst.). Жуки объедают семядольные листья,

личинки – центральный корень и клубеньки. Уничтожение клубеньков в значительной степени снижает накопление азота в корнях растений и в почве, вследствие чего резко падает урожай зерна и сухой массы.

Бобовая (*Aphis fabae* Scopoli.) и гороховая тля (*Acyrthosiphon pisum* Harris.) за сезон дает до 15 поколений. Тля высасывает сок из молодых стеблей и бобов, вызывая их скручивание, при этом стебли сильно деформируются и укорачиваются, а плоды остаются недоразвитыми. При массовом размножении вредителя потери урожая могут достигать до 50 %.

Совка стальниковая *(Pyrrhia umbra* Hofn.*),* люцерновая *(Chloridea dipsacea* L.) и хлопковая (*Helicoverpa armigera* Hbn.). Гусеницы, питаясь листьями сои, выедают в них отверстия разной величины, а также повреждают бобы и семена. Внутри плода гусеница может выгрызать обширные полости, которые вскоре начинают загнивать по типу мокрой гнили.

Люцерновый *(Adelphocoris lineolatus* Goese.) и ягодный клоп *(Dolycoris baccarum* L.). Имаго и личинки высасывая сок из растений, вызывают угнетение точки роста, листовых и цветочных почек, замедление роста побегов, а затем опадание листьев, бутонов, цветков, завязи и появления щуплых семян.

Соевая плодожорка *(Laspeyresia glyciriivorella* Mats.). Гусеницы питаются пленчатой оболочкой внутри плода, а затем переходят на зерно, выедая по краям семядолей характерные неровные бороздки и часто повреждая зародыш.

Паутинный клещ *(Tetranychus urticae* Koch.*)* питаясь, прокалывает лист и высасывает сок. В результате листья покрываются многочисленными белесоватыми точками и приобретают мраморную окраску. Сильно поврежденные листья преждевременно желтеют и опадают, уменьшается число бобов и семян на растении.

В отдельные годы численность некоторых видов вредителей была не всегда значительна, но в комплексе они наносили существенный вред посевам сои. В связи с этим культура постоянно нуждается в защите от фитофагов.

Против почвообитающих вредителей были проведены исследования по использованию инсектофунгицидного протравителя Стандак Топ (1,0; 1,5 и 2,0

л/га). Эффективность препарата в зависимости от нормы применения составила от 80 до 100 %, при этом повышалась урожайность на 10,1-16,9 % в сравнении с контролем. По данным структурного анализа препарат дополнительно увеличивал высоту растения на 10,1-15,0 %, количество бобов на 1 растении – на 11,0-21,4 %, массу зерна с 1 растения – 21,0-37,1 % и массу 1000 зерен – 2,5-6,6 %.

Использование препарата Стандак Топ во всех нормах применения было экономически выгодным и позволило получить условно чистого дохода 2516-4003 руб./га с уровнем рентабельности 101-123 %.

Среди испытанных инсектицидов в период вегетации сои наибольшей эффективностью 87,5-100 % против комплекса вредителей обладали двухкомпонентные препараты на основе лямбда-цигалотрина и тиаметоксама (Эфория) и лямбда-цигалотрина и хлорантранилипрола (Амплиго).

Обработка препаратами позволила увеличить количество бобов на 1 растении до 18,4 %, массу зерна с 1 растения – до 35,5 %, массу 1000 зерен – 5,9 % и урожайность – 12,8 %, получить чистый доход 2277-2743 руб./га при рентабельности мероприятия 99-102 %.

Таким образом, обработка инсектицидами посевов сои позволяет сдерживать численность и вредоносность фитофагов на экономически неощутимом уровне и повышать урожайность за счет увеличения количества бобов на 1 растении, массы зерна с 1 растения и массы 1000 зерен.

УДК 519+681

НАУЧНО-УЧЕБНЫЙ ЦЕНТР ПРИКЛАДНОЙ ИНФОРМАТИКИ НАН УКРАИНЫ – ПИОНЕР ВНЕДРЕНИЯ СРЕДСТВ ИНФОРМАТИЗАЦИИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК УКРАИНЫ

Распопов Виктор Борисович
к.ф.-м.н., доцент
Ткачев Игорь Иванович
к.ф.-м.н., доцент
Научно-учебный центр прикладной
информатики НАН Украины
Киев, Украина

UDC 519+681

THE PIONEERS OF IMPLEMENTING SOFTWARE TOOLS IN THE SCIENTIFIC ACTIVITIES OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE

Raspopov Viktor
Ph.D. in Math&Computer Sc., associate professor
Tkachev Igor
Ph.D. in Math&Computer Sc., associate professor
Scientific and Training Center for
Applied Informatics of the
National Academy of Sciences of Ukraine
Kiev, Ukraine

Abstract: The purpose of this report is to acquaint the conference participants with the main aspects of the activities of the Scientific and Educational Center for Applied Informatics of the National Academy of Sciences of Ukraine (hereinafter - the Center). Additional information, as well as news of the Center's work, can be

obtained by referring to the site, which, from 2010 to the present, displays all relevant information about the scientific, educational, career guidance and educational activities of the Center's scientific and pedagogical team [1]. Illustrative material for this report is posted on the popular international portal for electronic publications CALAMEO.

Key words: Information, scientific, educational, career guidance, scientific and pedagogical team

Введение. Цель этого доклада – познакомить участников конференции с основными аспектами деятельности Научно-учебного центра прикладной информатики НАН Украины (далее - Центра). Дополнительную информацию, а также новости работы Центра можно получить, обратившись к сайту, на котором с 2010 года и по настоящее время отображается вся актуальная информация о научной, учебной, профориентационной и просветительской деятельности научно-педагогического коллектива Центра [1]. Иллюстративный материал к этому докладу размещен на популярном международном портале электронных публикаций CALAMEO [2] по URL-адресу: https://ru.calameo.com/read/003168372716d7b154283 . Сайт Центра http://nucpi.nas.gov.ua/ имеет такие разделы: головна, новини, діяльність_центру, персоналії, де_нас_знайти, они содержит актуальную информацию о деятельности организации.

Повышение ИКТ-квалификации научных кадров НИИ НАН Украины. В соответствии с действующим с 1991 г. Законом Украины *«О научной и научно-технической деятельности»* [3] научная организация, в которой трудится ученый, предоставляет ему возможность регулярно, раз в пять лет, повышать свою квалификацию. Оказалось, что ныне особо востребовано сотрудниками НИИ Украины повышение квалификации по эфективному использованию ИКТ-технологий для автоматизации научного труда, компьютеризации научных исследований, теоретических (по компьютерно-математическому

моделированию) и экспериментальных (автоматизация проведения научного эксперимента, автоматизация обработки и представления начных данных).

В 1987 г. в Киеве при Кибернетическом центре был создан *Научно-учебный центр прикладной информатики НАН Украины* (далее – *Центр).* В это время перед руководством Национальной академии наук встала задача наискорейшего внедрения средств вычислительной техники (ВТ) и современных методов информатики в повседневную деятельность научных академических учреждений. С появлением персональной вычислительной техники отпала необходимость в математике-программисте, как посреднике между ученым-исследователем и средствами ВТ, но зато вместо этого от ученого предметника потребовалось свободное владение информационными технологиями. Первоочередным шагом на пути решения этой задачи стало создание Научно-учебного центра прикладной информатики. Изначально целью создания Центра было обучение аспирантов всех специальностей основам вычислительной техники и информатики, а также оказание помощи исследователям старшего возраста эффективно применять ИКТ-технологии и интернет в научной деятельности. Со временем курсы информатики были внедрены в учебные программы вузов и необходимость в обязательном обучении аспирантов отпала. В то же время актуальность регулярного повышения ІКТ-квалификации научных работников не утратилась и поныне, так как информационные технологии непрерывно совершенствуются.

Результаты учебной деятельности Центра. В 1990-х годах в Центре и в его территориальных отделениях - во Львове и в Донецке, - преподавался базовый учебный курс «Информатика, вычислительная техника и интернет». По инициативе Президента НАН Украины Б.Е.Патона в те годы соискатели ученых степеней в обязательном порядке сдавали одноименный кандидатский экзамен. Со временем, когда персональный компьютер и ноутбук для каждого научного работника стали общедоступными, преподаватели Центра разработали спецкурсы, ориентированные на углубленное изучение исследователями современных научных инструментальных программ. Ныне

повышенным спросом ученых-«теоретиков» пользуется спецкурс по изучению возможностей системы компьютерной математики Wolfram Mathematica. Эта система позволяет выполнять компьютерно-математическое моделирование исследуемого процесса или явления, - природного или социального. Ученые-«экспериментаторы» предпочитают на курсах в Центре изучить возможности программной системы Origin. Эта система ориентирована на визуализацию и на статистическую обработку числовых экспериментальных данных; ее также можно с успехом использовать для прогнозирования в экономике. Многие научные сотрудники желают изучать современные технологии WEB-дизайна, сайтостроение. Инженеры-исследователи, автоматизирующие экспериментальное лабораторное оборудование, изучают в Центре инструментальные системы программирования Java, C++ и другие языки программирования. С полным перечнем учебных спецкурсов и программ можно ознакомиться на сайте Центра [1], в разделе «Діяльність центру» => «Навчальна діяльність».

Профессорско-преподавательским коллективом Центра в 1987-2019 гг. был разработан большой массив учебно-методической литературы. Например, доценты к.ф.-м.н. ***Ткачев И.И.*** и к.ф.-м.н. ***Сибирцев В.Г.*** – авторы книги «Бейсик для персональных ЭВМ. Справочное пособие» (1992). Доцент к.ф.-м.н. ***Минько А.А.*** - автор учебных пособий: «Статистический анализ в MS Excel» (2004), «Финансовая арифметика» (2006), «Прогнозирование в бизнесе с помощью Excel» (2007), «Статистика в бизнесе» (2008), «Функции в Excel: Справочник пользователя» (2007), «Принятие решений с помощью Excel» (2007), «Сводные таблицы и диаграммы в Excel» (2009), «Сучасний аналіз даних в Excel для науковців» (2016, 2017, 2018). Последняя из названных книг ориентирована на дистанционную, дуальную форму обучения и самообучения, пользуется заслуженным успехом у читателей сети. Доцент к.ф.-м.н. ***Распопов В.Б.*** и аспирант ***Манжула А.М.*** создали учебные пособия «Медиа дидактика: методы создания учебной презентации» (2011) и другие. Инженер-исследователь ***Зеленица А.М.*** разработал электронное пособие по Wolfram

Mathematica (на русском и на украинском языках, 2016). Доцент к.ф.-м.н. ***Семяновский В.Н.*** – автор учебного пособия «Методи соціально-економічного прогнозування» (2011) для обучения аспирантов-экономистов НИИ НАН Украины. Ряд перечисленных выше учебных пособий были изданы центральными издательствами, и, кроме того, размещены на популярном международном портале электронных публикаций CALAMEO [2].

Результаты научной деятельности Центра. В 1987-2019 гг. в Центре сформировалась научная школа член-корреспондента НАН Украины профессора д.ф.-м.н. Гупала Анатолия Михайловича. В 1987-2002 гг. приоритетным направлением исследований коллектива были: теория сложности задач распознавания и обучения, компьютерно-математические методы логико-статистического анализа, что нашло практическое применение в базах данных и экспертных систем для автоматизации поиска причинно-следственных зависимостей (например, в материаловедении, в медицине) [4, 5].

В 2001 году, как известно, успешно завершился первый этап международной научной программы GENOM («Геном человека»). Благодаря возможностям интернет, код ДНК и коды отдельных белков оказались доступны международному сообществу исследователей. Актуальной стала научная задача: картографирование генов.

Суть этой логико-математической задачи: научиться компьютерно-математическими методами автоматически анализировать генетическую информацию, скрытую в коде ДНК, чтобы предсказывать те наиболее вероятные участки кода ДНК, которые кодируют тот или иной из белков. Плановая научная тематика, которую ныне выполняет Центр, тесно связана с разработкой новых компьютерно-математических методов и программ, предназначенных для решения этих актуальных задач биоинформатики [5]. Одним из практических результатов выполнения плановой НИР 2016-2018 гг. *«Разработка методов анализа и распознавания структур сложных объектов на основе марковских моделей»* стал учебный спецкурс по биоинформатике, разработанный в Центре для обучения молодых исследователей. Ныне этот

спецкурс проходит апробацию на факультете информационных технологий Киевского государственного университета имени Тараса Шевченко [6].

Еще одно направление научных исследований Центра – это разработка *теории реляционных систем* (Ведущий разработчик – доцент к.ф.-м.н. Ткачев И.И.). Важнейшими приложениями этой теории являются широко распространенные в мировой практике системы структурного распознавания образов, представления знаний и искусственного интеллекта (ИИ). В частности, нейронные сети, ставшие в настоящее время практически синонимом искусственного интеллекта, также являются примером реляционных систем. В настоящее время центральной темой исследований является задача автоматического построения оптимальной по сложности реляционной системы, порождающей заданное множество структурных объектов (так называемый, язык) [7]. До настоящего времени такие порождающие конструкции либо строились «вручную» разработчиками, либо обладали избыточностью и, как правило, неточностью порождаемого языка. Ожидаемым результатом этих исследований станет появление качественно новых методов анализа эффективности нейронных сетей и методов построения систем ИИ.

Результаты профориентационной и просветительской деятельности Центра. Научно-педагогический коллектив Центра с 1987 г. и по настоящее время постоянно уделяет внимание вопросам ранней профориентации старшеклассников, готовящих себя к карьере ученого.

Центр участвует в предпрофессиональной подготовке юных программистов Малой академии наук Украины (это - участие в работе жюри олимпиад по программированию, проведение конкурсов юных программистов МАН, руководство стажировкой в Центре академически одаренных студентов киевских вузов) [8, 9, 10]. Например, с последние годы сотрудники Центра – приглашенные участники Всеукраинских и Международных чемпионатов «EcoSoft», которые регулярно проводятся среди старшеклассников, юных программистов Национальным эколого-натуралистическим центром учащейся молодежи МОН Украины (https://nenc.gov.ua/) .

В феврале 2021 г., в связи с короновирусной пандемией, чемпионат будет проведен в онлайн-режиме, в связи с чем наш Центр разработал творческое задание для заочного тура конкурса. С заданием для юных программистов можно ознакомиться по URL-адресу: https://ru.calameo.com/read/003168372432aee184e4d .

Студенты ведомственного КАУ НАН Украины, впрочем как и творческие академически одаренные студенты бакалавратов киевских технических вузов, приглашаются в Центр на преддипломную практику, - с целью последующего трудоустройства в Центре (см. сайт [1]).

При экспертной поддержке ученых и преподавателей Центра в Украине с 2011 года и по настоящее время регулярно проводятся научно-практические студенческие тематические конференции «Нова освіта» (с участием в их работе преподавателей вузов, научных работников НИИ), и международные научно-практических конференций «Open Evolving Systems», соорганизатором которых является наш Центр, труды конференций размещаются в открытом доступе – на сайте Центра, на портале CALAMEO [11, 12].

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Сайт Научно-учебного центра прикладной информатики НАН Украины. – Режим доступа: http://www.nucpi.nas.gov.ua/

2. Международный портал электронных публикаций CALAMEO. – Режим доступа: https://en.calameo.com/

3. Закон Украины «О научной и научно-технической деятельности». – Режим доступа: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19

4. Гупал А.М., Сергиенко И.В. Оптимальные процедуры распознавания. - Киев: Наукова думка, 2008. - 232 с. – Режим доступа: https://en.calameo.com/read/00316837269a118248dd9

5. Гупал А.М., Сергиенко И.В. Симметрия в ДНК. Методы распознавания дискретных последовательностей. - Киев: Наукова думка, 2016. - 227 с. – Режим доступа: https://en.calameo.com/read/003168372e97d8bddb220

6. *Гупал А.М., Островський О.В., Распопов В.Б.* Навчальний курс для магістрів, аспірантів і науковців "Біоінформатика". - Зб. "Розробка моделей та методів аналізу складних систем засобами комп'ютерної математики" / Під ред. доцента В. Б. Распопова // Науково–учбовий центр прикладної інформатики НАН України. — Київ: НУЦПІ НАНУ, 2016. — 122 с. — С.: 15-21. – Режим доступа: https://ru.calameo.com/read/003168372fc8fe652df02

7. Ткачов І.І. Генеративні можливості реляційних схем, // В кн. Міжнародний науковий симпозіум «Інтелектуальні рішення» «Обчислювальний інтелект (Результати, проблеми, перспективи) Матеріали V-ої Міжнародної конференції, Україна, 15-20 квітня 2019 р., – С. 131-132.

8. Теорія і практика допрофесійної підготовки юних програмістів МАН: Аналітико-бібліографічний огляд. / Відп. ред. В.Б. Распопов. - Київ: НУЦ ПІ НАНУ, 2007. - 64 с. – Режим доступа: http://nucpi.nas.gov.ua/images/staff/Raspopov/vbraspopov-site/Works/2007_TeoriyaPraktikaMAN2007.pdf

9. Манжула А.М., Распопов В.Б. Огляд мультимедійних проектів членів МАН. - Ж-л "Комп'ютер у школі та сім'ї", №2 (90), 2011. - с. 50-53. – Режим доступа: http://nucpi.nas.gov.ua/images/staff/Raspopov/vbraspopov-site/Works/2011_ManzhulaRaspopovCSF2.pdf

10. Распопов В.Б. Щоб вивчитись на науковця. - Ж-л "Вісник Національної Академії наук України", №12, 2012. - С. 44-54. – Режим доступа: http://nucpi.nas.gov.ua/images/staff/Raspopov/vbraspopov-site/Works/2012_12%20RaspopovVisnikNANULearnToBeAScientist.pdf

11. Сайт международных и всеукраинских научно-практических конференций «Нова освіта»: http://novaosvita.com/

12. Труды Международных конференций “Open Evolving Systems” на портале CALAMEO (См., например: – Режим доступа: http://ru.calameo.com/books/00316837267f8c19dcfe3 , http://ru.calameo.com/books/00316837226e019643991)

УДК 615

ВПЛИВ ВІТАМІНУ D НА ЗДАТНІСТЬ ОРГАНІЗМУ ПРОТИВОСТОЯТИ COVID-19

Решетняк Людмила Расулівна
кандидат технічних наук, доцент
Стаховська Вікторія Сергіївна
магістр
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

Анотація: про позитивний вплив вітаміну D на здатність організму протистояти COVID-19 учені і медики говорили ще на початку пандемії. А все тому, що вітамін D пов'язують із підсиленням опірності організму інфекційним захворюванням. Тоді ж у медичних центрах було розгорнуто відповідні дослідницькі програми. У статті представлені перші результати дослідження та рекомендації вживання вітаміну D в профілактичних цілях. Показано, що у хворих COVID-19 з нормальним рівнем вітаміну D в крові кількість важких випадків і смертей значно нижче, ніж у тих, у кого спостерігається його дефіцит.

Ключові слова: вітамін D, кальциферол, COVID-19, профілактика, захворювання.

Вітамін D - група речовин, основне призначення яких в організмі людини - забезпечення всмоктування кальцію та фосфору з їжі у тонкому кишківнику. Значною мірою його можна отримати внаслідок перебування під сонячними променями - тоді він синтезується у шкірі під впливом ульрафіолетового випромінювання. У їжі вітамін D міститься у жирній рибі, жирних молочних продуктах та деяких грибах [1].

Вітамі́н D має кілька форм. Їх називають кальциферолі і представлені вони переважно у вигляді двох речовин: ергокальциферолу (вітаміну D_2), який мыститься в дріжджах, та холекальциферолу (вітаміну D_3), який отримано із тканин тварин. В організмі людини обидві ці речовини перетворюються в активні форми вітаміну. Потреба в кальциферолах становить в середньому 100 МО (міжнародних одиниць) на добу [1].

До препаратів групи «Вітамін D та аналоги» згідно з міжнародною класифікацією відносять: альфакальцидол, дигідротахистерол, ергокальциферол, кальцитріол, колекальциферол, парикальцитол. Крім того існують такі аналоги вітаміну D: доксеркальциферол — doxercalciferol, максакальцитол — maxacalcitol, фалекальцитріол — falecalcitriol [2].

У деяких дослідженнях добавки вітаміну D були пов'язані зі зниженим ризиком респіраторних інфекцій, таких як грип. Вітамін D досліджують у пацієнтів з COVID-19. Пілотне рандомізоване контрольоване дослідження виявило, що високі дози кальцифедіолу, аналогу вітаміну D_3, значно знижують потребу в лікуванні в інтенсивній терапії у госпіталізованих пацієнтів і можуть покращити клінічні результати лікування. Національний інститут здоров'я і досконалості медичної допомоги Великобритнії стверджує, що доки немає доказів на підтримку прийому вітаміну D спеціально з метою профілактики або лікування COVID-19, всім людям рекомендовано приймати щоденно добавки вітаміну D, оскільки уряд Великобританії радить підтримувати здоров'я кістково-м'язової системи протягом пандемії, особливо якщо вони недостатньо перебувають під сонячним промінням унаслідок використання засобів захисту або самоізоляції. [3].

82% пацієнтів інфекційних відділень з діагнозом коронавірусна хвороба мали дефіцит вітаміну D, тоді як лише 18% мали достатній рівень поживних речовин – це чотирикратна різниця. До таких висновків дійшли іспанські вчені з Університету Кантабрії, які оглянули 216 пацієнтів COVID-19 у лікарні Вальдецилла в місті на півночі Іспанії. 44 пацієнта із дефіцитом вітаміну D перевели в реанімацію, тому що їх стан погіршився і 37 з них потребували

штучної вентиляції легень, але їх рівень вітаміну D в організмі не був нижчим, ніж у решти групи. Інші пацієнти вилікувались швидше.

Експерти вважають здоровим вміст вітаміну D вище 25 нанограмів, нижче 25 нг/мл вважається низьким, а нижче 20 нг/мл є сигналом дефіциту.

Дослідники з Університету Кордови в Іспанії опублікували у вересні результати проекту, в якому 50 пацієнтам, госпіталізованим із коронавірусною хворобою, вводилася високы дози кальцифедіолу, різновиду добавки вітаміну D. Смертності серед добровольців, які отримували вітамін, не було і до кінця дослідження всі 50 пацієнтів були врешті виписані. Але двоє з 26 пацієнтів контрольної групи, яким не дали таблетки, померли. Лише один пацієнт, якому давали кальцифедіол, потрапив до реанімації, тоді як з учасників контрольної групи без вітаміну D до реанімації потрапила половина і двоє померли [4].

Дослідження Північно-Західного університету, опубліковане в травні, показало, що пацієнти COVID-19 з важким дефіцитом вітаміну D удвічі частіше зазнають серйозних ускладнень і помирають.

Інше дослідження Тегеранського університету в Ірані та Бостонського університету показало, що пацієнти COVID-19, які мали достатню кількість вітаміну D – щонайменше 30 нг/мл – мали на 51,5% менше шансів померти від цієї хвороби. Дослідження 235 госпіталізованих пацієнтів із COVID-19 також показало, що ті, у кого достатньо вітаміну D, мали значно менший ризик серйозно захворіти або потребувати вентиляції.

У Чиказькому університеті медицини у 489 пацієнтів виміряли рівень вітаміну D за рік до тестування на COVID-19. Ті, хто мав дефіцит вітаміну D, майже вдвічі частіше (в 1,77 разів) отримували позитивний результат тесту, ніж ті, у кого був нормальний рівень вітаміну.

Ще в одному дослідженні взяли участь 76 пацієнтів з COVID-19, що потребували госпіталізації. На меті мали перевірити ефективність лікування кальцифедолом (формою вітаміну D) у відділенні інтенсивної терапії. З 50 пацієнтів, які приймали кальцифедол, лише 1 людина потребувала лікування в реанімації. З 26 пацієнтів, яким не давали кальцифедол, до реанімації

потрапили 13 людей. Двоє з них померли. Натомість усі пацієнти, які приймали кальцифедол, одужали [5].

Про одне із нещодавніх досліджень йдеться в газеті Daily Express. Вчені з Британії на чолі з лікарем Гаретом Девісом виявили вражаючу кореляцію між тяжкістю COVID-19 і широтою, оскільки в північній півкулі, де поширений сезонний дефіцит вітаміну D, були зареєстровані більш тяжкі випадки коронарвірусної інфекції (дослідники аналізували щоденні глобальні звіти про смерті й одужання від хвороби). Доктор Девіс непохитний у своєму висновку: «Дефіцит витаміну D є домінуючим фактором ризику тяжкого коронавірусного захворювання». Він наголошує: вітамін D критично важливий для імунної функції. Коли його рівень високий – вроджена імунна система сильна. Адекватний рівень вітаміна D, на його переконання, може допомогти відвернути безконтрольне запалення.[6].

Між тим, Нацслужба охорони здоров’я Великобританії рекомендує своїм громадянам вживати вітамін D щодня з жовтня по березень. І хоча ці рекомендації передбачають щоденну норму вітаміна D у 400 МО (міжнародних одиниць, це близько 180 мг), лікар Девіс вважає, що цього недостатньо. На його думку, щоб організм мав достатній захист від інфекцій, цю дозу слід збільшити до 4000 МО. Ризики гіперкальцемії при цьому він називає незначними і вважає, що додавання вітаміна D має стати тактикою номер один у стратегії боротьби з пандемією. Що ж, це досить гучна заява.[6].

Учені з Чиказького університету теж вивчали взаємозв'язок між рівнем вітаміну Д в організмі людини і імовірністю захворіти COVID-19. У дослідженні взяли участь 489 пацієнтів. Виявилося, що пацієнти з дефіцитом вітаміну D майже вдвічі частіше мали позитивний результат тесту на коронавірус, ніж ті, в кого він був у нормі. Відтак вчені теж припускають, що дефіцит цього вітаміну може збільшувати ризик підхопити COVID-19, але додають, щоб це остаточно підтвердити, потрібно провести більш широкі рандомізовані дослідження.

Про позитивний вплив вітаміну D вже власне на перебіг захворювання говорив і відомий американський реаніматолог Пол Марік. У своїй доповіді про перебіг ковіду, підсумувавши все, що відомо людству про цю хворобу, він рекомендує включати вітамін D у терапію при цитокіновому штормі.

Отже, для зменшення ймовірності зараження на грип та/або COVID-19 людям із групи ризику рекомендують приймати 10000 МО (міжнародних одиниць) на добу вітаміну D_3 протягом декількох тижнів, щоб швидко підвищити концентрацію кальцифедіолу, а потім 5000 МО на добу. Міжнародна одиниця для вітаміну D становить біологічний еквівалент 0,025 мкг холе- або ергокальциферолу. Для лікування людей, які заражаються COVID-19, можуть бути корисними більші дози вітаміну D_3.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ребров В. Г. Витамины, макро- и микроэлементы. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2008. 128 с.

2. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.fitobzor.com/2017/05/24/skolko-vitamina-d-mozhno-prinimat-ezhednevno/

3. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://bestpractice.bmj.com/topics/uk-ua/3000168/emergingtxs#referencePop637

4. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://life.pravda.com.ua/society/2020/10/28/242815/

5. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://life.liga.net/poyasnennya/news/covid-19-vitamin-d-ne-panatseya-suprun-ob-aktualnyh-issledovaniya-vitamina-d

6. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3134793-ribacij-zir-proti-covid19-so-vidomo-vze-zaraz.html

УДК 330.341.2

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ

Рибак Ганна Іванівна
к.е.н., доцент
Колоколкіна Ганна Олексіївна
Студентка
Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова

Анотація: В роботі досліджено історичний досвід залучення ДПП, визначено особливості його застосування у розвинених країнах світу. Висвітлено сучасний стан залучення державно-приватного партнерства в Україні та регіонах. Розглянуто визначення терміну «державно-приватне партнерство». Обґрунтовано необхідність залучення державно-приватного партнерства в економіку України.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, публічне-приватне партнерство, концесії, інвестиції, приватний сектор економіки, державний сектор

Активний процес інтеграції України до світового простору вимагає сталого функціонування економіки і пошуку факторів і умов, що забезпечують досягнення високих показників її соціально-економічного розвитку. Останнім часом у сучасному світі все більшої актуальності набувають різні методи, які здатні посприяти державі у виконанні її завдань. В умовах дефіциту бюджетних коштів, державні органи вдаються до пошуку нових джерел, що дозволяють залучити бюджетне фінансування для реалізації інфраструктурних проектів. У зв'язку з цим особливий інтерес у держави будуть мати проекти, засновані на принципах державно-приватного партнерства (далі - ДПП). Все частіше в

практиці обговорюються проекти, які передбачають взаємодію держави і бізнесу.

Світова практика налічує величезну кількість реалізованих проектів у формі державно-приватного партнерства, однак на сьогоднішній день не існує єдиного підходу до визначення понятійної та інституційної бази такого роду взаємодії держави і приватного сектора. Проекти ДПП успішно реалізуються і працюють у багатьох сферах, в тому числі інфраструктурної, виробничої, соціальної та кількість подібних проектів постійно зростає.

Така різноманітність застосування створює особливу невизначеність, і дослідження та аналіз державно-приватного партнерства несе в собі актуальний характер і становить науковий інтерес. Дана тематика розглядалася і аналізувалася у вітчизняній і зарубіжній науковій літературі в працях різних авторів, а саме: Амоша, А. Гальчинський, В. Геєць, О.І. Ізмайлов, І. Г. Єгорова [6], Б.М. Данилишин [7], І. А.Косач [1], А. И. Кредисов [2], М. Й. Гедз [3], Н.А. Лихачев[5], Й. Шумпетер, М. Портер та інші.

Однак по суті ДПП некоректно вважати економічним механізмом сучасності. Прообрази перших концесійних схем були використані в Стародавній Греції і Римі. Вони отримали деяке поширення в середньовічну епоху. Відомим прикладом застосування ДПП є побудова та відкриття мосту через річку Темзу у 1209 році, з правом збору коштів за користування приватною особою, служителем церкви, на засадах дозволу, виданого діючим королем. Досвід використання державно-приватного партнерства є і у інших розвинених країн, таких як: Франція де після 1789 року приватна особа отримала контракт на вивіз сміття з вулиць міста терміном на двадцять років з отриманням оплати за надані послуги безпосередньо від короля; США де у другій половині 19 ст. було завершено будівництво першої континентальної залізниці як результат співпраці між федеральним урядом і приватними акціонерними компаніями [1].

Найбільший в світі проект, заснований на принципах вже міжнародного ДПП був реалізований у 1984 році, коли уряди Великобританії і Франції

застосували концесійну схему додаткового залучення приватних коштів для транспортно-інфраструктурного проекту будівництва та експлуатації тунелю через протоку Ла-Манш, вартістю 15 млрд дол. інвестицій, за участі 13 тисяч робітників і інженерів й тривалістю сім років [2].

Незважаючи на те, що приклади такого партнерства існують з давніх часів у міжнародній спільноті застосування його у повсякденній практиці активно залучається лише протягом останніх двох десятирічь. Та застосування його настільки різноманітні, відповідно до особливостей територіального залучення, тому чітке визначення поняття ДПП відсутнє.

Вперше термін «державно-приватне партнерство» визначили в США, спочатку у зв'язку з впровадженням спільного фінансування освітніх програм з державного та приватного секторів, а потім, в 1950-х рр. – для такого ж фінансування комунальних послуг. Однак ширшого визначення даний термін набуває після 60-х рр. XX століття для позначення співпраці між суб'єктами державного і приватного секторів у процесі оновлення міст, розвитку інфраструктури територій та надання соціальних послуг [3].

Одним з найбільш загальних визначень ДПП є визначення, запропоноване Світовим банком: «ДПП - це угода між публічною і приватною сторонами з приводу виробництва і надання інфраструктурних послуг, що укладається з метою залучення додаткових інвестицій і, що ще більш важливо, як засіб підвищення ефективності бюджетного фінансування » [4].

Як у дослідженнях так і в практиці термін ДПП нерідко вживається для позначення будь-яких форм взаємовідносин держави і приватного сектору. Сам термін «державно-приватне партнерство» є дослівним перекладом англійського терміну «public-private partnership» (PPP) і давно застосовується в зарубіжних державах, таких як: Великобританія, Франція, США, Канада, Австралія, Ізраїль, Південна Корея та інших розвинених країнах світу. Відповідно у різних країнах світу більш признаним є термін «публічно-приватного партнерства», також відомого як ППП [5].

Що ж стосується форм ДПП, то їх існує велика кількість, безпосередньо вони не пов'язані з організаційними системами, але так само відображають рівень економічного розвитку країни, а також різноманітні потреби держави і бізнесу. До основних форм ДПП можна віднести: консорціуми, альянси, концерни, холдинги, корпорації, асоціації, конгломерати, пули. Узагальнивши, можливо умовно виділити дві основні їх групи: контрактні та інституційні.

Найбільш поширеним видом ДПП щодо ступеня участі приватного сектора в ньому є концесії де приватний партнер здійснює управління проектом і бере на себе значний ризик, що пов’язаний з інвестиційним вкладенням капіталу. Такі партнерства є ефективними в транспортній (автодороги, залізниці, аеропорти, порти, трубопровідний транспорт) і соціальній інфраструктурі (охорона здоров’я, освіта, індустрія розваг, туризм), ЖКГ (водопостачання, електропостачання, очищення води, газопостачання й ін.), в інших сферах (в’язниці, оборона, об’єкти військової сфери). При цьому лідируючі позиції займає транспортна інфраструктура, далі – соціальна інфраструктура

Проекти зеленого поля передбачають сумісну участь приватного та державного сектору у виконанні проекту та подальшу експлуатацію об’єкту. Ще одним видом є продаж активів приватним сектором у державного через купівлю акцій або через програми приватизації. Контракти на управління та лізинг дають можливість приватному сектору здійснення управління проектом, але об’єкт залишається у власності держави.

На підставі аналізу практики застосування та підтримки державно-приватного партнерства в економічно розвинених країнах можна стверджувати, що кожна країна використовує свої інструменти сприяння розвитку державно-приватного партнерства. Високий рівень його застосування передбачає скоординовану діяльність урядів, органів державної і місцевої влади та приватних партнерів [6]. Свідченням тому є розвиток ДПП в країнах ЄС, яке відстежується спеціально створеним в 2008 році Європейським центром по дослідженню публічно приватного партнерства – EPEC.

З огляду на інтенсивний розвиток різноманітних форм ДПП у всіх регіонах світу, застосування в різних галузях економіки, цю форму взаємодії можна трактувати як характерну рису сучасної змішаної економіки. Україна характеризується саме таким типом економічної системи, тому використання ДПП є неодмінною умовою успішного функціонування держави. На думку Данилишина Б.М. саме механізм державно-приватного партнерства, як одна з форм взаємодії держави та приватного сектору економіки, дає кращі можливості отримати бажаний рівень ефективності під час реалізації важливих для всієї країни масштабних проектів [7].

Проекти в формі державно-приватного партнерства реалізовувалися в Україні, проте не були поширені. В даний час, з метою ефективного розвитку регіонів, уряд бере на озброєння передовий міжнародний досвід, пропонуючи бізнесу взаємовигідне співробітництво. Сьогодні активно йде робота щодо залучення міжнародних організацій у співпраці з питань ДПП і як зазначають представники Світового банку такий напрямок має величезний потенціал в Україні.[4]

Значним кроком є прийняття нового Закону України «Про концесію» від 03.10.2019, що визначає правові, фінансові та організаційні засади реалізації проектів, що здійснюються на умовах концесії, з метою модернізації інфраструктури та підвищення якості суспільно значущих послуг [8]. Даний закон дозволить рівномірно розвиватися всім регіонам, бо ні держава, ні приватний сектор без ефективної взаємодії не в змозі забезпечити населення належною інфраструктурою і задовольнити зростаючі потреби. Першими ознаками позитивного впливу прийняття закону є дані центральних та місцевих органів влади про те, що в Україні до 1 січня 2020 року на засадах державно-приватного партнерства укладено 187 договорів, з яких реалізується 52 (34 договори концесії, 16 договорів про спільну діяльність, 2 — інші договори), 135 договорів не реалізуються (термін дії чотирьох закінчився, 18 розірвані, 113 не виконуються) (рис.1) [9].

Державно-приватне партнерство в Україні застосовується у таких сферах:

- Будівництво та експлуатація автострад, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури.
- Виробництво, транспортування і постачання тепла та розподіл і постачання природного газу.
- Машинобудування.
- Збір, очищення та розподілення води.
- Поводження з відходами, крім збирання і перевезення.
- Виробництво, розподілення та постачання електроенергії, енергозберігаючі технології.

Рис 1. Стан здійснення ДПП в Україні [9].

Залучення ДПП в усі сфери економіки країни, як ніколи дуже важливе. Через економічну світову та внутрішню кризи, інвестиційний потік є незначним, а така форма залучення вільного капіталу дозволить не втратити можливості розвитку економіки. На сьогодні реалізація ДПП в Україні є дуже важливим завданням, оскільки на його основі відбувається розвиток не тільки національного, а й регіональних ринків капіталу, товарів і послуг. Скорочується навантаження на бюджет, і держава має можливість перенаправляти отримані грошові кошти на досягнення інших соціальних цілей. В рамках ДПП бізнес отримує можливість стабільного збільшення прибутку. Проекти ДПП сприяють залученню іноземних інвестицій в реальний сектор економіки. Окрім того, як зазначає заступник Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України Ігор Дядюра: «Державно-приватне партнерство сприяє створенню умов для модернізації інфраструктури і нових робочих місць». [4]

Синергетичний ефект від залучення державно-приватного партнерства в усі сфери економіки створить фундамент для інноваційного розвитку в рамках інтеграційних процесів країни до світового простору та відкриє нові можливості науково-технічного прогресу відповідно до сучасних трендів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Косач І. А., Дегтярьов А. В. Розвиток державно-приватного партнерства в умовах децентралізації влади в Україні URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/3_2020/4.pdf

2. Кредисова А.И. Государственно частное партнерство: мировой опыт и его использование в Украине. Экономика Украины. 2016. 2 (643). URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua › cgi-bin › irbis_nbuv › cgiirbis_64

3. Гедз М. Й. Державно-приватне партнерство як механізм активізації модернізаційних процесів в Україні. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3298

4. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL:

https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=0ce34642-6f02-44c6-aee0-8eead9849f40&title=MinekonomikiTaSvitoviiBankObgovoriliRozvitokDerzhavnoprivatnogoPartnerstvaVUkraini

5. Лихачев Н.А. Зарубежный опыт частно-государственного партнерства и проблемы его адаптации в РФ // Социально-экономические явления и процессы. – 2011. – № 5-6. – С. 138–145.

6. Ізмайлов Я. О. Аналіз державно-приватного партнерства в Україні та світі. Бізнес Інформ. 2019. № 1. С. 60–67. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-1_0-pages-60_67.pdf

7. Данилишин Б. Державно-приватне партнерство – стратегічна форма взаємодії влади і бізнесу URL: http://news.yurist-online.com/news/kmu/2

8. Про концесію: Закон України від 3 жовтня 2019 р. № 155-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua

9. Стан здійснення ДПП в Україні. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini

УДК 822(100 87).(075.8)

ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ: СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ЯК ЕТАП РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ

Розман Ірина Іллівна
к.пед.н., доцент
Мукачівський державний університет
Україна, м. Мукачево
Далекорій Яна Іванівна
студентка 4-го курсу освітнього ступеню Бакалавр
спеціальності «Мова та література (англійська)»
Мукачівський державний університет

У статті наголошено на особливості середньовічної думки, впливу літератури на свідомість читача. Зосереджена увага на порівнянні літературно-історичних епох. Зазначено, що лише отримавши інтерпретацію, твір долає час та включається в рух суспільної думки, а всередині неї нерідко стає частиною індивідуального.

Ключові слова: історія, розвиток, доба Середньовіччя, літературна спадщина.

Літературний процес являє собою розвиток літератури в найдрібніших подробицях великого історичного часу. Типи руху літератури у часі завжди надзвичайно різнорідні і найчастіше характеризуються несхожістю.

Як і мистецьке життя в цілому, літературний процес залежить від суспільно-історичних явищ, проте володіє і відносною самостійністю. Літературний процес сповнений протиріч, включає не тільки мирно-еволюційні, але і революційні (вибухові) ситуації. Головне ж полягає у тому, що він характеризується як періодами підйому і розквіту (класичні етапи у всіх національних літературах), так і кризами та часом занепаду. Спочатку різні

факти літературного процесу усвідомлюються літературною критикою. Формою осмислення поточного літературного процесу і водночас способом впливу на нього є дискусії у пресі, письменницькі конференції, симпозіуми, з'їзди [2].

У Середні віки з’являється нова, порівняно з античністю, система естетичного мислення, обумовлена трьома основними джерелами: впливом античності, християнства та народної творчості «варварських» народів. Середньовічна думка вміє поєднувати систематичну розробку спадщини минулого з сприйнятливістю до різних екзотичних впливам, а також з рідкісною здатністю заново відкривати і використовувати стародавні надра автохтонної, селянської культури, що збереглися під покровом римської цивілізації [1].

«Час народження» літературного твору – це історія його створення. Для його вивчення слід з’ясувати всі соціокультурні процеси, що відбувалися на момент першої публікації твору. Необхідно проаналізувати, яким чином та за яких обставин автор починав роботу та до яких джерел (життєвих або ж літературних) звертався.

Часто автори не задумуються про безсмертя своїх творів, показуючи в історіях конфлікт персонажів із часом, тогочасними традиціями чи діалог із самим собою. Якщо ж витвір здатний піднімати загальнолюдські питання та звертатися до інших культур чи поєднуватися із іншим часом, він отримує «пост історію», тобто життя поміж століття [3].

Новий етап існування твору – це його «сучасне звучання», тобто читання твору із позиції сучасних цінностей, його актуалізація, можливість діалогу сучасного читача із персонажами минулого.

Актуалізація твору проявляється у його інтерпретації. Нове читання твору робить його предметом сучасного духовного життя, наших думок, почуттів, переживань. Лише отримавши інтерпретацію, твір долає час та включається в рух суспільної думки, а всередині неї нерідко стає частиною індивідуальної свідомості.

Нерідко інтерпретація полягає в подоланні застарілих, догматичних поглядів на твір, що полягають в наслідуванні нормативної естетики, сталих стереотипів сприйняття. На противагу такому методу виникає «модернізуюча» інтерпретація, де є прийнятним відділяти художній текст від норм його епохи, роблячи його аналогом сучасності, що дозволяє трактувати витвір з точки зору інтерпретатора [3].

Розвиток пізнавальних та рецептивних здібностей людини – необхідна умова для оволодіння механізмом соціальної «спадковості». Присвоюючи досвід певної культури, суб'єкт впроваджує його до власної свідомості, опановує її норми і сам стає носієм цієї культури. Таким чином, художні тексти виступають свого роду каналами передачі соціально-історичного та художньо-естетичного досвіду, дозволяє зустрітися у світі культури двом (або багатьом) суб'єктам, незалежно від того, в яку епоху вони жили чи живуть. Ці зустрічі відбуваються як в рамках однієї культури, так і в процесі міжкультурної комунікації.

Культурно-історичний зміст тої чи іншої епохи відбивається в художній свідомості. Він визначає відношення мистецтва та перетворюється в поетиці, а «зміна типів художньої свідомості обумовлює історичний рух поетичних форм та категорій» [5]. У минулі епохи зустрічі у культурі були ускладнені. Аж до Гегеля світова культура сприймалася як ланцюг культур, що поступово змінюють одна одну. Звісно, спадковість та міжкультурний діалог існували завжди, але так само завжди прослідковувався поділ на «своє» та «чуже». Класичний приклад – античні грецькі поліси, для жителів яких всі «інші» були варварами.

Повноцінне вживання до певного типу культури та участь в діалозі культур можливе лише при розумінні реципієнтом кодів культури, які визначаються «національним образом світу» [2], географічним положенням, національним складом психіки, мислення.

Особливість мислення середньовічної людини, наприклад, полягала у прагненні «причаститися до надсущого» [4]. Життя людини не є цінним, а його

мета – прилучення до Вищого. Саме тому ключовим елементом Середньовічного мистецтва є не людина, а суть, ідея Бога. Людина, народжена в Середньовіччі, мала два життя: перше – життя звичайне, а друге – християнське, життя церковне. Сам християнський світ того періоду поділявся лише на дві протиборчі сили: біле та чорне, добро та зло, бог та диявол. Навіть людина була двоїстою, оскільки складалася з духовного та тілесного.

Внутрішній діалог в середньовічній культурі представлений в першу чергу діалогом східного та західного християнства. Він очевидний як в ідеї відношення до бога (православна концепція – служіння, наближення до Бога, католицька – виправдання людини перед Богом), а також в інших християнських символах та догмах.

Життєві погляди Середньовічних письменників як тих, хто є лише рабом Господнім, і породило так звану «анонімність» тогочасного письма. Автор повинен був віддати себе Богові, оскільки особисте мало бути зведено до найнижчого мінімуму [2].

Отже, суб'єкт, здатний інтерпретувати та вступити в діалог із літературним твором, пізнає світ очима автора, насичується його ідеями та поглядами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зарубіжна література ранніх епох. Античність. Середні віки. Відродження: навч. посібник для студ. / Ф. І. Прокаєв, Б. В. Кучинський, Ю. Л. Булаховська, І. В. Долганов. – К.: Вища шк., 1994. – С. 181–399.

2. Зарубежная литература: учеб. пособие для студ. филол. фак. вузов. – Изд. 2-е, доп. – Минск: Изд-во БГУ, 1973. – С. 94–153.

3. Історія зарубіжної літератури. Середні віки та Відродження: Підручник для студ. держ. ун-тів / Шаповалова М. С., Рубанова Г. Л., Моторний В. А. – Вид. 3-є, перероб. і доп. – Львів: Світ, 1993. – С. 103–311.

4. Давиденко Г. Й., Акуленко В. Л. Історія зарубіжної літератури середніх віків та доби Відродження: навч. посібник /Г. Й.Давиденко, В. Л. Акуленко. – К.: Центр учбової літ., 2007. –248 с.

УДК 378.016:83 (100):130.2(044)

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Розман Ірина Іллівна
к.пед.н., доцент
Мукачівський державний університет
Україна, м. Мукачево
Курта Ярослава Іванівна
студентка 4-го курсу освітнього ступеню Бакалавр
спеціальності «Мова та література (англійська)»
Мукачівський державний університет

У статті аналізується взаємозв'язок між літературознавством та культурологією. Закцентована увага на особливості літературного діалогу. Розглядається вплив літературного тексту на читача та його інтерпретацію.

Наголошено а те, що художньому тексту притаманна багатогранність ракурсів, що висвітлює соціальні проблеми та конфлікти.

Ключові слова: літературознавство, культурологія, літературний текст, діалог культур.

Більш точною, стосовно літературного тексту, вважається культурологічна інтерпретація, сутність якої розкривається в роботах Д. С. Лихачова, В. Н. Топорова, пізнього Ю. М. Лотмана. Згідно з ними, текст – це культурний космос, що показує модель світу, філософські, естетичні, релігійні та моральні погляди автора, а також їхнє вираження через знаки, символи, образи в тексті [5].

У процесі культурологічного підходу встановлюється зв'язок між історичною епохою, типом культури та способом мислення, особливостями сприйняття людьми світу. Цей зв'язок дуже точно підмітив А. Швейцер: «Кант

та Гегель панували над людьми, які за все життя не прочитали жодного рядка їхніх творів та навіть не підозрювали, що підкоряються їм» [3].

Художні твори живуть в уяві реципієнта у вигляді концепцій, думок, образів, емоційних реакцій, досвіду переживань та думок, породжених текстом. Щойно вступає у контакт із читачем, текст починає жити, інтонувати, отримувати нове значення та грати новими фарбами. Текст втягує реципієнта до свого світу емоцій та понять, поєднує читачів у синхронії та діахронії. Відбувається входження читача в культуру. Читач, сприймаючи й інтерпретуючи твір, включається до «великого діалогу» культур [1].

«Оживання» та функціонування тексту можливе лише при активній діяльності свідомості реципієнта, його згоди з автором. Читач повинен піднятися до рівня автора, «заразитися» його думками та почуттями, зрозуміти модель людини та світу, подані письменником. Чудово цю сторону зв'язку читача із автором прокоментував Л. Н. Толстой: «Мистецтво є діяльністю людини, яка складається з того, що одна людина свідомо, зовнішніми знаками передає людині пережиті нею почуття, а інші люди заражаються ними почуттями та переживають їх» [4].Твори художнього слова завжди виступають надбанням народу, мовою якого вони написані. Література – джерело, що виступає з реципієнтом – споживачем культури – в діалог. Під час ознайомлення з написаним, читач в змозі відкрити для себе світ, яким його бачила інша особистість; відчути емоції, цінності, познайомитись з побутом. Художній твір постійно несе в собі застиглий погляд на час, тим не менш, оживає в уяві все нових і нових читачів. Культуру, а особливо літературу, можна розглядати як спосіб спілкування людей різних епох та поколінь [2].

Літературний текст надає багатогранність ракурсів, відкриває проблеми й конфлікти з різних сторін, залишаючи читача на перехрестя вибору так, ніби він сам є учасником згаданих подій. Отже, споживання написаних історій рівноцінно їхньому проживанню. Кожен твір при цьому розкриває свій смисл на межі особистісного, мисленнєвого та культурного діалогу, даючи змогу познайомитися із культурою, до якої належить.

Наприклад, повість «Монахиня» Дені Дідро показує головну героїню Сюзанну Симонен не лише як особистість, що у XVIII столітті стикнулася із життєвою несправедливістю. Через її трагедію автор висвітлює порочність «святого дому», розкриває типовий образ дореволюційного французького народу, батьківський деспотизм. На сторінках повісті Дідро особливо наголошує на безглуздій вагомості суспільної думки в образах ігумень, які, попри власні гріховні діяння, прикриваються вірою в Бога [1].

Ідеї, відображені в «Монахині», прямо пропорційні тогочасним ідеям французького Просвітництва. Тим не менш, з плином років їхня актуальність не стала меншою. З цього випливає, що справжній культурний витвір існує в декількох культурних вимірах, одночасно в двох періодах: «малому» (сьогоденні) та «великому» (загальному) часі. «Малий час» проявляється у просторі – певному часовому відрізку (зазвичай, періоду створення твору). Справжнє культурне надбання живе одразу в двох відрізках. Воно не губиться у «великому» часі, а з кожним роком отримує більше надбудов і залишається в культурному просторі країни, а іноді й світу. Воно часто не лише показує, а й впливає на менталітет батьківщини і підпадає під об’єкт вивчення культурології.

В Західній науковій спільності термін «культурологія», як цілісне сприйняття науки про культуру не прижився, на відміну від пострадянського простору. В Росії культурологія виділилася в окремий напрям, який поєднав культурно-історичний, філологічний, просвітницький та ідеологічний аспекти культури, філософію, міфологію, етнографію, психологію, художню практику [2].

У культурології та літературознавстві життя твору розглядається як його «біографія», яка доповнюється кожного століття. Ця біографія заочно ділиться на «передісторію», «час народження», «пост історію» та «сучасне звучання [3].

«Передісторія» твору пов’язана із його властивістю накопичувати в собі певні образи, архетипи, мотиви, ідеї, що належать різним культурним епохам. Згадуючи «Монахиню» Д. Дідро, можна відмітити її зв’язок із минулим автора;

з історіями монастирів, про які оповідали знайомі письменника, що надихнули його на створення літературного шедевру. Справедливо зазначити, що відомий широкому загалу автор, ніби стоїть на плечах атлантів, що жили до нього.

ЛІТЕРАТУРА

1. История создания романа Д. Дидро «Монахиня» [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://md-eksperiment.org/post/20181010-istoriya-sozdaniya-romana-d-didro-monahinya.
2. Тюрменко І. І. Культурологія: теорія та історія культури / Ірина Іванівна Тюрменко. – Київ: Центр учбової літератури, 2010. – 370 с.
3. Швейцер А. Культура и этика / Альберт Швейцер. – Москва: Прогресс, 1973. – 343 с.
4. Толстой Л. Н. Что такое искусство? [Електронний ресурс] / Лев Николаевич Толстой // Русская виртуальная библиотека. – 1897. – Режим доступу до ресурсу: https://rvb.ru/tolstoy/01text/vol_15/01text/0327.htm#about.
5. Аверинцев С. С. Категории поэтики в смене литературных эпох / Сергей Сергеевич Аверинцев. – Москва: Наследие, 1994.
6. Гачев Г. Д. Космо-Психо-Логос. Национальные образы мира / Георгий Дмитриевич Гачев. – Москва: Академический Проект, 2015. – 512 с. – (Технология культуры).
7. Библер В. С. От наукоучения - к логике культуры: Два философских введения в двадцать первый век / Владимир Соломонович Библер. – Москва: Политиздат, 1990. – 413 с.

УДК 378 (477)(043.5)

ВПЛИВ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ НА ІНТЕГРАЦІЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ КРАЇН ЄВРОПИ (ПОЧАТОК XXI СТОЛІТТЯ)

Рудчик Ольга Сергіївна
викладач спеціальних дисциплін
спеціальності Початкова освіта
Комунальний заклад
«Жовтоводський
фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної Ради
м. Жовті Води, Україна

Анотація. В статті розкривають шляхи впливу Болонського процесу на інтеграцію вищої освіти в країнах Європи. Автор доходить висновку, що Болонський процес спрямовувався на створення в Європі конкурентоспроможного і розвиненого освітнього простору у світі. Посиленню міжнародних тенденцій у сфері вищої освіти суттєвою мірою сприяли сучасні процеси інтеграції, які зумовлювали зростання доступності вищої освіти, її гуманізацію й демократизацію, акцент на розвиток масової, а не елітарної освіти, на відкритості національних освітніх систем для міжнародного співробітництва.

Ключові слова: вища освіта, Болонський процес, міжнародний освітній простір, доступність вищої освіти, гуманізація вищої освіти, демократизація вищої освіти.

Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає вдосконалення національної системи вищої освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних систем, реального забезпечення рівного доступу громадян до якісної вищої освіти,

модернізації змісту вищої освіти, забезпечення неперервності освіти й навчання протягом усього життя.

Основні положення концепції щодо змісту, форм та організації педагогічної освіти ґрунтуються на засадах Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, а також на вимогах документів ЮНЕСКО, Міжнародної організації співробітництва й розвитку освіти, Доповіді міжнародної Комісії з освіти ЮНЕСКО для XXI століття, де наголошено на необхідності підвищення якості вищої освіти, її неперервності, гуманістичній спрямованості, демократизації, всебічності й варіативності.

Вивчення й узагальнення вітчизняного досвіду у сфері вищої освіти, з'ясування основних функцій, тенденцій її розвитку на початку XXI століття впливають на ефективність функціонування системи вищої освіти в умовах демократизації, новітніх інформаційних технологій.

У теорії й практиці вищої освіти напрацьовано вагомий науковий фонд. Це дослідження щодо основних напрямів історії й філософії вищої педагогічної освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Майборода, О. Сухомлинська та ін.), методологічні й теоретичні дослідження, спрямовані на вдосконалення навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах (А. Алексюк, І. Бех, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, М. Євтух, А. Кузьмінський, Н. Ничкало, С. Сисоєва, Л. Хомич, Л. Хоружа та ін.).

Процеси, що відбувалися в Європі останні декілька років (утворення Європейського Союзу, формування єдиного освітнього простору, Болонський процес), відкривали перспективи для зміцнення відносин між європейськими країнами й уможливили активний розвиток освіти.

У 1998 році кілька країн Європи підписали Сорбонську декларацію, в якій наголошувалося на значній ролі університетів в еволюції європейських культурних цінностей та обґрунтовувалося створення європейської зони вищої

освіти як основної умови мобільності громадян із можливістю працевлаштування.

У 1999 році в Болоньї відбулася зустріч міністрів освіти провідних країн Європи, де підписано декларацію, якою передбачалась низка послідовних заходів для створення зони вищої освіти та поширення європейської системи освіти в усьому світі. Після ухвалення Болонської декларації були створені дві групи офіційних структур: «велика» і «мала робоча». Перша складалася з представників (1–2 особи) від кожної держави, що підписала декларацію. До другої групи, яку називали «керівним комітетом», входили: делеговані члени держав, що головували в Євросоюзі в період між зустрічами міністрів (1999 р. – м. Болонья, 2001 р. – м. Прага, 2003 р. – м. Берлін); це «розширена трійка Євросоюзу» (Португалія, Фінляндія, Франція, Швеція, представник від Чеської республіки); члени Європейської комісії; делегати двох європейських організацій – Асоціації європейських університетів (EAU) і Конференції союзу ректорів університетів Європи (Confederation of EU Rektors'Conferences) [1; 2]. На засідання двох груп запрошували членів різних недержавних організацій, що

Обстоювали інтереси університетських і студентських товариств.

До Болонського процесу долучилося багато фізичних і юридичних осіб. Склад учасників постійно поповнювали конструктивні агенти реформи, що розпочалася: Європейська асоціація університетів (EAU), створена в Болоньї 2000 року; Національна спілка студентів у Європі (ESIB); Європейська асоціація міжнародної освіти (EAIE), Конфедерація союзу ректорів ЄС; Союзи ректорів Данії, Ісландії; Асоціація студентів Австралії; Французький національний фонд освіти в галузі управління (FHEGE); Асоціація політичних інститутів Фінляндії; Європейський союз інженерної освіти (SEFI); Європейська асоціація вищих навчальних закладів – коледжів, політехнічних інститутів і вищих навчальних закладів професійної освіти (EURASHE); Генеральна дирекція ЄС з освіти й культури; Університет у м. Саламанка; Європейська мережа організації контролю якості (ENQA); робочі групи мережі

NARIS/ENIC за результатами Болонської декларації та інші. Якщо Сорбонська декларація була ухвалена міністрами лише чотирьох держав, то під Болонською декларацією поставили свої підписи керівники освітніх систем 29 країн, зокрема й тих, що не входять до Європейського Союзу.

Болонська декларація – це документ європейського значення, що вмотивований тими об'єктивними умовами, які характерні для сучасної Європи, а саме: процес європейської інтеграції став реальністю, а перспективи розширення Європейського Союзу надають йому нові горизонти; це породжує імператив до зміцнення й розвитку інтелектуального, культурного, соціального та науково-технічного потенціалу Європи; вища освіта покликана стати адекватним викликом нового тисячоліття і сприяти вихованню в студентів та в усіх громадян почуття причетності до спільних цінностей і загального соціально-культурного партнерства. Вища школа відповідає за підготовку мобільної робочої сили, розширення перспектив її працевлаштування й розвиток континенту загалом [3].

У Болонській декларації схвалено факт розширення суб'єктів, що включені до структурної реформи вищої освіти, об'єднання для досягнення виголошених цілей та ініціатив державних і недержавних структур. «Вищі навчальні заклади Європи, – зазначають автори декларації, – взяли на себе основну роль у побудові європейського простору вищої освіти, а також реалізації головних принципів Велика хартія університетів (Magna Charta Universitatum). Особливо важливим є останнє завдання, оскільки незалежність і самостійність вищих навчальних закладів забезпечує адаптацію системи вищої освіти і наукових досліджень до потреб суспільства і досягнень наукової думки, що постійно змінюються» [4].

Крім того, в декларації зауважувалося: «Особливу увагу слід приділити міжнародній конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти. Життєспроможність і організаційно-технічний рівень будь-якої цивілізації визначає привабливість її культури для інших країн. Ми повинні досягти того,

щоб престиж європейської системи вищої освіти у світі був таким же високим, як престиж європейської науки і культури» [4].

Декларація передбачала використання системи якісних, прозорих та узгоджених ступенів з отриманням додатків до диплома (сприяння працевлаштуванню випускників і посилення конкурентоспроможності системи вищої освіти); уведення системи двохетапної вищої освіти: базової й післядипломної (градуальної та постградуальної). Доступ до другого етапу потребував завершення першого. Ступінь, який отримує випускник ВНЗ після закінчення першого етапу, визнають на європейському ринку праці як достатній рівень кваліфікації. Документ регламентує прийняття системи кредитів, аналогічної до ECTS (European Community Course Credit Transfer System), як засіб підвищення мобільності студентів. Кредити діяли на всіх рівнях вищої освіти, за умови їх визнання освітніми закладами, що зараховують студента на навчання. Декларація прогнозувала стимулювання мобільності і створення умов для вільного переміщення студентів, менеджерів освіти, дослідників; розвиток європейського співробітництва в галузі контролю якості для окреслення співвідносних критеріїв і методологій; посилення європейського виміру вищої освіти.

Представники Європейської асоціації університетів (EAU), учені-експерти Гай Хог (Guy Haug) і Крістіан Тауx (Christian Tauch), зазначали: «Майбутнє Болонського процесу і європейської вищої освіти залежить від двох фундаментальних принципів, що є керівництвом до дії: студенти Європи повинні мати право на такий ступінь після навчання, який будуть ефективно використовувати по всій Європі, а не тільки в тій країні, де він отриманий; основний обов’язок закладів вищої освіти і держав країн Європи – вжити заходів для надання студентам кваліфікацій такого типу» [4].

Болонський процес спрямовувався на пошук варіантів: з одного боку – національні варіанти освітніх систем, з іншого – їхня достатня «прочитуваність» і впізнаваність. Порушувалося питання про формування нової культури неупередженого ставлення до національних дипломів. Болонська

декларація виокремила, за висловом Андріса Барблана (Швейцарія), чотири аспекти спільних елементів у європейській системі вищої освіти: зручність для прочитання (уведення додатків до дипломів; порівнюваність (узагальнення способів використання системи переведення європейських кредитів; сумісність (окреслення спільних принципів для академічного середовища, що вможливлюють зрушення: від переведення кредитів до їх накопичення; від академічних ступенів до кваліфікацій, які мають ринкову орієнтацію; від національного захисту до конкуренції в умовах освіти без кордонів; від оцінки до акредитації); прозорість (створення європейського простору вищої освіти) [1].

Болонський процес розпочався задовго до підписання Болонської декларації в ході європейської економічної й політичної інтеграції. Болонська декларація – це водночас і результат попередніх ініціатив, і стимулятор реформування вищої освіти. Отже, мета Болонського процесу – створення європейського освітнього простору для надання випускникам можливостей працевлаштування, посилення мобільності громадян і конкурентоспроможності європейської вищої школи. Для досягнення цієї мети пропонують затвердити зрозумілу градацію дипломів, наукових ступенів і кваліфікацій; запровадити двоступеневу вищу освіту; використовувати єдину систему кредитних одиниць (як можливу систему ECTS) і додатки до диплома; виробити, підтримувати й розвивати європейські стандарти якості із застосуванням спільних критеріїв, механізмів і методів їх оцінювання; подолати перешкоди для розширення мобільності студентів, викладачів, дослідників і менеджерів [4].

Декларувалося, що Болонський процес – це процес добровільний, ґрунтований на цінностях європейської освіти; він не ігнорує національну своєрідність освітніх систем різних країн, є багатоваріантним, гнучким, відкритим, поступовим.

У Болонській декларації сформульовано цілі модернізації вищої освіти європейських країн, а саме: створення єдиної схеми здобуття вищої освіти;

поліпшення якості вищої освіти; уведення єдиної системи обліку трудомісткості навчальної роботи; розширення мобільності і працевлаштування випускників; привабливість і конкурентоспроможність європейських систем вищої освіти.

Інтеграція України у світовий освітній простір, глобалізаційні процеси, приєднання до Болонського процесу на початку XXI ст. змінювали філософію освіти та концепцію її розвитку. Окреслена мета модернізації вищої освіти вмотивовувала доцільність реальної трансформації національної системи освіти України і спрямованості зусиль на виконання завдань, зазначених у Болонських угодах [3].

Стратегічною метою Болонського процесу стала модернізація системи освіти на принципово новій основі, яка давала б змогу кожній людині здобувати якісну освіту й поповнювати свої знання протягом усього життя [2].

Модернізація освіти України на початку XXI ст. відбувалася на тлі європейських і світових процесів. У зв’язку з цим, національна освіта мала виконати низку трансформаційних дій [3].

Приєднання України до Болонської угоди ознаменувало новий етап модернізації української освітньої галузі. Це було не механічне переведення трудомісткості навчальних дисциплін у кредити ECTS, наявність каталогів, курсів і додатків до диплома, які мали б полегшити порівняння освітніх систем, а створення умов для самостійної роботи студентів, переосмислення структури навчального процесу, його змісту та реалізації [2].

Поділяючи погляди українських учених на процеси, які відбуваються в освітньому просторі України та європейських держав, зауважимо, що Болонський процес не передбачав уніфікації змісту освіти й нівелювання національних особливостей освітніх систем країн-учасниць. Кожна держава повинна зберегти національну самобутність, надбання у змісті освіти, підготовці фахівців. Державна та освітня політика мають бути спрямованими на розв’язання актуальних проблем, які сприяли

б інтеграції України в європейський простір вищої освіти, нейтралізували негативні наслідки Болонського процесу для української вищої освіти. **Наполягаючи на системній реорганізації вищої освіти, Л. Сігаєва формулює стратегічні напрями її модернізації:**

– розроблення та ухвалення законодавчо-нормативної бази з реформування національної вищої освіти відповідно до зобов'язань України як країни-учасниці Болонського процесу;

– оптимізація мережі вищих навчальних закладів України;

– створення, згідно з європейськими стандартами, системи якості освіти;

– реалізація комплексного підходу до впровадження кредитно-модульної системи в організацію навчального процесу у вищих освітніх закладах;

– державні гарантії й фінансове забезпечення мобільності студентів та професорсько-викладацького складу в міжнародному освітньому просторі;

– розвиток соціального виміру Болонського процесу в напрямі доступності вищої освіти для всіх верств населення, а також утвердження принципу освіти протягом життя, освіти дорослих і неперервної професійної освіти [2].

Аналіз наукової літератури з проблем функціонування й розвитку вищої освіти за досліджуваний період засвідчує, що більша частина вчених характеризують Болонський процес як інтегративний процес у сфері освіти. Науковці вважають, що вимоги до модернізації освіти – це нова філософія освітньої діяльності, яка потребує нового мислення, інноваційних підходів до організації системи освіти, її змісту, засобів і форм, взаємин між її учасниками. Модернізація освіти має бути спрямована не на докорінні зміни, як того вимагає реформування, а на оновлення принципів, змісту, підходів до навчання і виховання.

Успішність подальших перетворень в освітній галузі залежить від того, наскільки усвідомленим, системним і послідовним є обраний курс на модернізацію, якою мірою при визначенні освітньої стратегії враховуються

сучасні реалії соціально-економічного розвитку суспільства, зарубіжний досвід і підходи до осучаснення освіти.

Вища освіта України визнає основним напрямом своєї діяльності інтеграцію в єдиний європейський освітній простір. Посиленню міжнародних тенденцій у сфері вищої освіти суттєвою мірою сприяють сучасні процеси інтеграції, які зумовлюють зростання доступності вищої освіти, її гуманізацію й демократизацію, її акцент на розвиток масової, а не елітарної освіти, на відкритості національних освітніх систем для міжнародного співробітництва.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Савченко О. П. Особливості процессу спілкування учасників навчального процессу у вищій школі // Наука і освіта. – №4/с. – Червень-липень, 2011. – С. 362–364.

2. Сігаєва Л. Є. Концепція розвитку освіти дорослих в Україні. – К.: ЕКСМО, 2009. – 44 с.

3. Тенденції реформування загальної середньої освіти у країнах Європейського союзу. – К.: Педагогічна думка, 2008. – 146 с.

4. Тенденції розвитку змісту базової освіти у країнах Заходу. – К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2003. – 186 с.

УДК 372.785.1

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДИРИГЕНТА ОРКЕСТРОВОГО КЛАСУ

Рутецький Василь Володимирович
доцент (б.в.з.)
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
м. Житомир, Україна
Суботницький Ігор Миколайович
викладач
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

Анотація: Новітнє інформаційне товариство орієнтоване на отримання базових знань, які необхідні на протязі всього життя, особливо фахівцям, зацікавленим в успішному, перспективному, креативному виконанні професійних обов’язків. Сучасні умови життя зазнають грандіозних змін, посилену глобалізацію, збільшення плинів інформації, які необхідно адекватно сприймати і інтерпретувати. Ці зміни вимагають нового змісту освіти і професійної діяльності.

Організація навчального процесу в теперішніх умовах визначує вдосконалення шаблонних методів і методик навчання, вживання інноваційних підходів, сучасних педагогічних технологій, активізацію співпраці викладача і студента в процесі донесення і засвоєння знань. Тривалий час викладачі вишів відзначають зниження рівня підготовленості студентів в аспекті музичної освіти. Метою вивчення музичних дисциплін (зокрема, оркестровий клас) є навчання системному сприйняттю інформації, вмінню розуміти, аналізувати,

бачити і визначати взаємозв'язок причини і слідства, а також логіці думок. У сьогоденні удостачу різноманітної інформації, тому виникає необхідність у збільшенні інтенсивності засвоєння корисної інформації. Це складний процес для молодого покоління.

Ключові слова: логічне мислення, кліпове мислення, оркестровий клас, музичний твір, диригент-оркестрант, інформація як система.

Логічне мислення музиканта базується на поділі музичного твору на складові частини, вивченні властивостей цих частин, а потім зборі цих частин в систему на основі виявлених зв'язків між ними. При цих діях втрачається безліч комбінацій факторів, що впливають один на одного.

Втім музичний твір існує не окремими фрагментами, а цілісно і неподільне. Він теж є системою. Система - це утворення, що існує і функціонує завдяки взаємодії своїх певних частин, тобто як ці частини взаємодіють одна з одною. Взаємодії ці часто приховані і неочевидні, можуть бути навіть парадоксальні. Завданням логічного мислення диригента-оркестранта є складання такої моделі музичного твору, яка дозволила б найбільш точно розставляти головні акценти-орієнтири в ньому.

Основними властивостями логічного мислення диригента-оркестранта є:

– уявлення цілісності, наповненості різноманітними зв'язками між елементами музичного твору;

– розуміння необхідності точно відтворювати диригентскими жестами моделі твору для сприйняття виконавцями (оркестрантами), здатність переключитися з однієї моделі на іншу;

– уміння відтворювати зворотний зв'язок, тобто дохідливо донести свої думки до виконавців;

– готовність до постійних змін своїх переконань;

– уміння бачити реальність на різних рівнях, під різним ступенем збільшення, вміння переключитися з однієї системи диригентських рухів в іншу, вміння звернути увагу як на цілу систему, так і на її частині;

– самостійність створення своїх моделей музичного твору, створювати власні причинно-наслідкові зв'язки в оцінці виконання (диригування і звучання оркестру).

Важливою причиною, є зниження розумових здібностей студентів-оркестрантів, є кліпове мислення. При такому мисленні музичний твір уявляється розрізненим, не пов'язаним між собою тем і образів. В результаті таке мислення зумовлює створення фрагментарності сприйняття музичного твору. Студент-оркестрант не може тривалий час зосередитися на змісті будь-якої музичного фрагменту, у нього відсутній хист до аналізу, не може навчитися вибудовувати логічний ланцюжок у моделях і послідовності диригування, і, роботі над твором в оркестрі. При цьому у таких студентів відсутня логіка мовлення, не чітке сприйняття, хвилинна реакція. Це вже не логічне мислення, а сприйняття, точніше кліпове сприйняття.

Термін «кліпове мислення» запропонований психологами-науковцями, співвідноситься з домінантами побудови музичних кліпів, де відеоряд являє собою слабо пов'язаний набір зорових образів.

Слід зазначити деякі особливості студентів - володарів такого, антилогічного мислення:

– не можуть аналізувати, бездумність, вони не вміють виділяти головне і встановлювати логічні зв'язки;

– мають недовгочасну пам'ять, тривала пам'ять відсутня. Вони повністю забувають матеріал навіть тижневої давнини, м’язова пам'ять диригента також відсутня. Причина полягає в тому, що у студента розвинена короткочасна «механічна» пам'ять, з якої отримана інформація швидко стирається за декілька днів. Мозок студента-оркестранта потрібно постійно розвивати на засвоєння логічних зв'язків і на цій основі відпрацьовувати запам'ятовування. Воно ґрунтується на тривкому мисленні, закріплюється на

роки або на все життя. Тобто, завдання викладача – навчити використовувати отримані знання і застосовувати їх у подальшій професійній діяльності, навчити швидко відновлювати;

– можуть використовувати смисли тільки малої довжини. Зростання складності музичного твору (тобто, і ускладнення диригентських жестів) призводить до абсолютного нерозуміння твору, що вивчається;

– відсутній інтерес до вивчення предмета, себто студент не розуміє про що йде мова;

– виражена швидка стомлюваність при вивченні диригентської дисципліни;

– спостерігається низька дисципліна, іноді безкультурність, обумовлена відсутністю інтересу до предмету.

Людина не народжується з коротким мисленням, воно випрацьовується в силу наступних обставин: комп'ютеризація, підключення вишів до Інтернету, залежність від комп'ютерних ігор і масова культура, споживання масової культури, до якої належить телебачення, музичні кліпи, кінофільми, спеціальна література, рекламні ролики, зведення новин одна за одною, музичні кліпи, шоу-концерти.

Студентів із кліповим мисленням важко, а часто й неспромога нормально вчити:

- не можуть самостійно проаналізувати музичний твір, підготовити доповідь щодо написання композитором цього твору (проводити самостійну роботу з пошук джерел, читання літератури, аналіз і відбір матеріалу і т.п.),, в оркестровому класі не вміє точно сформулювати вимоги до виконання оркестрантами музичного фрагменту, або твору в цілому;

– занижений коефіцієнт засвоєння знань (на рівні 10-25 %);

– швидка втомленість, особливо м’язова. При диригуванні музичного твору не може відтворити рухи, пов’язані із м’язовим напруженням;

– рівень самооцінки низький, вони ніби запрограмовані, у формулюванні думки схильні бачити щось містичне;

– виникають своєрідні морально-етичні цінності: ослаблення почуття відповідальності; поняття совісті і честі виключені; відсутнє почуття співпереживання, стають цинічними;

Перед викладачами постає проблема - спроби пошуку нових підходів і рішень проблем навчання молодого покоління, переробки та усвідомлення інформації:

– постійно вдосконалювати навички та поглиблювати розуміння навчальної дисципліни;

– навчити отримувати інформацію з різних джерел, розуміти і оцінювати її об'єктивно, головне - зводити інформацію воєдино таким чином, щоб результат мав самостійну цінність;

– відкривати нові обрії і навчити знаходити самостійно нові ідеї;

– уміти зрозуміти і почути іншого;

– формувати уявлення про те, як громадяни можуть працювати на благо всіх оточуючих, а не тільки заради себе, тобто сприяти усвідомленню соціальної роботи.

Висновки. Сучасний студент із таким логічним мисленням буде готовий до зустрічі з майбутнім, яке він не зможе передбачити, і доб'ється успіху в професійній, громадській та особистому житті.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Літвінова М.Б. Досвід діагностування кліпового мислення / М.Б. Літвінова // Педагогічні науки - Випуск LXXVI, Том 3. - 2017. - С. 140-145.

УДК 004

ПРОБЛЕМИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ ЗАДАЧ ЛІНІЙНОГО ПРОГРАМУВАННЯ В ЕКОНОМІЦІ

Селебинка Юрій Васильович
Студент
Ужгородський національний університет
м. Ужгород, Україна

Анотація: у даних тезах висвітлено проблематику розробки та застосування методів розв'язку задач багатокритеріальних задач лінійного програмування в економіці. Вказано на необхідність кропіткої роботи з переведенням критеріїв до їхніх математичних моделей, визначення їх пріоритетів. Виокремлено основні чотири типи проблем та способи їх вирішення.

Ключові слова: багатокритеріальні задачі лінійного програмування, економіка, критерій, пріоритет, оптимальність.

Оскільки економічні відносини є вкрай різноманітними та комплексними, тому не існує єдино вірного універсального критерію економічної ефективності. Таким чином часто вдаються до розгляду багатокритеріальної оптимізації. Хоча задача математичного програмування і передбачає одну цільову функцію, відповідно до практичних потреб, розроблено математичні методи, що дають змогу будувати компромісні плани – здійснювати багатокритеріальну оптимізацію, тобто використовувати не один, а кілька критеріїв, котрі можуть бути різними не лише у кількісному, але і в якісному виразі [1, с. 159]. Більше того, нерідко такі критерії є суперечливими та взаємовиключними.

Так, під час постановки задачі багатокритеріальної оптимізації, розробки

її моделі та методи розв'язку постійно доводиться вирішувати специфічні питання, пов'язані з невизначеністю цілей і несумісністю критеріїв [2, с. 10].

У деяких випадках доводиться мати справу з, так званими, «нечисловими» критеріями, які, здавалося б, не можна кількісно виміряти. Наприклад, ідеали краси, максимум комфорту, мінімум незручностей тощо. Для врахування таких показників будують моделі без кількісних критеріїв із конвертацією вищезгаданих мірил у, наприклад, рейтинги експертних оцінок [3, 20].

Основними проблемами, що виникають при розробці методів багатокритеріальної оптимізації є:

1. нормалізація критеріїв – їх зведення до єдиного (безрозмірного) масштабу виміру;

2. вибір принципу оптимальності – встановлення, у якому сенсі оптимальний розв'язок кращий від всіх інших;

3. визначення пріоритетів критеріїв – виникає тоді, коли з фізичного змісту зрозуміло, що певні критерії пріоритет ніші за інші;

4. визначення оптимуму задачі багатокритеріальної оптимізації – спосіб використання методів лінійної, нелінійної, дискретної оптимізації для визначення оптимуму задач із тією чи іншою специфікою.

При розв'язанні багатокритеріальної задачі часто виникає необхідність нормалізації (нормування) критеріїв $f_k(x)$, тобто зведення всіх критеріїв до єдиного масштабу та безрозмірного виду. Для цілей даного матеріалу вважатимемо, що всі критерії невід'ємні – $f_k(x) \geq 0$ для всіх $x \in X$.

Найчастіше критерії замінюються їх безрозмірними відносними величинами: $\lambda_k(x) = \dfrac{f_k(x)}{f_k^*}$, де $f_k^* = \max\limits_{x \in X} f_k(x)$. Нормалізовані критерії мають дві важливі властивості:

1. вони є безрозмірними величинами;

2. вони задовольняють нерівності $0 \leq \lambda_k(x) \leq 1$ для кожного $x \in X$. Завдяки цим властивостям можемо порівнювати критерії між собою [2, с. 10].

Отже, задачі багатокритеріальної оптимізації у зв'язку зі своєю орієнтацією на вирішення винятково практичних (і як наслідок різноманітних й не стандартизованих) завдань містять багато критеріїв, які мають різну пріоритетність. Дана особливість вносить свої корективи у виборі методології розв'язку задач такого типу. До основних проблем, які вирішуються під час розробки методів багатокритеріальної оптимізації належать наступні: 1. нормалізація критеріїв; 2. вибір принципу оптимальності; 3. визначення пріоритетів критеріїв; 4. визначення оптимуму задачі багатокритеріальної оптимізації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Оптимізаційні методи та моделі в підприємницькій діяльності: Навчальний посібник. / Волонтир Л.О., Потапова Н.А., Ушкаленко І.М., І.А.Чіков., Вінницький національний аграрний університет. – Вінниця: ВНАУ, 2020 – 404 с.;

2. Кондрук Н. Е. Багатокритеріальна оптимізація лінійних систем: навч. посібник / Н. Е. Кондрук, М. М. Маляр – Ужгород: РА «АУТДОР-ШАРК», 2019. – 76 с.;

3. Математичні методи дослідження операцій : підручник / Є. А. Лавров, Л. П. Перхун, В. В. Шендрик та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2017. – 212 с.

УДК 632.9

ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПРИМЕНЕНИЯ БИОЛОГИЧЕСКИХ СРЕДСТВ ПРОТИВ ВОЗБУДИТЕЛЕЙ КОРНЕВЫХ ГНИЛЕЙ ЗЕРНОВЫХ КУЛЬТУР

Семынина Татьяна Васильевна
к.с.-х. н., ведущий научный сотрудник
ФГБНУ «Всероссийский НИИ защиты растений»
п. Рамонь, Российская Федерация

Аннотация: Применение биологических препаратов и регуляторов роста растений способствует снижению зараженности посевного материала зерновых культур возбудителями корневых гнилей, повышению урожайности и получению экологически чистой продукции.

Ключевые слова: биологические препараты, регуляторы роста, зерновые культуры, семена, корневые гнили.

В системе выращивания зерновых культур одним из незаменимых звеньев является защита от болезней. Важнейшим направлением совершенствования защиты растений, снижения отрицательных последствий применения химических средств, получения экологически чистой продукции является биологический метод борьбы с вредными организмами. Введение в практику биологических средств сокращает риски чрезвычайных ситуаций, открывает возможность усиливать механизмы саморегуляции и, в конечном итоге, обеспечивать сохранность урожая с меньшими затратами.

Использование биологических препаратов для защиты зерновых культур от болезней является весьма перспективным, особенно для повышения иммунитета к возбудителям, передающимися семенами. Кроме того, применение биопрепаратов, обладающих комплексным действием и сочетающих свойства антагонистов фитопатогенов, а также стимулирующих

рост и развитие растений, позволяет не только предотвратить развитие инфекций, но и значительно повысить урожайность культуры.

В настоящее время создано большое количество биологических препаратов, содержащих высокоэффективные штаммы микроорганизмов и продукты их жизнедеятельности. Основой некоторых препаратов составляют бактерии рода *Bacillus: Bacillus subtilis* – фитоспорин-М, баксис, гамаир, алирин-Б, бактофит, бисолбиСан и витаплан; *B. amyloliquefaciens* – оргамика С и БФТИМ КС-2. Широко распространены препараты на основе бактерий рода *Pseudomonas: Pseudomonas aureofaciens* – псевдобактерин-2, псевдобактерин-3 и Елена; *Ps. fluorescens* – ризоплан и бинорам, а также препараты на основе бактерий рода *Trichoderma: Trichoderma harzianum* – глиокладин и трихоцин.

Биологическая эффективность этих препаратов уступает химическим фунгицидам, но при определенных условиях их применение является актуальным. Наибольшее применение они нашли в борьбе с корневыми гнилями, которые отличаются сложной и разнообразной структурой патогенного комплекса, насчитывающего десятки видов грибов.

Исследованиями установлено, что наиболее высокую эффективность показали препараты фитоспорин-М и трихоцин, которые в 2-3 раза снижали зараженность семян пшеницы и ячменя комплексной инфекцией, представленной грибами родов *Fusarium, Bipolaris sorokiniana, Alternaria,* а также плесневыми грибами рода *Penicillium.* Против гельминтоспориозной инфекций эффективнее были алирин-Б, бисолбиСан и витаплан; против фузариозной – оргамика С, псевдобактерин-2 и псевдобактерин-3.

Во всех вариантах с применением биологических препаратов отмечалось снижение инфицированности семян на 45,4-70,2 % при их зараженности в контроле 15,3-40,1 %.

В последние годы все более широкое применение в сельскохозяйственном производстве получают регуляторы роста растений, такие как эпин-экстра, эмистим, иммуноцитофит, биодукс, бигус, циркон, мивал-агро, зеребра агро и др.), особенность которых – широкий спектр

действия. Кроме четко выраженного росторегулирующего эффекта препараты индуцируют у растений усиление защитных реакций к абиотическим и биотическим факторам. Интенсивность обменных процессов, в том числе фотосинтеза, под влиянием обработки семян регуляторами роста возрастает как на начальных этапах онтогенеза культуры, так и в течение всей вегетации, что способствует увеличению урожайности и повышению качества продукции.

Индукторы иммунитета по степени подавления потенциальной микрофлоры заметно уступали биологическим препаратам, при этом их эффективность против возбудителей болезней на 15-20 % была ниже, чем у биопрепаратов. Максимальные показатели эффективности отмечены при обработке семян ячменя иммуноцитофитом и зеребра агро, особенно против альтернариоза и плесневения семян.

В полевых условиях степень развития корневых гнилей различной этиологии зависела от уровня инфицированности семян. Так, при зараженности семян ячменя до 30 % наружной инфекцией эффективность биопрепаратов составляла 50,2-60,5 %. При зараженности внутренней инфекцией до 10 % их эффективность находилась на уровне 31,3-40,0 %, до 20 % – 20,5-25,5 %.

Регуляторы роста растений по активности снижения развития корневых гнилей заметно уступали биологическим препаратам. Их эффективность, в целом, была более низкой даже при слабом уровне зараженности семян и составила всего 18,5-33,4 %. С увеличением степени зараженности семян от слабой до умеренной их эффективность снижалась на 7,5-9,8 %, а от умеренной до сильной – на 12,3-15,0 %.

Результаты лабораторных исследований свидетельствовали, что обработка семян пшеницы и ячменя биопрепаратами способствовала повышению энергии прорастания и лабораторной всхожести на 7-10 % по сравнению с контролем. Их влияние проявилось и в полевых условиях, где всхожесть семян варьировала от 73,3 до 94,5 % и превышала контроль на 6,6-10,0 %. Выше оказалась и густота стеблестоя на 21-43 шт./м^2.

При обработке семян регуляторами роста растений полевая всхожесть

семян оказалась выше на 3,9-6,5 %, густота стояния растений – на 14-35 шт./м^2 по сравнению с контролем.

Биологические препараты и регуляторы роста растений не только способствовали повышению всхожести семян, но и физиологической устойчивости растений к неблагоприятным факторам внешней среды (засуха, заморозки и прочие стрессы). Эффект от обработки заключался в увеличении кустистости и надземной биомассы зерновых культур. Обработка семян препаратами позволила получить прибавку урожайности от 2,5 до 5,5 ц/га.

УДК 662.997

ЭКСЕРГЕТИЧЕСКИЙ МЕТОД РАСЧЕТА ЭФФЕКТИВНОСТИ РАБОТЫ ТЕПЛОЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ УСТАНОВКИ

Селихов Юрий Анатольевич
к.т.н, профессор, профессор
Коцаренко Виктор Алексеевич
к.т.н, профессор, профессор
Стасов Владимир Андреевич
студент
Национальный технический университет
«Харьковский политехнический институт»
г. Харьков, Украина

Аннотация: Выполнен эксергетический расчет эффективности работы проекта замены двухконтурного универсального котла с газовой горелкой на теплоэнергетическую установку, состоящую из: ветроэлектрогенератора, электрического водонагревателя, геотермального теплового насоса «грунт-вода» и вспомогательного оборудования. Разработан и внедрен этот проект. Был изучен процесс работы котла с газовой горелкой и определенны недостатки в его работе. После изучения литературных источников было определено новое, более эффективное, оборудование.

Это: ветроэлектрогенератор мощностью 100 кВт, вертикальный электрический водонагреватель объемом 300 литров для горячего водоснабжения и тепловой насос «грунт-вода» для системы отопления частного дома. Замена на новое оборудование проводилась согласно методике теплотехнического расчета [1, с. 35] и расчета оптимизации по сумме удельных затрат эксергии [2, с. 176].

Были проведены экономические расчёты и определены сроки окупаемости новой теплоэнергетической установки для горячего

водоснабжения и отопления частного дома. Разработана схема автоматизации установки с использованием автоматизированного рабочего места и выбраны технические средства автоматизации. Установка работает в автоматическом режиме без вмешательства человека под руководством персонального компьютера.

Ключевые слова: Универсальный котел, газовая горелка, ветроэлектрогенератор, тепловой насос «грунт-вода», электрический водонагреватель, эксергия, оптимизация, автоматизация, теплотехнический расчет.

Постановка проблемы. В настоящее время представление о солнечном доме, в котором теплохолодоснабжение и горячее водоснабжение осуществляются при помощи солнечной энергии, стало широко известно не только специалистам по горячему водоснабжению и отоплению зданий, а и архитекторам проектирующим здания и сооружения.

Это вполне согласуется со стремлением сознательного общества создать здоровое природное окружение, в котором солнечное излучение будет играть большую роль в решении проблемы экономии топлива и предотвращения загрязнения окружающей среды. Настоящих солнечных домов, где полностью отработаны системы отопления и охлаждения, еще немного, и сделать их экономически оправданными не просто. Очевиден тот факт, что природных запасов нефти, газа и угля на земном шаре не хватит на длительный срок и дальнейший прогресс неразрывно связан с необходимостью экономии энергии, поэтому жилые дома в будущем будут приобретать облик солнечных домов.

Общеизвестно, что человечество на свои нужды использует в основном традиционные (не возобновляемые) энергетические ресурсы (ЭР), запасы которых ограничены. К ним относятся: газ, нефть, уголь, уран. Эти источники энергии более дешевые по сравнению с другими источниками энергии потому, что стоимость добычи и транспортировки их значительно дешевле.

Последние 30 лет заметно усилилось внимание к поиску и освоению нетрадиционных источников энергии, которые отличаются от ископаемых органических ресурсов своими громадными запасами. Толчком к применению новых технологий в использовании энергии нетрадиционных источников послужили два фактора: энергетический кризис начала 70-х годов и повышение требований к охране окружающей среды.

Наряду с неисчерпаемостью для нетрадиционных источников характерно резкое сокращение вредного воздействия на экологию в виде выбросов диоксида углерода CO_2, окислов серы, азота, твердых частиц и др. [3, с. 31]. Основным мотивом ускоренного развития возобновляемой энергетики в Европе, США и многих других странах является стремление государств к энергетической независимости и экологической безопасности.

Опыт, накопленный разными странами в использовании тепловых насосов и ветроэлектрогенераторов, демонстрирует высокие возможности простого превращения этих видов энергии в тепловую энергию и электроэнергию, которые могут успешно использоваться для снабжения: электроэнергией, горячей водой, горячим воздухом, отоплением в помещениях государственных и частных домовладений, а также обеспечению разного рода технологических и бытовых потребностей не только в разных отраслях промышленности, но и в том числе на предприятиях агропромышленного комплекса Украины.

Поэтому применение нетрадиционных и возобновляемых источников энергии, экономия органического топлива, улучшение экологической ситуации района потребления тепловой энергии за счет снижения объемов выбросов загрязняющих веществ, к которым относятся продукты сгорания традиционных видов энергии, – органического топлива, которое используется для производства тепловой энергии в котельном оборудовании, являются актуальными задачами.

Цель статьи. Выполнен и представлен эксергетический расчет эффективности работы теплоэнергетической установки. Нами была разработана

и внедрена в одном частном домовладении в Харьковской области Украины новая теплоэнергетическая установка для горячего водоснабжения и отопления. В качестве прототипа был выбран двухконтурный универсальный котел с газовой горелкой.

Этот котел был заменен теплоэнергетической установкой, состоящей из: ветроэлектрогенератора для выработки электроэнергии мощностью 100 кВт, электрического водонагревателя на 300 литров для горячего водоснабжения, геотермального теплового насоса «грунт-вода» для отопления частного домовладения и вспомогательного оборудования. Установка может работать как сезонно, так и круглый год.

В современных технологиях, связанных с переработкой вещества и энергии, важное место занимают объекты, создание и совершенствование которых требует использования термодинамики. Классический аппарат этой науки часто оказывается недостаточным для решения новых задач, необходимых не только для его дальнейшего развития, но и сообщения с элементами системного подхода и экономики.

Под влиянием этих требований в последние десятилетия был разработан эксергетический метод. Его основная идея заключается в введении наряду с общим, фундаментальным понятием энергии, дополнительного показателя – эксергии, который позволяет учесть тот факт, что энергия в зависимости от внешних условий может иметь разную ценность для практического использования (например, количество теплоты при различном температурном потенциале источников).

Для проверки эффективности работы новой теплоэнергетической установки из многообразия методов, мы выбрали эксергетический метод расчета. Применяем методику оценки эффективности работы системы по эксергии-нетто [2, с. 243]. В качестве примера в табл. 1 и табл. 2 приведены затраты эксергии на изготовление прототипа и новой установки соответственно.

Таблица 1

Расходы эксергии на проектирование и изготовление прототипа

Материал	Масса M_a, кг	Удельная энергоемкость $Э_a$, МДж/кг	Полные расходы эксергии Е, МДж	Удельные затраты эксергии, m_a	$m_a \cdot Э_a$
Котел з газовой горелкой	135	430	58050	0,00338	1,45
Емкость для газа V = 9 м^3	750	60	45000	0,0188	1,125
Металлический лист	40	60	2400	0,001	0,06
Изоляция, м^2	100	114	11400	0,0025	0,285
Вентили	20	150	3000	0,0005	0,075
Расширительный бак V = 0,050 м^3	5	60	300	0,000125	0,0075
Насосы, 2 шт	6	150	900	0,00015	0,0225
Трубопроводы метал.	40	60	2400	0,001	0,06
Трубопроводы ПВХ	20	50	1000	0,0005	0,025
Радиаторы отопления 80 шт.х 8 кг	640	150	96000	0,016	2,4
Вода 0,6 м^3	600	30	18000	0,015	0,45
Всего	–	–	238450	–	5,985
Всего с учетом расходов эксергии на обработку и сборку оборудования (коэффициент 1,2)	–	–	286140	–	–

Таблица 2

Расходы эксергии на проектирование и изготовление новой теплоэнергетической установки

Материал	Масса M_b, кг	Удельная энергоемкость $\acute{Y}_b$, МДж/кг	Полные расходы эксергии Е, МДж	Удельные затраты эксергии, m_b	$m_b \cdot \acute{Y}_b$
Насосы, 6 шт	24	150	3600	0,0006	0,09
Изоляция, м^2	600	114	68400	0,015	1,71
Вентили	20	150	4500	0,00075	0,1125
Бак-аккумулятор – 2 шт. V = 6 м^3	500	60	30000	0,0125	0,75
Установка химводоочистки 2 шт.	200	150	30000	0,005	0,75
Теплообменник – 2 шт.	150	40	6000	0,00375	0,15
Тепловой насос – 1шт.	200	430	86000	0.005	2,15
Вода 0,8 м^3	800	30	24000	0,02	0,6
Трубопроводы метал.	100	60	6000	0,0025	0,15
Трубопроводы ПВХ	70	50	3500	0,00175	0,0875
Всего	–	–	311767	–	7.7942
Всего с учетом расходов эксергии на обработку и сборку оборудования (коэффициент 1,2)	–	–	374120.4	–	–

Результаты эксергетического расчета [5] КПД прототипа и новой установки, и срок окупаемости представлены в табл. 3.

Таблица 3

Результаты расчетов

η_a	η_b	$\tau_{îê}$, год.
0,4	0,802	2,1

Где η_a, η_b – эксергетический КПД сравниваемых вариантов по использованию первичной эксергии, $\tau_{îê}$ - срок окупаемости новой теплоєнергетической установки.

Был произведен экономический и эксергетический расчеты срока окупаемости новой системы отопления. Погрешность расчетов составила 5 %.

Анализ экспериментальных данных показал, что замена прототипа новой установкой оказалась эффективной.

Был произведен экономический и эксергетический расчеты срока окупаемости новой установки. Погрешность расчетов составила 5 %.

Выводы. Установка: обеспечивает электроэнергией, горячей водой, и отоплением частное домовладение, в которой совместно с ветроэлектрогенератором, электрическим водонагревателем используется тепловой насос «грунт-вода», аккумуляторы электроэнергии и теплоты, что позволяет: уменьшить себестоимость тепловой энергии за счет снижения материалоемкости и расходов на оборудование; экономить органическое топливо; производить электроэнергию и избыток ее отдавать в государственную электросеть; уменьшить тепловую нагрузку и загрязнение окружающей среды.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Овчаренко В.А. Овчаренко А.В. Використання теплових насосів //Холод М+Т, 2006, №2 с. 34–36. Овчаренко В.А. Овчаренко А.В. Використання теплових насосів //Холод М+Т, 2006, №2 с. 34–36.

2. Эксергетические расчеты технических систем: Справ. пособие/ Бродянский В.М. и др.: Под ред. Долинского А.А., Бродянского В.М. АН УССР. Ин-т технической теплофизики.- Киев: Наук. Думка, 1991. - 360 с.

3. Пять шагов на пути к избавлению от метановой зависимости//Отопление Водоснабжение Вентиляция + кондиционеры, 2006, №1, с. 30–41.

УДК 616.8-002.6

СПОСТЕРЕЖЕННЯ КІЛЬКОХ ВИПАДКІВ НЕЙРОСИФІЛІСУ В УМОВАХ НЕВРОЛОГІЧНОГО СТАЦІОНАРУ

Симоненко Григорій Геннадійович
Канд. мед. наук, доцент
Національний медичний університет
імені О.О.Богомольця
м.Київ, Україна

Аннотация: Останнім часом зростає відсоток прихованих форм пізнього сифілісу з ураження нервової системи, що ускладнює його діагностику і вимагає застосування скринінгу на це захворювання у разі гострих порушень мозкового кровообігу у випадку молодих пацієнтів. На прикладі тривалого спостереження трьох пацієнтів показана клінічна динаміка пізнього менінговаскулярного сифілісу.

Нейросифіліс – наразі відносно рідке захворювання, складає біля 0.1% органічних уражень нервової системи. За різними джерелами нервова система при сифілісі уражається від 2.6% до 30% від усіх випадків. При цьому зростання за останні десятиріччя ранніх латентних форм обумовлює лише третину його попередньо діагностованих випадків [1, с.154]. З 2002 року у структурі нейросифілісу відмічається переважання пізніх форм [2, с.1461]. Доля хворих з нейросифілісом серед пацієнтів психіатричного стаціонару з виявленим сифілісом складала від 5.5 до 20% [3, стр.20].

Мета дослідження: оцінити динаміку клінічної картини нейросифілісу на прикладі кількох випадків періодичного спостереження на протязі 7 років у пацієнтів молодого віку.

Випадок 1 Пацієнтка, 36 років, мешканка м.Києва, домогосподарка, періодично лікувалась у неврологічному відділенні на протязі 7 років, у тому числі – перед проходженням переосвідчення у МСЕК. Протягом спостереження

відмічалось поступове прогресування неврологічної симптоматики. Вперше пацієнтка поступила зі скаргами на періодичне оніміння кінцівок, хиткість при ході, порушення мови,головокружіння, головний біль.

Зі слів хворої та на підставі наявної медичної документації відомо, що хвора знаходилася на обліку в районному шкірно-венерологічному диспансері (ШВД) з діагнозом сифілісу. Погіршення стану відмічає протягом останніх днів, коли виникли вищезазначені прояви. Госпіталізована у неврологічне відділення по направленню районного ШВД.

Об'єктивно: Стан хворої середнього ступеню важкості. Шкірні покриви чисті. Лімфатичні вузли не збільшені. В легенях везикулярне дихання. Тони серця звучні. Пульс - 82 /хвилину, ритмічний. АТ 140/80 мм.рт.ст. Живіт м'який, безболісний при пальпації. Печінка не збільшена. Симптом Пастернацького негативний із двох боків. Периферичних набряків не виявлено. Стілець та сечовипускання без особливостей.

У неврологічному статусі: свідомість ясна, орієнтована, контактна. Критика, пам'ять та інтелект знижені. Гіподинамічна, дещо загальмована. Очні щілини, зіниці D=S, фотореакції збережені. Рухи очних яблук в повному обсязі. Горизонтальний дрібнорозгонистий установчий ністагм при крайніх відведеннях очних яблук. Язик по середній лінії. Сухожилкові рефлекси з рук D=S, жваві, з ніг D=S, жваві. М’язова сила, м’язовий тонус D=S, с початку незмінені. Поступово почали спостерігатись прояви нижнього парапарезу. Хода набула паретико-атактичного характеру. Позитивні патологічні стопні феномени: Бабінського, Штрюмпеля, Оппенгейма з двох боків. Менінгеальних знаків на момент огляду не виявлено. Координаторні проби виконує нечітко з інтенцією з обох боків. Чітких розладів чутливості не вказує. Функцію тазових органів контролює.

Діагноз: Нейросифіліс у вигляді легкого спастичного нижнього парапарезу, з помірно вираженими вестибуло-атактичними розладами, астено-невротичним синдромом та вираженими когнітивними порушеннями. Є інвалідом III групи.

Обстеження: Загальний аналіз крові: Hb– 129-140 г/л, L -8.5-9,3·10^9, глюкоза - 4,5 – 4,8 ммоль/л. Біохімія крові: загальний білок 76 г/л, сечовина 6.3 ммоль/л, загальний білірубін 10.3 (непрямий). Загальний аналіз сечі: мутна, білок, ацетон, глюкоза - не виявлені, Ер-1-2, L- 5-6 в полі зору, епітелій - помірно, слиз - гомогенний помірно, бактерії – значна кількість. ЕКГ – ритм синусовий, регулярний, ЧСС 59 /хв., брадикардія. Положення ЕОС нормальне. Синдром ваготонії. Гіпертрофія лівого шлуночку. Субепікардіальні зміни міокарду в передньо-боковій стінці, задньо-бокових відділах верхівки лівого шлуночка. Ro ОГК: Легеневі поля без інфільтративних та вогнищевих тіней, корені структурні, купола діафрагми чіткі, синуси вільні. Межі серця не розширені. Аналіз спинномозкової рідини: безбарвна, прозора, білок - 0,066г/л, цитоз - 2,4/мкл.

Консультація психіатра: Неросифіліс з ураженням психіки (гіпоманікальний синдром, розгальмованість, когнітивні порушення).

Лікування: берлітіон-ораль, прозерин, никотинова кислота, вітаміни В1, В6, тіоцетам, АТФ, алое, мемоплант, нейромедин, нуклео ЦМФ, ЛФК.

Рекомендовано: лікування в умовах ШВД, нагляд невропатолога, мемоплант 1 таб х 3 раз на добу 1 місяць, нейромідин або нейровітан 1 таб 2 рази на добу 1 місяць.

Випадок 2 Пацієнт 36 років, мешканець м.Києва, працював прибиральником, на протязі 7 років періодично проходив обстеження і лікування, вперше поступив у неврологічне відділення зі скаргами на загальну слабкість, підвищену втомлюваність, періодичний головний біль, виражене зниження пам'яті та працездатності, порушення сну, пригнічення настрою, хиткість при ходьбі, болі в ногах при зміні погодних умов, періодичне неутримання сечі. Відмічалося постійне прогресування неврологічної симптоматики. Скарги послідовно не викладає через когнітивне зниження, що постійно прогресує (інформація зі слів матері).

Також зі слів матері хворого відомо, що вищенаведені скарги вперше з'явились 4 роки назад, коли був встановлений діагноз нейросифілісу.

Неодноразово проходив курси стаціонарного лікування у ШВД, відділенні неврології. Є інвалідом III групи. Поступив до даного відділення у плановому порядку на курс обстеження та лікування перед МСЕК. В анамнезі - травма правого ока, тонзилектомія.

Об'єктивно: Загальний стан хворого середнього ступеня важкості. Шкірні покриви та видимі слизові оболонки блідо-рожевого кольору, чисті. Периферичні лімфовузли доступні пальпації не збільшені, не болючі. Тони серця чисті, ритмічні. АТ - 105/70 мм.рт.ст. Пульс 72 /хв. В легенях везикулярне дихання, хрипів немає. Живіт м'який, не болючий при пальпації. Симптом Пастернацького негативний з обох сторін. Стілець та сечовиділення контрольовані, самостійні.

Неврологічний статус: В свідомості, орієнтований. Контакт утруднений через когнітивне зниження, ідеаторна та моторна загальмованість. Критика, пам'ять, інтелект - дещо знижені. Знижений фон настрою. Зіниці Д=S, фотореакції збережені. Рухи очних яблук в повному об'ємі, затухаючий дрібнорозгонистий горизонтальний ністагм при погляді в обидві сторони, більше вліво. Конвергенція злегка ослаблена з обох сторін. Позитивний симптом Аргайля-Робертсона. Обличчя симетричне, легка девіація язика вліво. Позитивний симптом Марінеску-Радовичі з обох сторін. Легкий нижній пара парез, тонус м'язів кінцівок відносно задовільний. Глибокі рефлекси з рук S>D, з ніг D>S, помірні. Ригідності потиличних м'язів не виявлено. Сумнівний симптом Керніга з 2-х сторін. Переконливих чутливих розладів не виявлено. Змінений підошовний рефлекс справа через 4 роки перетворився на непостійний симптом Бабінського, а ще через 2.5 роки реєструвались позитивні симптоми: Бабінського справа, Штрюмпеля зліва. Пірамідна недостатність наростала і через 6-7 років від першого огляду вже реєструвався легкий нижній парапарез. В позі Ромберга – виражена атаксія. Пальце-носову пробу виконує нечітко. Вегетативні порушення у вигляді дистального гіпергідрозу. Порушення функції тазових органів по типу нетримання сечі.

Діагноз: Нейросифіліс (менінго-васкулярний) з розсіяною дрібновогнищевою неврологічною симптоматикою, вестибулярними порушеннями, астено-депресивним синдромом, когнітивним зниженням. Атрофія кори головного мозку (за даними МРТ).

Обстеження: Загальний аналіз крові: Hb-127-146г/л; Er - 3.88Т/л; КП - 1.02; Ht - 23.1; Tr - 157Г/л; Le – 5.3-7.1Г/л; ШОЕ – 3-4мм/год; с - 53, л - 28, м - 19.Глюкоза крові 3.7-4.3ммоль/л. Загальний аналіз сечі: прозора, питома вага 1006-1025, білок, глюкоза – не виявлені, Er - 2-4, Le - 1-7 в полі зору, епітелій - незначна кількість, оксалати в значній кількості, аморфні фосфати. ЕКГ: ритм синусовий, регулярний, нормокардія, ЧСС 69 /хв., положення електричної вісі серця нормальне. Неповна блокада правої ніжки пучка Гіса. Ознаки перевантаження правого передсердя. Дифузні метаболічні зміни в міокарді. Гіпоксія міокарду. РЕГ: зміни характеризуються помірними дисциркуляторними проявами за гіпертонічним типом, з явищами дистонії переважно в артерій середнього та малого калібру досліджуваних басейнів на фоні помірного загального венозного застою. Аналіз спинномозкової рідини: прозора, білок - 0.099г/л, реакція Панді (+), цитоз – 4 /мкл.

Консультація офтальмолога: диски зорових нервів блідо-рожеві, межі чіткі, фізіологічна екскавація. Судини не змінені. Заключення: Периферична дегенерація сітківки правого ока.

Консультація психіатра: Нейросифіліс з помірним інтелектуально-мнестичним зниженням. Астено-невротичний синдром з депресивними проявами.

Лікування: пірацетам, актовегін, кортексин, тіотріазолін, кавінтон, алое, кортексин, діакарб, нікотинова кислота, тіамін, піридоксин.

Кожний курс лікування у неврологічному відділенні закінчувався позитивною динамікою (зменшувалась інтенсивність та періодичність головного болю, покращувався сон та самопочуття).

Рекомендовано: Спостереження невропатолога, дермато-венеролога за місцем проживання, Луцетам 0.4 по 1 таб 3 рази на день 1.5 місяці, Кавінтон-

форте 0.01 по 1 таб 3 рази на день 2 місяці, Танакан 40 мг 1 таб 3 рази на день 2-3 місяці, Мексидол 1таб 2 рази на день 1 місяць, Ноофен 250 мг 2 рази на день 3 тижні, Нейровітан 1 таб 2 рази на день 1 місяць.

Випадок 3 Хворий 34 років, мешканець м.Києва, не працює, поступив зі скаргами на періодичне оніміння кінцівок, хиткість при ході, порушення вимови, головний біль.

Anamnesismorbi: зі слів хворого відомо, що хворіє тривалий час. 4 роки тому переніс серозний менінгоенцефаліт. Знаходився на лікуванні у ШВД з приводу сифілісу. У минулому році вперше в житті з'явився генералізований тоніко-клонічний судомний напад. Місяць назад два дні підряд кілька разів з інтервалом у кілька хвилин судомні напади повторились (епістатус), лікувався у відділені інтенсивної терапії, потім у неврологічному відділенні, де виставлений діагноз нейросифілісу. Знаходиться на диспансерному нагляді у районному ШВД з діагнозом пізнього прихованого сифілісу. Для проведення курсу специфічного лікування повторно направлений на госпіталізацію у неврологічне відділення. В анамнезі: декілька років тому переніс вірусний гепатит.

Об'єктивно: Стан хворого середнього ступеню важкості. Шкірні покриви чисті. Лімфатичні вузли не збільшені. В легенях везикулярне дихання. Тони серця звучні. Пульс 72 /хв., ритмічний. АТ 120/80 мм.рт.ст. Живіт м'який, безболісний при пальпації. Печінка не збільшена. С-м Пастернацького негативний з двох боків. Периферичних набряків не виявлено. Стілець та сечовипускання без особливостей.

Неврологічний статус: в свідомості, орієнтований, контактний. Критика, пам'ять та інтелект знижені. Очні щілини, зіниці D = S, фотореакції збережені. Рухи очних яблук в повному обсязі. Горизонтальний дрібнорозгонистий установчий ністагм при крайніх відведеннях очних яблук, більше вліво. Язик по середній лінії. Сухожилкові рефлекси з рук D = S, жваві, з ніг D = S, жваві. Парезів, паралічів не виявлено. Позитивний рефлекс Бабінського з обох боків. Ригідності м'язів потилиці не виявлено. Симптом Керніга позитивний з двох

боків. Позитивний симптом Марінеску-Радовичі з обох боків. Координаторні проби виконує нечітко з інтенцією із обох боків. В позі Ромберга похитується. Чітких розладів чутливості не вказує. Функцію тазових органів контролює.

ДІАГНОЗ: Нейросифіліс у вигляді легкого вестибуло-атактичного, астено-невротичного синдромів, легкого когнітивного зниження та судомного синдрому. Комбінована енцефалопатія II-III ст.

Обстеження: Загальний аналіз крові: Hb-137 г/л, L-9,4·10^9/л, ШОЕ 3 мм/год, глюкоза 4,2 ммоль/л. Біохімія крові: сечовина 3,5 ммоль/л, білірубін-11,4 ммоль/л. Загальний аналіз сечі: прозора, питома вага 1010, Le.-0-2 в полі зору. ЕКГ: частота серцевих скорочень 77 /хв., ритм синусовий, правильний.

Лікування: пеніцилін 2 млн ОД + натрію хлорид 0,9%-200,0 в/в крапельно 2 рази на день, карбамазепін 200 мг 1+1/4 таб 3 рази на день.

Рекомендовано: Диспансерний нагляд невролога за місцем проживання, карбамазепін 200 мг 1+1/4 таб 3 рази на день.

Обговорення: Менінговаскулярний сифіліс частіше зустрічається через 5-10 років після інфікування. Проявляється загальномозковими (зниження пам’яті, когнітивні порушення, астенія, головний біль) і вогнищевими симптомами з розвитком транзиторних ішемічних атак і ішемічних інсультів. Часто реєструється симптом Аргайля-Робертсона. У нашому спостереженні на протязі 7 років, не дивлячись на лікування, що проводилось, ми відмічали поступове неухильне прогресування захворювання. У лікуванні хворого приймають участь дерматовенеролог, невролог, психіатр, кардіолог, лікар функціональної діагностики тощо. Необхідно проводити комплексне обстеження пацієнтів, з проведенням серологічних проб у крові та ліквoрі, застосуванням методів нейровізуалізації. Гострі порушення мозкового кровообігу у молодих пацієнтів обумовлюють необхідність їх скринінгу на сифіліс [4, с.15].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1.Клиническая неврология с основами медико-социальной экспертизы: Руководство для врачей / Под ред. А.Ю.Макарова.- СПб.: ООО «Издательство «Золотой век», 2002. – 600 с.

2.Бичун Е.А., Чухловина М.Л., Заславский Д.В. и др. Клинические особенности позднего нейрсифилиса на современом этапе // Фундаментальные исследования.- 2-14.- №10-8.- С.1461-1466.

3.Лосева О.К., Залевская О.В., Бохнович Д.В. и др. Поздний нейросифилис в психиатрическом стационаре // Журнал неврологии и психиатрии им.С.С.Корсакова, 2018.- №10.- С.19-24.

4.Нейросифилис. Современные представления о диагностике и лечении: руководство для врачей / А.В.Самцов, И.Н.Теличко, А.М.Иванов и др./ под ред. А.В.Самцова.- СПб.: СпецЛит, 2006.- 128 с.

УДК 37.043.1

ТОЛЕРАНТНІСТЬ І ГЕНДЕР: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Скалянчук Василь Степанович
старший викладач кафедри соціології
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна
Захарчук Ангеліна Анатоліївна
студентка Соціально-гуманітарного факультету
Західноукраїнського національного університету
м. Тернопіль, Україна

Анотація: у статті висвітлено теоретичні підходи науковців до тлумачення поняття «гендерна толерантність». Уточнено сутність гендерної толерантності як особистісного утворення. На основі результатів дослідження окреслено коло проблемних питань, що залишаються поза межами системного розгляду та окреслено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: гендер, толерантність, гендерна толерантність.

Вступ. Незважаючи на активне дослідження проблем присвячених вивченню феномену толерантності та його ролі в міжособистісних стосунках, залишаються неокресленими характеристики як самих проявів толерантності, її структури та детермінації, так і місця толерантності в урегулюванні гендерних стосунків. Різні підходи до вивчення толерантності роблять акцент на окремих її складових: це можуть бути психофізіологічні, когнітивні, ціннісні, емоційні та інші чинники або механізми толерантності. Така її специфіка передбачає необхідність застосування системного підходу до дослідження, зокрема до вивчення толерантності як системної характеристики особистості. Такий підхід

дозволить розширити межі психологічного портрету толерантної особистості, що може стати надійною основою формування толерантних стосунків людей, в тому числі їх гендерний аспект, забезпечуючи безпеку соціальної взаємодії у суспільстві та гендерну рівність і соціально-економічну справедливість.

Мета роботи. Уточнення структури і детермінації толерантності, що дозволить сформувати її цілісну конструкцію, а також - цілеспрямоване обґрунтування, з особливим акцентом на гендерні взаємини - є головним завданням статті та підкреслює актуальність обраної теми.

Матеріали і методи. На основі вивчення матеріалів дослідженя толерантності і гендерних стосунків вітчизняними та зарубіжними науковцями, а також – застосовуючи загальнонаукові методи дослідження: аналізу, порівняння, синтезу, системний підхід. Зокрема, грунтуючись на принципі системності у досліджені толерантності як складного, багатокомпонетного, подвійно обумовленого (біологічне–соціальне) явища, обгрунтовано логічні принци явища та структурні елементи особистісної толерантності.

Результати і обгрунтування.

Проблема толерантності, представлена у соціально-психологічних, філософських, релігійно-етичних доктринах та інших галузях науки. Окрім психології, цю проблему розглядає, біологія та медицина, де поняття толерантності розглядають крізь призму терпимості і пов’язують з адаптаційними процесами організму Р. Бернет, Р. Біллінгем, Л. Брент, М. Гашек, П. Медавар [1]. У словнику з етики пропонується таке визначення: «Терпимість – моральна якість, що характеризує ставлення до інтересів, переконань, вірувань, звичок, поведінки інших людей, полягає в прагненні досягти взаєморозуміння й узгодження різних інтересів та точок зору без застосування тиску, переважно методами роз’яснення й переконання» [2].

У науковому обігу терміни «терпимість» і «толерантність» часто використовують як синоніми. Ці поняття мають у певному сенсі спільні етимологічні корені. «Сучасний словник іноземних слів» містить таке

визначення: «Толерантність – терпимість, терпіння, стійкість, витривалість, поблажливість до чого-небудь, здатність переносити несприятливий вплив»

[3]. С. І. Ожегов надає таке трактування терпимості: «Терпимість – терпиме ставлення до чого-небудь. Терпимий – такий, що може терпіти, з яким можна миритися, що вміє без ворожнечі, терпляче ставитись до чужої думки, характеру» [4].

Найбільш загальне визначення, на нашу думку, таке: «Толерантність – це інтегральна характеристика індивіда, що визначає його здатність у проблемних і кризових ситуаціях активно взаємодіяти із зовнішнім середовищем з метою відновлення своєї нервово-психічної рівноваги, успішної адаптації, недопущення конфронтації й розвитку позитивних взаємин із собою й з навколишнім світом» .

Звісно, толерантність має свої межі. Є думки іншої людини, які ми приймаємо без будь-яких обмежень, абсолютно спокійно, а є думки, відмінні від наших, до яких ми непримиренні. Неможна однозначно стверджувати, що більш високий рівень толерантності завжди. Є сенс прислухатися до тих, хто ставить проблему меж толерантності [5].

Надмірне, неадекватне обставинам підвищення толерантності (як виражаються деякі соціологи – «толерантність без берегів») може вести до ослаблення опірності й збільшення уразливості людини, зниження її диференціальної чутливості (у широкому сенсі), і навіть більш того – до виникнення погроз для індивідуальності, ідентичності тощо. Усе це вимагає досить обережного, диференційованого відношення до питань практичного застосування принципів толерантності в безпосередньому міжособистісному спілкуванні.

Проблематика толерантності є досить актуальною для сучасної психології, оскільки розглядає механізм відношення людини до різних подій, думок, переконань, дій, які не збігаються з його власними позиціями.

Однією із таких дискусійних і проблемних ситуацій у соціальних психологічних та економічних взаємовідносин є гендерні стосунки.

Культивування ідей гендерної толерантності в сучасному суспільстві обґрунтовано в Декларації принципів толерантності, прийнятій у 1995 році ЮНЕСКО, «Декларації тисячоліття ООН» (2000 р.), Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005 р.), якими проблема досягнення гендерної рівності визначена однією з пріоритетних. Відповідно формування гендерної толерантності як невід'ємної якості особистості стає важливою частиною завдань освіти, спрямованих на гендерне виховання учнів і соціалізацію особистості.

Гендер – один із базових вимірів соціальної структури суспільства, який разом з іншими соціально-демографічними та культурними характеристиками (раса, клас, вік тощо) організує соціальну систему. Соціальне відтворення гендерної свідомості на рівні індивідів підтримує соціально-рольовий статус особистості, який визначає соціальні можливості в освіті, професійній діяльності, суспільному виробництві. Перехід української держави на демократичний шлях розвитку детермінує забезпечення рівності прав і можливостей індивідів незалежно від статі, віку, етнічної належності та ін., а також створення умов для самореалізації особистості в будь-якій сфері життєдіяльності суспільства. Тому сьогодні підвищується роль і значення ґендерного підходу в державному управлінні, професійній діяльності, освіті. Результатом гендерного підходу в державному управлінні, професійній діяльності жінок і чоловіків, навчанні й вихованні дівчат і хлопців повинна бути нова особистість, здатна адаптуватися до швидкоплинних змін суспільного функціонування, з егалітарним мисленням та ґендерно-чутливою свідомістю. Однією з важливих особистісних якостей такої особистості має бути гендерна толерантність.

Висновки. Гендерна толерантність – це активна життєва позиція особистості, що проявляється у визнанні рівного правового й морального статусу представників обох статей, різноманіття проявів гендерної поведінки. Це приймаюче і розуміюче ставлення до представників своєї та протилежної статі, прийняття й визнання різних типів гендерної ідентичності, ідей гендерної

рівноправності в соціумі. Гендерна толерантність, може виявлятися в соціальних відносинах (педагогічному процесі) та в соціальній поведінці (поведінка учнів та їхні взаємини один з одним). Несформована гендерна толерантність може призвести до прояву її протилежності – гендерної інтолерантності, ознаками якої є сексизм та гендерне насильство.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Васютинським В. Інтеракційна психологія влади / В. Васютинським. – К.: Вид-во КСУ, 2005. – 492 с.

2. Писаренко В. М. Устойчивость эмоционального состояния спортсмена в условиях соревнований / В. М. Писаренко // Пути достижения трудной цели в спорте. – М., 1984. – С.51-68.

3. Современный словарь иностранных слов. – М.: Рус. яз., 1993. – 752 с.

4. Ожегов С. И. Словарь русского языка: 70000 слов / Под ред. Н. Ю. Шведовой. – М.: Рус. яз., 1991. – 916 с.

5. Соколов В. М. Толерантность: состояние и тенденции / В. М. Соколов //Социология культуры. Социологические исследования. − 2003. − № 8. − С. 54-63.

ФАКТОРИ ТА ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Скрипник Наталія Євгеніевна
к. е. н., доцент
Септа Марія Володимирівна
Студент
Дніпровський Національний Університет
ім. О. Гончара
м. Дніпро, Україна

Світове господарство можна розглядати, як світові системи виробничих і фінансових відносин. У такому підході знайшли відображення основні складові частини світового господарства - сфера реального виробництва і сфера обігу. Все почалося з світової торгівлі, яка представляє собою сукупність зовнішньої торгівлі всіх країн світу. Ще з найдавніших етапів людської історії цілі народи могли безпосередньо стикатися один з одним. Такі контакти виникали при міграціях, масових втечах від стихійних лих, при силових розділах територій, обмінах. Вся сукупність національних економік об'єднана рухом товарів, послуг і факторів виробництва. На цій основі між країнами виникають міжнародні економічні відносини, тобто господарські відносини між резидентами і нерезидентами. У своєму розвитку світове господарство пройшло багато етапів, починаючи з першої в світі держави (Єгипту), жителі якої ще 5 тисяч років тому торгували з сусідніми племенами, купуючи у них деревину, метали, худобу в обмін на продукти ремесла і землеробства. І закінчуючи початком XXI століття - сучасним етапом формування світового господарства. Пройшовши ряд стадій, світове господарство вступило на якісно новий щабель розвитку - епоху інтернаціоналізації та глобалізації світової економіки. Починаючи з середини XX століття і аж до 1990-х рр. відбувалася перебудова міжнародних економічних відносин і пошук нового міжнародного

економічного порядку. Колись порушені зовнішньоекономічні зв'язки поступово відновлювалися, а транскордонні потоки факторів виробництва, товарів і послуг росли. В цей період відбувалося активний розвиток світового господарства. Подібний розвиток супроводжувалося інтенсивним науково-технічним прогресом, безпрецедентним економічним зростанням, розпадом колоніальної системи імперіалізму, посилюється тенденцією країн до об'єднання в економічній сфері і лібералізацією зовнішньоторговельної політики в цілому. У світове господарство були залучені країни, що розвиваються. Активізації були схильні до міжнародних економічних відносин як капіталістичного, так і соціалістичного господарств. Для регулювання світогосподарських зв'язків була створена система міжнародних організацій. Свою активність на світовому ринку посилили і транснаціональні корпорації. Уже в середині 1970-х рр. на зміну загальносвітового економічного домінування США прийшла багатополюсна система всесвітнього господарства. Конкуренція на світовому ринку посилилася. Починаючи з 1990-х рр. світової господарство перейшло на сучасну стадію розвитку, яка продовжує досі. На даному етапі відбувся перехід розвинених країн на постіндустріальний шлях розвитку, багатьом країнам, що розвиваються вдалося подолати економічне відставання, а колишнім соціалістичним державам - перейти до ринкової економіки.

Основними рисами світового господарства на сучасному етапі його розвитку виступають:

– лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків і їх міждержавне регулювання;

– інтернаціоналізація господарського життя;

– посилення регіональної економічної інтеграції;

– транснаціоналізація капіталу і виробництва;

– глобалізація світового господарства.

Глобалізація – це неминуче явище в історії людства, яке полягає в тому, що світ в результаті обміну товарами і продуктами, інформацією, знаннями та

культурними цінностями стає більш взаємопов'язаним. За визначенням експертів МВФ, цей феномен являє собою зростаючу економічну взаємозалежність країн всього світу в результаті зростаючого обсягу і різноманіття міжнародних угод з товарами, послугами і світових потоків капіталу, а також завдяки все більш швидкої і широкої дифузії технологій. Таким чином, глобалізація являє собою процес руху до світового економічного, фінансового, інформаційного та гуманітарного простору, що обумовлює подолання від державних бар'єрів на шляху руху інформації, капіталів, товарів, послуг і зростання ролі наднаціональних інститутів регулювання економіки.

Основними рушійними силами процесу глобалізації є поглиблення міжнародного поділу праці та інформаційна революція. Різко зростає ступінь відкритості та взаємозалежності національних господарств. Глобальні економічні процеси стають домінуючими, а центр тяжіння підприємницької стратегії переміщається з національного на наднаціональний рівень. Національна держава поступово втрачає можливість ефективно використовувати Традиційні важелі макроекономічного регулювання (імпортні бар'єри, експортні субсидії, курс національної валюти, ставка рефінансування центрального банку) і змушене орієнтуватися в своїй економічній політиці на світові тенденції.

В процесі конкурування між країнами, з’явилась система міжнародного розподілу праці, яке знаходить своє вираження в стійкому виробництві товарів і послуг в окремих країнах понад внутрішні потреби у розрахунку на міжнародний ринок, і ґрунтується на міжнародній спеціалізації та міжнародному кооперуванні.

Іншою важливою тенденцією в розвитку сучасного світового господарства стала економічна інтеграція і співпраця країн на регіональному рівні. Міжнародно-економічне зближення являє собою процес господарського та політичного об'єднання країн на основі розвитку глибоких стабільних взаємозв'язків і поділу праці між окремими національними господарствами. Вищою формою міждержавної економічної інтеграції є економічний і

валютний союз. Інтеграційні процеси набули найбільшого розвиток в Західній Європі (ЄС) і Північній Америці (Північноамериканська асоціація вільної торгівлі - НАФТА).

Крім інтеграційних об'єднань досить помітне місце в процесах взаємодії в господарській сфері окремих держав займають асоціації країн-виробників і експортерів сировини, вільні економічні зони. Таким чином, світові господарські взаємовідносини, які проявляються в інтернаціоналізації виробництва та інтеграції, привели до посилення взаємозв'язку окремих національних економік, формування цілісності світового господарства.

Однак за останнє десятиріччя темпи цієї глобальної інтеграції стали набагато швидшими та вражаючими завдяки безпрецедентним досягненням в таких сферах, як технологія, засоби зв'язку, наука, транспорт і промисловість.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Міжнародна економіка: Підручник / За ред. А. П. Румянцева. – К.: Знання – Прес, 2003. (Вища освіта XXI ст.)
2. Мочерний С. В., Довженко М. В. Економічна теорія: Підручник. - К.: Видавничий центр "Академія", 2004. - 856 с. (Альма-метр)
3. Світова економіка: навчальний посібник / Е.Г.Гужва, М.І.Лесная, А.В.Кондратьев, А.Н.Егоров; СПбГАСУ. - СПб., 2009. - 116 с.
4. Старостенко Г. Г., Політична економія: Посіб. для дистанц. навчання та індивід. роботи. - К.: Університет "Україна", 2004.
5. Клочко, В. Глобалізація та особливості сучасної економічної кризи [Текст] / В. Клочко // Економіка України. – 2011. – № 9. – С. 27–37.
6. Шкодіна, І. В. Сучасні тенденції самоорганізації світової економічної системи [Текст] / І. В. Шкодіна // Економіка України. – 2012. – № 9. – С. 70–77.

УДК 365.22 (477)

ДЕРЖАВНІ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЖИТЛА ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ

Славков Микола Павлович
аспірант
ННЦ Інститут аграрної економіки
г. Київ, Украйна

Аннотація: проаналізовано стан виконання державних програм з розвитку ринку житла, визначено що коштів, які виділяються на будівництво недостатньо, запропоновано переглянути суму виділених коштів на розвиток ринку житла, особливо в сільській місцевості. Визначено, що необхідно на державному рівні прийняти додаткову програму забезпечення соціальним житлом незахищених верств населення.

Ключові слова: ринок житла, держані програми, розвиток.

На сучасному етапі житло є проблемним питанням для міської та сільської української молоді. Відсутність належних житлових умов призводить до соціальної напруги в суспільстві. В деяких випадках на одному життєвому просторі розміщуються декілька поколінь, що ускладнює стосунки між батьками і молодшим поколінням. Відсутність житла або належних житлових умов є причиною розлучень, небажання молодих сімей мати дітей тощо. Тому на сьогодні державна молодіжна житлова політика проголошена одним з головних пріоритетів діяльності уряду але для більшості молодих людей власне житло залишається лише мрією через їх низьку фінансову платоспроможність, що унеможливлює придбання власного житла.

Тому держава провадить окрему політику щодо забезпечення доступним житлом жителів країни. Для таких програм були виділені значні фінансові

ресурси, для забезпечення їх виконання, але в процесі реалізації програм постійно відбувається щорічне скорочення асигнувань.

Поте важливість саме державної підтримки в частині забезпечення населення житлом обумовила пошук нових механізмів для її реалізації. В рамках корегування існуючих підходів було розроблено та запроваджено Державну соціально-економічну програму «Доступне житло» та програму здешевлення вартості іпотечних кредитів для забезпечення доступним житлом громадян, які потребують поліпшення житлових умов результативні показники виконання яких представлено в таблиці один та два.

Таблиця 1

Результативні показники виконання Державної соціально-економічної програми «Доступне житло», 2010-2018 рр.

Роки	Кількість квартир, всього за роками	Надано державної підтримки, з них за рахунок коштів			
		Державний бюджет		Місцеві бюджети	
		Кількість квартир	млн. грн.	Кількість квартир	млн. грн.
2010	590	590	71,4	-	-
2011	792	792	98,2	-	-
2012	1258	1222	156,6	36	3,0
2013	823	802	91,1	21	1,6
2014	147	144	17,9	3	0,4
2015	11	0	0,0	11	1,3
2016	39	0	0,0	39	6,5
2017	111	91	29,6	20	4,9
2018	263	237	85,3	26	9,8
Всього:	**4034**	**3848**	**550,1**	**156**	**27,5**

Джерело: Показники виконання Державної соціально-економічної програми "Доступне житло" (надання державної підтримки для будівництва

(придбання) доступного житла). URL: https://www.molod-kredit.gov.ua/zhytlovi-prohramy/dostupne-zhytlo/statystyka[1].

Виходячи з даних, представлених в таблиці 1 формування результативних показників виконання програми забезпечується за рахунок коштів державного бюджету. Частка коштів місцевих бюджетів у загальному підсумку склала лише 4,76%. Також варто зазначити про відсутність фінансування даної програми з державного бюджету в 2015-2016 рр. Позитивною тенденція щодо нарощення обсягів фінансування в розрізі, як місцевих бюджетів, так і державного бюджету в 2018 р.

Наведені дані в таблиці 2 вказують на актуальність даного напряму державної підтримки та значну зацікавленість населення та наявну підтримку в частині здешевлення вартості іпотечного кредитування. Проте, як показує представлений аналіз всі наведені ініціативи обмежуються через брак коштів на їх фінансування.

Таблиця 2

Результативні показники виконання програми здешевлення вартості іпотечних кредитів для забезпечення доступним житлом громадян, які потребують поліпшення житлових умов, 2012-2018

Рік	Кількість укладених угод, шт.	Обсяг банківських ресурсів, тис. грн.	Виплачено компенсації, тис. грн.
2012	1233	285376,82	6400,00
2013	2154	500970,68	53364,99
2014	170	40054,31	89351,62
2015	0	0,00	78824,66
2016	0	0,00	68779,37
2017	0	0,00	59856,61
2018	0	0,00	51090,24
Всього:	**3557**	**826401,81**	**407667,49**

Джерело: Показники здешевлення вартості іпотечних кредитів для забезпечення доступним житлом громадян, які потребують поліпшення житлових умов URL: https://www.molod-kredit.gov.ua/zhytlovi-prohramy/zdeshevlennia-ipoteky/statystyka[2].

Виходячи з даних наведених в таблиці 1-2 даних очевидною є тенденція до скорочення обсягів фінансування зазначених програмних ініціатив, що вказує на обмеженість доступу громадян до участі у висвітлених програмах. З одного боку реалізація зазначених програм в рамках державної житлової політики вказує на активність представників влади щодо пошуку напрямів та шляхів реалізації прав громадян на житло, проте з іншого боку, вона приймає більш декларативний характер, адже відсутня стабільність щодо нарощення обсягів фінансування та відбуваються постійні трансформації щодо умов участі.

Враховуючи той факт, що державна житлова політика є складовою стратегії соціально-економічного розвитку країни, важливим є досягнення результативності її реалізації. В першу чергу це стосується розробки механізму будівництва житла економ-класу за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів для забезпечення пільгових категорій населення. Також важливим є розвиток ринку оренди житла, який є на сьогодні представлений виключно приватними власниками та в більшості випадків знаходиться в тіньовій економіці. Даний напрям є дуже важливим і для сфери економічних відносин, адже за умови доступної оренди житла мобільність робочої сили підвищується й відповідно формується підґрунтя для зниження безробіття.

Зростання обсягів будівництва та розвиток будівельної галузі також матиме позитивні наслідки й на розвиток фінансової та банківської сфери, досягнення стабілізації вартості житла на ринку нерухомості. Ми також вважаємо, що на державному рівні необхідно прийняти додаткову програму забезпечення соціальним житлом незахищені верстви населення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Показники виконання Державної соціально-економічної програми «Доступне житло» (надання державної підтримки для будівництва (придбання) доступного житла). URL: https://www.molod-kredit.gov.ua/zhytlovi-prohramy/dostupne-zhytlo/statystyka.

2. Показники здешевлення вартості іпотечних кредитів для забезпечення доступним житлом громадян, які потребують поліпшення житлових умов URL: https://www.molod-kredit.gov.ua/zhytlovi-prohramy/zdeshevlennia-ipoteky/statystyka.

УДК 341

ПРАВОВИЙ СТАТУС ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ У РУМУНІЇ. ПРАВОВЕ ПОЛОЖЕННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ТА УКРАЇНСЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ НА ТЕРИТОРІЇ РУМУНІЇ

Сметана Олег Ігорович
Студент
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Інститут права
м. Київ, Україна

Анотація. У статті на основі аналізу положень законодавства Румунії та міжнародного приватного права розкриваються особливості правового статусу фізичних та юридичних осіб у Румунії, а також специфіка правового становища українців та українських юридичних осіб на території Румунії. Зроблено висновок про те, що українці на території Румунії отримують статус «іноземних осіб», а українські юридичні особи – статус «іноземних юридичних осіб».

Ключові слова: фізична особа, правоздатність, дієздатність, місце проживання, місце перебування, юридична особа, національне законодавство, органічний статус.

Правовий статус фізичних та юридичних осіб у Румунії можна розкрити через поняття правосуб’єктності: прав, свобод, обов’язків, законних інтересів, юридичної відповідальності та гарантій правового статусу.

Відповідно до законодавства Румунії положення про фізичних та юридичних осіб закріплено в Цивільному кодексі Румунії 2009 р.

Згідно з ст.25 ЦК Румунії фізична особа - це особа, яка розглядається індивідуально, як власник цивільних прав та обов'язків. Юридична особа - це будь-яка форма організації, яка відповідно до вимог закону є носієм цивільних прав та обов'язків.

Громадяни України на території Румунії набувають статусу «іноземних громадян», які відповідно до ст.27 ЦК Румунії асимілюються з громадянами Румунії щодо їх громадянських прав та свобод. Асиміляція також застосовується відповідно до іноземних юридичних осіб.

Правоздатність у Румунії визначається через поняття «можливість використання», що означає здатність особи мати цивільні права та обов'язки. Така здатність починається з народження і припиняється її смертю. Права дитини визнаються з моменту зачаття, але лише якщо вона народилася живою.

Дієздатність у Румунії визначається через поняття «вправна здатність», що означає здатність особи самостійно укладати цивільно-правові акти. Повна дієздатність починається з дати, коли особа стає повнолітньою (у віці 18 років).

За законодавством Румунії цивільна дієздатність визнається усіма особами. Будь-яка особа має правоздатність і, крім випадків, передбачених законом, здатність до здійснення. Ніхто не може бути обмежений у можливості використання або позбавлений повністю або частково дієздатності, крім випадків та умов, прямо передбачених законом. Ніхто не може повністю або частково відмовитись від спроможності користуватися або здатності здійснювати фізичні вправи. Раса, колір шкіри, національність, етнічне походження, мова, релігія, вік, стать чи сексуальна орієнтація, думка, особисті переконання, політична приналежність, профспілка, до соціальної категорії або до неблагополучної категорії, багатства, соціального походження, ступінь культури, а також будь-яка інша подібна ситуація не впливають на цивільну дієздатність.

Неповнолітня особа набуває через шлюб повну дієздатність. Якщо шлюб анулюється, неповнолітній, який був добросовісним на момент укладення шлюбу, зберігає повну дієздатність. Також з поважних причин суд опіки може визнати неповнолітню особу, яка досягла 16-річного віку, повною дієздатністю. З цією метою також будуть заслухані батьки або опікуни неповнолітньої особи, що приймають, коли це доречно, думку сімейної ради.

Обмежена дієздатність фізичних осіб у Румунії визначається через поняття «обмежене фізичне навантаження», що настає для неповнолітньої особи, яка досягла 14-річного віку та має наслідком обмежені фізичні можливості такої особи. Правові акти неповнолітнього з обмеженими фізичними можливостями укладаються ним за згодою батьків або, залежно від обставин, опікуна, а у випадках, передбачених законом, та з дозволу суду з опіки та піклування. Погодження або дозвіл може бути надано найпізніше під час укладення акта. Однак неповнолітня особа з обмеженими фізичними можливостями може вчиняти лише акти консервації, акти адміністрації, які не завдають їй шкоди, а також акти низької вартості, що мають поточний характер і які виконуються на дату їх укладення. Неповнолітній може укладати правові акти щодо робочих, художніх чи спортивних занять або посилань на його професію за згодою батьків чи опікуна, а також з дотриманням положень спеціального закону, якщо це застосовно.

Недієздатність фізичних осіб у Румунії визначається через поняття «відсутність фізичних вправ». Недієздатність мають неповнолітні, які не досягли 14-річного віку та особи, які мають судову заборону на здійснення. Для тих, хто не має можливості здійснювати, правові акти укладаються від їх імені їх законними представниками на умовах, передбачених законом. Однак особа, яка не має можливості здійснювати, може самостійно укладати конкретні акти, передбачені законом, акти охорони природи, а також акти розпорядження малої вартості, що мають поточний характер і які виконуються на момент їх укладення. Дії, які неповнолітній може укласти самостійно, може вчинити його законний представник, якщо законом не передбачено інше або характер акту не дозволяє цього.

Дії, вчинені особою, яка не має фізичних можливостей або з обмеженою фізичною дієздатністю, крім випадків, передбачених законом, а також дії, вчинені опікуном без дозволу суду опіки, коли це уповноваження вимагається законом, можуть бути анульовані, навіть без доведення упередження.

Особи, здатні укладати договори, не можуть протистояти неповнолітньому або особі, яка перебуває під заставою суду, щодо його непрацездатності. Позов про скасування може бути здійснений законним представником, неповнолітньою особою, яка досягла 14-річного віку, а також законним опікуном.

Відповідно до ст.49 ЦК Румунії якщо особа зникла безвісти і є вказівки на те, що вона померла, вона може бути оголошена померлою за рішенням суду на прохання будь-якої зацікавленої особи, якщо з тих пір пройшло не менше 2 років отримання останньої інформації або вказівки на те, що він живий. Якщо дату отримання останньої інформації або вказівок щодо зниклої особи не вдається точно встановити, термін, відлічується з кінця місяця, в якому була отримана остання інформація або вказівки, а у випадку, коли місяць неможливо встановити, з кінця календарного року.

Той, хто зник за особливих обставин, таких як повені, землетруси, залізнична чи повітряна катастрофа, аварія корабля, під час актів війни або за інших подібних обставин, що виправдовує передбачувану смерть, можуть бути оголошені померлими, якщо з дня зникнення пройшло не менше 6 місяців. Коли є впевненість, що смерть сталася, хоча тіло неможливо знайти чи ідентифікувати, смерть може бути оголошена за рішенням суду, не чекаючи виконання будь-якого строку з моменту зникнення.

Згідно з ст.52 ЦК Румунії особа, яку оголосили померлою, вважається померлою в день, коли остаточне рішення визнало її смертною. Якщо в рішенні не вказано час смерті, вважається, що особа, яка оголошена померлою, померла в останню годину дня, встановлену як час смерті. За відсутності достатніх ознак слід встановити, що особа, яка оголошена померлою, померла в останню годину останнього дня строку. Суд може виправити дату смерті, якщо доведено, що особа, яка оголошена померлою, не могла померти на цю дату. У цьому випадку датою смерті є дата, встановлена рішенням про виправлення.

Діє презумпція, відповідно до якої зниклий вважається живим, якщо не прийнято остаточне рішення про констатацію смерті.

Якщо особа, яку оголосили померлою, є живою, у будь-який час може бути запропоновано скасування рішення, яким було оголошено про смерть. Особа, яку оголошено померлою, може вимагати після скасування постанови про смерть рішення про повернення своїх товарів у натурі, а якщо це неможливо, їх повернення шляхом еквіваленту.

Будь-яка зацікавлена особа може в будь-який час подати клопотання про скасування рішення про смерть, у разі виявлення свідоцтва про смерть особи, яка оголошена померлою

Очевидний спадкоємець, який з'ясовує, що особа, яка була визнана мертвою за рішенням суду, є живою, зберігає товари та здобуває їхні плоди, доки заявник не вимагає їх повернення.

Цивільні права фізичних осіб закріплені в Главі II ЦК Румунії під назвою «Повага до людини та її невід'ємних прав». Це, зокрема, права особистості, атрибути ідентифікації та право розпоряджатися собою.

У контексті міжнародного приватного права важливим є поняття місця проживання та перебування фізичної особи.

Згідно з ст.86 ЦК Румунії громадяни Румунії мають право встановлювати або змінювати вільно своє місце проживання або місце перебування в країні чи за кордоном, за винятком конкретних випадків, передбачених законом. Якщо інше не передбачено законом, фізична особа не може мати одночасно лише одне місце проживання та одне місце перебування, навіть коли вона володіє кількома житлами.

Місце проживання фізичної особи для здійснення своїх цивільних прав і свобод є місцем, де вона заявляє, що має основне місце проживання. Місце перебування фізичної особи знаходиться там, де вона має своє вторинне місце проживання.

Встановлення або зміна місця проживання здійснюється відповідно до положень спеціального закону. Встановлення або зміна місця проживання діє лише тоді, коли особа, яка займає або переїжджає до певного місця, зробила це з наміром мати там основне проживання. Доказ наміру є результатом заяв

особи, зроблених компетентним адміністративним органам для здійснення встановлення або зміни місця проживання, а за відсутності цих заяв - з будь-яких інших фактичних обставин.

У Румунії діє презумпція, відповідно до якої місце проживання вважається місцем проживання, коли воно невідоме. За відсутності місця проживання вважається, що фізична особа проживає за місцем останнього проживання, а якщо це невідомо - за місцем знаходження цієї особи.

Юридичним особам присвячений Розділ IV ЦК Румунії. Юридична особа – це колективний суб'єкт цивільного права, який бере участь самостійно у правовідносинах, маючи власну цивільно-правову відповідальність; людська спільнота, утворена безпосередньо фізичними особами або об'єднанням інших юридичних осіб як суб'єкта права, що має незалежну організацію та окрему спадщину, що впливає на досягнення визначеної мети відповідно до суспільних інтересів.

Українські юридичні особи на території Румунії набувають статусу «іноземних юридичних осіб».

Відповідно до ст.187 ЦК Румунії будь-яка юридична особа повинна мати незалежну організацію та власну спадщину, на яку впливає досягнення певної законної та моральної мети відповідно до загальних інтересів.

Юридична особа бере участь від власного імені у цивільному циклі та несе відповідальність за зобов’язання, взяті на себе власними товарами, якщо інше не передбачено законом. Ніхто не може посилатися на добросовісну особу щодо якості юридичного суб'єкта юридичної особи, якщо вона намагається приховати шахрайство, зловживання законом або порушення громадського порядку.

Юридична особа може мати будь-які цивільні права та обов'язки, крім тих, які за своєю природою або згідно із законом можуть належати лише фізичній особі. Некомерційні юридичні особи можуть мати лише ті цивільні права та обов'язки, які необхідні для досягнення мети, встановленої законом, актом про реєстрацію або статутом.

Юридична особа реалізує свої права та виконує свої обов'язки через свої адміністративні органи з дати їх створення. Вони мають якість адміністративних органів, фізичні або юридичні особи, які згідно із законом, актом про реєстрацію або статутом призначені діяти у відносинах з третіми особами індивідуально чи колективно від імені та від імені юридичної особи.

Правомірні або протиправні дії, вчинені органами юридичної особи, зобов'язують саму юридичну особу, але лише у тому випадку, якщо вони пов'язані з призначенням або метою покладених на нього функцій. Незаконні вчинки також залучають особисту та солідарну відповідальність тих, хто їх вчинив, як щодо юридичної особи, так і щодо третіх осіб.

Усі юридичні особи, штаб-квартира яких відповідно до статуту або статуту заснована в Румунії, мають румунське громадянство.

Юридична особа носить ім’я, встановлене відповідно до закону актом про реєстрацію або статутом. Після реєстрації юридичної особи її ім’я та інші атрибути ідентифікації вносяться до публічного реєстру.

Штаб-квартира юридичної особи встановлюється відповідно до договору про реєстрацію або статуту. Залежно від об'єкта діяльності, юридична особа може мати кілька другорядних відділень для своїх філій, територіальних представництв та робочих пунктів.

Юридична особа може змінити своє ім’я або штаб-квартиру на умовах, передбачених законом.

У відносинах з третіми особами доказ імені та штаб-квартири юридичної особи здійснюється із згадуваннями, зареєстрованими в публічних регістрах або в доказах реєстрів, передбачених законом для відповідної юридичної особи. За відсутності цих згадувань, встановлення або зміна назви та штаб-квартири не може бути проти інших осіб.

Усі документи, незалежно від форми, що походять від юридичної особи, повинні містити ім’я та штаб-квартиру, а також інші атрибути ідентифікації, у випадках, передбачених законом, під санкцією виплати збитків потерпілій особі.

Положення міжнародного приватного права в законодавстві Румунії раніше містилися в законі «Про міжнародні приватні відносини», однак з 2009 р. були внесені зміни, після яких такі положення вже регулюються Цивільним кодексом Румунії 2009 р., а саме Розділом VII.

Відповідно до ст.2567 ЦК Румунії права, отримані в іноземній країні, поважаються в Румунії, якщо вони не суперечать публічному порядку в міжнародному приватному праві Румунії.

Дієздатність фізичної особи регулюються її національним законодавством, якщо інше не передбачено спеціальними положеннями. Особливі недієздатності щодо певних правовідносин підпорядковуються законодавству, що застосовується до цих правовідносин.

Початок і кінець особистості визначаються національним законодавством кожної людини.

Оголошення смерті, встановлення смерті та передбачувана дата смерті, а також припущення, що зникла особа жива, регулюються останніми національними законами зниклої особи. Якщо цей закон неможливо визначити, застосовується законодавство Румунії.

Ім’я особи регулюється її національним законодавством. Однак встановлення імені дитини при народженні регулюється, на вибір, або законодавством держави, спільність громадянства якої є як батьками, так і дитиною, або законодавством держави, де дитина народилася і живе з народження. Захист від актів порушення права на ім'я, вчинених у Румунії, забезпечується відповідно до законодавства Румунії.

Існування та зміст прав, властивих людині, регулюється національним законодавством фізичної особи.

Особа, яка відповідно до національного законодавства недієздатна або має обмежену фізичну правоздатність, не може протиставити цій причині інвалідності особу, яка добросовісно під час укладення акта та згідно із законом місця, де акт був укладений, він вважав її цілком дієздатною. Це правило не застосовується до правових актів, що стосуються сім'ї, спадщини та речових

прав на нерухоме майно, розташоване в іншій державі, ніж країна, де був укладений акт. Крім того, відсутність якості представника, встановленої відповідно до закону, що застосовується до захисту фізичної особи, не може протистояти третій стороні, яка добросовісно довіряла цій якості, згідно із законом місця, де був складений акт, якщо акт був укладений між присутні на території тієї ж держави.

Органічний статус юридичної особи регулюється її національним законодавством. Органічний статус філії, заснованої юридичною особою в іншій країні, регулюється її національним законодавством. Органічний статус дочірнього підприємства регулюється законодавством держави, на території якої воно створило власний штаб-квартиру, незалежно від законодавства, що застосовується до юридичної особи, яка його створила.

Закон про органічний статус юридичної особи регулює, зокрема:

а) її дієздатність;

б) спосіб придбання та втрати якості асоційованого товариства;

в) права та обов'язки, що випливають із якості асоційованого товариства;

г) спосіб обрання, компетенція та функціонування органів управління юридичної особи;

д) його представництво через власні органи;

f) відповідальність юридичної особи та її органів перед третіми особами;

є) зміна установчих актів;

з) припинення та ліквідація юридичної особи.

Іноземні юридичні особи з прибутковою метою, дійсно створені в державі, громадянство якої вони мають, повністю визнані в Румунії. Неприбуткові іноземні юридичні особи можуть бути визнані в Румунії на підставі попереднього схвалення уряду за рішенням суду за умови взаємності, якщо вони діють законно в державі свого громадянства, а встановлені законом цілі не переслідуються суперечать соціальному та економічному порядку в Румунії. Рішення про визнання має бути опубліковане в Офіційному віснику Румунії та в центральній газеті та підлягає оскарженню протягом 60 днів з дати

останньої публікації. Апеляція може бути здійснена будь-якою зацікавленою особою за невиконання будь-якої з умов, передбачених законом.

Іноземна юридична особа, яку визнають, користується всіма правами, що випливають із закону її органічного статусу, за винятком тих, що держава, що визнає, відмовляється через її законодавчі положення. Іноземна юридична особа, визнана в Румунії, здійснює свою діяльність на території країни на умовах, встановлених румунським законодавством щодо здійснення економічної, соціальної, культурної та іншої діяльності.

Злиття юридичних осіб різних національностей може бути здійснено, якщо сукупно виконуються умови, передбачені національним законодавством, що застосовуються до їхнього органічного статусу.

Висновки. Отже, правовий статус фізичних та юридичних осіб у Румунії розкривається через їхні права, свободи, обов'язки, законні інтереси, юридичну відповідальність та гарантії правового статусу. Цей статус дуже схожий до правового статусу за законодавством України, однак має деякі відмінності. Громадяни України на території Румунії мають статус іноземних громадян, а українські юридичні особи – статус іноземних юридичних осіб. Їхнє становище закріплено в Розділі VII Цивільного кодексу Румунії (положення міжнародного приватного права). Правосуб'єктність громадян України та українських юридичних осіб на території Румунії регулюється законодавством України з певними особливостями, визначеними законодавством Румунії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Цивільний кодекс Румунії [Електронний ресурс] : Режим доступу: http://www.dreptonline.ro/legislatie/codul_civil_republicat_2011_noul_cod_civil.php

УДК 343.8

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ – ОСОБИСТЕ ЗОБОВ`ЯЗАННЯ

Солдатенко Олена Анатоліївна
кандидат юридичних наук, доцент
Бойко Володимир Андрійович
слухач вищої освіти
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Анотація. У статті викладено та проаналізовано процесуальні аспекти застосування запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання. конкретизовано зміст і обсяг обмеження права на свободу й особисту недоторканість під час його застосування.

Ключові слова: запобіжні заходи, особисте зобов'язання, слідчий суддя, підозрюваний, обвинувачений.

В сучасних умовах повсякденного життя українського народу криміногенна ситуація набирає все більших обертів. Вона характеризується збільшенням кількості та обсягів кримінальних правопорушень, що направлені на посягання життя і здоров'я громадян, їхніх майнових інтересів. Злочинність стала поширеним явищем, що загрожує національній безпеці України, і потребує рішучих дій з боку органів державної влади шляхом застосування кримінального процесуального законодавства. Важлива роль в цьому питанні надається застосування інституту запобіжних заходів, які були регламентовані нормами Кримінального процесуального кодексу 2012 року (далі – КПК України).

Інститут запобіжних заходів становить великий інтерес для багатьох вітчизняних науковців і вчених, так як прийняття нового процесуального

кодексу в 2012 році зумовило низку дискусій та обговорень як на теоретичному, так і на практичному рівні. Чинний КПК України містить перелік запобіжних заходів, які враховують тяжкість вчиненого кримінального правопорушення, особу підозрюваного (обвинуваченого) та інші обставини. Закріплений перелік запобіжних заходів дозволяє індивідуалізувати їх застосування з урахуванням різних обставин кожного кримінального правопорушення, застосовуючи принцип ситуативного підходу.

Статтею 176 КПК України вказано, що запобіжними заходами є: особисте зобов'язання, особиста порука, застава, домашній арешт, тримання під вартою і вони розташовані у порядку від найбільш м'якого до найбільш суворого.

Особисте зобов'язання – найбільш м'який запобіжний захід, який застосовується як під час досудового розслідування (слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором), так і під час судового провадження (судом за відповідним клопотанням прокурора). Метою його застосування є: забезпечення виконання підозрюваним (обвинуваченим) покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам: переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду; знищити (сховати, спотворити) будь-яку із речей та/або документів, які мають істотне значення для встановлення обставин; незаконно впливати на учасників кримінального провадження; перешкоджати кримінальному провадженню; вчинити або продовжити інше кримінальне правопорушення. Підставою для застосування є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді (суду) вважати, що підозрюваний (обвинувачений, засуджений) може здійснити вищеперераховані спроби.

Сутність застосування особистого зобов'язання полягає у покладенні на підозрюваного (обвинуваченого) зобов'язання виконувати покладені на нього слідчим суддею (судом) обов'язки, які передбачені ст. 194 КПК України (прибувати до визначеної службової особи із встановленою періодичністю; не відлучатися із населеного пункту, в якому він зареєстрований, проживає чи

перебуває, без дозволу слідчого, прокурора або суду;повідомляти слідчого, прокурора чи суд про зміну свого місця проживання та/або місця роботи та інші). Вказані обов'язки письмово під розпис повідомляються та роз'яснюються, що в разі їх невиконання може бути застосований більш жорсткий запобіжний захід і на нього може бути накладено грошове стягнення розміром від 0,25 до 2 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб [1].

Особисте зобов'язання як запобіжний захід застосовується на підставі ухвали слідчого судді (суду) за вмотивованим клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, або прокурора.

Статистичні дані судової практики за 2015-2019 рр. підтверджують те, що судами першої інстанції розглянуто клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання у наступній кількості: у 2015 р. – 27 570; у 2016 р. – 18 009; у 2017 р. – 13 612; у 2018 р. – 9 717; у 2019 р. – 8 594. Вивчення та аналіз вказаної статистичної інформації вказує на те, що відбувається поступове зменшення кількості розглядуваних клопотань щодо застосування запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання.

Законодавець також чітко розподіляє повноваження при здійсненні контролю за додержанням виконанням особистого зобов'язання. Так, під час досудового розслідування контрольні функції здійснює слідчий, а якщо справа перебуває у провадженні суду, то вказана функція переходить до прокурора. Слідчий та прокурор мають право доручити здійснення контролю за виконанням умов застосування особистого зобов'язання іншим співробітникам органам досудового розслідування, які повинні при виявленні порушень, недоліків інформувати слідчого або прокурора, який поклав на них такий обов'язок.

Характеризуючи процедуру застосування особистого зобов'язання, слід звернути увагу на наступні умови такого застосування: поширюється на коло осіб, що вчинили кримінальне правопорушення, яке не становить великої суспільної небезпеки; вказані особи мають постійне місце проживання, а також,

можливо, і постійне місце роботи (навчання); відсутні випадки, коли підозрюваний (обвинувачений) буде переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду; відсутня можливість тимчасового відлучення з постійного місця проживання тощо.

Однією із головних характеристик особистого зобов'язання є ознака його примусовості, в основу якої покладений морально-психологічний примус, що призводить до застосування методу державного впливу на поведінку підозрюваного (обвинуваченого). Але, варто акцентувати на тому, що такий примус може призвести до виникнення негативних наслідків, а саме особа може не виконати покладені на неї обов'язки (ст. 194 КПК України). Загалом застосування особистого зобов'язання покликане на попередження неналежної поведінки підозрюваного (обвинуваченого), що несе собою превентивний характер [2].

Таким чином, підсумовуючи викладений матеріал та норми чинного кримінального процесуального законодавства, робимо висновок про те, що інститут запобіжних заходів є достатньо новим, внаслідок чого нормативна процедура та практична реалізація застосування запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання не зовсім чітко і досконало прописані в положеннях КПК України. Тому, існує потреба більшого вдосконалення та покращення алгоритму застосування особистого зобов'язання, так як грошове стягнення не є надійною силою виконання правопорушником своїх процесуальних обов`язків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI (ред. від 1 вересня 2020 р.) URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення 29.10.2020);

2. Фоміна Т.Г. Особисте зобов'язання: процесуальна характеристика та практика застосування. *Вісник Національної академії правових наук України*.2018. Том 25, № 2. С.41-54.

УДК 364:08

ОРГАНІЗАЦІЙНО-КАДРОВІ ФОРМИ МІНІМІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Суровцева Ірина Юріївна
к.і.н., доцент кафедри соціології та соціальної роботи
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
Бутковська Світлана Олексіївна
магістрантка ДВНЗ
«Приазовський державний технічний університет»

У статті розглядаються питання, пов'язані із професійним вигоранням у працівників системи соціальної роботи. Розкривається синдромом професійного вигорання особистості соціального працівника. Досліджується теоретичне осмислення професійного вигорання працівників соціальної сфери у вітчизняній і зарубіжній науці. Надаються рекомендації щодо ефективного запобігання професійному вигоранню у фахівців із соціальної роботи.

Ключові слова: професійне вигорання; профілактика професійного вигорання; синдром емоційного вигорання; професійна діяльність, професійний стрес соціального працівника.

Актуальність. В епоху глобалізаційних процесів та сучасних соціально-економічних змін, перед працівниками соціальної сфери постають досить складні завдання, обумовлені реформуванням системи соціальної роботи в Україні. Соціальні працівники постійно стикаються з клієнтами, які страждають від втрат близьких людей, хвороб та інвалідності, несуть злидні і, насильство і т.д. Труднощі, властиві соціальній роботі в цілому, поглиблюються складним перебігом соціально-економічного розвитку, тривалим процесом інституалізації соціальної роботи в Україні і, як наслідок, – розмитими межами професійної ідентичності, відсутністю достатньої кількості

технологій вирішення професійних завдань, невизначеністю критеріїв оцінки ефективності наданих соціальних послуг. У цих умовах особлива роль належить особистості соціального працівника, що являє собою основний ресурс, від якого залежить, чи отримає клієнт якісну допомогу і підтримку. Значна кількість емоційно-складних та когнітивно-насичених професійних міжособистісних контактів комплексно впливає на психологічний стан соціальних працівників, зумовлює виникнення емоційного напруження, знижує здатність до саморегуляції. Це явище описується як синдром професійного вигорання - фізичне і психологічне виснаження спеціалістів, що спричиняє психосоматичні розлади і знижує продуктивність їх праці.

Міжнародний досвід свідчить, що соціальні працівники чутливі до змін у соціальній політиці та законодавстві, що іноді девальвує практичні навички на користь бюрократичній звітності, скорочує можливості для кар'єрного росту [1].

Професійна діяльність фахівців соціальної сфери, по-перше, нерозривно пов’язана з інтенсивним інтелектуальним, психоемоційним, фізичним напруженням у процесі налагодження довірливих стосунків з клієнтами та управління стресовими ситуаціями. По-друге, вона насичена низкою стресогенів, серед яких: особиста недостатня професійна готовність, щоденна робота з проблемними ситуаціями клієнтів, міжособистісна взаємодія із комунікантами різного рівня підготовки, вразливості чи агресивності, підвищена емоційна напруженість тощо.

Підвищене значення ролі особистості соціального працівника в Україні обумовлено ще й сильними патерналістськими установками отримувачів соціальних послуг: клієнти очікують допомоги, покладаються на соціального працівника (який сприймається як представник держави), від нього залежать. Соціальні працівники відчувають себе наділеними повноваженнями, носіями інформації, відповідальними за долі інших. Такі установки підтримують авторитарні тенденції у особистості, підвищують вірогідність встановлення непродуктивних відносин між клієнтами і фахівцями.

Синдром професійного вигорання фахівців соціальної сфери є тим деструктивним фактором, що не лише знижує продуктивність діяльності працівників, свідчить про професійний регрес, незадоволеність самореалізацією, руйнує їхнє фізичне та психологічне здоров'я, але і є небезпекою для клієнтів, які звертаються до соціальних служб. Однак проблема профілактики і подолання професійного вигорання фахівців соціальної сфери залишається мало розробленою. Актуальною залишається потреба у створенні системи попередження професійного вигорання фахівців із соціальної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін професійне вигорання (англ. – «burnout») було введено американським психіатром Х.Дж. Фрейденбергером у 1974 році, для характеристики психічного стану здорових людей, які інтенсивно спілкуються з клієнтами, пацієнтами, постійно перебувають в емоційно навантаженій атмосфері при наданні професійної допомоги [2]. Аналіз літератури доводить, що синдром «професійного вигорання» у працях зарубіжних і вітчизняних учених розглядається у зв'язку з його змістом і структурою (Н. Левицька, М. Лейтер, Л. Малець, В. Орел, Т. Форманюк, У. Шуфелі та ін.), визначенням симптомів і фаз (В. Бойко), особливістю прояву у фахівців різних професій (Т. Зайчикова, Л. Карамушка, С. Максименко, Т. Марек, О. Романовська, Т. Ронгінська, П.Сидоров О. Фурсенко, та ін.), вивченням засобів його подолання і профілактики (Б. Лазоренко, Т. Титаренко) та методів діагностики (В. Бойко, Н. Водоп'янової, С. Джексона, К. Маслач, О. Старченкової) тощо.

Метою дослідження є теоретичне узагальнення аспектів, що стосуються професійного вигорання фахівців із соціальної роботи, виявлення основних причин даного явища і заходів з мінімізації його наслідків.

Виклад основного матеріалу. Особливістю професійної діяльності соціальних працівників є те, що окрім професійних знань та умінь вони в значній мірі використовують інтелектуальні та емоційно-вольові ресурси власної особистості і є своєрідними емоційними та інтелектуальними донорами для клієнтів. Вигорання виникає як захисна реакція на стресові ситуації, робить

негативний вплив на психофізичне здоров’я і ефективність діяльності фахівців із соціальної сфери і проявляється в почутті виснаження, особистісної відстороненості від суб’єктів діяльності та зниження мотивації до виконання професійних обов’язків.

Взагалі професійне вигорання є виснаженням енергії у працівників в сфері соціальної роботи, в ситуаціях, коли є відчуття перевантаженості проблемами інших людей. Це супроводжується станом тривоги і фрустрації, що виникають в результаті відданості справі, певного життєвого стилю відносин, що ведуть до провалу очікуваної нагороди. Нечіткі межі професійної компетенції, невизначеність кола посадових обов'язків призводить до того, що одні працівники виявляються надмірно перевантаженими, а інші – недовантажені. Понаднормова робота, велика кількість клієнтів, звітно-бюрократична процедура надання соціальних послуг, недостатня самостійність у прийнятті рішень, мінімальна винагорода за працю – ось серйозні причини для розвитку професійного стресу у соціальних працівників. Часте зіткнення з негативними сторонами життя, труднощі надання реальної допомоги клієнту і невисокий престиж даної професії в суспільстві, додають негативної динаміки в діяльності соціальних працівників. Відбуваються зміни в мотиваційній сфері, розчарування в професії, загальна деформація особистості фахівців. Фактори, що спричиняють професійне вигорання, поділяють на зовнішні і внутрішні. До перших належать: організація праці (перевантаження, невизначені посадові обов’язки, рольовий конфлікт, професійне невизнання); характер діяльності, що вимагає постійної зосередженості й самовідданості; відсутність професійної мотивації та матеріальної зацікавленості. Неможливо повністю виключити і вплив стресових управлінсько-адміністративних чинників на професійне життя.

Внутрішні фактори, які зумовлюють вигорання фахівця, − це надмірне вболівання за клієнтів, недостатня професійно-комунікативна компетентність, завищені тривожність, нервова напруга, особисті амбіції, трудоголізм (самоексплуатація), психічна розбалансованість, внутрішня конфліктність тощо [3].

Загалом виділяють три підходи до визначення синдрому професійного вигорання, що характеризують його як: стан фізичного та психоемоційного виснаження, викликаного довготривалим перебуванням в емоційно перевантажених ситуаціях спілкування («хронічна втома»), який складається з емоційного виснаження, деперсоналізації та редукції власних особистісних прагнень, що викликають зміну поведінки, мислення, почуттів; втрати у здоров'ї, тобто є незворотнім процесом тощо. Закордонні фахівці пропонують розглядати синдром професійного вигорання як трикомпонентне утворення, що складається з емоційного виснаження (відчуття втоми і спустошеності, викликане власною роботою), деперсоналізації (байдуже, негуманне, цинічне ставлення до обов'язків і людей) та редукції особистісних прагнень (виникнення почуття професійної некомпетентності, неуспішності [4]). Попередження професійного вигорання соціальних працівників має здійснюватися у двох напрямах: пом'якшення дії стрес-факторів шляхом підготовки працівників до протидії їм та активізація особистісних ресурсів фахівців для подальшого ефективного подолання негативних наслідків професійних і організаційних стресів [5].

Оскільки у соціальних працівників в більшості випадків відсутня психологічна готовність працювати в умовах тривалих безперервних комунікацій ведення випадку з токсичними (важкими) клієнтами, необхідним інструментарієм профілактичної та корекційної роботи щодо запобігання професійному вигоранню є психологічний супровід соціальних працівників, спрямований на розвиток, заповнення та створення особистісних переваг у протидії вигорянню. Найважливішим інструментарієм запобігання професійному вигоранню соціальних працівників, є заходи, що розвивають кар'єрне забезпечення професійної діяльності в форматі курсів підвищення кваліфікації, перепідготовки соціальних працівників, тренінгів з активізації професійних ресурсів. Профілактичні, лікувальні та реабілітаційні заходи мають спрямовуватися на зняття виробничої напруги, підвищення професійної

мотивації, встановлення балансу між витраченими зусиллями і одержуваним результатом [6].

Готовність адміністрації соціальної служби до попередження і подолання професійного вигорання у своїх працівників виявляється у загальних організаційних заходах:

– Підтримка професійно-психологічної компетентності соціальних працівників.

– Раціональне поєднання оптимального та керованого професійного навантаження.

– Забезпечення адекватного рівня матеріальної та інших видів винагород (заохочень) за результати професійної діяльності.

– Дотримання критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг, санітарно-гігієнічних норм.

– Удосконалення корпоративної культури, попередження актуальних конфліктогенів в організації.

– Підтримка молодих, малодосвідчених та новопризначених співробітників (професійне наставництво, супервайзорська допомога).

Істотна роль в боротьбі з синдромом емоційного вигорання відводиться перш за все самому працівнику. Зарубіжні дослідження демонструють деякі системи подолання та самоменеджменту, які мали місце у респондентів, включаючи фізичні вправи, прослуховування музики, відпустки та насолоду від хобі [7].

Висновки. Незважаючи на актуальність проблеми «вигорання» серед соціальних працівників, комплексу заходів, який би дозволив здійснювати повноцінну профілактику зазначеного синдрому на даний момент немає, є окремі рекомендації. З метою профілактики професійного вигорання спеціалістів із соціальної сфери необхідно здійснювати загальні, адміністративно-управлінські та кадрові заходи, які допоможуть зменшити дію основних факторів, що спричинюють вигорання. Необхідна цілеспрямована робота по профілактиці та корекції синдрому вигорання соціальних

працівників. Основними засобами, здатними скоротити ризик вигорання, як окремого працівника, так і колективу в цілому є супервізія. Психологічні тренінги, консультаційна робота і повноцінне інформування про синдром вигорання, що включає в себе розкриття конкретних методик і способів поліпшення психоемоційного стану.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Lloyd C., King R, Chenoweth L. Social work, stress and burnout: A review.URL:https://www.researchgate.net/publication/29464897_Social_Work_stress_and_burnout_A_review

2. Профілактика професійного вигорання працівників соціальної сфери : методичні рекомендації / за заг. ред. к. мед. н. М. Л. Авраменка. Л.: Всеукраїнський центр професійної реабілітації інвалідів, 2008. 53 с.

3. Лисенкова І. П., Гончарова Г. В. Діагностика, профілактика та корекція синдрому емоційного вигорання у соціальних робітників. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, 2018. Вип. 3.*

4. Главацька О.Л. Попередження та подолання професійного вигорання соціальних працівників. *Науковий вісник ужгородського університету. серія: «педагогіка. соціальна робота». 2019. випуск 2 (45). с.41-45.*

5. Скорик Т. В. Профілактика синдрому «професійного вигорання» соціальних працівників як необхідна умова професійної готовності. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. Вип.3. 2011. С. 98-100.*

6. Карамушка Л. М., Зайчикова Т. В. Проблема синдрому «професійного вигорання» в педагогічній діяльності в зарубіжній та вітчизняній психології. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Т. 1. 2006. С. 210-217.*

7. Beer O. Predictors of and Causes of Stress Among Social Workers: A National Survey. URL: https://swhelper.org/wp-content/uploads/2016/10/Predictors-of-and-Causes-of-Stress-Among-Social-Workers-A-National-Survey-.pdf

УДК 004

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФРЕЙМВОРКА ПІДМІНИ ДАНИХ ДЛЯ ТЕСТУВАННЯ FLUTTER ДОДАТКІВ

Сябро Іван Володимирович
студент
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка» (НТУ «ДП»)
м. Дніпро, Україна

Анотація: Тестування програмного забезпечення відіграє ключову роль у контролі якості програмного продукту. Велику роль відіграє автоматизоване юніт тестування, яке набагато швидше за мануальне або інтеграційне , та зазвичай проводиться на виділеному сервері. Деякі програмні модулі за своєю природою не можуть бути протестовані на виділеному сервері за прийнятний обсяг часу, або взагалі не можуть бути протестовані останнім через наявність лише тестового оточення. Для вирішення таких проблем можна використовувати фреймворки для підміни даних (mock frameworks), замінюючи поноцінні об’єкти або модулі програми, що не можуть бути використанні у тестовому оточенні штучними об’єктами, що імітують роботу справжніх об’єктів.

Ключові слова: тестування, Flutter, мобільні додатки, модульне тестування, mock фреймворк.

Мета роботи. Аналіз проблем, що виникають у ході тестування мобільних Flutter додатків та їх вирішення за допомогою фреймворка підміни даних.

Матеріали та методи. Flutter - це набір інструментів користувальницького інтерфейсу для створення гарних, нативно компільованих застосунків для мобільних, веб та десктопних платформ з єдиною кодовою

базою. Одними із головних переваг Flutter є можливість оновлювати візуальне відображення застосунку на екрані за лічені мілісекунди за допомогою гарячого перезавантаження зі збереженням стану (Stateful Hot Reload), компіляція коду у нативний машинний код з використанням нативних Dart компіляторів, що надає високу продуктивність, як у нативних мобільних додатках та наявність великої кількості віджетів, що включають в себе усі критичні відмінності між платформами, такі як навігація, прокрутка сторінок, іконки та шрифти. Під час розробки програмних систем та додатків необхідно переконатися, що створюваний програмний продукт працює належним чином. Цей процес називається контролем якості (Quality Assurance) або просто тестуванням програмного забезпечення.

Одним із видів тестування є автоматизоване модульне тестування або юніт тестування (unit testing). Модульне тестування представляє собою метод тестування програмного забезпечення, який включає в себе тестування індивідуальних елементів вихідного коду - наборів одного або кількох програмних модулів разом із асоційованим набором контрольних даних, використовуваних та операційних процедур, з метою перевірки їх на придатність до використання.

Перевагою такого методу тестування є надзвичайно велика швидкість та можливість автоматизованого запуску об’ємної кількості тестів без участі людини. Інколи при юніт тестуванні виникає проблема зовнішньої залежності, через яку тест неможливо виконати у тестовому середовищі. Одним із способів вирішення цієї проблеми є використання мок об’єктів (mock objects), які імітують поведінку реальних об’єктів, необхідних при роботі тесту, але недоступних через обмеження тестових систем.

Для максимально коректних результатів тестування потрібно надавати пріоритет реальним об’єктам замість мок об’єктів, оскільки вони не змінюють поведінку системи. Але у деяких випадках використання реальних об’єктів є недоцільним, особливо коли останні є доволі важкими об’єктами та сповільнюють роботу тестової системи.

Сучасні мобільні додатки мають багато схожого функціоналу. Більшість з них обмінюються даними із сервером за допомогою мережі Інтернет, зберігають персональні дані на пристрої у локальну базу даних, роблять фото/відео за допомогою камери, відстежують місцезнаходження за допомогою GPS, а також використовують різноманітні датчики, такі як датчик яскравості, датчик наближення, гіроскоп [1]. Всі вищеперелічені можливості недоступні у тестовому оточенні, тому доцільно використовувати мок об'єкти для покриття тестами функціоналу, що їх використовує.

Іншим прикладом доцільного використання мок об'єктів під виконання модульного тестування є додаток, що включає у себе функціонал календаря. Такий мобільний застосунок швидше за все матиме систему перегляду різних днів, недель, місяців та розклад запланованих заходів або подій, що вносяться користувачем. Для кожної події може існувати спеціальне нагадування, яке повинно у заданий сповістити користувача про наступ цієї події. Тестування такого функціоналу в умовах реального часу було б дуже довгим. Для події, що відбудеться через п'ять хвилин, тестовій системі потрібно чекати стільки ж часу, що перевірити коректність роботи програмного модуля повідомлень. Це ускладнює роботу, але робить її практично можливою. Але ж якщо повідомлення повинно бути надіслано через день або тиждень, або взагалі місяць, то робота тестового сервісу буде завершена за практично прийнятний проміжок часу. У такому випадку також доцільно використовувати об'єкти, що імітують роботу системи часу, та можуть задавати необхідне значення, роблячи систему здатною до тестування.

Мок об'єкти імітують поведінку реальних об'єктів, використовуючи той самий інтерфейс класу, що і реальний об'єкт. Таким чином тестуюма система вважає, що вона продовжує працювати із реальними даними у штатному режимі. Більша частина фреймворків для підміни даних має можливість детально вказувати імена методів та набір параметрів, при виклику яких потрібно виконати імітовану поведінку. Деякі з них навіть мають навіть механізми верифікації, що перевіряють кількість викликів методу або

властивостей об’єкта, передані при цьому переметри, та навіть порядок їх виклику. Наразі найпопулярнішим фреймворком для підміни даних на Flutter є бібліотека mockito, що включає у себе всі раніше перелічені можливості підміни даних.

Окрім явної користі від використання мок об’єктів, існують деякі застереження, зумовлені їх природою. Мок об’єкти дозволяють дуже ретельно настроювати поведінку імітованого об’єта. При великій кількості такого коду, що використовує внутрішній стан об’єкта, може виникнути проблема при рефакторингу останнього. Внутрішня конструкція об’єкту зміниться, та мок код потребуватиме доробок або переписання. Звідси виходить правило, що тестувати та імітувати потрібно зовнішню поведінку об’єктів, а не внутрішній стан. Інше застереження полягає у тому, що імітована поведінка також потребує додаткової уваги, оскільки вона повинна відповідати тій, яку заміщує. При невідповідності або її неправильній роботі, модульні тести можуть показувати коректні результати у той час, коли при реальній роботі системи будуть збої [2].

Результати та обговорення. Для контролю якості програмного продукту спершу необхідно аналізувати його функціонал. Модульні тести надають можливість швидкої та систематично автоматизованої перевірки працездатності додатків. Для підтримки ефективності та покриття тестами функціоналу із зовнішніми залежностями використовується фреймворки підміни даних та створення мок об’єктів, одним із таких є фреймфорк mockito для Flutter. Мок об’єкти імітують поведінку реальних об’єктів у системі таким чином, що вона вважає, що продовжує працювати із реальними об’єктами, завдяки однаковому інтерфейсу реальних та мок об’єктів. Поведінку мок об’єктів можна детально настроювати, але не слід зловживати такою можливістю, оскільки при зміні поведінки або рефакторингу реальних об’єктів доведеться змінювати код, що використовує підміну даних. Поведінка, яка підміняє реальну, повинна відповідати вимогам системи та максимально схоже імітувати реальну для отримання достовірних результатів тестування.

Висновки. Застосування фреймворка підміни даних у тестуванні мобільних Flutter додатків дасть змогу підвищити швидкість швидкість написання та швидкість виконання автоматизованих модульних тестів, а деяких випадках зробить можливим тестування коду, який неможливо тестувати у звичайному тестовому середовищі.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Нотт Даніель. "Hands-On Mobile App Testing" – 2015
2. Ошерове Рой. "The Art of Unit Testing" – 2009

УДК [785:7.071]:378.147

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГІТАРНОГО АНСАМБЛЮ

Таран Віталій Олександрович
студент
Данилюк Микола Миколайович
к.п.н, доцент
Харківський національний педагогічний
університет імен Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

Анотації. В статті досліджено історію появи гітарного мистецтва, визначено сучасні тенденції розвитку гітарного ансамблю, охарактеризовано основні досягнення у розвитку українського гітарного мистецтва. Виділено наслідування традицій, закладених в західноєвропейській гітарній музиці.

Ключові слова: ансамбль, гітарний ансамбль, сучасна музика, гітара, репертуар, українські композитори, твори.

Постановка проблеми. Гітара має багатогранну історію. Це один з тих музичних інструментів, популярність якого зростає так само як і кількість її прихильників. Тому в Україні існує велика кількість музичних навчальних закладів, де навчають грі на гітарі – це музичні школи, студії, музичні училища та училища культури, університети, музичні академії.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Питання розвитку музичного інструментарію у стародавні часи розкривається в праці Є. Герцмана; специфіка розвитку гітарного мистецтва загалом та використання класичної гітари в ансамблі розкривається в дисертаційному дослідженні О. Петропавловського; актуальні питання сучасного академічного гітарного виконавства розглянуто в статті О. Хорошавіної; питання видобування звуків на класичній гітарі присвячена праця В. Козліна.

Метою статті є дослідження сучасних тенденції розвитку гітарного ансамблю.

Виклад основного матеріалу. Гітара – це один з найбільш давніх струнно-щипкових інструментів, що дійшов до наших днів. Незважаючи на її популярність, досить мало відомо про її походження. Вважають, що батьківщиною гітари є Іспанія, там вона отримала остаточний свій вигляд і звідти розповсюдилась по всій Європі і цілому світу. У багатьох музикознавців і дослідників виникало питання про те, звідки гітара з'явилась в Іспанії. Питанням походження і розвитку гітари цікавилось багато дослідників, особливо, починаючи з 60-х років минулого століття, коли почали застосовувати метод іконографічного аналізу, що дав змогу точніше дослідити будову та основні характерні риси інструмента.

Але через відсутність документальних підтверджень їх теорії відрізняються одна від одної. Плутанина в цій сфері виникає ще й через недостатнє визначення, що насправді представляла собою гітара в ранніх її формах. На даний час з'явився ряд цінних цікавих матеріалів, що дають змогу відносити появу гітари до часів древніх цивілізацій Єгипту та Шумерів [1, с.71].

Гітарне мистецтво є сферою, що спирається на традиції західноєвропейської музики. У XX столітті почав зароджуватись інтерес до гітари з боку професійних композиторів, що свідчить про серйозніше ставлення до неї та відродження тих традицій, які було започатковано в західноєвропейському просторі XVIII століття. Твори провідних композиторів заклали основу для формування принципово іншого ставлення до гітари, які згодом були успадковані у вітчизняній практиці. Значний інтерес до гітари та розквіту виконавської практики у вітчизняному просторі відзначив український дослідник В. Блажевич: «Гітарне виконавство XX століття поступово переходить на якісно новий рівень. Репертуар інструменту оновлюється, з'являється більше академічної музики, що сприяє професіоналізації гітари на території України. Радянський період у розвитку гітарного мистецтва увійшов в історію відомими іменами виконавців та педагогів, основоположників сучасних

виконавських традицій і розробників методик гри» [2, с. 353]. Усі ці чинники, як-от поява виконавської школи, підтриманої численними методичними розробками, сприяла потребі формування репертуару, що й реалізували багато творців.

Нині є чимало композиторів, яких по праву можна йменувати творцями гітарної музики, багато з них є композиторами-гітаристами, що поєднують написання творів з виконавською діяльністю.

У творчості вітчизняних композиторів-гітаристів можна виділити кілька основних тенденцій. Насамперед – це наслідування традицій, що заклали в гітарну музику такі західні композитори, як Х. Родріго, Х. Туріна, Ф. Морено-Торроба, Р. Дієнс, М. Кастельнуово Тедеско, М. Понсе. Другим напрямком гітарної творчості вітчизняних авторів є відродження старовинної музики, створення образності, яка відповідає ідеалам доби середньовіччя, Відродження, бароко. Крім цього, ряд композиторів можуть поєднувати ознаки першого та другого напрямку, додаючи яскраві та впізнавані елементи українського народного мелосу. Наразі, в творчості українських композиторів-гітаристів наявні твори для дитячого віку і твори, розраховані на високий професійний виконавський рівень – обробки народних пісень, перекладення для гітари, мініатюри, концертні твори, ансамблеві (в тому числі для ансамблю гітар). Усе це є передумовою запоруки чималих перспектив подальшого розвитку українського гітарного виконавства [3, с.11].

У 2019 р. виповнилося 30-років класу гітари Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського. Серед видатних творчих досягнень харківської гітарної школи, однією з найважливіших і одночасно нових перспектив розвитку, є створення студентського гітарного оркестру (художній керівник і диригент Володимир Доценко). В українській концертно-виконавській практиці це один із перших гітарних оркестрів, що ставить перед учасниками цілий ряд завдань: технічних – розсадження оркестру, робота зі звукооператором в великих залах, інструментальний склад; виконавських – специфіка диригентського жесту (пружиниста точка для забезпечення якісного

ансамблю у щипкових інструментів, використання прийомів sul tasto і sul ponticello в різних групах для більш рельєфного звучання оркестру). Також, з огляду на те, що основу репертуару оркестру складають гітарні квартети, з'являється необхідність переосмислення звучання цих творів [2, с.12].

Крім цього в репертуарі оркестру і «картинна» музика Лео Брауера, і українська сучасна музика молодих авторів, і мініатюри мінімалістів, де в малій кількості нот живе великий і важливий для слухача і виконавців сенс.

Серед незаперечних переваг гітарного оркестру Володимир Доценко виділяє величезну палітру фарб при відносній камерності звучання. В такому оркестрі немає великих контрастів або потужних динамічних перепадів. Час, як ніби застигає, і на цьому тлі проявляється новий пейзаж, точніше сказати надзвичайна обскура, яка емоційно поглинає тебе і дає нові фарби картини – повне занурення у різноманітні палітри індивідуального стилю та візуального ефекту.

Складно синхронізувати звучання в силу невеликої довжини звуку гітари. Також потрібно домогтися єдиного ладу. Гітара – це інструмент, де лад часто «пливе» в силу об'єктивних обставин, проблема полягає в тому, що кожен інструмент певної фірми, конкретного майстра, по-різному звучить і реагує на вологу, на погодні умови, навіть на протяг. Гітара підкреслює харизму виконавця, але також підкреслює і її відсутність. Навіть найсуворіші критики, якими є колеги по творчому цеху, назвали перший концерт студентського гітарного оркестру ХНУМ ім. І. П. Котляревського справжнім проривом.

Висновок. Гітарне мистецтво на зламі XX-XXI століть позначене динамікою, що підтверджують успіхи його представників у міжнародній конкурсн-фестивальній та гастрольно-концертній практиці. Активізувалась також творчість українських композиторів, які пишуть твори для солістів-віртуозів та ансамблевих складів із гітарою. На даний час їхній доробок становить кількісно значну, різножанрову групу високохудожніх композицій, що вже надійно увійшли до виконавського репертуару не лише українських, а й зарубіжних музикантів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гсрцман Е. В. Музыка Древней Греции и Рима. Спб.: Алетейя, 1995. – 328 с.

2. Доценко В. Гітарний оркестр ХНУМ імені І. П. Котляревського: методологічний та виконавський аспекти (фрагмент) / «Гітара в Україні. – №13. – 2020. – С. 11-12.

3. Петропавловский А. А. Гитара в камерном ансамбле: автореф. дис.канд. искусствоведения: 17.00.02. Нижегород. акад. им. М. И. Глинки. Нижний Новгород. – 2006. – 21 с.

4. Козлін В. Й. Гітара / Українська музична енциклопедія // Інститут мистецтвознавста, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. – К., 2006. – Том 1. – С. 462 – 465.

5. Хорошавіна О. Актуальні питання сучасного академічного гітарного виконавства, наук. Вісник НМАУ ім. Чайковського. – Київ. – 2009. – Вип. 82. – С. 61-68.

6. Блажевич В. О. Музично-виконавські традиції західноєвропейської гітарної школи / В. О. Блажевич // Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 14–15 квітня 2016 року, м. Київ. – Київ, 2016. – С. 353–360.

УДК 13.00.02

О НЕКОТОРЫХ НЕДОСТАТКАХ ПРЕОБРАЗОВАНИЯ КЛАССИЧЕСКОГО ПОДХОДА ОБУЧЕНИЯ В ДИСТАНЦИОННЫЙ

Тищенко Николай Андреевич
преподаватель
Национальный технический университет Украины
«КПИ им. И. Сикорского»
г. Киев, Украина

Аннотация: в статье кратко представлены некоторые сложности, с которыми столкнулись преподаватели во время экстренного перехода от классического способа преподавания своих дисциплин к дистанционному.

Ключевые слова: дистанционное образование, образовательный процесс

В сложные времена пандемии COVID-19 преподавателям всех образовательных учреждений пришлось экстренно перестроиться на режим дистанционного образования. Уже сейчас этот переход от классического метода преподавания к использованию современных информационно-коммуникационных технологий может представить нам некоторые результаты. В наши дни реализация такого подхода, к сожалению, столкнулась с массой сложностей, и, стоит отметить, эти сложности не всегда вызваны исключительно технологическими проблемами [1, с. 82].

Первое, что следует принять к сведению, это отсутствие целостности подхода в использовании информационно-коммуникационных технологий, что, в свою очередь, привело к качественному снижению предоставления образования учащимся всего мира. Чаще всего преподавателей школ, технических училищ и университетов ближнего и дальнего зарубежья ставили перед фактом о необходимости реализации дистанционного образования, но не разъясняли детально о способах и методах этого процесса. Как следствие,

преподаватели вынуждены были придумавать заново «колесо» в то время как на рынке образовательных услуг уже давно существовали и активно реализовывались масса готовых программных продуктов.

Во-вторых, преподаватели, желающие конвертировать свои курсы в дистанционную среду столкнулись с отсутствием специального вспомогательного персонала, который мог бы технически реализовать этот переход в рамках определённого учебного заведения [2, с. 49].

Третье, о чём следует упомянуть, это масса времени преподавателей, которое они потратили на самообучение кустарным методом, поскольку приходилось получать знания самостоятельно, часами вычитывая форумы и просматривая обучающие видео ролики социальной сети Youtube, из-за чего созданные ними курсы нуждались в постоянной доработке, что забирало массу сил и времени.

Подводя итоги, следует отметить, что причины увеличения нагрузки на образовательный процесс и снижение коэфициента полезного действия сейчас до сих пор изучается и, к счастью, проблемы, которые имели место в начале процесса экстренного перехода от классического метода преподавания к дистанционному, со временем решаются.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Talbot Ch. Studying at a Distance / Talbot Ch. – Maidenhead Philadelphia: Open University Press, 2020. – 174 p.

2. White C. Language Learning in Distance Education / White C. – Cambridge: Cambridge University Press, 2019. – 258 p.

УДК 378.015.31

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НАД МУЗИЧНИМ ТВОРОМ

Ткаченко Тетяна Володимирівна
д.п.н., професор
Харківський національний університет
імені І. П. Котляревського
м. Харків, Україна
Шумська Ольга Олександрівна
к.п.н., доцент
Харківська гуманітарно-педагогічна академія
м. Харків, Україна

Анотація. У роботі схарактеризовано особливості підготовки студентів мистецьких спеціальностей до самостійної роботи над музичним твором; визначено її роль і місце в процесі навчання. Розглянуто основні методи самостійної роботи, а також завдання, які необхідно вирішувати педагогу-музиканту в процесі підготовки студентів до самостійної роботи.

Ключові слова: самостійна робота, студенти-музиканти, музичний твір, методи самостійної роботи.

Одним із найважливіших завдань педагога-музиканта у виконавському класі слід уважати розвиток у студентів навичок самостійної роботи над музичним твором, уміння на основі уважного та вдумливого вивчення нотного тексту створювати та реалізовувати свій виконавський задум [1, с. 15-17]. З цим пов’язане виховання творчої ініціативи здобувачів вищої освіти, формування у них чітких уявлень про методику розучування твору та прийоми роботи над різними виконавськими труднощами.

Зважаючи на широту завдань у період навчання у закладі вищої освіти та обмежену кількість навчальних годин, допускається різний рівень довершеності роботи над музичним твором. Так, крім творів, що плануються на академічний концерт, залік або іспит, усі інші можуть опрацьовуватися здобувачами вищої освіти самостійно в плані ознайомлення.

Ураховуючи специфіку підготовки спеціалістів мистецьких спеціальностей, можна визначити основні методи самостійної роботи, які сприяють формуванню і розвитку виконавських умінь та навичок, а саме:

- репродуктивний метод, який використовується протягом усього процесу навчання як на індивідуальних заняттях, так і в самостійній роботі. Він реалізується в репетиційній практиці. Багаторазове програвання музичного твору або його фрагментів призводить до підвищення якості виконання.

- метод вправ, який використовується для розвитку технічних навичок, аплікатурної техніки тощо. Він полягає в розучуванні і виконанні гам, етюдів, а також застосовується при повторенні технічних пасажів твору, що розучується.

Безліч професійних і психологічних завдань, які необхідно вирішувати педагогу в процесі підготовки студентів до самостійної роботи над музичним твором, актуалізує використання тих чи інших методів з його педагогічного арсеналу. Зокрема, продуктивності творчої самостійної роботи студентів значною мірою сприяє використання словесних методів (бесіда, розповідь). Спрямовуючи здобувачів вищої освіти на самостійне вивчення музичного твору, педагог разом зі студентом має зробити виконавський аналіз твору, розповісти про особливості звуковидобування, визначити послідовність етапів розучування твору [2, с. 76].

При визначенні етапів самостійної роботи над музичним твором свою ефективність довів демонстраційно-ілюстративний метод. Наприклад, під час пояснення як самостійно розучувати музичний твір викладачеві доцільно виконувати фрагменти цього твору, концентруючи увагу студента на особливостях виконання, звучання, динаміки, можливих технічних труднощах.

Значно спрощує самостійну роботу над музичним твором і сприяє її продуктивності метод аналізу нотного тексту. Студенти мають проаналізувати, який темп поставлений композитором, як позначена динаміка, які темпові та тональні відхилення мають місце в даному творі, де кульмінація, які штрихи необхідно використовувати при виконанні твору тощо.

Завданням викладача є також роз'яснення здобувачам вищої освіти основних положень, принципів і прийомів пошуку власного інтерпретаційного рішення, а саме:

- Осмислення змісту твору як культурного продукту конкретної епохи з властивою саме цій епосі системою образів та атрибутикою музичної мови, адже кожна епоха має свої відмітні ритмічні, гармонійні, фактурні моделі, систему художніх образів тощо, які найбільш адекватно відображають естетичну природу мистецтва того чи іншого історичного періоду.

- Проблемно-стильовий аналіз твору, що передбачає його виконавське тлумачення в певному стилістичному ключі або ракурсі. Володіння знаннями щодо музичних стилів допомагає витримувати принцип відповідності авторському задуму. Важливим виконавським завданням є також осмислення твору як художньої цілісності, побудованої на взаємовідносинах і взаємозв'язках частин і цілого.

- Інструментом, що дозволяє реалізовувати авторський текст, є власне виконавська техніка (спеціальні прийоми артикуляції, туше, виконавський апарат). Виконавська техніка не лише безпосередньо пов'язана з фактурою, динамікою, інтонаційною та гармонійною структурою, ритмом і формою твору, але й зумовлюється ними.

Отже, вкрай важливо стимулювати самостійну роботу студентів-музикантів, тому що вона є запорукою високих показників як у навчанні, так і в подальшій професійній діяльності. На аудиторних заняттях необхідно сформувати у здобувача вищої освіти навички самостійної роботи над музичним твором, вміння без сторонньої допомоги підготувати твір до публічного виконання. Ця робота буде продуктивною за умови, якщо перед

здобувачем вищої освіти будуть поставлені конкретні аналітичні та виконавські завдання і окреслено план самостійної роботи над твором.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексюк Л. Н. Организация самостоятельной работы студентов в условиях интенсификации обучения : Учебное пособие для слушателей ФПК. – Киев, 1993. – 336 с.

2. Рудницька О. Педагогіка : загальна та мистецька : Навчальний посібник. –Київ : Освіта, 2012. – 270 с.

УДК 342.511.1

ІНСТИТУТ ГЛАВИ ДЕРЖАВИ В СОЦІАЛІСТИЧНИХ КРАЇНАХ (НА ПРИКЛАДІ КУБИ ТА КНР)

Третяк Тетяна Володимирівна
студентка юридичного факультету
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Анотація: У даній статті розглянуті особливості інституту глави держави у соціалістичних країнах на прикладі Китайської Народної Республіки та Куби, встановлено особливості їхнього конституційного статусу, порядку обрання та обсягу повноважень. У цьому досліджені виявлено схожі та відмінні риси однакових за своєю природою конституційних механізмів.

Ключові слова: глава держави, соціалістичні країни, КНР, Куба, Конституція.

Глава держави – це посадова особа чи орган, які займають вище місце в системі органів держави. Існує чотири підходи до з'ясування ролі глави держави відносно поділу влади. У соціалістичних країнах має місце фрагментарний підхід, який передбачає єдину (неподільну) систему органів державної влади, де глава держави є складовою частиною цієї системи.

У Китайській Народній Республіці (далі по тексту – «КНР») відповідно до ст. 79 Конституції главою держави є Голова КНР [1]. На Кубі главою держави є Президент Республіки - Presidente de la República de Cuba (ст.125 Конституції) [2]. Посада Президента була введена за результатами референдуму, проведеного на Кубі в лютому 2019 року, а оновлена Конституція була прийнята у квітні того ж року. До цього з 1976 року главою держави був голова

Державної ради, яка, у свою чергу, формувалась з числа депутатів Національної асамблеї.

Розглянемо особливості, які стосуються порядку обрання та повноважень голів держав у соціалістичних країнах.

На Кубі згідно з Законом про вибори [3], прийнятого у серпні 2019 року, та Конституцією, Президент обирається абсолютною більшістю Парламентом (Національною асамблеєю народної влади) на п'ять років, і може займати посаду не більше двох термінів поспіль (ст.126 Конституції). Кандидатом може бути депутат Парламенту, який є громадянином Куби за народженням, який не має іншого громадянства і проживає в країні протягом останніх п'яти років. Балотуватися в Президенти можуть особи, які досягли віку 35 років і не більше 60 (для першого терміну) (ст.127 Конституції).

Віце президентом може бути обраний громадянин Куби, що володіє виборчим правом та досяг віку 35 років. Він призначається одночасно з Президентом (ст.129 Конституції).

Згідно із Законом про вибори, Національна комісія щодо кандидатур, що складається з семи представників політичних і громадських організацій, готує список кандидатів. Перед виборами комісія проводить консультації з членами Парламенту, на яких ті можуть висунути свої пропозиції з питань виборів. Після цього скликається позачергова сесія Національної асамблеї народної влади і проводиться таємне голосування.

У Китаї Голова і заступник Голови КНР обираються Всекитайскіми зборами народних представників (далі по тексту – «ВЗНП») - найвищим державним органом Китаю, який також має повноваження усунути Главу та інших державних службовців з посади. До кандидатів є такі вимоги: громадянство, 45-річний вік, наявність права обирати і бути обраним (ст. 79 Конституції). Вибори та усунення вирішуються простою більшістю голосів.

Список кандидатів формується Президією ВЗНП на основі думки більшості депутатів. На практиці, однак, правляча Комуністична партія Китаю резервує пост Глави для свого нинішнього генерального секретаря. Як і всі

посадові особи держави, які обираються ВЗНП, Глава обирається на основі одного виборчого бюлетеня.

У разі, якщо посада Глави стає вакантною, віце-глава вступає на посаду (ст. 84 Конституції). У разі, якщо обидві посади стають вакантними, Глава Постійного комітету ВЗНП тимчасово виконує обов'язки Глави до тих пір, поки ВЗНП не зможе обрати нового Главу і віце-главу.

11 березня 2018 року внесли до Конституції зміни, що скасували обмеження на обіймання посади Глави держави не більше двох термінів поспіль (по 5 р.). Тепер Голова КНР зможе залишатися на посаді довічно.

Стосовно повноважень, то Президент Республіки Куба згідно зі ст. 128 Конституції представляє державу і керує її загальної політикою; направляє зовнішню політику; схвалює закони, видані Національною асамблеєю народної влади; пропонує осіб на посади прем'єр-міністра, голови Верховного народного суду, Генерального прокурора Республіки; є Верховним Головнокомандувачем; випускає при виконанні своїх повноважень укази Президента і ін. положення; головує на засіданнях Ради міністрів або його виконавчого комітету; та має інші повноваження, встановлені Конституцією або законами.

Голова КНР за ст. 80 Конституції на підставі рішень ВЗНП і його Постійного комітету опубліковує закони, призначає і зміщує Прем'єра і заступників Прем'єра Державної ради, членів Державної ради, міністрів, опубліковує укази про введення воєнного стану, оголошує про стан війни і опубліковує укази про мобілізацію, та має інші повноваження. Голова також проводить державні візити від імені Народної Республіки; цей пункт, відповідно до Конституції, є єдиною владою, яка не передбачає жодної форми нагляду з боку ВЗНП.

Отже, порівнюючи конституційно-правовий статус одноосібних голів КНР та Куби, ми стикаємось із тим, що вони всі обираються вищими органами народного представництва. Тобто, в значній мірі вони залежні від єдиної легальної партії – комуністичної. Оскільки переважна більшість повноважень Глави КНР залежать від ратифікації ВЗНП, Глава, по суті, є символічним

постом без прямої думки в управлінні державою. Він задуманий головним чином функціонувати як символічний інститут держави. На Кубі прийняття нової Конституції свідчить про подальшу демократизацію політичного життя. Президент тут має політичну, законодавчу і судову владу, а отже, відрізняється від посади цілком залежної Голови КНР.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція Китайської народної республіки (у редакції від 11 березня 2018 року) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://chinalaw.center/constitutional_law/china_constitution_revised_2018_russian/.

2. Конституція Республіки Куби, 2019 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.constituteproject.org/constitution/Cuba_2019.pdf?lang=en.

3. Закон про вибори Республіки Куба, 2019 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.bnjm.cu/secc/home/ley-electoral.pdf

ИССЛЕДОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ МАССОВОЙ ДОЛИ НАПОЛНИТЕЛЯ НА ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОЦЕССА КРИСТАЛЛИЗАЦИИ ПОЛИМЕРНЫХ МИКРОКОМПОЗИТОВ

Фиалко Наталия Михайловна
член-корр. НАН Украины
доктор техн. Наук
профессор, зав. отдела
Институт технической теплофизики НАН Украины
г.Киев, Украина
Динжос Роман Владимирович
доктор техн. наук, профессор,
Николаевский национальный университет
им В.А. Сухомлинского, г.Николаев
Украина, Институт технической теплофизики
НАН Украины
Прокопов Виктор Григорьевич
доктор техн. Наук
профессор, вед.научн.сотр.
Шеренковский Юлий Владиславович
к.т.н.,ст.научн.сотр., вед.научн.сотр.
Институт технической теплофизики НАН Украины
г.Киев, Украина

Введение. Полимерные микро и нанокомпозиты в последнее время находят все более широкое применение для создания различных элементов современного энергетического оборудования. Перспективы использования полимерных микрокомпозитов связаны, в частности, с применением их высокотеплопроводных модификаций, которые могут применяться для изготовления теплообменных поверхностей различного назначения, замены

металлических элементов в электродвигателях и генераторах, и т.д. Особого внимания заслуживает возможность получения новых высокотеплопроводных полимерных композиционных материалов путем варьирования их составляющих – типа полимерной матрицы и наполнителя.

Цель работы. Цель работы заключается в исследовании закономерностей влияния массовой доли наполнителя (ω) на основные параметры процесса кристализации из расплава полимерных композитов на основе различных матриц - полипропилена, полиэтилена, поликарбоната, при их наполнении микрочастицами меди..

Материалы и методы Для создания плимерных микронанокомпозитов использовались два метода. Первый основывается на смешении компоненов в сухом виде, при дальнейшем горячем пресовании этой композиции. Второй основан на смешении компоненов в раплаве полимера и дальнейшем придании композиту необходимой формы способом горячего пресования. При проведении исследований использавалась экспериментально-теоретическая методика определения механизмов структурообразования полимерных микрокомпозитов, включающая в себя два этапа. Первый этап представлял собой эксперементальное определение экзотерм кристализации микрокомпозита при его охлаждении из расплава с заданной постоянной скоростью. На втором этапе этой методики теоретически определялись характеристики структурообразования композитов, с использованием полученных экспериментальных данных.

Результаты и обсуждение При теоретическом определении параметров структурообразования рассматривались две стадии - начальная стадия кристаллизации (стадия нуклеации) и стадия кристаллизации во всем объеме композита. В первой из указанных ситуаций определению подлежали следующие основные характеристики кристаллообразования, как приведенный параметр нуклеации a_m и приведенный транспортный барьер K_m

$$a_m = Z/k\left(\Delta H_m^o\right)^m, \; K_m = A\exp\left(\Delta E/kT_N\right) \quad (1)$$

где Z – энергия нуклеации; k - постоянная Больцмана; ΔH_m^0 – энтальпия плавления; m – безразмерный параметр формы; T_N – температура начала кристаллизации; ΔE – энергия активации; A – числовой коэффициент.

Кроме того, необходимо было провести анализ размерности кристаллообразования, связанной с параметром m. Для определения величин a_m и K_m применялось уравнение нуклеации.

$$\ln\left\{V_t\ \left[(m+1)\,T_N - T_{\mathrm{M}}\right](T_{\mathrm{M}})^m / T_N^2\,(\Delta T)^{m+1}\right\} = \ln\left(K_m/a_m\right) - a_m(T_{\mathrm{M}})^m / T_N(\Delta T)^m, \qquad (2)$$

где V_t - скорость охлаждения; T_{M} – температура расплава, соответствующая максимальному значению удельного теплового потока; ΔT – температурный интервал кристаллизации. Относительно второй стадии кристаллизации (кристаллизации во всем объеме композита), то экспериментальные экзотермы кристаллизации рассматривались в предположении наличия двух механизмов кристаллообразования, первый из которых связан с кристаллизацией собственно полимерной матрицы (что реализуется на флуктуациях плотности полимера), и второй – с кристаллизацией, в которой роль ее центров играют частицы наполнителя. Соответственно результаты экспериментов по кинетике кристаллизации анализировались согласно с модифицированным уравнением Колмогорова – Аврами.

$$\alpha(\tau) = f\left[1 - \exp\left(-K_n'\ \tau^{n'}\right)\right] + (1-f)\cdot\left[1 - \exp\left(-K_n''\ \tau^{n''}\right)\right], \qquad (3)$$

где f – относительная доля механизма кристаллизации, связанного с кристаллизацией собственно полимерной матрицы; K_n - эффективная константа скорости; n - псевдопараметр формы; α - относительная объемная доля кристаллической фазы; τ - приведенное время, $\tau = V_t \cdot t$; t – время; надстрочные индексы «'» и «''» относят величины к первому и второму из указанных механизмов. В работе исследуются особенности структурирования полимерных нанокопозитов, наполненных частичками меди, при разных массовых долях наполнителя (0,5; 1,0; 2,0 і 4,0)% и варьировании скорости охлаждения от 0,5 К/мин до 20,0 К/мин. В табл. 1 приведены соответствующие данные для

начальной стадии кристаллизации – стадии зарождения отдельных структурно-упорядоченных подобластей для V_t=2,0 К/мин. Величина R в табл. 1 обозначает коэффициент корреляции экспериментальных и расчетных данных. Результаты, которые представлены, получены с применением уравнения (2) для двух значений параметра формы m (m=1 и m=2).

Таблица 1

Параметры структурообразования на начальной стадии кристаллизации полимерных микрокомпозитов на основе полиэтилена, полипропилена и поликарбоната, наполненных частицами меди, при различных методах их получения для V_t = 2,0 К/мин.

ω, %	a_1, К	K_1, 1/с	R_1	a_2, 10^{-6}К	K_2, 1/с	R_2	a_1, К	K_1, 1/с	R_1	a_2,10^{-6} К	K_2, 1/с	R_2
Метод I							Метод II					
Матрица-полиэтилен												
0,2	0,164	0,053	0,80	2,94	0,102	0,96	0,179	0,052	0,81	2,94	0,101	0,95
0,3	0,189	0,050	0,85	3,21	0,092	0,97	0,195	0,049	0,82	3,02	0,061	0,94
1,0	0,195	0,039	0,88	3,34	0,056	0,95	0,223	0,038	0,82	3,12	0,059	0,93
4,0	0,231	0,031	0,89	3,97	0,052	0,98	0,246	0,029	0,81	4,32	0,051	0,97
Матрица-полипропилен												
0,2	0,162	0,074	0,85	2,86	0,109	0,95	0,169	0,071	0,88	2,98	0,098	0,97
0,3	0,164	0,069	0,82	2,98	0,101	0,92	0,216	0,064	0,89	3,56	0,092	0,95
1,0	0,203	0,062	0,84	3,45	0,081	0,93	0,243	0,058	0,85	3,98	0,056	0,92
4,0	0,243	0,058	0,85	3,98	0,069	0,97	0,297	0,055	0,85	4,56	0,045	0,92
Матрица-поликарбонат												
0,2	0,324	0,049	0,83	1,86	0,94	0,991	0,349	0,048	0,92	2,05	0,97	0,96
0,3	0,332	0,042	0,84	1,99	0,92	0,992	0,356	0,039	0,93	2,09	0,93	0,95
1,0	0,344	0,037	0,83	2,01	0,75	0,996	0,376	0,034	0,92	2,13	0,79	0,92
4,0	0,366	0,035	0,81	2,03	0,73	0,997	0,379	0,030	0,92	2,18	0,77	0,90

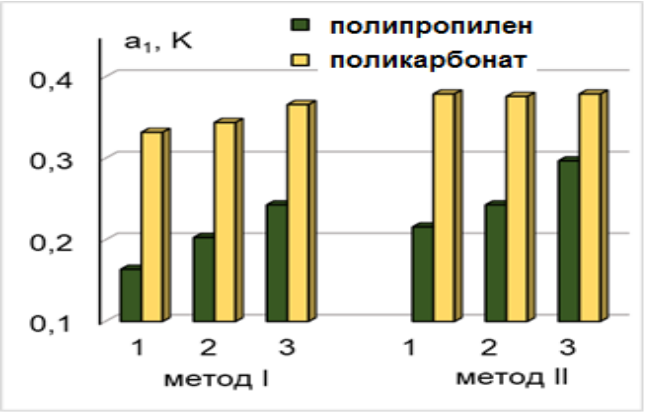

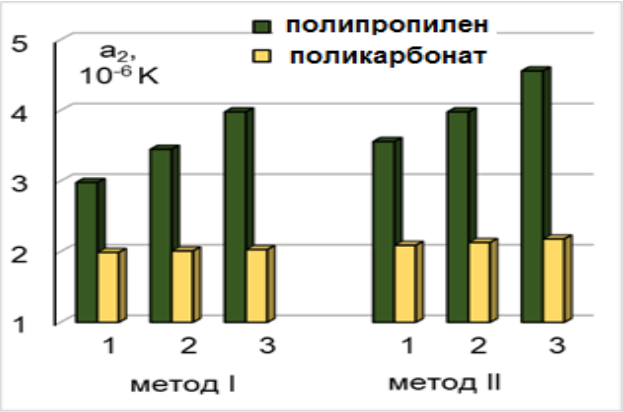

а ***б***

Рис. 1 иллюстрирует результаты исследований значений приведенного параметра нуклеации a_m для исследуемых полимерных микрокомпозитов.

Рис. 1. Значения приведенных параметров нуклеации a_m для полимерных композитов на основе полипропилена и поликарбоната, наполненных микрочастицами меди, при V_t=2,0 К/мин для двух методов получения исследуемых полимерных композиционных материалов и различных массовых частиц наполнителя ω: 1 – ω = 0,3%; 2 – ω = 1,0% 3 – ω = 4,0%; *а* – параметр нуклеации a_1; *б* – параметр нуклеации a_2.

Таблица 2

Параметры структурообразования на стадии кристаллизации в объеме полимерных микрокомпозитов на основе полиэтилена, полипропилена и поликарбоната, наполненных частицами меди, при различных методах их получения для ω = 4,0%

V_t, К/мин	f	n'	κ'_n, 10^{-5} $K^{-n'}$	n''	κ''_n, 10^{-5} $K^{-n''}$	χ^2, 10^{-5}	f	n'	κ'_n, 10^{-5} $K^{-n'}$	n''	κ''_n, $10^{-5}K^{-n''}$	χ^2, 10^{-5}
Метод I							Метод II					
Матрица-полиэтилен												
0,5	0,80	3,0	99	3,2	145	8	0,81	3,2	96	2,9	155	3
2	0,78	3,1	97	3,1	176	4	0,81	3,1	85	2,9	166	3
5	0,77	3,0	104	3,1	207	7	0,80	3,2	84	3,0	207	3
20	0,79	3,1	107	3,2	278	4	0,79	3,1	73	3,1	232	7
Матрица-полипропилен												
0,5	0,80	5,2	129	4,4	356	8	0,84	5,0	56	4,6	182	7
2	0,82	5,0	134	4,5	348	2	0,83	5,0	94	4,5	162	6
5	0,82	4,8	129	4,5	356	7	0,82	5,1	97	4,6	166	5

20	0,83	4,9	142	4,4	324	6	0,84	4,8	67	4,3	154	8
Матрица - поликарбонат												
0,5	0,82	4,4	310	4,0	362	6	0,83	4,5	93	3,8	345	2
2	0,83	4,6	316	4,0	372	7	0,83	4,7	85	3,8	349	5
5	0,84	4,4	323	3,9	382	5	0,84	4,6	86	3,9	351	6
20	0,85	4,5	345	4,1	385	9	0,85	4,6	91	4,0	362	8

Здесь приведены данные по относительной доли f механизма структурообразования, связанного с кристаллизацией собственно полимерной матрицы, значения псевдопараметра формы n и эффективной константы скорости K_n для двух механизмов кристаллизации. Первый из них реализуется на флуктуациях плотности полимера, а во втором роль центров кристаллизации играют частицы наполнителя. Величина χ^2 в табл. 2 обозначает дисперсию.

Согласно полученным данным, величина массовой доли наполнителя ω менее существенно слияет на характериститки процесса кристаллизации, чем скорость охлаждения V_t композита из расплава. Увеличение ω о 0,2 до 4,0% впривoдит к относительно незначительным изменениям температур начала и конца кристаллизации для всех исследуемых полимерных микрокомпозитах при обеих методов их получения.

Значения параметра нуклеации a_m, согласно полученным данным, растут при увеличении массовой доли наполнителя при применении различных полимерных матриц для обех методов получения композитоа (табл.1, рис.1). Приэтом отличия в величинах a_m для матриц с полиэтилена и полипропилена являются относительно незначительными. Значения же a_1 для матриц из поликарбоната существенно превышают соответствующие значения для указанных матриц, а величины a_2 – наоборот становятся заметно более низкими.

Следует также отметить наличие тенденции к росту значений приведенного параметра нуклеации a_m для композитов полученных методом II по сравнению с методом I. Данная тенденция несколько нарушается в случае матрицы из полипропилена, что касается величины a_2 (табл.1).

Как показали результаты исследований, значения приведенного транспортного барьера K_n при росте ω уменьшаются для композитов на основе

разных полимерных матриц. Это указывает на увеличение ограничений касательно транспорта сегментов матрицы через поврхность ламель-кристалл. При этом значения K_n в основном являются несколько большими для композитов, полученных методом I. Исключение составляют величины K_2 относительно полимерных копозитов на основе поликарбоната.

Что касается второй стадии кристаллизации, которая происходит во всем обьеме композиционного материала, то исследованиям подвергались два механизма кристаллообразования. Первый имеет место на флуктуациях плотности полимера, во втором центрами кристлизации служат микрочастицы наполнителя. Для композитов на основе полиэтилена для двух указанных механизмов структурообразования псевдопараметр формы $n \approx 3$ при всех значениях ω и двух методах получения данных композиционных материалов. Это означает, что кристаллизация на флуктуациях плотности полимера и кристаллизация, связаная с микрочастицами меди, происходят по объемному механизму.

Приведенные данные свидетельствуют также, что для композитов на основе полипропилена и поликарбоната псевдопараметр формы n изменяется в пределах 3,8 5,2. Это указывает на то, что при кристализации, связанной как с полимерной матрицей, так и с наполнителем, имеет место механизм напряженной матрицы.

Выводы

Выполнен анализ характеристик кристаллизации при применении различных полимерных матриц – из полиэтилена, полипропилена и поликарбоната. Эксперименты проведены в относительно широком диапазоне изменения массовой доли наполнителя (от 0,2 до 4,0%) и скорости охлаждения композиционных материалов (от 0,5 до 20,0 К/мин). Исследуемые композиты получено на основе методов, основанных на смешении компонентов в сухом виде (метод I) и в расплаве полимера (метод II). Выявлено эффекты влияния скорости охлаждения композитов V_t из расплава, массовой доли наполнителя ω и метода получения композитов на основные характеристики процесса

кристаллизации. В частности, показано, что в исследуемом диапазоне изменения V_t тип полимерной матрицы существенно влияет на характер экзотерм кристаллизации о наличии унимодального или бимодального пика и его трансформации при изменении величины V_t. Установлено также, что величина массовой доли наполнителя ω оказывает менее существенное влияние на характеристики процесса кристаллизации композитов, чем скорость охлаждения V_t.

УДК 612.2:27

ВИКОРИСТАННЯ СПІРОГРАФІЧНОГО МЕТОДУ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ВІКУ У СТУДЕНТІВ

Філь Віталій Михайлович
к.б.н., доцент
Теглівець Марія Романівна
Здобувач вищої освіти
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка
м. Дрогобич, Україна

Анотація. У статті наведені підходи до вирішення актуальної наукової проблеми щодо визначення темпів старіння організму людини на індивідуальному рівні. Результати досліджень доповнюють існуючі уявлення про взаємозв'язок між старінням та біологічним віком; надають можливість використання показників біологічного віку в якості предикаторів смерті. Метод визначення біологічного віку за показниками спірографії є об'єктивним інструментом оцінки вікових змін у системі зовнішнього дихання. При обчисленні біологічного віку за показниками спірографії встановлено, що 31,8% обстеженим особам притаманний уповільнений темп старіння, 41% осіб маю фізіологічний темп старіння та у 27,2 % осіб визначили прискорений темп старіння.

Ключові слова: біологічний вік, належний біологічний вік, хронологічний вік, старіння, спірографія, функціональні класи.

Вступ. З огляду на сучасні демографічні тенденції та пов'язані з цим витрати на охорону здоров'я в наших суспільствах, що старіють, важко уявити собі більш привабливу сферу біомедичних досліджень, ніж фундаментальні дослідження біології та патобіології старіння. Власне біологічне старіння є

основним фактором ризику практично для всіх основних захворювань розвинутих суспільств – включаючи хворобу Альцгеймера, хворобу Паркінсона, деменцію з тільцями Леві, інсульти, периферичні невропатії, цукровий діабет 2 типу, остеопороз, всі форми артеріосклерозу та більшість видів раку [15].

Дослідники із різних країн світу у галузі біології, медицини та геронтології впродовж багатьох десятиліть висувають і обґрунтовують різні теорії, що пояснюють процеси старіння організму людини. Науковці здійснюють пошук нових методів, що впливають на прискорення чи уповільнення цих процесів і ніяк не можуть дійти спільної думки. Адже кожен із них у більшій чи меншій мірі правий [11, 12].

Визначення біологічного віку (БВ), як методу для визначення вікових змін біологічних можливостей організму на кожному етапі онтогенезу, як міру біологічних можливостей, що визначають прожите і міру майбутньої тривалості життя, може дати оцінку не тільки минулого і сьогодення, а й майбутнього організму [6, 13]. При цьому, проблема визначення БВ, саме для геронтології набуває особливого значення, оскільки по-перше, у міру розвитку процесу старіння наростають розбіжності у ступені вікових змін; по-друге, визначення БВ необхідно для досягнення кінцевої мети геронтології – розробки заходів збільшення тривалості життя, про ефективність яких можна судити за його змінами [1].

Практичні вимоги до оцінки рівня гетерогенності ризику смертності серед осіб з однаковим хронологічним віком породили різні методи визначення БВ, використовуючи деякі функціональні параметри, відомі як біологічні маркери старіння. При обчисленні БВ дослідники використовують багато методів із виростанням множинної регресії БВ за балами біомаркерів старіння [4, 7, 8, 17]. Однак, у більшості досліджень було відзначено, що рівняння множинної регресії завищує індивідуальний БВ для молодих людей і недооцінює такий для людей похилого віку [14].

У нашому дослідженні використано метод визначення БВ, який базується на одній фізіологічній системі – системі дихання, що дає можливість оцінити його у людей різних вікових груп, у тому числі і студентської молоді.

Метою досліджень є визначення біологічного віку у студентів за спірографічними показниками.

Матеріал та методика досліджень. У нашому дослідженні, методом спірографії, було обстежено 22 особи чоловічої статі. Середній вік обстежуваних склав 20,05±0,4 років. В тест визначення БВ за показниками спірографії було включено наступні показники: IVC (л), FVC (л), FEV (л), FEV1/FVC (%), FEV/VC (%), PEF (л/с), $FEF_{0,2–1,2}$ (л/с), $FEF_{25–75}$ (л/с), FEF_{75-85} (л/с), FEF_{25} (л/с), FEF_{50} (л/с), FEF_{75} (л/с).

Для проведення спірографії використовували спірограф Spirolab III. Даний прилад обладнаний параметром BTPS, що дає можливість враховувати умови організму (температура тіла, атмосферний тиск і повне насичення водяною парою).

БВ визначали за методикою Белозеровой Л.М. [4]. Базуючись на методі множинної лінійної регресії, розроблені формули для визначення БВ та належного біологічного віку (НБВ) за показниками спірографії в умовних роках.

$$\textbf{БВ} = 14{,}853 - 0{,}1433 \cdot IVC - 0{,}3553 \cdot FVC + 0{,}4404 \cdot FEV + 0{,}06441 \cdot FEV1/FVC - 0{,}1751 \cdot FEV/VC - 1{,}3279 \cdot PEF - 0{,}7568 \cdot FEF_{0,2–1,2} + 0{,}7218 \cdot FEF_{25-75} + 1{,}045 \cdot FEF_{75–85} + 0{,}1987 \cdot FEF_{25} - 0{,}3667 \cdot FEF_{50} - 1{,}1101 \cdot FEF_{75}$$

$$R = 0{,}9093;\ P < 0{,}001$$

Оцінка біологічного віку включала такі етапи: проведення спірографії, обчислення дійсного значення БВ для кожного індивіда; обчислення НБВ за календарним віком; зіставлення дійсного і календарного віку. Темп вікових змін розраховували за різницею між БВ і НБВ.

Для проведення статистичного аналізу користувалися пакетом програм “Microsoft Excel 2007” та “Statistica 6,0”.

Результати дослідження та їх обговорення. БВ є досить тотожним методичним інструментом вивчення здоров'я населення, що визначається як відповідність індивідуального морфо-функціонального рівня деякій середньо-статистичній нормі даної популяції і відбиває гетерохроність розвитку, зрілості та старіння різних фізіологічних систем і темп вікових змін адаптаційних можливостей організму [2, 4, 11].

Усереднений показник біологічного віку у обстежуваних осіб склав 30,77 ± 1,23 років. Показник НБВ становив 31,68 ± 0,3 років. За даними авторів [4, 8, 11] різниця БВ від належної величини в межах шести років є критичним рівнем між нормою і патологією. Особи, чий БВ значно перевищує популяційний еталон, входять до складу однієї з найбільш численних груп ризику по відношенню до виникнення хвороб, втрати працездатності та смерті.

При розрахунках БВ за показниками спірографії обстежуваних осіб, розподіляли на функціональні класи за В.П.Войтенком [7, 8]. В результаті даного розподілу ми виявили наступні результати (таблиця 1).

Таблиця 1.

Характеристики темпів біологічного старіння у обстежуваних осіб (n=22)

Функціо-нальні класи	Відхилення біологічного віку від популяційного стандарту	Темпи старіння та стан здоров'я	Кількість обстежу-ваних (%)
I	-9,9 і менше	Темпи старіння різко уповільнені	**4,5%**
II	від -8,9 до -3	Темпи старіння уповільнені	**27,3%**
III	від -2,9 до + 2,9	Темпи старіння не відрізняються від популяційного стандарту	**41,0%**
IV	від +3 до +8,9	Темпи старіння прискорені	**4,5%**
V	від +9 і більше	Темпи старіння дуже прискорені	**22,7%**

Таким чином, у наших дослідженнях, при порівнянні показників БВ з НБВ для кожного обстежуваного встановлено, що у 9 студентів БВ перебував в межах від -2,9 до +2,9 років, відповідно вони були віднесені до III

функціонального класу. Такі особи володіють фізіологічним темпом старіння, який не відрізняється від популяційного стандарту. Стан здоров'я у них перебуває на середньому рівні (див. діаграму 1).

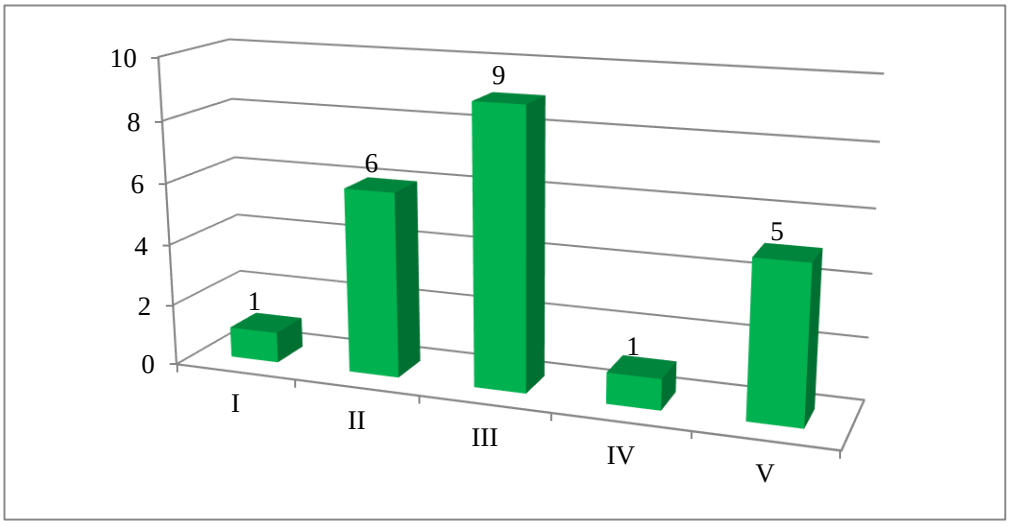

Діаграма 1. Розподіл обстежуваних студентів за функціональними класами темпів старіння

Шість осіб за показниками БВ мали уповільнені темпи старіння та добрий стан здоров'я. У одного обстежуваного різниця між показником БВ та НБВ становила – 10,11 років, що дозволило віднести його до I функціонального класу із різко уповільненими темпами старіння.

Особливу увагу привертають показники п'ятьох студентів, у яких виявили дуже прискорений темп старіння. Усереднений показник їхньої різниці склав 10,87 років, що дозволило віднести їх до V функціонального класу. Прискорений темп свідчить про поганий стан здоров'я у таких осіб.

До IV функціонального класу віднесено одного студента із показником відхилення БВ – 3,11 років. Приналежність до цього функціонального класу також свідчить про поганий стан здоров'я організму.

Як свідчать наші дослідження, показники БВ для даної вікової категорії, у порівнянні із середньостатистичними даними інших авторів [3, 9, 10, 18] суттєво не відрізняються. Так, в роботах [3, 9, 10, 16, 17], які використовували методику Войтенко, спостерігається невідповідність хронологічного та БВ,

особливо це характерно для молодого організму. Така невідповідність характеризується зниженням рівня здоров'я людини.

Висновки. Метод визначення БВ за показниками спірографії є об'єктивним інструментом оцінки вікових змін у системі зовнішнього дихання. Проведене скринінгове дослідження, із визначення БВ за показниками спірографії, показало його інформативність.

При обчисленні біологічного віку за показниками спірографії встановлено, що 31,8% обстеженим особам притаманний уповільнений темп старіння, 41% осіб маю фізіологічний темп старіння та у 27,2% осіб визначили прискорений темп старіння.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамович С.Г. Биологический возраст человека. Сибирский медицинский журнал, 19 (4), 1999. С.4-7.
2. Анисимов В. И. Приоритетные направления фундаментальных исследований в геронтологии: вклад России. Успехи геронтологии. 2003. Т. 12. С. 9-27.
3. Ахаладзе Н. Г., Ена Л. М. Биологический возраст человека: оценка темпа старения, состояния здоровья и жизнеспособности. К., Ирпень: ВТФ «Перун», 2009. 224 с.
4. Белозерова Л. М., Одегова Т. В. Метод определения биологического возраста по спирографии. Клиническая геронтология. 2006. Т. 12, № 3. С. 53-56.
5. Белозерова Л. М. Способ определения биологического возраста человека. Патент № 2102924. 12 января. 1998. 12. с.
6. Биология старения. За ред П.Г.Костюка. Л.: Наука, 1982. 616 с.
7. Войтенко В.П. Здоровья здоровых. М.: Здоровья, 1991. 248 с.
8. Войтенко В. П., Токарь А. В., Рудая Э. С. Методика определения биологического возраста. Вопросы геронтологии. 1988. № 11. С.9–16.
9. Леонт'єва З.Р., Дутка Р.Я. Біологічний вік та темпи старіння

студентів. Буковинський медичний вісник. Т. 20, № 3(79), 2016. С.107-109.

10. Лошицька Т. І. Біологічний вік та темпи старіння організму студентів. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків: ХХПІ. 2010. № 7. С.50–52.

11. Присяжнюк С.І. Біологічний вік та здоров'я студентської молоді. К.: Центр навчальної літератури, 2010. 300 с.

12. Присяжнюк С. І., Краснов В. П., Гордєєва С. В., Павлів З. М. Експериментальне дослідження динаміки біологічного віку студентів першого курсу Національного аграрного університету. К.: Фізичне виховання в школі. № 1. 2004. С. 50–53.

13. Фролькис В. В. Синдромы старения. Весник АМН СССР. 1990. № 1. С. 18-24.

14. Hochschild R. Improving the precision of biological age determinations. Part 1. A new approach to calculating biological age. Exp. Gerontol. 1989. 24, 289–300.

15. Martin G. M. The biology of aging: 1985–2010 and beyond The FASEB Journal. November 2011. Vol 25. 3546-3762.

16. Fil V., Kopko I.Biological age as a diagnostic biomarker level of health of students. Journal of Physical Education & Health. 2012. vol. 1 (3). p. 37-42.

17. Fil V., Kopko I., Zukow W. Evaluation rate of aging person based on determination of biological age. Journal of Education, Health and Sport. 2015. 5(1). P. 125-132.

18. Fil' V. M., Kyrylenko I. G., Popovych I. L, Matroshylin A. G. Electrokinetic index of buccal epithelium correlated with some functional and metabolic parameters. Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку. Тези доповідей XIV міжнародної науково-практичної конференції, 14 квітня – 16 квітня 2016 р., Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. С. 350–354.

УДК 616.1-4:612.118.2

ГРУПА КРОВІ ЯК МАРКЕР СХИЛЬНОСТІ ДО РОЗВИТКУ РІЗНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

Філь Віталій Михайлович
к.б.н., доцент
Кузь Руслана Зеновіївна
Здобувач вищої освіти
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка
м. Дрогобич, Україна

Анотація. Встановлено зв’язки між групою крові та захворюваннями серцево-судинної, ендокринної систем та органів шлунково-кишкового тракту. Проведений аналіз розподілу обстежених хворих за групами крові встановив, що найбільший ризик захворіти на серцево-судинні патології виявлено у володарів групи крові АВ, а найменший у представників з групою крові А та 0. Визначення впливу групи крові на захворювання шлунково-кишкового тракту дозволило констатувати, що особи групи крові 0 мали на 10% більше ризику до таких захворювань, ніж особи з групою А та В. Схильності до ендокринних захворювань показало негативний зв'язок між групами крові А та В та цукровим діабетом, також виявлено невисоку частоту групи крові АВ у групі діабетиків. Групи крові АВ0 не є визначальною причиною захворювань, але вони точно впливають на схильність і стійкість до хворіб та факторів здоров’я. У сукупності, групи крові, що не належать до групи 0, більш схильні до захворювань, ніж група крові 0.

Ключові слова: групи крові, антигени, серцево-судинні патології, ендокринні захворювання, захворювання органів шлунково-кишкового тракту.

Вступ. За останні десятиріччя різко зросла кількість різних патологій, зокрема хронічних неінфекційних захворювань: цукровий діабет, серцево-судинні захворювання, злоякісні новоутворення та хронічна обструктивна хвороба легень. Ці патології мають значний вплив на формування здоров'я населення не лише України, але і більшості країн європейського регіону.

У ряді наукових досліджень є твердження про можливість наявності зв'язку між групою крові людини і хворобами. На думку деяких науковців, насправді поки зв'язок між групою крові і причинами виникнення хворіб не є абсолютно доведеним фактом. Але вважається, що зв'язок між групою крові і хворобами носить генетичний та сімейний характер [2].

Аналіз асоціацій різноманітних генетичних маркерів з хворобами є актуальним та перспективним, оскільки це дає можливість судити про участь факторів ризику у розвитку тієї чи іншої хвороби [4, 6]. У свою чергу, частота подібних асоціацій вказує на значимість даної ознаки в розвитку патологічного процесу. Поряд з тим, такими дослідженнями можна виявити серед населення групи осіб з фенотипами підвищеного ризику до окремих захворювань, а це дасть можливість розробки системи профвідбору та визначення заходів превентивної профілактики [1, 3].

Антигенна система групи крові приймає участь у патофізіології широкого кола хвороби людини шляхом взаємодії між гліканом структури на поверхнях еритроцитів та різними агентами.

У науковій літературі є свідчення того, що розподіл населення за групами крові пов'язаний з територіальними екологічними ризиками та разом з ними виступає причинами розвитку різних патологій [7].

Сьогодні численні дослідження вказують на важливі взаємозв'язки між групами крові АВ0 та різними захворюваннями, наприклад, раком шлунка [12], захворюванням пародонту [11], і кардіометаболічними захворюваннями [15, 16].

Дослідження взаємозв'язку між групами крові системи АВ0 та захворюваннями систем органів має, без сумніву, велике практичне значення.

Такий зв'язок сприятиме сприяти уточненню етіології, патогенезу та діагностики тих чи інших захворювань [6].

Тому узагальнення основних понять біохімії АВ0 груп крові, недавні висновки про їх взаємозв’язок між виникненням різних захворювань та ґрунтуючись на раніше опублікованих даних, котрі встановлювали зв'язок групової приналежності крові людини з її схильністю до патологічних процесів, було проведено дане дослідження. Воно є актуальним для майбутніх пошуків зв’язку між групами АВ0 крові та ризиком виникнення різних патологій з боку систем органів.

Метою роботи було виявити розподіл захворювань систем організму за групами крові системи АВ0.

Матеріал та методика досліджень. Дослідження проводилось протягом 2019-2020 рр. Збір матеріалу щодо захворюваності проводили шляхом аналізу медичних карток. Проаналізовано 642 картки із вибіркової вибірки мешканців м. Дрогобича, Дрогобицького району та м. Тернопіль віком від 28 до 76 років та з’ясовано їхню групу крові за системою АВ0. Про наявність того чи іншого захворювання судили за заключним діагнозом, який виставлявся лікарем лише після того, як проаналізовані всі об'єктивні і суб'єктивні симптоми, проведені всі необхідні обстеження.

Результати дослідження та їх обговорення. У результаті дослідження встановлено, що в обстежених осіб зустрічаються усі чотири основні фенотипи груп крові системи АВ0. Групу крові 0 мали 255 обстежених, що складало 39,72 %, група крові А була визначена у 202 осіб, що склало 31,46 %, В – у 127 (19,78 %) осіб і фенотип АВ – у 58 обстежених (9,03%). Розподіл за фенотипом резусу фактору не проводили.

Із загального числа обстежуваних (642 особи) були відібрані люди, у яких було виявлено ендокринну патологію, серцево-судинну патологію, та патологію органів шлунково-кишкового тракту. У відсотковому відношенні найбільше осіб було виявлено із хворобами серцево-судинної системи – 41,75% (268 осіб), у 125 осіб виявлено захворювання органів шлунково-кишкового тракту, що

склало 19,47% і найменше осіб було виявлено із патологіями ендокринної системи, а саме у 11,83% (76 обстежуваних осіб). У 186 осіб (29%) були виявлені інші патології, тому такі особи у подальшому розподілі захворювань за групами крові участі не брали.

Серед осіб із патологіями серцево-судинної системи нами виявлено найбільш поширеніші захворювання, а саме: ішемічна хвороба серця, артеріальна гіпертензія, інфаркт міокарда, стенокардія та атеросклероз. Перелічені захворювання було виявлено у 233 обстежених осіб, що склало 86,94%. У інших осіб були виявлені менш поширені патології серцево-судинної системи, такі як: інсульт, анемія, діабетична ангіопатія, аритмія та тромбофлебіт (13,06%).

Серед обстежуваних осіб із серцево-судинними захворюваннями, більшість хворих мали першу групу крові (39,55%), з другою групою крові було виявлено 81 особу (30,22%), третя група крові була встановлена у 20,15% обстежених осі і у 27 осіб була четверта група крові (10,07%).

Однак аналізуючи усю вибірку (642 особи) нами встановлено, що найбільший ризик захворіти на серцево-судинні патології виявлено у володарів четвертої групи крові, а найменший у представників з другою та першою групою крові.

Четверта група крові типу АВ, незважаючи на те, що вона є найбільш рідкісною, сприяє високому розвитку хвороб серця, що часто пов'язують із розвитком запальних процесів, які можуть порушувати функціонування кровоносних судин. У той же час концентрація речовини, яка відіграє важливу роль в організації кровообігу й згортанні крові, може бути вищою у володарів першої групи крові [10, 13]. Група крові системи АВ0 типу А та 0 (2 та 1 група крові) має найменший ризик щодо розвитку патологій з боку серцево-судинної системи. Аналізуючи проведене дослідження можна констатувати, що особи з другою, третьою та четвертою групами крові мають вищий ризик отримати серцево-судинні захворювання у порівнянні з володарями крові першої групи [14].

Аналізуючи дані 125 хворих у яких виявили захворювання ШКТ, було встановлено, що першу групу крові мали 64 особи (51,20%), 31 осіб (24,80%) з

другою групою крові, третя група крові складала 16% - у 20 осіб, четверта група крові була встановлена у 10 осіб (8%). Найбільш поширенішим захворюванням у вибірці був синдром подразненого кишківника та гастрит, які зустрічались у 30 та 27 осіб відповідно.

Для визначення впливу групи крові на захворювання шлунково-кишкового тракту ми провели аналіз даної кількості хворих з тією чи іншою групою крові серед осіб усієї вибірки. Встановлено, що особи групи 0 мали на 10% більше ризику до захворювань шлунково-кишкового тракту, ніж особи з групою А та В. Таке збільшення головним чином було пов’язане з гастритом та виразкою дванадцятипалої кишки. За даними науковців, встановлено, що виразка дванадцятипалої кишки на 35% частіше розвивається в групі 0 у порівнянні із групами А, В і АВ [8]. Це одна з найбільш прийнятних асоціацій груп крові із захворюваннями; вона відтворена у сотнях інших досліджень у багатьох різних країнах і у 1993 р. цей зв’язок був науково обґрунтований. Науковцями з’ясовано, що антиген групи крові Льюїса, Leb (який тісно пов'язаний з АВ0 системою), був рецептором Helicobacter pylori. H. pylori асоціюється з гастритом, аденокарциномою, і вважається основною причиною виразки шлунка [9].

Найменша кількість осіб, у нашому дослідженні, мали захворювання ендокринної системи – 76 хворих. Аналогічно був проведений розподіл за групами крові, який встановив: першу групу крові мали 32 особи (42,1%); 22 особа (28,94%) другу групу крові; третя група крові складала 18,42% - у 14 осіб; четверта група крові була встановлена у 8 осіб (10,53%). У половини осіб із захворюваннями ендокринної системи виявлено цукровий діабет. Патологію щитоподібної залози виявлено у 15 хворих – 19,73%. Варто відмітити те, що у більшості хворих виявлено також інші супутні захворювання, зокрема серцево-судинні патології та патології системи травлення.

Враховуючи розподіл хворих із хворобами ендокринної системи за їхньою групою крові, можна припустити, що насправді групи крові системи АВ0 не мають чіткого зв’язку із розвитком цих захворювань, зокрема цукрового діабету. За результатами нашого дослідження, можна припустити, що існує негативний

взаємозв'язок між групами крові А та В та цукровим діабетом, оскільки вони рідше зустрічаються у хворих на цукровий діабет. Ми також виявили невисоку частоту групи крові АВ у групі діабетиків. Отримані такі несумісні результати узгоджуються із даними наукових досліджень [17], і пов'язані з різними етнічними та географічними факторами та невеликим обсягом вибірки.

Таким чином, провівши аналіз досліджень, які зосереджувались на зв’язку між групами крові АВ0 та захворюваннями, можна стверджувати, що у багатьох дослідженнях доведено цей взаємозв'язок. Групи крові системи АВ0 можуть впливати на ризик виникнення різних захворювань як відомими так і невідомими механізмами. Зараз стало зрозумілим, що групи крові АВ0 не є точною причиною захворювань, але вони впливають на сприйнятливість та стійкість до хворіб та факторів здоров’я.

Висновки. Найбільш поширенішими захворюваннями серцево-судинної системи у обстежених осіб були ішемічна хвороба серця, артеріальна гіпертензія, інфаркт міокарда, стенокардія та атеросклероз (88,9%). Синдром подразненого кишківника та гастрит переважали в осіб із патологіями шлунково-кишкового тракту (45,6%). Ендокринні захворювання асоціювались із значною кількістю хворих на цукровий діабет та патологію щитоподібної залози – 69,74% .

Проведений аналіз розподілу обстежених хворих за групами крові встановив, що найбільший ризик захворіти на серцево-судинні патології виявлено у володарів групи крові АВ, а найменший у представників з групою крові А та 0. Визначення впливу групи крові на захворювання шлунково-кишкового тракту дозволило констатувати, що особи групи крові 0 мали на 10% більше ризику до таких захворювань, ніж особи з групою А та В. Схильності до ендокринних захворювань показало негативний зв'язок між групами крові А та В та цукровим діабетом, також виявлено невисоку частоту групи крові АВ у групі діабетиків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Артамонова В. Г. Профессиональные болезни. М., 1996. 431 с.
2. Гусейн-заде Р.Т. Роль группы крови в формировании мочекаменной болезни на примере населения Гахского района. Український журнал клінічної та лабораторної медицини. 2013, том 8, №4. С. 126-129
3. Дидковский Н. А., Дворецкий Л.И. Наследственные факторы и местная защита при неспецифических заболеваниях легких. М., 1990. 224 с.
4. Дранник Г. Н., Дизик Г. М. Генетические системы крови человека и болезни. Киев, 1990. 197 с.
5. Комісова Т.Є., Мамотенко А.В., Коваленко Л.П. Резистентність до окремих хвороб серцево-судинної системи дітей старшого шкільного віку залежно від груп крові. Педагогіка здоров'я. Збірник наукових праць VII Всеукраїнської науково–практичної конференції 7–8 квітня 2017 року. Том 1. Чернігів. 2017. С. 340-344.
6. Кузнецов М. Ф., Артамонова В. Г. Генетический скрининг маркеров индивидуальной чувствительности к действию биологических факторов. Медицина труда и промышленная экология. 1993. № 9–10. С. 12–15.
7. Чень І. Б., Грубінко В.В. Генетичні закономірності розподілу населення території Трускавець-Східниця (Львівська обл.) за групами крові І. Наук, записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Біологія.2003. № 2 (21). С. 58-61.
8. Aird I., Bentall H.H., Mehigan J.A., Roberts J.A.F. The blood groups in relation to peptic ulceration and carcinoma of colon, rectum, breast, and bronchus. Brit M J 1954;315.
9. Borun T, Falk P, Roth KA, Larson G, Normark S. Attachment of helicobacter pylori to human gastricepithelium mediated by blood group antigens. Science 1993;62:1892-1825.
10. Capuzzo E., Bonfanti C., Frattini F. et al. The relationship between ABO blood group and cardiovascular disease: results from the Cardiorisk program. Ann Transl Med. 2016. 4(10). 189; doi: 10.21037/atm. 2016.03.58.

11. Demir T., Tezel A., Orbak R. et al. The effect of ABOblood types on periodontal status. European Journal of Dentistry, vol. 1, no. 3, 2007. pp. 139–143.

12. El Hajj I. I., Hashash J. G., Baz E. M. K. et al. ABO blood group and gastric cancer: rekindling an old fire? Southern Medical Journal, vol. 100, no. 7, 2007. pp. 726–727.

13. Fil V., Kuz R. Blood Group as a Marker of Cardiovascular Diseases Transparency. Human Health: Realities and Prospects. Monographic series. Volume 4. «Health and Biosensors», edited by Nadiya Skotna, Svitlana Voloshanska, Taras Kavetskyy, Oleh Smutok, Mykhailo Gonchar. Drohobych : Posvit, 2019, pp. 82 – 91.

14. He M., Wolpin B., Rexrode K. et al. ABO Blood Group and Risk of Coronary Heart Disease in Two Prospective Cohort Studies. Arterioscler Thromb. Vasc. Biol. 2012. 32. pp. 2314-2320; doi: 10.1161/ATVBAHA. 112.248757.

15. Qureshi M. A., Bhatti R., “Frequency of abo blood groups among the diabetes mellitus type 2 patients,” Journal of the College of Physicians and Surgeons Pakistan, vol. 13, no. 8, 2003. pp. 453–455.

16. Reilly M. P., Li M., He J. et al., “Identification of ADAMTS7 as a novel locus for coronary atherosclerosis and association of ABO with myocardial infarction in the presence of coronary atherosclerosis: two genome-wide association studies,” The Lancet, vol. 377, no. 9763, 2011. pp. 383–392.

17. Waseem A.G., Iqbal M., Khan O.A., Tahir M. Association of diabetes mellitus with ABO and Rh blood groups. Ann Pak Inst Med Sci. 2012; 8(2):134-6.

УДК 631.421.2: 635.655

ІНТЕНСИВНІСТЬ ПРОЦЕСІВ ГУМІФІКАЦІЇ ПОЖНИВНИХ РЕШТОК СОЇ ЗА ОПТИМАЛЬНИХ УМОВ

Фоменко Владислава Євгенівна
аспірант
Казюта Алла Олексіївна
кандидат с.-г. наук
Харківський національний аграрний університет
ім. В.В.Докучаєва
м. Харків, Україна

Анотація: Наведено результати лабораторного досліду щодо вивчення інтенсивності гуміфікації поверхневих пожнивних решток сої у чорноземі типовому за оптимальних умов. Виявлено, що уміст загального гумусу зі збільшенням періоду компостування в оптимальних умовах зростає. На фоні збільшення умісту гумусу маса решток сої зменшувалася. Інтенсивність цього зменшення пропорційна інтенсивності процесу гуміфікації.

Ключові слова: гуміфікація, чорнозем типовий, переліг, загальний гумус, рослинні рештки.

Вступ. Загальною проблемою у сучасному ґрунтознавстві є дегуміфікація ґрунтів як за рахунок ерозії так і за рахунок інтенсивного землеробства, мінімізації внесення органічної речовини до ґрунту, а також у зв’язку з наростаючою проблемою – спалювання рослинних решток.

За даними науковців при залучені чорнозему в ріллю зменшується надходження рослинних решток у 3-6 разів, а також спостерігається посилення процесів мінералізації внаслідок механічної обробки ґрунту [1-3].

Тому першочерговим завданням є припинити падіння родючості ґрунтів та відтворити її рівень за рахунок заходів щодо накопичення гумусу в ґрунтах,

в першу чергу, за рахунок пожнивних решток.

За розрахунками В.М. Лукомец і Н.М. Тишкова [4, с. 51] кількість новоствореного гумусу з рослинних решток сої становить 0,88 т/га. Також вони встановили, що при надходженні до ґрунту поверхневих рослинних решток після їх гуміфікації витрата гумусу в посівах сої компенсується на 42,4-43,1%

Об'єкти та методи досліджень. В процесі проведення досліджень було використано стандартні та загальноприйняті методики та методи. Ґрунтові зразки чорнозему типового відбирали з орного шару глибиною 0-30 см за ДСТУ 4287:2004. Вміст гумусу у ґрунті визначали за методом Тюріна згідно з ДСТУ 4289:2004 перед компостуванням та після нього. Розрахунок і підготовку рослинного матеріалу та ґрунту для компостування проводили за методикою Г. Я. Чесняка [5]. У лабораторних умовах проводили «компостування» рослинних зразків з ґрунтом протягом 40, 50 і 60 діб при оптимальних умовах, а саме при температурі +26-28˚С та при вологості 60 % повної вологоємності. Статистична обробка даних виконана у програмі Microsoft Excel за Б.А. Доспєховим.

Для досліджень використовувався чорнозем типовий важкосуглинковий на лесовидному суглинку ділянки перелогу, яка виведена із сільськогосподарського використання у 1956 році.

Рослинний матеріал – поверхневі післяжнивні рештки сої.

Результати та їх обговорення. Результати компостування, а саме динаміка умісту загального гумусу у ґрунті та зміна кількості рослинного матеріалу поверхневих пожнивних решток сої представлені у табл. 1 та 2. За перші 40 діб компостування йде помірне зменшення ваги рослинних решток. Маса за цей період зменшується на 2,87 г. (табл. 1), а приріст загального гумусу у ґрунті межує з довірчим інтервалом та становить 0,13% (табл. 2). Приріст гумусу за 50 добовий термін компостування складає 0,39% від контролю, це на 0,26% більше, ніж за попередні 40 діб. Зменшення ваги рослинного матеріалу за 50 діб компостування складає 52,5% або 4,18 г.

Таблиця 1

Зміна маси рослинного матеріалу за період компостування

Термін компостування, діб	Маса рослинного матеріалу перед компостуванням, г	Маса рослинного матеріалу після компостування, г	Зміна маси рослинного матеріалу після компостування
40	7,97	5,10±0,23	2,87* 36,0
50		3,79±0,23	4,18 52,5
60		3,29±0,23	4,68 58,7

* Над рискою – різниця маси рослинного матеріалу після компостування, г; під рискою – зменшення рослинних решток, %

Тенденція помірного зниження маси поверхневих пожнивних решток сої спостерігається у варіанті за 60-ти добового терміну компостування. Різниця між попереднім варіантом складає лише 0,5 г, але у цьому зразку спостерігається посилене накопичення загального гумусу. Різниця між варіантами 50-ти та 60-ти добового термінів компостування складає 0,4 %.

Таблиця 2

Зміна умісту загального гумусу у чорноземі типовому за період компостування

Термін компостування, діб	Уміст загального гумусу у ґрунті до компостування, %	Уміст загального гумусу у ґрунті після компостування, %	Приріст загального гумусу у ґрунті після компостування, %
40	6,24	6,37±0,22	0,13* 102,8
50		6,63±0,22	0,39 106,3
60		7,03±0,22	0,79 112,7

* Над рискою – приріст умісту загального гумусу у ґрунті після компостування, %;

Під рискою – % від контрольного умісту гумусу у ґрунті

Таким чином, дослідження показують, що протягом перших 40 діб компостування в оптимальних умовах середовища йде помірний процес гуміфікації рослинного матеріалу, коли як за наступні 20 діб інтенсивність гуміфікації має жвавіший характер. На фоні збільшення умісту загального гумусу маса поверхневих пожнивних решток сої зменшувалася. Інтенсивність цього зменшення пропорційно відповідала інтенсивності гуміфікації (рис. 1).

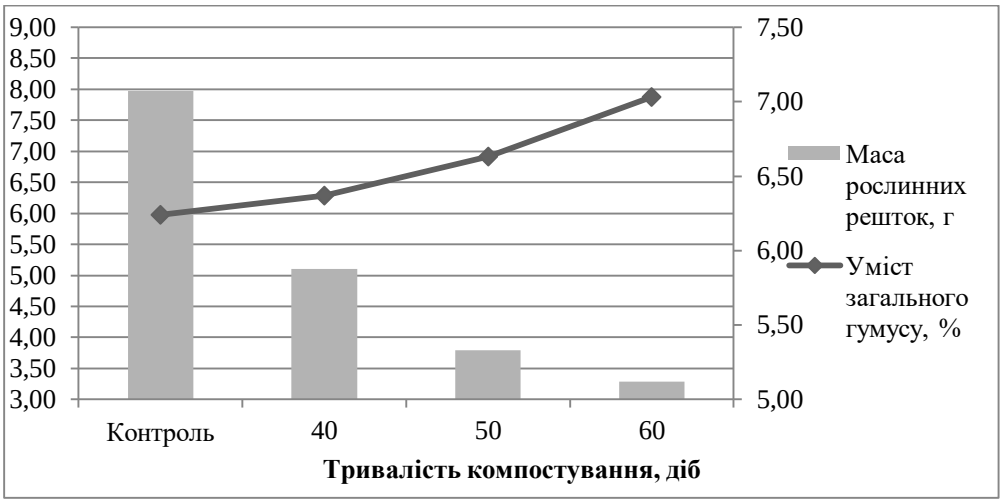

Рис. 1. Динаміка умісту загального гумусу та маси рослинних решток

Висновки. Встановлено, що процес гуміфікації має безперервний характер. Уміст загального гумусу зі збільшенням періоду компостування в оптимальних умовах зростає. Інтенсивність підвищення умісту загального гумусу, а отже, й процесу гуміфікації, варіювала. На фоні збільшення умісту гумусу маса решток сої зменшувалася. Інтенсивність цього зменшення пропорційна інтенсивності процесу гуміфікації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Концепция оптимизации режима органического вещества почв в агроландшафтах / В.И. Кирюшин и др. Москва : МСХА, 1993. 100 с.

2. Воспроизводство гумуса как составная часть системы управления плодородием почвы / И.Н. Шарков и др. Новосибирск, 2010. 36 с.

3. Шарков И.Н., Данилова А.А. Влияние агротехнических приемов на изменение содержания гумуса в пахотных почвах. *Агрохимия*. 2010. № 12.

С. 72-81.

4. Лукомец В.М., Тишков Н.М. Использование послеуборочных растительных остатков сои для компенсации расхода гумуса и выноса азота, фосфора и калия с урожаем семян *Масличные культуры. Научно-технический бюллетень Всероссийского научно-исследовательского института масличных культур*. 2011. Вып. 1. С. 47–54.

5. Чесняк Г.Я. К методике определения коэффициентов гумификации растительных остатков и навоза в черноземах типичных Лесостепи в условиях зерносвекловичного севооборота. *Республиканский межведомственный сборник*. Киев.1986. Вып. 49. С. 79-85.

УДК 159.9

ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ СЕРЕД МОЛОДІ

Фучеджі Весна Дмитрівна
к. юр.н., доцент
Гордина Ксенія Олександрівна
Студент
Одеський національній медичний університет
м.Одеса, Україна

Анотація: дана стаття присвячена питанню гендерних відмінностей агресивності у молоді (студентів). У статті аналізуються можливості гендерного підходу при аналізі агресивної поведінки у молоді (17 – 21 рік); також приводяться результати проведеного дослідження гендерних відмінностей у агресивній поведінці у молоді (17 – 21 рік).

Ключові слова: агресія, агресивна поведінка, гендерні відмінності, фемінність, маскулінність, андрогінність.

Сучасне суспільство переживає період, що супроводжується перетворенням суспільних відносин, які викликають не лише позитивні, але й негативні зміни в різних сферах соціального життя, сприяючи при цьому появі різних відхилень в особистісному розвитку та поведінці людей. Серед них особливу тривогу викликає агресія.

Агресивна поведінка є відносно стабільною у часі, тому очікувати, що вона поступово перейде у соціально схвалювальні поведінкові патерни, було б помилковим. Проте, агресія не є абсолютно ірраціональною та некерованою стихійною силою. Небажаною не є агресія сама по собі. Небажаними є неприйнятні форми її прояву. [2; с.225] Тому при роботі з агресивними студентами зусилля слід спрямовувати не на усунення агресії як такої,

працювати потрібно із виявленням негативних переживань: гнівом, обуренням, неприйняттям і в той же час розвивати позитивні сторони агресії.

Актуальність цього феномена в наш час обумовлюється наступними факторами. По-перше, сама по собі агресія у юнацькому віці вже є серйозною психолого-педагогічною проблемою, адже призводить до «екстремальних» явищ (кримінальна поведінка тощо). По-друге, різні форми третирування людини можуть призводити до цілої низки небезпечних наслідків, починаючи з академічної неуспішності й закінчуючи появою психологічних розладів. По-третє, явище агресії, яке було раніше проблемою переважно західних суспільств, в останні роки поширилось, на жаль, і в нашій країні.

Метою даного дослідження було виявлення особливостей гендерних відмінностей агресивної поведінки серед молоді (у віці 17-21 рік).

Агресія - це будь-які навмисні дії, які спрямовані на заподіяння шкоди іншій людині, групі людей або тварині. Агресивність - це властивість особистості, що виражається в готовності до агресії. [5; с. 29] Агресивні дії можуть виступати в якості: засобів досягнення якоїсь значущої мети (інструментальна агресія); як спосіб психічної розрядки, заміщення, задоволення потреби; як спосіб задоволення потреби в самореалізації і самоствердженні.

Існує кілька теорій агресивності. Всі загальні теорії походження агресивності у людини належать двом полярним парадигмам - культурній і біологічній. Перший погляд є історично первинним і ґрунтується на оціночних категоріях добра і зла, при цьому коріння агресивності передбачаються соціальними в найширшому сенсі. Другий передбачає, що агресивність - об'єктивно-корисна, доцільна, необхідна для розвитку виду, певні форми якої є у всіх живих організмів. [3; с. 313] До біологічної парадигми належать етологічний і психоаналітичний підхід, відповідно теорія Лоренца і Фрейда. До культурної парадигми можна віднести фрустраційну і поведінкову теорії агресії. У кожній з цих теорій можна виділити свої види агресії. [3; с.326]

Більшість досліджень показують, що якщо порівнювати чоловіків і жінок, то перші демонструють вищі рівні прямої, а останні - непрямої, тобто не вираженою в фізичних діях агресії.

Гендерні відмінності в агресії іноді пояснюються впливом генетичних чи біологічних факторів. Існують певні дані, які свідчать про те, що вплив цих факторів як детермінант агресії дуже значний.

З іншого боку, великий вплив небіологічних факторів на гендерні відмінності в агресивності. Зокрема, згідно з однією з теорій, гендерні відмінності в агресії породжуються, головним чином, протилежністю гендерних ролей, тобто уявленнями про те, яким, в межах даної культури, має бути поведінка представників різних статей. [4; с.113]

Таким чином, є філогенетична схильність до агресії у чоловіків, що, однак, не виключає можливих впливів з боку культури в рамках конкретного суспільства на формування поведінки індивідів обох статей.

В рамках емпіричного дослідження ми розглянули які відмінності агресивності у студентів, а також вивчили як впливає на агресивність і жінок, і чоловіків рівень фемінності / маскулінності.

У жінок найбільшою мірою виражена фізична агресія, а у чоловіків непряма. У групі чоловіків індекс агресивності на 16% вище, ніж індекс ворожості. У жінок ворожість в середньому трохи вище, ніж агресивність. У групі випробуваних студенів дуже багато і чоловіків і жінок з вираженими андрогінними рисами: в групі чоловіків і жінок їх трохи більше половини. У жінок достовірно вище, ніж у чоловіків, виражений рівень ворожості.

В групі було отримано статистично значимий негативний коефіцієнт кореляції між рівнем фемінності і індексом агресивності. Це означає, що для всіх студенів з нашої вибірки вірно правило: чим вище рівень маскулінності, тим вище агресивність.

Високий рівень кореляції між різними формами агресії свідчить про те, що у цих форм агресії багато спільного, і тому можна говорити про агресивну поведінку як комплексний психологічний феномен.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Белашина Т. В. Психологические предикторы проявлений гнева в юношеском и взрослом возрастах : дис. канд. псих. наук / Белашина Т. В. – Новосибирск, 2020. – С. 240

2. Ильин Е. П. Психология агрессивного поведения / Е. П. Ильин. – Питер, 2015. – С. 225

3. Пилецкий С. Г. Каиново наследство, или Опыт изучения человеческой агрессивности. Анализ этологических, социобиологических и современных социально-гуманитарных концепций / С. Г. Пилецкий. – Питер, 2015. – С. 313 - 336

4. Сухарева Н.Ф. Гендерні особливості прояву агресивності учасниками освітнього процесу // Система цінностей сучасного суспільства. - 2011.- №18. - С. 113.

5. Холлічер В. Людина і агресія. - М.: Психологія, 1993. – С. 29 - 40

6. Шагина А. Р. Гендерные особенности девиантного поведения у студентов медицинского вуза / А. Р. Шагина, Т. А. Сматхина. – 2017. – С. 15

УДК 159.9

ЕКЗЕСТЕНЦІОНАЛЬНА ІЗОЛЯЦІЯ ЯК ФАКТОР ВИНИКНЕННЯ ДЕПРЕСИВНИХ СТАНІВ

Фучеджі Весна Дмитрівна
к. юр.н., доцент
Ковбаса Марина Валеріївна
Студент
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна

Анотація: дана стаття присвячена питанню екзестенціональній ізоляції як фактор виникнення депресивних станів у молоді. У статті аналізуються можливості виникнення екзестанціональної ізоляції при аналізі способу життя у молоді (16-25 років); також проводяться результати проведеного дослідження екзестанціонального підходу при депресії у молоді (16-25 років).

Ключеві слова: екзестенціональна ізоляція, самотність, екзкстенційна криза, депресія, духовна криза.

Протягом століть проблемою самотності, її вивченням займалися і продовжують займатися філософи, богослови, соціологи, психологи. Навіть, не звертаючи уваги, на відносно не великий термін існування психології, як самостійної науки, майже в кожному з її напрямків можна знайти пов'язані з самотністю концепції, теорії та дослідження. Дослідженням даного екзістенціала займалися і продовжують займатися багато вчених, серед яких М. Бердяєв, М. Бубер, Дж. Бюджентал, Е. Гуссерль, Е. ван Дорцен, А. Камю, Р. Мей, Ж.-П. Сартр, М. Хайдеггер, І. Ялом, К. Ясперс та ін. Кожен з яких, по-різному розглядав екзистенціальну ізоляцію. Одні бачили корінь самотності в дитинстві, як протилежності близькості, інші, як прояв слабкої адаптації особистості, причиною якої є феноменологічна невідповідність уявлень

індивіда про властине «Я». Деякі представників соціальної психології, вважають відповідальними за виникнення самотності.[1]

У даній темі, ми розглядаємо самотність, або екзистенціальну ізоляцію як вектор буття людини, від якого сучасна людина намагається сховатися в буденність, що має двовекторну спрямованість. З одного боку, вона буде проявлятися у вигляді заглибленості в роботу, турботи та ін., так званий конструктивний шлях. А з іншого боку, в різного роду аддикції, патологію, так званий деструктивний шлях, який може привести до розвитку депресивних станів.

Тому, перебуваючи в екзистенціальній ізоляції, суб'єкт відчуває гостре почуття самотності, відчуженості, що згубно впливає на багато сфер життя.

Таким чином, актуальним є своєчасне виявлення того, що суб'єкт переживає екзистенційну ізоляцію з метою організації вчасної допомоги в данному стані.[2]

Метою дослідження даної теми було провести теоретичний аналіз екзистенціальної ізоляції і виникнення депресивних станів, також провести емпіричне вивчення взаємозв'язку екзистенціальної ізоляції і виникнених депресивних станів.

В екзистенціальній психології існує таке поняття, як екзистенційна криза. У працях психологів-екзистенціалістів (В. Франкл, І. Ялом і ін.) екзистенційна криза описується як різка зміна (руйнування) способу життя, або як внутрішня картина себе і світу, надзвичайна подія в долі людей , як особливий момент, в який людина розуміє неможливість жити далі таким життям, яке було до цього. Така зміна способу життя можлива при зіткненні з однією з екзистенціальних даностей. Однією з таких даностей є ізоляція, яку ми вивчали в даній темі. .Говорячи про ізоляцію, ми маємо на увазі більш фундаментальну ізоляцію, яка характеризується відокремленістю між індивідом і світом [3]

Також, ми з'ясували, що депресія – це стан суб'єктивного переживання дисстресса, що відрізняється від клінічної депресії відсутністю 3-х симптомів:

абулія, акінезія, апатія. З точки зору екзістеціаналізма, депресія - це складні стосунки з життям.[4]

На етапі підбору валідних методик, ми зупинилися на 2-х методиках:

Методика діагностики духовної кризи (ДДК) Л.В. Шутова, А.В. Лящук. - для дослідження екзистенціальної ізоляції. Дана методика максимально розкриває не тільки наявність екзистенціальної ізоляції, а й наявність духовної кризи. За допомогою показників за рівня переживання екзистенційних даностей можна виявити 5 основних тенденцій.

Методика диференціальної діагностики депресивних станів Зунг (адаптація Т. І. Балашової) - відповідно для дослідження депресивних станів (субдепрессий), була обрана нами, так як вона розглядає тільки депресивні стани, без наявності клінічної депресії.[5]

Далі, ми вивчили самотність, як одну із складових екзистенціальної ізоляції. Говорячи про самотність, ми визначили, що особистість відчуває себе самотньою, коли їй потрібно приймати рішення і ніхто не зробить це за неї. Тоді її поглинає жах перед зустріччю з буттям і вона ізолюється, що впливає на прояви психопатології.[6]

Також, ми з'ясували, що існує тимчасова самотність, в зв'язку зі зміною місця проживання, зміни роботи або будь-якими іншими подіями і постійне, більш глибоке, фундаментальне відчуття відокремленості від світу.

Провівши дослідження, ми отримали такі результати:

Ми спостерігали, що у всіх категоріях депресивних станів присутня екзистенціальна ізоляція, як прикордонного стану, так і глибокого стану. Дізналися, що екзистенціальна ізоляція служить фактором виникнення депресивних станів, що доводять отримані результати з проведеного дослідження. Довели, що така зміна способу життя можлива при зіткненні з однією з екзистенціальних даностей. Ми вивчили самотність, як одну із складових екзистенціальної ізоляції. Вивчили її види та з‘ясували термін тривалості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрахам К. Характер и развитие. / Карл Абрахам. // – М.:Эрго,2007

2. Беляева Е. Тревожные расстройства в общеврачебной практике./ Е. Беляева, М.Билецкая, Д. Ковпак, М. Кузовенко ,С. Сурушкина, Н. Фролова. // – СПб.: «ЭЛБИ»,2010.

3. Кляйн М. Детский психоанализ /Пер. Ольги Бессоновой. – Институт Общегуманитарных Исследований. // К., 2010 160 с.

4. Лэнгле, А. Что движет человеком? Экзистенциально-аналитическая теория эмоций: Перевод с немецкого. — М.: Генезис, 2006.

5. Монина Г.Б. Как я справлюсь со своей тревогой. / Г.Б.Монина, Лютова-Робертс Е.К. / – М.: Изд-во.: «Речь», 2005.

6. Эммонс Р. Психология высших устремлений: мотивация и духовность личности / Пер. с англ.; Под ред. Д.А. Леонтьева. // – М.: Смысл, 2004.

УДК 159.9

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЖЕРЕЛА ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ ОСОБИСТОСТІ

Фучеджі Весна Дмитрівна
к. юр. н., доцент
Костандакі Олена Валеріївна
Студент
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна

Анотація: дана стаття присвячена питанню психологічних джерел перфекціонізму особистості. У статті подано теоретичний аналіз поняття перфекціонізму як психологічного феномену, психологічні особливості джерел вивченого явища, а також результати проведеного дослідження взаємозв'язку між показниками перфекціонізму та показниками самоставлення, життєстійкості та факторів особистості.

Ключові слова: перфекціонізм, психологічні джерела, самоставлення, життєстійкість, фактори особистості.

В умовах сучасного суспільства, де постійно зростають вимоги до особистості, її здатностей, знань та умінь, перфекціонізм стає важливою характеристикою людини. Як особистісна риса перфекціонізм полягає у прагненні досягати довершеності у різних сферах життєдіяльності, що, з одного боку, сприяє розвитку відповідальності, конкурентоспроможності та професіоналізму особистості, а з іншого – викликає тривожність, ворожість, жорсткість та депресивні стани. Так, вивчення чинників перфекціонізму є дуже актуальним для становлення та розвитку особистості.

Більшість наукових робіт, присвячених проблемі перфекціонізму, інтенсивно досліджується у наступних напрямках: обговорення та уточнення даного поняття як феномену; емпіричні дослідження, розвиток уявлень про

структуру, параметри та види перфекціонізму; створення валідних і надійних інструментів, які вимірюють перфекціонізм; дослідження позитивних та негативних аспектів перфекціонізму; вивчення взаємозв'язку перфекціонізму з психопатологічними феноменами.

Тема чинників та джерел перфекціонізму є актуальною, оскільки за останні десятиліття значно зріс інтерес науковців до дослідження перфекціонізму особистості. Цей факт можна пояснити бажанням особистості досягти найвищих результатів через зростаючі вимоги до працівника на ринку праці, високий рівень конкуренції, існуючий у суспільстві культ успіху та індивідуальних досягнень тощо.

Метою даної роботи є теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження психологічних джерел перфекціонізму особистості серед молоді віком від 17 до 21 року.

У теоретичній частині дослідження було проведено аналіз літератури, яка присвячена вивченню перфекціонізму особистості як психологічного феномену, розглянуто певні форми та структурні моделі перфекціонізму, а також психологічні особливості джерел вивченого явища.

У сучасній психології вже з'явилась достатня кількість наукових розробок теорії перфекціонізму, однак дискусійним залишається питання щодо його тлумачення, оскільки на сьогодні жодне з них не є загальноприйнятим. Існує чотири підходи до тлумачення перфекціонізму. Представники першої концепції дотримуються думки, що перфекціонізм – це потреба самовдосконалення, яка визначає специфіку особистісних стандартів особистості, без урахування здатності до їх досягнення, і виявляється в прагненні бути досконалим, ідеальним у всьому. Згідно з позицією Л. Сільверман, перфекціонізм – це форма вираження потреби у самовдосконаленні, що є корисною для еволюції людини й людства в цілому, спонукальна сила, яка виявляється в невдоволенні людини «тим, що вона собою являє», і прагненням «стати тим, ким вона повинна бути» [6; с.28]. Б. Сороцкін трактує перфекціонізм як прагнення до неіснуючої досконалості, яке постійно

тримає людину в напруженні й тривозі і пов’язане з виникненням особистісних проблем, психосоматичних проявів, психопатологій різного ступеня важкості: мігрені, депресій, анорексії і булімії, спробами суїциду тощо. Перфекціонізм базується на глибинному переживанні сорому [1; с.31]. О.І.Савенков розглядає перфекціонізм як прагнення робити все найкращим чином, прагнення до досконалості навіть у малозначущих справах [3; с.272].

Згідно з другою теорією, перфекціонізм – це настанова особистості, яка виявляється в тенденції розглядати як неприйнятне все, що «нижче за довершеність». Сутність перфекціоністських настанов, за І.А. Гуляс, розкривається в повсякчасній готовності до досягнення успіху й досконалості в значущих сферах діяльності [2; с.283]. Вона розглядає прояви перфекціонізму через готовність до професійної діяльності майбутніх практичних психологів у таких формах: самовиховання (морально-етичний перфекціонізм), самоосвіта (інтелектуально-компетентнісний перфекціонізм), розвиток професійних досягнень (акмеологічний перфекціонізм).

Представники третього підходу вважають, що перфекціонізм – життєвий стиль, що включає особливості когнітивного стилю: надмірне узагальнення, імперативність, ігнорування обмежень, когнітивну недиференційованість і знижену здатність до аналізу. О.Т.Соколова описує перфекціонізм як особливий, систематично організований, відносно стабільний і загальний дисфункціональний стиль особистості, системне патологічне утворення, яке включає порушення мотиваційних і операціональних компонентів структурно-динамічної регуляції взаємодій суб'єкта з навколишньою дійсністю [4; с.90]. Подібним способом і П.В.Циганкова визначає перфекціонізм, яка інтегральну стильову характеристику психічної діяльності особистості, що виявляється в порушеннях пізнавальної, емоційно-регуляторної та комунікативної діяльності і нарцисичної особистісної організації суб'єкта [5; с.196].

Представники четвертого підходу (Д. Ватсон, Н.Г. Гаранян, Л.А.Данилевич, Л. Кларк, К.С. Ландрєєва, А. Харкнесс, М. Холлендер, А.Б.Холмогорова, Г.Л.Чепурна) визначають перфекціонізм як рису особистості,

яка виявляється в повсякденній практиці висування до себе та інших вимог щодо виконання обов'язків і провадження діяльності на більш високому рівні, ніж того потребують обставини, а також у прагненні до бездоганного виконання завдання.

Експериментальні дослідження джерел перфекціонізму частіше за все показують, що існує певна закономірність зв'язку показників життєстійкості, самоставлення, з усіма показниками перфекціонізму. Саме це ми й розглянули в рамках емпіричного дослідження. Виявилось, що особам, які мають високий рівень перфекціонізму, орієнтованого на себе, властива сором'язливість, поступливість, завищена самокритика, самодисципліна та самоконтроль, які супроводжуються нерішучістю та невпевненістю у собі; складність внутрішньої мотивації, готовність докладати максимальні зусилля заради досягнення цілей. Проте, постійна незадоволеність собою сприяє виникненню бажання змінитися, що викликає самозвинувачення та недостатнє прийняття себе. Досліджувані, які отримали високий бал за показником перфекціонізму, орієнтованому на інших, характеризуються вимогливістю до інших та у той же час відчуттям особистої безпорадності, небажанням прощати помилки оточуючих, ухиленням від виконання своїх обов'язків, частим ігноруванням суспільних вимог і культурних норм. Проте, за цими якостями стоїть тонка душевна організація, чуттєвість, інфантильність, схильність до фантазування. Що стосується піддослідних, у яких ми виявили високий рівень соціально приписаного перфекціонізму, в них присутня готовність діяти на свій страх і ризик, а це спонукає інших до того, щоб вони відповідали високим стандартам; небажанні прощати помилки. Але при цьому сама особа обов'язково повинна відповідати стандартам, які встановлені оточенням, щоб уникнути негативної оцінки. Це пояснює впевненість особистості у тому, що необхідно відповідати стандартам, які встановлені соціумом, щоб заслужити схвалення і прийняття. Внутрішня чесність у таких особистостей розвиває рефлексивність і критичність. Від'ємний зв'язок загального показнику перфекціонізму з показниками аутосиматії, самоінтересу та само зацікавленості характеризує

емоційне ставлення до свого «Я», що включає, по-перше, переоцінку свого духовного «Я», сумніви у цінності своєї особистості, відстороненість, що межує з байдужістю. Це є певною характеристикою можливих змін особистості, які спрямовані на реалізацію відповідних ідеальних уявлень особистості про себе. А уникнення близькості, прагнення до самотності вказує на певні характеристики стану дезадаптації, тривожності, втрати контролю над бажаннями, дезорганізації поведінки людини.

Певний рівень кореляції між показниками перфекціонізму та показниками самоставлення, життєстійкості та різних факторів особистості (за FPI) показує, наскільки та чи інша риса відповідає певному типу перфекціонізму, а також пояснює психологічні джерела перфекціонізму особистості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гаранян Н.Г. Перфекціонізм та психічні розлади // Сучасна терапія психічних розладів. – 2006. – № 1.

2. Гуляс І.А. Перфекціоністські настанови як чинник професійної готовності майбутніх психологів. – Івано-Франківськ, 2007.

3. Савенков О.І. Шлях до обдарованості: дослідницька поведінка дошкільників – СПб.: Питер, 2004.

4. Соколова О.Т. Перфекціонізм та когнітивний стиль особистості у осіб, які мали спроби суїциду. / Соколова О.Т., Циганкова П.В. // Питання психології. – 2011.

5. Циганкова П.В. Перфекційний стиль особистості пацієнтів з порушенням адаптації та суїцидальною поведінкою – М., 2012.

6. Debrovski K. Perfectionistm: yarning to become what one ought to be. – London: Little, Brown & Co, 1997.

МИРОВА УГОДА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ

Хохлова Ірина Валеріївна
к.ю.н., доцент
Ужгородський національний університет
Логойда Катерина Володимирівна
Студентка
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Вступ./Introductions. У правовій доктрині, проблема укладення мирової угоди полягає в тому, що її сутність певним чином суперечить, наприклад, принципу обов'язковості судових рішень, оскільки сторони врегульовують відносини між собою вже за наявності рішення суду, яке набрало законної сили. Думки науковців та практиків розходяться навіть у питанні природи цього акту: має він ознаки цивільно-правового договору чи це є процесуальним документом – питання дискусійне; які наслідки невиконання умов такого договору. У зв'язку з цим, виникає ряд проблем у практиці, детальний аналіз яких проаналізований у роботі.

Мета роботи./Aim. Дослідити ефективність механізму закінчення виконавчих процедур шляхом укладення мирової угоди, його практичну та законодавчу площини.

Матеріали та методи./Materials and methods. У роботі проаналізовано наукові доробки вітчизняних вчених-правників, практику Європейського суду з прав людини та національних судів, а також національне законодавство. Для досягнення поставленої мети, у роботі використано логічний, системно-структурний та порівняльно-правовий методи у дослідженні питань правового характеру.

Результати та обговорення./Results and discussion. Мирова угода - письмова домовленість сторін, що укладається з метою врегулювання спору на основі взаємних поступок і стосується прав та обов'язків сторін та предмету спору.

Практикою Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ), зокрема у справі «Hornsby v. Greece» від 25.02.1997 у §40 було визначено, що виконання рішень, ухвалених будь-яким судом, слід розглядати як невід'ємну частину «судового розгляду» для цілей ст. 6 ЄКПЛ [3]. Пізніше, фіксуючи порушення Конвенції у рішеннях «Стаднюк проти України», «Лізанець проти України», Суд зазначив, що виконавче провадження не має бути відокремлене від судового і ці обидва провадження мають розглядатися як цілісний процесс [4; 5]. Тому актуально дослідити реалізацію норм Закону України «Про виконавче провадження», які передбачають можливість укладення мирової угоди в процесі виконання судового рішення.

О. Б. Верба справедливо зазначає, що проблема укладення мирової угоди на стадії виконавчого провадження полягає в тому, що на цей момент спір між сторонами вже вирішено, існує ухвалене судове рішення, яке набрало законної сили, а сторони по-іншому врегульовують спір, наче, на перший погляд, нехтують загальнообов'язковим актом органу держави [6, с.37]. Приймаючи до уваги, що мирова угода є домовленістю, договором, що направлений на узгодження дій сторін у межах існуючого спору, такий документ має ознаки правочину, за визначенням ч. 1 ст. 202 Цивільного кодексу України. Правильною та обґрунтованою представляється позиція С. Фурси, Д. Сібільова, П. Черевка, А. Згами та інших вчених щодо необхідності застосування до мирової угоди загальних вимог до дійсності правочинів, окреслених у ст. 203 Цивільного кодексу України. Наслідком їх недотримання може бути недійсність мирової угоди [8, с.28].

Проте практика національних судів явно не поділяє доктринальне визначення мирової угоди у виконавчому провадженні. Зокрема, постановою Верховного Суду від 15 травня 2018 року у справі № 921/412/17-г/7 вказано, що

мирова угода на стадії виконання судового рішення, не може вважатись правочином у цивільно-правовому розумінні, а є процесуальним актом, в якому встановлюється інший спосіб та порядок виконання судового рішення [7]. Аналогічного висновку дійшов Верховний Суд у постанові від 24.04.2018 у справі №904/8731/17, оскільки порядок укладення та затвердження мирової угоди регламентовано відповідними положеннями ГПК, проте вона має на меті припинення спору на умовах погоджених сторонами та затверджених судом [10].

Таким чином, на мою думку, мирова угода у виконавчому провадженні є документом комплексної правової природи - це матеріально-правовий договір, укладення якого призводить до процесуально-правових наслідків.

На думку Т. Жукової, мирова угода у виконавчому провадженні є механізмом добровільного виконання, основна мета якого - відмова від державного примусу або припинення примусового виконання, якщо така процедура була розпочата [9, с.160]. Так, статтею 19 Закону України «Про виконавче провадження» регламентовано, що сторони у процесі виконання рішення відповідно до процесуального законодавства мають право укласти мирову угоду, що затверджується (визнається) судом, який видав виконавчий документ [1, с.35]. Відповідно до приписів статті 330 Господарського процесуального кодексу України мирова угода, укладена між сторонами, або заява про відмову стягувача від примусового виконання в процесі виконання рішення подається в письмовій формі державному або приватному виконавцеві, який не пізніше триденного строку передає її для затвердження до суду, який видав виконавчий документ. Про затвердження мирової угоди у процесі виконання рішення або про задоволення заяви про відмову стягувача від примусового виконання рішення судом постановляється ухвала. Разом з тим, як зазначено у частині третій статті 330 ГПК, суд має право відмовити у затвердженні мирової угоди у процесі виконання рішення якщо: 1) умови мирової угоди суперечать закону чи порушують права чи охоронювані законом інтереси інших осіб, є невиконуваними; або 2) одну із сторін мирової угоди

представляє її законний представник, дії якого суперечать інтересам особи, яку він представляє [2, с.165]. Так, Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду, посилаючись на викладену у постанові Верховного Суду України від 16 листопада 2016 року у справі № 412/4157/2012 (провадження № 6-2513цс16) правову позицію, вказав, що ухвалюючи рішення про затвердження мирової угоди між сторонами, суд першої інстанції вирішив питання про права та обов`язки стягувача, який не брав участі у цій справі, оскільки цей стягувач боржника, хоча і не брав участь у справі, однак є також кредитором боржника, а тому у разі наявності майна у боржника матиме можливість за його рахунок стягнути з нього заборгованість [11].

Разом з тим, виходячи з вищенаведених положень процесуального законодавства, слід зазначити, що мирова угода набуває юридичної сили лише після їх затвердження судом. Як зазначає Л. Грось, незатверджена судом мирова угода, укладена сторонами у виконавчому провадженні, не може розглядатися як юридичний факт, що тягне припинення підтвердженого рішенням суду зобов'язання між стягувачем і боржником [8, с.27]. Проте у правозастосовній діяльності виникають численні проблеми під час укладення, визнання і примусового виконання мирових угод [9,с.161].

Наприклад, виникає питання правомірності закриття виконавчого провадження виконавцем на основі ухвали суду про затвердження мирової угоди на стадії виконання судового рішення, яку пізніше буде скасовано судом вищої інстанції. В цьому питанні практика Верховного Суду відносно усталена: 19 серпня 2019 року у рамках справи № 35/128-10 Суд дійшов висновку, що державний виконавець правомірно закінчив виконавче провадження на підставі пункту 2 частини 1 статті 39 Закону України «Про виконавче провадження», оскільки вищезазначена мирова угода затверджена саме під час здійснення виконавчого провадження, адже на момент вчинення цих дій виконавця ухвала суду була чинною [12]. У Постанові Верховного Суд у справі № 904/7658/17 було визначено, що дана обставина може бути підставою для відновлення

виконавчого провадження, а не для визнання дій державного виконавця щодо закриття виконавчого провадження неправомірними [13].

Наступна проблема полягає у визначенні обсягу зобов'язань сторони у разі укладення мирової угоди в провадженні про невиконання умов господарського договору, а саме: зобов'язання визначається мировою угодою чи первісним договором? Зокрема, Верховний Суд у справі № 921/412/17-г/7 від 15 травня 2018 року визначив, що факт укладення мирової угоди на стадії виконання судового рішення впливає лише на порядок виконання рішення суду та не змінює суті договірного зобов'язання, на підставі якого виникла заборгованість, що є предметом стягнення за судовим рішенням, а отже відсутні правові підстави для нарахування відповідачу інфляційних втрат та 3% річних за умов належного виконання основного зобов`язання на змінених мировою угодою умовах [14]. Аналогічну позицію викладено у постанові Верховного Суду від 25 жовтня 2019 року у справі № 920/115/18 [15].

Висновки./Conclusions. На основі всього вище вказаного підсумуємо, що мирові угоди у виконавчому провадженні є ефективним механізмом закінчення виконавчих процедур шляхом досягнення згоди між стягувачем та боржником, проте в той же час окремі процесуальні аспекти укладення мирових угод у виконавчому провадженні потребують подальшого удосконалення на законодавчому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про виконавче провадження: закон України від 21 квіт. 1999 р. № 606-XIУ // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 24. - Ст. 56.

2. Господарський процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 6. - Ст. 207.

3. Рішення у справі «Горнсбі проти Греції» (Case of Hornsby v. Greece) [Електронний ресурс] /. - Режим доступу https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_079/stru.

4. Рішення у справ і «Стаднюк проти України» [Електронний ресурс] /. - Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/go/974_416.

5. Рішення ЄСПЛ у справі «Лізанець проти України» [Електронний ресурс] /. - Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_292.

6. Верба О. Б. Особливості визнання судом мирової угоди на стадії виконавчого провадження / О. Б. Верба // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. - 2008. - № 3.

7. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду 15 травня 2018 року у справі № 921/412/17-г/7 [Електронний ресурс] /. - Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/82738324.

8. Бортнік О. Г. Мирова угода у цивільному судочинстві: автореф. дне. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец.12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право»/Бортнік О. Г.- Х., 2007. - 28 с.

9. Жукова Т. В. Мировое соглашение в исполнительном производстве как реализация принципа диспозитивности / Т. В. Жукова // Арбитражная практика. – 2005. – № 5. – С. 158–162.

10. Постанова Верховного Суду від 24.04.2018 у справі №904/8731/17 [Електронний ресурс] /. - Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/73761547.

11. Постанова Верховного Суду України від 16 листопада 2016 року у справі № 412/4157/2012[Електронний]/. - Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/84817216.

12. Постанова Верховний Суд від 19 серпня 2019 року у справі № 35/12/810 [Електронний ресурс] /. - Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/83703392.

13. Постанова Верховного Суд від 17 вересня 2019 року у справі № 904/7658/17 [Електронний]/.- Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/84320461.

14. Постанова Верховного Суду від 15 травня 2018 року у справі № 921/412/17г/7 [Електронний ресурс] /. - Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/82738324.

15. Постанова Верховного Суду від 25 жовтня 2019 року у справі № 920/115/18 [Електронний ресурс] /. - Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/85241502.

УДК 342.512

ІНСТИТУТ РЕГЕНТСТВА В МОНАРХІЧНИХ ЗА ФОРМОЮ ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВАХ

Царьова Ольга Вадимівна
Студентка юридичного факультету
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Анотація: у статті розглянуто поняття інституту регентства, форми його існування у конституціях іноземних держав, а також проаналізовано механізм його функціонування та узагальнення висновків з приводу питання, чи є закріплення інституту регентства доцільним та необхідних наразі.

Ключові слова: регентство, конституція, зобов'язання, регент, монархічна держава, закріплення, правителі, узурпація влади.

Регентство – це тимчасове перебування влади в монархічній державі в руках одного або кількох правителів, які призначаються в разі відсутності, хвороби, неповноліття монарха або з інших причин, а також коли престол лишається незайнятим протягом тривалого часу [1]. Інститут регентства пропонується розглянути на прикладі 3 країн: Люксембургу, Іспанії та Бельгії.

Яскравим прикладом регентства є регент Люксембургу– Анрі Гійом регент 1998-2000 [2]. Відповідно до статті 6 Конституції Люксембургу: «якщо у випадку смерті Великого Герцога його спадкоємець є неповнолітнім, у відповідності з фамільним пактом вводиться регентство». Стаття 7 Конституції Люксембургу зазначає: Якщо Великий Герцог не в змозі правити країною, призначається регентство, як і при неповнолітті. Якщо трон є вакантним, Палата призначає тимчасове регентство. Нова Палата у подвійному складі членів, яка скликається протягом 30 днів, виносить заключне рішення про

вакантний трон. Регент зобов'язаний проголосити таку присягу, коли починає виконувати свої обов'язки: «Я присягаю на вірність Великому Герцогу. Я присягаюсь дотримуватись Конституції та законів країни».

Стаття 115 Конституції Люксембургу зазначає, що «у період регентства ніяка поправка, яка стосується конституційних прерогатив Великого Герцога, його статусу, а також порядку спадкування престолу, не може бути внесена до Конституції». Тобто передбачений своєрідний механізм захисту від узурпації влади регентом.

У Іспанії регентом 1702-1703 рр. була Марія Луїза Савоська [3]. Конституція Іспанії досить повно і чітко дає зрозуміти випадки, коли застосовується інститут регентства, порядок вступу та основні вимоги до регента. Так:

1) ст. 59 Конституції Іспанії зазначає, що «якщо король неповнолітній, батько чи мати короля, а за їх відсутності повнолітній родич, другий по праву спадкування після неповнолітнього короля, у відповідності до порядку, який встановлений у Конституції, негайно вступає у Регентство і є регентом до настання повноліття Короля».

2) «Якщо Король виявиться неспроможним виконувати свою владу і ця неспроможність буде визнана Генеральними Кортесами, регентом стає негайно Спадковий принц, якщо він досяг повноліття. Якщо він неповнолітній, діє порядок, визнаний у попередньому пункті, до тих пір поки не наступить повноліття Спадкового принца».

3) «Якщо немає нікого, хто має право спадкувати регентство, Генеральні Кортеси призначають Регентство у складі одного, трьох або п'яти людей». З аналізу відповідного припису Конституції бачимо, що в Іспанії передбачений своєрідний механізм колегіального регентства.

4) «Щоб вступити в Регентство, необхідно бути іспанцем та повнолітнім». З цього пункту ст. 59 Конституції Іспанії ми визначаємо основні цензи для регентства, а саме віковий та ценз громадянства.

5) «Регентство здійснюється на основі конституційного мандату та обов’язково від імені Короля».

Цікавим є механізм регентства у Бельгії. Карл Бельгійський був регентом 1944-1950 рр. у Бельгії [4]. Відповідно до ст.92 Конституції Бельгії «якщо у випадку смерті Короля його спадкоємець є неповнолітнім, то обидві палати об’єднуються в єдину асамблею для встановлення регентства та опіки».

Відповідно до ст.93 Конституції Бельгії «Якщо Король не в змозі правити, то міністри, констатувавши цю неможливість, негайно скликають палати. Їх задача полягає у встановленні опіки та регентства скликанням палат». З цього можемо зробити висновок, що процедура встановлення регентства є ускладненою, порівняно з іншими країнами, хоча від того не повільнішою. Характерною рисою, є встановлення одночасно палатами регентства та опіки.

Відповідно до ст. 94, 95 Конституції Бельгії, регентство може бути довірено лише одному. Регент починає виконувати свої функції тільки після проголошення присяги Короля. Тотожним до Конституції Люксембургу є положення ст. 197 Конституції Бельгії, де встановлена заборона на внесення змін у конституційні повноваження Короля регентом.

Отже, інститут регентства має різноманітні вияви у конституціях країн монархічної форми правління. У той же час він притаманний прогресивним та демократичним країнам світу. Обрані держави мають спільні риси даного інституту. Це зокрема: недопущення узурпації влади, процес призначення та схвалення центральним органом, присяга та вимоги до особи-регента, умови виконання ним обов’язків. Новітня історія не знає частого застосування регентства, однак це залишається необхідною передумовою збереження незалежності та організованості влади.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Академічний тлумачний словник 1970-1980 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sum.in.ua

2. Конституція Люксембургу від 17 жовтня 1968 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://legalns.com/download/books/cons/luxembourg.pdf

3. Конституція Іспанії від 7 грудня 1978 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://legalns.com/download/books/cons/spain.pdf

4. Конституція Бельгії від 7 лютого 1831 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://legalns.com/download/books/cons/belgium.pdf

УДК 94:327

«М'ЯКА СИЛА» ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЯПОНІЇ («SOFT POWER») В УМОВАХ ПОЛІЦЕНТРИЧНОГО СВІТОУСТРОЮ XXI СТОЛІТТЯ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРС

Ціватий Вячеслав Григорович
кандидат історичних наук, доцент
Заслужений працівник освіти України
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Анотація: Аналізуються особливості зовнішньої політики Японії в умовах сучасного поліцентричного світоустрою XXI століття. Акцентується увага на особливостях «м'якої сили» зовнішньої політики Японії та її регіональних і національних особливостях, специфіці концепції «м'якої сили» Японії. Японія володіє й використовує в дипломатичній практиці один із найбільш повних і привабливих наборів інструментів «м'якої сили» серед інших держав Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР).

Ключові слова: зовнішня політика, дипломатія, «м'яка сила», soft power, публічна дипломатія, інституціоналізація, Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР), Японія.

Вступ. Сьогоденна система політико-дипломатичних координат міждержавних відносин вибудовується в умовах поліцентричного світу XXI століття [1, с. 26-29].

Особливе місце в цій диспозиції обіймає Японія – одна із провідних держав світу. Динамічний розвиток держав Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР) веде до їх все більш активного позиціонування себе на світовій арені. Дані інституціональні та політико-дипломатичні процеси базуються, перш за

все – на розширенні використання інструментарію «м'якої сили» («soft power») у зовнішній політиці країн Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР).

Мета дослідження – проаналізувати концепт «м'яка сила» та особливості зовнішньої політики Японії в умовах сучасного поліцентричного світоустрою XXI століття, а також визначити регіональні та національні особливості «м'якої сили» зовнішньої політики Японії досліджуваного періоду.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складають діалектичні принципи наукового пізнання. Принцип історизму застосовується для висвітлення минулого в його історичному контексті. Процес формування та подальшої інституціоналізації зовнішньої політики і дипломатії Японії на сучасному етапі був розглянутий як продовження еволюції попереднього періоду, що відбувався протягом декількох століть.

Під час роботи використано загальнонаукові методи дослідження – аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення, індукції, дедукції, пояснення, а також методи історичного дослідження – історико-генетичний метод, історико-порівняльний метод, історико-типологічний метод, історико-системний метод і метод компаративного аналізу.

Виклад основного матеріалу, результати і обговорення. Зростання потенціалу азійських гравців у даній сфері у 2018 р було відзначено у доповіді The Soft Power 30 [2], яка є щорічною, подається консалтинговою компанією Portland і віддзеркалює ключові тенденції у сфері використання «м'якої сили». У цій доповіді, зокрема зазначається, що вперше за ввесь час підготовки подібних доповідей було виокремлено додатковий розділ із рейтингування «м'якої сили» азійських держав – Asia Soft Power 10 – у зв'язку зі зростаючою важливістю цього регіону для глобальної геополітики та трансформації сучасної системи міжнародних відносин. Цей потенціал набув свого інституціонального розвитку у 2019-2020 роках.

Японія володіє і використовує в дипломатичній практиці один із найбільш повних і привабливих наборів інструментів «м'якої сили» серед інших держав Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР). Азійсько-

Тихоокеанський регіон – це політичний та економічний термін, що позначає країни, розташовані по периметру Тихого океану й численні острівні держави в самому океані. Найбільшими містами регіону є Шанхай, Гонконг, Сінгапур, Куала-Лумпур, Сеул, Токіо, Лос-Анджелес, Сідней, Мельбурн, Сан-Франциско, Сієтл і Ванкувер. Штаб-квартири багатьох міждержавних і недержавних організацій Азійсько-Тихоокеанського регіону розташовані в Гонолулу (Гаваї).

Інституціональну основу цього інструментарію «м'якої сили» Японії складають: по-перше, багата національна культура і традиції, що йдуть корінням у стародавню історію Японії; по-друге, налагоджена система надання допомоги державам, що розвиваються; по-третє, політичні цінності, сформовані в результаті японського переосмислення американських ідей і практик, запропонованих Токіо в якості моделі повоєнного становлення; по-четверте, популяризація японської культури, традицій, науки і освіти у світовому масштабі.

Інституціональний потенціал японської «м'якої сили» підкріплюється позиціонуванням і статусністю Японії як миролюбної держави. Дана позиція отримала своє підґрунтя в другій половині XX ст. в результаті імплементації в Конституцію Японії положень, що забороняють використання військової сили і права на ведення війни як способу вирішення міжнародних суперечок. Разом з тим історія і поточна ситуація в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (АТР) накладають певні обмеження на залучення в політиці Токіо інструментів «м'якої сили». Привабливість її застосування сильно знижується, коли мова заходить про історичну спадщину Другої світової війни і постійні тертя на цьому ґрунті між Японією з одного боку, і Китаєм і корейськими державами – з іншого. Особливо гостру реакцію в Пекіну і в Сеулу викликали прагнення прем'єр-міністра Сіндзо Абе внести зміни до Конституції, закріпивши в ній статус Сил самооборони як повноцінних Збройних Сил Японії. Така ж політико-дипломатична позиція і контури зовнішньополітичного курсу залишаються й у нового прем'єр міністра Есіхіде Суга.

Після зречення японського імператора Акіхіто від трону, з 1 травня 2019 р в Країні висхідного сонця почалася нова ера –Рейва (світу і гармонії). Передувала їй ера Хейсей, яка стала періодом встановлення миру, закріплення економічних успіхів післявоєнного часу і створення позитивного образу країни. Ера Хейсей (установлення миру), або період правління імператора Акіхіто, продовжувалася з 1989 по 2019 рік.

Період Рейва розпочався в Японії в день, коли новий Імператор Японії – спадкоємний принц Нарухіто – зійшов на престол 01 травня 2019 року як 126-ий імператор, змінивши свого батька – Імператора Акіхіто, який 30 квітня 2019 року зрікся Хризантемового трону. Таким чином, з 08 січня 1989 року до 30 квітня 2019 року тривало літочислення Хейсей, а з 01 травня 2019 почалася ера Рейва.

На цьому напрямі були досягнуті певні успіхи, але залишилися й проблеми. Сама по собі зміна назви ери має чисто символічний характер. Разом з тим для держави, яка протягом більш ніж 70 років прагне побудувати суспільство без збройних сил і політику без застосування військових методів вирішення міжнародних проблем, символіка назви імператорської епохи вкрай важлива як інструмент трансляції своїх намірів і ключових ідей зовнішньої політики та дипломатії в найближчому майбутньому. І від того, наскільки дійсно гармонійною виявиться політика Японії в нову еру, буде багато в чому залежати успішність її «м’якого впливу» на інші держави.

Концепція «м’якої сили» в Японії має свою національну і регіональну специфіку. Основи концепції «м’якої сили» в теорії та практиці міждержавних відносин були закладені американським політологом Джозефом Наєм на початку 1990-х рр. у монографії *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power* [3]. Дане поняття, активно увійшло в міжнародно-політичний лексикон, дипломатичну й зовнішньополітичну практику багатьох держав, отримало свій подальший розвиток у монографії Дж. Ная у 2004 році: *Soft Power: The Means to Success in World Politics* [4].

Концепція Дж. Ная отримала благодатний ґрунт для свого застосування в Японії на початку 1990-х рр. Даний період був пов'язаний із гострою необхідністю пошуку Японією свого місця в системі політико-дипломатичних координат, місця в поліцентричному світі, що змінюється. Закінчення епохи холодної війни і біполярного світу ставило перед Токіо питання обґрунтованості існування японсько-американського військово-політичного союзу як японської «захисної парасольки», пошуку нових сенсів зовнішньої політики і результативних дипломатичних практик. Подальша економічна рецесія в державі стала додатковим стимулом для активного впровадження й розвитку практик «м'якої сили» в японській зовнішній політиці та дипломатії XXI століття. По суті, вся епоха Хейсей, з 1989 по 2019 р, була присвячена спробі переходу Японії від образу «політичного карлика з великим гаманцем» до активної участі держави в міжнародному житті.

На думку експертів, японські політики значно розширили розуміння «м'якого впливу» на зарубіжну аудиторію. Відзначається, що в Японії застосування інструментарію «м'якої сили» реалізується в руслі адаптації зарубіжного досвіду та доповнення його національною специфікою з кінцевою метою, орієнтованою на просування інтересів японського бізнесу за рубежем [5, с. 191-206].

На противагу класичним визначенням, дійсно, у стратегіях «м'якої сили» більшості азійських держав успішна економічна модель є одним із ключових ресурсів забезпечення національної привабливості [6].

Японія в даному випадку не виняток. У Токіо вважають, що, незважаючи на тривалу економічну рецесію, досвід модернізації епохи Мейдзі, економічного відновлення після Другої світової війни і досягнення країною високого рівня життя при збереженні культурної самобутності виступає основою забезпечення привабливості японської моделі економічного розвитку для багатьох держав.

В офіційних публікаціях Міністерства закордонних справ Японії зазначається, що з метою ефективної реалізації зовнішньої політики необхідно

сприяти зацікавленості в зближенні з Японією і формування її позитивного образу за допомогою надання інформації не тільки урядам, а й безпосередньо громадянам, а також шляхом заохочення міжособистісної взаємодії на рівні громадськості. Таким чином, головними каналами просування «м'якої сили», на думку керівництва зовнішньополітичного відомства країни, повинна бути громадська, публічна та культурна дипломатія [7, с. 6-7].

Цілі і завдання, а також інструменти реалізації «м'якої сили» Японії змінюються залежно від типу. Вони характеризуються двома основними практичними формами і векторами міжнародного взаємодії. Перший з них спрямований на розвинені провідні держави світу (США, Францію, Італію, Сінгапур, Південну Корею) і країни, що стрімко розвиваються з високим ресурсним і ринковим потенціалом (Китай, Індію, Бразилію). Другий вектор орієнтований на країни, що розвиваються у Південно-Східній Азії, Центральній Азії та Африці.

У першому випадку ключовим завданням стає саме просування інтересів національного бізнесу, у другому – демонстрація гуманітарної зрілості та економічної потужності японської держави. Реалізація японської «м'якої сили» у першу чергу, здійснюється через інструменти публічної дипломатії. Такий підхід відповідає концептуальному баченню і політичній теорії Дж. Ная, адже саме публічна дипломатія є основним засобом реалізації в концепції Дж. Ная. Публічна дипломатія являє собою сукупність інститутів і комунікаційних каналів взаємодії та діалогу держави з закордонними товариствами в політичних цілях. В її рамках держава оперує такими інструментами, які здатні спонукати еліту, уряд і суспільство за кордоном у цілому приймати, поважати і підтримувати його національні культурні цінності 1 політичну культуру.

До ключових напрямів роботи японської публічної дипломатії відносяться інформаційна політика і взаємодія зі ЗМІ, освітні програми та програми академічних обмінів, гуманітарне співробітництво і надання офіційної допомоги розвитку (ОДР). Практична реалізація політики «м'якої сили» Японії є переважно прерогативою Міністерства закордонних справ, яке

сприяє просуванню традиційної японської та сучасної поп-культури, а також вивчення японської мови за кордоном за підтримки Японського фонду.

Фонд був створений під управлінням МЗС Японії в 1972 року. У жовтні 2003 року він був реорганізований в самостійну інституцію (установу). У 2014 р в рамках Міністерства закордонних справ Японії була озвучена ідея створення ще одного державного комунікаційного каналу трансляції японських культурних цінностей, так званого Японського будинку (Japan House) [8; 9].

Спроба концептуального осмислення «м'якої сили» і принципів застосування інструментів публічної дипломатії була зроблена в Японії на високому рівні у 2004 року. Для цих цілей була створена Консультативна рада на чолі з професором Університету Хосей Аокі Тамоцу. У результаті – у концепції, запропонованій Консультативною радою, був зроблений упор на пропаганді унікальної японської масової культури як відправної точку для розуміння й пізнання Японії.

Даний підхід знайшов своє втілення в проекті Cool Japan, який активно використовується чинним кабінетом міністрів для просування таких галузей сучасної японської культурної індустрії, як аніме, комп'ютерні ігри, мода, кухня. Відповідна стратегія була затверджена японським керівництвом у вересні 2012 року [10]. Незважаючи на те, що це сталося ще до повернення у владу Ліберально-демократичної партії на чолі з Сіндзо Абе в грудні того ж року, стратегія була прихильно сприйнята її лідером. Згодом, у 2013 р, було підписано розпорядження прем'єр-міністра про створення спеціальної консультативної групи для розробки нового брендинг-проекту з аналогічною назвою – Cool Japan.

З його допомогою передбачалося підвищити популярність японської культури в Китаї, Франції, США, Індії, Південній Кореї та інших державах, а також збільшити приплив іноземних туристів в Японію. При цьому, незважаючи на гуманітарний зміст проекту, його основна мета полягає в сприянні розвитку та експорту продукції японського креативного бізнесу. Як зазначалося вище, особливість японської «м'якої сили» полягає в акцентуванні

уваги на економічних інструментах просування позитивного образу країни за кордоном.

По суті, передвісником стратегії Cool Japan, але вже у сфері бізнесу можна вважати програму Japan Brand, яка реалізується з 2004 року Міністерством економіки, торгівлі й промисловості [11]. Вона була включена в Стратегічну програму з інтелектуальної власності Японії, яка стартувала у 2002 році. Реалізація Japan Brand спрямована на просування деяких видів локально виробленої продукції на зовнішніх ринках і є частиною стратегії зі стимулювання зовнішньоекономічної активності малих і середніх підприємств Японії, важливий фактор для успішної реалізації публічної дипломатії [12].

Питання, пов'язані з наданням офіційної допомоги розвитку, координує Японське агентство міжнародного співробітництва (Japan International Cooperation Agency, JICA), перед яким стоїть завдання скорочення бідності, підвищення ефективності систем управління, забезпечення людської безпеки, стимулювання освітніх і культурних обмінів.

Японське керівництво, у нових геополітичних умовах, підходить до досить тонкої грані між розширенням поняття «м'яка сила» і використанням повноцінних інструментів економічного впливу в рамках класичної «жорсткої сили». Автор концепції «м'якої сили» Дж. Най також виділяв Японію серед інших азійських держав як таку, що володіє найбільш серйозними ресурсами і потенціалом у даній сфері. Одна із лідируючих позицій у світі за кількістю зареєстрованих патентів, провідне місце по наданню допомоги зарубіжним країнам, найбільша тривалість життя – такий образ сучасної Японії в очах світової спільноти.

Однак експерти одностайні в тому, що при всій привабливості японської культури і зусиллях уряду з просування національної економічної моделі для Токіо існує ряд важливих обмежень на шляху реалізації його «м'якої сили», особливо в Азійсько-Тихоокеанському регіоні [13]. Серед них варто виділити наступні: по-перше, орієнтацію на консервативний спосіб життя і стиль ведення справ, що не дозволяє поширювати їх досить широко у світі; по-друге,

демографічні проблеми в країні; по-третє, негативна історична спадщина Другої світової війни; по-четверте, збереження недовіри азійських сусідів Японії.

Історичні питання є не тільки проблемою для японської «м'якої сили» та національних особливостей публічної та культурної дипломатії Японії, а й можливим ресурсом її політико-регіонального утвердження. Цілком можливий варіант використання досвіду публічної та культурної дипломатії України [14, с. 124-130]. Історичні та цивілізаційні відмінності Японії від західних країн не стали перешкодою для адаптації та розвитку концепції «м'якої сили» у політиці цієї азійської держави [15].

Висновки. На сьогодні політики та експерти в Токіо розглядають традиційні механізми прояву «м'якого впливу» на зарубіжну аудиторію в якості важливого засобу завоювання лідируючих позицій у світовій політиці, економіці, культурі та освіті. Більш того, збагачені національними традиціями методи використання «м'якої сили» дозволяють Японії домагатися істотних успіхів у цій сфері діяльності. При цьому, як й інші держави Азійсько-тихоокеанського регіону (АТР), Японія значне місце у своїй політиці «м'якої сили» віддає реалізації програм економічному співробітництву, доповнюючи тим самим класичне розуміння концепції.

Стабільне просування Японії в міжнародних рейтингах «м'якої сили» свідчить про результативність застосування практик такого впливу. Сьогодні, безумовно, особливі зусилля японського керівництва зосереджені в області підготовки та успішного проведення Олімпіади-2021 в Токіо, яка може стати черговою «цеглинкою» японської «м'якої сили» і трампліном для подальшого поширення знань про японську культуру у світі.

Разом з тим зберігаються проблеми історичного й соціально-економічного характеру, які продовжують істотно обмежувати можливості Японії у сфері застосування «м'якої сили». Їх присутність в японському зовнішньополітичному порядку дня протягом тривалого часу говорить у тому числі й про консерватизм підходів японського уряду. Саме традиціоналізм і

прихильність сформованим бюрократичним практикам, на думку експертів, залишаються важливим стримуючим фактором розвитку японської зовнішньої та внутрішньої політики. Однак при застосуванні нових підходів і політичної волі поточні проблеми можуть стати новим ресурсом «м'якої сили» як приклад успішного їх подолання. Японія цілком успішно має можливість використати й український досвід «м'якої сили» у зовнішній політиці України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ціватий В.Г., Громико О.А. Поліцентричність сучасного світоустрою: мегатренд XXI століття (інституційний контекст) // Зовнішні справи. – 2014. – № 08. – С. 26-29.
2. The Soft Power 30: A Global Ranking of Soft Power 2018 // USC Center on Public Diplomacy. 2018. URL: https://softpower30.com/wp-content/uploads/2018/07/The-SoftPower-30-Report-2018.pdf (дата обращения: 19.11.2020).
3. Nye J.S. Bound to Lead: The Changing Nature of American Power. – N.Y.: Basic Books, 1991.
4. Nye J.S. Soft Power: The Means to Success in World Politics. – N.Y.: Public Affairs Group, 2004.
5. Королёв В.А., Кудрявцева С.С. «Мягкая сила» современной Японии: Опыт и направления развития // Вестник междунар. организаций. – 2014. – Т. 9. № 2. – С. 191-206.
6. «Мягкая сила» в Азиатско-Тихоокеанском региональном контексте: Теоретическая адаптация и национальные практики / С.К. Песцов, А.М. Бобыло, Л.Р. Рустамова, Л.Е. Козлов, М.С. Черепанов, А.А. Бояркина, К.Ф. Лыков, М.П. Першина; [науч. ред. С.К. Песцов]. – Владивосток, 2016.
7. Кулінич М.А. Японці бачать в Україні серйозного партнера. Про спільні культурні коди // День. – 2012. – 01 лютого. – № 16 (2012). – С. 6-7.
8. What's Japan House // Japan House. Official website. URL: https://www.japanhouse.jp/en/ (дата обращения: 01.12.2020).

9. Warren A.S. Japan House: Tokyo’s New Public Diplomacy Push // The Diplomat. 2017. 22 July. URL: https://thediplomat.com/2017/07/japan-house-tokyos-new-public-diplo macy-push/ (дата обращения: 28.11.20120).

10. クールジャパン戦略について (О стратегии Cool Japan) // Cabinet Office. 2012. URL: https://www.cao.go.jp/cool_japan/about/pdf/cj_initiative.pdf (дата звернення: 29.11.2020).

11. 日本ブランド戦略 (Стратегия Japan Brand) // Prime Minister of Japan and His Office. URL: https://www.kantei.go.jp/jp/singi/titeki2/houkoku/090310_nihonbland.pdf (дата звернення: 26.11.2020).

12. Public Diplomacy: A New Strategic Imperative, 2016. – 196p.

13. Кулінич О. Мій Токіо у свята і будні. – Київ: Саміт-книга, 2017. – 328с.

14. Циватый В.Г. Публичная и культурная дипломатия Украины XXI века: институциональное измерение и стратегии развития // Дискурс-Пи: научный журнал. – 2014. – С. 124-130.

15. Корсунський С.В. Зовнішня політика в епоху трансформацій: як не залишитись на узбіччі історії. – Київ, 2020. – 256с.

УДК 311.31

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ В СВІТІ

Чала Тетяна Геогріївна
к.е.н., доцент
доцент кафедри статистики, обліку та аудиту
Прядко Юлія Володимирівна
студентка
Харківський Національний університет
імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна

Анотація. Метою дослідження є аналіз стану та тенденцій розвитку електроенергетики в провідних країнах світу. Для досягнення поставленої мети у статті проведено аналіз статистичних даних, що характеризують сучасний стан розвитку електроенергетики в провідних країнах світу; проаналізовано світових лідерів з експорту електроенергії у 2018 р.

Ключові слова: аналіз статистичних даних, база даних, електроенергетика, країни світу, UN Comtrade Database.

Для світової електроенергетики і особливо для електроенергетики розвинених країн перебудова структури галузі характеризується широким розгортанням процесів щодо реструктуризації та дерегулювання [1, 2].

Одним з найбільш дієвих інструментів підвищення ефективності роботи енергетичного сектору є запровадження оптових ринків електричної енергії [2].

Суспільне володіння електроенергетичними підприємствами (центральний уряд, муніципалітети, штати або провінції) зазвичай є характерним для всіх підсистем електроенергетичного виробництва. Роль уряду особливо поширена в підсистемах генерації і передавання електроенергії

електричними мережами вищих класів напруги, тоді як приватні інвестори найчастіше діють у секторі розподілу електроенергії. Разом з тим, у ряді країн (США, Німеччина, Японія) досить поширені вертикально інтегровані енергокомпанії, що забезпечують реалізацію всіх функцій електроенергетичного виробництва, включаючи розподіл і збут електроенергії [1, 2].

У табл. 1 представлені країни-лідери, що мають найбільший обсяг експорту електроенергії у світі.

Таблиця 1

Світові країни-лідери за обсягом експорту електроенергії в 2018 р.

Країна	Експорт електроенергії, млрд дол. США
Франція	4,20
Німеччина	3,80
Канада	2,25
Швейцарія	2,12
Парагвай	2,11
Швеція	1,58
Чехія	1,53
Китай	1,51
Австрія	1,11
Норвегія	0,97
Росія	0,81

Джерело: побудовано за даними UN Comtrade Database [3]

Безперечними світовими лідерами серед країн-експортерів електроенергії в 2018 р. є Франція, Німеччина та Канада.

У Франції більшість підприємств електроенергетики знаходяться у власності держави (у руках муніципалітетів зосереджене всього 5 % розподільного бізнесу) і Португалії (в приватній власності – біля 5 % генеруючих потужностей).

Повністю приватизованою є електроенергетика Англії і Уельсу, Японії (у власності кінцевих споживачів зосереджено приблизно 15 % генеруючих потужностей) і Бельгії (у власності муніципалітетів і кінцевих споживачів

знаходиться по 5 генеруючих потужностей, у володінні муніципалітетів – приблизно 20 % розподільних мереж).

У США у приватній власності знаходиться більше 70 % генеруючих потужностей (приблизно 30 % належать уряду, муніципалітетам і іншим організаціям) і більше 75 % розподільних мереж. Значного поширення володіння місцевої влади набуло в Австрії (100 % мереж і 85 % генерації), Канаді (основні мережі – 99 %, генерація і розподільні мережі – по 80 %) і Нідерландах (100 % мереж і 85 % генерації). У Норвегії державі належить близько 30 % генеруючих потужностей і 75 % основних мереж, у Швеції – 100 % основних мереж, половина генеруючих потужностей і розподільних мереж.

Мета перетворень, які здійснюються в електроенергетичному секторі різних країн світу, є різною. Перш за все, вони визначаються станом електроенергетичної галузі на момент реформування, економічним станом країни, обсягами інвестицій в електропостачання. В результаті перетворень планується підвищення ефективності функціонування галузі; створення конкурентних відносин між виробниками і постачальниками електроенергії; зниження тарифів на електроенергію; створення сприятливих умов для промислових споживачів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Energy analytics. URL: https://iclub.energy/analitika

2. Impacts of Energy Sector on Economy, Social and Political Landscape, and Sustainable Development . URL: https://www.researchgate.net/publication/336702958_ Impacts_of_Energy_Sector_on_Economy_Social_and_Political_Landscape_and_Sustainable_Development

3. UN Comtrade Database. URL: https://comtrade.un.org/data.

УДК 339.97

ВІДНОВЛЮВАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ ПОЛІТИЦІ США

Чала Катерина Олександрівна
Аспірант
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Анотація. У науковій статті здійснено аналіз основ формування енергетичної моделі економічного розвитку США, дослідження ролі, факторів й наслідків масштабного впровадження відновлюваної енергетики, розкриття головних напрямів досягнення й перспективи енергетичної безпеки США; висвітлені провідні позиції США у глобальному рейтингу національної енергетичної безпеки; охарактеризований потенціал США як території для запровадження сталого використання альтернативних джерел енергії.

Ключові слова: відновлювана енергетика, альтернативні енергетичні ресурси, енергетичний баланс, енергетична політика, світовий ринок енергоресурсів, енергетична безпека.

На сьогодні розвиток світового господарства супроводжується дедалі більшим загостренням проблеми забезпеченості держав енергетичними ресурсами, наявність яких є запорукою стабільного розвитку національної економіки, збереження незалежності країни та її безпеки в цілому. Основною проблемою наразі являється обмеженість та нерівномірність розподілу енергетичних ресурсів серед країн, головним чинником чого виступає природні особливості, що обумовлює віднесення альтернативних джерел енергії на вищий щабель більшості країн світу.

Енергетику, як головний фактор підтримки конкурентоспроможності держави, значного використання наявних енергоресурсів та проблематику формування балансу енергетичного сектору країни, досліджували в своїх роботах низка як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, серед яких особливо заслуговують уваги праці Еднона А., Сотника І., Гелетухи Г., Сидорової Д., Димитрова А., Фрідмана Д., Столярчука Я., Бусарєва Д., Касича А. тощо. Позиція Сполучених Штатів Америки, як потенційного світового лідера на міжнародній арені, головним чином залежить від наявності перевищення рівня запасів енергетичних ресурсів, їх раціонального використання, тому постає питання впровадження альтернативної енергетики в національний економічній системі країни. Головним напрямком дослідження даної роботи являється розвиток відновлюваної енергетики США й ефективності її впровадження.

Позиція США як головного конкурентоспроможного світового лідера в секторі енергетики утримує стабільність завдяки переважанню частки світових нафтопереробних потужностей, що становлять близько 18% від загальносвітового рівня, та підвищенню обсягів експортних процесів енергетичних ресурсів (6,2% й 5,8% загальносвітового експорту, відповідно, газу й нафти) [1]. Дана позиція дозволить США послабити роль своїх конкурентів, а саме країн Перської затоки, ОПЕК та Росії, які постачають енергоресурси до європейських країн, на світовому ринку у випадку неконтрольованої економіко-політичної ситуації в межах країн Східної Європи та Близького Сходу, а також підвищити рівень своїх доходів й контролю над економікою більшості країн Європи за рахунок енергетичного сектору й традиційних технологічно-інноваційних та інвестиційно-фінансових каналів.

Рівень забезпеченості енергоресурсами є одним із вирішальних факторів проблеми безпеки енергетичного сектору, яка поступово погіршується як на національному, так і на міжнародному рівні. Беручи до уваги недоліки найбільш вживаних енергетичних ресурсів та загальну екологічну проблему, розвинені країни сьогодення, в тому числі й США, в межах своєї енергетичної політики приділяють увагу підвищенню ролі альтернативних джерел енергії в

структурі енергетичного сектору країни й надалі займаються розробкою планів із підвищення частки відновлюваної енергетики в загальному енергетичному балансі до 30-40% [2].

Відновлювана енергія – це енергія з невичерпних джерел, тобто сонячна й вітрова енергія, енергія геотермальних, океанських й гідроенергетичних ресурсів, а також рідкого біопалива, біологічного газу та біологічної маси. До експлуатаційних витрат з використання альтернативних джерел енергії не входить паливна складова, адже енергія даних джерел умовно являється безкоштовною [3].

На сьогодні альтернативна енергетика постає як найбільш динамічний сегмент світового ринку енергетичних ресурсів, відіграючи важливу роль в енергоспоживанні в умовах подальшого розвитку екологічної катастрофи світу. Ключовими чинниками розвитку відновлюваних джерел енергії є: зниження вартості на енерготехнології у найближчому майбутньому, підвищення рівня цін на традиційні енергетичні ресурси, зростання значення екологічних стандартів, підтримка державою розробки проєктів, які стосуються енергоефективності.

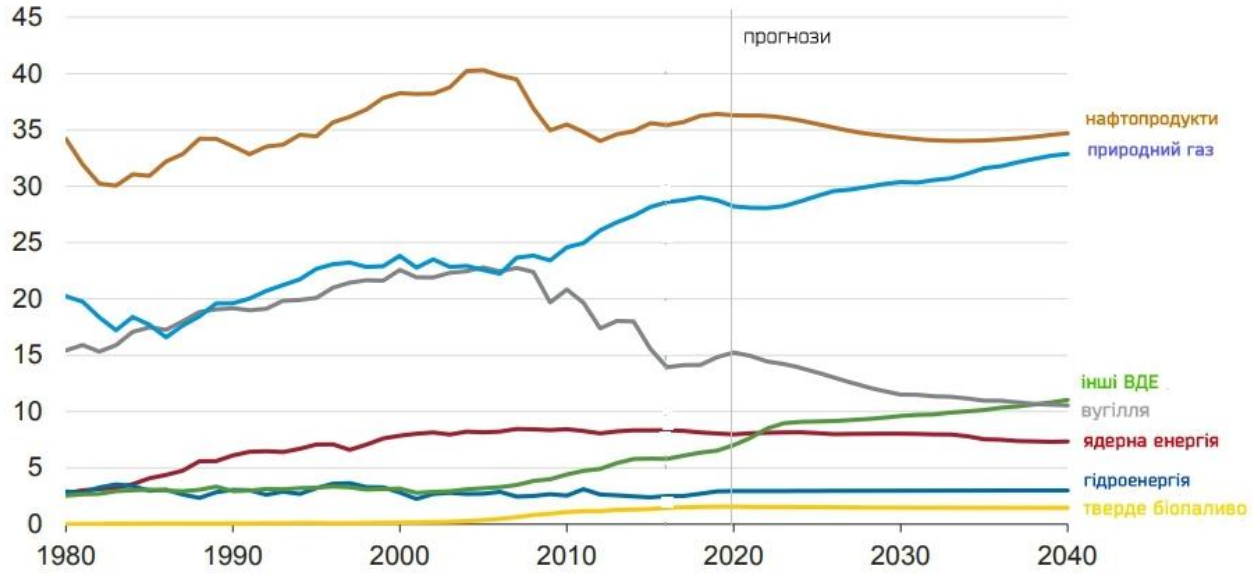

Рис.1. Тенденція споживання енергоносіїв США [4]

Основа енергетичної моделі США характеризується переважанням традиційних енергетичних ресурсів, а саме газу й нафти, 45% з якої займає

сланцева, рівень видобутку й споживання яких невпинно продовжує зростати. Структуру енергобалансу США становить споживання не лише нафтопродуктів та природного газу, а також до її складу входять вугілля, ядерна енергія, біопаливо, гідроенергія та відновлювальні енергоносії. Особливої уваги заслуговує роль відновлюваних енергетичних ресурсів в економічному секторі США. Загальне споживання альтернативних джерел енергії становить близько 10% (рис. 1), виробництва – 15% [4]. Гідроенергетика займає провідне місце серед джерел відновлюваної енергії, показник якої становить 24%, в той час як значення використання геотермальної енергії коливається лише в межах 0,4-0,7%. Використання біопалива й інших ресурсів відновлюваної енергії підвищилось майже вдвічі впродовж 2016-2020 рр., причиною якого виступають державні й федеральні стимулювання (рис. 2) [5].

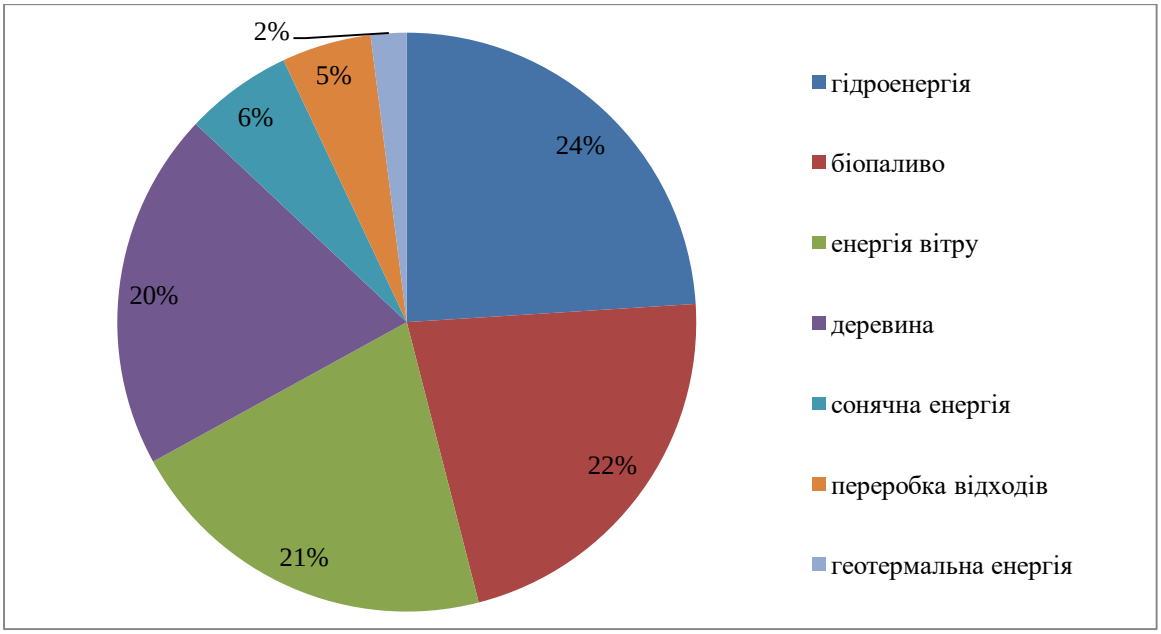

Рис. 2. Структура використання альтернативної енергетики США, 2019 р. [5]

На сучасному етапі розвитку світового господарства, США має ознаки енергетично самодостатньої країни, особливо її роль в світовому енергетичному секторі значно зросла після отримання статусу неттоекспортера газу в 2016 р., а також ставши лідером експорту очищених нафтопродуктів [6]. Енергетичний баланс США знаходиться в епіцентрі політики уряду, підтвердженням чого є ланцюг законодавчих проєктів, згідно яких було

встановлено стандарти енергетичного збереження та прогнозовано стимули розвитку відновлюваної енергетики, а також відповідних програм згідно енергетичного сектору Адміністрації Президента.

Відповідно до глобального рейтингу світової енергетичної безпеки, то США займають в ньому провідні позиції, які впродовж останніх років покращилися. В той час як Індекс енергетичної безпеки США характеризується тенденцією поступового спаду [5]. Визначальними чинниками даного процесу є підвищений рівень імпортних процесів енергетичних ресурсів, перевищення рівня споживання енергетики й недосконала методика розрахунку Індексу енергетичної безпеки. Головними недоліками методики визначення рівня енергетичної безпеки виступають: відсутність контролю за рівнем розвитку сектора відновлюваної енергетики і трансформація значного обсягу імпортованих енергетичних ресурсів після процесу переробки в експорт нафтопродуктів.

Враховуючи вище сказане, головними завданнями політики уряду постають удосконалення методики визначення рівня енергетичної безпеки в результаті включення до розрахунків значень, які висвітлюють рівень розвитку відновлюваної енергетики (обсяги впровадження альтернативних джерел енергії та інвестиції в розвиток відновлюваної енергетики), а також зниження обсягу імпорту енергоресурсів на корись підвищення обсягу спожитих енергетичних ресурсів, отриманих внаслідок імпортних процесів. Головним перспективним станом енергетичної безпеки є тенденція до поступового поліпшення в результаті тісних зв'язків з ланцюгом чинників, а саме з розвитком відновлюваної енергетики, експортними процесами енергетичних ресурсів, зміцненням національної валюти, глобальною конкурентоспроможністю тощо, які знаходяться на провідних позиціях.

Територія США характеризується потенціалом для розвитку відновлюваної енергетики, а саме геотермальної, зокрема геопросторове положення західної частини країни надає можливість реалізації проєктів з видобування вітрової, сонячної та гідрологічної енергії. Крім того, при

створенні урядом пільгових умов для впровадження проєктів з подальшого розвитку відновлюваної енергетики, а також підтримка даної тенденції поступового розвитку місцевими органами влади США дозволить країні практично повністю перевести енергетичний сектор на альтернативні джерела енергії станом до 2050 р. [6].

Отже, відновлювана енергетика являється одним із головних шляхів для досягнення довгострокової енергетичної стратегії. Ресурси альтернативних джерел енергії значно перевищують рівень запасів традиційних джерел і є гарантією тенденції поступового підвищення розвитку енергетики при стійких тарифах, при цьому не завдаючи шкоди навколишньому середовищу. В межах території США наразі спостерігається поступовий занепад нафтогазової й вугільної промисловості у зв'язку із падінням вартості ресурсів на користь альтернативних джерел енергії, які займають 10% споживання та 15% в сукупному обсязі виробництва електроенергії.

Підвищення ролі відновлюваних джерел енергії в структурі загального енергетичного сектору є одним з найважливіших питань національної й міжнародної безпеки. Масштабне запровадження використання альтернативної енергетики зменшує ризик енергетичної кризи та знижує залежність від коливань кон'юнктури на світовому ринку. В умовах обмеженості традиційних енергетичних ресурсів, проведення ефективної політики, яка передбачає підтримку розвитку відновлюваної енергетики дозволить США підвищити рівень енергобезпеки, втримати енергетичну незалежність й зберегти позицію лідера на світовому ринку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Sieminski A., Ladislaw S., Verrastro F., Stanley A.. U*.S. Oil in the Global Economy*. Center for Strategic and International Studies. 2017. URL: https://www.csis.org/features/us-oil-global-economy.

2. Романюк В. *Ціна нижче нуля. Альтернативна енергетика нарешті починає перемагати.* NewsMarket. 2016. URL: http://www.newsmarket.com.ua/

2016/06/tsinanizhche-nulya-alternativna-energetika-nareshti-pochinaye-peremagati.

3. Мельничук М. Д., Дубровін В. О., Мироненко В. Г. Альтернативна енергетика. Київ: АграрМедіа Груп, 2012. С.18.

4. Annual Energy Outlook 2017. URL: https://www.eia.gov/outlooks/aeo/pdf/ 0383(2017).pdf (дата звернення 18.11.20).

5. U.S. Energy Information Administration. URL: http://www.eia.gov (дата звернення 18.11.20).

6. Столярчук Я. М. Бусарєв Д. В. Новітні тенденції транснаціоналізації світового ринку енергетичних ресурсів. Економіка та підприємництво: зб. наук. пр. молодих учених та аспірантів. Київ: КНЕУ, 2013. 296 с.

УДК 624.01

ЗАЛІЗОБЕТОННІ КОНСТРУКЦІЇ З НАТЯГОМ АРМАТУРИ НА БЕТОННУ СУМІШ

Чеканович Мечислав Геннадійович
к.т.н., професор
Херсонський державний
аграрно-економічний университет
м. Херсон, Україна

Аннотация: Систематизована схема методів попереднього напруження залізобетонних конструкцій. Запропоновано метод попередньго напруження залізобетонних конструкцій «на бетонну суміш». Наведені особливості методу, обгрунтовано зміцнення бетону констркцій за запропонованим методом.

Ключевые слова: попереднє напруження, бетонна суміш, арматура, міцність, силова форма

У сучасному світовому будівельному виробництві попередньо напружені залізобетонні конструкції традиційно виготовляють з натягом арматури «на упори» до початку бетонування виробу або з натягом арматури «на затверділий бетон» після бетонування. Втілення обох методів попереднього напруження залізобетонних конструкцій передбачає передачу сил попереднього натягу арматури на затверділий бетон. Це передбачає перебіг певного часу для придбання бетоном конструкції достатньої міцності. Операції натягу арматури й ущільнення бетону, як правило, виконуються послідовно. Без суттєвих додаткових витрат в таких конструкціях важко суттєво підвищити міцність, морозостійкість та водонепроникність [1, с. 6-25]. Для створення високоміцних і довговічних попередньо напружених конструкцій завдяки більш повному використанню фізико-механічних властивостей бетону автором запропоновано виготовляти конструкції з натягом арматури і передачею сил попереднього

напруження на щойно укладену бетонну суміш або коротко «на бетонну суміш» (рис.1) [2, с. 5-8].Виготовлення залізобетонних конструкцій з натягом арматури на стиснену бетонну суміш передбачає укладання бетонної суміші з застосуванням вібрації, натяг арматури з одночасним обтисканням бетонної суміші, подальше твердіння бетону конструкції в обтиснутому стані. При цьому обтиск бетонної суміші здійснюється дією зусилля натягу арматури з повною або частковою передачею його на суміш до затвердіння бетону конструкції [2, с. 8-25]. В процесі передачі сил попереднього напруження арматури на щойно укладену бетонну суміш вона обтискується, з неї за межі опалубної форми витискається надлишок і води повітря, відбувається ущільнення заповнювача, покращується поверхневий контакт (адгезія) з арматурою.

Рис. 1. Загальна схема способів створення попереднього напруження в залізобетонних конструкціях

Таким чином, від одного приводу і за одну операцію здійснюється натягання арматури й ущільнення бетону обтиском. Витрати енергії на натяг арматури тут використовуються для ущільнення бетонної суміші. Це сприяє скороченню технологічного циклу виготовлення, підвищенню міцності бетону та корозійної стійкості конструкції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабич Є.М., Бабич В.Є. Рощоахунок і конструювання залізобетонних балок: підручник. Рівне: НУВГП,– 2017. — С. 191.

2. Чеканович М. Г. Залізобетонні конструкціїз попереднім обтиненням на бетонну суміш: монография. – Херсон: Видавництво «Просвіта» университета, – 1996. – 64 с.

УДК 347.73

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Чепіга Дар'я Олександрівна
студентка IV курсу юридичного факультету
Мізіна Ірина Валеріївна
канд. наук з держ. упр., доцент
кафедри європейського та міжнародного права
Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

Анотація: Організація бюджетного процесу є дуже важливою складовою розвитку суспільних фінансів. Від цього залежить ефективність перерозподілу коштів в економіці, своєчасність фінансування державних зобов'язань і відповідних економічних програм. Проблема правового регулювання бюджетних відносин є досить важливою майже для кожної людини, адже відносини з бюджетом супроводжують її протягом всього життя. На сьогодення, на етапі розвитку України виникає ряд невирішених проблем у бюджетному процесі. Вони виникають вже на першій стадії бюджетного процесу, тобто на стадії прийняття бюджету, та завершуються на стадії виконання бюджету. З метою вирішення наявних проблем і прогалин у бюджетному процесі, потрібен широкий аналіз нормативно-правових актів, аналіз діяльності органів державної влади, які відповідають за бюджет держави, та які ним користуються.

Ключові слова: Бюджетне право, бюджет, фінанси, кошти, економіка, держава, процес.

Проблема правового регулювання бюджетних відносин є досить важливою майже для кожної людини, адже відносини з бюджетом

супроводжують її протягом всього життя. Тому, фінансове право містить окремий правовий інститут, присвячений регламентації процесу утворення, розподілу та використання ресурсів, мобілізованих до централізованих фондів, - бюджетний процес.

Суть бюджетного процесу зосереджується на безпосередньому виконанні акту про бюджет, яке повинно постійно контролюватися з боку органів державної влади для досягнення відповідності між запланованими і реальними показниками.

Аналізуючи зміст бюджетного процесу, слід зупинитися на понятті його стадій. Стадія бюджетного процесу являє собою етап діяльності держави чи місцевого органу, внаслідок якого бюджет набуває нових якостей. Як правило, цей етап закінчується прийняттям правового акту, наприклад, Закону України «Про Державний бюджет України» [2].

Одним з важливих і особливих напрямів діяльності нашої держави є формування та розвиток бюджетного процесу. Дане питання завжди було і буде актуальним, адже від якості ухваленого Закону України «Про Державний бюджет України» залежать основні шляхи розвитку країни на визначений період - чи буде держава зорієнтована на соціальні потреби населення, чи увагу буде звернено на розвиток та модернізацію економіки.

Таким чином, організація бюджетного процесу є дуже важливою складовою розвитку суспільних фінансів. Від цього залежить ефективність перерозподілу коштів в економіці, своєчасність фінансування державних зобов’язань і відповідних економічних програм.

Бюджет, як план формування та використання фінансових ресурсів – це нормативно-правовий акт, закон або рішення, який приймається по спеціально встановленій процедурі. Відповідно до ст.4 Бюджетного кодексу України бюджетне законодавство складається з Конституції України, Бюджетного кодексу України, Закону «Про Державний бюджет України», інші закони, що регулюють бюджетні відносини, нормативно-правові акти [3].

Однак, на сьогодення, на етапі розвитку України виникає ряд невирішених проблем у бюджетному процесі. Вони виникають на першій стадії бюджетного процесу, тобто на стадії прийняття бюджету, та завершуються на стадії виконання бюджету. З метою вирішення наявних проблем і прогалин у бюджетному процесі, потрібен широкий аналіз нормативно-правових актів, аналіз діяльності органів державної влади, які відповідають за бюджет держави, та які ним користуються.

Відповідно до ст. 19 Бюджетного кодексу України існує п'ять стадій Бюджетного процесу, а саме:

1) Складання та розгляд Бюджетної декларації (прогнозу місцевого бюджету) і прийняття рішення щодо них;

2) складання проектів бюджетів;

3) розгляд проекту та прийняття Закону України «Про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);

4) виконання бюджету, включаючи внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України» (рішення про місцевий бюджет);

5) підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього [3].

Політичний характер бюджетного процесу починає проявлятися на стадії розгляду і прийняття бюджету на наступний бюджетний рік. Різні політичні партії та фінансові групи, які не репрезентують широкі верстви населення, здійснюють тиск на бюджетний процес. Для того, щоб були погоджені інтереси усіх соціально-політичних і економічних груп, раціональне та ефективне використання бюджетних ресурсів, потрібна чітка збалансована організація, правова регламентація усіх стадій бюджетного процесу.

Сьогодні бюджетний процес має свої переваги і ряд недоліків, які виражаються, по-перше, у тому, що існуюча дохідна база у бюджетах усіх рівнів не дає змоги здійснювати повне фінансування та задоволення потреб у бюджетних коштах. По-друге, вимушені заходи, які здійснюються з метою

планування та подальшого виконання бюджету, значно скорочують вже існуючих установ.

Однією з найскладніших проблем, яка завжди виникає в бюджетному процесі України, так це його прийняття, а точніше несвоєчасність і неузгодженість дій органів державної влади при ухваленні головного фінансового документу держави.

Проблематичність прийняття державного бюджету обумовлюються політичною нестабільністю, відсутність політичного консенсусу між впливовими партіями, способи лобіювання інтересів промислово-фінансовими групами, тобто цілеспрямований плив на органи державної влади та місцевого самоврядування, відстоювання приватних інтересів представниками державної влади тощо.

Тому, вже на стадії прийняття бюджету виникають ряд проблем, такі як: несвоєчасність прийняття, непрозорість бюджетного процесу, вплив політичного середовища, відсутність стратегічної орієнтації.

На стадії виконання бюджету зазвичай виникають такі проблемні питання: необґрунтоване встановлення дефіциту бюджету та проблеми його фінансування, державний борг та необхідність його обслуговування, дисбаланс у фінансуванні місцевих бюджетів, недоліки у застосуванні програмно-цільового методу у бюджетному процесі [4, с.43].

У тому числі неефективність та нераціональність використання бюджетних коштів, посилення відповідальності розпорядників бюджетних коштів, відсутність дієвого механізму контролю за діяльністю бюджетних інститутів – усе це випливає з проблеми контролю та відповідальності.

Відсутність стратегії щодо планування бюджету є однією з основних проблем нашої держави. Стратегічний розвиток держави потребує довгострокових фінансових планів держави, а бюджет планується тільки на рік. У результаті цього фінансова бюджетна та соціальні економічні стратегії починають розвиватися паралельними шляхами, замість того щоб йти в одному напряму і не створювати ще більших проблем державі.

Разом з тим, важко не відмітити відсутність прозорості в бюджетному процесі, адже він фактично є відірваним від широкої громадськості. Не має ні публічних слухань, ні обговорень, ні круглих столів, у бюджетному процесі не беруть участь незалежні експерти та аналітики у галузі економіки, а також інші особи, що зацікавлені у бюджетному процесі та результатах його реалізації. Хоча, у зв'язку з економічною кризою в державі та неготовність до великих витрат у випадку таких форс-мажорних обставин, які трапились у 2020 році з пандемією COVID-19, великою кількістю боргів України, такі експерти просто необхідні.

Спираючись на зарубіжний досвід слід заначити, що поряд із державними контрольними органами повинні діяти суспільні аудиторські організації з достатніми повноваженнями на здійснення перевірок усіх громадських суб'єктів. Прозорість формування та використання бюджетних коштів зумовлена як якістю підготовки, розгляду, прийняття бюджетів, внесення до них змін, так і формою оприлюднення цих дій [5, 64].

Тому, щоб уникнути проблем у бюджетному процесі потрібно не тільки, щоб у чинному законодавстві були закріплені норми відповідальності за несвоєчасне виконання або невиконання процедур формування і погодження проекту Закону України «Про Державний бюджет України» та проводити незалежними експертами перевірку на кожній стадії бюджетного процесу. Потрібно притягувати порушників до відповідальності.

Адже бюджет на наступний рік, це перш за все стабільність, впевненість у тому, що у будь-якому випадку держава зможе раціонально використати свої кошти без значних втрат.

Отже, на кожній стадії бюджетного процесу присутня велика кількість невирішених проблем, які негативно впливають на плани держави на наступний рік.

Нераціональне розпланування державних коштів щодо їх використання тягнуть за собою занепад економічної стабільності України. Тільки після вирішення і недопущення у майбутньому проблеми на кожному етапі

формування бюджетного процесу, стане можливим удосконалення та оптимізація використання фінансових ресурсів України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 20.11.2020).
2. Про Державний бюджет України на 2020 рік: Закон України від 14.11.2019 № 294-IX. Дата оновлення: 04.10.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text (дата звернення: 20.11.2020).
3. Бюджетний кодекс України: Закон від 08.07.2010 № 2456-VI. Дата оновлення: 14.10.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text (дата звернення: 20.11.2020).
4. Бугай Т.В., Сучасні проблеми та вектори розвитку бюджетного процесу в Україні. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України, № 2.* 2012. С.40-49.
5. Когут Ю.М., Особливості бюджетного процесу в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2019. С.62-66.

УДК 372.8: 37.036: 004

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАФІКИ

Чєн Наталія Володимирівна
кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри образотворчого мистецтва
Мельничук Катерина Романівна
здобувач другого (магістерського) рівня
факультету мистецтв
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Анотація: У статті розкривається проблема формування художньо-естетичної компетентності майбутнього учителя образотворчого мистецтва у процесі вивчення дисципліни «Комп'ютерна графіка». Розглянуто процес формування художньо-естетичної компетентності студентів мистецьких факультетів на заняттях з комп'ютерної графіки.

Ключові слова: «учитель образотворчого мистецтва», «компетентність», «художньо-естетична компетентність», «комп'ютерна графіка», «студент».

Вимоги, що висуває сьогодення до підготовки майбутніх учителів мистецтва та образотворчого мистецтва, – спроможність компетентно вирішувати будь-які нестандартні завдання. Одним з таких завдань є запровадження комп'ютерних технологій під час підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до їх професійної діяльності, використання цих технологій для формування не тільки інформаційної компетентності, а й художньо-естетичної.

На сучасному етапі розвитку професійної освіти зросла актуальність проблеми формування художньо-естетичної компетентності майбутнього учителя образотворчого мистецтва, а її вивчення помітно активізувалося за останні роки. Цікавими у цьому напрямку є праці Л. Гарбузенко, Л. Масол, Н. Миропольської, Г. Падалки, О. Шевнюк, О. Щолокової та ін. Незважаючи на те, що в теоретичних дослідженнях є чимало напрацювань з проблеми формування художньо-естетичної компетентності, але аспекти формування у майбутніх учителів художньо-естетичної компетентності засобами комп'ютерної графіки залишаються недостатньо дослідженими.

У словнику іншомовних слів поняття «компетенція», «компетентний» та «компетентність» трактуються таким чином:

– компетенція — добра обізнаність у чомусь; коло повноважень певної організації, установи чи особи; загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях і здібностях, які набуті завдяки навчанню;

– компетентний — який має достатні знання в певній галузі, добре обізнаний, тямущий; ґрунтується на знанні, кваліфікований; має певні повноваження, повноправний, повновладний;

– компетентність — як здатність успішно відповідати на індивідуальні та соціальні потреби, діяти та виконувати поставлені завдання [1, с. 30].

Розглядаючи художньо-естетичну компетентність, можемо відмітити, що це здатність сприймати мистецтво як засіб самореалізації особистості, розуміти прекрасне і потворне у мистецтві і навколишньому світі. Формування художньо-естетичної компетентності сприяє розвитку естетичних почуттів і переживань, формуванню естетичних умінь і прагнення створювати прекрасне, розвитку художніх здібностей.

Л. Гарбузенко зазначає, що «художньо-естетична компетентність визначається як спрямована якість особистості вчителя образотворчого мистецтва, як цілісна, ієрархічна динамічна система компонентів (когнітивного, мотиваційного, діяльнісно-практичного, рефлексивного та особистісно-

розвивального), що дозволяє свідомо і творчо визначати та здійснювати художньо-творчу та естетично-виховну діяльність» [2, с. 12].

Але формувати художньо-естетичну компетентність можна не тільки завдяки вивченню образотворчого або декоративно-прикладного мистецтва, а й комп’ютерної графіки.

Комп’ютерна графіка – це сукупність методів і способів перетворення даних у графічне зображення і графічного зображення у дані за допомогою комп’ютера (машини). В наш час комп’ютерна графіка, як один із засобів навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва, є водночас і одним із найважливіших інструментів, які використовуються у наукових дослідженнях, мистецтві, рекламі, поліграфії тощо.

Комп’ютерна графіка дозволяє не тільки надати певні знання студентам у видах графіки, можливостях її застосування, а й розвинути художній смак, творчі здібності, здатність реалізувати свій естетичний потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості) на практиці.

На факультеті мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди викладається декілька дисциплін, які спрямовані на вивчення комп’ютерної графіки – «Комп’ютерна графіка», «Комп’ютерна графіка в рекламному мистецтві» тощо.

Окрім основних понять, які вивчаються на заняттях, видів комп’ютерної графіки, сфери її застосування, основних прийомів роботи зі створення та обробки растрових та векторних зображень, робота викладача направлена на формування художньо-естетичної компетентності.

В наш час робота з комп’ютерною графікою — один з найпопулярніших напрямків використання персонального комп'ютера. Комп’ютерні програми для створення об’єктів, образів, будь-яких зображень використовують не тільки професійні художники і дизайнери. На будь-яких підприємствах і, навіть, у школах іноді виникає необхідність подачі рекламних оголошень або випуск рекламної листівки або буклету.

«Комп’ютерна графіка» – одна з найцікавіших дисциплін, що дає простір для пошуку і реалізації неординарних ідей через образи, зображення і типографіку. Для створення креативного продукту необхідні знання з композиції, кольорознавства, психології, декоративного мистецтва (методи та прийоми стилізації). Адже, наприклад, при розробці фірмового стилю (створенні певного образу), слід дотримуватись однієї стилістики в усій продукції.

Тому результатом вивчення дисциплін за напрямом «комп’ютерна графіка» повинно стати формування у студентів не тільки комплексу предметних компетентностей (володіння термінологією та основними поняттями комп’ютерної графіки; розуміння особливості створення та застосування растрових, векторних та тривимірних графічних зображень; способів представлення та кодування кольору у різних колірних моделях; знання особливостей, пов’язаних із переведенням зображення з однієї колірної моделі в іншу тощо), а й художньо-естетичної компетентності (здатність до художньо-образного мислення, уявлення про естетичну сферу життєдіяльності людини, розуміння єдності форми та змісту, готовність до художньо-творчої реалізації, використання творчого підходу для виконання навчальних проектів, відстоювання художньо-світоглядних позицій, здатність до художньо-естетичного та морально-духовного самовдосконалення, а також здатність до естетизації оточення**)**.

Враховуючи вищезазначене, підсумовуємо, що формування художньо-естетичної компетентності майбутнього учителя образотворчого мистецтва є актуальною проблемою на сьогоднішній день. Аналіз наукових праць з проблеми дослідження дозволяє нам стверджувати, що тільки учитель мистецьких дисциплін зі сформованими художньо-естетичними компетентностями, що характеризується здатністю до перетворення й удосконалення навчального середовища за допомогою власної творчої діяльності, який здатний керуватися знаннями і професійними навичками

(зокрема і в галузі комп’ютерних технологій), спроможний ефективно здійснювати власну професійну діяльність.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Словник іншомовних слів / Л. О. Пустовіт, О. І. Скопненко, Г. М. Сюта, Т. В. Цимбалюк. — К. : Довіра, 2000. — 1017 с
2. Гарбузенко Л.В. Декоративно-прикладне мистецтво: крок до художньо-естетичної компетентності: Навч.-метод. посібник – Кіровоград: ФОП Александрова М.В., 2016. – 132 с.
3. Гарбузенко Л. Система навчальних завдань для формування художньо-естетичної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Проблеми підготовки сучасного вчителя. № 12, 2015. – С. 137–143.
4. .Масол Л.М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика. Київ, 2006. 431 с.
5. Горобець С.М. Розвиток творчих компетентностей майбутніх фахівців під час вивчення дисципліни "Основи комп’ютерної графіки" // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка . – 2014. – Вип. 6. – С. 92-96.
6. Мироненко В.В. Компетентність в комп’ютерній графіці //Системи обробки інформації – 2016 – Вип. 9 (146). – С. 213 – 216.

УДК: 635.649:631.811.98:635.042(477.4+292.485)

ВПЛИВ БІОПРЕПАРАТІВ НА БІОМЕТРИЧНІ ПОКАЗНИКИ СОЛОДКОГО ПЕРЦЮ ЗА ВИРОЩУВАННЯ РОЗСАДНИМ МЕТОДОМ В УМОВАХ ВІДКРИТОГО ҐРУНТУ ЛІСОСТЕПУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО УКРАЇНИ

Швидкий Павло Андрійович
аспірант
Вінницький національний
аграрний університет
м. Вінниця, Україна

Анотація: За останні десятиріччя в Україні сформувалася тенденція щодо зростання попиту на овочеву продукцію серед населення. У 2010 році показник споживання овочів однієї особи на рік становив 101,7 кг., у 2015 році цей показник 160,8 кг., а в 2019 р. – 164,7 кг. [1].

Зростання попиту відповідно спонукає збільшенню обсягів виробництва. У 2019 році посівна площа під овочеві культури збільшилася майже на 20 тис га., і становила 452,4 тис га. Обсяг виробництва становив 96875,5 тис ц., що перевищило показники 2018-го року майже на 2500 тис ц. [2]. Враховуючи важливість розвитку цього напрямку Кабінет Міністрів України у 2007 році прийняв галузеву комплексну програму «Овочі України – 2020».

Головною метою цієї програми є забезпечення населення високоякісною овочевою продукцією. Для досягнення цієї мети необхідне впровадження у відкритий ґрунт енергоефективних технологій господарювання.

Одним з основних елементів технологій є застосування біопрепаратів, які не завдають шкоди навколишньому середовищу, а також оздоровлюють екосистему при цьому збільшуючи врожайність та зменшуючи собівартість продукції [3].

Ключові слова: солодкий перець, біометрія, урожайність, біопрепарати, технологія вирощування.

Для проведення дослідження використовувався сорт солодкого перцю Афродіта – це ранньостиглий сорт з великими світло-жовтими та червоними плодами. Вегетаційний період становить 100-104 діб. Кущ компактний, середньорослий. Плоди широконусоподібні, іноді призмоподібні, поверхня плоду гладенька, глянцева, забарвлення світло-жовте, майже біле в технічній та червоне в біологічній стиглості. Маса 90-120 г. Стінка плоду середня у технічній і товста у біологічній стиглості. Сорт універсального використання, для відкритого і закритого ґрунту. Рекомендований для використання в зоні Лісостепу, Степу, Полісся.

Технологія органічного вирощування солодкого перцю враховувала формування рослини за загально прийнятими рекомендаціями для відкритого ґрунту без застосування краплинного зрошення та використання біопрепаратів компанії БТУ-центр (табл. 1).

В умовах Вінницької області перець солодкий вирощували розсадним способом у відкритому ґрунті. Рослини вирощували у плівковій теплиці і на момент висаджування мали вік 50 діб. У період вегетації контроль мав наступні показники: кількість листків, на одній рослині – 4-6 шт., діаметр стебла – 3,2 мм., висота – 14,6 см. Варіант досліду, на якому використовувалась технологія органічного вирощування, рекомендована компанією БТУ-центр, мав наступні показники:

7-8 листків на одній рослині, діаметр стебла становив 4,0 мм, висота рослини: 16,1 см. У фазі плодоношення, варіант із застосуванням біопрепаратів мав значні відмінності порівняно з контролем. Так висота рослини становила 33,9 см, що на 2,5 см вище за контроль. Аналогічна тенденція простежується під час виміру діаметра стебла – 5,1 мм, що на 0,9 мм перевищує контроль.

Таблиця 1

Дозування біопрепаратів під час вирощування солодкого перцю розсадним методом

Період внесення препарату	Назва біопрепарату	Дозування л/га
Осінній обробіток ґрунту 20.10.19	Екостерн	2,0
Передсадивний обробіток ґрунту 15.04.20	Граундфікс	5,0
	Мікохелп	2,0
Період вегетації рослини фаза 5-6 листків 30.04.20	Фітохелп	2,0
	HelpRost Овочі	2,0
	Органік баланс	0,5
	Бітоксибацилін БТУ	10,0
	Лепідоцид	7,0
	Липосам	7,0
Початок цвітіння та початок плодоношення 05.06.-01.08.20	Мікохелп	3.0
	HelpRost Бор	2,0
	Азотофіт	0,3
	Органік баланс	0,5
	Бітоксибацилін БТУ	10,0
	Лепідоцид	7,0
	Липосам	0,3
Масове плодоношення та кінець плодоношення 05.08.-20.09.20	Мікохелп	3.0
	HelpRost Бор	2,0
	Азотофіт	0,3
	Органік баланс	0,5
	Бітоксибацилін БТУ	10,0
	Лепідоцид	7,0
	Липосам	0,3

Таким чином, біометричні показники солодкого перцю залежать від технології органічного вирощування. Варіант досліду із застосуванням біопрепаратів краще розвивався під час вегетаційного періоду і у фазі плодоношення мав значні відмінності порівняно з контролем.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сільське господарство України: статистичний збірник 2019 р. / відп. за вип. О. Прокопенко. – К.: Державна служба статистики України, 2020. – 230 с.

2. Україна у цифрах: статистичний збірник 2019 р. / відп. за вип. О. А. Вишневська – К.: Державна служба статистики України, 2020. – 44 с.

3. Вдовенко С. А. Комплексна система вирощування овочів у відкритому ґрунті. *Плантатор.* 2019. № 2 С. 56-57

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТА В КОНТЕКСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМИН

Шелест Тетяна Дмитрівна
к.н. з держ. упр., доцент
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна

Анотація: Основою сучасної парадигми професійної підготовки фахівця з вищою освітою є ствердження пріоритету розвитку особистості студента. Він автор свого майбутнього, а викладач має честь допомагати йому. Саме тому безпосередніми учасниками педагогічної взаємодії є викладач і студент, між якими встановлюються як ділові, так і міжособистісні взаємини. Їхнє співробітництво в реальних міжособистісних контактах є тим соціальним середовищем, в якому відбувається становлення особистості майбутнього фахівця і подальший розвиток особистості викладача, адже кожен із них знаходить умови для власного особистісного зростання.

Ключові слова: професійна підготовка, викладач і студент, педагогічні взаємодії, особистість майбутнього фахівця.

Формою навчальної взаємодії, співробітництва викладача і студента є педагогічне спілкування, через яке реалізують всі педагогічні функції і забезпечується активність суб’єктів педагогічного процесу. Педагогічне спілкування органічно поєднує в собі елементи предметно-орієнтованого, особистісно-орієнтованого та соціально-орієнтованого спілкування, тому має специфічні особливості.

Формою педагогічної взаємодії і у процесі навчання, і у вихованні є спілкування – вербальний або невербальний контакт. Спілкування – процес обміну між людьми певними результатами їхньої психічної та духовної

діяльності: засвоєною інформацією, думками, судженнями, оцінками, почуттями й настановами. [1, с. 2-5].

Професійно-педагогічне спілкування є основою науково-педагогічної діяльності викладача вищої школи та одним із найголовніших аспектів його професіоналізму і педагогічної майстерності. Педагогічна діяльність пов'язана з досить інтенсивним і майже безперервним професійним спілкуванням. Усі основні форми організації навчального процесу (лекція, семінарське заняття, іспит та ін.), виховна робота та науково-методична діяльність у вищій школі пройняті цим складним і багатофункціональним соціально-психологічним явищем.

Професійно-педагогічне спілкування має соціальний і психологічний зміст. *Соціальний зміст* педагогічного спілкування визначається тим, що це спосіб передавання форм і змісту соціального досвіду, культури; засіб задоволення потреби людини в іншій людині; передумова психічного розвитку індивіда; чинник формування особистості.

Психологічна сутність педагогічного спілкування полягає в тому, що воно розкриває психологічний зміст однієї людини для іншої, завдяки чому взаємозбагачується духовний світ і викладача, і студента. [2, с. 53]

Спілкування охоплює такі функції та аспекти:

1) Сприйняття, пізнання і розуміння партнера (*соціально-перцептивна функція).*

2) Передача інформації та обмін індивідуальним досвідом (*комунікативна функція).*

3) Вироблення спільної стратегії взаємодії, реалізація соціальних ролей та організація сумісної діяльності *(інтерактивний аспект).*

4) Прояв взаємних оцінних ставлень один до одного, експресивні реакції кожного суб'єкта спілкування, а також індивідуальні переживання ситуації спілкування та реагування на емоційну напругу *(емоційно-ціннісний аспект).*

5) Соціальна самопрезентація *(особистісний аспект).*

Результатом спілкування є те, що за допомогою різних засобів комунікації встановлюються взаємини, сприятливі для спільної діяльності. Тому всі проблеми управління педагогічним процесом у системі освіти пов'язані зі спілкуванням педагога з учнями, викладача зі студентами. [3, с. 84]

Професійно-педагогічне спілкування викладача зі студентами має такі цілі:

- *інформаційна* – взаємний обмін науковою і навчальною інформацією;
- *ціннісно-орієнтаційна* – передавання суспільно-значущих і професійно-важливих норм і цінностей;
- *регулятивна* – переконання, навіювання та інші засоби впливу для регуляції спільної діяльності;
- *соціальна* – узгодження спільних дій, отримання зворотного зв'язку про характер стосунків між суб'єктами педагогічної взаємодії;
- *спонукальна* – мотивація діяльності студента, його психологічна підтримка.

Значення професійно-педагогічного спілкування викладача зі студентами:

1) Педагогічне спілкування є засобом реалізації мети, змісту і прийомів педагогічних впливів, які спрямовані на розвиток особистості студента як майбутнього фахівця.

2) Завдяки педагогічному спілкуванню викладач постає персоніфікованим посередником між драмою наукових ідей і студентом.

3) Через експресивний бік педагогічного спілкування викладач «заражає» студентів своїм ставленням до науки, викликає у них живий інтерес до неї. Ось чому майстерність педагогічного спілкування є одним з найголовніших аспектів професіоналізму викладача.

4) Викладач своїм прикладом пропонує студентам культурну норму взаємин і спілкування і тим самим формує в майбутнього фахівця комунікативну компетентність, необхідну для вирішення завдань професійно-

педагогічної діяльності: вміння чути і розуміти іншу людину, висловлювати свої думки і почуття, регулювати емоційну напругу у взаємодії з іншою людиною, діяти відповідно до розуміння події та ін. У цьому виховне значення педагогічного спілкування.

5) Професійно-педагогічне спілкування сприяє передачі громадянських, національних, професійних і моральних цінностей. Воно формує духовний світ студента і презентує модель його майбутньої професійної поведінки, є сферою реалізації викладачем своїх сутнісних сил через процес персоналізації, «транслювання» свого «Я» на особистість студента. Спілкування з викладачем допомагає студентові самоствердитися в нових соціальних ролях «студента» і

«майбутнього фахівця». Воно сприяє формуванню соціально-професійного аспекту

«Я-концепції», коригує самооцінку та визначає перспективи особистісного зростання студента в навчально-професійній сфері. Завдяки педагогічному спілкуванню у студентів з'являються мотиви професійної самоосвіти й самовиховання. [4, с. 14]

Щоб професійно-педагогічне спілкування було ефективним, викладачеві треба оволодіти психолого-педагогічною культурою спілкування, що відповідає принципу гуманізму:

- знати психологію студентського віку та психологічні особливості конкретної аудиторії;
- обєктивно оцінювати поведінкові реакції, комунікативну активність окремих студентів, адекватно емоційно відгукуватися на них;
- уміти швидко організувати аудиторію і привернути її увагу до змісту заняття (прийоми самопрезентації і динамічного впливу), залучати до активної навчальної роботи всіх стдентів;
- вибирати такий спосіб своєї професійної поведінки, який найкраще відповідав би психологічним особливостям і психічному стану студентів;

- володіти прийомами стимулювання інтелектуальної ініціативи й пізнавальної активності студентів, умінням організовувати діалогічну взаємодію;
- своєчасно коригувати свій комунікативний задум відповідно до реальних умов педагогічної взаємодії;
- аналізувати процес педагогічного спілкування, встановлювати співвідношення мети, засобів і результатів комунікативної взаємодії.

Таким чином, психолого-педагогічна культура спілкування – це такі його ознаки і властивості, сукупність яких свідчить про його психолого-педагогічну довершеність (умотивованість, спрямованість, комунікативність, урегульованість тощо), які забезпечують комунікативно-творчу і психологічно-комфортну педагогічну взаємодію, взаємообмін інформацією, взаємовплив і взаєморозуміння викладача і студентів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи // Підручник. 2-е вид. – К.: Каравела. – 2008. – 352с.

2. Попова А. А. Модель развития коммуникативных способностей студентов педвуза // Психология в вузе. – 2004. - №4. – С. 51 – 60.

3. Сидоренко О. Л. Про способи підвищення ефективності взаємодії викладача зі студентами // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. – 2002. - №1 – 2. – С. 83 – 88.

4. Тоба М. В. Психологічні детермінанти діалогічного педагогічного спілкування: Автореф. дис. … канд. психол. наук: 19.00.07 / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 1999. – 16 с.

5. Чепелєва Н. В. Діалог як механізм творчої діяльності // Психологія: Зб. наук. праць. - К.: НПУ, 1998. – Вип. 2. – С. 3 – 11

УДК 009;378

МЕНЕДЖМЕНТ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА: ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ

Шпирало-Запоточна Лілія Романівна
кандидат мистецтвознавства, доцент
Львівська національна академія мистецтв
м. Львів, Україна

Анотація: У контексті трансформаційних процесів та викликів сучасності досліджуються проблеми пов'язані з гуманітарною сферою. Аналізується державна політика щодо активізації освітньої діяльності, яка безпосередньо пов'язана з креативними інтелектуальними індустріями. З'ясовано ключові концепції формування кваліфікованого спеціаліста „менеджера у сфері культури" та „арт-менеджера", їх затребуваність громадянським суспільством, реаліям світової культурно-мистецької практики.

Ключові слова: інформаційний простір, креативність, культура, освіта, арт-менеджмент, гуманітарні науки.

За роки незалежності України у вітчизняному культурно-освітньому просторі відбулися суттєві зміни, які призвели до виникнення нових, затребуваних арт-товариством спеціальностей. Однією з них є арт-менеджмент, пов'язаний з новою історичною реальністю та менеджмент у сфері культури. Підготовка таких фахіців у контексті комплексних проблем сучасного гуманітарного знання стала вкрай необхідною та нагальною вимогою часу. У Західній Європі та США, країнах з високим рівнем розвитку ринкової економіки та громадянського суспільства, університетські курси з арт-менеджменту є вельми популярними.

Масштабні зміни у світових цивілізаційних процесах привели до переоцінки самої ідеї суспільного розвитку та місця і ролі в ньому гуманітарних

наук зокрема. Промисловий переворот підняв роль знання, епоха науково-технічної революції активізувала стратегічну роль науки та техніки. Завдяки цьому людство відкрило нові можливості енергетичних ресурсів, які в свою чергу сприяли виникненню високих технологій. В епоху інформаційного суспільства стратегічна роль поступово перейшла до інтелектуального ресурсу, а в контексті його зрощення – до науки, освіти та культури. [1, с.346].

Переосмислення місця та ролі культурно-мистецької сфери в контексті розвитку новітнього суспільства породили оновлену концепцію гуманітарного розвитку, де культурі відводиться вагома роль. Сучасне суспільство передусім намагається утвердити пріоритет освіти та культури мобілізуючи для цього усі наявні внутрішні та зовнішні ресурси. Саме завдяки цим сферам члени суспільства мають можливість реалізувати свій творчий потенціал, долучитись до духовного й художнього багатства світової цивілізації а також зберегти й збагатити власну історико-культурну спадщину. Цим шляхом повинна йти і Україна.

Для українського суспільства загалом і для сфери культурно-мистецької та освіти зокрема роки незалежності стали часом глибоких трансформаційних процесів. Докорінні соціально-економічні, науково-технологічні зміни зумовили необхідність активізації освітньої роботи у ділянці „менеджменту у сфері культури” чи „арт-менеджменту” тобто тих форм творчої діяльності, які безпосередньо пов’язані з креативними інтелектуальними індустріями та стрімко вийшли на провідні місця в економічному житті розвинених суспільств. Зокрема це засвідчує досвід таких провідних країн як Великобританія, ФР Німеччина, США, де сектор креативних індустрій визнаний як пріоритетний у XXI ст. Міжурядова організація UNCTAD позиціонує креативні інтелектуальні індустрії як одні з найперспективніших чинників розвитку економіки XXI ст. та вважає їх важливим чинником стимулювання прогресу та подолання кризових явищ у світі, у тому числі спричинених пандемією COVID-19 [2].

Розвиток креативності в сучасному інформаційному просторі не можливий без мистецької складової як фундаменту її розвитку в гуманітарній

сфері [3, с.24]. До того ж, перебуваючи в інформаційному просторі з величезним спектром різних технологій (у тому числі інформаційних), культурно-мистецька сфера є яскравою, цілісною, гармонійною інформаційною системою. Саме в ній відбуваються процеси генерації арт продуктів, арт послуг, які на різних етапах свого виникнення потребують дій, пов'язаних з дільністю фахівців у сфері менеджменту та маркетингу.

У сучасній вітчизняній економіці підготовка таких фахівців стала визначальним фактором технічного та соціального прогресу. Саме економічний розвиток суспільства формує сьогодні ринок праці.

Навчання спеціалістів, зацікавленість до того чи іншого змісту освіти, завжди диктувалися потребами суспільства та держави. Про це зокрема говорилося у „Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.", де серед зазначених проблем наголошувалося на „недостатній відповідності освітніх послуг вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку праці" [4]. Не є винятком у цій парадигмі культурно-мистецька освіта, яка акумулює духовні цінності нації та сприяє її самоідентифікації у світовому культурному полі. „Стратегія розвитку національної системи освіти повинна формуватися адекватно сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам, що забезпечить сталий рух та розвиток України в першій чверті XXI ст., інтегрування національної системи освіти в європейський і світовий освітній простір" [Там же]. Отже, вектор національної політики та стратегії держави в розвитку національної системи освіти повинен бути спрямований на її подальшу адаптацію до умов соціально-орієнтованої економіки, трансформації та інтеграції у європейське та світове співтовариство.

Концептуальні основи реформи вищої освіти в Україні були окреслені в Державній національній програмі „Освіта. Україна XXI століття", де зокрема наголошувалося на необхідності оновлення змісту освіти, піднесення її до рівня розвинутих країн та інтеграції у міжнародний освітній простір [5].

Про виклики які стоять, зокрема, перед мистецькою освітою говорилося у Довгостроковій стратегії розвитку української культури — стратегію реформ.

„Мистецька освіта вимагає кардинального осучаснення, враховуючи глибокі зміни, що відбулися в суспільстві, у розвитку технологій та у сфері культури і мистецтва” [6]. Важливу роль у вирішенні стратегічних напрямів реформ, а саме: створенні, поширенні та збереженні національного культурного продукту; формуванні попиту та споживача сучасного культурного продукту а також культурних послуг, культурної політики та ринкових умов; вдосконалення культурної освіти; формування цілісного інформаційно-культурного простору покладається на митців та менеджерів культури.

Проте, ще донедавна, ізольованість нашої країни від західного ринку, та орієнтація на загальносоюзну освітню систему, з її структурою професійних напрямів підготовки спеціалістів, визначали характер вищої освіти. У таких умовах сформувалася система підготовки фахівців, котрі отримували академічні фундаментальні кваліфікації, не пов’язані з сучасними потребами суспільства та інтелектуальними запитами. Разом з тим академічний стиль освіти та мистецької практики поступово став претендувати на єдино правильний спосіб духовного розвитку. В освітніх програмах практично була відсутня орієнтація на сучасні тенденції та новітні технології.

Вихід на світовий ринок у пострадянський період, тісні контакти із зарубіжними країнами і вироблені на цій основі ринкові орієнтири, призвели до змін у сфері вищої освіти. Передусім це стосується як затребуваних фахівців, так і системи їх підготовки. Актуальним є навчання спеціалістів незалежних від прив’язаності до однієї професійної ділянки, а таких, котрі відповідають гнучкості та різноманітності сучасних соціальних та професійних напрямів. Сьогодні, коли художні технології проникають практично у всі сфери діяльності, виявляється нагальна потреба у кадрах, котрі окрім здобуття традиційних знань та навиків, зуміли б зорієнтуватися у вишуканих реаліях культурно-мистецького процесу, його якостях і методах використання. Такі спеціалісти не можуть бути підготовлені у рамках усталених спеціальностей, ось чому зміст такої освіти вимагає всебічного оновлення.

Система освіти, яка існувала в радянські часи давала певні технічні навики та інформацію, але у своїй стратегії не була зорієнтована на новітні методики і випускникам було складно адаптуватися до реалій світової культурно-мистецької практики. Цей аспект проблеми чудово усвідомлює на даний момент науково-педагогічне товариство низки країн. Так, за результатами досліджень представників Всесвітнього економічного форуму, роль креативності у компетенціях працівників XXI ст. істотно зріс. Станом на сьогодні креативність посідає третє місце з-поміж інших компетенцій сучасних працівників, які не можливо розвинути без мистецької складової [7].

Щодо арт-менеджменту та менеджменту у сфері культури це означає, що дане завдання може бути вирішено безпосередньо шляхом поєднання глибоких теоретичних і практичних навиків зі знаннями соціально-культурних та економічних основ художнього ринку і підприємництва. Отже, в контексті генези інформаційного суспільства при підготовці таких фахівців необхідно використовувати міждисциплінарний підхід. Це допоможе молодому спеціалісту осягнути цілісну сутність менеджменту в сфері культури та мистецтва, що володіє різними інструментами маркетингу які впливають на процеси створення, організації та продажу арт продукту, арт послуги як товару. Дослідження арт-менеджменту та менеджменту у сфері культури з позицій різних наук – філософії, культурології, семіотики, соціології, психології, етики, естетики дозволить майбутнім спеціалістам найбільш повно розглянути та осягнути всі грані цього явища та освоїти весь спектр технічних засобів, що використовуються для здійснення соціокультурної діяльності та генерації арт продукту в інформаційному просторі.

Оскільки арт-менеджмент розглядає мистецтво у якості свого пріоритетного ресурса та складається з низки специфічних гуманітарних технологій, які постійно розвиваються, то при наявності у фахівця відповідних професійних навиків, дозволяє конвертувати мистецький ресурс в конкретні соціально-економічні вигоди. Таким чином відмирання традиційно усталених спеціальностей відбувається паралельно з процесом формування необхідності у

спеціалістах даного профілю, і процес цей розвивається на фоні „вростання” мистецтва у життя, як це прослідковується у міжнародній практиці.

Розглядаючи співвідношення теоретичних і прикладних складових програм з арт-менеджменту університетів США, можна з'ясувати, що основний акцент у них зроблено на технологіях, тобто конкретних методиках здійснення цієї діяльності. Звичайно, в кожній програмі передбачені базові теоретичні дисципліни в рамках загального (міжгалузевого) менеджменту та менеджменту в окремих видах мистецтва. Можна назвати курси макро та мікроекономіки, маркетингу, фінансового менеджменту, зв'язків з громадськістю, статистики, теорії прогнозів і прийняття рішень, теорії комунікації, основ фандрейзингу, менеджменту персоналу, стратегічного і тактичного планування тощо. Проте в практичній діяльності арт-менеджера важливо не стільки загальні знання, а саме здатність знаходити рішення реальних проблем конкретної організації [8].

У закордонній практиці менеджмент у сфері культури та мистецтва не просто сукупність технічних процедур і методів, а особлива субкультура, наповнена своїми цінностями, нормами та законами. Проте сліпе копіювання та використання західних теорій та технологічних алгоритмів арт менеджменту без врахування специфіки нашої реальності та філософії управління не може принести реальних позитивних результатів. Сьогодні під арт-менеджментом та менеджментом у сфері культури розуміється не управління закладами культури, а свідома діяльність, спрямована на регулювання процесів у цій сфері, вплив на економічну, політичну, соціальну та духовну складову суспільства.

Сучасний арт-менеджер чи менеджер у сфері культури у своїх проєктах взаємодіє з широким колом фахівців різного напряму. Як досвідчений спеціаліст він повинен вільно орієнтуватися в актуальній естетичній і культурно-мистецькій проблематиці, в практиці художнього життя. У нових умовах він виступає як активно працюючий менеджер, так і маркетолог, експерт, куратор, організатор художнього процесу. Не відмовляючись від традиційних функцій маркетингу, сучасний фахівець зосереджується на

компетентностях, потрібних для формування, розвитку та стабілізації культурного середовища, сприятливого для того чи іншого виду мистецької діяльності. Рекламна діяльність, презентація будь-якого продукту, чи то інтелектуального чи промислового, сьогодні вимагає не лише достатньо високого ступеня поінформованості, конкретності, цільової орієнтації, але й естетично грамотного представлення матеріалу й опирається на хороші знання історії та психології мистецтва, особливості його функціонування у сучасному культурному просторі новітньої історії.

Україна, яка приєдналася до процесів світової економіки та формує сьогодні свій арт-ринок, повинна враховувати той неоціненний культурно-мистецький потенціал, яким вона володіє. Вітчизняний художній ринок має не таку давню історію як західний. Він почав формуватися у період національного відродження паралельно зі становленням ринкових відносин. Із переходом найрозвиненіших країн у постіндустріальну стадію розвитку традиційна виробнича сфера забезпечує дедалі меншу частку національного доходу, поступаючись інформаційним індустріям, які виробляють передусім „ідеї” та „образи”. Мистецтво доведене до товарного вигляду й поширене головним чином через електронні мас-медіа, стає процвітаючою індустрією. Така ситуація вимагає нових фахівців у царині художньої практики.

Сучасному менеджеру, котрий працює у сфері мистецтва та культури, необхідне розуміння специфіки саме вітчизняного художнього ринку, відмінного від реалій західноєвропейських та світових практик. В умовах інформаційного суспільства складність його вивчення й аналізу пов’язана з розмаїттям творчих напрямів, зміною соціальних функцій мистецтва, еволюцією та трансформацією усталених видових меж, з важливими історичними, політичними та ідеологічними чинниками, які істотно вплинули на художній процес, часто підпорядковуючи собі його існування. Поширення в мистецькому просторі нових для України форм – інсталяцій, хеппенінгу, акціонізму, перформансу, відеоарту та інших призвело до „перекодування” вітчизняних мистецьких вимірів: від традиційного образотворчого мистецтва

до „візуальних мистецтв”, що відповідаючи особливостям сучасного художнього процесу, сприяло виходу мистецтва на нові рівні осягнення дійсності [9, с.128].

Художній ринок сьогодні це не лише фізично представлені твори, але й ціла система засобів по їх залученню у сферу комерційних відносин. Звідси й нагальна потреба у міцній інфраструктурі (кадровій та інституційній), яка б у сучасних умовах поєднала мистецтво та бізнес. „Арт-ринок і художній бізнес” це новий аспект проблематики сучасного гуманітарного знання, який активно опановується вітчизняним науково-педагогічним колективом. Потреба в таких кваліфікованих кадрах на сучасному етапі стає все більш вагомою і викликає зацікавленість як культурних інституцій, виробників культурного продукту, так і владних структур, бізнесменів.

Таким чином, глобалізація, утвердження інформаційного суспільства, ринкових відносин потребують відповідного культурного забезпечення. Підготовка висококваліфікованих спеціалістів – „менеджерів у сфері культури”, „арт-менеджерів” розглядається як комплексна проблема сучасного гуманітарного знання, спрямована на нові освітні цінності, відчуття креативності та інноваційності менеджменту в новій соціокультурній реальності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Богуцький Ю. П. Українська культура у європейському контексті. – К.: Знання, 2007. – 679 с.

2. Creative Economy Programme. UNCTAD. URL: https://unctad.org/topic/trade-analysis/creative-economy-programe/2021-year-of-the-creative-economy.

3. Шпирало-Запоточна Л.Р. Соціокультурна сфера як стратегічний пріоритетний напрям державної політики // Креативні технологіїї, підприємництво і менеджмент в організації соціокультурної сфери XXI

століття: зб. доп. І Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25-26 трав. 2017 р.). – К.: КНУКіМ, 2017. – С. 23-24.

4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. URL: http://vvn.president.gov.ua/documents/15828.htm/

5. Державна національна програма „Освіта. Україна XXI століття”. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-93-n.

6. Довгострокова стратегія розвитку української культури — стратегія реформ. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/248862610.

7. Future for Job. Top 10 Skills in 2015&2020. World Economic Forum, 2016. URL: https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-10-skills-you-need-to-thrive-in-thefourth-induatrial-revolution/.

8. Частник О.С. Навчальні програми з арт-менеджменту в університетах США // Вісник ХДАК. – Вип.30. – 2010. – С.82-95.

9. Скляренко Г. Тенденції мистецтва другої половини 1980-1990-х років у контексті української культури // Мистецтвознавство України: зб. наук. праць / Відп. ред. Ю.Іванченко. – К., 2000. – С. 127-136.

.

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЦІЛІСНОГО СПРИЙНЯТТЯ СВІТУ ЧЕРЕЗ ОРГАНІЗАЦІЮ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Шинкарьова Валерія Сергіївна
магістрант
Черкаський національний
університет ім. Б. Хмельницького
Навчально-науковий інститут
педагогічної освіти
соціальної роботи і мистецтва
Власниця приватного дитячого садочку
«SOVA kid’s space »
м.Черкаси,Україна

Анотація В сучасному світі, який постійно змінюється, в часи глобалізації та діджиталізації, актуальним є питання впровадження нових навчальних програм для дітей дошкільного віку; використання інноваційних методів для розвитку потенціалу кожної дитини. Безперечно, варто звернути особливу увагу на дослідно-експериментальну діяльність дітей старшого дошкільного віку. Важливість цього методу полягає в тому, що він дає дітям реальне уявлення про різні сторони об’єкта, що вивчається, про співвідношення з іншими об’єктами та навколишнім світом. Завдання підготовки дитини до школи зводиться не лише до здобуття знань і вмінь. Важливішим є розвити у дошкільника увагу, мислення, мову, викликати цікавість до навколишнього світу, сформувати вміння робити відкриття і дивуватися своїм відкриттям, пізнавати світ.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, пізнання, світ, дослід, експеримент, діяльність, принципи, методи, формування.

Потреба в нових враженнях і знаннях є однією з фундаментальних потреб, що лежать в основі як пізнавального, так і загального психічного розвитку дітей дошкільного віку. Л.І. Божович зазначає, що потреба в нових враженнях перетворюється на пізнавальну потребу і, в кінцевому випадку, виступає базою для розвитку безперервної орієнтовно-дослідної діяльності, що спрямована на пізнання оточуючого світу.

Пізнання світу живої і неживої природи, встановлення причинно-наслідкових зв’язків успішніше проходить в процесі дослідно-експериментальної діяльності.

Експериментальна діяльність принципово різниться від будь-якого іншого виду діяльності тим, що образ цілі, яка визначає цю діяльність, не готовий і характеризується невизначеністю. Під час досліду він уточнюється, прояснюється, при цьому всі дії носять спонукальний характер. Спонукання до дії специфічні тим, дитина, яка їх виконує готова до будь-якого неочікуваного результату. Це дозволяє дошкільнику ефективно пізнавати доступні йому предмети і явища. Тому дослідно-експериментальну діяльність можна застосовувати, як ефективний метод навчання дітей.

При розвитку діяльності, що спрямована на цілісне сприйняття світу, на пізнання і перетворення об’єктів дійсності, дитячі дослідження сприяють розширенню кругозору, збільшенню досвіду самостійної діяльності, саморозвитку дитини.

Дослідно-експериментальна діяльність позитивно впливає на емоційний стан дитини, на розвиток її творчих здібностей, дає дітям реальні уявлення про різні сторони об’єкту, що вивчається. Під час проведення дослідницької діяльності збагачується пам’ять дитини, активуються її розумові процеси, адже виникає необхідність постійно здійснювати операції аналізу, синтезу, порівняння і класифікації, узагальнення та екстраполяції. Необхідність давати зворотній зв'язок про побачене, формулювати виявлені закономірності і висновки стимулюють розвиток мови. Як наслідок, дитина не лише знайомиться з новими фактами, але й накопичує розумові прийоми і операції.

Дитяча експериментальна діяльність тісно пов'язана з іншими видами діяльності – спостереженням, розвитком мови.

Актуальність даної теми полягає в тому, що дитяча дослідницько-експериментальна діяльність розглядається як основний вид діяльності в пізнанні навколишнього світу дітьми старшого дошкільного віку. Пошукова активність, що виражається у потребі досліджувати світ, закладена генетично. Завдання дорослих полягає лише в тому, щоб створити умови для реалізації цієї активності.

Дитина – природний дослідник оточуючого світу. Світ відкривається дитині через досвід його особистих відчуттів, дій, переживань. Дитина народжується дослідником. Жага до нових вражень, цікавість, постійне бажання спостерігати, експериментувати, самостійно шукати нове про світ, традиційно розглядаються, як найважливіші риси дитячої поведінки.

Діти старшого дошкільного віку задовольняють свою цікавість в процесі активної дослідницької діяльності, що проявляється у вигляді дитячого експерименту, дитина з однієї сторони розширює уявлення про світ, а з іншої - починає володіти основними культурними формами впорядкування досвіду причинно-наслідковими, просторовими і часовими співвідношеннями, що дозволяють поєднати окремі уявлення в цілісну картину світу.

Сучасні діти живуть і розвиваються в епоху інформатизації і діджиталізації. В умовах швидкої зміни життя від людини вимагається не тільки володіти знаннями, але й вмінням здобути ці знання самому, оперувати ними, мислити самостійно і творчо.

При досягненні старшого дошкільного віку у дітей зростають можливості ініціативності. Цей віковий період важливий для розвитку пізнавальної діяльності, яка знаходить відображення в формі пошукової, експериментальної діяльності, що спрямована на відкриття нового, що розвиває продуктивні форми мислення. Задача дорослого створювати умови для самостійного пошуку відповідей на свої питання «чому?» і «як?», що сприяє розвитку пізнавальної компетенції дітей старшого дошкільного віку.

В процесі дослідно-експериментальної діяльності з дітьми використовуються такі методи:

Метод спостереження – один із основних методів дошкільної освіти. В залежності від пізнавальних задач в практичній діяльності використовується спостереження різного виду:

- розпізнавального характеру;
- за змінами і перетвореннями об’єктів.

Ігровий метод – передбачає використання різних видів ігрової діяльності в поєднанні з іншими прийомами, питаннями, вказівками, поясненнями, показом.

Елементарний експеримент – перетворення життєвої ситуації, предмета чи явища, щоб виявити приховані, не властиві характеристики об’єктів, встановлення зв’язку між ними, причин їх змін.

Словесні методи навчання:

– розповіді вихователя - основна задача цього методу – створити у дітей яскраві і точні уявлення про події чи явища. Розповідь впливає на розум, почуття і уяву дітей, спонукає їх до обміну враженнями;

- розповіді дітей – цей метод спрямований на вдосконалення знань і розумових здібностей дітей старшого дошкільного віку;
- бесіди – застосовуються для уточнення, корекції знань, їх узагальнення і систематизації.

Під час роботи з дітьми старшого дошкільного віку доцільно слідувати таким принципам:

Принцип науковості – передбачає посилення засобів пізнання науково-обгрунтованими і практично-апробованими методиками.

Зміст роботи відповідає основним положенням вікової психології і дошкільної педагогіки, при цьому має можливість реалізації в практиці дошкільної освіти.

Принцип цілісності – ґрунтується на комплексному принципі побудови безперервності процесу експериментальної діяльності, передбачає рішення програмних задач у спільній діяльності педагогів, дітей і батьків.

Принцип систематичності і послідовності – забезпечує єдність виховних, розвивальних і навчальних задач, дослідно-експериментальної діяльності дошкільників. Формує у дітей динамічні стереотипи в результаті багаторазових повторювань.

Принцип особистісно-орієнтованого виховання – передбачає реалізацію ідеї пріоритетності самоцінного дитинства, що забезпечує гуманний підхід до цілісного розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку і готовності особистості до подальшого розвитку, передбачає психологічну захищеність дитини, емоційний комфорт, створення умов для самореалізації з опорою на індивідуальні особливості дитини.

Принцип доступності – передбачає побудову процесу навчання дошкільників на відповідних віку формах роботи з дітьми; рішення програмних задач в спільній діяльності дорослих і дітей, і самостійної діяльності вихованців.

Принцип активного навчання – передбачає не передачу дітям готових знань, а організацію такої дитячої діяльності, в процесі якої вони самі роблять «відкриття», взнають нове шляхом рішення доступних проблемних задач.

Принцип креативності – передбачає «вирощування» у дошкільнят здатності переносити раніше сформовані навички під час самостійної діяльності, ініціювати і заохочувати потреби дітей самостійно знаходити рішення нестандартних задач і проблемних ситуацій.

Принцип результативності – передбачає отримання позитивного результату проведеної роботи за темою незалежно від рівня інтелектуального розвитку дітей.

1. Жива природа.

Наведення прикладів дослідно-експериментальної діяльності в живій природі, що розширює коло знань дітей старшого дошкільного віку про будову

рослин, значення рослин, функціонування рослин, умови життя рослин, види насіння рослин, особливостях поверхонь овочів і фруктів, їх формі, кольорі, смаку, запаху. Це і розглядання і порівняння рослин – колір, розмір, форма, запах.

Для того, щоб успішно вирішувати задачі з теми «Жива природа», варто ознайомити дітей з функціями частин рослин, чим рослини дихають, як живляться, як розвиваються, як розмножуються, яка будова рослин, яке значення рослин. Я доповнила куточок природи кімнатними рослинами і почала з дітьми створювати «паспорти рослин». Проект показав, що такі «паспорти» дуже зручні для роботи, так як діти орієнтуються за умовними позначками і швидко вчаться, як правильно доглядати за тією чи іншою рослиною.

Жива природа – це також об'єкт дослідження: чи п'є жаба воду, чим нюхає черв'як, в кого вуха на ногах, чому качка виходить сухою з води. На всі ці питання відповіді діти шукають, а вихователь допомагає знайти джерела для отримання достовірної інформації.

2. Нежива природа (вода, повітря, грунт, звук, світло, магнетизм, перетворення речовин).

Дослідно-експериментальна діяльність спрямована на розуміння неживої природи охоплювало такі експерименти, як «Чарівна вода», «Невидиме повітря», метою яких було розширення і поглиблення знань про оточуючий світ через знайомство з речовиною і трьома її станами (рідкий, твердий, газоподібний), знайомство з основними властивостями води, повітря, формування уявлень про взаємодію і перехід речовини з одного стану в інший.

Для знайомства з поняттям «грунт» були проведені такі досліди, як «Що в нас під ногами?» (з яких шарів складається грунт, знайомство з кожним шаром – пісок, глина, камінь), ознайомлення з важливістю грунту для живих організмів.

3. Матеріали і їх властивості.

Це дослідно-експериментальна діяльність на формування уявлень про матеріали (тканини, папір, скло, пластик, метал, кераміку).

Отже, застосування дослідно-експериментальної діяльності в роботі з дітьми старшого дошкільного віку вплинула на:

- знання дітей про живу і неживу природу;
- підвищення рівня розвитку зацікавленості, дослідницькі вміння і навички дітей (бачити і визначати проблему, ставити ціль, вирішувати проблеми, аналізувати об'єкт і явище, виокремлювати суттєві ознаки і зв'язки, співвідносити різні факти, висувати різні гіпотези, обирати матеріали для самостійної діяльності, проводити дослід, робити висновки;
- розвиток мови (збагачення словникового запасу дітей різними термінами, закріплення вміння граматично правильно будувати свої відповіді на питання, вміння ставити запитання, слідкувати за логікою викладення своєї думки, вміння доводити свою думку).
- особисті характеристики (поява ініціативи, самостійності, вміння співпрацювати з іншими, потреби доводити і захищати свою думку).

Таким чином дослідно-експериментальна діяльність є ефективною і необхідною для формування у дітей старшого дошкільного віку пізнавальної активності та цілісного сприйняття світу, збільшення об'єму знань, вмінь і навичок.

Рис. 1. Знайомство з рослинами – символами України.

Рис. 2. Дослідно-експериментальний проект «Жива природа. Рослини».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Прохорова Л.М. Організація експериментальної діяльності дітей дошкільного віку. Методичні рекомендації, М.: АРКТІ, 2004.
2. Рижова Н.А. Досліди з піском і глиною. – Обруч,1998. - №2.
3. Дибіна О.В. Незвідане поруч – цікаві досліди і експерименти для дошкільнят. Текст О.В. Дибіна, Н.П. Рахманова. – М., ТЦ «Сфера», 2004.
4. Чехоніна О. Експеримент, як основний вид пошукової діяльності. – Дошкільне виховання, 2007, № 6.
5. https://childdevelop.com.ua/practice/list/40/

УДК 784.4

ЕНЕРГЕТИЧНА ПРИРОДА СПІВАЦЬКОГО ПРОЦЕСУ ЯК НАСЛІДОК УСВІДОМЛЕНИХ ДІЙ

Шинкарук Ірина Володимирівна
народна артистка України, доцент
Житомирський державний
університет імені Івана Франка
М. Житомир, Україна

Анотація. Здійснення професійної діяльності, у тому числі педагогічно-вокальної, ставить перед педагогом певні вимоги: викладач повинен усвідомлювати та пам’ятати, має бути готовим до можливих змін щодо особливостей енергетичної природи співацького процесу. Такий процес може розвиватися тільки в усвідомленні власних дій і дій студента. Енергетична природа співацького процесу - якість, що пов’язується із динамічністю, рухливістю мотивації, свідомою зміною стереотипів та пластичністю. Для успішної реалізації у сучасному світі студент має бути психологічно гнучким, здатним робити вибір, здійснювати творчу діяльність, для цього необхідно усвідомлювати свої внутрішні орієнтації. Виокремлюють різні види енергетичної природи співацького процесу в залежності від ракурсу розгляду цього феномену – соціокультурна, професійна, академічна, особистісна тощо.

Поняття енергетичної природи співацького процесу містить у собі індивідуальні особливості суб'єкта, це дозволяє йому здійснювати гнучке управління власними діями з метою їх варіативно-обґрунтованого вибору у постанові завдань. Інтегративна природа даної якості визначає саморегулювання мотиваційними, інтелектуальними та емоційно-вольовими процесами, операційно-вокальними діями; здатність суб'єкта до планомірної діяльності і зміни ситуації для максимальної самореалізації та досягнення поставлених цілей. Особистісна енергетична природа співацького процесу

безпосередньо пов’язана із гнучкістю людської свідомості, здатної до творчого сприйняття нових ідей, зразків, з її будівним зав'язком і активною роллю в життєдіяльності людини. Енергетична природа співацького процесу дозволяє людині швидко змінювати свій статус або домінанти у культурному або професійному середовищі під впливом змін, що відбуваються у природі, культурі. Формування і розвиток даної якості є відображенням вимог до особистості, а саме, швидкість, темп, ефективність, інтенсивність, оперативність.

Ключові слова: емоційна сфера людини, мова музичних образів, співацький інструмент, максимальна самореалізація.

Відтворення емоційної сфери людини мовою музичних образів у вокальному мистецтві набуває досконалості завдяки унікальності музичного «живого інструменту», в якому акумулюється весь життєвий запал, що переростає в звукові образи за сприянням вокальної техніки. Ця справжня енергія стає основою чуттєвого розвою людського духу над буденністю і приносить не тільки насолоду, а й спроможна сягнути найглибших «лон» людської психіки і формувати панівний розумовий світ. У філософському розумінні мистецтво – це час, перетворений митцем в інші види енергії, найтоншим кшталтом руху матерії, якою є саме музика, а її праматір’ю – спів, людський голос і його хист змінювати «віртуальний ритм матерії в звукові коливання». У психофізіологічному аспекті сприйняття голос людини є, фактично, «підкоренням фотонних потенціалів свідомістю співаючого і перетворенням світлової енергії в звукову» (1, с. 101).

До проблем психофізіології співу у своїх працях звертались такі вокальні педагоги та теоретики співу як Р. Юссон, В. Прокоп’єв, Г. Стасько, Г. Стулова, В. Юшманов та ін. Не уникли проблеми самовладання в співі О. Молодій та Л. Обух. Теорію і методику розвитку співацького голосу запропонував Ю. Юцевич.

Складність і індивідуальність складу співацького інструменту, багатофункційність всіх його частин, атрибути вольового керівництва фонаційним процесом, закономірність використання асоціацій, залежність від природженого хисту студента і особливостей його психіки, способу мислення, ставлення до майбутньої професії та прагнення до навчання – все це передбачає необхідність існування різноманітних варіантів навчання, як і різноманітності техніки співу (2, с. 89). Педагог має справу не з голосом, а з індивідуальністю – людиною, її притомністю. І вплив на вокальну техніку допустимий лише через спілкування з нею, через її інтелект, уяву, волю, пам'ять. Те, що рефлекторні співаки виконують підсвідомо і те, що видається їм природним, само собою зрозумілим, для інших стає наслідком важкої праці (інтелектуальної і фізичної), вимагає тривалого періоду навчання, тобто, – штучним. Тому, погляд на те, що повноцінне навчання співу потребує 7–9 років копіткої праці є цілком виправданим і єдино вірним (в т. ч. і для співаків з «сімейними» співацькими традиціями) і «завжди буде мистецтвом педагога і творчістю співака» (3, с. 102).

Усвідомлене створення умов роботи «живого» інструменту та моделювання енергетики співу вже з самого початку мають суттєво ширші резерви, ніж узвичаєне розуміння постановки голосу. В. Юшманов вважає, що «треба зробити прозорою для свідомості співаючого енергетику звуку, навчити орієнтуватися в ній і усвідомлено розвивати свої вокальні дані» (2, с. 91). Такі можливості забезпечуються універсальністю енергетики людини і системи оруди нею. В поточнім житті ця універсальність промениться в енергетичному забезпеченні всіх видів довільних і мимовільних дій, а також, небувалою здатністю людської підсвідомості поповнювати практичні дії безмежними можливостями роботи тіла.

Висновки. Спів, як мистецтво, слід розуміти як результат тривкої підготовчої роботи. Ця робота – не просто інтуїтивна дія, а свідомий процес, в якому співак зобов'язаний давати собі повний звіт. Вокаліст, більш ніж будь-хто з музикантів потребує знання фізичної природи свого інструменту та

усвідомлення його дії. Моделювання умов для чистого співу повинно передувати практичним діям, щоб спонукати вольові зусилля співака, і поглиблювати творче мислення для звільнення тіла від скованості. Розвинене творче мислення завжди користується певними почуттями через створення живих, яскравих образів, які формуються у свідомості, в залежності від інтелектуальних запитів виконавця і вміння ним незалежно оперувати належним багажем знань. Ефективність асоціацій в процесі навчання співу давно відома і співакам, і дослідникам співацького мистецтва. Більшість вокальних педагогів з метою керівництва співом представляють своїм учням звертатися до таких почуттів, як біль, плач, сміх, радість, гнів, і виборюють добрі результати, оскільки спів – це вираження емоцій, то і керувати співом найлегше саме за допомогою емоцій. І вчені, і педагоги-практики сходяться на тому, що співак повинен візуально уявляти свій робочий інструмент і його частини в масштабі, зручному для контролю співацького процесу і своєї участі в його корекції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Прокопьев В. Н. Как стать певцом и сделать карьеру // В. Н. Прокопьев. – СПб.: Русская графика,- 2000. – 176 с.

2. Стасько Г. Психотехніка співу у вокальній педагогіці : монографія // Галина Стасько. – Івано-Франківськ.: ПНУ ім. В. Стефаника, - 2011. – 176 с.

3. Юшманов В. И. Вокальная техника и её парадоксы: монография //

В. И. Юшманов. – СПб.: ДЕАН, - 2001. – 128 с.

УДК 376.1

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Шишова Інна Олексіївна
к.п.н., доцент
Лабенко Олександр Віталійович
к.п.н., доцент
Центральноукраїнський державний
педагогічний університет
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна

Анотація. У статті шляхом аналізу наукових праць з лінгвістики, педагогіки, психології розглянуто особливості підготовки майбутніх логопедів у процесі навчальної діяльності. Запропоновано шляхи формування комунікативної компетентності у сучасному вищому навчальному закладі. Підкреслено, що ефективним є діалогічний характер взаємодії між учасниками навчального процесу у закладі вищої освіти. Доведено, що формування комунікативної компетентності має здійснюватися під час вивчення усіх без винятку навчальних дисциплін та проходження різноманітних видів практики, шляхом позанавчальної діяльності, на факультативних заняттях.

Ключові слова – логопед, мовлення, комунікативна компетентність, діалог, психологія спілкування.

Вступ. Сучасне світове суспільство активно розвивається у напрямі затребуваності гнучких соціально-психологічних навичок. В нашій державі зокрема відбувається не тільки переоцінка багатьох цінностей, але й освітніх парадигм. Новітній стан розвитку спеціальної педагогіки та психології

спонукає учасників процесу навчання та виховання до високого рівня розвитку багатьох компетентностей. У цьому контексті принципово важливе місце належить розвитку комунікативних вмінь та навичок.

Роль мовлення у житті людини, яка значну кількість свого часу, як правило, проводить у соціумі, є дуже важливою. Гарне, якісне, розвинуте мовлення може стати однією з вагомих переваг у житті, складовою позитивного рівня психічного та психологічного здоров'я, ефективно вплинути на кар'єрне зростання. Водночас навіть незначні порушення мовлення можуть зашкодити одержувати бажані результати під час навчання у дошкільному, середньому та вищому навчальному закладі, трудовій діяльності, негативно вплинути на стосунки у соціумі. Людина, яка в межах свого фаху допомагає іншим подолати мовленнєві негаразди, вселяє впевненість у собі, спонукає до розвитку, надаючи при цьому не тільки суто професійну допомогу, але й виконуючи роль психолога, коуча, друга, наставника, є шанованою у суспільстві.

Професія «логопед» вважається доволі престижною. Підготовка до неї передбачає засвоєння студентами певної суми знань, умінь, навичок, побудову у свідомості своєрідного алгоритму майбутньої діяльності. Важливо, щоб майбутні фахівці з оптимізмом і творчою наснагою оволодівали обраною професією, ставали гарними спеціалістами, допомагали дітям і дорослим говорити красиво і правильно, отримувати задоволення від спілкування. Враховуючи, що «сучасна освіта потребує викладачів, які в змозі не тільки добросовісно й ефективно виконувати свої професійні зобов'язання, але духовно збагачувати, підтримувати, підносити молодь» [5], важливою є комунікативна компетентність логопеда.

Мета статті – 1) дослідити особливості підготовки майбутніх логопедів у процесі навчальної діяльності шляхом аналізу наукових праць з лінгвістики, педагогіки, психології; 2) запропонувати шляхи формування комунікативної компетентності даної якості у сучасному вищому навчальному закладі.

Матеріали та методи – теоретичний аналіз загальної та спеціальної психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження; спостереження за

дітьми та студентами у процесі навчальної діяльності; вивчення продуктів художньо-творчої діяльності, метод бесіди.

Результати та обговорення. Питання підготовки майбутніх логопедів до професійної діяльності розглядається у сучасних педагогічних дослідженнях досить глибоко і різнобічно. Вченими, які детально аналізували та розробляли шляхи підготовки майбутніх фахівців до логопедичної діяльності, є: А. Богомолова, Л. Волкова, М. Генінг, Б. Гріншпун, А. Куссмауль, С. Ляпідевський, Л. Меліхова, О. Правдіна, О. Рау, Ф. Рау, М. Хватцев, М. Фомічова, Т. Філічева, Н. Чевелева, Н. Чередніченко, Г. Чиркіна М. Шеремет, В. Тарасун, С. Конопляста, В. Кондратенко, Н. Чередніченко та ін. Принципово важливими для нашого дослідження стали праці А. Алмазової, Л. Бейлінсон, Н. Болтакової, Г. Дьяконова.

Задача підвищення грамотності та комунікативної компетентності майбутніх педагогів визнається актуальною і значущою в сучасній освітній ситуації. У публікаціях мають місце численні вказівки на недостатність рівня мовленнєвої готовності випускників закладів освіти (А. Алмазова, Т. Бірюкова, О. Крайник, О. Леонтьєва, Н. Зарубіна, О. Овчінкін), у тому числі тих, які вступають до педагогічних закладів освіти, що у повній мірі має відношення і до абітурієнтів-логопедів.

Різноманітним питанням професіоналізму спеціальних педагогів присвячено праці В. Бондаря, І. Єременка, Н. Засенко, І. Колесника, М. Кота, В. Лапшина, С. Миронової, Н. Назарової, В.Синьова, Л. Фомічової, О. Хохліної, А. Шевцова, М. Шеремет, М. Ярмаченка та ін. Проблему моделювання професійної діяльності розглянуто авторами (Г. Таукачем, О. Смірновою, А. Киверялгом, Л. Романковою, Б. Дінамовим, Д. Чернілевським та ін.).

Н. Болтакова у підготовці корекційних педагогів та спеціальних психологів відмічає фундаментальність освіти, а позитивною рисою сучасної дефектологічної освіти вважає підготовку фахівців, орієнтованих щодо суміжних областей діяльності *[3,* с. 309*]*.

А. Алмазова, досліджуючи теоретико-методологічні основи та провідні тенденції розвитку професійної лінгвістичної підготовки вчителів-логопедів, науково-методичні основи взаємодії лінгвістики та логопедії підкреслює: «Вивчення мови з системо- і антропометричних позицій лежить в основі формування професійної компетентності, що дозволяє логопеду вирішувати завдання діагностичного, корекційного, консультативного, просвітницького та іншого характеру». Спираючись на дослідження Л. Волкової, Р. Лалаєвої, О. Правдіної, М. Хватцева, С. Шаховської, вчена пише, що «мова стає центром, що об'єднує комунікативний, педагогічний і соціокультурний простір професійної діяльності» [1, с. 5]. При цьому концептуальну основу розвитку системи підготовки вчителів-логопедів становить міждисциплінарне осмислення проблем взаємодії людини і мови у парадигмі системо- і антропоцентричного підходів, а модель професійної лінгвістичної підготовки вчителів-логопедів має багаторівневу структуру і засновано на ідеї біцентричного антропоорієнтованого підходу, що реалізується з урахуванням принципів блочно-модульної організації освітньої програми, а також концепцій контекстного, особистісно-діяльнісного, інтегративного навчання [1, с. 226-227].

Л. Бейлінсон вважає, що з позицій теорії комунікативних постулатів, тобто принципів і правил природного спілкування, логопедичний дискурс являє собою цілераціональну комунікативну поведінку нерівноправних учасників спілкування, один з яких є представником суспільства, що втілює соціальний інститут професійно підготовлених фахівців, які здійснюють медико-педагогічну допомогу населенню, а інший є представником населення, яке потребує такої допомоги. Другий учасник зазвичай конкретизується як пара «дитина + дорослий» Логопедичний дискурс не вимагає використання ораторських прийомів, але, тим не менш, ефективність спілкування (перлокуції, яка залишилася за рамками традиційної риторики) інтуїтивно береться до уваги практикуючими фахівцями *[*2, с. 10*]*.

Посилаючись на працю І. Стерніна (І. Стернин; 2002) Л. Бейлінсон підкреслює, що ефективність аргументації логопеда може бути зовнішньою і внутрішньою, а також негайною і пролонгованою для адресата, коли у першому випадку адресат уважно слухає логопеда, у ряді випадків записує рекомендації і приписи, словесно підтверджуючи згоду з репліками логопеда, а у другому випадку поведінка дитини, що страждає на порушення мовлення, показує логопеду при повторному прийомі, чи рекомендації фахівця виконувались. У тому випадку, якщо спостерігається поступове усунення мовного порушення, логопед має право зробити висновок про успішний перебіг процесу, а в зворотному випадку фахівець висловлює сумнів у тому, що батьки займалися вдома з дитиною мовними вправами, спрямованими на усунення відповідного дефекту вимови, або передбачає наявність неврахованого раніше ускладнюючого фактора психологічної або соматичної природи, наприклад, складних відносин у сім'ї або перенесеного дитиною захворювання, про яке батьки не повідомили логопеда. Комунікативні стратегії розуміються в даній роботі як типові способи досягнення запланованих цілей учасників спілкування, а «прагмалінгвістичні моделі опису логопедичного дискурсу є функціонально уточненими характеристиками комунікативних постулатів, мовних актів, типів аргументації і комунікативних стратегій. Відмінними ознаками цього дискурсу є його соціальна мета – надання кваліфікованої допомоги пацієнту спеціальними засобами у вигляді системи вправ щодо усунення мовного дефекту, висока передбачуваність комунікативних дій, явно виражена персуазивність та конвенціональність, що виражається за допомогою стандартного набору термінів, питально-відповідних єдностей, рекомендацій і комунікативних реакцій фатичного порядку» *[*2, с. 11*]*.

Ми вважаємо, що здійснення ефективної комунікації з людьми з особливими освітніми потребами «є життєво важливим фактором їхньої соціалізації та інтеграції у суспільство» [6, с. 272], а враховуючи фактор важливості ролі фахівця у спеціальній освіті відмітимо, що «педагогічне спілкування являє собою складний соціальний процес, у ньому нерозривно

пов'язані наука і мистецтво. Для успішного здійснення спілкування треба мати природні властивості, володіти знаннями з етики і психології, вміти відчувати особистість партнера по спілкуванню, його настрій, характер, знати комунікативні закони та вміло використовувати їх, а якщо необхідно – протистояти їм. Педагог має відбутися у спілкуванні як психічно здорова особистість, тобто ті, кого він навчає і з ким розв'язує у процесі педагогічної взаємодії проблеми, мають бути цікаві й значимі для нього, важливо проявляти безумовно позитивне ставлення до партнерів по спілкуванню, приймаючи їх такими, якими вони є, проявляти емпатію. Професійне педагогічне спілкування передбачає спрямованість на створення сприятливого психологічного клімату та психологічну оптимізацію діяльності і міжособистісних стосунків» [6, с. 272].

«До комунікативних якостей, які сприяють ефективній роботі педагогічних працівників в умовах інклюзивної освіти, відносимо емпатію, рефлексію, фасцинацію, пластичність, гнучкість, домінантність, ефективне виконання позитивних рольових міжособистісних позицій. Важливо також навчати студентів педагогічного університету психологічній гнучкості, ефективній взаємодії. В умовах сучасної освіти найбільш оптимальною метою комунікації в умовах навчання та виховання дітей з особливими потребами ми вважаємо формування у студентів діалогічного способу мислення і діалогічного спілкування зокрема» [6, с. 272].

Спираючись на ідеї Г. Дьяконова про те, що діалог і діалогічний світогляд «органічно поєднують у собі культуро-формуючий і гуманітарно-одухотворюючий потенціали освіти людини, громадянина і фахівця, творця» [4, с. 728], вважаємо, що комунікативна компетенція логопеда має прагнути до психологічного оптимуму, який передбачає реалізацію цілей учасників спілкування. «Діалогічне спілкування передбачає ставлення до іншої людини як до цінності, неповторної індивідуальності. Діалогічний вид спілкування допомагає людині відкрити реальність іншої людини, її почуттів, уявлень,

думок, реальність навколишнього світу. Тому його часто називають гуманістичним спілкуванням» [5, с. 237].

Діалог є явищем лінгвістики, теорії комунікації, літературознавства, релігійної духовності, містичної трансценденції або психології спілкування, екзистенційно-онтологічним феноменом «людино-людського» буття в єдності й цілісності його інтенційно-інтерсуб'єктних, трансцендентно-духовних і недиз'юнктивно-поліфонічних особливостей і закономірностей. «Під час діалогу створюється оптимальний психологічний фон, який дозволяє розкритися кожній із сторін. Досягти діалогічної взаємодії можна лише за умов довіри, позитивного особистісного ставлення одне до одного, прагнення відчувати психологічне буття іншої особи як власне. Діалогічне спілкування передбачає ставлення до іншої людини як до цінності, неповторної індивідуальності. Таке спілкування допомагає людині відкрити відмінну від власної реальність, тобто реальність іншої людини, її почуттів, уявлень, думок, реальність навколишнього світу. Це дійсно гуманістичне спілкування [5, с. 241].

Логопед є творцем сприятливого психологічного мікроклімату, має психологічно оптимізувати власну діяльність і міжособистісні стосунки з клієнтами. Створювана ним комунікація має бути діалогічною, а професійне спілкування логопеда передбачає оптимізм, вихованість, грамотність, достатній лексичний запас, чіткість, емпатійність, високий рівень професійної та загальної культури, повагу до клієнта, зацікавленість у гарних результатах.

Майбутні фахівці під час навчання мають зрозуміти та опанувати на практиці те, що високий рівень діалогічної взаємодії є важливою умовою професійної майстерності, досягти його можна лише за умов довіри, позитивного особистісного ставлення людей один до одного, прагнення відчувати психологічне буття іншої особи як власне.

Досягти реалізації високого рівня комунікативної компетентності впродовж навчання у вищому навчальному закладі не так просто, досить часто ця принципово важлива якість особистості формується та шліфується на

протязі багатьох років, хоча в деяких людей може бути закладеною генетично або бути своєрідною якістю особистості вже з дитинства. Серед шляхів її формування під час опанування знань, умінь, навичок у закладі вищої освіти вбачаємо організацію вдумливого, взаємозбагачувального процесу діалогічної взаємодії в системах «викладач-студент», «студент-викладач», «студент»-студент». Ефективним видом розвитку комунікативної компетентності вважаємо збагачення творчого, духовного потенціалу студентської молоді.

Враховуючи, що яскравою ознакою сучасного суспільства є загальна гаджетизація, ми, зі свого боку, прагнемо використовувати наявну реальність і для мовленнєвого збагачення, адже інтернет, YouTube надають можливість брати участь в цікавих і корисних форумах, конференціях, бути не тільки пасивними слухачами кращих представників людства, вчених, філософів, митців, але й активними учасниками розвивального спілкування. Важливо при цьому свідомо удосконалювати власну особистість, комунікативні знання, вміння, навички.

Вважаємо, що студенти, майбутні спеціальні педагоги і, зокрема, логопеди, мають досконало володіти як мовою, так і класичними та новітніми технологіями щодо постановки звуків рідної мови та психологічної підготовки людини з порушеннями мовлення до діяльності. Творчий і практичний бік роботи логопеда є принциповими.

Висновки: 1. Професія логопеда є необхідною та, водночас, складною, тому вважаємо, що студенти мають на високому рівні оволодіти основами логопедичної діяльності. 2. Формування комунікативної компетентності має здійснюватися під час вивчення усіх без винятку навчальних дисциплін та проходження різноманітних видів практики, шляхом позанавчальної діяльності, на факультативних заняттях.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРИ

1. Алмазова А.А. Профессиональная лингвистическая подготовка учителей-логопедов в системе высшего образования. Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук. 13.00.03 – коррекционная педагогика. Московский педагогический государственный университет. Москва, 2019. 300 с.

2. Бейлинсон Л.С. Прагмалингвистические модели описания логопедического дискурса. ВЕСТНИК ВГУ. Серия: Филология. Журналистика. 2009, №1. С. 8-11.

3. Болтакова Н.И. Формирование профессиональных компетенций будущего логопеда. ВЕСТНИК ТГГПУ. 2011. № 4(26). С. 307-310.

4. Дьяконов Г.В. Основы диалогического подхода к психологической науке и практике. Монография. Кировоград: РИО КГПУ им. В. Винниченко, 2007. 847 с.

5. Шишова І.О. Діалогічне спілкування як складова психологічної культури майбутніх педагогів. Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. К.: ВІКНУ, 2013. Вип. № 42. С. 237-244.

6. Шишова І.О. Комунікативна складова у структурі формування психологічної культури майбутніх педагогів в умовах оптимізації навчання та виховання дітей з особливими потребами. Наукові записки. Випуск 132. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. С. 269-274.

УДК 7.012:687.53

ГЕОМЕТРИЧНИЙ СИЛУЕТ ЯК СКЛАДОВА ФОРМОУТВОРЕННЯ ЗАЧІСКИ

Шмегельська Юлія Василівна
Кандидат мистецтвознавства
Білоцерківський коледж сервісу та дизайну
Київський національний університет культури і мистецтв

Анотація: об'єктивно обумовлений історичними чинниками розвиток перукарського мистецтва доводить, що зачіска є важливим складником зовнішності людини. Зміст зачіски визначається художньою побудовою, певною тематикою, техніками і технологіями виконання, гармонійною єдністю елементів та засобами формоутворення ,одним з головних яких є геометричний силует.

Ключові слова: геометричний силует, зачіска, формоутворення, композиція, форма, силует.

Актуальність теми полягає в тому, що поряд з іншими формоутворюючими засобами важливе значення має силует композиції, без якого неможливе гармонійне моделювання зачіски будь якого призначення.

Метою даної роботи є аналіз та дослідження можливостей застосування різних видів силуетних форм у побудові повсякденних та видовищних зачісок, що завжди обумовлений напрямами моди та індивідуальними особливостями зовнішності особи.

Об'єкт дослідження – силуетна форма побудови зачісок.

Предмет дослідження – геометричний силует форми у сучасному дизайні зачісок, особливості, етапи та ідеї його створення.

Важливим джерелом інформації, що дає змогу в доступній формі розглянути основи композиції на конкретних прикладах і аналізу творів

мистецтва, є робота «Основи композиції в образотворчому мистецтві» А. Бабенка, Н. Хоружая [2]. Праці, що сприяли формуванню методологічної основи дослідження: «Об'ємно-просторова композиція» Б. Сотнікова [8], «Природа "золотого перетину"» В. Кузьмича [6], «Визначення гармонійних членувань жіночого одягу на основі принципів пропорціонування» Т. Вець, І. Фролової, К. Пашкевич [3], «Вивчення понять образотворчого мистецтва в контексті пізнання законів природи» О. Джафарової [5]. Ці роботи є науковими розвідками, де розглянуто теоретичні основи композиційних побудов, наведені ілюстровані приклади, практичні рекомендації тощо.

Як і в моді на одяг, у моді на силуетну форму зачісок можна спостерігати циклічність. Але кожен новий виток має свої особливості, характерні для сьогодення, тому що з'являються нові препарати, нові інструменти, нові технології, також змінюється поняття краси.

За мірою об'ємності силуети зачіски бувають скульптурними, декоративними та напівприлеглими. Скульптурний силует повторює форму черепа. Такі зачіски мають невеликий об'єм, виконуються на голові, яка має ідеальну форму, в іншому випадку вони лише привернуть увагу до можливих недоліків. На відміну від скульптурного, декоративний силует змінює обриси голови, приховує недоліки форми черепа і разом з цим вносить зміни до пропорцій. Зачіски такого силуету мають об'ємну форму, яка може досягатись за допомогою начісування, тупіровки, каркасів чи підкладних елементів різної конфігурації. Третій вид силуету – напівприлеглий, поєднує властивості двох попередніх силуетів [7, 74]. Від силуету чи площинного сприйняття форми залежить призначення зачіски, її стиль та ступінь модності.

Силует зачіски може складатись із кількох геометричних форм, але при цьому він повинен «вписуватись» в єдину форму. У разі, коли форма зачіски не відповідає геометричній фігурі (або кільком геометричним фігурам), вона вважається аморфною, тобто нечіткою складною формою. Модифікація форми зачіски призводить до подальшого її розвитку, переходу до іншої форми з іншими акцентами [7, 71]. Геометричний силует форми зачіски залежать від

напрямів моди. Він допомагає втілювати художній задум, є основою для використання різноманітних декоративних елементів і прикрас. Застосування таких елементів при створенні зачіски вимагає їх підпорядкування геометричній формі. Лише у такому разі декорування зачіски підсилить виразність основної тектонічної форми і цілісного образу.

Загальна форма та її силует в цілому можуть надати уявлення про ідею зачіски, її призначення і художній задум, крім того, контурні лінії, що обмежують силует, є рамкою, заповнюючи деталями яку, можна ще більше виявити ідейно-художню сутність моделі, посилюючи декоративність її рішення. Домінуюче значення при цьому має символіка геометричних фігур, яка виражається безпосередньо у природі, побуті, архітектурних спорудах, а також у зачісках. Основні з них: квадрат, трикутник і коло. О. Голубєва розкриває особливості цих фігур. Квадрат, основний характер якого визначається двома горизонтальними і двома вертикальними пересічними лініями однакової довжини, символізує матерію, тяжкість і суворе обмеження. Відчувається сильне напруження, якщо загальна форма має прямі сторони і прямі кути квадрата. Усі форми, побудовані на горизонталях і вертикалях, мають характер квадратних форм, включаючи хрест, прямокутник та їх похідні. Квадрату відповідає червоний колір як колір матерії. Тяжкість і непрозорість червоного кольору узгоджується зі статикою і важкою формою квадрата. Квадрат, як і прямокутник, рідко зустрічається в природі. Прямокутні коробки, будинки, меблі, аркуш паперу – все це створено людськими руками і пов’язане з логічним мисленням та організованістю [7, 9]. Чіткий квадратний чи прямокутний силует найчастіше зустрічається в видовищних зачісках і подіумних колекціях, де його потрібно виразно підкреслити. У повсякденних, спрощених, статичних зачісках силует нагадує квадрат лише поверхнево.

Форма трикутника виникає з трьох пересічних діагоналей. Його гострі кути здаються бойовими й агресивними. До трикутника належать всі форми діагонального характеру, як, наприклад, ромби, трапеції, зиґзаґи та їх похідні. Трикутник – символ думки, і його характер дає змогу порівнювати його зі

світло-жовтим кольором. У природі трикутник виражається в формі гір, листя, колючок. А зачіски, які мають такий геометричний силует, передають можливість руху, в положенні вершиною вверх вони будуть стійкими, вершиною вниз – хиткими. У такому силуеті яскраво виражається боротьба протилежностей, що, в свою чергу, необхідне для створення цілком конкретних арт-образів.

У геометричному силуеті кола виражається ідея природи, Землі, світу. Тому такі поняття, як добро, життя, щастя найбільше асоціюється у людини з формою кола та його похідними. Коло асоціюється із сонячним диском, повним місяцем. Це правильна геометрична форма, замкнута і стабільна, яка виникає при русі на постійній відстані від певної точки, розташованої на будь-якій поверхні. На противагу важкому, напруженому почуттю руху, яке викликає квадрат, рух для кола є природним, постійним і створює відчуття відпочинку й ослаблення напруги. Зачіски, за основу яких взятий круглий геометричний силует, виглядають скульптурно лише за допомогою стайленгових засобів та фантазії майстра, і мають декоративний силует. Абсолютно круглий силует у зачісках сьогодні перукарі використовують досить рідко, переважно його намагаються наблизити до більш овального, що вносить у зачіску рухливість і легкість. Але деталями і декоративними прикрасами круглих форм доповнюють зачіски досить часто.

Яскраві геометричні форми в епатажних зачісках відобразив майстер зачісок Peter Gray (Пітер Грей) в 2011 р. Його роботи настільки неординарні, що на перший погляд можуть викликати жах та здивування. Такі зачіски призначені для тематичних показів, оформлення виставок, презентацій чи фільмів жахів. Всі зачіски були створені зі штучного волосся, але виглядають вони досить виразно. О. Авголова пише: «Над кожною із зачісок стиліст працював від двох до шести годин. Кожну із робіт автор вважає своїм дітищем і зазначає, що так, можливо, будуть виглядати зачіски майбутнього. Ідеї для їх створення він черпає зі своєї душі» [1]. Аналіз зачісок, виконаних Peter Gray,

доводить, що вони повторюють геометричний силует квадрата, трикутника, кулі, які рідко зустрічаються в зачісках.

Геометрично чітко побудованою є колекція Regina Meessen (Регіна Мессен) «Авангардні зачіски 2017 Follimetricshttp» [9]. Еклектичні рішення та складні геометричні форми притягують погляди глядачів, є яскраво вираженими і рекомендуються для показів високої моди.

Отже, дослідження різних силуетних рішень доводить, що зачіска утворює більш динамічну, активну форму в повсякденному призначенні. І навпаки, видовищні, авангардні зачіски з каркасами набувають статичності, стійкості. Варіації тектоніки в моделях на основі геометричної форми завжди залежать від естетичних і стильових вимог моди.

Тому поєднання простих геометричних форм у складну конструкцію зачіски дають неординарні рішення для прогресивного вираження тенденцій сучасної моди.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Авголова О. Парикмахер года 2011. URL : http://gazetap.ru/catalog/detail/66 collektsii/2120 velikobritaniya parikmakher goda 2011 (дата звернення: 10.12.2017).

2. Бабенко А. В., Хоружая Н. В. Основы композиции в изобразительном искусстве : учебно-методическое пособие. Томск : Томский государственный университет, 2011. 116 с.

3. Вець Т. В., Фролов І. В., Пашкевич К. Л. Визначення гармонійних членувань жіночого одягу на основі принципів пропорціонування // Матеріали І Міжнародної наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених «Гуманітарний та інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих учених», Одеса, 24 квітня 2015 р. : у 3 ч. Ч. 1. Одеса, 2015. С. 187–191.

4. Голубева О. Л. Основы композиции : учеб. пос. Москва : Издательский дом «Искусство», 2004. 120 с.

5. Джафарова О. С. Изучение понятий изобразительного искусства в контексте познания законов природы // Мистецтво та освіта. 2017. №2(84). С. 28–34.

6. Кузьмич В. Природа «золотого перетину» // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2007. № 585. С. 70–77.

7. Лубянська С. П. Дизайн зачіски : навч. посіб. для проф. тех. навч. закл. Київ : Кондор, 2010. 216 с.

8. Сотников Б. Е. Объемно-пространственная композиция : учеб. пос. Ульяновск : УлГТУ, 2009. 68 с.

9. Regina Meessen авангардные прически 2017 Follimetrics. URL : http://hairtrend.ru/regina-meessen-avangardnye-pricheski-2017-follimetrics/ (дата звернення: 10.11.2020).

УДК 21474

ПРОНИКНОВЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБЛАСТИ ТЕЛЕКОММУНИКАЦИЙ

Штангей Светлана Викторовна
к.э.н., доцент
Приймак Александр Юрьевич
Студенты
ХНУРЭ
г. Харьков, Украина

Аннотация: В сфере информационно-телекоммуникационных технологий (ИКТ) и создаваемых на их основе системах тесно переплетаются задачи формирования, хранения, свободного обмена в неограниченном пространственном ресурсе значительных объемов информации, которые движутся от истоков до многочисленных потребителей. Главным здесь следует считать тенденцию к слиянию ранее независимых друг от друга технологий: информационных и телекоммуникационных. Следствием реализации базового направления эволюции является технологическая конвергенция, то есть формирование единой интегрированной информационной платформы на основе слияния телекоммуникационной, компьютерноелектроннои, аудиовизуальной техники, и как следствие – разнообразие информационных услуг.

Ключевые слова: eTOM, TNA, SID, TAM.

Приобретает быстрого развития процесс создания мощных дата-центров, «Виртуальных» предприятий, расположенных в «облаках», которые предоставляют полный спектр современных услуг поиска, хранения и обработки информационных и вычислительных ресурсов как проблемно-ориентированных сервисов конечных пользователей. Размещение указанных

сервисов с эффективным доступом к ним невозможно без применения современных телекоммуникационных технологий и систем. Одним из важных инструментов, объединяет предприятия электросвязи и их поставщиков с целью выработки стандартов, рекомендаций и моделей для информационных технологий в телекоммуникационной отрасли, является отраслевая некоммерческая ассоциация TM Forum (англ. Tele Management Forum) [1] .

В рамках ассоциации разработаны важные международные рекомендации, включают:

1) Frameworx, ранее NGOSS (англ. New Generation Operation System and

Software) [2, 3] - концепция построения прикладного программного обеспечение для операционной деятельности телекоммуникационных компаний, предназначена как для разработчиков, поставщиков и интеграторов программных систем, так и для самих предприятий;

2) eTOM (англ. Enhanced Telecom Operations Map) [4] - референтная

расширена структурная модель бизнес-процессов предприятий электросвязи;

3) TNA (англ. Technology Neutral Architecture) - технологически нейтральная архитектура для NGOSS, является поставщиком структур и конструкций, необходимых для поддержки процессов анализа, проектирования, разработки и развертывания программных решений, основанных на NGOSS.

4) SID - референтная модель данных для прикладного программного

обеспечение операторов связи;

5) TAM - референтная карта прикладного программного обеспечения в

телекоммуникационной отрасли.

Целью концепции Frameworx является определение стандартов для бизнес процессов операторов, форматов данных, используемых в системах

управления и интерфейсов взаимодействия со средой, в которое интегрируются отдельные программные компоненты. Концепция Frameworx включает в себя модели eTOM, SID, TAM и TNA и является комплексной методологии разработки, внедрения, эксплуатации и развития систем

поддержки операционной и управленческой деятельности оператора связи (OSS / BSS [5]). С ее помощью можно интегрировать в единую архитектуру бизнес-требования и технические аспекты деятельности оператора связи, автоматизировать бизнес-процессы в гетерогенных ИТ-средах, построить единую информационную инфраструктуру, строго ориентированную на выполнение бизнес-задач телекоммуникационной компании. Использование инструментов и методологий жизненного цикла Frameworx может значительно способствовать достижению успеха в эффективном управлении компанией связи.

Расширенная карта процессов деятельности телекоммуникационной компании (ETOM) является базой для анализа и проектирования бизнес-процессов в области связи и ориентиром при проектировании и разработке решений OSS / BSS. это эталонная модель, или архитектура бизнес-процессов, предназначенная для поставщиков услуг связи.В составной частью Frameworx.

Архитектура eTOM имеет следующие особенности:

– eTOM - это эталонная архитектура, учитывает бизнес-процессы, возможные в деятельности телекоммуникационной компании;

– При разработке eTOM акцент сделан на связях между процессами,

– определении интерфейсов между ними и совместное использование различными бизнес процессов информации о клиентах, услуги, ресурсы и т.д .;

– В eTOM учтены взаимодействия с внешней средой: клиентами,

– партнерами, поставщиками, регулирующими органами и др .;

– eTOM отличает универсальность и открытость, она применима к любым сетевых технологий, услуг и типов компаний;

– eTOM интегрируется с другими моделями, широко

– применяются: ITIL (IT Infrastructure Library) [6], RosettaNet [7] и др;

– eTOM постоянно совершенствуется, в основу ее принципов построения

– положен опыт ведущих предприятий отрасли.

Основная задача технологии TNA отделения бизнес-логики и компонент реализации для возможности повторного использования бизнес-логики и независимости бизнес-процессов от конкретных программных решений. Она регламентирует следующие аспекты построения программного обеспечения как использование единых интерфейсов между программными компонентами, распределенную архитектуру и общий сеть передачи данных, управления политиками и бизнес-процессами.

Архитектура TNA не задают способ или набор технологий для реализации программного обеспечения, а формирует общие принципы, которым должна отвечать система, разрабатываемая.

Референтная модель данных SID, разработанная TM Forum с целью стандартизации используемых в области онтологии, понятий, достижения договоренности о взаимосвязи сущностей, информационных потоков. Использование данной модели разработчиками информационных технологий для электросвязи должно обеспечить более естественную и прозрачную интеграцию различных программных компонент, позволит снизить риски онтологических ошибок в интеграционных проектах. TAM представляет референтную модель группировки процессов и классов прикладного программного обеспечения в рамках концепции Frameworx, что позволяет, в частности встроить в концепцию Frameworx различные прикладные программные продукты.

TAM выделяет семь раздельных функциональных ниш верхнего уровня для пакетов прикладных программ на предприятии электросвязи:

1. управления сбытом и маркетингом;
2. управления продуктами и услугами;
3. абонентское обслуживание;
4. сервисное обслуживание;
5. управления ресурсами;
6. управления взаимоотношениями с поставщиками;
7. управления предприятием.

Ориентация на приведенные международные рекомендации позволит предприятиям отрасли телекоммуникаций, образовательным учреждениям и разработчикам телекоммуникационных технологий использовать современные подходы и модели, применяются в процессе разработки информационно-вычислительных ресурсов, аппаратно-программных систем, персонализированных распределен услуг и других информационных составляющих данной отрасли.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. TM Forum [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.tmforum.org 2. Джон Райли. NGOSS. Построение эффективных систем поддержки и эксплуатации сетей для оператора святи [пер. с англ.] / Джон Райли, Мартин Кринер. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. — 192 с.

3. The NGOSS Technology-Neutral Architecture [TMF 053, Public evaluation, Version 3] [Електронний ресурс] // TeleManagement Forum. – 2003. – 67 p. - Режим доступу: http://www.piramidedigital.com/Documentos/TEL/pdtelecomngostechnology.pdf

4. TMF GB 921: Business Process Framework (eTOM) Suite: Release 11.5 [Електронний ресурс] /TeleManagement Forum. – October 2011. - Режим доступу: http://www.tmforum.org/Guidebooks/GB921BusinessProcess/47038/article.html

5. Jithesh Sathyan. Fundamentals of EMS, NMS and OSS/BSS. [1 edition] / Jithesh Sathyan. – Boca Raton: Auerbach Publications, 2010. - 588 pages.

6. IT Infrastructure Library [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.itil.org

7. RosettaNet [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.rosettanet.org/

УДК 37.026

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНОГО ТИПУ «ЛЮДИНА-ЛЮДИНА»

Яблонь Любов Степанівна
д. ф.-м. н., професор
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна
Адамів Марія Миколаївна
викладач
Фаховий медичний коледж Івано-Франківського
національного медичного університету
м. Івано-Франківськ, Україна
Кузенко Олександра Йосифівна
к. п. н., доцент
Івано-Франківський національний медичний університет
м. Івано-Франківськ, Україна
Морушко Ольга Василівна
к. ф.-м. н., старший науковий співробітник
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

Анотація: У статті розкривається значення інноваційних педагогічних технологій в професійній освіті фахівців у галузі трудової діяльності "людина-людина". Обгрунтовується значення педагогічних інновацій у їх підготовці до ефективної комунікації та реалізації професійних завдань.

Ключові слова: інновація, інноваційні педагогічні технології, активізація навчальної діяльності, професійний тип «людина-людина».

Приєднання національної освіти України до Болонського процесу та її входження в європейській освітній простір ставлять перед підготовкою сучасних фахівців професійного типу «людина-людина» новітні вимоги. У зв'язку з цим актуалізується необхідність модернізації професійної підготовки з метою реалізації концепції випереджуючої освіти, орієнтованої на умови існування людини в сучасному динамічному, глобалізованому світі шляхом запровадження інноваційних педагогічних технологій. Незважаючи на розмаїття видів трудової діяльності та активне впровадження в них ІК-технологій, в сучасній системі економічних взаємин пріоритетне місце належить професійному типу «людина-людина». Діяльністю фахівців цього типу є безпосередня взаємодія з іншими людьми, тому важливим фактором ефективної реалізації їх професійних завдань є вміння налагоджувати комунікацію з учнями, пацієнтами, клієнтами, членами колективу. З огляду на те, що основним предметом праці в їх професійній діяльності є особа, то для її якісної освіти, охорони здоров'я, надання різноманітних послуг та менеджменту необхідна спеціальна професійна додипломна підготовка фахівців, оптимізація якої відбувається завдяки використанню інноваційних педагогічних технологій.

Використання інноваційних технологій в контексті впровадження сучасних концепцій розвитку освіти в Україні стали предметом дослідження В. Андрущенка, С. Гончаренка, О. Дубасенюк, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Ничкало, О. Сухомлинської, О. Савченко, М. Ярмаченка та ін. Теоретико-методичне забезпечення проблеми їх використання відображено в дослідженнях, присвячених таким питанням як вивченню змісту та структури наукової, науково-педагогічної діяльності викладача вищої школи (Н. Кузьміна, Л. Спірін, І. Руснак, О. Щербаков); визначенню специфіки їх психологічних механізмів (О. Анісімов, Ю. Кулюткін, Г. Сухобська, Н. Хмель, Г.

Щедровицький, В. Якунін); методиці організації особистісно-орієнтованого та активного навчання у вищій школі (І. Бех, А. Вербицький, Л. Кондрашова, Т. Левченко); особливостям формування професійної компетентності викладача вищої школи (Н. Кічук, М. Князян, В. Семиченко, С. Сисоєва, Р. Хмелюк, О. Цокур) [1, с. 150].

Поняття «інновація» є полісемантичним, оскільки складається з двох форм: власне ідеї та процесу її практичної реалізації [2, с. 338]. За визначенням І. Підласого та А. Підласого, «інновації – це ідеї та процеси, засоби й результати, взяті в єдності мети – якісного вдосконалення педагогічної системи. Під освітньою інновацією прийнято розуміти «новий підхід до організації народної освіти, пов’язаний з вимогами економічного, соціального, політичного й культурного життя народу, та реформування на цій основі її теоретико-методологічних засад, концептуальних підходів, структури, створення оригінальних технологій навчання й виховання, методів управління, впровадження в практику наукових досягнень і поширення передового досвіду» [3, с. 3].

У наукових дослідженнях інновації диференціюють за об'єктом впливу (педагогічні, соціально-психологічні, організаційно-управлінські), рівнем поширення (системно-методологічні та локально-технологічні) та інноваційним потенціалом нового (радикальні, модифікаційні, комбінаторні). Зокрема, за об'єктом впливу результатами педагогічних інновацій є якісні зміни у навчанні та вихованні школярів [4, с. 14].

Інновації у вищій школі спрямовані на: 1) створення електронної бази інноваційних педагогічних технологій, забезпечення науково-дослідницьких (фундаментальних і прикладних) та навчально-методичних наукових досліджень з проблем професійної освіти; 2) вивчення, узагальнення та поширення кращих досягнень вітчизняного, європейського та світового інноваційного освітнього досвіду; 3) організацію і проведення науково-практичних конференцій, семінарів і тренінгових курсів з інноваційних

методик викладання гуманітарних та природничо-математичних дисциплін [4, с. 6].

Широкого впровадження в сучасних закладах вищої освіти України зазнала така інноваційна форма організації навчально-виховного процесу як рейтингова система контролю й оцінки знань студентів. Провідним завданням її упровадження стало підвищення якості навчання шляхом активізації освітньої діяльності, самостійної роботи студентів, забезпечення об'єктивності оцінки знань, виявлення індивідуальних здібностей студентів, а також мотивація пізнавальної діяльності молодих людей за умови здорової конкуренції, націленої на здобуття більш високого місця у рейтинговому списку групи, спеціальності, факультету. Ця система є важливим фактором впровадження кредитно-модульної системи, відповідно вимогам Болонського процесу [2, с. 340].

Важливим чинником інновації в закладах вищої освіти стала розробка авторських курсів, які можуть бути застосовані як для індивідуального навчання обдарованих студентів, так і, за умов наявності матеріальної бази, для широкого використання у навчальному процесі вітчизняних університетів. Новітньою інноваційною формою організації навчальної діяльності студентів у багатьох зарубіжних навчальних закладах стали, так звані, гібридні курси (hybrid courses) – поєднання очного і дистанційного навчання, яка передбачає самостійне опанування студентами окремих курсів в електронному форматі, що не виключає їх безпосередніх контактів з викладачем. Впровадження дистанційного навчання студентів стаціонарної форми навчання базується на оновленому розумінні змісту поняття «дистанціювання студента від викладача». За цієї умови пріоритетне значення належить не фізичному, а педагогічному аспекту феномену дистанціювання, яке тлумачиться як можливість забезпечення більшої автономності студента, що дозволяє суттєво покращити організацію самостійної роботи [4, с. 6].

Інноваційність дистанційної освіти забезпечується тим, що її інформаційно-аналітична система представлена навчальним комплексом, в

якому об'єднано переваги практично всіх форм викладання навчального матеріалу – підручника; навчального посібника для самостійного вивчення матеріалу; конспекту лекцій; методів, посібників до практичних занять, лабораторних робіт та курсового проектування; довідкової літератури. Таким чином, формується дві підсистеми: мультимедійний комплекс теоретичного матеріалу, практичних занять, лабораторних робіт і вирішення проблем у прикладному програмуванні та інформаційна система аналізу процесу навчання і ступеня засвоєння матеріалу. Навчальний комплекс також містить систему контролю й аналізу процесу навчання з оцінкою рівня засвоєння матеріалу і підготовкою методичних рекомендацій щодо організації навчання за умов попереднього недостатньо глибокого засвоєння матеріалу. Для цього передбачено багаторівневе тестування з усіх видів навчання. Структурними елементами цілісного курсу дистанційного навчання може бути набір модульних блоків з окремих розділів, що мають свій рейтинг і впливають на підсумкову оцінку знань студентів. До складу всіх дидактичних одиниць входять: інформаційний блок, тобто теоретична складова, сформована на основі гіпертекстових технологій, статичного та динамічного графічного матеріалу, завдання для самостійної роботи, а також контрольні запитання та тестові завдання [4, с. 7].

Необхідно зауважити, що впровадження в навчально-виховний процес закладів вищої освіти сучасних технологій надає викладачам функцій консультанта, фасілітатора, наставника, що вимагає від нього спеціальної психолого-педагогічної підготовки. З огляду на те, що в професійній діяльності викладача реалізуються не тільки спеціальні предметні знання, але й сучасні знання у сфері педагогіки і психології, акмеології, технології навчання і виховання, на цій основі формується готовність до сприйняття, оцінки і реалізації педагогічних інновацій.

Таким чином, модернізація системи вищої освіти в Україні характеризується поєднанням дидактичних вітчизняних традицій та освітніх інновацій, що пов’язані із входженням України в європейський та світовий

освітній простір. Організаційно-педагогічне забезпечення освітнього процесу в закладах вищої освіти спрямоване на опанування сучасними інноваційними педагогічних технологіями, що відбувається завдяки орієнтації на європейські та світові освітні стандарти, розвиток багаторівневої освітньої системи, функціонування в ЗВО сучасних інформаційних технологій, широке включення в систему Internet, розвиток інноваційних технологій навчання, створення університетських комплексів, поширення дослідницько-експериментальної роботи з апробації нових навчальних планів, створення авторських підручників, посібників, навчального забезпечення, розробка освітніх стандартів, нових структур управління тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бухнієва О.А. Шляхи модернізації національної системи вищої освіти як провідні чинники розвитку інноваційної діяльності викладача сучасного вищого навчального закладу // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2010. – № 2. – С. 150-161.

2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, – 2008. – 1040 с.

3. Підласий І., Підласий А. Педагогічні інновації // Рідна школа. –1998. – № 12. – С. 3–17.

4. Дубасенюк О.А. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, – 2009. – 564 с.

АЗЕРБАЙДЖАНСЬКА МЕНШИНА В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Ядловська Ольга Степанівна
к. іст. н.
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Русєва Анастасія Вадимівна
здобувачка освіти 2-го курсу
юридичного факультету
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

The article considers the main features of the development of the Azerbaijani minority in Ukraine at the present stage. Attention is paid to the formation of public organizations of Azerbaijanis of the all-Ukrainian level. An attempt is made to trace the evolution of public organizations of Azerbaijanis in Ukraine.

Key words: national minorities, Azerbaijani community, public organizations

Міжнаціональні стосунки в Україні залишаються актуальним питанням суспільних та культурних відносин протягом усієї доби Незалежності. У нашій країні прийнято та імплементовано ряд законодавчих ініціатив щодо захисту прав національних меншин та забезпечення їх рівних прав та свобод, збереження культурних особливостей та ін. В Україні створено чисельні товариства національних меншостей, громадські організації, творчі колективи. З-поміж інших меншин скористалась своїм правом на самозбереження та самовиявлення в Україні азербайджанська спільнота.

Досліджень, присвячених висвітленню розвитку азербайджанської національної меншини в Україні, відносно небагато. Про певні зміни

чисельності цієї меншини в Україні йдеться у статті М. Алієвої, а також розкрито основні факти історії азербайджанської спільноти та відображено результатів перепису населення 2001 р. [1]. Також треба зазначити вивчення певної динаміки чисельності азербайджанців в Україні згідно з дослідженнями В. І. Наулка та А. Момрика. Проте в жодній із представлених робіт не аналізувалась мовна структура азербайджанської етнічної меншини в Україні [8, с.162]. Підкреслимо, що відсутність даних після 2001 р, тобто після останнього перепису населення України, на наш погляд, дещо деформує справжній зріз чисельності як у цілому населення України, так і відсоткової чисельності представників національних меншим.

Азербайджанське меншина відіграє значну роль у національному та культурному житті України. За статистичними даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р. в нашій державі проживає 45,2 тис. азербайджанців. Найбільше азербайджанців мешкає в Дніпропетровській та Харківській областях – по 5,6 тис. [1, с.115]. Також треба зазначити чисельність і в інших регіонах країни, а саме у Києві проживає 2567 азербайджанців (5,68%), у Запорізькій області – 2490 (5,51%), у Миколаївській – 1482 (3,28%), у Херсонській – 1280 (2,83%), у Полтавській – 1203 (2,66%), у Київській – 933 (2,06%), у Кіровоградській – 793 (1,75%) [8, с.163].

Взаємозв’язок українського суспільства з представниками різних етнічних груп потребує їхньої консолідації, та розуміння певних становищ внутрішньо-національного життя, а також пристосування до основних загальнодержавних вимог. Не була винятком у процесі консолідації і азербайджанська меншина в Україні [7, с.78]. Тому з боку уряду в Україні спостерігається теплі відносини стосовно національних меншин, що обумовлюється прийнятим ще 25 грудня 1992 р. Законом «Про національні меншини в Україні». Відповідно Статті 1 цього закону Україна гарантує громадянам республіки незалежно від їх національного походження рівні політичні, соціальні, економічні та культурні права і свободи, підтримує розвиток національної самосвідомості й самовиявлення [4]. Така політика

держави дає змогу кожній з національних меншин, серед них і азербайджанській, сприяти розвитку національних культурних товариств та надати змогу постійній самореалізації – культурній, освітній та ін.

З проявом політичної гласності, щодо національних меншин в Україні активізувалася культурне просвітницьке життя. Одною з ознакою цього процесу є створення національно-культурних товариств об'єднань азербайджанців, кількість яких в Україні досягло до 34. Загалом же їх нараховується приблизно 150 і працюють вони у більш ніж 30 країнах світу [1, с. 116]. Найбільша організація серед азербайджанської меншини в Україні становила (до 2019 р. – авт.) — Конгрес Азербайджанців України (КАУ). Також треба зазначити, що в Києві був створений Азербайджанський громадсько-культурний центр імені Ю. В. Чеменземінлі, який має вагоме значення для культурного розвитку меншини [1, с.118]. Також створена Громадська організація «Вчена рада азербайджанців України», голова Аріф Гулієв.

У м. Харків діє обласне товариство азербайджано-української дружби «Достлуг» − голова Мурад Омаров, пропагандує азербайджанську культуру народний художник України, заслужений художник Азербайджану, почесний громадянин міста Харків Сейфеддін Гурбанов [3].

Було організовано Об'єднаний конгрес азербайджанців у Дніпропетровській області. У своїй діяльності Конгрес керується інтернаціональними принципами, демократичними початками і традиціями гуманізму азербайджанського і українського народів, проводить національно-культурні свята і створює умови для задоволення наших національно-духовних, соціально-політичних, творчих потреб, а також захист прав і інтересів. На сьогодні регіональні організації Конгресу існують у всіх областях України і також в Автономній республіці Крим. У Криму, Дніпропетровській і Харківській областях Конгрес має свої друковані видання. У Києві регулярно виходить газета «Голос Азербайджану» двома мовами – азербайджанською та українською (головний редактор Г. С. Тагієв), яка знайомить своїх читачів з

новинами і подіями в Азербайджанській Республіці і розповідає про життя діаспори в Україні. 24 квітня 2010 р. в місті Дніпрі відбувся І Форум азербайджанської молоді в Україні, в якому взяли участь молодіжні делегації із усіх регіонів України та було прийнято рішення про створення Координаційної ради азербайджанської молоді України. Після форуму в м. Дніпро, ініціативна група у Києві у 2010 р. заснувала ГО «Спілка азербайджанської молоді в Україні» (САМУ). Основними пріоритетами діяльності Спілки азербайджанської молоді в Україні виділено: консолідація інтелектуальної та творчої азербайджанської молоді України; культурна дипломатія: презентація азербайджанської культури та традицій в Україні; інтеграція в українське культурне середовище студентів із Азербайджану, які отримують освіту в Україні; реалізація культурних проектів, направлених на зміцнення дружніх зв'язків між українським та азербайджанськими народами; розвиток та укріплення партнерських та дружніх відносин між українською та азербайджанською молоддю; донесення історичної правди Азербайджану та України; популяризація в українському суспільстві принципів мультикультуралізму; активна інтеграція молодих азербайджанців України в громадянське суспільство та їх професійний розвиток [6].

Три найбільші азербайджанські національні організації України об'єдналися в єдину структуру – «Раду азербайджанців України». Установчий з'їзд «Ради азербайджанців України» відбувся у неділю, 14 квітня 2019 р. в Києві, увійшли Конгрес київських азербайджанців, Об'єднана діаспора азербайджанців України та Об'єднаний конгрес азербайджанців України [5]. Керівники цих трьох організацій, відповідно Олег Крапівін, Хікмет Джавадов та Ровшан Тагієв стали співголовами РАУ. Генеральним секретарем РАУ обрано Сеіда Гадмалієва [9]. Генеральным секретарем РАУ избран Сеид Гадмалиев. У подальшому головою Всеукраїнської суспільної організації «Об'єднана діаспора азербайджанців України» став Х. Джавадов. Голова Державного комітету Азербайджанської Республіки з роботи з діаспорою Фуад Мурадов, заявив, що азербайджанська громада в Україні завжди була добре

організованою та дружньою. За його словами, уряд Азербайджану послідовно проводить лінію національної консолідації усіх азербайджанців за кордоном, а відтак – щиро вітає об'єднання трьох найбільших азербайджанських організацій України в одну структуру [6].

Муфтій Духовного управління мусульман України «Умма», Шейх Саід Ісмагілов зазначає, що значних змін у житті мусульман України небагато. Позитивним кроком став офіційний дозвіл мусульманським жінкам надавати фото у хіджабі для паспорту та інших офіційних документів. Заради справедливості слід зазначити, що це питання було підняте ще за часів каденції П. Порошенка, але логічне завершення отримала вже за президента В. Зеленського. Також зазначено про стосунки між Україною та Азербайджаном, які, безумовно повинні бути між державами більш тісними та інтенсивними. Азербайджан дуже цікава та перспективна країна. На жаль, воєнні конфлікти як на Кавказі. Так і в Україні ускладнили розвиток двосторонніх зв'язків. Міжнаціональні відносини мусульман в Україні складаються досить позитивно та успішно, відсутні конфлікти на міжнаціональному підґрунті та щодо релігійної приналежності. У цілому це характерно для всіх національних груп нашої країни, адже Україна славиться своєю толерантністю та відсутністю ворожого ставлення до національних діаспор. Між татарами та азербайджанцями України поки що активного співробітництва не склалось, але це залишається перспективою на майбутнє [2]. Отже, Україна створила всі умови для розвитку культурного, громадського та національного життя національних меншин, що перебувають на їх території. Натомість азербайджанці України багато роблять для зміцнення дружби з українським народом та інтеграції в українське суспільство. В громадські організаціях азербайджанців в України тривала структурна реорганізація майже до сьогоднішніх днів (2019 р.) та спостерігається тенденція до об'єднання та консолідації меншини на всеукраїнському рівні. Також в Україні діють національні товариства азербайджанців, творчі колективи та под., що може стати предметом подальшого розгляду.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алієва М. Утворення азербайджанської національної меншини в Україні та діяльність її національно-культурних товариств. *Етнічна історія народів Європи.* 2005, № 18. С. 115-119.

2. Бабаев Р. Шейх Исмагилов: К сожалению, управления мусульман Украины и Кавказа не взаимодействуют. *Рада азербайджанців України.* URL: https://rau.in.ua/mhttps://rau.in.ua/md1

3. В Харькове состоялся вечер Насими. *Рада азербайджанців України.* URL: https://rau.in.ua/m

4. Закон України «Про національні меншини в Україні» від 25 червня 1992 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України.* 1992, № 36, ст.529 URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12#Text

5. Об'єдналися три найбільші азербайджанські організації України. *Укрінформ.* 15 квітня 2019. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2681527-obednalisa-tri-najbilsi-azerbajdzanski-organizacii-ukraini.html#

6. Об'єднаний конгрес азербайджанців у Дніпропетровській області. *Дніпровська міська рада.* URL: https://dniprorada.gov.ua/uk/articles/item/35492/

7. Сидоренко Н. Етнічний медіаландшафт України. Образ. 2016. Вип. 4. С. 78-84.

8. Скляр В. М. Азербайджанці в Україні: чисельність і мовна структура (За матеріалами переписів населення 1959, 1989, 2001 рр.). *Східний світ.* 2005. № 4. С. 162-169.

9. Структура Ради азербайджанців України. *Рада азербайджанців України.* URL: https://rau.in.ua/%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0/

УДК 330.46:519.87

КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ДИТЯЧОГО КОСТЮМУ

Якимчук Олена Володимирівна
к.т.н., доцент кафедри дизайну ХНТУ
Смєлік Анастасія Сергіївна
магістрант кафедри дизайну ХНТУ
Херсонський національний технічний університет
м. Херсон, Україна

Аннотація: В роботі розглядаються гендерні стереотипи одягу, як змінниий елемент модної індустрії. Під впливом соціальних та ментальних аспектів прослідковується формування гендерно нейтральної моди. Спираючись на фемінні та маскулинні задатки виявляються певні шляхи, якими рухаються при виборі стандантного одягу сучасні чоловіки та жінки.

Ключові слова: гендерні стереотипи, мода, фемінні та маскулинні прояви у моді, гендерно нейтральна мода.

У сучасному світі поступово формується думка, що стать людини, яка їй приписується при народженні стає неважливим аспектом, так як більш вагомим є те, ким себе почуває людина – хлопчиком, дівчинкою чи ні тим ні іншим. Конкретна класифікація гендеру, яка століттями визначала соціальні ролі та характеризувала особливості зовнішнього вигляду, на даний момент, ставиться під сумніви.

На сьогодні модна індустрія досягла успіхів не тільки у розробці та створені одягу, взуття, аксесуарів та інших речей, вона також звертає свою увагу на деякі області індивідуальності. Костюм, як предмет гендерних досліджень, дозволяє виявити особливості взаємодії чоловічого та жіночого начал в культурі. В такому випадку мода постає, як скупчення певних духовних

ідеалів, які розвиваються у різних напрямках, як підтримуючи так і спростовуючи гендерні стереотипи.

У різні століття уявлення про мужність та жіночність було неоднаковим, так як ці поняття формувалися під впливом різних соціальних, економічних та культурних аспектів середовища. Формування гендерних стереотипів відповідало ментальному рівневі носіїв культури.

Так склалося, що мода історично залежала від гендерних стереотипів, тому й до сьогоднішнього дня залишилася така тенденція. Суспільство звикло стереотипно розділяти жіночий та чоловічий одяг, спираючись на певні фасони і асоціативні колірні гами.

Гендерні стереотипи є упередженням про характеристики, якими повинні володіти чоловіки та жінки та їх соціальні ролі. Це переконання, як повинні поводити себе люди відповідно своєї статі.

Люди схильні поділяти одяг за статевою приналежністю, так як це спрощує усвідомлення зв’язку речі зі своєю особистістю. Підсвідомо люди аналізують певні характеристики одягу, які ті проявляють своїм виглядом.

Чоловіки схильні вибирати речі, що напряму асоціюються з мужністю, тобто з силою, активністю, свободою, сміливістю, впевненістю. Відповідно таким характеристикам одяг буде виконуватись в більш стриманих, холодних кольорових гамах без надмірного декору чи принтів з більш грубих важких матеріалів.

Жінки віддають перевагу одягу, що має фемінні маркери, такі як пастельні тони, легкі та приємні на дотик матеріали, витончені, м’які форми, елементи, які додають статичності образу. Такий одяг асоціюється з ніжністю, слабкістю, привабливістю, загадковістю.

Поступово індустрія моди починає руйнувати гендерні стереотипи в одязі, формуючи новий підхід до сучасних образів чоловіка та жінки. Рішення, що одягти та який колір носити безпосередньо має залежати від самої людини, а не від нав'язаних стереотипів, які обмежують розвиток особистості. Свобода вибору направляє дизайнерів на створення гендерно нейтральної моди.

Створення певного образу напряму залежить тільки від вподобань людини. Вона сама визначає що й коли її вдягати. Вибираючи одяг та слідкуючи за модними стандартами, людина, тим самим соціально адаптується. Почуття ідентичності та індивідуальності формується у неї протягом певного проміжку часу.

Починаючи з дитинства, у віці двох років, у малюків формується інтерес до одягу під впливом міркувань їх батьків, які через певні фасони та кольори передають дитині свої погляди на мужність та жіночність.

Дорослішаючи дитина стає більш незалежною у виборі власного одягу. У підлітковому віці вона прагне відповідати певним модним тенденціям та уважно слідкує за своїм зовнішнім виглядом. Для дітей цього віку стає важливим самовираження, що можна отримати завдяки одягу.

Дитяча мода жорстко регулює практичні показники одягу, що повинні напряму виконувати свої функції – захист тіла дитини від зовнішніх подразників. Вона поступово переосмислює потреби малюків, щоб безпечно дати їм можливість пізнавати світ. Діти постають не як маленькі дорослі, а як певні живі істоти, які потребують більшого захисту та комфорту, через надмірну активність та зацікавленість собою та світом. На перший план виходить функціональність, безпечність та зручність одягу, на другий – можливість висловити свою індивідуальність через моду.

Гендерні стереотипи перенесли з дорослого одягу в дитячий певні характеристики, такі як рожеві та світлі відтінки для дівчаток, більш темні – для хлопчиків. Декор одягу для дівчаток супроводжується блискітками, розшиттям паєтками, а також на нього наносять малюнки з принцесами, котиками, милими містичними персонажами тощо. Хлопчачий одяг декорують орнаментами з різними машинками, драконами, лицарями та іншими персонажами, що ініціалізують носія як представника сильної статі. Хоча це і не напряму впливає на формування мужності та жіночності у дітей, але відкладається у підсвідомості, та з часом дорослішання впливає на погляди дитини та її поведінку.

В індустрії моди мають місце критерії формування конструкцій одягу для дітей, його кольорове рішення та декор. Розширюючи асортимент дитячого одягу, дизайнери дають можливість додати яскравих кольорів у одяг для хлопчиків та трансформують конструкції у гендерно нейтральному руслі.

Доросла мода у багатьох аспектах накладає відбиток на дитячий костюм. Часто зустрічається пряма трансляція фасонів дорослого одягу у дитячий, запозичення кольорів та орнаментики. Хоча проектування дитячого одягу суворо відповідає певним канонам, але все ж таки воно має більше свободи та розкутості. Через те що дитяче тіло не має певно виражених біологічних аспектів статі, проектування гендерно нейтральних речей позбавляється певних конструктивних складнощів. В даному випадку можна сказати, що формування гендерно нейтральної моди більш перспективніше саме у дитячому одязі.

Гендерно нейтральний дитячий одяг є привабливим в ергономічному та економічному аспектах. Наприклад, в сім'ї в якій виховуються різностатеві діти, використовуючи гендерно-нейтральний одяг, підвищують свою економічну ефективність.